DICȚIONARUL ENCICLOPEDIC ILUSTRAT „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

PARTEA I

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE DIN TRECUT ȘI DE ASTĂZI

DE

I.-AUREL CANDREA

PROFESOR LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCUREȘTI

PARTEA II

DICȚIONARUL ISTORIC ȘI GEOGRAFIC UNIVERSAL

DE

GH. ADAMESCU

PROFESOR, MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ" S. A. — BUCUREȘTI

BULEVARDUL REGELE CAROL I, No. 3—5 (fost Academiei)

www.dacoromanica.ro

DICȚIONAR ISTORIC-GEOGRAFIC

DE

GH. ADAMESCU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE.

www.dacoromanica.ro

ABREVIAŢIUNI

alt. = altitudine.
a. Chr. = înainte de Hristos.
bis. = biserică.
baln. = balneară.
com. = comună.
com. urb. = comună urbană.
com. rur. = comună rurală.
com. r. = idem.
c. r. = idem.
cap. = capitală.
cap. = capital (la bănci).
col. = colecţie.
ca. (pus înaintea unui număr) = circa = aproape (cînd nu avem siguranţă).
circ. com. = circumscripţie comunală.
c. f. = cale ferată.
col. = colonel.
ed. = ediţie.
E. = Est.
fl. = fluviu.
fr. = franţuzeşte, francez, franceză.
jud. = judeţ.
jd. = judeţ.
km. = kilometru.
km. p. = kilometru patrat.
loc. = localitate.
loc. (pus după un număr) = locuitori.
m. = metri.
M. = munţi.
N. = Nord.
N.-E. = Nord-Est.
op. pr. = opere principale.
pers. = personaj.
pl. = plasă.
princ. publ. = principale publicaţii.
pr. publ. = idem.
preş. cons. = preşedintele de consiliu.
princ. luc. = principală lucrare.
prof. = profesor.
prov. = provincie.
presc. = prescurtare.
p. Chr. = după Hristos.
reg. = regiune.
reşed. = reşedinţă.
rom. = română, româneşte, românesc.
st. c. f. = staţie de cale ferată.
supr. = suprafaţă.
ş. a. = şi altele.
sec. = secolul.
st. baln. = staţiune balneară.
S. = Sud.
suburb. = suburban.
S.-E. = Sud-Est.
urb. = urban. urbană.
urm. = următor.
V. = Vest.

Semnele ① ② arată localităţile diferite cari poartă acelaşi nume şi se găsesc în acelaşi alineat. Uneori se întrebuinţează şi pentru mai multe persoane cu acelaş nume.

* pus înaintea unei date arată că e anul naşterii unei persoane.

† pus asemenea arată că e anul morţii.

Punctul pus sub o vocală dintr'un cuvînt arată accentul tonic.

[ ] arată cum se citeşte numele după care urmează. Vocala imprimată cu un semn sub ea sau cu un corp mai vizibil arată accentul cuvîntului.

☛ e semnul de trimitere la un cuvînt.

În privinţa pronunţării am dat-o pe cît e posibil cu litere româneşti, dar *e* mut francez l-am însemnat cu ('), vocalele nazale franceze *a*, *e*, *i*, *o*, *u* le-am arătat printr'un *n* mic pus mai sus lîngă ele. Ne-am servit de *ü* pentru a marca acest sunet francez sau german, de *ö* pentru sunetul special mai ales francez şi german (ca în bönoa = Benoist, Röder .

www.dacoromanica.ro

INDREPTĂRI

Dintre greşelile observate după imprimare, notăm următoarele:

pag. XVI *din „Prefaţă" rândul 21 de jos în sus, în loc de* C. Constandache *să se citească*: Gr. C...

pag. 1489 *la cuv.* Aman T. *să se citească*: * ca 1828

pag. 1528 *la cuv.* Bibescu Maria *să se citească:* născută Văcărescu, căsătorită întâiu cu C. Ghica

pag. 1548 *la cuv.* Burileanu D., *în loc de*: *1865 *să se citească:* *1869

pag. 1556 *la cuv.* Cantacuzino Constantin *în loc de*: *1800 *să se citească*: 1793. A doua persoană cu acest nume este aceeaşi cu prima.

pag. 1563 *la cuv.* Carp P. P. *în loc de*: † 1918 *să se citească*: † 1919.

pag. 1572 *la cuv.* Chevreul *în loc de*: şevröl *să se citească*: şövröl.

pag. 1592 *la cuv.* Cristea Miron *în loc de*: eparhia Lugojului *să se citească*: Caransebeş.

pag. 1598 coloana I sus *în loc de*: Dragita *să se citească*: Dagîţa.

pag. 1601 coloana II *După* 1821 revoluţia lui Tudor *să se aşeze*: 1822 Numirea primilor Domni: *şi apoi* 1825 Apariţia Lexiconului de Buda

pag. 1604 *la cuv.* Decius *în loc de*: Caius *să se citească:* Cneius.

pag. 1605 *la cuv.* Delfi *în loc de*: lângă golful Lepante, *să se citească:* la nordul unui golf mai mic din golful de Corint.

pag. 1608 coloana II rândul 11 de jos în sus *în loc de*: 1925 *să se citească*: 1825.

pag. 1649 *la cuv.* Frederic II *în loc de*: răsboiul de 30 ani *să se citească*: de 7 ani

pag. 1658 *la cuv.* Gheorghe, la finele articolului *în loc de*: se găseşte *să se citească*: s'a găsit.

pag. 1667 *la cuv.* Gorjan *în loc de*: 1837—75 *să se citească*: 1873—75

pag. 1668 *la cuv.* Gorki (început pe pag. precedentă) rândul 8 de sus *în loc de*: Manea *să se citească*: Mama.

pag. 1669 *la cuv.* Greceanu Ştefan *în loc de*: *1908 *să se citească*: † 1908

pag. 1691 *la cuv.* Hindenburg *după*: armatele aliate *să se adaoge:* austro-germane.

pag. 1751 *la cuv.* Méline *să se adaoge după anul naşterii:* † 1925.

pag. 1757 *la cuv.* Milano *în loc de*: 491460 loc. *să se citească*: 941460 locuitori.

pag. 1760 *la cuv.* Mişu Nicolae *în loc de*: † 1825 *să se citească*: † 1925.

pag. 1798 *la cuv.* Painlevé *în loc de*: 1815—16 (rândul 3) *să se citească*: 1915—16

pag. 1857 *la cuv.* Sancho *în loc de*: erau *să se citească:* erou.

pag. 1865 *la cuv.* Senatul *în loc de*: Români *să se citească*: Romani.

pag. 1883 *la cuv.* Stelian Toma *în loc de*: *1869 *să se citească*: *1860.

pag. 1889 *la cuv.* Suţu Mihail *după 30 de rânduri de la începutul articolului se termină şi trebuie şterse cele 3 rânduri următoare şi pus un alt titlu în felul acesta*: MIHAIL SUŢU, fost dragoman la Constantinopol, numit domn în Moldova în 1819. Acolo (*urmează textul*) *iar la fine se adaogă*: (1821).

pag. 1890 *cuvântul* Svift *trebue scris*: Swift.

pag. 1940 *la cuv.* Weigand G. *să se adaoge după anul naşterii:* † 1930

pag. 1945 *la cuv.* Zalău *să se adaoge forma* Zilau, cum pronunţă localnicii.

planşa XX—XXI la harta a 9-a *în loc de*: 1856 *să se citească:* 1856—1861.

www.dacoromanica.ro

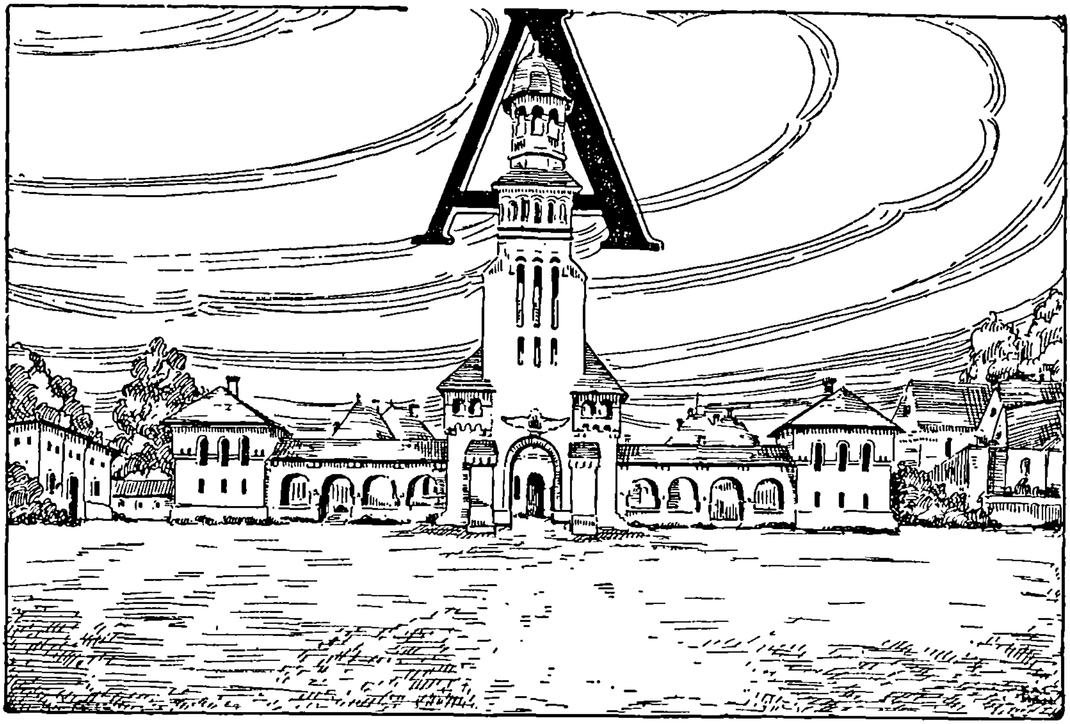

ALBA IULIA: CATEDRALA UNIRII.

AACH, afluent al lacului Constanța pe teritoriul german.

AACHEN (fr. **AIX-LA-CHAPELLE**), oraș în Germania (Prusia renană); 153.767 loc.; isvoare termale clorurate-sodice, sulfurate-sodice; centru industrial: mătăsuri, ace, etc. E oraș vechiu: în 765 regele Pepin avea un palat; a fost reședința lui Carol-cel-Mare, mort aci și înmormîntat în catedrală.

AALI-PAȘA (*1815†1871), om politic turc; reprezentant al țării sale la congresul din Paris 1856.

AAR, rîu în Elveția; udă Berna și Aarau; se varsă în Rin; lung. 280 km.

AARAU, oraș în Elveția, cap. cantonului Argovie; 10.700 loc.

AARON, fratele lui Moise, personaj biblic.

AARON FLORIAN (*1805 †1887), profesor și istoric român, originar din Transilvania, a studiat la Pesta. Chemat la 1826 de Dinicu Golescu, a întemeiat în satul Golești o școală secundară; a fost profesor la Colegiul Sf. Sava din București, a participat la revoluția din 1848 din Transilvania, a ocupat apoi situații înalte în administrația școalelor în România. Scrieri: *Catehism* (1842) cu numeroase edițiuni; *Istoria lumii* (1846); *Istoria prințipatului Țării Romănești* (3 vol. 1835); *Dicționar francez-român* (2 vol. 1840, cu G. Hill și P. Poenaru). In 1838 a întemeiat revista *România* în București cu Hill ș. a. Numele lui se găsește scris și **A. FLORIAN**.

Aaron Florian.

AARON PETRU PAVEL (*1709†1764) episcop român unit. Fiul preot. Teodor Aron, a fost călugăr basilit; a studiat la Roma, trimis de Episc. Klein; întorcîndu-se, a călătorit la Viena cu Episcopul și în 1745 a fost numit vicar episcopesc al diocesei Făgărașului; în 1751 a fost ales și în 1752 numit de Împărat episcop în locul vacant; s'a ocupat de organizarea școalelor din Blaj, unde a înființat un seminariu teologic cu internat, pe care l-a dotat cu o moșie, cumpărată în mare parte cu banii săi; a ridicat mănăstirea de la Alba Iulia, biserica din Rășinari, ș. a. In timpul său au fost mari agitații contra unirii cu biserica Papei și mulți uniți au trecut iar la biserica ortodoxă. A dus o viață cuvioasă, aproape ascetică. A murit pe drum într'o vizită canonică. Op. pr. *Dogmatica învățătură* (1760), *Adevărata mîngîiere* (1761), *Soborul de la Florența* (1762).

Aaron P. Pavel.

AARON TEODOR (*1803†1859), cleric român; în 1828 funcționar în cancelaria episcopiei din Oradia-Mare; în 1829 profesor la gimnaziul din Beiuș; în 1835 protopop în comitatul Arad; în 1837 canonic; în 1842 censor și revizor la tipografia universității din Buda; în 1848 paroh în com. Delani; în 1850 translator român pe lîngă guvern în Buda; în 1855 rector al Seminariului român din Oradia-Mare; în 1857 prepozit capitular în Lugoj. A publicat scrieri istorice, pedagogice și a colaborat la diferite reviste, între cari: *Foaia pentru minte*. Op. pr: *Cuvîntări bisericești despre cele șapte păcate*, Buda 1847.

AARON VASILE (*1770†1822), scriitor ardelean. Studiă în Blaj și Cluj; fu advocat în Sibiu. Scrise, pe lîngă traduceri din autori clasici *(Eneida, Bucolice)*, cărți destinate poporului, cari avură mult succes: *Patimile Domnului* (1808), *Leonat și Dorofata* (1815), contra beției; *Anul mănos* (1820).

ABA SAMUEL, rege al Ungariei între anii 1041—1044.

ABACLIA, com. r. jd. Tighina, 2283 loc.; st. c. f. linia Bîrlad—Zorleni—Basarabeasca.

ABAD, numele mai multor regi mauri. Primul *Abad* (†1042) a întemeiat dinastia Abadiților în Sevilla.

www.dacoromanica.ro

ABARIM, munţi în Palestina; între ei se află şi muntele Nebo, unde ar fi murit Moise; înalt 845 m.

ABAUZIT FIRMIN (*1679 †1767), filozof francez, protestant refugiat în Geneva după revocarea edictului de Nantes. A scris o carte: *Sur la connaissance du Christ*, după care s'ar fi inspirat J. J. Rousseau în *Profession de foi du vicaire savoyard*.

ABBAS-PAŞA-HILMI (*1874), kediv al Egiptului 1892—1914. A fost detronat de Anglia.

ABBASIZI, dinastie arabă, întemeiată de Abul-Abbas, a domnit la Bagdad între 762-1258.

ABBAZIA, st. baln. în Istria (Italia) la golful Quarnero; 2.341 loc.

ABD-EL-AZIZ (*1878), sultan al Marocului între 1894 şi 1908, când a fost detronat de fratele său Mulai-Hafid.

ABD-EL-KADER (*1807 †1883), emir arab în Algeria, a luptat contra Franţei (1832-1847); mai tîrziu (1852) s'a împăcat cu noii stăpîni ai Algeriei.

ABD-EL-KRIM (*1882), şeful răsculaţilor din Maroc contra influenţei spaniole şi franceze. Învins de acţiunea armatelor aliate (1925-26) a fost prins şi arestat, apoi deportat de Francezi în insula Reuniunei.

ABDERA, oraş în Tracia, pe ţărmul mării Egee. Grecii vechi considerau că locuitorii lui (Abderiţi) sînt cunoscuţi prin prostia lor, deşi acest oraş a fost patria mai multor filozofi (ca Democrit, ş. a.). Azi se numeşte *Bulustra*.

Abd-ul-Aziz.

ABD-UL-AZIZ (*1830 †1876), sultan al Turciei (1861-1876), asasinat de fratele său. El recunoscu, în 1862, îndoita alegere a lui Cuza şi funcţionarea unui singur parlament.

ABD-UL-HAMID I (*1725 †1789), sultan al Turciei între 1774-1789.

ABD-UL-HAMID II (*1842 †1918), sultan al Turciei între 1876-1909, când a fost detronat de mişcarea zisă a Junilor Turci. În constituţia promulgată la 23 Dec. 1876 se prevedea şi România între *provinciile* imperiului, ceeace a provocat protestarea guvernului nostru. În timpul lui s'a întîmplat războiul cu Ruşii (1877-78), la care a participat şi armata română, pacea de la San-Stefano şi Congresul din Berlin, care a adus cea mai importantă desmembrare a imperiului. A trăit sub o necontenită teroare. El a lăsat să se săvîrşească grozavele masacre ale Armenilor (1895-96). A murit exilat şi încarcerat la Salonic.

Abd-ul-Hamid II.

ABD-UL-KERIM PAŞA (†1885), general turc care a participat la răsboiul din 1828, la răsboiul Crimeei şi la cel din 1876-77.

ABD-UL-MEDJID (*1823 †1861), sultan al Turciei între 1839-1861; a participat, ca aliat la războiul Crimeei. In multe împrejurări s'a arătat animat de sentimente umanitare; astfel, chiar în 1848, după mişcarea din Bucureşti, deşi s'a supus îndemnurilor Rusiei şi a pedepsit cu exilul pe revoluţionari, i-a primit pe mulţi în Constantinopol şi la Brussa şi le-a înlesnit viaţa.

Abd-ul-Medjid.

ABEL (= AVEL). fiul lui Adam, pers. biblic.

ABEL EUGEN (*1858†1889), profesor de filologie clasică la Univ. Budapesta.

ABEL FRIDERIC (*1827 †1920), chimist englez; s'a ocupat cu fabricarea fulmicotonului; a inventat pulberea fără fum.

ABEL NIELS (*1802 †1829), matematic norvegian; cunoscut de toţi specialiştii mai ales prin studiile asupra calculului *integral*.

ABÉLARD PIERRE (*1079 †1142), teolog şi vestit profesor francez, cunoscut prin scrierile sale şi prin iubirea pentru Eloiza. Această iubire a dat naştere la multe scrieri în diferite limbi.

ABENCERAGI, familie de nobili mauri din Spania, distrusă pe la 1460 de regele Abu-Hassan. Acest eveniment a dat subiect scrierii lui Chateaubriand: *Dernier des Abencèrages* (1826), tradusă în rom. de Alexandrescu-Dorna (1909, Bibl. p. toţi) şi de Al. Rădulescu (1915, Bibl. Minerva).

ABERCROMBY [cit. ebercrömbi] RALPH (*1734 †1801), general englez, vestit prin victoria de la Abukir contra Francezilor (1801).

ABERDEEN [cit. eberdin], oraş, Scoţia, cunoscut prin industria pînzeturilor; 158.970 loc,

ABERT IOSIF (*1832 †1915), compozitor ceh. a trăit mai mult în Germania (Stuttgart). Op. pr. *Colombus*, poem simfonic.

ABILDGAARD [abilgord] NICOLAI (*1743 †1809), pictor danez, supranumit Rafael al Nordului. Pr. op. o serie de tablouri din Istoria Europei.

ABIMELECH, fiul lui Gedeon, regele din Sichem, pers. biblic (ca. 1100 a. Ch.).

ABISINIA, ţinut la E. Africei, lîngă Marea Roşie. Numele e deformat din arab. **Habeş**. Astăzi i se zice mai mult *Etiopia*. (☛ acest cuv.).

ABO [cit. obo], oraş, Finlanda, la golful Botnic; 32.000 loc.

ABOD MIHALY (*1704† 1776), profesor în Aiud şi fundatorul unui mare muzeu numismatic în Ardeal. Pr. op.: *Gramatica latină*, Sibiu 1744.

ABOMEY, cap. fostului regat Dahomey în Guinea (Africa), 9.200 loc.; ocupată de Francezi în 1892.

ABOUT [abu] EDMOND (*1828 †1885), scriitor francez; redactor al ziarului *XIX-e Siècle* (1845); membru al Academiei franceze (1884); a publicat scrieri în legătură cu viaţa Grecilor contemporani. Trad. rom.: *Grecia de azi*, de N. Pandelea (Bibl. Minerva . A susţinut România în 1878, în timpul diferendului cu Rusia pentru Basarabia. A vizitat ţara noastră în 1883 şi a publicat impresiile în cartea *De Pontoise a Stamboul* (1884).

Ed. About.

ABRAHAM (☛ AVRAAM).

ABRAM, com. r. jd. Bihor, pl. Marghita.

ABRĂMUŢ, com.r.jd. Bihor, pl. Marghita; st. c. f. linia Săcueni— Şimleul-Silvaniei — Şărmăşag.

ABRUD, oraş, jud. Alba; 3.341 l. Localitate vestită în vremea Romanilor pentru bogatele-i mine de aur. Aci era collegium aurariorum. S'au găsit aci multe obiecte antice, între cari şi trei table cerate. S'a bucurat de privilegii municipale din partea regilor unguri şi principilor Transilvaniei. A suferit devastări în timpul revoluţilor de la 1784 şi 1848. St. c. f. terminus linia Turda—Abrud. Ocol silvic. Are 5 biserici, între cari două româneşti: una ortodoxă, alta unită. Aci este un despărţimînt al „Astrei".

ABRUD, rîuleţ, afl. Arieşului, trece prin oraşul Abrud.

ABRUD-SAT, com. r. jd. Alba, pl. Abrud.

ABRUZZI, munţi şi platou din Apenini, în centrul Italiei; de aci şi numele pe care îl poartă întreaga regiune, care cuprinde mai multe judeţe şi se întinde pînă la M. Adriatică.

ABSALOM, fiul lui David. Răsculîndu-se

www.dacoromanica.ro

contra tatălui său, a fost ucis în luptă cu săgeţile de Joab, care l-a găsit acăţat cu părul de un copac.

ABU-BEKR (*573 †634), socru al lui Mahomet şi primul calif al Arabilor, după moartea profetului.

ABUCEA, com. r. jd. Hunedoara, pl. Dobra.

ABUD, com. r. jd. Mureş, pl. Miercurea-Nirajului; 530 loc.

ABUKIR, oraş şi port în Egipt. În faţa lui s'a dat în 1798 faimoasa luptă navală în care amiralul englez Nelson a distrus flota franceză. Aci Bonaparte a învins pe Turci în 1799, iar în 1801 Englezii din nou pe Francezi.

ABUŞ, com. r. jd. Tîrnava-Mică, pl. Bachnea; 462 loc.

ABYDOS, oraş antic în Asia pe Helespont, vestit prin întîmplarea lui Leandru şi Hero şi prin expediţia lui Xerxes, care făcu aci în 480 a. Chr. un pod de corăbii. ¶ oraş, Egipt, unde s'au găsit tablele cu numele faraonilor.

ACACHIE, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 7 Maiu. A trăit pe timpul împăratului Maximian (286-305) şi a pierit ca martir, susţinînd credinţa creştină.

ACADEMIA, în antichitate, doctrină filoz. trăgîndu-şi originea de la Platon; în timpurile moderne, societate de literaţi sau de oameni de ştiinţă. Cea mai veche este *Academia della Crusca* în Florenţa 1582; apoi *Academia franceză*, întemeiată la 1634 de Richelieu, la care s'au adăogat Acad. speciale: *de inscripţiuni* (1663), *de ştiinţe* (1669), de *belle-arte* (1795), de *ştiinţe morale şi politice* (1795), toate la un loc formînd *Institutul Franţei*. În alte ţări: *Royal society of London* (1662); *Societät der Wissenschaften* (1700) Berlin, cu 4 secţiuni (1812); *Real Academia española* (1713) în Madrid; *Svenska Academien* (1741) în Stokholm; *Academie royale de Belgique* (1772) în Bruxelles; *American Academy of arts and sciences* (1780) în Boston; *Academia maghiară de ştiinţe* (1825) în Budapesta, cu trei secţiuni: limbă şi literatură, filozofie şi istorie, matematică şi istorie naturală; *Academia imperială* din Viena (1847).

ACADEMIA DE ÎNALTE STUDII COMERCIALE ŞI INDUSTRIALE DIN BUCUREŞTI, fondată 1913, are trei secţiuni: 1. Comerţ, bancă asigurări, 2. Industrie, 3. Administraţie economică-consulară. Primeşte ca studenţi tineri bacalaureaţi şi absolvenţi ai şcoalelor comerciale superioare. Cursurile ţin 4 ani

ACADEMIA DOMNEASCĂ din Bucureşti, şcoală înaltă (fundată pe la 1680) aşezată în cuprinsul mănăstirii Sf. Sava, cu limba de predare grecească; a luat în cursul timpului o mare desvoltare şi, mai tîrziu, mutîndu-se în chiliile mănăstirii Măgureanu, a continuat pînă pe la 1821.

ACADEMIA JURIDICĂ DIN ORADEA, întemeiată în 1780 de Maria Tereza ca şcoală superioară filozofică, a dobîndit şi o secţiune juridică şi a funcţionat astfel pînă în 1850. Din acest an rămîn numai cursuri de drept şi în 1874 e tranformată în *facultate de drept*. După unirea ţărilor române, Academia aceasta trecu sub administraţia Statului nostru şi, după o perioadă de criză, provocată de refuzul celor mai mulţi profesori de a depune jurămînt de credinţă faţă de Stat, se reorganiză în 1921, şi de atunci toate cursurile se ţin în limba română. Are azi catedre de: drept roman, drept constituţional, civil, penal, administrativ, bisericesc, internaţional, comercial, procedură civilă, penală, statistică şi finanţe, sociologie şi filozofia dreptului, istoria dreptului român, economie politică şi medicină legală.

ACADEMIA MIHĂILEANĂ, institut de învăţămînt secundar şi superior în Moldova, întemeiat în Iaşi de Mihail Sturdza (16 Iunie 1835), desfiinţat după 1848 cu prilejul reorganizării şcoalelor.

ACADEMIA ROMÂNĂ, înfiinţată sub numele de „Societatea literară română" în timpul locotenenţei domneşti (1 April 1866) cu misiunea de a publica dicţionarul şi gramatica limbii. Alcătuită ca un simbol al unităţii neamului, membri ei au fost numiţi din reprezentanţi ai diferitelor provincii: România, Transilvania, Banat, Maramureş, Bucovina, Basarabia şi Macedonia. Membrii numiţi în 1866 şi 1867: V. Alecsandri, C. Negruzzi, V. Al. Urechia, Heliade, A. T. Laurian, C. A. Rosetti, I. C. Massimu, Titu Maiorescu, N. Ionescu, T. Cipariu, Gav. Munteanu, G. Bariţ, A. Mociony, V. Babeş, I. Hodoş, A. Roman, Al. Hurmuzachi, I. Sbiera, A. Dimitrovici, Al. Hasdeu, C. Stamati, I. Străjescu, St. Gonata, I. Caragiani, D. Cozacovici. Prima întrunire a membrilor s'a făcut la 1 August 1867 în Bucureşti. Alcătuindu-şi statutele, ei dau societăţii lor numele de „Societatea Academică Română". La 29 Martie 1879, societatea se declară institut naţional sub numele de „Academia Română". Are trei secţiuni: literară, istorică, ştiinţifică, cu cîte 12 membri fiecare. Pe lîngă aceştia are membri onorari şi corespondenţi.

Academia Română publică „Analele" sale, cuprinzînd lucrările din fiecare an şi, în broşuri deosebite, discursurile de recepţie şi diferite comunicări; publică colecţii de documente istorice, cercetări folkloristice, etc.

Din anul 1901 s'a încorporat şi biblioteca Statului pe lîngă biblioteca proprie a Academiei.

Prima lucrare a Academiei a fost stabilirea ortografiei cu litere latine, ceea ce s'a votat la 11 Septembrie 1867 după propunerea lui Cipariu subscrisă şi de: A. T. Laurian, G. Bariţiu, I. Străjescu, T. Maiorescu, I. C. Massimu, Jos. Hodosiu, A. Roman, I. Caragiani, N. Ionescu.

A doua lucrare a fost alcătuirea gramaticii romîneşti, publicînd în 1867 un concurs şi premiind, în 1868 şi în 1876, lucrările prezentate de T. Cipariu, cari s'au publicat în 1869 (Partea I Analitica) şi în 1877 (Partea II Sintetica).

A treia lucrare a fost întocmirea dicţionarului limbii, pentru care scop Evanghelie Zappa dăruise Statului în 1860 un fond de 5.000 de galbeni. Fixîndu-se programul în 1867, Laurian şi Massim au fost însărcinaţi cu redactarea, ajutaţi şi de alţi membri. Lucrarea lor s'a publicat sub numele de „Proiectu de dictionariu" în 2 volume mari (I 1871, II 1876) şi unul mai mic intitulat „Glosariu" (1871).

În 1874 majoritatea membrilor Academiei au decis să renunţe la proiectul publicat.

De atunci, activitatea Academiei s'a îndreptat şi pe aceste terenuri iniţiale, şi pe altele noi.

A publicat traduceri din autorii clasici: Tacit, Sallustiu, Cesar, Cicerone, Dio Cassiu, Titu Liviu, Herodot; — opere istorice româneşti: D. Cantemir, Miron Costin, Bălcescu; — colecţii de documente privitoare la istoria Românilor: Colecţia Hurmuzachi (13 volume, 1887—1922); publicaţii bibliografice: Bibliografia românească veche 1508—1817 (Bianu şi N. Hodoş) 3 volume, — Catalogul publicaţiilor periodice (N. Hodoş şi Sadi Ionescu), Catalogul manuscriptelor Academiei (I. Bianu) şi catalogul manuscriptelor greceşti (C. Litzica); — texte vechi româneşti: Codicele Voroneţean, Psaltirea scheiană, Psaltirea slavo-rom. a lui Coresi, Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, etc.; — apoi publicaţiuni economice şi etnografice, între cari 26 volume de folklore.

Academia a instituit premii pentru lucrări publicate sau pentru lucrări făcute după subiecte fixate de ea însăşi.

Numeroase donaţiuni şi legate au îmbogăţit fondurile Academiei, dar multe din ele sînt prea stricte şi lasă puţină libertate de acţiune membrilor ei.

Ortografia a fost reformată în 1880, apoi în 1895 şi 1904.

Dicţionarul, după propunerea Regelui Carol I, care a dăruit şi o sumă de bani pentru lucrarea lui, a fost început din nou pe alte baze

www.dacoromanica.ro

de către B. P. Hasdeu, care a tipărit 3 volume din al său *Etymologicum magnum Romaniae* (1887—1893). Socotindu-se planul lui Hasdeu ca inaplicabil, s'a început pentru a treia oară pe un alt plan, dîndu-se sarcina aceasta lui Al. Philippide (în 1897); dar și acest plan a fost găsit prea vast și, pentru a patra oară, s'a dat însărcinare lui Sextil Pușcariu în 1906 să facă lucrarea după un nou plan admis de Academie. Prima fascicolă a acestei opere a apărut în 1913; în total pînă azi s'au tratat literele A, B, apoi parte din C, F, G, H și parte din I.

Academia a dat o atenție deosebită și publicațiilor științifice, mai ales de la 1889 încoace. In anii din urmă Academia mai publică (pe lîngă *Anale*, *Discursuri de recepție*, *Memorii ale secțiunilor)* și *Buletine* ale Secțiunilor istorice și științifice în limba franceză precum și publicațiunile fondului V. Adamache (au apărut 9 vol. cu 48 lucrări).

Astăzi (2 Iunie 1928) sînt membri activi: *Secția literară*: Bianu I., Bogdan-Duică G., Brătescu-Voinești I., Ciobanu Ș., Densusianu O., Goga O., Murnu G., Negruzzi Iacob, Philippide Al., Pușcariu S., Rădulescu-Motru C., Sadoveanu M.; *Secția istorică*: Balș G., Dragomir S., Gusti D., Iorga N., Lapedatu A., Lupaș I., Mehedinți S., Nistor I., Popescu Pr. N., Rădulescu And., Suțu M., Vîlsan G.; *Secția științifică*: Antipa Gr., Bogdan P., Cantacuzino Dr. I., Crăiniceanu General Gr., Inculeț I., Marinescu Dr. G., Mrazec L., Racoviță E., Simionescu I., Țițeica G., Vasilescu Carpen N., Voinov D.

ACADEMIA TEOLOGICĂ REFORMATĂ, în Cluj, are 9 profesori.

ACADEMIA TEOLOGICĂ UNITARĂ, în Cluj, are 6 profesori. ☛ **ARIANI**.

ACADEMII TEOLOGICE GRECO-CATOLICE, în Blaj. Oradea și Gherla. Durata cursurilor este de 4 ani. La Blaj sînt 9 profesori, la Oradea 6, la Gherla 7.

ACADEMII TEOLOGICE ORTODOXE, în Oradea, Arad, Sibiu, Cluj și Caransebeș. Durata cursurilor e de 3 ani. Numărul profesorilor variază între 10 și 14.

ACADEMOS, personagiu legendar grec.; în grădinile lui s'ar fi întemeiat școala filozofică a lui Platon.

ACADÎNLAR ① plasă jd. Durostor. ¶ ② com. r. jd. Durostor.

ACARNANIA, numirea *antică* a unei regiuni din vestul Greciei, udată de fl. Acheloos (azi: Aspropotamos).

ACĂȚAR, com. r. jd. Mureș, pl. Mureș-de-jos; 851 loc.

ACBUNAR com. r. jd. Durostor, pl. CurtBunar.

ACCA LARUNTIA (sau **LARENTIA**), persoană legendară, soția păstorului Faustulus, care a crescut pe Romulus și Remus.

ACCARIAS CALIXTE (*1831†1903), jurist francez, prof. la Paris. Op. pr. *Teoria contractelor*, 1876; *Dreptul roman*, 1869-83.

ACCIUS (sau **ATTIUS**) **LUCIUS** (*170 †94 a. Chr.), poet tragic roman.

ACHARD FRANZ KARL (*1753†1821), chimist german, a popularizat descoperirea lui Marggraf: *extragerea zahărului din sfecle.*

ACHELOOS, numele vechiu al fluviului Aspropotamos, în Grecia; isvorăște din munții Pindului și se varsă în Marea Ionică.

ACHEPSIMA, sf. martir (†380) prăznuit de biserica creștină ortodoxă la 3 Noembrie. A fost episcop al Honitei (Asiria). Urmărit pentru credința sa de către oamenii regelui Persiei Sapor II (370—381), a fost osîndit și a pierit în groaznice chinuri.

ACHERON, rîu din Infern, după mitologia greacă.

ACHILA SF. APOSTOL (†65), prăznuit de bis. ortodoxă la 14 Iulie. A fost ucenic al apostolului Pavel și a pierit ucis în vremea primelor persecuțiuni.

ACHILINA, sf. martiră, prăznuită de bis. ortodoxă la 13 Iunie. A trăit în vremea împăratului Dioclețian (284—305). Fiind propagandistă creștină la frageda vîrstă de 15 ani, a fost chinuită și apoi decapitată.

ACHINDIN, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 2 Noembrie, a trăit în Persia și a fost chinuit din pricina credinței sale.

ACHIRIE, protopopul Hunedoarei, colaborator la traducerea Paliei tip. la Orăștie 1582.

ACIDAVA, stațiune romană în jd. Romanați, pe șoseaua care mergea în susul Oltului spre Sarmisegetuza. Tocilescu o așează în dreptul satului *Ienișești*.

ACILIU, com. r. jd. Sibiu, pl. Săliște; 1106 l.

ACIREALE, p. Catania (Sicilia) la poalele vulcanului Etna; st. balneară; 36.000 loc.

ACIUA, com. r. jd. Satu-Mare, pl. Hideaga; 527 loc.

ACIUȚA, com. r. jd. Arad, pl. Hălmagiu; 511 loc.

ACÎȘ, com. r. jd. Sălaj, pl. Supurul-de-jos.

ACKERMANN LOUISE (*1813 †1890), poetă franceză; a scris poeme filozofice în spirit pesimist.

ACKNER IOAN (*1782 †1862), scriitor sas, profesor la Sibiu, preot; a publicat lucrări de archeologie și mineralogie.

ACMANGHIT, com. r. jd. Cetatea-Albă, pl. Sărata; 4.595 loc. înființat ca. 1815.

ACMARIU, com. r. jd. Alba, pl. Vințul-de-jos, 1.105 loc.

ACONCAGUA, ① vîrf de munte și vulcan în Anzi (Chili), înalt 6.935 m. ¶ ② provincie în Chili.

ACOSTA URIEL (*1591 †1640), Ebreu din Portugalia, scriitor și filozof; și-a schimbat credința de mai multe ori, trecînd de la judaism la creștinism și viceversa. Turmentat de îndoieli filozofice-teologice, s'a sinucis. Viața lui a dat subiect unei piese a lui *Gutzkow*, care s'a tradus și s'a jucat și pe scena Teatrului nostru Național.

ACROPOLE, deal pe care se afla cetățuia vechei Atene; aci erau temple și monumente vestite : *Parthenon* (templu al Minervei) ; *Erechteion* (templu în onoarea lui Erechteu, rege legendar al Atenei), o statuă colosală a Minervei (zisă *Promachos*) și porticul (intrare) cu numele de *Propylee*.

ÁCS KÁROLY (*1824†1894), literat ungur. S'a ocupat de literatura poporană română și sîrbă. Are o colecție de poezii populare: „Flori din cîmpul poeziei poporane romînești", Pesta, 1858. (Virágok a Román népköltészet mezejéről).

ACSÁDY IGNAT (*1845†1906) istoriograf ungur.

ACTIUM, oraș, Grecia, lîngă golful de Arta. In fața lui s'a dat lupta navală între Octavian și Antoniu (31 a. Chr.), în care acesta din urmă a fost definitiv învins.

ACTON [cit. ektn] **JOHN** (*1737 †1811), aventurier englez, ajuns prim ministru în regatul Neapolului (1806).

ADA-KALEH, ins. pe Dunăre între vărsarea Cernei și a Bahnei în D. A aparținut Turciei pînă în 1716, cînd fu cedată Austriei, care construi aici fortificațiuni; în 1738 fu reluată de Turci. În 1878 (Tract. Berlin) fu cedată Austriei, care așeză o garnizoană și o stăpîni pînă după marele războiu, cînd trecu în stăpînirea României. Formează com. rur. aparținînd jd. Mehedinți, pl. Ocolul. Locuitorii sînt Turci; se ocupă cu vînzarea tutunului și cu pescuitul.

ADALINU, com. rur. jd Cluj, pl. Almașului; 537 loc.

ADAM ADOLPHE (*1803 †1856), compozitor francez; prof. la conservatorul din Paris. Între cele mai cunoscute lucrări ale lui: *Si j'étais roi*, operă comică, jucată și la Teatrul nostru național.

ADAM ION (*1875 †1911), nuvelist și povestitor român. Debută în 1898 în „Convorbiri literare"; colaboră la „Sămănătorul" (1902—1908) și la „Luceafărul" (1908—1910). Magi-

www.dacoromanica.ro

strat. Pr. op.: *Pe lîngă vatră* (1900), *Rătăcire*, roman (1902), *Aripi tăiate*, nuvele (1910).

ADAM ① măn. maici jd. Tutova. Se zice că s'a întemeiat în 1595 ¶ ② com. r. jd. Tutova, pl. Jerăvăţ.

ADAM JULIETTE (*1836), scriitoare franceză; a fundat revista *La nouvelle Revue* (1879).

ADAM PAUL (*1862 †1920), scriitor francez. Între lucrările mai cunoscute: *La force* (1899), *La ruse* (1903), *Le serpent noir* (1905), *Le lion d'Arras* (1920). În timpul războiului mondial a fost susţinător al drepturilor Românilor şi a publicat multe articole în ziarele franceze.

ADAMACHI VASILE (*1811 †1892), ① mare filantrop român; a lăsat averea sa Academiei Române, care acordă premii pentru scrieri ştiinţifice şi dă burse pentru studii. ¶ ② Revistă ştiinţifică publicată din fondurile lăsate de el, a apărut în Februarie 1910.

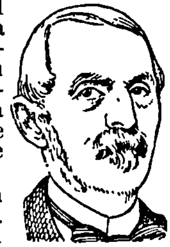

V. Adamachi.

ADAMASTOR, personagiu din epopeea *Lusiada* lui *Camoens*.

ADAMAUA, ţinut în Africa centrală la sud de Lacul Ciad; ca. 137.350 km. p., ca 3.000.000 loc.; astăzi sub administraţie franceză.

ADAMCLISSI (turc.: biserica omului), com. r. jd. Constanţa, pl. Traian; pe teritoriul ei se află mari ruine de monumente şi clădiri romane (☛ *Troppaeum*).

ADAMEK CAROL, scriitor ceh. Pr. op. *Fundamentele dreptului public al naţionalităţilor* (1862), povestiri de călătorie şi o traducere a *Contractului social* a lui Rousseau.

ADAMELLO, munte în Tirol, înălţ. 3557 m.

ADAMIŢI, eretici în Bohemia, cari combăteau orice formă de religie şi propagau comunismul; distruşi din ordinul lui *Zizka* (şeful militar al Husiţilor) în 1421.

ADAMOVICI GHERASIM (†1796), arhim. sîrb., episcop al Românilor neuniţi din Transilvania, sprijinitor al poporului român, îngropat în biserica din Reşinari (jd. Sibiu).

Episcop Adamovici.

ADAMS JOHN (*1735 †1826, al doilea prezident al Statelor-Unite americane (1797—1801).

ADAMS SAMUEL (*1722†1803), om politic american, membru al Congresului (1774-1782); guvernator în Massachussett (1794-1797). Din cauza vieţii sale simple şi oneste, fu numit *Catone al Americei*.

ADANA, provincie a Turciei în Asia Mică (Cilicia); 39.900 km. p.; 422.400 loc.

ADĂMEŞTI, com. r. jd. Teleorman, pl. Alexandria; 1.043 loc. înfiinţată 1837.

ADĂMOAIA, schit în jd. Fălticeni (fost Suceava), întem. 1716.

ADĂMUŞ, com. r. jd. Tîrnava-Mică, pl. Tîrnava-Sîn-Martin; 1.815 loc.

ADEA, c. r. jd. Arad, pl. Chişinău; 1.780 loc.

ADELAIDA (*931 †999), fiica regelui Rudolf de Burgundia, zisă Sfînta A.; soţia lui Lothar, regele Italiei (947), mai tîrziu a lui Othon I, împăratul Germaniei (951). Într'un moment a condus ea însăşi imperiul.

ADELAIDA, cap. coloniei engleze din Australia meridională.

ADELUNG JOHAN CHRISTOPH (*1734 †1806), filolog german; autorul operei: *Mithridates oder allgemeine Sprachenkunde* (1806), în care vorbeşte şi de limba română, socotind-o slavo-romanică. Dă aci „Tatăl nostru" în 500 limbi şi dialecte.

ADEN ① golf la S. Arabiei (Asia) ¶ ② oraş, Arabia. aparţine Englezilor; 35.000 loc., port la golful cu acelaşi nume.

AD-HOC ☛ Divanul ad-hoc.

ADIGE, fluviu în Italia, se varsă în Adriatica, udă oraşul Verona.

ADÎNCA, com. r. jd. Dîmboviţa, pl. Tîrgovişte.

ADÎNCATA, ① c. r. jd. Dolj, pl. Melineşti ¶ ② com r. jd. Dorohoiu, pl. Siret; ocol. silvic ¶ ③ com. r. jd. Prahova, pl. Drăgăneşti. ¶ ④ com. r. jd. Storojineţ, reşed. pl. Dumbrava-Roşie.

ADJUD (pronunţat şi *Ajud*, *Agiud*), oraş în jd. Putna, pl. Adjud. A fost un sat vechiu (se şi zice *Adj. vechiu*); se vorbeşte de el într'un hrisov din 1433; în sec. XVI şi XVII forma, cu teritoriul dimprejur, un judeţ; a decăzut în sec. XVIII şi de atunci s'a desvoltat *Tîrgul Adjud* (sau *Adj. nou*), care a devenit tîrgul de azi. Pe aici trece şoseaua naţională de la Focşani spre N.; staţie c. f. linia Mărăşeşti—Bacău.

AD-MEDIAM, staţiune romană în Banat pe drumul spre Sarmisegetuza; unii istorici socotesc că era în apropiere de Mehadia.

ADONI, com. r. jd. Sălaj, pl. Valea-lui-Mihaiu 814 loc.

ADONIS, tînăr grec foarte frumos (pers. mitologică). Tipul frumuseţei mai mult femeeşti a unui bărbat.

ADOR GUSTAVE (*1845 †1928), om politic elveţian. Deputat în cantonul său (Geneva), membru al consiliului federal, preşedinte al acestui consiliu (1917—1919), delegat al ţării sale în Societatea Naţiunilor (1920—1924). Ca preşedinte al Crucii Roşii, a adus în timpul războiului mondial, mari servicii, uşurînd suferinţele prizonierilor şi punîndu-i în legătură cu familiile lor.

ADORAŢIUNEA MAGILOR, tablouri vestite ale multor pictori din timpul renaşterii şi mai tîrziu, ca: *Albert Dürer* (la Florenţa), *Rafael* (la Berlin), *Paul Veronese* (la Dresda) ş. a.

ADRAST, person. legend. grec.; unul din cei şapte cari au luptat contra Tebei, ginerele lui Polinice; a fost mai tîrziu conducătorul epigonilor, cari au cuprins Teba.

ADRIAN (— HADRIANUS) (*76 †138), împărat roman, fiul adoptiv al lui Traian, 117—138; bun administrator, încurajator al artelor.

ADRIAN, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 26 August. A trăit pe timpul împăratului Liciniu (307—324), pe care l-a mustrat, fiindcă persecuta pe creştini. Din cauza aceasta a fost decapitat.

ADRIAN GHEORGHE (*1820 †1889), om politic român; a luat parte la mişcarea din 1848 a Românilor din Transilvania; trecând apoi în Ţara-Românească, a intrat în armată şi a ajuns la gradul de *general*; ministru de război în 1867.

ADRIAN IOAN V. (*1837 †1875), profesor în Botoşani şi scriitor satiric. Publicaţii: *Versuri* (1871), *Postolache Slujbulescu* (1874). A colaborat la ziarul *Bondarul*.

ADRIAN ① com. r. jd. Mureş, pl. Gurghiu ¶ ② com. r. jd. Satu-Mare, pl. Satu-Mare; 484 loc. ¶ ③ **ADRIANUL MARE**, com. r. jd. Mureş, pl. Miercurea Nirajului ¶ ④ **ADRIANUL MIC**, c. r. tot acolo.

ADRIANOPOLE (— fr. *Andrinople*, turc. *Edirne*, bulg. *Odrin*, vech. rom. *Udriiu*), oraş în Turcia europeană pe fl. Mariţa; 83.000 loc. Constantin-cel-Mare învinse aci pe *Licinius*, unul din cei 6 împăraţi romani (323); Visigoţii învinseră pe Valens, împărat roman (378); sultanul Amurat I îl cuprinse (1360); Ruşii învinseră pe Turci şi se încheie tratatul zis *de la Adrianopol* (1829), prin care se stabili protectoratul Rusiei asupra principatelor române. Aci s'a încheiat armistiţiu cu Ruşii în războiul din 1877—78. Cucerit de Bulgari în 1913, a fost reluat de Turci.

ADRIATICĂ MAREA, se întinde între Italia şi peninsula balcanică; suprafaţa de 131.500 km. p. Porturi principale: Triest, Veneţia, Fiume, Ancona. Brindisi (☛ Harta Europei).

ADULA, munţi în Elveţia (cantonul Gri-

www.dacoromanica.ro

gioni = Grisons = Graubunden), cu vîrful Rheinwaldhorn înalt 3.398 m.

ADUNAŢII-COPĂCENI, com. rur. jd. Vlaşca, pl. Călugăreni.

ADVENTIŞTI, sectari creştini răspîndiţi mai ales în Anglia, Germania, Scandinavia, Rusia şi România. Inceputul acestei erezii se datoreşte lui W. Miller din New-York: el prorocea că la 22 Octombrie 1844 se va sfîrşi lumea. După trecerea acestei zile, aderenţii lui se risipiră pentru a se grupa din nou în 1846 şi mai serios în 1860, luînd numele de „adventişti" (pe cînd înainte se numeau şi „milleriţi", după numele primului fondator). In 1874 ideile lor începură a se răspîndi cu succes în Europa. Ei cred că Fiul lui Dumnezeu va veni pe pămînt ca să aşeze raiul pentru cei credincioşi, dar nu se poate fixa data; de atunci va începe „viaţa viitoare" pentru cei fericiţi aleşi din toate veacurile, cei necredincioşi vor pieri în neant prin a doua moarte. Adventiştii se botează cînd ajung la vîrsta raţiunii; ei n'au preoţi organizaţi şi plătiţi, dar au mare număr de „misionari" plătiţi din contribuţia tuturor credincioşilor; ei nu fumează, nu beau băuturi alcoolice, sînt aproape vegetarieni; serbează Sîmbăta, nu Dumineca, drept ziua lui Dumnezeu. La noi primele manifestări adventiste s'au făcut în 1870, dar cu puţin succes: în 1881 abia se numărau 13 adventişti în Piteşti In 1890 a început propaganda în Bucureşti. Pe la 1890-97 s'au format centre mai importante în Dobrogea. După mişcările din 1907, adventismul s'a răspîndit şi în sate. Sectanţii aceştia au acum şi o tipografie în Bucureşti: „Cuvîntul evangheliei", care editează cărţi de propagandă.

AEDUI, popor celtic din Galia, amic cu Cezar.

AEŢIU (*395 †454), general roman, învingătorul Hunilor conduşi de Atila (451) în cîmpiile Catalaunice (Chalons-sur-Marne în Franţa).

AFGANISTAN, stat în Asia centrală, 731.000 km. p. supr.; ca. 10.000.000 loc. A fost, de la 1907, sub protectoratul englez; de la 1921 deveni regat independent. Cap. *Kabul*. Oraşe pr. *Candahar*, *Herat*. Climă în genere sănătoasă; foarte călduroasă în S. şi E., unde sînt regiuni pustii. Ape: *Amu-Daria*, *Hilmend*. Lac: *Hamun*. Munţi: *Inducuş*. Munţii conţin: fier, plumb, sare, sulf. Industrie: arme şi stofe. Căi de comunicaţie puţine şi primitive. Locuitorii sînt de rasă albă (iranică) şi de religiune mahomedană. Foarte tradiţionalişti, ei s'au opus silinţelor de modernizare ale Emirului Amanulah, care călătorise în Europa şi voise să introducă reforme. Revoluţia din 1928 a răsturnat pe Emir. ☛ Harta Asiei).

Afgan.

AFINIŞ ① pîrău; se varsă în Someşul-cald. ¶ ② munte jud. Alba.

AFRICA, unul din cele 5 continente, la S. Europei şi la S. V. Asiei; de Europa se desparte prin Marea Mediterană; de Asia prin Marea Roşie şi e unită prin istmul de Suez, tăiat astăzi de un canal; udată la E. de Oceanul Indian, la V. de Oceanul Atlantic; supraf. ca. 30.500.000 km. p., de trei ori mai mare decît Europa, de 126 de ori mai mare decît România; ca. 138.000.000 loc. ☛ Harta Africei).

Capuri: *Bon* (la N.), *Bianco*, *Verde*, *Palmas* (la V.), *Bunei Speranţe*, *Acelor* (la S.), *Guardafui* (la E).

Golfuri: *Syrta mică* şi *S. mare* (la N.), *Guinea* (la V.), *Delagoa*, *Sofala* (la E.)

Insule: *Azore*, *Madere*, *Canare*, *Capul-verde* (în Oc. Atlantic), *Fernando-Po*, *Sf. Toma*, *Annobon* (în Golf. Guineei), *Ascension*, *Sf. Elena* (in Oc. Atlantic), *Madagascar*, *Zanzibar*, *Comore* (în Oc. Indian), *Socotra* în faţa golf. Aden.

Strîmtori: *Gibraltar* (între Maroc şi Spania), *Bab-el-Mandeb* (între Africa şi Arabia).

Munţi: în N. şirul m. *Atlas* cu înălţime de 3980 m.; la V. munţii din Kamerun cu înălţime de 4000 m.; la S. munţii *Scorpiei*; la E. doi munţi singuratici, de natură vulcanică, cei mai înalţi din Africa: *Kenia* (5242 m.) şi *Kilimangiaro* (6010).

Fluvii: **Nilul** se varsă în marea Mediterană; **Senegal** şi **Gambia** se varsă în Oceanul Atlantic; **Volta** şi **Niger** cu afl. *Benue* se varsă în golful Guineei; **Congo** cu afl. *Ubangi* şi *Kassai* se varsă în Oceanul Atlantic; mai jos tot în Oc. Atlantic se varsă **Orange**; **Limpopo**, **Zambez** cu afl. *Şire* se varsă în Oceanul Indian la N. de golful Sofala; tot în Oc. Indian se varsă **Tana** şi **Juba**.

Lacuri: *Ciad* (supr. 13.000 km. p.), *Leopold*, *Ngami*, *Niassa* (26.500 km. p.), *Banguelo* (3000 km. p.), *Tanganica* (35.100 km. p.), *Victoria Nianza* (68.500 km. p.) şi *Albert Nianza* (4500 km. p.), *Rudolf* (10.000 km. p.).

Clima e foarte caldă, dar pe podişurile Africei este rece. Chiar în alte părţi, ziua temperatura e foarte ridicată, iar noaptea extrem de scăzută. Pe munţi sînt zăpezi eterne. In regiunile depărtate de ecuator ploile sînt dese, dar spre ecuator sînt foarte rari.

Flora şi fauna sînt tropicale. Principalele plante: meiu, palmieri, curmali, banani, arbori de cauciuc, măslini, smochini, papyrus, arbori de cafea, susani, bumbac, ş. a. Aci se găsesc animalele cele mai mari din lume: elefanţi, cămile, rinoceri, ipopotami, girafe, zebre, struţi, antilope, şi fiare ca: lei, tigri, pantere, jaguari, apoi maimuţe antropoide: se găsesc şi dintre animalele cari trăesc în Europa, mai ales în regiunile mai depărtate de ecuator.

Bogăţia minerală este mare: aur, argint, diamant, fier, aramă, granit, sodiu, marmoră, ş. a.

Africa are cîteva regiuni muntoase, cele mai multe aşezate spre ţărmurile oceanelor şi spre N. Dintre acestea mai însemnate sînt: reg. munţilor Atlas şi reg. Abisiniei. Are două mari pustiuri: *Sahara* spre N. şi *Kalahari* spre S. Cea mai interesată regiune este Valea Nilului.

Populaţia Africei ţine de mai multe rase: afară de Europeni, cari s'au aşezat în colonii, avem reprezentanţi ai rasei albe asiatice, locuind în N.; dar cea mai mare parte din populaţie o formează *rasa neagră*. Negrii locuesc în toate regiunile, mai puţin la N. Pe lîngă aceştia, mai trăesc aci: *Hotentoţii*, *Boşimanii* şi *Piticii*, cari reprezintă o varietate a rasei *galbene*; iar în Madagascar găsim reprezentanţi ai rasei malaeze, sub numele de *Hova*.

State autonome (mai mult sau mai puţin independente): *Egiptul*, *Abisinia* sau *Etiopia*, *Liberia*.

Stăpîniri şi colonizări europene: **Belgia:** parte din *Congo* (2.780.000 km. p., 18.000.000 loc.). **Anglia:** *Sudanul* egiptean, *Africa orientală engleză*, *Tanganica*, *Africa de sud engleză*, care e alcătuită din cîteva state cu autonomie, dar făcînd parte din dominionurile engleze, ca *Natal*, *Cap*, *Orange*, *Transvaal*, *Rhodesia*, apoi *Nigeria*, *Coasta de aur* şi *Sierra Leone* şi mai multe insule (10.415.250 km. p. şi 60.440.000 loc.). **Franţa:** *Tunisia*, *Algeria*, parte din *Maroc*, *Africa occidentală franceză*, *Africa ecuatorială franceză* formată din Camerun, Dahomey, parte din *Congo*, ş. a., apoi insulele *Madagascar*, *Reuniunei*, ş. a. (9.851.000 km. p. 39.500.000 loc.). **Portugalia:** *Angola* şi *Mozambic*, parte din *Guinea*, insulele *Azore*, *Madere*, ş. a. (2.075.500 km. p. şi 8.900.000 loc.). **Italia:** *Eritrea*, parte de *Somalia*, *Tripolitania* şi *Libia* (2.518.635 km. p. şi 1.840.000 loc.). **Spania:** parte din *M a r o c*, insulele *Canare*, *Rio-Muni*, *Fernando Po*, ş. a. (371.735 km. p. şi 1.200.000 loc.).

Africa a fost cunoscută lumii vechi mai ales prin Egipt, care a avut în timpuri depărtate o civilizaţie desvoltată şi a jucat rol important în istorie. După căderea Cartaginei, puterea romană s'a întins aproape peste tot nordul

www.dacoromanica.ro

AFRICA

www.dacoromanica.ro

Africei, unde s'au format diferite provincii, cari căzură mai tîrziu sub stăpînirea barbarilor ce trecură din Europa, apoi sub Arabi cari răspîndiră islamismul, iar Egiptul sub Turci. Prin secolul XIII încep călătoriile și explorările făcute de Genovezi, Venețieni ș. a., iar în sec. XV Diaz descoperi Capul bunei-speranțe (1486), iar Vasco de Gama trecu pe la S. Africei în India (1498). Francezii, Englezii și Olandezii stabiliră în sec. XVI diferite așezăminte comerciale. Acestea se înmulțiră în secolele următoare, grație numeroaselor călătorii de studii și explorare, prin cari se descoperiră treptat părți necunoscute pînă atunci din acest continent.

AFRODITA (sau APHRODITA), divinitate greacă: zeița frumuseții și a amorului. Romanii au asimilat-o cu Venus. În lumea modernă ambele se confundă (☛ VENUS).

AFTANASIEVICI ȘTEFAN (†1809), funcționar la consistoriul ortodox din Cernăuți, autor al unui *Catehism* (1804).

AFUMAȚI ① com. r. jd. Dolj, reșed. pl. Băilești; st. c. f. Craiova—Calafat ¶ ② com. r. jd. Ilfov, pl. Pantelimon; aci Radu de la Afumați învinse pe Turci, 1539. ¶ ③ sat jud. Lăpușna.

AGADICI, com. r. jd. Caraș, pl. Oravița.

AGAFTON, măn. maici lîngă satul Agafton jd. Botoșani. Se zice că s'a întemeiat pe la începutul sec. XIX.

AGAMEMNON, pers. legendar grec; comandantul armatelor cari asediară Troia și o distruseră; rege al Micenei și Argosului; ucis de soția sa la întoarcerea de la războiu. Viața lui a dat subiect mai multor opere poetice, între cari: *Agamemnon*, tragedie greacă de *Eschil* și *Agamemnon*, trag. ital. de *Alfieri*.

AGAPIA, sf. martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 17 Septembrie. A trăit pe timpul împăratului Adrian (117—138) și a fost ucisă pentru credință împreună cu două surori ale ei.

AGAPIA, măn. maici jd. Neamțu. Cel mai vechiu docum. în care se vorbește de ea este din 1569. Are două biserici mari; în una pictura este făcută de N. Grigorescu. Pînă la 1803 era măn. de călugări. Gara mai aprop. Piatra.-N. 28 Km.

AGAPIE, sf. martir, prăznuit de bis. creșt. ortodoxă la 15 Martie. A trăit în Gaza (Palestina) și a suferit martiriul pentru credință în timpul lui Diocletian (284—305).

AGAPIE VASILE, medic în Iași și profesor la Seminariul „Veniamin Costache" între 1877—1884. A studiat în Franța; a publicat „*Cercetări demografice asupra poporațiunii României*", *1876*.

AGAR, pers. biblic, roaba lui Avram, mama lui Ismail.

AGARENI = MAHOMEDANI: se zice în Italia.

AGASSIZ LUDOVIC (*1807 † 1873), naturalist elvețian; de la 1846 profesor în Statele-Unite; adversar al teoriei transformismului.

AGATA sf. martiră (†251), prăznuită de biserica ortodoxă și catolică la 5 Februarie. A trăit în Italia și a fost supusă la chinuri pentru credința și statornicia sa, în orașul Catania. Moaștele sale se păstrează în Cremona.

AGATANGHEL, ① martir creștin, care a murit pe la anul 399 ¶ ② istoric armean din sec IV ¶ ③ călugăr bizantin din sec. XIII, căruia i se atribue o carte de prevestiri pentru toate epocele viitoare; cartea s'a tradus în românește și s'a tipărit de mai multe ori sub titlul de „Chrismi", cea mai veche ediție fiind din 1818.

AGATIRȘI, popor ce locuia, în vremuri foarte depărtate, prin părțile apusene ale Transilvaniei.

AGATOCLE (*361 †289 a. Cr.), rege al Siracuzei; a purtat războiu împotriva Cartaginei.

AGATON, egumen al măn. Vodiță pe la 1421.

AGATON, episcop al Romanului între ca. 1584-1589 și apoi între 1597-1606.

AGATONIC, sf. martir prăznuit de bis. creșt. ortodoxă și catolică la 22 August. A trăit în Nicomidia și a fost un mare propagandist creștin. Din această cauză a fost ucis din ordinul împăratului Maximian (286-305).

AGĂȘ, com. r. jd. Bacău, pl. Comănești.

AGEN, oraș în Franța pe Garonne; 20.000 loc.; însemnat prin cultura prunilor.

AGESANDRU (sec. I a. Chr.), sculptor din Rodos, unul din autorii vestitului grup statuar *Laocoon* (☛ acest cuv.).

AGESILAU II (ca. 444-ca. 358 a. Chr.), rege al Spartei; se luptă cu Perșii la Sardes în Asia mică (395), cu coaliția statelor democratice din Grecia la Coronea (394), cu Epaminonda la Leuctra (371); încheiă pace cu Artaxerxe prin generalul său Antalcidas (387).

AGHEU (pe la 520 a. Chr.), profet al Israeliților; al zecelea dintre profeții noi din Testamentul vechiu; prăznuit de biserica ortodoxă la 16 Decembrie.

AGHIUȚĂ, titlul unei reviste satirice redactate de *B. P. Hasdeu* (1863—64).

AGIGHIOL, com. r. jd. Tulcea, pl. Tulcea, la 18 km. de Tulcea. st. baln.: sare, iod, pucioasă.

AGÂRBICEANU ION (*1882), scriitor român. A publicat nuvele și romane cu subiecte mai ales din viața clasei orășenești din Transilvania.

AGÎRBICIU ① com. r. jud. Cluj, pl. Moților ¶ ② c. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Scica-Mare. c. f. linia Sibiu-Copșa mică.

AGLIARDI ANTONIO (*1832 †1915), cardinal al bisericii romane, episcop de Cesarea, secretarul congregației afacerilor eclesiastice extraordinare; a călătorit în India, unde a reorganizat biserica catolică.

AGNETHLER MICHAIL (*1719 †1752), teolog și filozof sas din Sibiu.

AGNITA, com. rur. jd. Tîrnava-Mare, reșed. plășii Agnita; st. c. f. linia Sibiu—Sighișoara; 4.044 loc.; ocol silvic.

AGRAFIOTUL IOAN, profesor la Academia Domnească din București pe la 1780; colaborator la Dicționarul lui Henricus Stephanus.

AGRAM ☛ ZAGREB.

AGRAMANT, pers. din epopeea *Orlando furioso* a lui Ariosto; e șeful Saracenilor cari asediază Parisul.

AGRICOLA CNAEIUS IULIUS (*39 †93), om politic și general roman, vestit prin expediția în Britania.

AGRICOLA MIHAIL (*1508 †1557), elev al lui Luther, a introdus reforma în Finlanda.

AGRIEȘ, com. rur. jd. Someș, pl. Reteag.

AGRIJ, com. r. jd. Sălaj, pl. Buciumi; 950 loc.

AGRIPPA MARCUS VIPSANIUS (*64 †12 a. Chr.), general roman, amic al lui August, învinse pe Sextus Pompeius la Milae (36) și pe Marcu Antoniu la Actium (31). Fiind consul, zidi *Pantheonul* din Roma.

AGRIPPA MENENIUS (pe la 503 a. Chr.), consul roman, care a împăcat pe plebeii fugiți din Roma pe muntele sfînt prin povestirea fabulei cu *membrele și stomacul*.

AGRIPPINA (†33 p. Chr.), fiica lui Agrippa și a Iuliei fata lui Octavian August; fu soția împăratului Germanicus și avu, între alți copii, pe *Caius Caligula*, împăratul de mai tîrziu, și pe *Agrippina*.

AGRIPPINA (*16 †59) se căsători de trei ori: prima dată cu *Domitius Ahenobarbus*, avînd ca fiu pe L. Domitius, devenit împăratul *Neron*; a treia oară cu împ. Claudius I, frate cu tatăl ei. Ambițioasă și perversă, făcu pe Claudius să adopte pe Neron și apoi îl otrăvi. În timpul domniei fiului său Neron, voind să fie ea stăpînă, acesta puse s'o ucidă.

AGRIPPINA, sf. martiră prăznuită de biserica ortodoxă la 23 Iunie. A trăit în Roma și a murit ca martiră. Corpul ei a fost dus apoi în Sicilia.

AGRIȘ ① com. r. jd. Arad, pl. Șiria; 2.848 loc. ¶ ② com. r. jd. Bihor, pl. Beliu; 284 loc. ¶ ③ com. r. jd. Satu-Mare, pl. Satu-Mare; 989 loc. ¶ ④ com. r. jd. Turda, pl. Iara, 803 loc. ¶ ⑤ AGRIȘUL-DE-SUS,

www.dacoromanica.ro

c. r. jd. Someş, pl. Beclean. ¶ ③ **AGRIŞUL-DE-JOS** c. r. tot acolo.

AGRIŞTEU, com. r. jd. Tîrnava-Mică, pl. Bachnea; 722 loc. (1920).

AGURA, presc. din *sfînt Agura*, se zice popular în loc de *Sf. Munte* (rus. *Sfeta gora*) (☛ **ATHOS**).

AHASVERUS, pers. legendar (= jidovul rătăcitor) a dat subiect multor opere, ca: *Ahasverus* de *Ed. Quinet*, 1833; *Juif errant* de *E. Sue*, 1844. În româneşte aceasta din urmă s'a tradus de Iosif Arhidiaconul (8 vol. Buc. 1857—58). Mai e o traducere fără an şi fără nume în 10 vol.

AHEMENIZI, dinastie de regi persani în antichitate (668—330 a. Chr.).

AHILE, pers. legendar în Grecia veche, rege al Mirmidonilor, luă parte la războ. Troiei, ucise pe Hector, dar fu ucis de Paris, care-l răni la călcîiu, singura parte a corpului unde era vulnerabil (căci ţinîndu-l de călcîiu mama sa Thetis îl cufundase în rîul Stix). În epopeea omerică *Iliada* e pers. principal, căci mînia lui Ahile determină toată desfăşurarea faptelor.

AHMATLAR, com. r. jd. Durostor, pl. Turtucaia.

AHMED I (*1589 †1617), sultan al Turcilor, s'a suit pe tron în anul 1603. Generalii săi luptară în Ungaria, ajutînd pe regele Bocskai contra Austriei, fură siliţi însă să încheie pace la Sitvatorok (1606), în favoarea Austriei. Sub el Turcii fură învinşi şi de Perşi şi de Spanioli.

AHMED II (*1643 †1695), sultanul Turcilor de la 1691; lăsă conducerea vizirului Küprüli, care purtă războaie cu Austria şi muri chiar în luptă. Noul vizir liberă Belgradul (1693), dobîndi victorii importante.

AHMED III (*1673 †1736) sultan al Turcilor (1703; dete ajutor lui Carol al XII-lea contra lui Petru-cel-Mare; avu războiu cu acesta şi-l învinse în bătălia de la Stănileşti, de şi fusese ajutat de Dim. Cantemir, Domnul Moldovei; învins de Austriaci, com. de Prinţul Eugeniu, pierdu Timişoara, Belgradul şi încheie pacea de la Pasarovitz (1718) prin care Oltenia trecu sub ocupaţia austriacă; învins de Perşi, fu răsturnat printr'o revoluţie a Ienicerilor (1730).

AHMED WEFIK PAŞA (*1818 †1891), om politic turc, a semnat tratatul de la San-Stefano (1878).

AHN FRANZ (*1796 †1865), profesor germ. şi autor de cărţi pentru învăţarea limbilor streine. La noi s'au publicat după metoda Ahn: p. l. franceză (T. Codrescu, Iaşi 1867), p. germană (Iaşi, 1875), p. italiană (Buc., 1880), p. franceză (Rudinescu, Buc. 1900), p. italiană (Buc. 1912).

AHRENS ENRIC (*1808 †1874), filozof şi jurist danez. Pr. op. *Cours de droit naturel*, Paris 1838.

AHRIMAN, după mitologia persană, principiul răului, opus lui Ormuzd.

AHTUM (sec. X) duce al Banatului Timişoarei, a luptat contra regelui ungur Ştefan cel Sfînt; teritoriul stăpînit de el se întindea la N. pînă la r. Criş şi la S. pînă la Vidin; învins de regele Ungurilor, şi-a pierdut tronul.

AHURAMAZDA, după mitol. persană, zeul creator al lumii.

AIAX (sau **AJAX**), numele a doi fraţi eroi legendari din războiul Troiei.

AICARD [ecar] **JEAN** (*1848 †1921), poet francez şi autor dramatic, academician. Cunoscută e la noi piesa ,,Père Lebonnard", jucată pe scena Teatrului Naţional de Novelli şi trupa sa.

AIDA, operă de Verdi (1871), reprez. întîiu la Cairo, apoi (1872) la Milano.

AIDEMIR, com. r. jud. Durostor, pl. Doimuşlar.

AIORMAN, com. r. jud. Caliacra, pl. Vultureşti.

AIRY GEORGE (*1801 †1892), astronom englez; a formulat teoria curcubeului.

AISNE [en] rîu în Franţa, se varsă în Oise lîngă Compiègne; lung 280 km. Pe malurile lui s'au dat bătălii celebre în cursul războiului mondial, între cari victoria generalului Mangin 29 Sept. 30 Oct. 1918.

AITA-MARE ① c. r. jd. Trei-Scaune, pl. Baraolt; 1.376 loc. ¶ ② **AITA-MIJLOCIE**, c. r. tot acolo, 1475 l. ¶ ③ **AITA-SEACĂ**, tot acolo, 1.681 loc.

AITON, c. r. jd. Turda, pl. Mihai-Viteazu.

AIUD ① oraş, jd. *Alba*; 8.108 loc.; protopopiat şi parohie gr. cat. eparhia Blaj; filială ortod. eparhia Sibiu; ocol silvic; st c. f. linia Teiuş — Apahida ¶ ② **AIUDUL-DE-SUS**, com. r. jd. Alba, pl. Aiud; târg 25 Ianuarie.

AIUDEAN CLEMENT, unul din ofiţerii (tribun) Românilor ardeleni în timpul luptelor cu Ungurii în 1848-49, alături de Avram Iancu; mai tîrziu învăţător la Cîmpeni.

AIX [ex] oraş în Franţa, veche capitală a Provansei (Provence); 29.000 loc.; are universitate şi alte şcoale superioare.

AIX-LES-BAINS, st. baln. vestită în Franţa, pe lacul Bourget.

AIX-LA-CHAPELLE ☛ **AACHEN**.

AJACCIO, cap. insulei Corsica (prov. franceză).

AKBAR (*1542 †1605), vestit împărat al Mongolilor, care a întins domnia acestora în Industan.

AKKA (= **ST. JEAN D'ACRE**), oraş în vilaetul Beirut (Asia mică); în timpul cruciadelor au debarcat aici de multe ori creştinii.

AKKERMAN ☛ **CETATEA ALBĂ**.

AKSACOV IVAN (*1823 †1886), poet şi ziarist rus. Unul din agitatorii pentru războiul contra Turcilor în 1877. Întemeietor al ziarului *Russ* (1881).

AKSU, oras în Turkestan, localitate vestită ca nod de drumuri pentru caravane.

ALABAMA, fluviu din Statele-Unite, se varsă în golful de Mexic; 1.400 km. lung.

ALACAP, com. r. jd. Constanţa, pl. Medgidia; 1.491 loc.; cariere de piatră.

ALADIN, personaj din poveştile *Halimalei (O mie şi una de nopţi)*; devenind posesorul unei lămpi miraculoase, dobîndeşte averi mari şi ia de soţie pe fiica Sultanului.

ALAND, grupă de insule în Marea Baltică; ţin de Finlanda.

ALANI, barbari; din regiunea Caucazului năvăliră în Galia (406); de aci în Spania, unde Visigoţii i-au zdrobit.

ALARCON PEDRO ANTONIO (*1833 †1891), poet şi om politic spaniol. Nuvelele sale s'au tradus în principalele limbi europene.

ALARCON Y MENDOZA JUAN RUIS (†1639), autor de comedii, unul din întemeietorii teatrului spaniol.

ALARIC I (†410), rege al Visigoţilor, jefuitorul Romei.

ALASCA, peninsulă la NV. Americei de Nord, aparţine Statelor-Unite.

ALĂMOR, com. r. jd. Sibiu, pl. Ocna-Sibiului; 1.854 loc.

ALĂUTA ROMÂNEASCĂ, revistă întemeiată de M. Kogălniceanu în Iaşi (1838—39), ca suplement al ziarului *Albina românească*.

ALBA, jud. în Transilvania, cap. *Alba-Iulia*; supr. 3646 km. p., 214.962 loc. (1920); are 7 plăşi, 4 com. urbane, 140 com. rur. (1926); face parte din circumscripţia curţii de apel din Cluj; are 4 şcoale primare urbane şi 165 rurale; 12 cooperative de producţie şi consum cu capital de 700.000 lei şi 1 coop. pentru exploatare de păduri. Locuitorii sînt ortodocşi, uniţi, reformaţi şi luterani; ei ţin de Mitropolia din Sibiu, de episcopia din Cluj, de mitropolia unită din Blaj, de episcopia unită din Lugoj, de cea din Alba-Iulia, de episcopia reformată din Cluj şi de episcopia luterană din Sibiu.

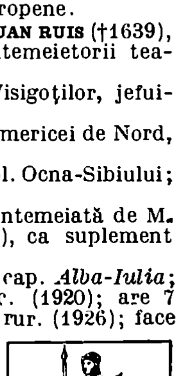

Marca jud. Alba.

www.dacoromanica.ro

ALBA, FERNANDO DUCE DE (*1508 †1582), general spaniol, vestit mai ales ca guvernator al țărilor-de-jos, în care calitate a înfrînt cu cruzime revolta patrioților olandezi.

ALBANI FRANCESCO (*1579 †1660), vestit pictor italian, din școala bologneză.

ALBANIA (SHQIPERIA), stat independent întemeiat în 1914. Se mărginește la Nord cu

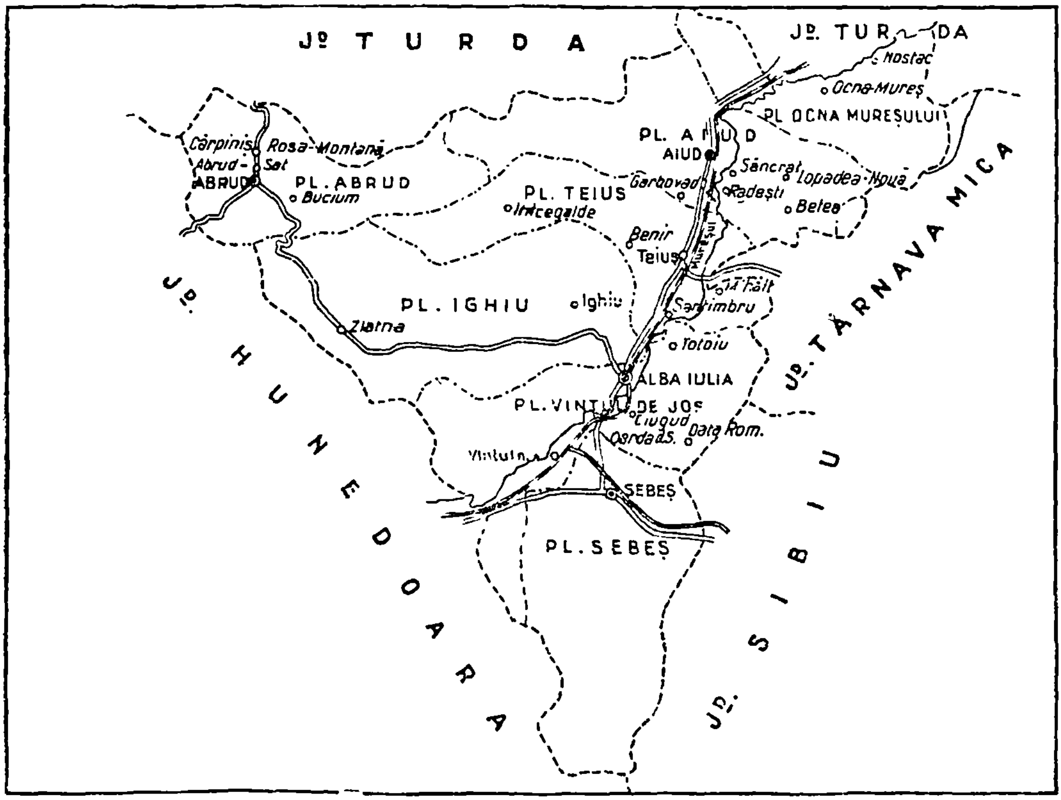

Harta jud. Alba.

ALBA IULIA (pînă în sec. XIX-lea Românii îi ziceau și BĂLGRAD, germ. WEISSENBURG, KARSLBURG, magh. GYULAFEHERVAR), oraș în România (Transilvania). capitala jud. Alba, pe dreapta Mureșului, aproape de vărsarea Ampoiului; 14.000 loc. (1923); st. c. f. linia Teiuș-Arad-Curtici. Aci este episcopie romano-catolică, un protopopiat grecocatolic, un protop. ortodox; sînt 2 biserici grecocatolice, una catolică, una reformată, una luterană și 3 ortodoxe, cum și 2 sinagoge. Are un liceu de băieți numit „Mihai-Viteazul", înființat în 1919, și unul de fete, înființat în 1922. Clădiri importante: catedrala catolică, în care sînt mormintele multor personagii însemnate ca Ioan Huniade, regina Isabela. Andreiu Bathori, Mih. Apafi; palatul episcopal și catedrala Unirii. Orașul e foarte vechiu. Aci a fost reședința unora din principii Ardealului, a mitropoliei Românilor; aci a intrat triumfător Mihai Viteazul ca Domn al tuturor Românilor, aci s'a proclamat unirea unei părți din Români cu Biserica Romei, aci au fost uciși Horia, Cloșca și Crișan, aci a fost închis Avram Iancu după înfrîngerea mișcării Românilor în 1849, aci s'a proclamat în 1918 independența Transilvaniei și unirea cu România, aci s'au încoronat Regele Ferdinand și Regina Maria ca suverani ai tuturor Românilor.

ALBA IULIA ȘI FĂGĂRAȘ, Mitropolie greco-catolică, avînd reședința în Blaj (☛ BLAJ).

ALBA IULIA ȘI SIBIU, Mitropolie ortodoxă avînd reșed. la Sibiu (☛ SIBIU).

ALBA LONGA, cetate în Lațiu, pomenită de autori pentru timpurile primitive ale istoriei romane.

ALBAC, com. r. jd. Turda, pl. Cîmpeni; ocol silvic; aci s'a născut Horia.

Montenegru, la E. cu Iugoslavia, la S. cu Grecia, la V. cu Marea Adriatică.

Regiune muntoasă și puțin productivă. Supr. 27.538 km. p.; 825.000 loc. (1927), adică 29 loc. pe km. p. Climă moderată, dar cu ierni lungi. Rîuri: *Bojana*, *Drin*, *Șcumbi*, *Voiusa*. Lacuri: *Scutari*, *Ohrida* și *Presba*. Muntele cel mai înalt: *Maia Giaravița* (2.677 m.). Produce: porumb, măsline, tutun.

Afară de Albanezi. locuesc mulți Români, Greci, Bulgari, etc. Albanezii sînt parte mahomedani, parte creștini.

Capitala: *Tirana* (10.000 loc.). Orașe princ. *Scutari* (22.000 l.), *Argirocastro* (12.000 l.), *Elbasan* (10.000). *Berat* (8.000), *Cavaia* (6.000).

Moneta Statului albanez este *leka* (împărțită în 100 *qiudar*) = 0,019 dolari. Are un budget de ca. 30.000.000 leka (1927—1928).

După războiul balcanic din 1912, conferința de la Londra adoptă principiul autonomiei acestei țări și o comisiune internațională îi stabili hotarele făcînd-o principat sub domnia Principelui de Wied (7 Martie 1914). Dificultăți interne siliră pe suveran să plece și apoi războiul mondial strică tot așezămîntul Statului. Tocmai după războiu și în urma multor turburări, se constitui din nou, proclamîndu-se principe Ahmed Zogu. Recunoscut de Statele Europei (21 Ianuarie 1925 , el pacifică țara și se proclamă rege în 1928.

Albanezii, cari își zic *Șchipetari*, au fost cunoscuți Românilor din timpuri foarte vechi. Aceștia îi numeau *Arbănași* (după sîrbo-bulgară *Arbanaș*), apoi *Arnăuți* (după turc. *Arnaud*). Mulți veneau în țările noastre, fie singuratici și se românizau, ajungînd la situațiuni înalte (chiar

www.dacoromanica.ro

în timpul lui Vlad Țepeș se vorbește, în 1483, de un boier cu supranumele de Arbănaș),—fie în grupe mai mari, formînd sate întregi. De prin sec. XVI încep Domnitorii a-și face gărzi speciale de Albanezi. Mai tărziu Turcii și Grecii aduceau cu ei cete de Albanezi, despre cari cronicarii și poeziile poporane vorbesc ca despre agenți cruzi de împilare. Cu toate acestea, în secolul XIX, când se produc în Albania răscoale contra dominațiunii turcești, mulți Albanezi se refugiază în țările noastre, unde sînt bine primiți și formează puternice colonii, își întăresc spiritul de solidaritate națională și pot face și propagandă în streinătate pentru revendicările lor politice. Trebue să notăm că familia Ghica, una care a dat mulți Domnitori, oameni politici, scriitori etc. își trage originea dintr'un Albanez. (☛ **GHICA**).

ALBANY ① oraș în Statele-Unite la golful Hudson, 113.000 l. ¶ ② oraș în Australia, port la Oceanul Indian, 3.700 loc.

ALBAZIA, lac jud. Cetatea-Albă în valea Nistrului.

ALBĂ MAREA, la N. Rusiei, comunică cu Oceanul Înghețat; supr. 120.000 km. p.

ALBELIUS SIMON (*1593 †1654), preot și prof. sas în Brașov.

ALBENI ① com. r. jd. Vlașca, pl. Glavacioc ¶ ② com. r. jd. Gorj, pl. Cărbunești.

ALBERT (☛ **ALBRECHT**).

ALBERT IOAN (*1459 †1501), în 1492 rege al Poloniei, s'a luptat cu Ștefan-cel-Mare, care l-a învins în Codrii Cosminului (1497).

ALBERT-CEL-MARE (*1193 †1280), teolog și filozof german.

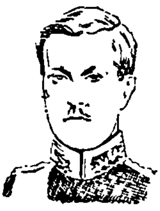

Albert I, regele Belgiei.

ALBERT I (*1875), rege al Belgiei din 1909; căsătorit cu Elisabeta, ducesă de Bavaria; în 1914, fiind violată neutralitatea țării sale, intră în războiu alături de Franța.

ALBERT I (*1848 †1922), suveran al principatului Monaco, specialist în știința oceanografiei; a întemeiat un muzeu oceanografic.

ALBERT-NIANZA, lac în Africa centrală, supr. 4.500 km. p.

ALBEȘTI ① c. r. jud. Argeș, pl. Argeș ¶ ② c. r. jud. Bihor, pl. Beiuș ¶ ③ c. r. Botoșani, pl. Sulița ¶ ④ c. r. jud. Buzău, pl. Cîmpu, cariere de piatră ¶ ⑤ c. r. jud. Fălciu, pl. Vutcani ¶ ⑥ c. r. jud. Ialomița, pl. Căzănești ¶ ⑦ c. r. jud. Muscel, pl. Dîmbovița ¶ ⑧ c. r. jud. Olt, pl. Dumitrești ¶ ⑨ c. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Daneș ¶ ⑩ c. r. jud. Teleorman, pl. Roșiorii de Vede ¶ ⑪ c. r. jud. Vaslui, pl. Peneș Curcanul ¶ ⑫ **A. BISTRIȚEI** c. r. jud. Năsăud pl. Lechința ¶ ⑬ **A.-MURU**, c. r. jud. Prahova, sf. c. f. Ploești-Buzău ¶ ⑭ **A.-PALEOLOGU**, c. r. jud. Prahova pl. Cricov.

ALBIGENSI, sectă eretică creștină, care a înflorit prin sec. XII în sudul Franței. În contra lor puterea regală, după îndemnul Papei, a întreprins lupte îndelungate, cari s'au sfîrșit prin tractatul din Paris 1229. Ei își trag originea din secta manicheică adusă din Asia în Europa prin Bogomili (☛ **BOGOMILI**).

ALBINA, institut de credit întemeiat de Români în Sibiu în 1871; mai tîrziu și-a făcut sucursale în principalele centre din Transilvania; are azi capital de 50.000.000.

ALBINA, ziar politic românesc întemeiat în Viena (1866) de familia Mocsony sub conducerea lui Vincențiu Babeș.

ALBINA, revistă enciclopedică populară, întemeiată în București de Spiru Haret în 1897: apare și azi.

ALBINA CARPAȚILOR, revistă literară întemeiată în Sibiu de I. Lapedatu (1877).

ALBINA PINDULUI, revistă literară întemeiată în București de Gr. H. Grandea (1868—1875).

ALBINA ROMÂNEASCĂ, ziar întemeiat de G. Asachi. Iași 1829—1858.

ALBINEȚI, com. r. jd. Bălți, pl. Fălești; 1.121 loc.; exista în sec. XVIII.

ALBINI SEPTIMIU (*1861†1919), publicist român din Transilvania, osîndit la închisoare în procesul Memorandului (1894) (☛ acest cuv.), refugiat în București, unde a fost mulți ani funcționar al Academiei Române.

Harta Albaniei.

ALBINI VASILE (*1827 †1890), unul din ofițerii Românilor în luptele din 1848—49.

ALBION, pers. mitologic, fiul lui Neptun. Nume dat Angliei.

ALBIȘ ① com. r. jd. Bihor, pl. Marghita 1.063 loc. ¶ ② com. r. jd. Trei-Scaune, pl. Ozun. 677 loc.

ALBOTA ① com. r. jd. Argeș, pl. Bascov ¶ ② com. r. jd. Cahul, reșed. plășii Dragoș-Vodă.

ALBRECHT (*1298 †1308), rege german, fiu al lui Rudolf de Habsburg și ca atare suveran al Austriei și Stiriei.

ALBRECHT (*1817 †1895), arhiduce austriac, general vestit, s'a distins în războaiele din Italia (1849 și 1866), mai ales în lupta de la Custozza.

ALBRICH MARTIN (*1630 †1694), prof. și scriitor sas în Brașov; rector al gimnaziului evangelic.

ALBULA, rîu în Elveția, afl. Rinului.

ALBULEȘTI, com. r. jd. Mehedinți, pl. Dumbrava; 1.931 loc.

ALBUM ISTORIC ȘI LITERAR, revistă redactată de M. Kogălniceanu, Iași 1854.

ALBUQUERQUE ALFONS (*1453 †1515), navigator portughez, care a întemeiat stăpînirea portugheză în Indii.

ALCALIA, rîu în Basarabia, jud. Cetatea Albă, se varsă în lacul Bicinoe.

ALCANTARA PETRU DE (1499—1562), reformatorul ordinului călugăresc al franciscanilor.

ALCAZ EUGENIU (*1814 †1892), colonel în armata Moldovei, adjutant al lui Grigorie Ghica, prefect de poliție al orașului Iași (1862), deputat, senator, întemeietor al fabricei de postav de la Buhuși.

ALCAZAR, vestit palat al regilor mauri la Sevilla (Spania). Același nume se dă și palatelor lor din alte localități: Cordova, Segovia, Toledo.

www.dacoromanica.ro

ALCEDAR, com. r. jd Orheiu, pl. Regina; 1.150 loc.; există în sec. XVIII.

ALCEU (= Alkaios) (sec. VI a. Chr.), poet liric grec.

ALCIBIADE (*ca. 450†404 a. Chr.), om politic atenian; şeful partidului democratic; a provocat războiul pentru cucerirea Siciliei, fiind numit generalul expediţiei, dar inimicii săi şi propriile sale defecte îl implicară într'un proces de sacrilegiu şi fu osîndit la moarte în lipsă. Fugind, se făcu instrumentul Spartanilor în luptele contra patriei sale; dar fugi şi din Sparta la Tisaferne, satrapul persan din Asia mică, şi cu el veni să ajute Atena contra Spartei. Primit în rîndurile Atenienilor, avu ca general succese strălucite, cari îl aduseră în triumf în Atena (407 ; însă, mai tîrziu, pierzînd unele lupte, fu disgraţiat şi fugi în Bitinia la satrapul Farnabase, care, după cererea Spartanilor, puse de-l ucise. Spirit de aventurier, iubitor de plăceri şi desfrînat, se spune că a tăiat coada unui cîine de mare preţ pentru a atrage atenţia concetăţenilor săi.

ALCINOOS, personaj din Odisea, regele Feacienilor, care a adăpostit pe Ulise.

ALCIU-MARE, c. r. jd. Caliacra, pl. Bazargic.

ALCUINUS ALBINUS FLACCUS (*735 †804), savant englez, sfetnicul lui Carol-cel-Mare, întemeietorul Şcoalei *palatine* (adică a palatului, care se muta cu reşedinţa împăratului) şi unul din fondatorii filozofiei *scolastice*; a lăsat opere de filozofie şi teologie.

ALDEA, com. r. jd. Odorheiu, pl. Ocland

ALDEA ALEXANDRU I, domn al Ţării-Româneşti 1431—1435, fiu al lui Mircea I; a fost primul domnitor care s'a dus să se închine Sultanului.

ALDEŞTI, com. r. jd. Covurlui, pl. Horincea.

ALDO MANUZIO (*1448 †1515), vestit tipograf în Veneţia, care a publicat o colecţie a clasicilor greci şi latini. De la el vine numele literelor *aldine*.

ALDOBRANDINI SILVESTRU (*1499 †1558), jurisconsult florentin, profesă la Pisa.

ALDORF, com. r. jd. Năsăud, pl. Bârgăului. 700 loc.

ALDULEAN IOAN (*1821 †1871), advocat rom. în Braşov, magistrat în Transilvania, apoi consilier la Curtea de Casaţie în Budapesta.

ALECI (ALETSCHS), cel mai mare gheţar din Alpi, lung de 23 km.

ALECSANDRI VASILE (*1821 †1890), mare poet român. A învăţat în Iaşi în casă şi într'o şcoală franceză, apoi la Paris (1834), unde şi-a luat bacalaureatul în litere şi a făcut studii literare. Întorcîndu-se în ţară (1839), a publicat nuvela *Buchetiera din Florenţa* şi poeziile franţuzeşti compuse la Paris, între cari şi o odă către Lamartine. Primind direcţia teatrului din Iaşi (1840, cu C. Negruzzi şi M. Kogălniceanu), a început a compune piese de teatru, traduceri, localizări şi adaptări. În tovărăşia lui Al. Russo, a călătorit prin munţi şi a cules poezii poporane. În 1844 a întemeiat, cu I. Ghica, M. Kogălniceanu ş. a., revista *Propăşirea*. În 1846-47, a călătorit în Italia cu logodnica sa Elena Negri care a murit în călătoria cu vaporul (Maiu 1847) şi a fost înmormîntată în Constantinopol. În 1848 a luat parte la mişcarea liberală din Iaşi şi de aceea a fost silit să părăsească ţara, călătorind prin Bucovina, Transilvania şi prin Orient. Atunci a scris poeziile: *Adio Moldovei*, *Deşteptarea României* şi *Sentinela romană*. Întorcîndu-se în patrie (1849), s'a ocupat mai ales de teatru; a scris comedii şi vodeviluri, între cari vestitele piese: *Chiriţa în Iaşi* (1850 şi *Chiriţa în provincie* (1852). A călătorit prin Franţa, Spania şi chiar în Africa; iar în 1855 dete la lumină revista *România literară*. În epoca luptelor pentru unire (1856—1859), el a fost între protagoniştii ideii, scriind poezii şi piese de teatru (*Hora unirii*, 1857, *Păcală şi Tîndală*, 1857, *Cinel-Cinel*, 1858)şi acţionînd ca om politic: deputat în divanul *ad-hoc*, ministru de externe al căimăcămiei din 1858. După alegerea din 24 Ianuarie, Alecsandri a fost trimis de Cuza în Italia, Franţa, Anglia ca să susţină *faptul împlinit* al îndoitei alegeri, care era contra Convenţiei din 1858. După unirea definitivă (1862), Alecsandri a avut rol politic mai puţin însemnat, iar după 1866 îl mai aflăm de cîte-va ori în parlament combătînd modificarea art. 7 din Constituţie (1879); apoi ministru plenipotenţiar al ţării la Paris (1884—1890). A murit la Mirceşti şi este înmormîntat într'un frumos mausoleu ridicat de Academia Română. Principalele scrieri: *Colecţie de poezii poporane* (1852-53, apoi un vol. 1866), precedată de o prefaţă începînd cu fraza „Românul e născut poet", care a dat naştere la multe discuţiuni. Poeziile sale, după ce s'au publicat prin reviste, au apărut în mai multe colecţiuni: *Doine*, *Lăcrimioare* (1853 , *Suvenire*, *Mărgăritărele* (1856), *Pasteluri*, *Legende*, *Ostaşii noştri* (1878). Piesele de teatru au fost clasificate de el în grupe: *Cîntecele comice*, *Operete*, *Vodeviluri*, *Comedii*, *Drame*. Ca lucrări în proză mai însemnate: *Istoria unui galben şi a unei parale*, *O preumblare în munţi*, *Istoria missiilor mele politice*.

V. Alecsandri.

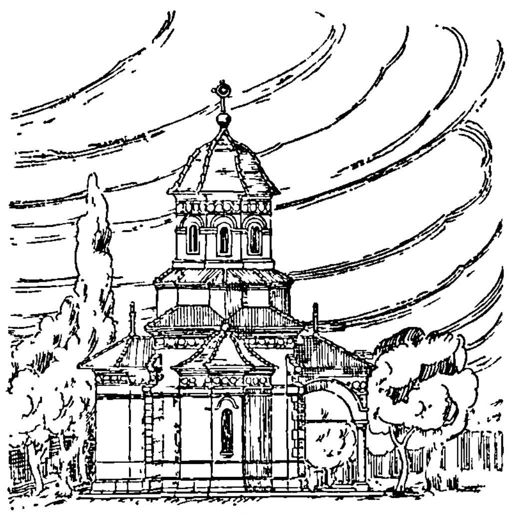
Mausoleul de la Mirceşti.

ALECUŞ, com. rur. jd. Alba, pl. Ocna-Mureşului, 716 loc.

ALEMANI, triburi germanice stabilite la Rin, bătute de Clovis la Tolbiac (496); de la ei vine numele pe care Francezii l-au dat tuturor triburilor germanice (*Allemands*).

ALEMBERT JEAN D' (*1717 †1783), enciclopedist francez, membru al Academiei Franceze (1754). Lucrările lui în 18 volume: *Oeuvres philosophiques et littéraires* (1805) sînt de o valoare inegală. Mai cunoscut este Discursul introductiv al Enciclopediei, în care încearcă o clasificare a ştiinţelor.

ALENÇON, oraş, Franţa, vestit prin dantele (*point d'A.*). În istoria Franţei se vorbeşte de mulţi *duci* şi *conţi* d'A.

ALEODOR, personagiu din basmele româneşti.

ALEP, oraş comercial în Turcia asiatică (Siria); 200.000 loc.

ALESANDRI, isvoare de ape minerale în jud. Maramureş.

www.dacoromanica.ro

ALESIA, cetate a vechilor Gali, cucerită de Cezar învingînd pe Vercingetorix.

ALEŞD, com. r. jd. Bihor, pl. Aleşd; reşed. plăşii; st. c. f.; 2.355 loc;. ocol silvic.

ALEUŞ, com. r. jd. Şimlău, pl. Şimlăul-Silvaniei. 534 loc.

ALEUTINE, insule în Marea de Behring (America de N.).

ALEXA STOLNIC, boier moldovean, conspirator contra lui Ştefan-cel-Mare.

ALEXANDRENI ① com. rur. jd. Bălţi, pl. Slobozia-Bălţi; 1806 loc.; st. c. f. ¶ ② com. r. jd. Cetatea-Albă, pl. Traian. ¶ ③ com. r. jd. Tighina, pl. Sturzeni (fost Alexandrofca. ¶ ④ **A.-NOI**, c. r. jd. Bălţi, pl. Răşcani.

ALEXANDRESCU DIMITRIE (*1850 †1925), jurist rom. A studiat în Franţa şi a luat parte la războiul franco-prusian (1870); magistrat (1875—1880); advocat; deputat (1888); secretar general al Ministerului de justiţie (1891—92; profesor la facultatea de drept din Iaşi (1892). A publicat numeroase studii asupra dreptului civil român, începînd din 1886 pînă în ultimii ani în diferite ediţiuni şi remanieri.

ALEXANDRESCU GRIGORE (*1812 †1885), mare poet român, cunoscut prin poeziile lui lirice, satirice şi prin fabule. Născut în Tîrgovişte, a venit în Bucureşti ca şcolar sărac; a învăţat la Sf. Sava şi a fost susţinut de mai multe persoane, între cari tatăl lui Ion Ghica, amicul său de toată viaţa, şi I. Heliade-Rădulescu, cu care s'a duşmănit apoi toată viaţa. Această duşmănie s'a manifestat prin polemici, satire, fabule. epigrame de o parte şi de alta. Intrînd în oştire. Alexandrescu a ajuns ofiţer (praporgic, 1836, şi a fost însărcinat cu paza graniţei la Focşani (Cf. *Epistola către Cîmpineanu*; bănuit de guvernul lui Alexandru Ghica, a fost arestat cîtva timp; a călătorit cu prietenul său Ion Ghica prin Oltenia (1842) vizitînd mănăstirile şi scriind cîteva poezii (*Umbra lui Mircea*, *La Tismana*, *La Drăgăşani*) şi un *Memorial de călătorie* (publ 1863. Sub domnia lui Bibescu. a fost funcţionar şi amic al Domnitorului. În timpul guvernului din 1848 a ocupat un post în administraţie, dar, curînd, a fost înlăturat. În timpul lui Cuza a fost director al departamentului credinţei, ministru interimar şi membru în comisia centrală din Focşani. Bolnav, a demisionat şi a trăit retras în Bucureşti. În timpul vieţii lui s'au publicat 5 colecţii de poezii (1832, 1838, 1842, 1847, 1863). Cele mai însemnate sînt: *Anul 1840*, *Umbra lui Mircea*, *Rugăciunea* (ode), *O profesiune de credinţă*, *Răspunsul cometei*, *Satira spiritului meu* satire), *Epistolă către I. Văcărescu*, *Către Voltaire* (satire didactice), *Toporul şi pădurea*, *Şoarecele şi pisica*, *Cînele şi căţelul*, *Boul şi viţelul*. *Pisica sălbatecă şi tigrul* (fabule).

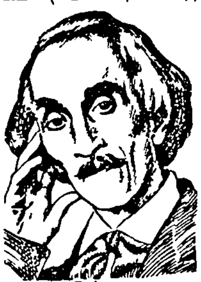

Grigore Alexandrescu.

ALEXANDRESCU PETRE (*1828†1899), pictor român. A studiat la Roma şi la Paris, ca elev a lui Cognet. A fost profesor de desen. A făcut un tablou al unirii principatelor dedicat adunării ad-hoc. Adunarea din Bucureşti i-a mulţumit şi a decis (Ianuarie, 1858) a se pune tabloul în sala şedinţelor.

ALEXANDRESCU-DORNA AUREL (*1870 †1914), ziarist, autor de piese (netipărite); de romane (*Amantă*, 1897), conferenţiar (*Idealismul în sec.* XIX, 1889; *Femeile poeţilor*, 1897), traducător (din Carmen Sylva, Tolstoi, D'Annunzio, Chateaubriand, Balzac, Molière, etc.).

ALEXANDRETTA. port în Asia mică (Adana), întemeiat de Alexandru-cel-Mare pe la 330 a. Chr.

ALEXANDRI IOAN (*1825 †1884), ofiţer şi diplomat rom. Frate cu poetul, a servit în armată înaintînd pînă la gradul de locotenent-colonel; a fost agent diplomatic la Paris în 1860.

Ion Alexandri.

ALEXANDRIA, oraş. Egipt, p. la marea Mediterană; 444.000 l.; zidită de Alex.-cel-Mare (331 a. Chr.), fu, între 323—30 a. Chr., centrul regatului Ptolomeilor; aci se desvoltă o mare mişcare artistică, literară şi ştiinţifică grecească (=elenă) cunoscută sub numele de *Şcoala alexandrină* (cei mai însemnaţi reprezentanţi sînt: *Callimach*, *Apolonios din Rodos*, *Theocrit* şi *Aratus*). Mai tîrziu A. a trecut sub stăpînirea Romanilor, Arabilor, Veneţienilor, Turcilor. În sec. II—VI p. Chr. a înflorit aci o nouă şcoală filozofică (*neo-platonismul*), — al căreia cel mai însemnat reprezentant este *Plotin*.

ALEXANDRIA ① oraş în România, jd. Teleorman, lîngă r. Vedea; 16.000 loc.; judecătorie ocol; pe şoseaua naţională Turnu-Măgurele—Vităneşti; st. c. f. pe linia Roşiori—Zimnicea; centru comercial agricol; bîlciu anual la Rusalii; întemeiat 1834 de Alexandru Ghica. Are un liceu şi mai multe şcoale primare ¶ ② com. r. jd. Caliacra, pl. Periş.

ALEXANDRIA, operă din literatura poporană scrisă, care povesteşte în mod fantastic faptele lui Alexandru-cel-Mare. Născută în Egipt, a trecut la Bizantini şi de aci s'a răspîndit prin Slavi şi Greci la toate popoarele Europei. La noi cea mai veche redactare românească e din 1620 (Codex Neagoianus, scris de Popa Ion din Sîn-Pietru); prima tipăritură: Tîrgovişte, 1713.

ALEXANDRIS CONSTANTIN, medic în Bucureşti; îl găsim între 1837-1840 medic la „văpseaua de roşu".

ALEXANDRIŢA, c. r. jud. Odorheiu, pl. Tîrnava-de-jos.

ALEXANDROVICI, fundaţiune pentru şcoale şi pentru săraci, în Lugoş, întemeiată cu averea lăsată de Ana Alexandrovici în 1865.

ALEXANDRU CEL MARE (356—323 a. Chr.), împărat al Macedoniei. Educat de marele filozof grec Aristotel, deveni împ. 336; supuse Grecia, porni în contra Perşilor, învinse pe Dariu, luă Tirul şi Sidonul, cuceri Egiptul; trecînd peste Eufrat şi Tigru, învinse din nou pe Perşi, luă Babilonul şi învinse pe Porus. Nu mai înaintă dincolo de fl. Indus. Muri de friguri şi imperiul său se împărţi îndată între generalii lui cari deteră lupte mari între ei. Poporul nostru îi zice *Alexandru Machedon*. Asupra lui s'a scris mult. In antichitate cea mai însemnată operă este a lui Q. *Curtius Rufus*, cunoscută de Miron Costin, care o opune povestirii populare; apoi a lui *Arrianus*. In evul mediu s'a născut în literatura poporană franceză *romanul lui Alexandru* scris în versuri de 12 silabe (de unde şi numele versului fr. *alexandrin*).

Alexandru cel mare.

ALEXANDRU SEVER (208†235) împărat, urmaşul lui Heliogabal.

ALEXANDRU (†326), patriarhul Alexandriei, prăznuit de biserica ortodoxă la 30 August. A luptat contra ereziei lui Arie şi a reuşit să convingă pe împăratul Constantin să convoace sinodul de la Nicea (Bitinia), care stabili simbolul credinţei şi osîndi arianismul. Primit cu mari onoruri la întoarcerea în oraşul său, a murit la cîteva luni după închiderea sinodului.

ALEXANDRU VI BORGIA (*1431†1503), papă al Romei, vestit prin iscusinţa sa politică, prin marele ajutor dat artelor, dar şi prin viaţa sa privată imorală, mergînd pînă la crimă.

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRU IAGELLON (*1451†1506), rege al Poloniei şi Lituaniei (1501—1506). Avu răsboaie cu Ruşii şi Tătarii. Sub domnia acestuia, Ioan Laski dete statului polon organizarea de republică aristocratică (de atunci datează *liberum veto*) care aduse slăbiciunea lui.

ALEXANDRU DE BATTEMBERG (*1857†1893), primul Principe al statului bulgar înfiinţat după tratatul din Berlin (1879—1886); a abdicat.

Alex. de Battemberg.

ALEXANDRU BASARAB (după unii istorici: **NICOLAE ALEXANDRU**), domn al Ţării-Româneşti între 1362 sau 1340—1364, fiul lui *Basarab I*. Ajutînd pe regele Ludovic al Ungariei în luptele cu Tătarii, a cuprins partea de jos a Moldovei pînă la Bacău şi partea de S. V. a Basarabiei. A cucerit Cîmpulungul, unde era un mic stat independent întemeiat de Saşi. A fost căsătorit de două ori: a doua soţie se numia *Clara* şi după stăruinţele ei, a ajutat pe catolicii din ţară. In timpul lui s'a întemeiat prima mitropolie (1359) recunoscută de Patriarhul din Constantinopol. Este înmormîntat la biserica din Cîmpulung.

ALEXANDRU I CEL BUN, domn al Moldovei între 1400—1432, vestit prin organizarea administrativă ce a dat Principatului şi prin întocmirea ierarhiei bisericii moldoveneşti, recunoscută de Patriarhul din Constantinopol. In 1401 se aşeză cel dintîiu mitropolit la Suceava. El aduse moaştele Sf. Ioan cel nou din Cetatea-Albă. Ajută pe Poloni cu bani şi oşti. Călăreţii lui s'au ilustrat în bătălia dela *Marienburg* sau *Tannenberg* (1410). Polonii îi amanetează Pocuţia şi oraşele *Sniatin* şi *Colomea*. Alexandru clădi mai multe mănăstiri: *Bistriţa* şi *Pobrata*. In timpul lui s'au îmbunătăţit foarte mult condiţiile economice ale ţării, care era drumul mărfurilor din Polonia spre porturile dunărene.

Alexandru cel Bun.

ALEXANDRU II, frate cu Roman II, fiul lui Ilie, a domnit în Moldova de două ori: între 1448—1449, împreună cu Petru III, apoi cîteva luni singur, dar este scos din domnie de către Bogdan II; cu ajutorul Polonilor, revine în 1451 şi domneşte iar în tovărăşie cu Petru III, dar acesta îl sileşte să se retragă la Cetatea Albă, unde moare otrăvit (1455).

ALEXANDRU III CORNEA, domn al Moldovei 1540—1541; îşi zicea fiu al lui Bogdan Orbul. Era portar (pîrcălab) al Sucevei cînd boierii uciseră pe Ştefan Lăcustă şi-l urcară pe Tron.

ALEXANDRU IV LĂPUŞNEANU, domn al Moldovei de două ori: 1552—1561 şi 1564—1568. Fiu nelegitim al lui Bogdan zis Orbul. In ambele domnii se poartă crud cu boierii; aceştia însă întîiu l-au răsturnat, apoi l-au otrăvit cu complicitatea chiar a soţiei sale. El a mutat capitala Moldovei de la Suceava la Iaşi.

ALEXANDRU III (sau **II**) (†1577), domn al Ţării-Româneşti, 1567 (sau 1568)—1577. Fiu natural al lui Mircea Ciobanul, la început rival al fratelui său Petru Schiopul, apoi aliat cu el în lupta contra lui Ion Vodă cel Cumplit.

ALEXANDRU CEL RĂU, numit întîiu în Moldova (1592), apoi în Ţara-Românească, unde a domnit între 1592—1593, favorizînd aşezarea Turcilor, cari, veniţi în mare număr, exercitau adevărată teroare asupra locuitorilor prin jafurile şi cruzimea purtării lor.

ALEXANDRU COCONUL, fiul lui Radu Mihnea, a fost pus în scaunul Ţării-Româneşti la o vîrstă foarte tînără, domnind patru ani (1623—1627) în care timp s'a arătat puţin destoinic; peste cîtva timp domni în Moldova 1629—1630 (opt luni) cu aceleaşi însuşiri rele, cu umiliri faţă de Turci, cu mare rîvnă de a strînge avere; apoi între 1631—1632. In această din urmă domnie aduse cu sine pe un grec Baptist Veleli, care provocă o răscoală în mijlocul căreia pieri ucis. Părăsind tronul, Alexandru se duse la Constantinopol, unde muri curînd.

ALEXANDRU ILIAŞ, fiul lui Ilie Rareş, nepotul lui Petru Rareş, născut în insula Rodos, având legături de prietenii şi cu Greci importanţi din Constantinopol şi cu marele vizir, fu numit domn al Ţării-Româneşti (1616—1618), domnie agitată, fiindcă adusese cu sine mulţi Greci, ceeace provocase comploturi ale boierilor. Retras la Constantinopol, luă Domnia Moldovei şi-o ţinu tot 2 ani (1620—1622), căci fu mazilit de Turci, nemulţumiţi de felul cum îi ajutase în expediţia lor contra Polonilor. Peste cîtva timp ocupă din nou tronul Ţării Româneşti iarăşi pentru doi ani (1627—1629) şi de astădată se arătă mai puţin favorabil dorinţelor Grecilor.

Pentru ceilalţi Domni cu numele de *Alexandru* ☛ *Callimachi*, *Cuza*, *Ghica*, *Hangerli*, *Ipsilanti*, *Mavrocordat*, *Movilă*, *Moruzi*, *Suţu*.

ALEXANDRU I PAVLOVICI (*1777†1825), împărat al Rusiei între 1801—1825; luptă contra lui Napoleon, se împăcă cu el prin pacea de la Tilsit, îl provocă din nou şi-l învinse în 1812; apoi porni contra Franţei cu ceilalţi aliaţi, provocînd abdicarea lui Napoleon (1814); fu unul din întemeetorii Sfintei alianţe (1815), anexă marele ducat al Varşoviei şi domni cu multă rigoare.

Alex. I Pavlovici.

ALEXANDRU II NICOLAEVICI (*1818†1881), deveni împărat în 1855 în timpul răsboiului Crimeei şi încheiă pacea de la Paris (1856), prin care, între altele, fu obligat a înapoia Moldovei trei judeţe (Cahul, Bolgrad şi Ismail) din sudul Basarabiei, răpite în 1812. In 1863 desfiinţă servagiul (iobăgia). In 1876 porni răsboiul contra Turcilor, pe cari îi învinse şi încheiă tratatul de la San Stefano, revizuit şi înlocuit prin tratatul din Berlin (1878); prin acesta Rusia răpi din nou cele trei judeţe basarabene. A murit ucis de nihilişti.

ALEXANDRU III ALEXANDROVICI (*1845†1894), împărat al Rusiei între 1881—1894, făcu importante reforme în administraţie; îşi întinse dominaţia în Asia; începu construcţia c. f. transiberiene. Pînă în 1886 fu aliat cu Germania şi Austria; de atunci se întoarse spre Franţa, începînd astfel orientarea spre politica de apropriere de Franţa.

Alex. III Alexandrovici.

ALEXANDRU I OBRENOVICI (*1876†1903), rege al Serbiei între 1880—1903, fiul lui Milan Obrenovici, domni sub regenţa lui Ristici, Belimarcovici şi Protici; în 1893 se proclamă major, arestă pe regenţi şi pe miniştri şi readuse constituţia din 1869. Căsătorit cu Draga Maşin, fostă damă de onoare a mamei sale, văzu că-i scade popularitatea; ca să-şi întărească tronul, suspendă (1903 constituţia, dar o conjuraţie militară se formă şi-l ucise în mod crud odată cu soţia lui.

ALEXANDRU II KARAGHEORGHEVICI (*1888), fiul lui Petre I Karagheorghevici, a luat parte la luptele contra Austro-Germanilor în răsboiul mondial şi s'a urcat pe tron în 1921, ca rege al Iugoslaviei. *S'a căsătorit cu Principesa Marioara, a doua fiică a suveranilor noştri.

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU, nuvelă vestită a lui

www.dacoromanica.ro

Const. Negruzzi, publ. în 1840, în care se înfăţişează viaţa Domnului moldovean în a 2-a domnie.

Alexandru II al Iugoslaviei.

ALEXE MIHAILOVICI (*1629 †1676), ţar al Rusiei 1645—1676; tatăl lui Petru cel Mare.

ALEXENI, com. r. jud. Ialomiţa, pl. Urziceni; întemeiată 1780.

ALEXI ARTEMIU (*1847 †1896), profesor român în Transilvania la gimn. din Năsăud. Pr. op. *Resbelul oriental* (1878), *Compendiu de meteorologie* (1889).

ALEXI IOAN (*1801†1863), episcop gr. cat. rom. la Gherla. A fost paroh în Bihor, secretar episcopesc, canonic (1854); înfiinţîndu-se diecesa Gherlei, a fost primul episcop numit în 1854 şi consacrat în 1855. A publicat o *gramatică română* scrisă latineşte (1826).

ALEXI TEOCHAR, tipograf şi publicist român. A trăit în Bucureşti în Braşov; a publicat scrieri în limba germană si în româneşte, între cari un *Dicţionar german-român* (1866-1886).

ALEXICI GEORGE, (*1864 publicist român. A fost profesor la Universitatea din Budapesta; a publicat o istorie a literaturii române şi texte din literatura poporană.

ALEXIE omul lui Dumnezeu, prăznuit de bis. creşt. ortodoxă la 17 Martie. A murit pe la 417. A fost fiul unui bogat senator din Roma, a dispreţuit averea, a dat totul săracilor şi a trăit şi el în sărăcie. Silit de familie a se căsători, a fugit undeva departe şi s'a întors după cîtva timp acasă, fără să fie recunoscut. Adăpostit într'o odăiţă, şi-a petrecut restul vieţii în umilinţă şi mizerie şi, înainte de a muri, a desvăluit părinţilor săi cine este. Inmormîntat cu cinste pe muntele Aventin, i s'a descoperit corpul în anul 1216 şi s'a ridicat acolo o biserică mare.

ALEXINAŢ, oraş în Jugoslavia pe rîul Morava.

ALEXIOS I COMNEN (*1048 †1118) împărat bizantin, în timpul căruia s'a făcut prima cruciadă.

ALEXIOS II COMNEN (*1167 †1183), împ. biz; a domnit sub tutela mamei sale, dar fu detronat de un văr al tatălui său şi ucis.

ALEXIOS III ANGELOS (†1210) împ. biz. 1195, detronat de Cruciaţi în 1203; prins de ginerele său, muri în închisoare.

ALEXIOS IV ANGELOS (†1204), împ. biz. pus pe tron de Cruciaţi în 1203, dar detronat peste un an de Alexios Duca şi ucis.

ALEXIOS V DUCAS zis MURZUFLU, împ. biz. 1204; detronat în acelaşi an de Cruciaţi şi ucis.

ALFABET. Unele popoare s'au servit de semne cari reprezentau obiecte sau idei (Egiptenii), altele au reprezentat silabele prin anumite semne (Chinezii). Se pare că Fenicienii au inventat semne pentru sunete separate. După ei s'au luat Grecii, Ebreii şi alţii. Pe Greci i-au imitat Romanii şi alfabetul acestora s'a răspîndit mai în toată Europa. Popoarele slave, creştinîndu-se au avut un alfabet *zis glagolitic*, despre care se ştie puţin, apoi altul bine cunoscut atribuit lui Ciril şi numit *cirilic*. Acesta, alcătuit din litere imitate după cele greceşti şi cîteva semne noi, a fost întrebuinţat de vechii Slavi şi de la ei a trecut la Români prin secolul XIII sau XIV şi a fost întrebuinţat în cele mai vechi manuscrise ce se cunosc ca şi în tipăriturile ce s'au făcut în ţările române pînă la 1862, cînd s'a înlocuit prin alfabetul latin. Incercări de a se scrie româneşte cu litere latine s'au făcut însă de prin secolul XVII şi mai sistematic din sec. XVIII prin reprezentanţii şcoalei ardelene şi mai mult încă în secolul XIX, prin diferite alfabete de *transiţiune* (litere slavone amestecate cu latine. Alfabetul cirilic s'a modificat prin sec. XVII de către Ruşi, carii întrebuinţează şi astăzi, cum fac şi Bulgarii şi Sîrbii; pe cînd alte popoare de limbă slavonă, Polonezii, Cehii, Slovacii şi Croaţii, se servesc de alfabetul latin. In Europa numai Grecii au păstrat alfabetul tradiţional, pe cînd Turcii au introdus în ultimii ani alfabetul latin în locul celui arab de care s'au servit din cele mai vechi timpuri.

ALFATAR, c. r. jd. Durostor, pl. Beibunar.

ALFEU (Alpheios), rîu în Pelopones, se varsă în Marea Ionică; numele actual este *Rufia*.

ALFIERI VITTORIO (*1749†1803), poet italian, autor vestit de tragedii. Mai cunoscute: *Maria Stuart*, *Meropa*, *Saul*. Aceasta din urmă s'a tradus în româneşte de C. Aristia (Buc. 1836) Alte traduceri din scrierile lui s'au făcut de Simion Marcovici (*Filip şi Oreste*, 1847) de G. Chiriachid (*Tirania*, 1866).

ALFONS I, (*1109 †1185) rege al Portugaliei, fondatorul regatului (1139).

ALFONS V ÎNŢELEPTUL (*1416†1458), Rege al Aragoniei, a cucerit Neapolul (1442), dar se distinse mai mult ca protector al savanţilor adunaţi la Curtea sa.

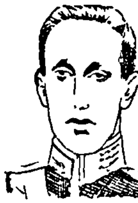

Alfons XIII.

ALFONS XIII (*1886), rege al Spaniei; de la naştere pînă la 1902 sub tutela mamei sale Maria Cristina; căsătorit cu Victoria de Battenberg (1906); a părăsit tronul, fără a abdica formal, în 1931.

ALFRED CEL MARE (*849†901), vestit rege anglo-saxon (871—901); cuceri Anglia din mîna Danezilor; fundă universitatea din Oxford şi încurajă pe savanţii adunaţi la Curtea sa; organiză armata.

ALGER, oraş. 226.000 loc. cap. Algeriei (colonie a Franţei în Africa); port mare, centru comercial, cîteva industrii importante. A fost aci oraşul roman *Icosium*; ruinat de Arabi, reclădit în sec. X, a fost capitala unui stat cu dinastii locale; mai tîrziu, prin sec. XV, a devenit cuibul celor mai vestiţi piraţi; cucerit de Francezi în 1830.

ALGERIA, colonie franceză, la N. Africei; supraf. peste 570.000 km. p.; 6.065.000 locuitori. In anticitate a fost stăpînită de Cartaginezi şi apoi de Romani; în evul mediu a fost ocupată de diferiţi barbari. Francezii au cucerit-o şi organizat-o treptat de la 1837 pînă la 1901. Oraşe pr. *Alger*, *Constantina*, *Oran* (port). Se cultivă vii, cereale, portocali, măslini, etc. şi plante tropicale.

ALGESIRAS, oraş, Spania la strîmt. Gibraltar; 15.000 loc. Aci a fost în 1906 o conferinţă internaţională, care a regulat situaţiunea politică a Marocului.

ALHAMBRA, palat vestit al regilor mauri în Grenada (Spania).

ALI-BABA. erou din poveştile Halimalei (*O mie şi una de nopţi*).

ALI-PAŞA DIN IANINA (*1741†1822), guvernator al Rumeliei, a cercat să devină independent; dar a fost învins şi ucis de armata sultanului Mahmud.

ALIBEI, lac jud. Ismail supraf. 105 km. p; e în legătură cu alte lacuri şi cu Marea Neagră.

ALICANTE, oraş şi prov. Spania; regiune viticolă. De aci vine numele unui soiu de struguri ce poartă numele provinciei, introdus şi în viile noastre.

ALIMAN, com. r. jud. Constanţa, pl. Traian; carieră de piatră.

ALIMĂNEŞTEANU CONSTANTIN (*1865† 1911) inginer român, absolvent al şcoalei de mine din Paris. Şef al serviciului minelor (1897), a lucrat pentru a face cunoscute şi a pune în valoare bogăţiile noastre miniere. Op. pr.: *Reorganizarea serviciului minelor*, 1894; *Studiu asupra legii minelor*, 1895; *Rolul elementului românesc în exploatarea bogăţiilor noastre petrolifere*, 1900; *Statistica exploataţiunilor de petrol şi cărbuni*, 1902;

www.dacoromanica.ro

Lucrările comisiunii însărcinate cu studiul regiunilor petrolifere (în colaborare), 1905; *Sondajul din Bărăgan* (1896).

ALIMĂNEȘTI, com. r. jud. Olt, pl. Drăgănești; înființată 1680.

ALIMOȘ TOMA, erou al baladelor poporane românești.

ALIMPEȘTI, com. r. jud. Gorj, pl. Novaci; fondată 1864.

ALIOȘ, com. r. jud. Timiș-Torontal, pl. Lipova; st. c. f. linia Timișoara—Radna.

ALIPIE STÎLPNICUL, sf. prăznuit de bis. creșt. ortodoxă la 26 Noembrie. A trăit pe vremea împăratului Heraclius (610—641) ducînd o viață de devoțiune religioasă până la sacrificiu. Timp de 53 de ani a locuit pe un stîlp și a murit în vîrstă de o sută de ani.

ALLAH, nume pe care Musulmanii îl dau lui Dumnezeu.

ALLATIU LEO (*1586 †1669), grec, scriitor în latinește și grecește, custode al bibliotecei din Vatican. A scris cărți relative la conciliul de la Florența (1439).

ALLGAU, ținut în Alpi (Bavaria).

ALLOBROGI, popor din vechia Galie.

ALMA ① rîu în Crimea, unde au repurtat Francezii o mare victorie contra Rușilor în 1854. ¶ ② com. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Mediaș. ¶ ③ com. r. jud. Tîrnava-Mică, pl. Dumbrăveni.

ALMAGRO DIEGO DE (*1475 †1538), călător și general spaniol; a cucerit Peru, împreună cu Pizarro, care însă l-a ucis după isbîndă.

ALMALĂU, com. r. jud. Durostor, pl. Silistra.

ALMAȘ ① rîu. afl. al Someșului. ¶ ② com. r. jud. Arad, pl Sebiș, st. c. f. ¶ ③ com. r. jud. Cluj, pl. Almașului. ¶ ④ plasă în jud. Cluj. ¶ ⑤ **ALMAȘUL-MARE**, com r. Hunedoara, pl. Geoagiu. ¶ ⑥ com. r. jud. Bihor, pl. Marghita. ¶ ⑦ **ALMAȘUL-MIC-DE-MUNTE**, com. r. jud. Hunedoara, pl. Geoagiu. ⑧ **ALMAȘUL MIC**, com. r. jud. Bihor, pl. Sălard. ¶ ⑨ com. r. jud. Hunedoara, pl. Hunedoara. ¶ ⑩ **ALMAȘUL-SEC**, c. r. jud. Hunedoara, pl. Simeria. ¶ ⑪ **ALMAȘUL-DE-MIJLOC**, c. r. jud. Hunedoara, pl. Geoagiu. ¶ ⑫ **ALMAȘ-SELIȘTE**, c. r. jud. Hunedoara, pl. Ilia.

ALMĂJELU, com. r. jud. Mehedinți, pl. Bălăcița.

ALMĂJIU, com. r. jud. Dolj, pl. Filiași.

ALMĂȘEL ① com. r. jud. Mehedinți ¶ ② c. r. jud. Hunedoara, pl. Ilia.

ALMEIDA FRANCESCO D' (†1510) erou portughez, guvernator al Indiilor.

ALMQUIST CARL (*1793†1866), poet suedez.

ALPAR IOAN = I. AL. PARASCHIVESCU (*1855 †1901), pictor român peisagist.

ALPAREA, com. r. jud. Bihor. pl. Tileagd.

ALPI, munți, cei mai înalți din Europa, încep la Golful de Genova și se prelungesc pînă în Dalmația. Se împart în trei: *A. occidentali* între Franța, Elveția și Italia, cu vîrfurile *Blanc* (4807 m., *Rosa* (4638 m.), *Cervin* (4482 m.), *Cenis* (3170 m.), *St. Bernard* (2472 m.); A. *centrali* între Italia, Elveția și Austria cu vîrfurile *St. Gothard* (3197 m.), *Simplon* (2009); A. *orientali* în Austria, Bavaria și mai departe. Lungimea totală este de 1.200 km. Ei sunt străbătuți de cîteva mari tuneluri: pe sub Cenis 12 km., pe sub Simplon, 19 km., pe sub St. Gothard, 14 km., pe sub Arlberg 10 km.

ALSACIA-LORENA (= fr. **ALSACE, LORRAINE**; germ. **ELSASS, LOTHRINGEN** prov. anexată de Germania (1871), comp. din părți ale vechilor provincii numite *Alsacia* și *Lorena*.

Alsacia aparținea Austriei și fu anexată Franței prin tractatul de la Westfalia (1648).

Lorena, constit. ca stat în 855 de Lotar II, care e primul ei *rege*, trecu prin multe peripeții, chiar rupîndu-i-se unele ținuturi, se transformă în *ducat* (916), apoi (959) se împărți în două *ducate*: *L. de sus* (Haute-L.) și *L. de jos* (Basse L.), cari fură vasale sf. imperiu romano-german, avînd a susține diferite lupte pentru autonomie cum și lupte interne; mai tîrziu, L. de jos ajunse, prin ducii de Brabant, a forma o parte din teritoriul Belgiei de azi, iar L. de sus ajungînd în stăpînirea lui Stanislas Leczinski, se încorporă la Franța (1766).

Teritoriile luate de Germania în 1871 fură constituite într'o *provincie a imperiului* (Reichsland) și rămaseră în starea aceasta pînă la tractatul de la Versailles (1919) cînd trecură iarăși la Franța. In cursul războiului mondial se deteră aci lupte mari.

ALTAI, munți în Asia centrală: vestite mine de aur și argint.

ALTĂMUȘUL, munte în jud. Muscel.

ALȚINA, com. r. jd. Sibiu, pl. Nocrich.

ALTONA, oraș în Prusia. (prov. Holstein); 50.000 loc.

ALTRINGEN, com. r. jud. Timiș-Torontal, pl. Lipova.

ALUNGENI, com. r. jud. Trei-Scaune, pl. Tîrgu-Săcuesc.

ALUNIȘ ① sat jud. Bălți, com. Recea. ¶ ② com. r. jud. Cluj, pl. Calata. ¶ ③ com. r. jud. Mureș, pl. Reghin-de-sus. ¶ ④ com. r. jud. Odorheiu. pl. Tîrnava-de-jos. ¶ ⑤ com. r. jud. Olt. pl. Spineni. ¶ ⑥ com. r. jud. Sălaj, pl. Jibou. ¶ ⑦ com. r. jud. Someș. pl. Gherlei.

ALUNU ① com. r. jud. Vîlcea, pl. Oltețu. ¶ ② com. r. jud. Hunedoara, pl. Hunedoara.

ALUTA (sau *Alutus*), numele vechiu al Oltului.

ALUTAN CONSTANTIN (*1796 †1868), preot și profesor român în Blaj.

ALVINCZI P. († 1701) jurisconsult ungur, a lucrat în cancelaria vieneză în vremea anexării Transilvaniei la Austria.

ALZIRA, tragedie de Voltaire (1736), tradusă în românește de Gr. Alexandrescu (1835).

AMADIS, erou al romanelor cavalerești spaniole, portugheze și franceze; tipul cavalerului rătăcitor.

AMALECIȚI, popor biblic; s'a luptat cu Evreii în timpul lui Saul și David.

AMAN, personaj biblic, favoritul regelui Asuerus, inimic al Evreilor.

AMAN ALEXANDRU (*1820 †1885), magistrat român. A fost prim președinte al Curții de apel din Craiova; a lăsat averea sa Comunei Craiova, ca să întemeieze un spital și o instituție culturală. Instituția este un centru de cultură (muzeu, pinacotecă, bibliotecă publică, etc.) și e cunoscută sub numele de „fundațiunea Aman".

Teodor Aman.

AMAN TEODOR (*1827 †1891), unul din marii noștri pictori; întemeietor și director al școalei de belle-arte din București. Tablouri mai cunoscute: *Vlad Țepeș și Solii*, *Capul lui Batori*, *Bătălia de la Călugăreni*. *Vinerea mare*. Ministerul a cumpărat casa sa din București și a transformat-o în păstrătoare a operelor lui sub numele de *Muzeul Aman*.

AMANTE BRUTO (*1852), scriitor italian. Afară de opere asupra legislațiunii și administrației școlare, a publ. *Ovidiu în exil* (trad. de Clelia Bruzzesi, 1885) și *Ricordi di viaggio* (1888), cari cuprind amintiri dintr'o călătorie în România.

AMARA ① lac cu apă minerală jud. Ialomița, 6 km. de Slobozia. ¶ ② com. r. jud. Ialomița, pl. Slobozia. ¶ ③ com. r. jud. Rîmnicu-Sărat, pl. Boldu.

AMARADIA. rîu. afl. pe stînga Jiului: isvorește în jud. Gorj, apoi trece în jud. Dolj; se varsă în dreptul sat. Troca; afl. pe dreapta: *Plopul*, *Boul Boușorul*, *Mierea*, *Muerișul*; pe stînga: *Amărăzuia*, *Văluță*, *Valea mare*, *Plosca*.

AMARI MICHELE (*1806 †1870) istoric și om politic italian, ministru al lui Garibaldi (1859).

AMARILLIS, pers. legendar din idilele lui Theocrit și dintr'o eglogă a lui Virgil.

AMARU, com. r. jud. Buzău. pl. Glodeanurile.

AMASIS (circa 1550 a. Chr.), primul rege egiptean din dinastia XVIII.

www.dacoromanica.ro

AMATITLAN, lac în *Guatemala* (America centrală).

AMAȚ, com. r. jud. Satu-Mare, pl. Satu-Mare.

AMAZON zis și **FLUVIUL AMAZONELOR**. în America de Sud, lung de 6420 km.; se varsă în Oc. Atlantic.

AMAZONE, popor mitolog., femei cari luptau ca și bărbații; aveau regatul lor și se citează mai multe regine celebre. Cînd Europenii descoperiră fl. american zis *Maranon*, întîlniră trupe de femei luptătoare și de aci numele dat fluviului.

AMĂRĂȘTI ① c. r. jud. Dolj, pl. Melinești. ¶ ② **A.-DE JOS**, c. r. jud. Romanați, reșed. plășii Ocolu.¶ ③ **A.-DE SUS**, c. r. jud. Romanați, pl. Ocolu.

AMBOISE, oraș, Franța; aci s'a dat decretul lui Carol IX în 1563 pentru libertatea religioasă a Hughenoților.

AMBROZIU SFÎNTUL (*340†397), scriitor bisericesc creștin în limba latină; episcop al Milanului; a supus unui blam public pe împăratul Teodosiu, din cauza unor masacre. Acest fapt a inspirat pe *Rubens* să facă un tablou, care se găsește în *Muzeul din Viena*. In onoarea lui A. s'a întemeiat în 1602 biblioteca zisă *Ambrosiana* în Milano. Lui se datorește cîntarea specială obișnuită în bisericile din Milano, în deosebire de celelalte zise *gregoriane*.

AMBUD, com. r. jud. Satu-Mare, pl. Satu-Mare.

AMERICA, unul din cele 5 continente, descoperit de Cristof Columb (1492). Se deosebesc două părți: *A de Nord* și *A. de Sud*. Supraf. totală este de 38.000.000 km. p. cu 205.000.000 loc.; este de 4 ori mai mare decît Europa și de 124 de ori mai mare decît România (☞ **Harta Americei**).

Cele două Americi au forma a două triunghiuri cu vîrful în jos, unite printr'un șir de teritorii înguste, cea mai îngustă parte fiind *istmul de Panama*. La E. țărmurile sînt udate de Oceanul Atlantic și de mările formate de el; la V. de Oc. Pacific; la N. de Oceanul Inghețat.

Peninsule: *Labrador*, *Florida* spre Oc. Atlantic în America de N., *Iukatan* la centru; *Alaska* și *California* tot în Am. de N. spre Oceanul Pacific.

Capuri: *Barrow*, *Bathurst* în Oc. Inghețat, *Farewell* la S. Groenlandei; *St. Roch* în America de S. spre Oc. Atlantic; *Horn*, punctul cel mai de sud al Americei de S.; *St. Lucas* la sfîrșitul peninsulei Californiei spre Oceanul Pacific.

Golfuri și mări: *Marea Baffin*, între pămîntul Baffin și Groenlanda, Golful *Hudson*, pe țărmul Canadei, *G. Mexicului*, G. *San Matias*, spre Oc. Atlantic; G. *Californiei* spre Oc. Pacific.

Insule și strîmtori: In Oceanul Inghețat: *Groenlanda*, *Insula Pr. Albert*, *Victoria*, *Pămîntul lui Baffin* despărțit de continent prin strîmtoarea Hudson, *Suthampton* la intrarea Golfului Hudson; — In Oceanul Atlantic: *Terra-nova*, desp. de continent prin strîmtoarea *Belle Ile*, *Bermude*, *Bahama*, *Antilele mari* (*Cuba*, *Haiti*, *Porto-Rico*, *Jamaica*), *Antilele mici* (*Guadelupa*, *Martinica*, ș. a.), *Trinitatea*, *Falkland*, *Țara focului*, despărțită de continent prin strîmtoarea Magellan; — în Marea lui Bering: Ins. *Aleutine*; — în Oc. Pacific: Ins. *Kadiak*, Arhipel. *Reginei Charlota*, *Vancouver*, *Galapagos*, *Kiloe*, *Wellington*.

Munți: *M. din Alasca* cu vîrfurile Sf. Ilie (5522 m.) și *Mac Kinley*, cel mai înalt din America de N. (6187 m.); Munții *Stîncoși* dealungul coastei spre Oc. Pacific, cu mai multe ramificații: *M. Coastelor*, *Siera Nevada*, *Siera Madre* cu vîrful *Popocatepetl* (5439 m.), cari se prelungesc în partea centrală și se leagă cu *Cordilierii* sau *Anzii* din America de S., cel mai lung șir de munți de pe glob, prelungiți pînă la Sudul continentului în apropriere de coaste, cu vîrfurile *Chimborazo* (6300 m.), *Cotopaxi* (5940 m), *Aconcagua* (6960).

Fluvii: *Yukon* se varsă în Marea Behring; *Mackenzie* se varsă în Oc. Inghețat; *Nelson*, în Golf. Hudson; *Sf. Laurențiu*, în Oc. Atlantic; *Misisipi*, format din *Ohio*, *Misuri*, *Arkansas* și *Red-River*, apoi *Colorado*, *Rio grande del Norte* se varsă în Golful Mexicului și *Magdalena*, în Marea Antilelor; *Orinoco*, *Fluviul Amazoanelor*, *Xingu*, *Araguaia* unit cu *Tocalin*, *San-Francisco*, *Uruguai*, *Paraguai* unit cu *Parana*, *Colorado*, *Rio Negro* se varsă în Oceanul Atlantic; *Columbia* se varsă în Oc. Pacific, *Colorado* se varsă în Golful Californiei.

Lacuri: *L. Urșilor*, *L. Sclavilor*, *Atabasca*, *L. Renilor*, *Manitaba*, *Winnipeg* în *Canada*; *L. Superior*, *Michigan*, *Huron*, *Erie* și *Ontario*, între Canada și Statele-Unite; *Marele Lac Sărat* în Statele-Unite; *Nicaragua* și *Managua* în partea centrală a continentului; *Titicaca* între Peru și Bolivia, *Los Patos*, care e mai mult o lagună legată cu Oceanul, în Sudul Braziliei.

In America de Nord clima este călduroasă, mai ales spre Golful Mexicului, dar în Canada este excesiv de friguroasă. Aceasta se datorește mai ales curenților: cald în Golf, rece în spre Labrador. In centrul continentului este excesivă: frig mare și căldură mare în aceleași regiuni. In America de Sud clima e mai uniformă. Chiar spre S., unde vin curenți reci din spre Pol, apa mării o temperează.

Intinzîndu-se de la Oceanul Inghețat de Nord pînă spre cel de Sud, America are o floră și o faună foarte variate.

La N. găsim urși albi, reni, cîini de muncă, biberi, bisoni și boi moscați; la S. sînt numai animale din cele mici: jaguarul, lama și tapirul, dar păseri, reptile și insecte sînt tot așa de multe ca în celelalte părți ale pămîntului cu climă caldă sau temperată.

Vegetația e reprezentată la N. prin tundre, păduri siberiene și pășuni întinse; urmează cîmpii bune de cultură, în ele se cultivă plante ca și în Europa, mai ales acelea cari au venit la noi de acolo, ca porumbul, tutunul, fasolea.

Populația Americei este formată mai ales din albi, Europeni emigrați și cuceritori (în N. Englezi, Germani și Latini; în S. mai numai Latini); apoi din urmașii indigenilor de *rasă roșie*, numiți impropriu „Indieni" și din „Negri", cari au fost aduși în cursul anilor de către Europeni; iar la N. locuesc Eschimoși, veniți din Siberia, trecînd strîmtoarea Behring.

State și posesiuni: In America de N.: **Statele-Unite** cu cap. *Washington*; de ele ține și peninsula Alaska; **Mexico** cu cap. *Mexico*; în centru: **Guatemala** cu cap. *Guatemala*; **Salvador** cu cap. *Salvador*; **Honduras** cu cap. *Tegucigalpa*; **Costa-Rica** cu cap. *San Jose*; **Panama** cu cap. *Panama*; în America de S.: **Columbia** cu cap. *Bogota*; **Venezuela** cu cap. *Caracas*; **Ecuador** cu cap. *Quito*; **Peru** cu cap. *Lima*; **Bolivia** cu cap. *La Paz*; **Chile** cu cap. *Santiago*; **Argentina** cu cap. *Buenos Aires*; **Uruguai** cu cap. *Montevideo*; **Paraguai** cu cap. *Asuncion*; **Brazilia** cu cap. *Rio-de-Janeiro*. —Danezii posedă *Groenlanda* (2.170.000 km. p. 140.000 loc.); Englezii: *Canada* cu insulele învecinate, ins. *Terra Nova*, arhipelagul *Bermude*, arhip. *Bahama*, ins. *Jamaica*, *Honduras*, un teritoriu alături de statul cu aceleași nume; *Guiana engleză*, ins. *Trinității*, ins. *Falkland* (în total 10.068.829 km. p; și 10.973.000 loc.).

Inainte de sec. XV, cînd Europenii au descoperit America, este sigur că vechile popoarațiuni ale continentului au avut o civilizație proprie, pe care au distrus-o cuceritorii Europeni. Incepînd de la Columb, care socotea că a găsit un nou drum la India — de unde și numele de Indieni. dat locuitorilor pe cari i-a găsit în noile ținuturi, — diferiți navigatori și apoi oameni de arme, cari puseră stăpînire peste pămînturile descoperite, au făcut cunoscute pe rînd regiunile Americei de N. și de S. Așa: *J. Cabot* a descoperit Terra-Nova (1497); *Pedro Cabral*, Brazilia (1500); *V. Balboa*, Oceanul Pacific (1513); *F. Cortez* a cucerit Mexico (1519); *Magellan*, făcînd încon-

www.dacoromanica.ro

AMERICA DE NORD

www.dacoromanica.ro

AMERICA DE SUD

www.dacoromanica.ro

jurul pămîntului a descoperit părțile din Sud și de aceea strîmtoarea poartă numele său (1520); *Fer. Pizarro* a cucerit Peru (1526); etc.. Cu încetul, mare număr de imigranți s'au așezat pe terenurile necultivate din noile ținuturi, au introdus noi mijloace de cultură sau de căutarea metalelor prețioase și astfel s'au format diferite organizațiuni de stat: în Nord mai ales de către Englezi și apoi de Germani și mai puțin de Francezi și Spanioli, iar în Sud în cea mai mare parte de coloniști din Spania și Portugalia. Civilizația a făcut progrese mari, mai ales în Nord și în deosebi în Statele-Unite.

AMERIGO VESPUCCI (*1451†1512, navigator italian, trăitor în Spania, a călătorit în ținuturile descoperite de Columb și după el s'a dat numele continentului: America.

AMFILOHIE, SF. (†ca. 394), prăznuit de bis. creșt. ortodoxă la 23 Noembrie. A fost episcop al Iconiei (sau Iconium-Asia mică), instalat în 374. A luptat contra ereziei Arienilor. Macedonenilor și Maniheilor; a participat la două sinoade adunate la Constantinopol (381, 383) și a convins pe împăratul Teodosie să dea un edict contra diferiților eretici.

AMFILOHIE HOTINIUL, episcop român al Hotinului (circa 1782): a tipărit o *Aritmetică* (1795) și o *Geografie* (1795.)

AMFION, personaj mitologic grec; poet care avea puterea să facă pietrele să sară pentru a forma zidurile Tebei. La acesta face aluzie Eminescu („Epigonii") cînd zice despre Mureșianu: „chiamă piatra să învie ca și *miticul* poet."

AMFITRION, person. dintr'o piesă a lui Molière (fr. *Amphitryon* după piesa lui Plaut *Amphitruo*), care, după ce este înșelat de Jupiter, care-i ia figura și se prezintă astfel soției sale, participă la un banchet (☛ partea filologică).

AMICIS EDMONDO DE (*1846†1908), scriitor italian, cunoscut în Europa mai ales prin operele sale educative, numit de Italieni „poetul bunătății". A fost ofițer, a luptat la Custozza, a debutat prin scrieri militare, a trecut apoi la povestiri de călătorie și de la 1886 a dat la lumină un șir de opere educative: *Cuore* (1886), *Il romanzo d'un maestro* (1890). *Fra scuola e casa* (1892) ș. a. Cea mai răspîndită în diferite literaturi prin numeroase traduceri e *Cuore*. La noi s'a tradus întîiu de Clelia Bruzzesi (1893, multe ediții), apoi de Traian Stoenescu (1908) și de Sofia Nădejde (1916.

AMICUL FAMILIEI, revistă de vulgarizare condusă de Constanța de Dunca-Schiau, București 1863—66.

AMICUL ȘCOALEI, revistă pedagogică condusă de Vissarion Roman, Sibiu, 1860—65.

AMIEL HENRI FRÉDÉRIC (*1821†1881), poet elvețian, profesor la Universitatea din Geneva.

AMIENS, oraș, Franța (Picardie); 92.000 loc; catedrală sec. XII; pacea din 1802 între Franța, Anglia, Spania și Olanda.

AMIRA ALEXANDRU (sec. XVIII), scriitor din Smirna; stabilit în Moldova, a tradus, în grecește din porunca lui Grig. Ghica, în 1729, o cronică moldovenească (1662—1723), publicată în românește de Mih. Kogălniceanu în „Cronicile Moldovei" ed. 2-a vol. III; a scris și o lucrare istorică în italienește.

AMLACHER ALBERT (†1847) istoric și arheolog sas din Transilvania, preot și profesor în Orăștie și în Sebeș. Principale scrieri: *Die Csergeder Bulgaren*, 1888; *Die Türkenschlacht auf dem Brotfeld*. 1879.

AMLAȘ, ducat în Transilvania la N. de ținutul Făgărașului, stăpînit de primii Domnitori ai Munteniei pînă pe la 1500 și al cărui nume a rămas și mai tîrziu în titulatura acestor Domnitori. ¶ com. rur. ☛ AMNAȘ.

AMMIANUS MARCELLINUS (*ca. 330 † ca. 400 p. Chr.), istoric roman; continuă povestirea lui Tacit de la anul 96 pînă la 378 după Chr.

AMMON, zeul Soarelui, la Egipteni.

AMNAȘ, com. r. jud. Sibiu, pl. Săliște.

AMOS, unul din profeții vechiului testament, *sfînt*, prăznuit de bis. ortodoxă la 15 Iunie.

AMPÈRE [amper] ANDRÉ MARIE (*1775†1836), matematic și fizician francez; a descoperit legile electrodinamicei.

AMPOIȚA, com. r jud. Alba, pl. Ighiu.

AMPOIU, rîu, afl. al Mureșului.

AMSTERDAM, oraș, Olanda, port la Zuyderzee; 689.200 loc.; pe lîngă r. Amstel, mai are 4 canaluri, cari îi dau un aspect particular, de aceea a fost numit *Veneția Nordului*.

AMU-DARIA, fluviu în Turchestan, se varsă în Marea de Aral; 1850 km. lung.

Ammon.

AMUNDSEN ROALD (*1872†1928), navigator și explorator norvegian. A studiat medicina, dar i-a plăcut mai mult viața de marinar. După ce a luat parte la diferite expediții, a pornit însuși la polul Sud (1910—1911), atingîndu-l la 14 Decembrie 1911. O altă expediție importantă a făcut spre polul Nord (1926), dar nu a putut ajunge acolo. Cînd a aflat că avionul *Italia* al lui Nobile s'a prăbușit (1928 a pornit într'ajutor cu Francezul Guilbaud, dar nu s'a mai înapoiat. Activitatea lui a fost sărbătorită în Norvegia, iar la noi Societatea geografică i-a consacrat o ședință solemnă în ziua de 14 Decembrie 1928.

Ampère.

AMUR, fluviu în Nordul Asiei; udă Siberia și se varsă în Marea de Okhoțk; lung. 4377 km.

AMUTRIA, loc. notată în Tabula peutingeriană. ca stațiune pe o cale romană pe lîngă rîul Motru.

ANA, arhiereu al Iudeilor. De la acest nume vine proverbul „de la Ana la Caiafa".

ANA, SF., soția lui Ioachim, mama Sfintei fecioare, prăznuită de bis. creșt. ortodoxă la 9 Septembrie și la 9 Decembrie. Amintirea ei a fost celebrată de împăratul Iustinian I, care a zidit pe la 550 o biserică în cinstea ei.

ANA, pers. din povestea *Barbă albastră* (de Perault, tradusă în multe limbi și în rom.), sora ultimei soții a eroului.

ANA DE AUSTRIA (*1601†1666), fiica lui Filip III al Spaniei, soția lui Ludovic XIII, regentă în timpul minorității lui Ludovic XIV.

ANABAPTIȘTI, eretici creștini germ. (secolul XVI), credeau că omul trebue să se boteze numai după ce a ajuns în vîrstă ca să-și poată da seama și să voiască a primi creștinismul. Persecutați de luterani, ei au purtat războiu, fiind sdrobiți de adversarii lor (1525. Ideile lor par a fi reînviat în secta *baptiștilor*, cari, însă, le-au modificat. (☛ BAPTIȘTI).

ANABASIS, lucrare istorică a lui Xenofon (grec), în care se povestește expediția lui Ciru cel June contra lui Artaxerxe, la care au luat parte și 10 mii de Greci comandați de însuși autorul lucrării. In rom. s'a tradus de D. N. Alexandrescu (Buc. 1862) și de General Leon Cerchez (Buc. 1928)

ANACREON (*560†478 a. Chr.), poet liric grec; are poezii ușoare, vesele, cîteodată glumețe. In rom. s'au tradus de *M. Gregoriade Bonachi* și s'au publicat împreună cu textul și cu un studiu (1889).

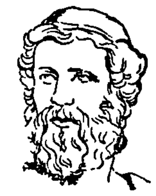

Anacreon.

ANADOL-CHIOI, sat jud. Constanța la 2 km. spre N. V. de orașul Constanța.

www.dacoromanica.ro

ANADIR 1 fl. Asia (Siberia lung. 470 km. ¶ 2 golf. ¶ ③ provincie a Siberiei.

ANAHARSIS (sec. VI a. Chr.), filozof scit, care a trăit multă vreme în Grecia şi a fost socotit între înţelepţii timpului.

ANANESCU DIMITRIE *1831 †1885) profesor de ştiinţele naturale la liceul Sf. Sava, autor de cărţi didactice, membru fundator al Ateneului Român.

ANANIA, arhiereu iudeu pe la 48 p. Chr., duşman al lui Hristos.

ANANIA, sf. apostol, prăznuit de biserica ortodoxă la 1 Octombrie. El a fost trimis de Isus să întîmpine şi să boteze pe acela care avea să devie apostolul Pavel şi care, numindu-se Saul, persecuta pe devotaţii lui Isus. Trăind în Damasc, Anania a lucrat mult pentru propagandă şi de aceea a fost chinuit şi ucis cu pietre din ordinul unui guvernator roman.

ANANIA, episcop. eparh. Buzăului 1526—1544.

ANARHIŞTI partizani ai *anarhismului* (☛ partea filol... Ca întemeietor teoretic se consideră Bakunin, care se despărţi de C. Marx în 1872, despărţind astfel anarhismul de socialism. Metoda lor de luptă este acţiunea directă: teroarea prin asasinate individuale sau în masă.

ANASTASACHI, st. baln. lîngă Tîrgu Ocna, jud. Bacău.

ANASTASIA, fiica lui Laţco Vodă, domnul Moldovei. Stingîndu-se cu tatăl ei dinastia moldovenească a lui Bogdan linie bărbătească, ea o continuă în linie femeiască.

ANASTASIA ROMANA, sf. prăznuită de bis. creşt. ortodoxă la 29 Octombrie. A trăit pe timpul împăraţilor Decius (249—251) şi Valerian (252—260) şi a suferit martiriul pentru credinţa creştină. A murit în groaznice chinuri, tăindu-i-se limba, mîinile, picioarele şi apoi capul.

ANASTASIE, profesor la Academia domnească din Bucureşti pe la 1770.

ANASTASIE I. mitropolit al Moldovei între 1541-1550. fost călugăr la măn. Putna. A botezat pe Ştefan fiul lui Petru Voevod.

ANASTASIE I, episcop al Romanului pe la 1560, a păstorit, după unii, 14 ani. Era călugăr de la măn. Putna. A fost apoi mitropolit al Moldovei şi a păstorit de două ori: ca. 1572-75 şi ca. 1577 cu numele de Anastasie II.

ANASTASIE III, episcop al Romanului între 1651—ca. 1657. In timpul păstoriei lui s'a întîmplat vizita patriarhului Macarie al Antiohiei, despre a cărui călătorie a scris Arhidiaconul Paul din Alep. Cu prilejul acestei vizite la Roman, episcopul a făcut o mare slujbă în amintirea Sf. Ioan Chrisostom şi a îmbrăcat felonul păstrat din timpuri vechi în biserica episcopală şi despre care tradiţia spune că a fost unul din darurile trimise lui Alexandru-cel-Bun de către împăratul Paleologul. La 8 Martie 1657 episcopul Anastasie a participat la hirotonirea lui Lazăr Baranovici, episcopul de Cernigov (Rusia), săvîrşităîn Iaşi.

ANASTASIE CRIMCA sau CRIMCOVICI, episcop al Romanului între 1607-1612, apoi Mitropolit al Moldovei de două ori: 1609-1616 şi 1620-1630 sub numele de Anastasie IV. A zidit mănăstirea Dragomirna şi a binecuvîntat întemeierea mănăstirii Solca de către Tomşa Vodă.

ANASTASIEVICI MIŞA (*1803 †1885), om politic sîrb. adversar al familiei Obrenovici, amestecat în mişcările politice din ţara sa pînă pe la 1868. De atunci s'a stabilit în România, unde şi-a cumpărat mari proprietăţi rurale, a împrumutat statul Munteniei în 1855 cu 2.000.000 lei. Cunoscut sub numele de Maior Mişa, a murit la vîrstă înaintată şi a lăsat averea familiei Karageorgevici.

ANA TASIU TACHE (*1838 †1900), filantrop şi om politic român. A fost prefect, deputat, etc.; a lăsat Academiei toată averea pentru întreţinerea unei şcoale de agricultură la Ţigăneşti şi a unei şcoale primare la Călmăţuiu (jud. Tecuci).

ANATOLIA, nume dat *Asiei mici*. Vechii noştri scriitori ziceau *Anadol*.

ANAXAGORAS (*ca. 500 † 428 a. Chr.) filozof grec, profesă în Atena, avînd elev şi pe Pericle; osîndit la moarte pentru ideile sale, fu scăpat de acesta. El face pentru prima dată distincţia între materie şi spirit: materia este eternă şi uniformă, ea nu se poate organiza prin sine, ci numai prin spirit.

ANAXIMANDRU (*610 †547 a. Chr.), filozof grec. El socoteşte că primul principiu al lumii sensibile este *infinitul*, din el s'a organizat natura, care se va dezorganiza prin jocul aceloraşi forţe prin cari s'a organizat.

ANAXIMENE DIN MILET, filozof grec. (sec. V a. Chr.) După el, *aerul* este elementul fundamental al naturii.

ANCICRAC ☛ TARUTINO.

ANCIRA (= ANCYRA), oraş, Asia Mică: azi: *Angora* (☛ c.) Aci s'a găsit o inscripţie greco-latină, care e trad. testamentului lui August (*monumentum ancyranum*)

ANCONA, oraş, Italia, port Marea Adriatică; lupte între Francezi şi Austriaci (1849), între trupele papale şi flota italiană (1860).

ANCONA ALESSANDRO (*1835†1914), istoriograf şi critic literar italian. Pr. op: *I precursori di Dante*, 1884; *La poesia popolare italiana*, 1878.

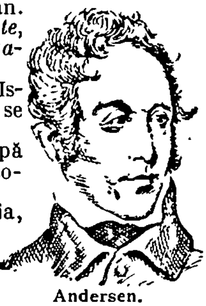
Andersen.

ANCUDINA, gîrlă în jud. Ismail, lîngă tîrguşorul Vîlcov, se varsă în Marea Neagră.

ANCUS MARCIUS, după legendă, al 3-lea rege al Romei, pe la 640 a. Chr.

ANDALUZIA, prov. Spania, mult timp ocupată de Arabi.

ANDAMANE, insule în golful de Bengal; pos. engleză.

ANDERSEN HANS CRISTIAN (*1805 †1875), poet şi romancier danez. Traduc. rom. *Povesti alese* (D. Stăncescu, 1894), *Grădina Raiului* (Ana Botez), *Mărgăritare* (Ruxandra Vlahuţă, 1909), *Grădina Raiului* (B. Nemţeanu), *Prichindel* (Natalia Negru, 1925 , *Poveşti* (Sarina Casvan Pas, 1925).

ANDORRA, mică republică, supraf. 450 km. p. în regiunea Pirineilor, pusă sub protecţia Franţei.

Iuliu Andrássy.

ANDRĂŞEŞTI, com. r. jud. Ialomiţa, pl. Slobozia; înfiinţat în 1864.

ANDRÁSSY IULIU (*1823 †1890), om politic ungur, a luat parte la revoluţia din 1848; după încheerea dualismului, a fost prim-ministru al Ungariei şi ministru de externe al monarhiei; a avut rol important în congresul din Berlin (1878).

ANDRÁSSY IULIU (*1860 †1929), om politic ungur. A fost ministru de interne (1906) şi a avut luptă grea cu opoziţia condusă de contele Tisza. Ministru de externe în 1918, a asistat la prăbuşirea monarhiei; a fost în fruntea mişcării legitimiste, după ce — în timpul răsboiului — se arătase ireductibil, declarând că orice teritoriu ocupat trebue anexat. După încercarea lui Carol de Habsburg de a face lovitura de stat, a fost întemniţat mai multe luni. După aceea s'a retras, ocupîndu-se cu studii istorice.

ANDREA GIROLAMO (*1812†1868), cardinal italian, sprijinitor al puterii statului contra papei.

ANDREA DEL SARTO ☛ SARTO.

ANDREE AUGUSTE (*1854 †1897), explorator suedez, întreprinse o expediţie la polul N. în 1897, dar nu se mai întoarse.

ANDREENI, com. r. jud. Odorheiu, pl. Cristur.

ANDREESCU IOAN (*1851 †1882), pictor român, mai ales peizagist, a lăsat multe tablouri cu o notă melancolică. Profesor de desen la seminarul din Buzău (1872), expuse pentru

www.dacoromanica.ro

prima dată la expoz. artiştilor în viaţă 1874; în 1876 plecă la Paris, şi chiar în anul sosirii i se admiseră la salonul oficial 2 tablouri, dar o boală nemiloasă îl sili să revină în Bucureşti în 1881 şi făcu expoziţie la Stravropoleos în acelaşi an. Pr. op. *Bucureştiul văzut noaptea*, *Rozele roşii şi albe*, *Alee de fagi*.

ANDREEŞTI. com. r. jud. Gorj. pl. Gilortu

ANDREEVICI ☛ Silvestru Morariu.

ANDREIAŞI, com. r. jud. Rîmnicu-Sărat, pl. Coteşti; 785 loc.

ANDREICA MIHAIU (*1827 †1900), unul din conducătorii Românilor în luptele contra Ungurilor în 1848-49; amic al lui Avram Iancu, Moţ şi el, a fost mai apoi membru al delegaţiei care s'a dus la Împăratul Austriei cu memoriul naţiunii române.

ANDREIU, sf. apostol prăznuit de biserica ortodoxă şi catolică la 30 Noembrie. Originar din Betsaida (Galilea), pescar de profesiune, se convinse că Isus este Mîntuitorul şi i se devotă; în curînd deveni, împreună cu fratele său Simon Petru, apostol al lui Crist şi-l urmă peste tot. După înălţarea lui Isus, Sf. Andreiu fu unul din cei mai zeloşi predicatori. Scriitorii spun că a călătorit prin Scitia, Grecia, Epir. A fost ucis pe o cruce în formă de x, probabil în oraşul Patras (Grecia). Moaştele lui au fost duse la Constantinopol în 357. Sf. Andreiu este patronul Scoţiei. Martiriul lui a inspirat multe opere artistice, dintre cari sunt vestite: pictura lui Murillo (Madrid) şi Dominichino (Roma).

ANDREIU martir (†761) prăznuit de biserica ortodoxă la 17 Octombrie. A fost un călugăr învăţat care a luptat contra diferitelor erezii şi combătînd pe împăratul Constantin Copronim, sprijinitorul iconoclaştilor, a fost trimis la moarte de acesta.

ANDREIU, sf. prăznuit de bis. ortodoxă la 18 Maiu, originar din Mesopotania, era ostaş şi ducîndu-se în Atena, a fost convertit la creştinism de către o tînără pe care trebuia s'o păzească în închisoare, unde era trimisă pentru credinţa ei, şi de aceea a fost ucis cu pietre.

ANDREIU CRETANUL, sf. (†390) prăznuit de bis. ortodoxă la 4 Iulie. A fost arhiepiscop în Creta şi a lăsat scrieri religioase.

ANDREIU STRATILAT, prăznuit de biserica ortodoxă la 19 August. A trăit pe timpul împăratului Maximian (286—305) şi luptînd ca ofiţer într'un războiu contra Perşilor a invocat înaintea luptei numele lui Crist. Invingînd, toţi soldaţii lui au trecut la creştinism. Din această cauză a fost pedepsit de generalul său şi apoi ucis.

ANDREIU (ung. ANDRÁS) I, rege al Ungariei 1047—1060; detronat de fratele său Bela.

ANDREIU II, rege al Ungariei (*1205†1235), decretă Bula de aur, prin care întări privilegiile magnaţilor.

ANDREIU III, rege al Ungariei (*1290†1301) avu războaie cu Austria, dar pierdu o parte din ţară.

ANDREIU DIN CRACOVIA, primul episcop catolic în Moldova cu reşedinţa în oraşul Siret, numit de papă în 1371.

ANDRIEŞENI, com. r. jud. Ialomiţa, pl. Turia.

ANDRIEŞESCU IOAN (*1888), istoric român. Studii în Iaşi şi în Viena. Profesor la facultatea de litere din Bucureşti, director al Muzeului de antichităţi. Membru corespondent al Academiei Române, 1928. Pr. opere: *Contribuţie la Dacia înainte de Romani*, 1912; *Din preistoria Olteniei*, 1921; *De la preistorie la evul mediu*, 1924; *Piscul Crăsani*, 1924; *Tezaurul de la Vîlci-Triu* (Bulgaria), 1925.

ANDROCLES, pers. legend. Aulus Gelliu povesteşte cum acest sclav a vindecat un leu şi acest leu l-a cruţat cînd s'a găsit faţă cu el într'un circ.

ANDROMACA (= ANDROMACHE), pers. legend. din războ. Troiei; a inspirat multe opere literare, între cari tragedia lui Racine (*Andromaque*) repr. 1667, tradusă în rom. de D. Nanu, 1909. Şi Coşbuc are o poezie cu acest titlu. In Iliada este simbolul amorului conjugal.

ANDROMEDA ① pers. mitol. ¶. ② Numele unei constelaţiuni. (☛ Part. filol.).

ANDRONIC, sf. apostol prăznuit de biserica ortodoxă la 17 Maiu. Unul din apostolii lui Crist şi predicatorii creştinismului. Sf. Pavel vorbeşte de el cu veneraţie într'una din epistolele sale.

ANDRONIC, martir (†ca 304 prăznuit de bis. creştină ortodoxă la 12 Octombrie. Originar din Efes, a fost unul din cei mai puternici propagatori ai creştinismului. Supus la chinuri, împreună cu amicii săi Probus şi Tarah, nu s'a lepădat de credinţă şi de aceea au fost toţi trei ucişi în circ de gladiatori.

ANDRONIC II PALEOLOG (*1269†1332), împărat bizantin, 1283—1328, a cercat să unească bisericile creştine; învins de Turci, şi-a pierdut tronul.

ANDRONIC III CEL TÂNĂR (*1296†1341), împ. bizantin, 1328—1341, a detronat pe moşul său Andronic II şi apoi s'a luptat cu Turcii.

ANDRONIC IV (*1385 . împ. biz. pus pe tron de Genovezi (1377), dar răsturnat de Turci (1378 .

ANENI, com. r. jud. Tighina, pl. Bulboaca,

ANESTIN IOAN (*1847† 1919 , artist dramatic. A jucat multe roluri în comedie, continuînd pe M. Millo şi apoi făcînd creaţiuni proprii. A jucat în diferite oraşe din provincie, în Bucureşti şi în ultimii ani la teatrul din Craiova.

ANESTIN VICTOR (*1875 †1918 , ziarist român, cunoscut ca vulgarizator al chestiunilor ştiinţifice: *Romanul Cerului*, 1909; *Cucerirea aerului*, 1909; *Astronomia populară*, după Mackpherson, 1909, ş. a.

ANEŞTI, sat. jud. Mehedinţi; pe aici s'au descoperit urmele unui drum roman.

ANGELES LOS, oraş, Statele-Unite (California), vestit pentru industria de filme cinematografice; 576.000 loc.

ANGELESCU ALEXANDRU (*1850 †1925 , general român. Şi-a început cariera în 1870 şi s'a distins în războiul pentru independenţă. A fost profesor şi director la diferite şcoale militare şi a devenit general în 1902.

ANGELESCU CONSTANTIN (*1869), medic român, profesor de chirurgie la Facultatea de medicină din Bucureşti, fost ministru de instrucţie în mai multe rînduri, autor al legilor pentru învăţămîntul primar din 1924, pentru învăţămîntul particular din 1925 şi pentru înv. secundar din 1928; preşedinte al Ateneului Român.

ANGELESCU ILIE (*1836 †1882), prof. român de matematici. A studiat în Franţa în Şcoala centrală (Dipl. 1865); a fost consilier technic pentru administrarea pădurilor statului (1871), prof. de geometrie la Şcoala de poduri (1867) şi de mecanică la Şcoala de agricultură (1877). Op. pr. *Aritmetică raţională* (1868 , *Algebră* (1869).

ANGHEL DIMITRIE (*1872 †1914 , poet român. A învăţat în Iaşi, apoi a călătorit în Italia şi a stat mult timp în Paris. Legat prieteneşte cu St. O. Iosif, a colaborat cu el în multe opere, între cari cea mai curioasă este *Caleidoscopul lui A. Mirea*, satirizare uşoară şi glumeaţă a vieţii bucureştene. A murit sinucis. Poet delicat, de o sensibilitate excesivă, influenţat de simbolismul francez, uneori manierat, are lucrări cari strălucesc prin verva expresiei şi prin puterea imaginaţiei. Pr. op. *In grădină*, 1903; *Fantezii*, 1909; *Fantome*, 1911; *Oglinda fermecată*, 1911; cu St. O. Iosif: *Caleidoscopul lui A. Mirea*, 1908; *Cometa*, comedie, 1908; *Carmen Saeculare*, 1909; *Cireşul lui Lucullus* 1910: *Legenda funigeilor*, poem dramatic, 1907. E însemnat şi ca traducător din Ibsen, Al. Dumas, Banville, De Flers, etc.

D. Anghel.

www.dacoromanica.ro

ANGHEL GEORGE (*1807†1887), unul din fruntaşii mişcării româneşti din 1848—49 în Ardeal.

ANGHELESCU GEORGE (*1839†1915), general român; a luat parte la războiul pentru independenţă, avînd misiuni însemnate, între cari ocuparea Vidinului; ministru de război 1882; senator.

Harta Angliei.

ANGHELEŞTI, com. r. jud. Putna, pl. Adjud; înfiinţată pe la 1432.

ANGHELUŞ, c. r. jud. Trei-Scaune, pl. Ozun.

ANGLIA (UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN) (fr. ANGLETERRE, germ. ENGLAND. ital. INGHILTERRA), numele pe care noi obişnuim a-l da regatului insular şi care, propriu vorbind, este numai al unei provincii.

Imperiul britanic, în genere luat, cuprinde două părţi: *a)* Regatul unit al Marei Britanii şi al Irlandei (adică Anglia din Europa); *b)* Dominionuri, posesiuni, colonii, protectorate în celelalte continente.

Anglia europeană se compune din insulele Britanice: una mai mare (*Anglia*, *Ţara Galilor = Wales*, *Scoţia*), alta mai mică *(Irlanda)*, precum şi o sumă de insule mici cari formează arhipelagurile *Ebride*, *Orcade*, *Şetlande*.

Suprafaţa totală a acestora este de 314.961 km. p. Ele nu formează un stat unitar, căci Re-

www.dacoromanica.ro

gatul propriu zis cuprinde numai insula cea mare şi nordul Irlandei, iar restul Irlandei formează (din 1922), un stat liber (numit: *Saorstat nah-Eireann*, *Irish Free State*) cu organizaţie republicană şi confederat cu Regatul. Englezii mai stăpînesc în Europa insula *Malta* şi oraşul *Gibraltar* la strîmtoarea cu acelaşi nume.

Afară din Europa, imperiul britanic cuprinde: *a)* în Asia: insula *Cipru*, *Palestina*, 5 state din Arabia (între cari *Transjordania* şi *Oman*), regatul *Irak*, *India* (care cuprinde provincii, state şi agenţii, precum şi două state libere: *Bhuton* şi *Nepal*, guvernate de cîte un Maharajah), *Aden*, ins. *Bahrain*, *Ceylon*, *Maldive*, o parte din *Borneo*, *Hongkong* ş. a. *b)* în Africa: parte din *Sudan*, *Gambia*, *Nigeria*, *Uniunea sud-africană*, *Rhodesia*, *Zanzibar*, *Uganda* ş. a. *c)* în America: *Canada (Dominion of Canada)*, *Labrador*, ins. *Bermude*, *Jamaica*, *Guyana engleză* ş. a. *d)* în Oceania: *Australia* (dominion), *Noua Zelandă* (dominion) ş. a.

Intregul imperiu englez reprezintă o suprafaţă de 41.020.000 km. p. cu o populaţie de 472.300.000 locuitori.

În acest articol vom vorbi despre *Anglia europeană*: despre partea cealaltă se găsesc informaţiuni la celelalte nume citate mai sus.

Insula cea mare se mărgineşte la N. cu Oc. Atlantic, la E. cu Marea Nordului, la S. cu Marea Mînecei care o desparte de Franţa, la V. cu Marea Irlandei. Prezintă multe **golfuri**, dintre cari mai însemnate sînt: *Moray*, *Forth*, *Wash*, *Tamisei* la E.; *Lorn*, *Clyde*, *Solway* la V. **Capuri**: *Wrath* la N., *Lisard* la S. Părţile mai **muntoase** sînt la N. în Scoţia (M. *Scoţiei*, *Grampian* şi *Şeviot*) şi la S. V. în Wales; în prov. Anglia este numai şirul M. *Penini*. **Fluviile** sînt scurte: *Severn*, *Mersey* se varsă în M. Irlandei, *Humber*, format din *Ouse* şi *Trent* în M. Nordului; *Tamisa* în M. Nordului. Clima este uniformă, foarte umedă, în genere dulce, dar multe zile ceţoase. Producţiunea vegetală nu este bogată, sînt mai ales puţine cereale, dar multe păşuni, cari permit creşterea vitelor pe o scară foarte întinsă. Bogăţia mare a Angliei stă în cărbuni şi minerale ca fier, plumb, zinc, dar mai ales în marea desvoltare a industriei şi în comerţul ce face cu coloniile, dominionurile şi cu toate ţările din lume. Cap. *Londra* (7.806.000 loc.). Oraşe pr. *Birmingham*, *Liverpool*, *Manchester*, *Sheffield*, *Belfast*, *Bristol*, *Hull*, *Portsmuth*, *Cardiff*, *Southampton*, *York*, (în Anglia), *Edinburg*, *Glasgow*, *Aberdeen* (în Scoţia).

Irlanda este a doua insulă mare. Se mărgineşte la E. cu Marea Irlandei, la V. cu Oc. Atlantic. Supr. 84.394. km. p., 4.360.000 loc. Pămîntul este mai mult deluros şi cu multe mlaştini. Are multe rîuri şi fluvii mici, între ele mai însemnat *Barrow* şi *Shannon*, cel mai mare, lung de 360 km. Clima ca şi în insula cea mare. Se găsesc păşuni întinse şi cîmpii agricole; s'au desvoltat industrii anexe ale agriculturii şi textile, cum şi exploatări de minerale.

Oarecari ştiri despre aceste insule se găsesc chiar a. Chr.; dar mai bine cunoscute începură a fi prin sec. I p. Chr., când Romanii îşi stabiliră dominaţiunea lor în provincia Anglia, dîndu-i numele de Britannia. Această provincie a fost apărată cu mare greutate contra locuitorilor din Nord (Scoţia), totuşi s'a putut desvolta o viaţă înfloritoare în cîteva oraşe, mai ales în porturi; dar nu a fost romanizată deplin. După retragerea legiunilor, Bretonii fură supuşi de Picţi şi de Scoţi. În luptele cu ei, au făcut apel la Anglo-Saxoni, cari au venit, i-au scăpat, dar au pus stăpînire pe ţară, întemeind şapte mici state (eptarhia anglosaxonă), cari trăiră separate, ba chiar luptîndu-se între ele pînă prin sec. IX-lea cînd se produse unitatea lor politică, ajutată şi de unitatea religioasă, căci, rînd pe rînd, locuitorii acestor state îmbrăţişară creştinismul, ca şi Bretonii supuşi de ei, cari fusese creştinaţi cu multe secole înainte. Noul stat avu să sufere invaziunea şi stăpînirea daneză (1017-1042), apoi cucerirea Normanzilor, cari se stabiliră aci (1066). Dinastia normandă domni pînă în 1154, urmată de casa de Anjou (Plantagenet) pînă la 1399. În această epocă se decretă *Magna Charta*, o constituţie (1215) în care îşi au isvorul toate transformările politice din Anglia. În această epocă se desfăşură războiul de 100 de ani, care dete Angliei mari victorii şi mare prestigiu în lăuntrul insulei şi în Irlanda, mărit şi în timpul dinastiei de Lancaster (1399-1453); dar începînd războiul celor două roze (dinastiile Lancaster şi York) puterea engleză slăbi, pentru a se ridica din nou sub dinastia Tudor (1458) şi în deosebi sub Maria Tudor şi sub Elisabeta. Unirea între Anglia şi Scoţia prin Iacob I aduce dinastia Stuarţilor (1693-1688). După ea urmează dinastia casei de Orange, care domni pînă în 1714, cînd îi luă locul casa de Brunswich-Hanovra, zisă casa de Windsor, care domneşte şi azi. În sec. XVIII se întemeiază imperiul colonial al Angliei, prin ocuparea întinselor teritorii din America de N., din Asia (India), etc. Coloniile americane se răsculară contra metropolei (1775) şi deveniră independente (1783); cu toate acestea puterea maritimă a Angliei crescu necontenit, după ce se luptă contra revoluţiei franceze şi după ce învinse coaliţia Statelor nordice (1801) şi pe Napoleon (1803). În secolul XIX situaţia mondială a Angliei nu se schimbă, deşi avu să lupte cu două mari dificultăţi: una internă (mişcările din Irlanda), alta externă (răscoala coloniilor din S. Africei, în deosebi a Burilor). Deşi învinsă, deşi acordă autonomia Burilor şi *home-rule* Irlandezilor (1913), Anglia ştiu prin politica ei abilă să împiedece destrămarea imperiului, îngăduind ca viaţa locală a coloniilor ei să se desvolte în libertate avînd legături de diferite feluri cu metropola, cum făcu şi în 1921 cu Irlanda, care dobîndi autonomia, rămînînd totuşi ca un membru al marelui imperiu englez. Participarea la războiul mondial (1914-1918) îi întări şi mai mult prestigiul atît în Europa cît şi în lumea întreagă.

Anglia este monarhie constituţională şi ereditară. Parlamentul e compus din *Camera lorzilor* şi *Camera comunelor*. Regele actual este *George V* (☛ cuv. ☛ şi **Scoţia**, **Irlanda**).

ANGLICANI, partizani ai anglicanismului. Înmeiat de Henric VIII (1530), întărit de Eduard VI, anglicanismul are ca bază profesiunea de credinţă de 42 art. redactată de Cranmer; are parte din principiile catolicismului, parte din ale reformei.

ANGLO-SAXONI, pop. germanice cari năvăliră în Britania sec. VI.

ANGOLA, întinsă colonie portugheză în Africa centrală pe coasta de Apus, 4.120.000 loc Cap. *Loanda*.

ANGORA, oraş în Anatolia (Turcia Asiatică), 75 000 loc; după răsboiul mondial devenit capitala republicei turceşti.

ANGOULÈME, oraş în Franţa; 34.000 loc episcopie; catedrală din sec. XII.

ANHALT, ducat din Germania, aşezat în mijlocul Prusiei (provincia Sa); 331.000 loc.; Cap. *Dessau*. Inainte de 1863 erau două ducate: A.-*Bernburg* şi A.-*Dessau-Koethen*; de atunci se uniră.

ANICET-BOURGEOIS [anise burjoa] **AUGUSTE** (*1806 †1871), dramaturg francez. Intre alte lucrări scrise, în colab. cu Labiche, comedia *L'avare en gants jaunes* (1858), imitată de Alecsandri în a sa *Agachi Flutur*.

ANINA, com. r. jud. Caraş ☛ Steierdorfanina.

ANINIŞU, com. r. jud. Gorj, pl. Novaci; înfiinţată 1864.

ANINOASA ① com. r. jud. Muşcel, pl. Rîul-Doamnei. Aci e un schit. ¶ ② com. r. jud. Dîmboviţa, pl. Tîrgovişte. ¶ ③ com. r. jud. Gorj, pl. Gilortu. ¶ ④ com. r. jud. Trei-Scaune, pl. Ozun.

ANIO, rîu în Italia; se varsă în Tibru.

www.dacoromanica.ro

ANJOU [aⁿju], veche provincie a Franței.

ANNAM, stat din Indochina franceză; 4 mil. 945.000 loc. capitala: *Hué.*

ANNOBON, insulă în Golful Guineei (Africa), aparține Spaniei.

ANNUNZIO GABRIELE D' (*1864), poet și romancier italian; unul din propagandiștii pentru alianța Italiei cu Franța în războiul mondial, a participat la războiu ca marinar și ca aviator, a avut un accident din care a rămas fără un ochiu; cînd diplomații n'au voit să acorde Italiei Fiume, a organizat o trupă și a ocupat orașul; după ce se liniștiră lucrurile, se retrase lîngă lacul Garda și continuă publicațiile. Opera lui poetică este considerabilă. Incepînd cu poezii, 1880. dete la lumină peste 10 volume, cari exprimă idei profunde alături cu impresii delicate, dar și cu porniri de voluptate. Ca autor dramatic, a dat multe piese. Ca romancier, a publicat, începînd din 1889, vre-o 9 volume. A mai publicat studii istorice, critice, nuvele, apoi un număr de opere de propagandă războinică în timpul neutralității și de înălțare patriotică după războiu. Din scrierile lui s'au tradus multe în românește, unele prin coloanele revistelor și ziarelor (de P. Robescu, H. Frollo, Alexandrescu Dorna), altele în volume: *Poeme*, tr. Alexandrescu Dorna (1904), *Făclia sub obroc* trad. Alexandrescu Dorna (1906), *Francesca de Rimini*, tr. I. Peretz (1907), *Nuvele*, tr. N. Pora (1909), *Martirul* tr. A. Dorna (1910), *Cartea fecioarelor* tr. Al. Dorna (1911), *Pămînt virgin*, nuvele (1914). *Cetatea moartă* tr. Al. D. Marcu (f. a.), *In lipsa lui Vaer*, trad. C. A.. Ghica (f. a.).

ANONYMUS BELAE REGIS NOTARIUS, autorul celei mai vechi cronici ungurești (*Gesta Hungarorum*); ea merge pînă la 955, e scrisă probabil în sec. XII, dar ms. cel mai vechiu e din sec. XIV; cuprinde date despre istoria Românilor din Dacia.

ANONYMUS LUGOSIENSIS *sau* **CARANSEBESIENSIS**, autorul unui dicționar *(Dictionarium valachico-latinum)* ce se găsește în Bibl. Universității din Pesta. Descoperit de Hasdeu în 1871, a fost studiat și publicat în parte de el, cercetat de Densusianu, de Gr. Crețu ș. a. N. Draganu emite ipoteza că anonimul ar fi *Mihail Halici* (☞ acest cuvânt).

ANOVCA, sat jd. Tighina, pop. numai românească.

ANQUETIL-DUPERRON ABRAHAM (*1731 †1805), orientalist francez si călător. publică studii asupra Indiei: *Recherches historiques et géographiques sur l'Inde* și traduse *Zend-Avesta*.

ANSON GEORGE (*1697 †1762), amiral englez, învingătorul escadrei franceze comandate de Jonquière (1746).

ANTĂȘ, com. r. jud. Someș, pl. Gîrbou.

ANTEMIREANU ALEXANDRU (*1877 †1910), ziarist. A învățat liceul în Ploești și facultatea de litere în București. A colaborat la ziare (*Epoca*, ș. a.), la „Revista literară", la „Convorbiri literare"; a întemeiat cu alți cîțiva tineri revista „Floare albastră" (Bîrlad). Printre alte scrieri: trad. piesei lui Ibsen „Strigoii" și un roman „*Din vremea lui Căpitan Costache*" (în ziarul „Epoca").

ANTIGONA, pers. legend. grec, fiica lui Edip, rege al Tebei, conduse pe tatăl său orb în rătăcirile lui, fu osîndită la moarte de Creon pentrucă înmormîntase pe fratele său *Polinice*. Aceste fapte inspirară vestita tragedie a lui *Sofocle* (*Antigona*, 440 a. Chr.), tradusă în românește de *Mihail Dragomirescu*.

ANTILE, arhipelag între America de N. și Am. de S.; ca. 8.400.000 loc. Marea în care se găsesc aceste insule se numește și ea *M. Antilelor* (se zice și *M. Caraibilor*). Cele mai însemnate din aceste insule: *Cuba*, *Jamaica*. *Haiti*, *Portorico* (Ant. mari), *Guadelupa*, *Martinica* (Ant. mici).

ANTI-LIBAN, șir de munți din Siria.

ANTIM Episcopul Nicomidiei, prăznuit de bis. creșt. ortodoxă la 3 Septembrie. A fost ucis în timpul persecuțiilor pornite de Dioclețian în vestita eră a martirilor (303—311).

ANTIM, ultimul Mitropolit al Proilaviei, de pe la 1821 pînă la 1829.

ANTIM IVIREANUL (†1716), mitropolit al Țării-Românești. Născut în Iviria (Caucazia), a venit în țară ca tipograf și zugrav. Călugărindu-se, a fost pus de Brîncoveanu să organizeze tipografia mitropoliei din București. Inaintînd în treptele ierarhiei bisericești, egumen al Snagovului (1696), episcop al Rîmnicului (1705), el întemeiă la reședințele sale tipografii, dînd la lumină cu blagoslovenia, cheltuiala sau și cu munca sa de traducător, un mare număr de cărți de ritual, ș. a. In 1708 deveni mitropolit și zidi în București o biserică frumoasă care-i poartă numele. Făcînd parte din partidul filorus, a fost acuzat de risipă de către adversarii săi, dar s'a apărat prin două scrisori (ce se păstrează) și a rămas în scaun pînă sub Nicolae Mavrocordat, cînd s'au ridicat contra lui bănueli din pricină că nu arată simpatie pentru Turcia. Cu prilejul răspîndirii unui svon despre o invazie austriacă în țară, Domnitorul fugi, iar Mitropolitul rămase în capitală. După întoarcerea sa, Mavrocordat îl acuză de conspirație contra statului și obținu de la patriarh caterisirea și exilarea. Se zice că pe drum spre Constantinopol a fost ucis. De la el ne-au rămas pe lângă *Evanghelii* (1691), *Psaltiri* (1694), *Leturghier* (1713), și o colecție de maxime religioase (*Floarea Darurilor*, 1700) și o *antologie* bisericească (1705), o operă de polemică (*Carte sau lumină*, 1699), în care combătea catolicismul, iar în ms. *predicile* ținute de el în diferite ocaziuni. El considera predica drept cea mai importantă misiune a preotului și critica pe cei cari nu vorbeau poporenilor.

Mitropolitul Antim.

ANTIMOVA, com. r. jud. Durostor, pl. Turtucaia.

ANTINA, ruinele unui oraș roman jud. Romanați lîngă satul Reșca, străbătut de r. Tăsluiu. Vechiul nume a fost *colonia Romula*. Pe aici trece o însemnată cale romană.

ANTINOOS, tip de frumusețe plastică. Era numele unui sclav vestit în Roma în timpul lui Adrian. Se dă acest nume și unei statue din colecția Vaticanului.

ANTIOCHIA (azi: Antakieh), oraș în Siria; 28.000 loc; patria Sf. Ioan Chrisostomul (Gură de aur).

ANTIOH, numele mai multor regi ai Siriei.

ANTIPA, episcopul Pergamului, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 11 Aprilie. E pomenit în Apocalipsul lui Ioan. A trăit pe vremea împăratului Domitian (81—96) și a fost ucis pentru stăruința în credința sa.

ANTIPA GRIGORE (* 1867), zoolog rom., a lucrat mai mulți ani în laboratorii în Franța și Italia; a organizat serviciul pescăriilor din România, al cărui director a fost mulți ani; a întemeiat Muzeul de istorie naturală din București după cele mai stricte cerințe științifice, care e unul din cele mai frumoase din Europa; a publicat multe și variate studii de specialitate în românește și nemțește. Membru al Academiei Române (1910). Pr. op. *Regiunea inundabilă a Dunării*, 1910; *Probleme științifice privitoare la delta Dunării*, 1914; *Pescăria și pescuitul în România*, 1916; *Problemele evoluției poporului român*, 1919; *Dunărea și problemele ei*, 1921.

ANTIPATER (*397 †317 a. Chr.) general macedonean, devotat lui Alexandru cel Mare.

ANTISEMITISM, doctrină politică socială, prin care se pledează contra Evreilor. Ea s'a născut în timpul Romanilor și s'a desfășurat mai ales în Evul mediu, cînd s'au îndreptat nu-

www.dacoromanica.ro

meroase persecuţiuni contra lor. In timpurile moderne antisemitismul s'a răspîndit mai ales în Rusia, unde au fost ucişi mulţi Evrei prin pogromuri. La noi mişcarea antisemită a luat un caracter mai mult economic, dar nu s'a ajuns la excese.

ANTISTENES (*444 †365 a. Chr.) filozof grec, profesorul lui Diogene. Pentru el binele suprem era *virtutea*, iar aceasta consta în dispreţul bogăţiilor şi al măririlor; de aceea duse, cu voinţă, viaţa de cerşetor ambulant.

ANTIVARI, oraş în Iugoslavia (Montenegro), la Marea Adriatică; 2400 loc.

ANTOLOGION (=culegere de bucăţi alese religioase): primul, româneşte şi slavoneşte, tip. 1705 la Rîmnic de Antim Ivireanul, episcopul eparhiei Rîmnicului.

ANTOMARCHI FRANCESCO (*1780†1838), medic italian, prof. de anatomie la Florenţa; a îngrijit pe Napoleon la Sf. Elena pînă în ultimele momente şi a publicat un memoriu despre moartea acestuia.

ANTONELLI IOAN (*1827 †1888), luptător român în 1848—49, apoi profesor şi preot unit în Blaj şi Făgăraş, a luat parte la întemeierea „Asociaţiunii transilvane" (1861); a tradus din Titu Liviu.

ANTONEŞTI, c. r. jud. Teleorman pl. Alexandria; aci s'a dat luptă între Mihaiu şi Turci 1595.

ANTONIE CEL MARE (*251 †365), sf. prăznuit de bis. creşt. ortodoxă şi catolică la 17 Ianuarie. Născut în Egipt din părinţi creştini cuvioşi, moşteni, la vîrsta de 20 de ani, o mare avere. Auzind o predică în biscrică, îşi vîndu tot ce avea, împărţi banii la săraci şi se retrase într'o pustie. Aci fu persecutat de diavol în toate felurile, ispitindu-l prin diferite chipuri ce lua sau înfricoşîndu-l prin arătarea altor chipuri hidoase. Antonie îl învinse şi trăi liniştit în singurătate. Mai tîrziu, fu rugat să întemeieze mînăstirea *Faium* (Egipt). după care urmară altele, în cari se adăpostiau sute şi mii de călugări. El a organizat viaţa monastică, supunînd-o la regule de cea mai mare stricteţă şi a încurajat schimnicia; a luat parte la lupte religioase, combătînd, în special, pe Arieni. Cu toată activitatea desfăşurată, a preferit traiul izolat şi în cea mai redusă simplicitate. A murit în vîrstă de 105 ani, după ce devenise celebru în toată creştinătatea. Corpul său a fost strămutat din Egipt n Constantinopol şi mai tîrziu a ajuns în Franţa (Vienne, Dauphiné) şi în jurul lui s'a întemeiat ordinul Sf. Antonie în 1070. Suferinţele şi tentaţiile lui au inspirat opere de artă, dintre cari mai cunoscute sunt: tabloul lui *J. Bosch* în muzeul din Viena şi a lui *Tenier* la Louvre în Paris.

ANTONIE, mitropolit al Moldovei pe la 1730. retras în Rusia la 1740 (după catalogul publ. de C. Erbiceanu).

ANTONIE DIN POPEŞTI, domn. Ţării-Româneşti 1669—1672. Amic al Cantacuzineştilor, el urmări pe toţi adversarii acestora şi unora le dete pedepse grele; persecută pe toţi Grecii cari avusese pînă atunci autoritate în conducerea trebilor publice; dar intrigile de la Constantinopol îi aduseră mazilia.

ANTONIE ROSET, domn. Moldovei între 1675—1678. Grec de neam, dar stabilit mai de mult în Moldova şi avînd rang boieresc, a avut o domnie agitată, din pricina războiului dintre Turci şi Ruşi, la care a trebuit să participe şi el în anii 1677 şi 1678. Mazilit, a trăit în mare mizerie la Constantinopol.

ANTONINI, nume dat la şapte împăraţi romani începînd cu Nerva (Traian, Adrian, Antonin, M. Aureliu, Verus, Commodus).

ANTONINUS PIUS (*86†161) împărat roman între 138—161, vestit prin spiritul de dreptate cu care a domnit.

ANTONIOS, episcop al Durostorului, a luat parte la sinodul din 1638 care a osîndit erezia lui Ciril Lucaris.

ANTONIUS MARCUS (*143 †87 a. Chr.), mare orator roman şi om politic. Despre valoarea lui vorbeşte Cicerone în cartea sa „Orator".

ANTONIUS MARCUS (*83†30 a. Chr.), om politic şi general roman; întemeiă al 2-lea triumvirat cu Octavian şi Lepid; însă, certîndu-se cu Octavian, mai ales din pricina sprijinului ce acordă Cleopatrei, regina Egiptului, fu învins de el la Actium (31) şi silit apoi a se sinucide.

ANVERS (=ANTWERPEN), oraş, Belgia, port la Escaut; 304.000 loc. In timpul răsb. mondial fu ocupat de Germani (Oct. 1914).

ANZI, ☛ *Cordilieri*.

APA. com. r. jud. Satu-Mare, pl. Seini.

APADIA, com. r. jud. Caraş, pl. Reciţa.

APAFI MIHAI I (*1623†1690), principe al Transilvanici. 1661-1690.

APAFI MIHAI II (*1676†1713), fiul lui Apafi I, principe al Transilvaniei între 1690-95. Austria anexînd Transilvania, el s'a stabilit la Viena, unde a trăit restul zilelor sale.

APAHIDA, com. r. jud. Cluj, pl. Someş; st. c. f. linia Aiud — Cluj.

APALINA com. r. jud. Mureş, pl. Reghin-de-Jos.

APAŞI, rămăşiţi din vechii locuitori ai Americei zişi *Picile-Roşii*; se ocupă cu vînătoarea şi sunt foarte şireţi în luptă. Francezii au dat acest nume unor pungaşi criminali din Paris şi de la ei s'a luat termenul şi la noi.

APATĂU ① com. r. jud. Satu-Mare, pl. Satu-Mare. ¶ ② com. r. jud. Arad. pl. Ineu. ¶ ③ com. r. jud. Bihor, pl. Seleuş.

APATIU, com. r. jud. Someş, pl. Chiochiş.

APAŢA, com. r. jud. Braşov, pl. Bîrsa-de-jos.

APELE-VII, c.r. jud. Romanaţi, pl. Ocolu; înfiinţată 1613.

APELLES (sec. IV a. Chr.) vestit pictor grec, a trăit la curtea lui Alexandru cel Mare.

APENINI, munţi, străbat Italia în toată lungimea ei; 1300 km. lung.; bogaţi în marmură; vîrfurile cele mai înalte: *monte Corno* (2914 m.), m. *Amaro* (2795 m.), m. *Vettore* (2477) în Ap. centrali.

APIS, boul sacru pe care Egiptenii îl adorau ca expresiunea divinităţii.

APOLD ① com. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Hendorf. ¶ ② **APOLDUL DE SUS**. c. r. jud. Sibiu pl. Mercurea; st. c. f. linia Sibiu-Alba-Iulia; ¶ ③ **APOLDUL DE JOS**. c. r. tot acolo.

APOLLODOR (405 a. Chr.), pictor grec.

APOLLODOR DIN DAMASC (*60 †129), arhitect roman, a construit forul lui Traian în Roma şi podul peste Dunăre, în dreptul oraşului Turnu-Severin. de care s'a servit Traian în a doua a sa expediţie contra Dacilor.

APOLLON, zeu grec şi roman: al poeziei, artelor, Soarelui, oracolelor; fiul lui Jupiter şi al Latonei, frate cu Diana. Artiştii antici şi cei moderni au înfăţişat în diferite opere pe acest zeu: de ex.: *Apollon* zis *de la Belvedere*, statue, muz. Vaticanului; *Ap. cu lebăda* statuă, muz. „dei Studi" din Neapole; *Ap. învingînd şarpele Piton*, pictură de fr. Eug. Delacroix, muz. Louvre (Paris).

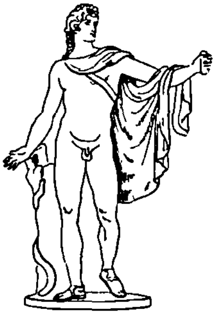

Apollon de la Belvedere.

APOR familie nobilă din Transilvania; dintre membrii ei însemnăm pe: ① **STEFAN**, tezaurar al principatului, a stăruit pentru unirea Românilor cu biserica Romei. ② **PETRU** (*1676 †1752), conte, jude suprem în ţinutul Trei Scaune, a scris o istorie a Transilvaniei. ③ **CAROL** (*1815†1885), magistrat superior.

APOSTOL (= faptele şi epistolele Apostolilor): primul tip. *româneşte* este al Diaconului Coresi, Braşov 1563; apoi: Bucureşti 1683, Buzău 1704 (slavo-rom.). (☛ Part. filol.)

www.dacoromanica.ro

APOSTOLACHE, c. r. jud. Prahova, pl. Podgoria; înființată 1462.

APOSTOLESCU NICOLAE (*1876†1918), profesor român A publicat articole asupra poeziei românești și asupra cîtorva scriitori, un manual de istoria literaturii române (Bibl. Steaua) și un studiu asupra influenței romantismului în poezia română; colaborator al lui Gr. Tocilescu la „Revista pentru istorie, arheologie și filologie".

APPENZELL, oraș Elveția (cant. Appenzell); 5100 loc. germani. Cantonul admis în confederație 1513.

APPEL PAUL (*1855), matematic francez; prof. de mecanică rațională la Univ. din Paris, membru al Academiei de științe (1892); membru onorar al Academiei Române (1914); delegat al Franței în „Institutul de cooperație intelectuală".

APPONYI ALBERT CONTE (*1846), om politic ungur fiul lui George Apponyi.

APPONYI GEORGE CONTE (*1808†1899), om politic ungur, partizan al lui Deák.

APRODUL PURICE, com. r. jud. Ismail, pl. Chilia-Nouă.

APRODUL PURICE, poem al lui Costache Negruzzi, în care autorul desvoltă o tradiție povestită de cronicarul I. Neculce; publ. 1837.

APROZI, c. r. jud. Ilfov, pl. Budești.

APȘERON, peninsulă în Marea Caspică.

APULEJUS LUCIUS (sec. II. p. Chr.), filozof latin, lăsă multe opere, din cari mai cunoscute *Măgarul de aur*, un fel de roman satiric. Din aceasta s'a tradus *Amor și Psyche*, basm mitologic, de G. Popa Lisseanu (1924).

APULENSIS (Dacia), împărțire a provinciei romane corespunzînd cu Transilvania.

APULUM, cetate romană în Dacia, cam unde este Alba-Iulia de astăzi.

AQUILEIA, oraș, Italia antică, pe Adriatica (Istria), fundată 181 a. Chr. distrusă de Atila (452). Azi are 2000 loc.; s'au dat mari lupte în timpul războiului mondial.

AQUINO, oraș Italia (prov. Caserte), patria Sf. Toma zis *din Aquino*.

AQUITANIA, ținut în vechea Gallie, (udat de fl. Garonne) apoi provincie a imp. roman, formă un ducat sec. VII, apoi regat (de la 778), parte din ea iarăși ducat (de la 845) și, după multe peripeții, deveni provincie a Franței.

ARAB TABIA, fostă fortăreață turcească aproape de Silistra. După tractatul de la Berlin au stăpînit-o Bulgarii; în 1882, după numeroase și aprinse discuții, s'a luat de Români.

ARABAGI ① com. r. jud. Caliacra, pl. Bazargic. ¶ ② c. r. jud. Durostor, pl. Beibunar.

ARABAGILAR, com. r. jud. Durostor, pl. Sarsînlar.

ARABI, loc. din Arabia, de origine semitică. După ce au îmbrățișat noua religie a lui Mahomet, și-au întins puterea lor și în afară de hotarele Arabiei, ocupînd nordul Africei și Spania și formînd mai multe califate. Ei au desvoltat o însemnată civilizație originală: de la ei ne-au rămas cifrele arabice, adoptate de toată lumea; ei au creat știința algebrei; au lăsat opere de artă (arhitectură, sculptură, desen) de mare valoare; muzica lor a fost vestită; povestirile lor formează un tezaur din care au tras bogate isvoare literaturile europene (☞ alfabetul în partea filol. la cuv. arab).

ARABIA, penins. Asiei; 3.000.000 km. p.; 13.000.000 loc. Centrul mai mult pustiu, coastele fertile, mai ales prov. *Hedjaz* și *Yemen*. Cap. *Meca*. Orașe pr. *Damasc*, *Beirut*, *Ierusalim*, *Medina*, *Aden*.

ARACI, com. rur. jud. Trei-Scaune, pl. Sf. Gheorghe.

ARAD, jud. în Crișana; cap. *Arad*; supr. 6005 km. p.; 242.371 loc. (1923); are 10 plăși, 1 com. urb. și 195 com. rur. (1925); face parte din circumscripția Curții de Apel din Timișoara; are 19 școale primare urbane și 227 rurale; are 38 cooperative de producție și consum și 11 coop. pentru exploatare de păduri (1928). Din punct de vedere religios, locuitorii țin de eparhia ortodoxă din Arad, de vicariatul ortodox sîrb din Timișoara, de episcopia greco-catolică din Oradea, de episcopia greco-catolică din Lugoj, de episcopia romano-catolică din Timișoara, de superintendența luterană din Arad și de episcopia reformată din Oradea.

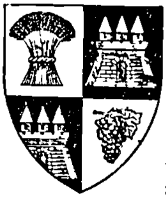

Marca jud. Arad.

ARAD, oraș cap. jud. Arad,—așezat pe malul drept al Mureșului; 62.490 loc. (1920); st. c.f. pe mai multe linii: spre Curtici, spre Jimbolia, spre Oradea, spre Brad, spre Otlaca, spre Pecica; ocol silvic; se țin tîrguri în Martie, April, Iulie, Octombrie, Noembrie. Aci este reședința episcopiei ortodoxe a Aradului și a superintendenței luterane; are 5 biserici ortodoxe românești, 1 ortodoxă sîrbească, 3 bis. unite, 1 catolică, 1 luterană și 1 reformată; are o Academie teologică ortodoxă, un liceu de băieți numit „Moise Ni-

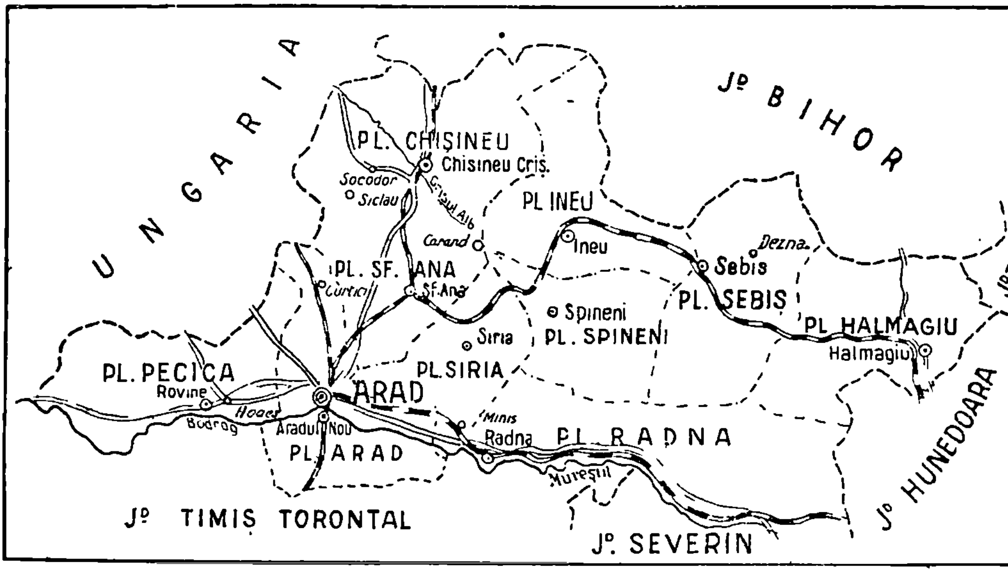

Harta jud. Arad.

www.dacoromanica.ro

coară", înființat în 1754 și românizat în 1919, un liceu de fete, înființat în 1907 ca școală maghiară, o școală secundară de băieți „Iosif Vulcan", înființată în 1919, două școale secundare de băieți cu limba de predare maghiară, una de fete cu ambele limbi, alta de băieți cu limba de predare germană. Oraș vechiu, se pomenește în acte din sec. XII.

ARAD, *episcopie ortodoxă* înființată în 1705, formată din episcopia Ienopolei și a Orăzii-mari după unirea mitropolitului din Alba Iulia cu Roma. A fost episcopie *sîrbească*; iar de la 1829 a devenit *românească*, subordonată însă Mitropoliei sîrbești din Corlovăț, și de la 1863 Mitropoliei românești (atunci înființată) din Sibiu. Lista episcopilor: *Nistor Ioanovici* (1829), *Gherasim Raț* (1830), *Procopie Ivacicovici* (1853), *Miron Romanul* (1873 , *Ioan Mețianu* (1875), *Iosif Goldiș* (1899) *Ioan Pap* (1902), *Grigorie Comșa* (1925), actualul ep. Are 343 parohii în jud. Arad, Timiș-Torontal, Caraș-Severin și Hunedoara.

ARADA, c. r. jud. Turda, pl. Cîmpeni.

ARAGO DOMINIQUE FRANÇOIS (*1786†1853), fizician și astron. fr., profesor, membru al Institutului; luptă cu un devotament rar pentru știință; după 1830 se amestecă în politică, devenind membru al guvern. provizoriu din 1848; orbind în ultimii ani ai vieții, continuă să lucreze și să publice.

Arago.

ARAGONIA, ținut al Spaniei, oraș pr. *Saragossa*. Fu în ev. mediu regat indep. În 1478 murind Ioan II, lăsă tronul fiului său *Ferdinand Catolicul*, care, ca soț al *Isabelei*, era rege peste *Castilia și Leon*. Astfel aceste state se uniră și formară o unitate cuprinzînd toată Spania creștină.

ARAL, MAREA DE, în Turkestan (Asia); supr. 67.000 km. p.

ARANEAG, com. r. jud. Arad, pl. Spineni, pomenită în 1608.

ARANY IOAN (*1817†1882), cel mai mare poet epic al Ungariei.

ARARAT, munte Armenia; 5211 m. înalt.; după Biblie, aci se opri corabia lui Noe.

ARATMAGEA, com. r. jud. Durostor, pl. Beibunar.

ARĂNIEȘ, c.r. jud. Hunedoara, pl. Hunedoara.

ARBĂNAȘ = **ARNĂUT** ☛ **Albanez.**

ARBELA, oraș, Asia mică; aci Alex. cel Mare învinse pe Dariu (331 a. Chr.)

ARBORE ① com. r. jud. Suceava, pl. Arbore. ¶ ② c. r. jud. Dorohoiu, pl. Centru.

ARBORE LUCA (†1523), hatman pe timpul lui Ștefăniță Vodă (1517—1527) și tutor în timpul minorității acestuia. El a încheiat un tractat de alianță cu Polonia (1518), dar Domnitorul îl osîndi la moarte fără judecată. Arbore e un personagiu principal în drama lui Delavrancea „Viforul".

ARBORE ZAMFIR C. (*1848), Român basarabean, a participat ca student, la mișcări revoluționare în Rusia, a fost întemnițat; apoi a trăit în Elveția, publicînd diferite scrieri; în 1877 s'a stabilit în România ca ziarist („Românul" „Telegraful"), mai tîrziu funcționar la Arhivele Statului și la Primăria din București. Op. pr.: *Temniță și exil*, 1894; *In exil*, 1896; *Basarabia în sec.* XIX, 1899, premiată de Academia Română; *Gramatica limbii ruse*, 1902; *Dicționarul geografic al Basarabiei*, 1904, premiat de Soc. de geografie; *Dicționar bulgaro-român*, 1909; *Ucraina și România*, 1916.

ARCADIA, regiune în vechia Grecie, socotită de poeți ca țara oamenilor fericiți, trăind ca păstori. De acolo dictonul latin *Et in Arcadia ego*, pe care-l găsim ca epigraf la un tablou al lui Poussin și la un capitol din *Pseudocynegeticos* a lui Al Odobescu.

ARCADIU (*ca. 376†408), fiul lui Teodosiu, primul împărat al Orientului, după împărțirea imperiului roman (395).

ARCAN, vîrf de munte jud. Gorj.

ARCANI, com. r. jud. Gorj, pl. Vulcan.

ARCAȘII, societăți de susținere și propagandă națională, întemeiate de Românii din Bucovina, în timpul stăpînirii austriace, cu scop de a întreține spiritul național (membrii purtau costum național) și de a opune o rezistență propagandei ucrainiene, pe care autoritățile austriace o sprijineau.

ARCESILAOS (*ca. 318 †ca. 239 a. Chr.), filoz. grec, reprezintă o formă a *scepticismului*, contrar lui Zenon care admitea că unele reprezentări pot fi certitudini.

ARCEȘTI, com. r. jud. Romanați, pl. Oltu-de-sus, 1704 loc.; st. c. f.

ARCHIA, com. r. jud. Hunedoara, pl. Simeria.

ARCHID, com. r. jud. Sălaj, pl. Bocșa.

ARCHILOCH (sec. VII a. Chr.), vestit satiric răutăcios grec, despre care zice Horațiu că a inventat versul iambic.

ARCHIMEDE (*287†212 a. Chr.), ilustru geometru grec; autorul principiului care-i poartă numele („un corp cufundat într'un fluid pierde o parte din greutatea sa egală cu greutatea volumului de fluid deslocuit"). A trăit în Siracuza și a murit în timpul luptelor date de Romani ca să cucerească această țară. Se zice că grație iscusinței lui și descoperirilor sale științifice a ținut trei ani în loc flota romană. De la el a rămas vorba „*evrica*!" (grec. = am aflat), care se citează cînd cineva a găsit soluțiunea unei mari și grele probleme.

ARCHIȘ, com. r. jud. Bihor, pl. Beliu.

ARCHITA, com. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Daneș; st. c. f. între Feldioara și Sighișoara.

ARCHIVA ☛ **Arhiva.**

ARCIZ, com. r., jud. Cetatea-Albă, reșed. plășii Cogîlnic. st. c. f., 2464 loc. înființată ca. 1816.

ARCIZUL-NOU, com. r. jud. Cetatea-Albă, pl. Cogîlnic; 783 loc.

ARCOLE, oraș, Italia, pe un afl. al Adigelui; aci victoria lui Napoleon contra Austriacilor (1796).

ARCUDA, sat din com. Popești-Bîcu pl. Sabarul jud. Ilfov. Aci sînt basine mari în cari se limpezește apa Dîmboviței ce se introduce în București.

ARCUȘ, com. rur. jud. Trei-Scaune pl. Sf. Gheorghe

ARDAN, com. r jud. Năsăud, pl. Șieu.

ARDEAL ☛ Transilvania.

ARDED, com. r. jud. Satu-Mare, reșed. plășii Arded.

ARDEOANI, com. r. jud. Bacău, pl Tazlau-Sărat: grădini de zarzavat.

ARDEOVA, com. r. jud. Cluj, pl. Huedin.

ARDEU, com. r. jud. Hunedoara. pl. Geoagiu.

ARDUSAT, com. r. jud. Satu-Mare. pl. Hideaga.

ARDUZEL, com. r. jud. Sălaj, pl. Cehul-Silvaniei.

AREFU, com. r. jud. Argeș, pl. Argeș pe rîul Argeș. In apropiere, ruinele cetății lui Vlad Tepeș.

ARES, numele grec al zeului *Marte* (☛ **acest cuv.**).

ARETINO PIETRO (*1492† 1552), poet satiric italian.

ARGEL, com. r. jud. Cîmpulung, pl. Moldoviței.

ARGENTINA, republică: supr. 2.987.000 km. p.; 10.800.000 loc. Ocupă toată partea de S.E a Americii de S. Se mărginește la N. cu Bolivia, la E. cu Paraguay, Brasilia și Uruguay, la V. cu Chili. *Munți*: Cordilierii, cari o despart de Chili. *Ape*: La Plata cu afl. Paraguay, Parana, Uruguay; Rio Colorado, Rio Negro. *Clima* e variabilă, dar sănătoasă. Se cultivă: grîu, porumb, tutun, bumbac, cafea, cacao, fructe, cînepă, orez; se cresc oi, cai, boi; se găsește și petrol. Capitala: *Buenos-Aires* (1.700.000 loc.).

ARGEȘ, rîu, afl. al Dunării pe stînga; isvorăște din muntele Negoiul, jud. Argeș; lung. 300

www.dacoromanica.ro

km.; udă jud. Argeş, Vlaşca, Muscel, Dîmboviţa, Ilfov; trece prin Curtea de Argeş şi prin multe c. r.; se varsă în Dunăre la V. de Olteniţa, în faţa Turtucaei; afl. pe dreapta: Neajlov, Glavacioc, unite la Călugăreni; pe stînga: Vâlsanul, Rîul Doamnei. Dîmboviţa, Câlniştea.

ARGEŞ, ☛ Curtea de Argeş.

ARGEŞ, jud. în Muntenia; cap. *Piteşti*; supr. 4.216 km. p.; 254.889 loc; are 10 plăşi, 2 com. urb. şi 175 c. r.; 12 parohii urbane, 174 parohii rurale; 346 biserici, 6 mănăstiri; ţine de eparhia episcopiei Argeşului, a cărei reşedinţă este în Curtea de Argeş; face parte din circumscripţia Curţii de apel din Bucureşti: are 391 şcoale primare. are 70 de cooperative de producţie şi consum cu un capital de 4.399.000 lei, 28 coop. pentru exploatare de păduri cu un cap. d. 2.167.000 lei, 2 obştii de arendare, 12 bănci pop. cu un capital de 23.992.000 lei (1925). Numele vine de la rîul Argeş.

Marca jud. Argeş.

ARGEŞ (*Episcopia de*) întemeiată în 1793; are reşedinţă în com. Curtea-de-Argeş. De ea ţin judeţele Argeş şi Olt. Alăturat este un seminariu preoţesc fondat în 1839. Lista episcopilor: *Iosif* (1793) *Ilarion* (1820), *Grigorie* (1823), *Ilarion* a doua oară (1828), *Samuil Sinadon*, locţiitor (1845), *Climent Găiseanu* (1850), *Neofit Scriban* locţiitor (1862), *Ghenadie I* (1865), *Neofit Scriban* (1868), *Iosif Naniescu* (1873), *Ghenadie II Petrescu* (1876), *Gherasim Timuş* (1893), *Calist Ialomiţeanu* (1912), *Teofil Mihăilescu* (1918), *Visarion Puiu* (1921), *Nichita Duma* (1923).

ARGETOAIA, c. r. jud. Dolj. pl. Filiaşi.

ARGETOIANU ION (*1840 †1928), general. A studiat la Metz, a fost ofiţer de geniu; în războiul pentru independenţă a fost şef de stat major al generalului Cerchez şi a luat parte la luptele din jurul Plevnei; în 1888 (fiind colonel) a ocupat funcţiunea de secretar general al Ministerului de războiu şi în 1890 i s'a dat conducerea lucrărilor pentru fortificarea Bucureştilor; general în 1894, inspector al geniului (1895), ministru de războiu. A murit la Viena.

ARGHIR ŞI ELENA, poemă de Ion Barac, publ. Sibiu 1801; ar fi o poveste alegorică a cuceririi Ardealului de Traian.

ARGONAUŢI, eroi din mitologia greacă. Vre-o 50 de eroi plecară, pe nava *Argo*, să caute lîna de aur în Colchida.

ARGONNE, o regiune în Franţa, unde s'au dat numeroase lupte vestite în timpul răsboiului mondial, mai ales în vara şi toamna anului 1918.

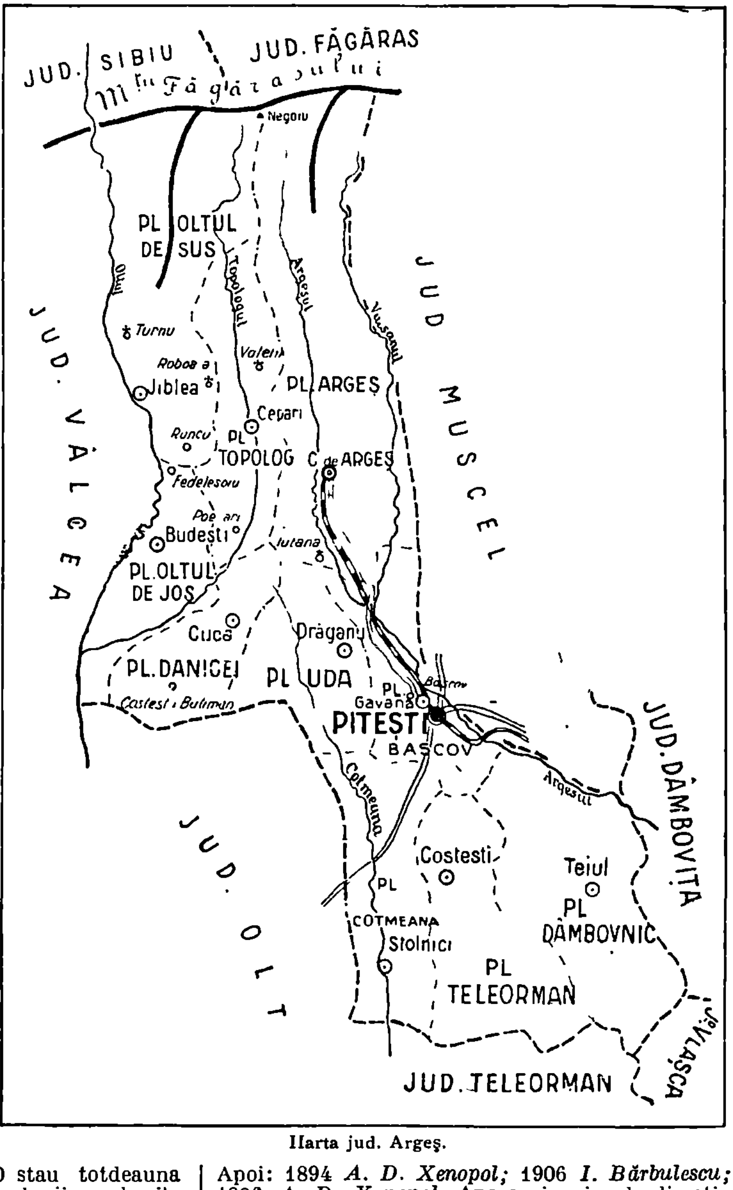

Harta jud. Argeş.

ARGUS personaj mitol. grec., avea 100 de ochi, din cari 50 stau totdeauna deschişi. Azi e simbolul supravegherii neobosite şi pe care nimic n'o înşeală.

ARHANGELSK, oraş, Rusia, la Marea Albă; 32.000 loc.

ARHANGHELUL, fostă măn. jud. Vîlcea com. Vlădeşti· întem. de Paharnicul Stoica Pîrîianu în 1721.

ARHIPELAG = Marea-Egee.

ARHIUD, c. r. jud. Mureş, pl. Teaca.

ARHIV PENTRU FILOLOGIE ŞI ISTORIE, revistă redactată de T. Cipariu, Blaj 1867—1871.

ARHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI, publicaţie periodică de documente privitoare la istoria Românilor. Bucureşti 1864—1865 şi 1867. Sub redacţia lui B. P. Hasdeu.

ARHIVA PENTRU ŞTIINŢA ŞI REFORMA SOCIALĂ, organul Institutului Social român, fondat în 1929, apare în Bucureşti sub direcţia lui D. Gusti.

ARHIVA ROMÂNEASCĂ, revistă redactată de M. Kogălniceanu Iaşi 1840—1841 şi 1845. A apărut şi ediţia 2-a în 1860—1862.

ARHIVA SOCIETĂŢII ŞTIINŢIFICE ŞI LITERARE DIN IAŞI, revistă literară şi ştiinţifică. întemeiată în 1889 în Iaşi. Primii ani fără director. Apoi: 1894 *A. D. Xenopol;* 1906 *I. Bărbulescu;* 1906 *A. D. Xenopol.* Apare şi azi sub direcţia *I. Bărbulescu.*

ARI sau ARIENI (scris şi *Aryeni*), numele generic al populaţiilor albe din Europa şi din Asia:

www.dacoromanica.ro

se mai numesc şi *Indo-Europeni*: Indieni, Iranieni, Greci, Italioţi, Celţi, Germani, Slavi.

ARIADNE. pers. mitol. grec. Era fiica lui Minos regele Cretei; a ajutat, printr'un ghem de aţă, pe Tezeu să iasă din Labirint după ce omorîse pe Minotaur.

Ariadne.

ARIANI, eretici, partizani al lui ARIE. Acesta combătea *unitatea treimii* şi nega *natura divină* a lui Isus. *Arianismul* a fost osîndit de conciliul de la Niceea (325). Azi se găsesc arieni în Italia, Elveţia, Olanda. In Ungaria nordică şi în Transilvania sînt comunităţi de arieni. Primul lor episcop a fost David Ferenz (1566). Au fost recunoscuţi oficial în 1600. In Ungaria au 9 protopopiate, 110 biserici principale şi 50 filiale. In Transilvania sediul este la Cluj, unde au episcopie şi un consiliu sinodal, au seminariu şi liceu; au şi o revistă specială.

ARICESCU CONSTANTIN D. (*1823 †1886) publicist român. Op. pr. *Istoria revoluţiei din 1821.*

ARICEŞTI-RACHTIVANI, com. r. jud. Prahova pl. Filipeşti; 1411 loc.; înfiinţat 1760.

ARIEŞ, rîu afl. al Mureşului.

ARIEŞENI, c. r. jud. Turda, pl. Cîmpeni.

ARIEŞUL-DE-CÎMP ① com. r. jud. Satu-Mare, pl. Hideaga. ¶ ② ARIEŞUL-DE-PĂDURE, c. r. jud. Satu-Mare, pl. Hideaga.

ARINI ① com. r. jud. Sălaj, pl. Cehul-Silvaniei. ¶. ② com. r. jud. Trei-Scaune, pl. Ozun.

ARINOASA, deal jud. Bacău.

ARION CONSTANTIN C. (*1855 †1923), advocat şi politic rom. Doctor în drept de la Paris, a fost deputat, ministru de instrucţie, de domenii şi de externe (în guvernul Marghiloman, care a încheiat pacea cu Germanii în 1918), profesor de drept comercial la facultatea de drept din Bucureşti (1913); a publicat cîteva studii juridice şi conferinţe (*Statul antic şi statul modern*, 1884; *Despre prejudiţii*, 1886); a fost membru activ al Ateneului Român din Bucureşti şi membru onorar al Academiei Române (1923).

ARION ERACLE (*1838†1903), general rom. Elev al şcoalei militare din Bucureşti, sublocotenent 1857, maior 1868, colonel 1875. A luat parte la războiul independenţei, s'a distins ca comandant al artileriei corpului II de armată. General de brigadă 1883, gen. de divizie 1892.

ARIONEŞTI com. r. jud. Soroca, pl. Otaci; 3225 loc.; exista în sec. XVII; tîrg săptăm. de vite.

Ariosto.

ARIOSTO LUDOVICO (*1474 †1533) poet ital autorul unei vestite epopei *Orlando furioso*. Din aceasta a tradus un fragment Heliade Rădulescu (în Curs de poezie generală vol. III fasc. VI.).

ARIOVIST, căpetenia Suevilor, popor din Galia veche; s'a luptat cu Cezar (58 a. Chr.).

ARIŞOAIA, munte, jud. Putna.

ARISTAGORA (†497 a. Chr.), tiran din Milet, ceru ajutor Atenienilor contra lui Darius şi astfel pricinui începerea *războaielor medice*.

ARISTARCH (*ca. 108 †ca. 36 a. Chr.), vestit gramatic grec din şcoala alexandrină; a rămas ca tip al criticului sever, dar judicios.

ARISTARCHI-BEY NICOLAE, agent al domnilor Munteniei, 1837, la Constantinopol, numit de Alexandru Ghica şi păstrat pînă în timpul lui B Ştirbeiu. Purta titlul de „başcapuchehaia al M. Sale" şi ca rang boieresc: „mare logofăt al Bisericii Răsăritului".

ARISTIA CONSTANTIN (*1800 †1880), grec de origine, probabil născut în România. A participat, fiind student, la eteria grecească în 1821 în Bucureşti; a fost colaborator lui Heliade pentru întemeierea teatrului românesc în Bucureşti (1835), jucînd roluri în unele piese: a participat la revoluţia din 1848 şi a fost exilat; a fost profesor de limba grecească şi franceză la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti. Aristia a tradus pentru prima oară în româneşte primele cînturi din Iliada lui Omer (1837 şi o parte din „Vieţile paralele" ale lui Plutarch (1857 ; din italieneşte a tradus „Saul" de Alfieri (1836). Alte scrieri: *Gramatică franceză* 1835), *Prinţul român*, poezii epice la suirea pe tron a lui Bibescu (tip. 1843).

C. Aristia. (După un desen de Dupre din 1824).

ARISTIDE (*ca. 549 † ca. 468 a. Chr.), om politic grec, supranumit *cel drept*. Repurtă, ca general, victoria la Marathon, dar prin intrigile lui Temistocle, fu exilat prin *ostracism*. Rechemat mai tîrziu, se împăcă cu rivalul său şi-şi sluji patria cu acelaşi devotament, luptînd la Salamina contra lui Xerxes, conducînd finanţele Atenei, s. a. Numele lui rămase cu simbol al integrităţii vieţii politice şi al patriotismului.

ARISTIP (sec. IV a. Chr.), filozof grec, a formulat teoria (zisă *hedonistică*) că scopul vieţii este plăcerea şi că fiecare e judecătorul plăcerii sale şi deci al moralităţii; cerea însă o înaltă cultură intelectuală pe care s'ar fi întemeiat aprecierea fiecăruia.

ARISTOFAN (sec. V a. Chr.), poet grec, autorul multor comedii scrise cu răutate şi atacînd chiar pe Socrate. Op. princ.: *Norii, Viespile; Broaştele*. In rom. s'au tradus: *Lisistrata*, de P. Muşoiu 1916; *Norii*, de Bileţchi, 1923, *Păsările* de Bezdechi 1926.

ARISTOTEL (*384 †322 a. Chr.), filozof grec, elev al lui Platon, întemeietorul şcoalei zise *peripatetice*; cutreeră multe oraşe din Grecia; fu preceptorul lui Alexandru cel Mare; metoda lui de învăţămînt s'a numit *acroamatică*. Pr. op. *Istoria animalelor*, *Retorica*, *Politica*, *Etica*. E personificarea spiritului ştiinţific şi filozofic.

Aristotel.

ARIUŞD, com. r. jud. Trei-Scaune, pl. Ozun.

ARKANSAS, rîu în America de Nord, se varsă în Misisipi; lung. 3470 km.

ARLBERG, munte în Tirol, străbătut de un tunel lung de 10.270 m.

ARMADIA, c. r. jud. Severin, pl. Sacul (Timiş).

ARMAN, com. r. jud. Caliacra, pl. Sf. Dumitru.

ARMĂŞENI, ① c. r. jud. Vaslui, pl. Ştefan-cel-Mare. ¶. ② c. r. jud. Ciuc, pl. Sînmartin.

ARMĂŞEŞTI ① com. r. jud. Ialomiţa pl. Urziceni; 1965 loc. Infiinţată 1868, are o şcoală de agricultură şi meserii întemeiată în 1888 cu fondurile lăsate de Iordache Zossima. E şi un spital ţinut din acelaşi fond. St. c. f. linia Ploeşti Slobozia ¶ ② com. r. jud. Vîlcea, pl. Cerna.

ARMĂŞOAIA, com. r. jud. Vaslui, pl. Racova; 1902 loc.; înfiinţată 1864

ARMBRUSTER MATHIAS (†1542) om politic al Saşilor din Transilvania: primar al Sibiului.

ARMENI, com. r. jud. Sibiu, pl. Ocna-Sibiului.

ARMENIA, regiune în Asia între M. Neagră şi M. Caspică la S. munţilor Caucaz şi ajungînd pînă la Tigru şi Eufrat; hotarele au variat în cursul timpului după împrejurările politice. Se deosebeşte de obiceiu: *A. mare*, partea de E. de la Eufrat la M. Caspică, şi *A. mică*, partea de V. In vremurile vechi A. fu supusă Asirienilor şi Perşilor; după moartea lui Alex. cel Mare, căzu sub Seleucizi, apoi sub Parţi, cari întemeiară

www.dacoromanica.ro

regatul Armeniei (ca. 105 a. Chr.), devenit mai tîrziu vasal Romei. Supus de Perşi, cari combăteau creştinismul adoptat de Armeni, regatul suferi invaziunea arabă; apoi se desfiinţă, căzînd sub Mongoli (sec XIII), sub Turci (sec. XVI) şi în sec. XVII începu a fi împărţit între Persia, Rusia şi Turcia. In vremea Cruciadelor, a mai vieţuit cîtva timp (pînă în sec. XIV) un stat armean în Asia mică. După războiul mondial puterile aliate au voit să facă din toate provinciile armene un Stat independent, dar n'au reuşit. Locuitorii din teritoriile supuse Turciei în mare parte şi-au părăsit ţara. Cei supuşi Rusiei au format o republică în uniunea sovietică, cu o supr. de 34.500 km. p. şi 871.000 loc. Cap. *Eriwan*. În ţările româneşti s'au aşezat din vechi timpuri colonii de Armeni, cari au trăit în bune relaţii cu locuitorii băştinaşi şi mulţi s'au românizat definitiv. O grupă importantă care îşi păstrează datinele şi oarecare fizionomie particulară se găseşte în Gherla. Şi în Bucureşti e o frumoasă biserică în cartierul care are o stradă numită „Armenească" (☛ Partea fil. alfabetul la vorba: armenesc).

ARMENIŞ, com. r. jud. Severin, pl. Teregova.

ARMIDA, eroină din epopeea *Gerusalemme liberata* (Ierusalimul liberat) a lui *Torquato Tasso*.

ARMÂN, nume ce-şi dau Românii macedoneni; cuvînt format din a-R(o)mân; ☛ Macedo-Români.

ARMSTRONG WILLIAM GEORGE (*1810†1900) inginer englez, a inventat un tun şi o maşină hidraulică cu care se ridică greutăţi în porturi, ş. a.

ARMUTLI, com. r. jud. Caliacra, reşed. plăşii Periş.

ARNAULD CEL MARE (*1612†1694), teolog şi filoz. francez, unul din *jansenişti*, a colaborat la *Logica de la Port-Royal* (1662).

ARNĂUT-CUIUS, com. r. jud. Caliacra. pl. Bazargic.

ARNDT ERNST (*1769†1860), poet german, a scris cîntece patriotice mai ales contra Francezilor.

ARNETH IOSIF (*1791†1863), istoriograf şi numismat austriac. Principala lucrare: *Synopsis nummorum antiquorum* (1837—1842).

ARNO, fluviu, Italia, se varsă în Mediterana; udă Florenţa şi Pisa; lung 250 km.

ARNOTA, mănăstire pe un munte în faţa măn. Bistriţa jud. Vîlcea; întemeiată de Mateiu Basarab (1640), care este înmormîntat aci; în biserică se află şi portretul întemeietorului.

AROMÂNI ☛ MACEDO-ROMÂNI.

ARON zis TIRANUL (†1597), Domn al Moldovei 1591-1592, 1592—1595. Susţinut de Mihaiu Viteazul, a fost detronat de Sigismund Bathori şi închis.

ARONEANUL, com. r. jud. Iaşi, pl. Copou; aci e mănăstirea Aroneanu zidită de Aron Vodă în 1594.

ARPAD, primul rege al Ungurilor 889—907, ales pe cînd se aflau în Ateluz şi pe care îl consideră ca întemeietor al statului lor.

ARPAŞUL-DE-JOS, com. r. jud. Făgăraş, reşed. plăşii Arpaşul, ocol silvic.

ARPAŞUL-DE-SUS, c. r. jud. Făgăraş, pl. Arpaşul.

ARRAS, oraş, Franţa (Pas de Calais); 24.000 loc. Aci fură lupte ale Francezilor contra Spaniolilor cari stăpîniau ţinutul (1600,1654); s'au încheiat tratate (1482 Ludov. XI şi Maxim. de Austria); în timpul răzb. mondial oraşul fu ruinat de artileria germană, fără însă a fi ocupat.

ARREBOE ANDERS (*1587†1637), poet danez; episcop; a tradus Psalmii lui David.

ARRHENIUS SVANTE (*1859†1927), fizic. suedez, prof. la Upsala, la Stockholm (1891), unde fu rector al universităţii; a fost premiat cu premiul Nobel, membru onorar al Academiei Române (1913); autor al teoriei *disociaţiunii electrolitice* şi al unei teorii prin care se poate explica mecanismul evoluţiei astrelor.

ARRIA, soţia lui Paetus, luptător politic roman, în vremea împăratului Claudiu, vestită prin eroismul său.

ARRIANOS FLAVIUS (sec. II p. Chr.), istoric grec, în serviciul împăraţilor romani (Adrian. Antonin Piu); op. pr. *Anabasis* (despre Alex. cel Mare).

ARSACHE, com. r. jud. Vlaşca, reşed. plăşii Dunărea, înfiinţată 1712.

ARSACHI APOSTOL (*1789†1869), medic şi om politic român. Originar din Albania (poate Român maced.) şi-a luat doctoratul la Halle (1812) şi în 1820 a fost numit medic la spitalul Pantelimon; alături cu profesiunea sa, s'a ocupat de politică: secretar al Domnitorului Grigorie Ghica (1827), secretar al Statului (1836), ajunge, sub noul regim politic, deputat şi în 1861 ministru; făcu parte apoi din primul minister comun al României (22 Ianuarie 1862) prezidat de B. Catargiu, iar, după uciderea acestuia (8 Iunie 1862), luă prezidenţia consiliului, dar demisionă la 24 Iunie. De atunci n'a mai avut rol politic.

ARSONVAL ARSÈNE D' (*1851), medic francez, prof. la Collège de France, membru al Academiei franceze; a inventat nişte galvanometre şi un telefon magneto-electric; a făcut cercetări asupra elasticităţii pulmonare, asupra curentelor de înaltă frecvenţă, etc.

ARSURILE, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Găeşti.

ARTA, oraş în Grecia, lîngă golful de Arta, la marea Ionică. Legenda podului peste rîul Arta se aseamănă cu legenda mănăstirii Argeşului, este una din baladele poporane ale Aromânilor.

ARTANU, com. r. jud. Gorj, pl. Jiu.

ARTAXERXES, numele mai multor regi ai Persiei dinainte de Christos.

ARŢARI, com. r. jud. Ialomiţa, pl. Lehliu.

ARTEMIDOROS din Efes (sec. I. a. Chr.), geograf, scrise o descriere a pămîntului (Periplu).

ARTEMIE, sf. martir (†362) prăznuit de bis. creşt. ortodoxă la 20 Octombrie. A trăit pe vremea împăratului Constanţiu (337—361), care l-a numit guvernator al Egiptului; dar susţinînd pe creştini şi, acuzat fiind de păgîni că le-a dărîmat templele, împăratul Iulian l-a chemat în Antiohia şi l-a osîndit la moarte.

ARTEMIS, zeiţă din mitologia greacă; corespunde cu *Diana* la Romani. (☛ acest cuv.).

ARTEMON CUVIOSUL, — prăznuit de biserica creştină. ortodox. la 24 Martie. Convertit de Apostolul Pavel, a devenit în Seleucia un mare propagator al creştinismului şi a murit în adînci bătrîneţe.

ARTHUR (sec. VI p. Chr.), rege legendar din Galia, ale cărui fapte au fost povestite de poemele poporane franceze şi germane (Ciclul *Mesei rotunde*).

ARTHUR CHESTER ALLAN (*1830†1886), preşedinte al Statelor-Unite 1881—85.

ARTZIBAŞEW MIHAIL PETROVICI (*1878†1927), romancier rus. Din operele lui s'au tradus în româneşte: *Răsbunătorul*, de A. Nour, 1927; *Procurorul* de L. Clemente, f. a.; *Sanin*, de L. Hancu, f. a.

ARUNCATA, com. r. jud. Cluj, pl. Mociu.

ARUN AL RAŞID ☛ HARUN.

ARVA, rîu în Ungaria, afluent al r. Vaag.

ARVATENI, c. r. jud. Odorheiu, pl. Tîrnava-de-jos.

ARVINTE, personagiu din poveştile poporului: tipul sgîrcitului comic. Il găsim în fabula lui Donici „Anteriul lui Arvinte" şi în comedia lui Alecsandri „Arvinte şi Pepelea".

ASACHI GHEORGHE (*1788†1869), prof. român şi organizator de şcoale în Moldova, scriitor şi întemeietor al presei moldoveneşti („*Albina românească*" 1829), întemeietor al şcoalei de ingineri hotarnici din Iaşi (1813), agent diplomatic la Viena al Domnitorului Ioniţă Sandu Sturdza (1822); secretar al comisiunii pentru redactarea Regulamentului organic; întemeetor al „Conservatorului filarmonic" din Iaşi (1839) şi începătorul teatrului (1817); lucră pentru întemeierea Academiei Mihăilene (1835) şi pentru desvoltarea învăţămîntului, fiind în timp de 40 de ani director

www.dacoromanica.ro

ASIA

Dicţionar enciclopedic ilustrat.

www.dacoromanica.ro

al şcoalelor din Moldova. Pe lîngă acestea, el are şi o mare activitate literară; din nenorocire, spiritul lui n'a fost destul de suplu pentru a înţelege transformările politice, sociale şi literare ce se produceau sub ochii săi: pe unele nu le-a încurajat, pe altele le-a stînjenit.

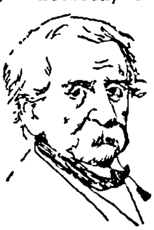

Gheorghe Asachi.

ASANI **SPIRIDON**, medic şi profesor grec, Iaşi 1804, chemat de Domnitorul Al. Calimah.

ASĂNEŞTI, familie de Români din Peninsula Balcanică, cari, ridicîndu-se contra imperiului bizantin, stimulară pe Bulgarii supuşi şi întemeiară pe la 1185 al doilea imperiu bulgar, adică româno-bulgar. Inceput sub *Petru* şi *Asan*, acest stat nou dobîndi o mare strălucire sub *Ioniţă*, care învinse pe împăratul din Bizanţ şi fu recunoscut de Papa de la Roma; cu acelaşi succes domni şi *Ioan Asan*, dar sub urmaşii lui imperiul decăzu şi se distruse.

ASĂU, c. r. jud. Bacău, pl. Comăneşti: 3425 loc; cariere de piatră, exploatare de păduri; st. c. f., fabrici de cherestea.

ASCENSION, insulă în oceanul Atlantic, stăpînită de Englezi; numită aşa fiindcă a fost descoperită în ziua Inălţării Domnului.

ASCHAFFENBURG, oraş în Bavaria, pe Mein; 32.000 loc.

AŞCHILEUL-MARE, com. r. jud. Cluj, pl. Borşa. ¶ **AŞCHILEUL-MIC**, c. r. tot acolo.

ASCLEPIOS numele grecesc al lui *Esculap*. (☛ **ESCULAP** .

Ascoli.

ASCOLI **GRAZIADIO** (* 1829 †1907), filolog italian. prof. Academia din Milano; membru al Academiei „dei Lincei". Pr. op.: *Saggi ladini* (studii asupra limbii retice , *Archivio glottologico italiano*, publ. periodică destinată mai ales chestiunilor de dialectologie. A fost între primii cercetători asupra dialectului istriano-român (1881). Membru onorar al Academiei Române (1877).

ASERBEIDŞIN (**AZERBEIDJAN**), republică în Asia la S. de Caucaz. Cap. *Baku*.

ASIA, cel mai mare dintre continente: 44.000.000 km. p.; 900.000.000 loc.; de 4 ori mai mare de cît Europa şi de 146 de ori mai mare decît România. Aşezată la E. Europei. este legată de aceasta prin teritoriul dintre Oceanul Inheţat şi Marea Caspică; de Africa e legată prin istmul de Suez, pătruns acum de un canal; printr'o serie de insule se apropie de Oceania, iar la N. e în legătură cu America prin strîmtoarea Behring. Ţărmurile ei sînt udate de Oceanul glacial artic, Oceanul Pacific, Oc. Indian, Marea Roşie, Marea Neagră şi Marea Caspică. Un număr mare de peninsule mari şi mici, de golfuri de tot felul îi dau o înfăţişare particulară. Dintre peninsule, mai mari sunt: *Camciatca*, *Corea*, *Indo-China*, *India*, *Arabia*, *Asia-mică*.

Capuri: *Celiuskin* la N., *Comorin* la S.

Golfuri şi mări: *Marea de Kara* la N.; *Marea Behring* cu Golful *Anadir*, *Marea de Okotk*, *M. Japoniei*, *M. Galbenă* cu golful *Pecili*; *M. Chinei* cu golful *Tonkin*. la E.; golful *Bengal*, Marea *Oman* cu golful *Persic*, închis prin strîmtoarea *Ormuz*, golful *Aden* la S.; Marea *Roşie* închisă prin strîmt. *Bab-el-Mandeb*, *M. Mediterană*, *Arhipelagul*, *M. de Marmara*, *M. Neagră* la V.

Insule: *Noua Zembla*, Ahipelagul *Noua Siberia*, în Oceanul Inghețat; *Sacalin*, *Curile*, ins. *Japoniei* (*Ieso*, *Nipon*, *Sicoc*, *Kiu-Siu*), *Liu-Kiu*, *Formosa*, *Hai-nan*, în Oceanul Pacific; ins. *Ceylon* la S. Indiei, *Maldive*, *Lacadive*, *Socotora* în Oc. Indian şi în mările formate de el; ins. *Cipru* în Mediterana şi *Sporadele* în marea Arhipelagului.

Munţi: m. din *Camciatca*, m. *Stanovoi* la ţărmul de E. al Siberiei: m. *Iablonoi* între Siberia şi China, *Khangai* în China, *Altai* şi *Tian-Şan*, cari limitează oarecum podişul zis *Hanhai*; între China şi India. *Caracorum* şi *Himalaia*, cei mai înalţi munţi din lume (vîrful *Everest* are 8840 m. ; *Soleiman* şi *Hindu-cuş* (7750 m., cari închid podişul *Pamir*; pe malurile Mării Caspice sînt munţii *Elburz* (5600 m. şi apoi m. *Caucaz*, cari despart aci Europa de Asia; m. *Armeniei* cu vîrful *Ararat* (5800 m.); *Liban* şi *Anti Liban* în Siria.

Fluvii: *Tobol*, *Ienisei*, *Catanga*, *Olenek*, *Lena*, *Indighirca* şi *Colima* se varsă în Oceanul Inghețat; *Amur*, *Hoang ho* sau fluviul galben, *Iang-Ce-Kiang* sau fluviul albastru, *Si-Kiang*, *Mecong* se varsă în Oceanul Pacific; *Saluen*, *Irauaddi*, *Brahmaputra*, *Gange*, *Godaveri*, *Narbada*, *Indus*, *Tigrul* şi *Eufratul*, unite în *Şat-el-Arab* se varsă în Oceanul Indian şi în mările formate de el.

Lacuri: *Baikal* (în Siberia , *Issik-Kul*, *Balkaş* şi *Aral* (Turchestan , marea *Moartă* în Palestina.

Clima este foarte diferită după regiuni, de vreme ce Asia se întinde în zona înghețată, în cea temperată şi în cea caldă.

Flora şi fauna sînt deasemenea deosebite. Podişurile sînt în mare parte pustii, dar cresc ierburi mărunte, cu cari se hrănesc turme de animale: cai, cămile, măgari, capre, antilope şi un soiu de boi mici numiţi *yak*. Animale salbatice carnivore se găsesc prin toate ţinuturile acestea: lupi, urşi, şacali, mai puţini tigri şi lei. Ca vegetale, găsim multe din cele cari se cultivă în Europa şi cari de acolo au venit în părţile noastre: orz, grîu. in (Armenia), smochin, dud, prun, persic, migdal, păr (Persia , linte (Taurus , viţa de vie (Caucaz . La S. şi la E. (India, China, Japonia găsim, afară de întinsele păduri nepătrunse de om, plante speciale ale ţărilor acelora: ceaiu, orez, bumbac, arbore de pîine, trestie de zahăr, banan, portocal, lămîiu; iar ca animale domesticite în mare număr: elefantul, bivolul, ş. a., dar şi sălbatice primejdioase ca tigrul. urangutanul şi felurițí şerpi. Prin Turchestan şi prin pustiile chineze, oamenii se servesc de cămile şi de cai pentru nevoile lor, şi greu se întreţin cu produsele puţine de orz, meiu, pepeni. Pădurile siberiene şi părţile de N. sînt locuite de animale cu blană bogată şi pe lîngă golfurile oceanului, în tundre, omul se bucură de ajutorul renului şi de carnea ce-i dă vînătoarea de urşi albi, foce, peşti şi păsări de apă.

Rase de oameni: *mongolă*, cea mai răspîndită, pe toate podişurile spre N. şi spre E.; *malaeză* în peninsula *Malaca*; rasa *albă* (mediteraneană în India, Iran, Asia mică, Caucaz, Siria, Palestina şi Arabia; r. *dravidiană* pe podişul Dekan (Industan).

State independente: **China**, cap. Peking, de care ţin şi *Mongolia* (Hanhai), *Manciuria*, *Ţungaria*, *Turchestanul de E.*, *Tibet*: — **Japonia**. cap. *Tokio*; — **Corea**, cap. *Seul*; — **Persia**. cap. *Teheran*; — **Afganistan**, cap. *Cabul*; — **Belucistan**. cap. *Kelat*; — **Turcia**, cap. *Angora*. care stăpîneşte şi în Europa o parte din peninsula balcanică; mai are şi o dominaţiune nominală peste parte din Armenia şi parte din Arabia; — **Siam**. cap. *Bangkok*.

State proteguite sau provincii: **Siberia**, **Turchestanul de V.**, **Caucazia** şi parte din **Armenia**. sînt provincii ale Rusiei (12.865.000 km. p., 14.589.000 loc.); **Tonkin**, **Annam**, **Cochinchina** cum şi cîteva oraşe pe coastele Indiei sînt posesiuni franceze (803.000 km. p., 18.000.000 loc. ; **Siria** şi **Liban** sînt state autonome sub protecţia Societăţii Naţiunilor, care a dat mandat Franţei s'o reprezinte; **India** şi partea de V. din **Indochina** formează un imperiu stăpînit de Anglia, care a păstrat o suveranitate nominală pentru cîţiva regi indieni, mai stăpîneşte şi alte teritorii şi insule, cari fac un total de 5.275.000 km. p. cu 335.360.000 loc; **Palestina** e un stat supravegheat de Anglia; **Mesopotamia** este sub protecţia Angliei şi într'însa

www.dacoromanica.ro

regatul **Irak**. Mai sînt posesiuni portugheze, olandeze şi italiene.

Asia este continentul în care s'a desvoltat cea mai veche civilizaţie.

Studiile etnografice şi filologice au stabilit existenţa unei civilizaţiuni indo-europene a familiei de popoare descendente din Arieni şi cari s'au răspîndit în Asia şi Europa: Indieni, Iranieni, Greci, Itali, Celţi, Germani şi Slavi. Istoria universală începe cu viaţa unor popoare din Asia, ca Ebreii, Caldeenii şi Asirienii deoparte, Chinezii de altă parte. Mai tîrziu Europenii au luat un avînt mai mare şi au dobîndit o forţă culturală, politică şi militară mult mai importantă, încît au ajuns de au stăpînit ei părţi din continentul Asiei.

AŞIA MICĂ sau **ANATOLIA** se numeşte partea din S. V. Asiei la S. de Marea Neagră, care formează azi Turcia asiatică. Supraf. 518.000 km. p. 10.000.000 loc.

ASINIP, com. r. jud. Alba, pl. Aiud.

ASINIUS POLLIO CAJUS (*75 a. Chr. †55 p. Chr.) orator roman şi om de cultură, amic al lui Virgiliu.

ASIRIA, unul din cele mai vechi State pomenite de istorie în regiunea Tigrului şi Eufratului. Capitale: *Asur*, *Calchu*, *Niniva*, toate pe *Tigru*. Supus de Caldeeni şi de Babilonieni, deveni independent (ca. 1314 a. Chr.) Cei mai cunoscuţi dintre regii lor: *Salmanasar* I şi III, *Teglatfalasar* II, *Senacherib* (ca. 700 a. Chr.), *Asurbanapal* (sau *Sardanapal*). Prin sec. VII a. Chr. Assiria cade sub puterea Mezilor. De la Asirieni au rămas f. multe urme de artă (arhitectură, sculptură), din cari putem pricepe religia lor şi aprecia starea lor de civilizaţie.

ASLAN EDGAR TH. (*1866 †1908), scriitor român, autor dramatic. Licenţiat în drept, s'a ocupat cu literatura. Pr. op. originale: *Ielele*, balet, 1892; *Foc de paie*, nuvele, 1896; *Fiica lui Radu cel Frumos*, roman, 1905; traduceri: *Oedip-rege* de Sofocle, 1894; *Impricinaţii* de Racine, 1901; *Medea* de Legouvé, 1907.

ASOCIAŢIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ŞI CULTURA POPORULUI ROMÂN, înfiinţată în 23 Octombre 1861, a avut ca întîiul prezident pe Episcopul Andreiu Şaguna. Scopul este răspîndirea culturii sub toate formele între Români. Pentru a-l realiza, a înfiinţat o revistă („Transilvania", 1868), a fundat o bibliotecă în Sibiu, unde este sediul central; a editat cărţi ştiinţifice şi didactice; a ajutat pe studenţi cu burse; a încurajat pe scriitori prin premii; a înfiinţat o şcoală de fete în Sibiu; a dat la lumină „Enciclopedia română" (3 vol. 1898, 1900, 1904), prima şi pînă acum unica lucrare de acest fel la noi; despărţimintele ei organizează conferinţe, şezători, cursuri, etc. în diferite oraşe şi sate. După unire, Asociaţiunea a înfiinţat secţiuni şi în Basarabia şi în vechiul Regat. Preşedintele actual este *Vasile Goldiş*.

ASPARUCH, considerat ca întemeietor al statului bulgar (ca. 640 p. Chr).

ASPROPOTAMOS, ☛ **ACHELOOS**.

ASQUIT HERBERT-HENRY LORD (*1852 †1928), om politic englez. Membru al parlamentului din 1886, a fost ministru pentru prima dată în 1892 în cabinetul lui Gladstone, prim-ministru în 1908, susţinînd pe Irlandezi în lupta lor pentru autonomie. Şef al partidului liberal, era în fruntea guvernului la începutul războiului în 1914; a ţinut ca Anglia să facă onoare semnăturii sale, apărînd Belgia; această atitudine a fost explicată de el într'un vestit discurs. A condus politica ţărei sale pînă în Decembrie 1916. In 1926 s'a retras de la şefia partidului liberal, din cauza neînţelegerilor cu Lloyd George.

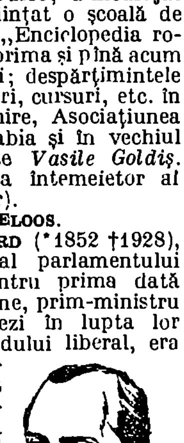
Assaky George.

ASSAKY GEORGE (*1855 †1899), medic român născut în Iaşi, a studiat în Franţa (Montpellier şi Paris); extern al spitalelor, 1876; intern, 1878; preparator de fiziologie la Muzeul de istorie naturală; prof. agregat la fac. de medicină din Lille, 1886; numit prin lege specială prof. de clinică chirurgicală la Universitatea din Bucureşti.

ASSER TOBIAS M. C. (*1838 †1914), jurisconsult olandez, prof. la Univ, din Amsterdam; membru corespondent al Academiei Române (1903).

ASSISI, oraş Italia (Umbria, vechia Perugia) patria Sf. Francisc de Assisi, întemeietorul ordinului de călugări franciscani, şi a poetului Metastasio.

ASTARTE, zeiţă a Cerului la popoarele vechi semitice (Ebrei, Fenicieni).

ASTI, oraş Italia: 33.000 loc.; cunoscut prin produse industr. de mătase şi prin vinuri.

ASTRA, nume ce şi-a luat, pe la 1895, *Asociaţiunea transilvană* (☛ acest cuv.).

ASTRA, roman de Carmen Sylva (Bonn, 1886), trad. de G. Ionescu-Gion, 1887.

ASTRA ROMÂNĂ, societate anonimă pentru exploatarea petrolului, fund. în 1910; are azi capital 1.356.000.000 lei; posedă o rafinărie şi o uzină electrică în Ploeşti. Sediul social e în Bucureşti.

ASTRACHAN, oraş în Rusia, la marea Caspică la vărsarea fl. Volga; 163.800 loc.; vestit p. comerţ de blănării.

ASTVATCHIOI, c. r. jud. Durostor, pl. Sarsînlar.

ASTYAGE, rege al Mezilor, detronat de Cirus la 549 a. Chr.

ASUAGIUL-DE-JOS, com. r. jud. Sălaj, pl. Cehul-Silvaniei. ¶ **A.-DE-SUS**, c. r. tot acolo.

ASUNCION, capitala republ. Paraguay, 100.000 loc.

ASURBANIPAL, rege al Asiriei 669-626 a. Chr., sub a cărui domnie statul a avut mari succese politice şi militare şi artele s'au desvoltat foarte mult.

AŞTILĂU, com. rur. jud. Bihor, pl. Aleşd.

ATABASCA (= **ATHABASCA**) ① lac în Canada (America de N.). supr. 12.500 km. p. ¶ ② rîu în Canada 1200 km. lung.

ATACHI ☛ **OTACI**.

ATALIA (pers. bibl.), regină în Iuda, celebră prin crimele sale. Din viaţa ei s'a inspirat Racine ca să scrie tragedia sa cu acelaşi nume (1702).

ATANASIE CEL MARE (*ca. 296 †373), sfînt prăznuit de biserica creştină ortodoxă la 18 Ianuarie. Născut în Alexandria, hirotonit diacon (319), servi patriarhului din Alexandria Alexandru şi împreună cu el se duse la sinodul din Niceea (325), unde contribui, prin cuvîntările sale, la învingerea arianismului. Ales, fără voia lui, patriarh, după moartea lui Alexandru (326), el desfăşură o mare activitate, organizînd bisericile din eparhia sa şi combătînd pe eretici. Detronat de către sinodul din Tir (335), fu exilat în Gallia, la Treves. Aci cunoscu pe Constantin cel tînăr, care se găsia acolo cu armatele. Cînd acesta deveni împărat al Apusului, isbuti să instaleze din nou în scaun pe Atanasie. Răsturnat din nou prin influenţa arienilor, Atanasie se retrase la Roma. Aci cunoscu pe al treilea împărat Constant, prin ajutorul căruia se urcă pentru a treia oară pe scaunul patriarhiei din Alexandria, dar fu din nou răsturnat şi silit să fugă în pustiul egiptean. Restabilit de Iulian, fu tot de el gonit, cînd acesta încercă să reînvie păgînismul. Chemat din exil de către Jovian, urmaşul lui Iulian. Îşi continuă păstoria — cu oarecari turburări — pînă la moarte.

ATANASIE cuviosul cel din Atos, prăznuit de bis. ortodoxă la 5 Iulie. Născut în Trebizonda, a învăţat la Constantinopol, s'a călugărit într'o mănăstire din muntele Atos. După rugăciunea lui, împăratul Foca (602—610) a construit o mănăstire închinată Maicii Domnului.

ATANASIE ANGHEL (†1713), episcop român în Transilvania. A fost sfinţit, conform uzului, de către mitropolitul din Bucureşti (1698) şi

www.dacoromanica.ro

apoi, prin manifestul sinodului din Alba Iulia, 5 Septembrie 1700, a stabilit unirea cu biserica Romei, după ce obținuse diploma împăratului Leopold prin care se garanta bisericii românești aceleași drepturi ca și bisericii catolice.

Atanasie Anghel.

ATANASIE REDNIC (†1772), episcop român-unit. S'a făcut călugăr basilit și a fost profesor al școalelor din Blaj (1754) și director al Seminariului. După ce a fost cîțiva ani vicar episcopesc, ales episcop în 1764, întărit de Papa în 1765, sfințit la Muncaci de episcopul rutean, s'a instalat în Blaj în Noembrie 1765. Silințele sale au fost pe deoparte pentru lățirea unirii, pe de alta pentru îmbunătățirea stării materiale a bisericilor românești; a introdus multă rigoare în viața călugărilor, a trimis la studii în Viena mai mulți tineri români ca bursieri ai Curții imperiale. După o viață strict călugărească, a decedat lăsînd toată averea Seminariului diecesan.

Atanasie Rednic.

ATANASIE, episcop eparh. Buzăului (1558-1587).

ATANASIE (†1632), episcop al Romanului între 1616—ca. 1630. El a participat în 1617 la divanul domnesc care a închinat mănăstirea Galata sfîntului Mormînt de la Ierusalim. A trecut apoi ca mitropolit al Moldovei, dar a murit în 1632 și s'a înmormîntat la mănăstirea Bistrița.

ATANASIE II, episcop al Romanului între 1724—1727 și 1733—34. A reînoit statutul pentru organizarea breslelor de meseriași.

ATANASIE III, TROADOS, episcop al Romanului (1865), demisionat la 6 Noembrie 1868, mai tîrziu episcop al Rîmnicului, 1873—1880.

ATANASIE II MIRONESCU (*1856), mitropolit român. Obținu titlul de doctor în teologie la Cernăuți (1896). Profesor la facultatea de teologie din București (1895), director al Internatului teologic. Membru onorar al Academiei Române, 1909. Ales arhiereu, 1895, se călugări luînd numele de Atanasie, în locul celui de Alexandru. Vicar al episcopiei Rîmnicului cu titlu de Craioveanul, Episcop titular al Rîmnicului (1898), Mitropolit al Ungro-Vlahiei în 1909. A ocupat scaunul arhiepiscopal pînă în 1911, cînd a demisionat, retrăgîndu-se la mănăstirea Cernica. Op. pr. *Memoriu asupra facultății de teologie*, 1887; *Etica evoluționistă și etica creștină*, 1893; *Manual de teologie morală*, 1895; *O călătorie în Orient*, 1896; *Noua lege a învățămîntului și religia în școalele secundare*, 1898; *Sf. Atanasie episcopul Alexandriei*, 1900; *Istoria bisericească* prelucrată după Euseb. Popovici în colaborare cu Gherasim Episcop, 1901.

ATAULF (†415), regele Visigoților, căsătorit cu sora împăratului Honoriu.

ATCHIOI, com. rur. jud. Durostor, pl. Sarsînlar.

ATEA, com. r. jud. Satu-Mare, pl. Satu-Mare.

ATEAȘ, com. r. jud. Bihor, pl. Ceîa.

ATELUZ, numele vechiu al unei regiuni din Rusia la apus de Nistru, în care, pe la 830, s'au așezat Ungurii pentru cîtva timp și de unde au trecut spre centrul Europei

ATENA (fr. ATHENES, germ. ATHEN), cap. Greciei (de la 1835), 750.000 loc. Originea ei se pierde în epoca legendară a Greciei antice; rolul ei a fost mare în toată desvoltarea istoriei elenice, fiind totdeauna în fruntea mișcărilor politice, literare și artistice pînă pe la 322 a. Chr., cînd își pierdu independența.

ATENEUL ROMÂN instituțiune culturală, fundată în 1865 în București de C. Esarcu, N. Kretulescu și V. A. Urechia. Organizează conferințe publice, concerte, expoziții de artă, etc. Si-a clădit un măreț palat terminat în anul 1888, mai ales prin stăruințele lui C. Esarcu. A fost recunoscut persoană juridică în 1886. În 1922 și-a modificat statutele, fixînd numărul membrilor. Ei se împart în 4 secțiuni de cîte 30 membri: artistică, literară, social-filozofică și științifică. În cursul timpului a publicat Buletine cu relații despre activitatea sa, și, în broșuri, diferitele conferințe ce s'au ținut. Astăzi publică un „Anuar". A organizat în 1927 prima expoziție retrospectivă de arte plastice. Are un salon anual de pictură și sculptură și, afară de conferințe, o serie de cursuri libere („Universitatea Ateneului"). Azi președinte este *dr. C. Angelescu* (☛ Partea filol. la cuv. Ateneu.).

ATHALARIC (*ca. 516 534.), regele Ostrogoților în Italia.

ATHANARIC, († ca. 380), unul din principalii conducători ai Visigoților.

ATHANASESCU DIMITRIE, profesor rom. macedonean, a înființat în Macedonia (Tîrnovo) prima școală românească în 1864; a luptat contra Grecilor și Grecizaților; a publicat cărți didactice destinate școlarilor și menite a învăța pe școlari, pe lîngă dialectul lor, și limba literară română.

ATHANASIAD IOAN B. (*1840†1896), advocat și ziarist român. A colaborat la diferite organe politice și a întemeiat ziarele umoristice „Scaiul" (1882—83) și „Ciulinul" (1883—85).

ATHANASIU IOAN (*1867†1926), fiziologist român. A fost profesor la școala de medicină veterinară din București. După studii speciale făcute în străinătate, unde a lucrat ca sub-director al Institutului lui Marey de la Boulogne (Franța), a obținut catedra de fiziologie la facultatea de științe din București (1904). A fost de cîteva ori rector al Universității (1915—1920). Membru corespondent al Academiei Române. Colaboratorul lui Richet la Dicționarul de Fiziologie. Scoase în timpul războiului la Iași Revista „Renașterea Română". La organizarea societății „Cartea Românească" a fost cel dintîiu președinte al consiliului de administrație. A fost unul din susținătorii cei mai stăruitori ai propagandei antialcoolice. Opere pr. *Producțiunea mișcării, căldurii și electricității în organismul animalelor*, 1913; *Serviciul veterinar militar*, 1914; *Fiziologia animală*, 1914. *Energia nervoasă motrice* și alte numeroase lucrări de specialitate.

I. Athanasiu.

ATHANASIU SAVA (*1861) geolog român. Doctor de la Viena; prof. de geologie la facultatea de științe din București (1910); membru corespondent al Academiei Române (1920): Op. pr. *Stratificarea terenurilor neogene și limita stratigrafică între miocen și pliocen*, 1909; *Esquisse géologique des régions pétrolifères des Carpathes*, 1907; *Cercetări geologice*, 1913, 1915. *Studiul faunei terțiare de mamifere din România* (1907).

ATHANASOVICI GEORGE (*1822†1892), medic în București, profesor la facultatea de medicină, medic la spitalul de copii. Bulgar de origine, s'a înapoiat în țara sa după constituirea statului Bulgariei (1878) și acolo a avut și rol politic, fiind ministru al Instrucțiunii.

ATHANASOVICI VLADIMIR (*1864†1928.), advocat și om politic român. A publicat mai ales în revista „Dreptul" o sumă de articole de specialitate, fiind și în comitetul de conducere în curs de mulți ani.

ATHENA, zeiță din mitologie greacă; corespunde cu Minerva (☛ acest cuvînt) în latinește.

ATHENAGORAS, filozof grec (sec. II p. Chr.), devenit creștin. Pr. op.: *Apologie pentru creștini.*

ATHENEOS (ATHENAIOS) (*170†230 p. Chr.), gramatic grec. Op. pr. *Deipnosophistae.*

ATHENEU, (☛ Ateneu).

ATHOS, munte în penins. Calcidică (Grecia);

www.dacoromanica.ro

aci sînt 20 de mănăstiri ale călugărilor de diferite naţiuni. Românii au 3 schituri, între cari mai cunoscut este *Prodromul*. Nu există măn. de călugăriţe şi nici femee în tot cuprinsul acestor mănăstiri. Ele formează un fel de republică recunoscută de statul turcesc şi apoi de cel grecesc. Acum se pare că guv. grec vrea s'o desfiinţeze.

ATIA, com. r. jud. Odorheiu, pl. Praid.

ATID, com. r. jud. Odorheiu, pl. Cristur.

AŢINTIŞI, com. r. jud. Turda, pl. Luduş.

ATKINSON THOMAS (*1799†1861), călător englez, a publicat lucrări asupra Siberiei.

ATLANTIC OCEAN, întins între Europa, Africa şi America; supraf. ca. 100 milioane km. p. E străbătut de mai mulţi curenţi între cari *Gulf-Stream*, care pleacă din golful Mexic şi ajunge spre părţile de S. ale Europei.

ATLAS ①munţi la N. Africei: Maroc, Algeria, Tunisia. ¶ ② In mitologia antică era un gigant osîndit de Zeus să poarte cerul pe umeri.

ATMAGEAUA TĂTĂREASCĂ, c. r. jud. Durostor, pl. Sarsînlar.

ATTALOS I, regele Pergamului 241-197 a. Chr. A întemeiat o vestită bibliotecă.

ATTICA, regiune din Grecia veche, cap. Atena. Dialectul vorbit aci a avut o mare desvoltare literară şi din el s'a desvoltat limba elenă antică cunoscută şi în epoca romană.

ATTICUS TITUS POMPONIUS (*109†32 a. Chr.), scriitor roman, amic al lui Cicerone, care-i adresă multe epistole.

ATTILA (†453), regele Hunilor. A fost un mare general, care a spăimîntat pe duşmanii săi, şi s'a numit „biciul lui D-zeu." Avînd centrul puterii sale în Panonia, a cucerit multe ţări, mergînd pînă în Galia, dar a fost învins în vestita bătălie din Cîmpiile Catalaunice (451); mai tîrziu a năvălit în Italia. După moartea lui, imperiul lui s'a risipit.

ATWOOD [atud] GEORGE (*1745†1807), fizician englez, a inventat maşina cu care se măsoară iuţeala căderii corpurilor.

AUBER DANIEL FRANÇOIS (*1782†1871), compozitor francez. Op. pr. *Mutta di Portici*, *Fra Diavolo*, *Domino negru*.

D. Auber.

AUBIGNE THEODORE AGRIPPA D' (*1550†1630), scriitor şi om politic fr. Op. pr.: *Histoire universelle*, 1616.

AUCKLAND WILLIAM (*1750 †1814), om politic englez, adversar al revoluţiei franceze.

AUDIFFRET-PASQUIER EDM. ARMAND, (*1823†1905), om politic francez, sprijinitor al nouei republice după 1871.

AUDRAN [odraⁿ] EDMOND (*. 42†1901), compozitor fr. Pr. op. *Mascotte* (1881), operetă, tradusă şi jucată cu mare succes pe scenele noastre, *Miss Helyett*, operetă (1890), *L'enlèvement de Toledad* (1894), idem

AUER ALOISIU (*1813†1869), tipograf austriac şi poliglot vestit, prof. Pr. op. *Gramatica teoretică şi practică a l. franceză şi italiană*. (1838—1839), *Tatăl nostru* în 608 limbi (1844).

AUER KARL (*1858†1929), fizi an şi chimist german, a inventat lampa cu incandescenţă, căutînd să întrebuinţeze şi osmium pentru filamentele acestor lămpi.

AUERBACH BERTHOLD (*1812†1882), nuvelist german.

AUERSTÄDT, localitate în Prusia, unde armata franceză a repurtat o mare victorie contra Prusienilor în 1806.

AUGIAS, personaj mitol. grec, avea grajduri cu 3000 de boi pe cari nu le curăţase de 30 de ani: le-a curăţat Hercule făcînd să treacă prin ele fl. Alfeu. Expresia „grajdurile lui A." înseamnă azi o instituţie care are nevoie de reforme radicale.

AUGIER [ogie] EMILE (*1820†1889), autor dramatic francez. A scris la început în versuri, apoi în proză, comedii de moravuri cu tendinţe de satiră socială. Op. pr. *L'aventurière* (1848); *Le fils du giboyer* (1862); *Maître Guérin* (1864), care s'a jucat pe scena Teatrului Naţional în Bucureşti sub titlul „Guerin Notarul", tradus de I. A. Brătescu-Voineşti (1909); *Le gendre de M. Poirier*, în colaborare cu Jules Sandeau (1854), după care V. Alecsandri a alcătuit piesa sa „Ginerele lui Hagi. Petcu"; *Le joueur de flûte*, tradusă de M. Eminescu şi publicată postum în 1908.

AUGSBURG, oraş, Bavaria; 154.000 loc.; aci prezentară luteranii, în dieta din 1530, *confesiunea* luteranismului redactată de Melanchton; aci se încheiă la 1686 *liga de la A.* mai ales prin stăruinţele lui Wilhelm de Orange, devenit rege al Angliei, între mai multe state europene mari şi mici contra lui Ludovic XIV, care tocmai revocase edictul de la Nantes (e de observat că intrară în ligă şi state catolice ca Spania şi Austria); Ludovic fu învins şi silit a încheia tractatul de la Ruswick (1697), prin care pierdu multe posesiuni dobîndite prin tractatul din Westfalia.

AUGUST OCTAVIAN (*63 a. Chr.†14 p. Chr.), om politic roman, consid. ca întemeiet. *imperiului*. Numele lui fu întîiu *Caius Octavius*. Nepot al lui Iuliu Cezar, intră în lupta politică la moartea acestuia (44 a. Chr.), formă al doilea triumvirat cu Antoniu şi Lepid; distrugînd pe Antoniu (Actium, 31), rămase stăpîn al statului dobîndind o sumă de atribuţiuni şi titlul de *Augustus*. Organiză imperiul şi mai ales provinciile. Intreprinse expediţii contra duşmanilor statului în Spania, Rethia, Pannonia, Germania (unde generalul său Varus fu strobit, ceea-ce-i produse mare necaz şi nopţi de tortură în cari exclama: „Vare, dă-mi legiunile!"), în Arabia, Armenia şi Africa. La moartea sa i s'au dat onoruri de zeu. In timpul său literele şi artele luară un mare avînt (*secolul lui August*); atunci trăiră şi scriseră Virgiliu, Horaţiu, Sallustiu, Ovidiu, Titu Liviu, ş. a.

August Octavian

AUGUST II (*1670†1733), regele Poloniei, aliat cu Petru cel Mare contra lui Carol XII, care, însă, îl detronă. După bătălia de la Pultava, îşi reluă tronul.

AUGUSTIN AURELIU (*354†430) unul din Părinţii bisericii creştine, mare scriitor latin. Episcop în *Ipona* sau Hippona (Africa). Op. pr. *De vita beata*, *De civitate Dei*, mai ales *Confesiunile*. Biserica catolică l-a declarat sfînt. Avu o tinereţe foarte desfrînată, dar într'o zi auzi un glas strigându-i: *tolle et lege!* (ia şi citeşte); prima carte ce întîlni fu „Epistolele" Sf. Pavel, pe care o deschise tocmai la un pasagiu de îndemn pentru viaţa morală şi creştinească. De atunci deveni alt om. Din operele sale s'a tradus în rom. *Confesiunile* de Arhimandritul Dionisie (1851).

***AUGUSTULUS** ROMULUS, ultimul împărat roman de Occident (475), detronat de Odoacru, care se proclamă rege al Romei.

AULUS GELLIUS (*ca. 130 †?), erudit roman. Pr. op. *Noctes atticae*, în care se discută, în formă de dialog, felurite chestii: filologice, gramaticale, istorice, etc.

AUMALE HENRI-EUGÈNE duce de (*1822†1897), fiu al lui Ludovic Filip I; militar, om politic. Exilat din Franţa, după 1870, ca membru al unei familii domnitoare, dar iertat în 1889. Membru al Academiei franceze. A lăsat şi scrieri istorice.

AURELIAN (=Aurelianus) L. DOMITIUS (ca. 214† 275), împărat roman între 250—275. Distingîndu-se ca militar, atrase atenţia împ. Valerian; se înrudi prin căsătorie cu familia împ.; avu înalte funcţiuni şi onoruri şi sub împ. Claudiu II fu proclamat împărat de legiunile din Pannonia

www.dacoromanica.ro

AUSTRALIA

www.dacoromanica.ro

și, prin sinuciderea fratelui lui Claudiu, rămase realmente unicul suveran la vîrsta de 55 de ani. Situația imperiului, lovit de Goți, Marcomani, ș. a. și turburat de răsvrătirea *Zenobiei* în Orient (Palmira) și a lui *Tetricus* în Galia, era foarte grea. El învinse în cinci ani pe toți dușmanii, primi numele de *restitutor orbis* (pacificatorul lumii) și apoi întări Roma cu puternice ziduri. În timpul unei călătorii fu ucis de un libert. Deși strălucitor pentru Romani în genere, pentru noi numele lui este legat de o mare nenorocire: neputînd apăra Dacia lui Traian, o părăsi, retrăgînd legiunile și lăsînd ca poporul cel nou — Românii — să se desvolte fără legătură cu imperiul.

AURELIAN PETRE S. (*1833†1909), economist și om politic român. A fost profesor de economie politică la școala de agricultură și la școala de poduri și șosele; mulți ani director al școalei de agricultură; senator și deputat în multe legislaturi, ministru de lucrări publice (1877), de instrucție (1882), președinte al Camerei (1895), ministru de domenii și președinte al Consiliului de miniștri (1896), ministru de interne (1901); de domenii (1902), președinte al Senatului (1902, 1907). A organizat împreună cu A. Odobescu secțiunea română la expoziția din Paris (1867) și a publicat cu acesta „Notice sur la Roumanie" (1867). A fost membru fondator al „Ateneului Român" din București (1865) și membru al Academiei Române (1871). A fondat cu Gr. Stefănescu, revista „Economia Națională" (1873). Op. pr.: *Țara noastră* (1875), *Economie politică* (1889), *Starea economică a României în sec. al* XVIII-lea (1882), *Politica noastră vamală* (1890).

P. Aurelian.

AURORA, com. r. jud. Mehedinți, pl. Cîmpul; înființată 1886.

AUSTERLITZ, oraș, Cehoslavacia, 3670 loc. unde în 1805 Napoleon I repurtă una din cele mai strălucite victorii ale sale, contra împ. Rusiei și Austriei. Pictorul fr. Gerard a imortalizat această luptă printr'un tablou ce se află la Versailles.

AUSTRASIA, regat creat în 511, cînd s'a împărțit imperiul lui Clovis între cei 4 fii ai săi. Cuprindea ținuturile dintre Rin, Meusa și Escaut.

AUSTRALASIA: ☛ OCEANIA.

AUSTRALIA ☛ OCEANIA.

AUSTRIA, republică federativă constituită la 12 Noembr. 1918. Se mărginește la N. cu Germania (Bavaria) și cu Cehoslovacia; la E. cu Ungaria; la S. cu Iugoslavia și cu Italia; la V. cu Elveția.

Supr. 83.833 km. p.; 6.534.000 loc. Densitatea pop. 78.

Pămîntul este în general muntos, străbătut de Alpii Orientali și ramificațiunile lor: Algau, Alpii Bavariei, Alpii Salzburgului, Rătikon, A. Otztal, A. Zillertal, Micul și Marele Tauern, Alpii Austriei, A. Stiriei. Vîrfuri mai importante: Ortler (3905 m.), Glockner (3800 m.), Oetzthal.

Teritoriul Austriei este străbătut de *Dunăre* de la Passau pînă la granița cehoslovacă, trecînd prin Linz și prin Viena și de mai mulți afluenți ai Dunării: *Lech*, care trece în Germania; *Inn* care străbate țara, trece în Germania, apoi formează limita despre acest stat pînă la Passau, unde se varsă în Dunăre, după ce primește la rîndu-i afluentul Salzach: *Traun*; *Enns*, *Mur*, care trece în Ungaria ca afluent al Dravei; *Morava* care formează o parte din limita spre Cehoslovacia. Dintre lacuri mai important este *Neusiedler*.

Cap. *Viena*; 1.866.000 loc. Orașe princ.: *Graz* (153.000 loc.); *Linz* (102.000 loc.); *Innsbruch* (56.000 loc.); *Salzburg* (38.000 loc.); *Wiener-Neustadt* (37.000 loc.); *Clagenfurt*.

Austria e împărțită în nouă provincii: Viena, Austria-de-jos, Austria-de-sus, Salzburg, Stiria, Carintia, Tirol, Vorarlberg și Burgenland.

Numele de *Austria* sub forma germ. *Oesterreich* apare întîia oară într'un document latin din 996 și sub forma latină *marcia austriaca* mai înainte, în timpul lui Carol cel Mare, care, după învingerea Avarilor, stabili *marca orientală*, încredințînd paza acestui hotar (ca și alte părți) unor conți (*comites*, *markgraf*). Domeniul acesta formă sîmburele Austriei.

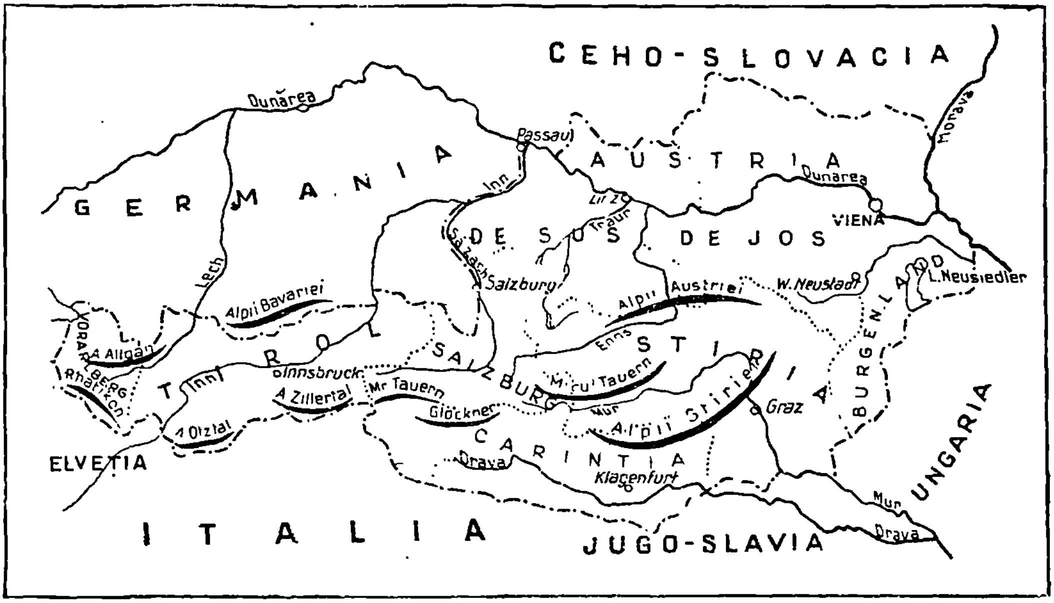

Harta Austriei.

Din sec. x casa de Babenberg dobîndi stăpînirea ereditară asupra mărcii austriace, care cu timpul deveni independentă. Cînd, la 1246, muri ultimul reprezentant al familiei domnitoare, regele Boemiei ocupă Austria, dar fu gonit de Rudolf de Habsburg, împăratul german, care dete această provincie, împreună cu Stiria și Carniolia, fiilor săi Albert și Rudolf. Rudolf IV se proclamă arhiduce al Austriei și încheiă un

www.dacoromanica.ro

pact de garanţie mutuală cu casa de Luxemburg, care stăpînea Boemia, şi cu casa de Anjou, care stăpînea Ungaria. In felul acesta se pregăti întinderea stăpînirii austriace, adăogîndu-i-se şi alte mici state feudale: *Carintia* în 1330, *Tirolul*, 1363, Comitatul *Bludenz*, 1376, *Triest*, 1382, *Bregenz*, 1451, *Goritz*, 1500. In timpul lui Frederic V (1463—1493) s'a născut îndrăsneaţa deviză: AEIOU (*Austriae est imperare orbi universo* = Austria trebue să domnească peste tot pămîntul). La acestea se adaogă dobîndiri de ţări prin căsătorii. Maximilian I, căsătorindu-se cu Maria de Burgundia, dobîndi (1477) *Ţările de jos* (Olanda, Belgia), nepotul lui Ferdinand se căsători cu Ana, fiica lui Ladislav regele *Ungariei şi Boemiei*.

AUSTRO-UNGARIA a fost un stat poliglot şi polietnic întemeiat sub numele acesta în 1867 (*dualismul austro-ungar*) şi desfiinţat în 1918.

AUŞEL, munte în munţii Sebeşului, 2011 m. înălţime.

AUŞEU, com. r. jud. Bihor, pl. Aleşd.

AUVERGNE, veche prov. Franţei; oraş pr. *Clermont Ferrand*.

AUXENTIE Cuviosul Părinte, († ca 470) prăznuit de bis. creşt.-ortod, la 14 Februarie. A fost militar, soldat viteaz în garda împăratului Teodosie cel tînăr, dar a părăsit milităria pentru a deveni călugăr. In această calitate, a participat la Sinodul din Calcedonia (451).

AUXERRE, oraş industrial, Franţa; 21.000 loc.

AVACUM, profet, prăznuit de bis. creşt. ortodoxă la 2 Decembrie. Al optulea profet mic din Testamentul vechiu. A prevestit ruina Ierusalimului şi a Iudeilor.

AVARI, popor barbar, invadară Europa între sec. VI şi IX p. Chr., venind din spre M. Caspică, pătrunseră în Moesia şi în Dacia, în Boemia şi în Pannonia; Bizanţul le plăti tribut. Pe cînd îşi stabilise domnia pe malurile Tisei, fură bătuţi de Carol cel Mare (791—796) şi puterea lor distrusă.

AVDELA, com. aromânească în Pind. Vorbirea locuitorilor de acolo prezintă interesante particularităţi provinciale ale dialectului macedo-român.

AVDULA, com. r. jud. Durostor, pl. Curt-Bunar.

AVENTIN, munte în vechia Romă; aci s'au retras plebeii cînd s'au revoltat contra patricienilor şi i-a adus înapoi Menenius Agrippa.

AVERCHIE, sf. Episcopul Ierapoliei (Frigia), prăznuit de bis. creşt. ortodoxă la 22 Octombrie. A trăit, după unii, pe timpul lui Antonin (138—161) şi a predicat credinţa creştină în Siria şi Mesopotamia.

AVERCHIE, călugăr aromân, reprezentant al mănăstirilor româneşti din Sf. Munte, a venit în Bucureşti şi a înlesnit aşezarea aci a mai multor tineri studenţi din provincia sa, pe cari îi îngrijia într'un internat special şi cari urmau cursurile la liceul Sf. Sava (1865).

AVERESCU ALEXANDRU (*1859), mareşal şi om politic român. A luat parte, ca sergent, în războiul pentru independenţă (1877). Originar din Basarabia. După ce a fost ataşat militar în diferite capitale europene, a devenit, fiind general, ministru de războiu în 1907, avînd greaua sarcină de a reprima răscoalele ţărăneşti din acel an. De atunci a început a fi amestecat în luptele politice. Şef al marelui stat-major în războiul balcanic (1913), şi-a mărit necontenit reputaţia militară, astfel că în războiul pentru întregirea neamului a avut comanda unei armate, repurtînd o mare victorie contra armatei germane la Mărăşti. In 1918 a fost prim-ministru şi a semnat armistiţiul de la Buftea, dar nu a continuat tratativele, ci s'a retras. Formînd „liga poporului" (1918) a luat conducerea guvernului în Martie 1920, transformînd-o în „partidul poporului". De atunci a mai format guvernul la 30 Martie 1926.

AVEREŞTI ① com. r. jud. Fălciu, pl. Drănceni, înfiinţată 1864. ¶ ② com. r. jud. Roman, pl. Roman-Vodă.

AVERRHOES († 1198), filozof şi medic arab, trăi în Spania şi fu comentatorul lui Aristotel.

AVEZZANO, oraş, Italia, prov. Aquila, distrus de un cutremur în 1915, reconstruit ulterior; ca. 10.000 loc.

AVICENNA (*980 †1037) medic arab, vestit prin învăţătura sa în tot orientul.

AVIGNON, oraş, Franţa (Sud, pe Ron) a fost reşedinţa papilor între 1309—1377; are 48.180 loc.

AVRAAM = AVRAM (pop.) = ABRAHAM, patriarh ebreu, pers. biblic. D-zeu îi ceru şi el se arată gata să sacrifice pe fiul său Isaac. Scena aceasta se află în multe tablouri vestite: cel mai însemnat e al lui Rembrandt, care se găsea într'un muzeu din Petrograd.

AVRAM-IANCU, ① com. r. jud. Arad, pl. Hălmagiu ¶. ② com. r. jud. Turda, pl. Cîmpeni.

AVRAMIUL IOAN, prof. grec în Bucureşti, în vremea lui Const. Brîncoveanu, a tradus în greceşte colecţia de maxime (tradusă şi ea de Del Chiaro din franţuzeşte) pe care apoi a tradus-o cineva româneşte şi s'a tipărit cu cheltuiala lui Manu Apostoli sub titlul „Pilde filosofeşti" Tîrgovişte 1713.

AVRĂMEŞTI, ① com. r. jud. Tutova, pl. Tutova ¶ ② com. r. jud. Odorheiu, pl. Cristur.

AVRE, rîu în Franţa (Normandia); aci au fost lupte straşnice între Germani şi Francezi uniţi cu Englezii în Martie şi Aprilie 1918.

AVRICOURT, oraş, Franţa; de la 1871 pînă în 1919 era punct de hotar între Franţa şi Germania.

AVRIG, com. r. jud. Sibiu, reşed. pl. Avrig, 3195 loc.; locul de naştere al lui Gheorghe Lazăr; st. c. f. linia Braşov—Sibiu.

AVRIL BARON ADOLPHE D' (*1822†1904), diplomat şi scriitor francez. A fost consul general în România (1866), delegat în comisiunea danubiană (1868); apoi ministru plenipotenţiar în Chili. A fost membru onorar al Academiei Române (1871); a publicat opere de istorie, de literatură, de politică, mai ales orientală, ş. a. Notăm: *De Paris a l'île des serpents à travers la Roumanie, la Hongrie et les bouches du Danube* (1876).

AXENTE SEVER IOAN (*1821†1906), profesor român din Transilvania, a trecut în Muntenia şi a luat parte la mişcarea din 1848, apoi s'a înapoiat în provincia sa, unde a fost dintre conducătorii luptelor naţionale din 1848-49; după liniştirea lucrurilor, a ocupat funcţiuni administrative şi a participat la acţiunea politică şi culturală din Transilvania. Ultimii ani i-a trăit la Braşov, unde a scris: *Răspuns la Cartea neagră*, în care respinge acuzaţiile aduse de un scriitor ungur contra Românilor.

AXENTE URICARUL (*ca. 1690†1766) autor al unei cronici despre Domnia lui Nicolae Mavrocordat 1711—1716, publicată de M. Kogălniceanu în vol. II al colecţiei sale (ambele ediţiuni).

AZACLÎU, sat în com. Pisica, jud. Tulcea pl. Măcin, lîngă Dunăre; importante exploatări de peşte.

AZAIS GABRIEL (†1888), poet şi filolog francez, membru al Societăţii felibrilor (☛ FELIBRI), căruia V. Alecsandri îi dedică un răspuns la o salutare ce-i adresase cu ocazia serbărilor date în onoarea sa în 1882, cînd s'a dus la Montpellier şi alte localităţi ca să mulţumească pentru acordarea cupei în 1878 (☛ *Cîntecul Gintei Latine*).

AZORE (sau AÇORE), insule formînd arhipelag în oceanul Atlantic sub paralela 40 N.; aparţin Portugaliei.

AZOV MAREA DE (în antic. Palus Maeotis), supraf. 37.000 km. p.; legată cu M. Neagră prin strîmt. *Ienikale*.

AZUGA, com. r. jud. Prahova, pl. Peleş, între Buşteni şi Predeal; st. c. f. Ploeşti—Braşov; aci erau multe fabrici (sticlărie, postav, ciment, etc.), dar cele mai multe au fost distruse în timpul răsboiului 1916; st. clim. 960 m. alt.

www.dacoromanica.ro

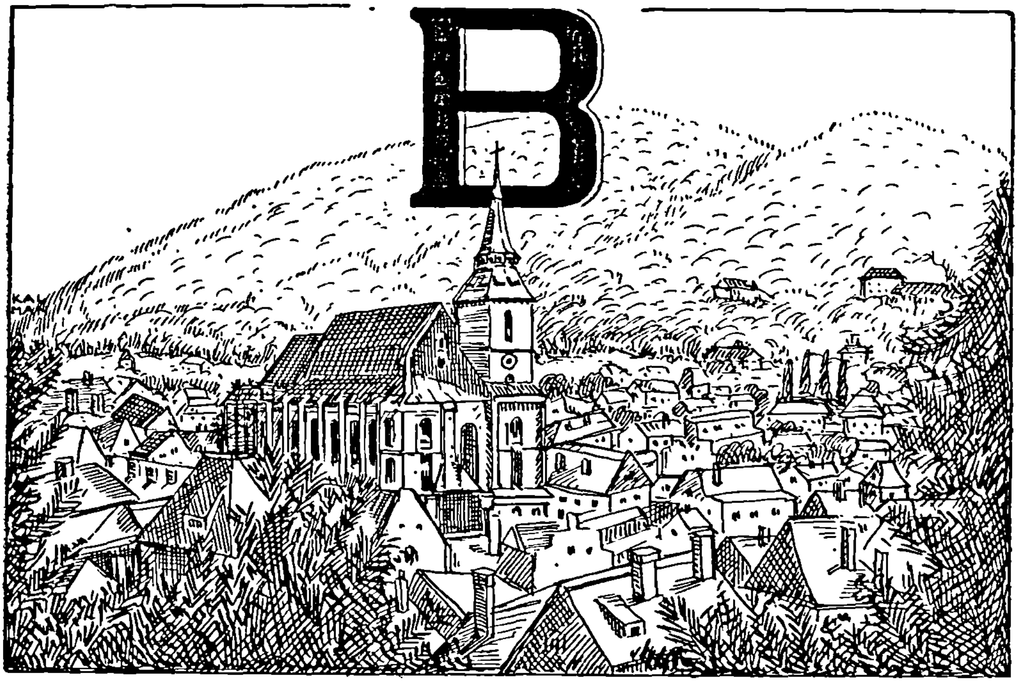

BRAŞOV: VEDERE GENERALĂ

BAAL, divinitate a Babilonienilor, Fenicienilor şi altor popoare din Asia.

BABA, com. rur. jud. Someş, plasa Lapuş.

BABA-ANA, c. r. jud. Buzău, pl. Tohani.

BABA DOCHIA ☛ DOCHIA, EVDOCHIA.

BABA NOVAC ☛ NOVAC.

BABADAG ① com. urbană jud. Tulcea; 4.780 loc. (1915); 3 bis. ortodoxe, geamie, sinagogă; 2 şcoale primare; pe şoseaua naţională Tulcea-Babadag-Constanţa ¶ ② lac lîngă com. Babadag; supr. 16 km. p.

BABCA, lac jud. Cetatea-Albă, lîngă Limanul Nistrului.

BABEL ① turnul pe care urmaşii lui Noe voiau să-l ridice ca să scape de un nou potop, dar pe care nu l-au putut sfîrşi, fiindcă s'au amestecat limbile. Se zice *Turnul lui Babel* despre o societate în care oamenii nu se pot înţelege ¶ ② sat jud. Ismail, biserică constr. 1808.

BABELE ① com. rur. jud. Vlaşca, plasa Argeş ¶ ② c. r. jud. Ismail, pl. Ialpug ¶ ③ vîrf în munţii Bucegi, înalt 2.060 m.

BAB-EL-MANDEB, strîmtoare între Arabia şi Abisinia, care uneşte Marea Roşie cu golful de Aden.

BABEŞ VICTOR (*1854†1926), medic român, Fiul lui V. Babesiu. După studii la Pesta şi Viena, a fost numit asistent de anatomie patologică la Budapesta (1872); după cercetări şi studii la München, Heidelberg şi Berlin, s'a dus la Paris unde a lucrat sub direcţia lui Pasteur şi în colaborare cu Cornil, fiind numit preparator de anatomie patologică; după ce a lucrat la Berlin cu Koch şi Virchow, a fost numit director al laboratorului acestui din urmă. Chemat la Budapesta a fost numit în 1884 profesor de istologie patologică şi bacteriologie. In 1886 Parlamentul român votează o lege prin care îl numeşte directorul *Institutului* nou creat *de bacteriologie* şi profesor titular de anatomie patologică şi bacteriologie. Membru al Academiei Române (1893), membru în Consiliul sanitar superior, el a lucrat pînă în ultimele zile ale vieţii ca profesor, publicînd în reviste străine şi în buletine speciale rezultatele cercetărilor sale, ca membru al Ateneului Român şi conferenţiar, răspîndind în public cunoştinţe despre progresele medicinii. În laboratoriile sale s'au preparat, uneori după formula sau metode proprii, seruri antirabice, antitifice, antidifterice, etc.

Doctor Victor Babeş.

BABESIU [babeş] VINCENŢIU (*1821†1907), om politic român bănăţean a făcut studii secundare, în Timişoara şi Arad şi juridice în Budapesta; a fost advocat şi profesor, apoi director de şcoale; în 1848 s'a dus la Viena, alăturîndu-se delegaţiunii româneşti în frunte cu Şaguna, care avea să prezinte împăratului vestitele petiţiuni de drepturi. După stingerea revoluţiei, a ocupat funcţiuni administrative şi judecătoreşti în Viena şi în Budapesta; a fost ales deputat în dieta Ungariei şi membru în diferite congrese şi sinoade bisericeşti cari au ajuns să stabilească autonomia bisericii ortodoxe române cu mitropolia ei, desfăcînd-o de supremaţia bisericii sîrbeşti. Sub noul regim stabilit de dualismul din 1867, a fost de multe ori deputat în camera ungară şi a susţinut drepturile naţiunii sale; a fost ziarist, conducînd mulţi ani ziarul „Albina", lovit de multe procese de presă terminate cu amenzi şi închisori pentru redactori; a luat parte la organizarea conferinţei din 1881, în care s'a stabilit programul de luptă al Românilor din Ungaria; iar la 1891 a părăsit activitatea politică, ocupîndu-se cu studii istorice. A fost membru al Academiei, numit la 22 Aprilie 1866.

Vincenţiu Babesiu.

BABEUF [baböf] (*1760†1797), socialist francez, avu rol politic în timpul marei revoluţii, încercă să răstoarne Directoriul, dar fu osîndit la moarte.

BABILONIA, întins ţinut în Asia Mică, fost mare imperiu în antichitate.

www.dacoromanica.ro

BABIN ① com. rur. jud. Hotin, pl. Chelmenţi ¶ ② c. r. jud. Cernăuţi, pl Colacinului; 2195 loc.

BABINGTON [bębingt'n] **BENIAMIN** (*1794 † 1866 , medic englez, a întemeiat laringoscopia.

BABUC, com. rur. jud. Durostor, plasa Silistra; 3265 loc.

BACALBAŞA ANTON (*1864†1899), ziarist romăn şi scriitor satiric, cunoscut mai ales prin schiţele de viaţă militară sub titlul general de „*Moş Teacă*". Colaborator cu Caragiale la „Moftul Român". A fost şi militant socialist.

BACALOGLU EMANOIL (*1830†1891), profesor şi fizician român. A făcut studii în Lipsca şi Paris. A fost profesor de fizică la facultatea de ştiinţe din Bucureşti, la şcoala de farmacie şi la şcoala de poduri şi şosele; membru al Academiei Române (1879 ; a înfiinţat societatea de ştiinţe fizico-naturale (1868). A publicat articole în „Transacţiuni literare şi ştiinţifice", diferite tratate de *fizică*, de *algebră* (1870, 1888), cercetări asupra *electricităţii* (1882, 1887) şi rapoarte despre diferite *expoziţii ştiinţifice* din diferite oraşe (1883, 1884 . Unele din scrierile sale au fost publicate de dr. Istrati împreună cu biografia lui (1896).

Em. Bacaloglu.

BACALOGLU GEORGE, jurist român. Terminînd studiile în Paris (1863), a fost mai apoi profesor la facultatea de drept din Iaşi şi mai tîrziu consilier la Curtea de Casaţie; membru fundator al Ateneului Român. A publicat diferite scrieri despre chestii juridice (*Judecătorii de instrucţie*, 1868), politice (*Senatul*, 1868) şi sociale (*Luxul*, 1868).

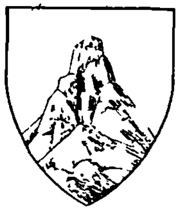

Stema jud. Bacău.

BACĂU ① judeţ în Moldova; cap. *Bacău*; supr. 4.410 km. p., 242.316 loc. (1915); 7 plăşi, 2 com. urb., 76 rur. cu 452 cătune şi sate; ţine de eparhia episcopiei Romanului; are 262 şcoale primare; are 9 parohii urb. cu 11 filiale, 96 parohii rur. cu 197 filiale; 223 biserici, 1 mănăstire; face parte din circumscripţia Curţii de Apel din Iaşi. Are 17 cooperative de consum şi desfacere cu un capital de 1.933.000 lei, 11 coop. p. exploatări de păduri cu un capital de 3.800.000 lei. Unii istorici (Xenopol, V. A. Urechia) afirmă că în ţinutul Bacăului a fost un stat românesc înainte de întemeierea principatului Moldovei ¶ ② oraş, cap. jud. Bacău pe malul drept al r. Bistriţa; 19.226 loc. (1915); are 6 biserici ortodoxe, 1 catolică, 1 armenească; are un liceu, înfiinţat în 1867 şi o şcoală secundară de fete, înfiinţată în 1921, şi mai multe şcoale primare. Este reşedinţa tribunalului judeţului. Staţie c. f. pe linia Bucureşti — Cernăuţi; 2 spitale; centru comercial important. Originea ar fi un mic tîrg întemeiat de un Ungur Bako. Mai tîrziu, prin sec. al xv-lea a fost reşedinţă domnească. De la întemeierea principatului, Bacăul era hotarul din spre Ţara - Românească; aci era şi vama ¶ ③ **B.-DE-MIJLOC**, com. rur. jud. Severin, plasa Birchiş; 6000 loc.

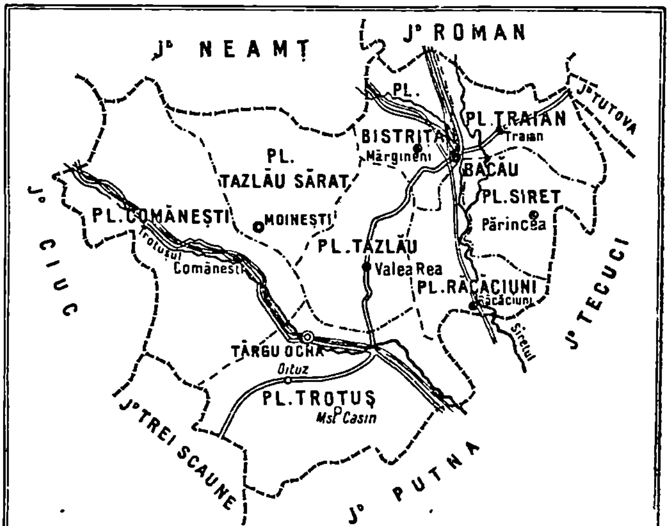

Harta judeţului Bacău.

BACCANALE, petreceri licenţioase la Romani în onoarea zeului Bacchus.

BACCANTĂ, preoteasă a lui Bacchus la Romani; astăzi înseamnă femeie desfrînată.

BACCARA, joc de cărţi. Italienii zic că s'a introdus în Italia în sec. al xvii-lea; iar Francezii zic că s'a introdus din Italia în Franţa în sec. al xv-lea.

BACCARAT, oraş în Franţa, vestit prin industria cristalurilor, întemeiată pe la 1765.

BACCELI GUIDO (*1832†1916), medic, scriitor şi om politic italian. A fost ministru de instrucţie şi, ca amic al Românilor, a ajutat în multe împrejurări în Italia propaganda noastră în chestia naţională.

BACCHIGLIONE. fl. din Italia, udă Vicenza şi Padova şi se varsă în M. Adriatică.

BACCHILIDE (sec. vi a. Chr.), poet grec, rivalul lui Pindar; a scris în dialectul doric imne şi ditirambe.

BACCHINI BENEDETTO (*1651†1721), învăţat italian. fundatorul academiei literare din Modena.

BACCUS, divinitate romană, corespunzătoare lui *Dionisos* al Grecilor (☛ acest cuv.).

BACH ALEXANDRU (*1813†1893), om politic austriac. După înfrîngerea revoluţiei ungare din 1848-49, ca ministru de interne al monarhiei, a voit s'o germanizeze în întregime, aplicînd regimul său sever şi Românilor din Transilvania cari ajutase pe împărat prin mişcarea lor contra Ungurilor.

BACH EDUARD (†1884), om politic austriac, a fost, după mişcarea din 1848, prezidentul ţării în Bucovina şi comisarul civil pe lîngă trupele austriace cari ocupară principatele în 1854.

BACH SEBASTIAN (*1685†1750), celebru muzicant german; a lăsat un mare număr de compoziţii.

Francis Bacon.

BACHELIN [başleⁿ] **LEO** (*1857†1930), profesor elveţian venit în România în 1889; aci a fost bibliotecar al Regelui Carol şi profesor de limba franceză. Princ. publ.: *Mélanges d'histoire et d'art*, 1879; *Le chateau de Pelesh*, 1893.

BACIU ① com. r. jud. Braşov, pl. Săcele ¶ ② C. r. jud. Cluj, pl. Nădăşel. ¶ ③ Lac jud. Constanţa, aproape de Dunăre; are pe el insule plutitoare.

BACON [bęc'n] **FRANCIS DE VERULAM** (*1561 †1626), filozof englez, autorul scrierilor: *Instauratio magna*, în care încearcă o clasificare a ştiinţelor, şi *Novum organum* (1620 , prin care stabileşte ca temeiu al ştiinţei logica experienţei şi a inducţiunii.

www.dacoromanica.ro

BACON ROGER (*1214†1294), călugăr englez, a răspîndit cunoştinţa fabricării prafului de puşcă.
BACOVA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Buziaş; 2041 loc..
BACTRIANA, regiune în Asia veche; a făcut parte din regatul persan şi din imperiul lui Alex. cel Mare.
BACU, oraş şi port la marea Caspică, capitala guvernămîntului cu acelaşi nume din Rusia; în acest ţinut sînt bogate izvoare de păcură.
BACUS ☛ BACCUS.
BADEN ① oraş şi staţie balneară (izvoare de sulf. calde), în Austria. ¶ ② Mare ducat din Germania, lîngă Rin; cap. *Carlsruhe.*
BADENI CASIMIR, conte (*1846†1909), om politic austriac, fost de mai multe ori preşedinte al ministerului.
BAEZA, oraş în Spania.
BAFFIN WILLIAM (*1584†1622), navigator englez, a descoperit marea care-i poartă numele: între Groenlanda şi insulele Cumberland.
BAGARRE, Francez stabilit în Moldova, director de pension, în care, în 1832, au fost elevi (premiaţi) Mihail Kogălniceanu şi Grigore Sturdza, fiul viitorului Domn Mihail.
BAGAV ANDREIU (*1857†1888), profesor macedonean, a funcţionat şi în patria sa şi în România.
BAGDAD, oraş în Turcia asiatică, pe Tigru, fundat de Arabi în 763, a fost un mare centru al civilizaţiei lor. Acolo s'a întemeiat prima universitate din lume; mare centru comercial între Asia apuseană şi Egipt. La 1638 l-au cuprins Turcii.
BAGLAR, cap la Marea Neagră între Mangalia şi Constanţa.
BAGNÈRES-DE-BIGORRE, staţiune baln. în Franţa, cu izvoare calde sărate.
BAGRATION PETRE, PRINCIPE (*1765†1812), general rus, a luat parte la luptele contra Turcilor la Dunăre în 1809.
BAHAMA, insule în Oc. Atlantic (America-de-Nord), aparţin Angliei.
BAHLUIU, r. afl. al Jijiei, udă jud. Botoşani, Iaşi, trece prin Hîrlău, Podul-Iloaei şi Iaşi. Dintre afluenţi, mai însemnaţi: *Bahlueţul, Nicolina* (pe dreapta), *Căcaina* (pe stînga).
BAHMUT, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Vorniceni.
BAHNA ① com. rur. jud. Mehedinţi, pl. Ocolul. Aci se găsesc cărbuni de pămînt ¶ ② c. r. jud. Storojineţ, pl. Răstoaca ¶ ③ rîu jud. Mehedinţi, se varsă în Dunăre lîngă Vîrciorova.
BAHNEA, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Bahnea. Reşedinţa plăşii; tîrg 9 Februarie.
BAHMUTEA, com. rur. jud. Tighina, plasa Cimişlia; 2131 loc.
BAIA ① com. rur. jud. Fălticeni, pl. Boroaia; are o biserică zidită de Petru Rareş, 1532; se crede că a fost prima capitală a Moldovei. Aci s'a dat în 1467 o luptă a lui Ştefan cel Mare contra Ungurilor; iar în 1685 lupta oştirii lui Const. Cantemir, aliat cu Turcii, contra Polonilor ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Radna ¶ ③ B.-DE-ARAMĂ, com. urb. jud. Mehedinţi, pl. Cloşani; aici e un spital, o şcoală de meserii şi un gimnaziu înfiinţat în 1923; sînt mine de aramă exploatate din vechime ¶ ④ B.-DE-ARIEŞ, c. rur. jud. Turda, pl. Baia; are un gimnaziu de băieţi înfiinţat în 1922; st. c. f. ¶ ⑤ B.-DE-CRIŞ, com. rur. jud. Hunedoara, reşed. plăşii Avram Iancu, 965 loc. (1919). Aci a murit Avram Iancu la 1 Sept. 1872; staţie c. f. linia Arad-Bran; tîrg în ziua de 17 Martie, 15 Sept., 15 Decembrie ¶ ⑥ B.-DE-FIER, com. rur. jud. Gorj, pl. Novaci; aci e o biserică zidită la 1749 de Dionisie, egumen de la Hurez ¶ ⑦ B.-DE-JOS, com. rur. Mehedinţi, pl. Cloşani ¶ ⑧ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo ¶ ⑨ BAIA-MARE, com. urb. cap. jud. Satu-Mare; 20.000 loc. staţie c. f.; tîrg 21 Noembrie; localitate climaterică vestită; aci e un aşezămînt pentru artişti; are un gimnaziu de băieţi înfiinţat în 1887 şi o şcoală secundară de fete înfiinţată în 1894. ¶ ⑩ BAIA, nume dat judeţului Fălticeni prin legea administrativă din 1929.
BAIAZET (sau BAIAZID) I ILDERIM (1347 *†1403) sultan al Turcilor, vestit prin luptele sale cu Bizantinii şi cu aliaţii orientali; a făcut mai multe expediţii în Muntenia, luptîndu-se cu Mircea, a învins pe aliaţii creştini în lupta de la Nicopole (1396); a fost învins şi prins de Timur Leng.
BAIAZET II (* 1447† 1512), sultan al Turcilor, a avut multe războaie, între cari cu Ungurii şi cu Polonii.

Baiazet Ilderim
după o gravură din 1596.

BAICAL, lac mare în Rusia asiatică, supr. 35.000 km. p.
BAIF ANTOINE DE (*1532 †1589), poet francez, unul din cei şapte ai Pleiadei.
BAILLON [baîoⁿ] HENRI ERNEST (*1827 †1895), botanist francez. A fost profesor la facultatea de medicină. Opera pr. *Dicţionar de botanică, Iconografia florei franceze, Istoria plantelor.* A fost membru onorar al Academiei Române (28 Mart 1887).
BAIMACLIA, c. r. jud. Cahul, reşed. pl. Ştefan-cel-Mare.
BAIN [beñ] ALEXANDRU (*1818 †1903), filozof englez autorul operelor: *Simţurile şi intelectul*, 1855, *Logica*, 1870; *Educaţiunea ca ştiinţă*, 1879.
BAIONA (fr. BAYONNE), oraş în Franţa port aproape de golful Gasconiei. De aci vine numele *baionetei*, fabricată întîiu în acest oraş. Călătorind prin aceste locuri, poetul nostru Alecsandri a scris o relaţie: *De la Baiona la Gibraltar.*
BAIRAMCEA, com. rur. tîrg jud. Cetatea-Albă; are o şcoală medie mixtă înfiinţată în 1909.
BAIU NICOLAE (*1790†1855), advocat român, a fost şi preot în Braşov, a luptat cu zel în diferite chestiuni naţionale.
BAITNER IOAN (*1815†1881), jurist ungur.
BAIU, munte în Carpaţi în partea numită Carpaţi calcaroşi (între Valea Buzăului şi Piatra Craiului).
BAJZA IOSIF (*1804†1858), poet şi critic ungur.
BAKER [beçher] SAMUEL (*1821†1894), celebru explorator englez, a descoperit unul din izvoarele Nilului, numind lacul Albert-Nyanza.
BAKÓCZ TOMA (*1442†1521), arhiepiscop de Strigoniu şi cardinal, candidat ungur la scaunul papal. Bula papală adusă de el, pentru o nouă cruciadă contra Turcilor, a provocat răscoala lui Doşa (sau Doja) în Secuime.
BAKUNIN MIHAIL (*1814†1876), agitator rus, întemeietorul *nihilismului.*
BALA VARNAVA, ban al Severinului pe la 1519-20, ca vasal al Ungurilor. A avut lupte cu Turcii.
BALABAN, insulă în Dunăre, jud. Ialomiţa, aproape de gura Ialomiţei.
BALACI ① com. rur. jud. Teleorman, reşed. plăşii Balaci; 2180 loc.; staţie c. f. linia Costeşti—Turnu-Măgurele. Aci au fost proprietăţile familiei boereşti Bălăceanu, care de aci îşi trage numele ¶ ② com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Căzăneşti.
BALACLAVA, oraş în Rusia (Crimeea). La 25 Oct. 1854 s'a dat aci o vestită luptă între Ruşi şi aliaţi.
BALADE: cele mai însemnate colecţiuni de balade româneşti: V. Alecsandri (1853, 1866), G. Dem. Teodorescu *(Poezii populare*, 1885).
BALAN ① Com. rur. jud. Sălaj, plasa Buciumi ¶ ② c. r. jud. Vlaşca, pl. Marginea ¶ ③ loc. în jud. Ciuc, mine de aramă.
BALARD [balar] ANTOINE (*1802†1876), chimist francez, a descoperit *bromul.*
BALATON, lac mare în Ungaria, supr. 635 km. p.
BALBI ADRIAN (*1782†1848), geograf veneţian, a publicat scrieri în italieneşte şi franţuzeşte.
BALBINUS ☛ DECIUS.
BALBOA VASCO NUNEZ DE (*1475†1517), celebru navigator spaniol, a descoperit oceanul Pacific.
BALC, fiul lui Sas Voevod al Moldovei. După unii istorici, a şi domnit după moartea tatălui său, pe la 1340; după alţii, a fost numai amestecat în

www.dacoromanica.ro

luptele pentru domnie și a fost silit a ceda pasul lui Bogdan.

BALCAȘ, lac între Siberia și Turchestan (Asia), supr. 18.400 km. p.

BALCIC, com. urb., cap. jud. Caliacra; 6756 loc.

BALDI LAZĂR (*1822†1892), filantrop român din Transilvania, și-a lăsat averea pentru scopuri culturale și de binefacere.

BALDUIN ☞ BAUDOUIN.

BALE ☞ BASEL.

BALEARE, grupă de insule (Maiorca, Minorca ș. a.) în Mediterana, aparținînd Spaniei. În antichitate locuitorii lor erau vestiți ca prăștiași și arcași.

BALES PETRU (*1547†1610), caligraf englez, unul dintre inventatorii stenografiei.

BALFOUR [balfŏr] ARTUR (*1848†1923), om politic englez; a făcut parte din delegațiunea la Congresul din Berlin (1878); rector al universității din Glascow; secretar de Stat p. Scoția, apoi pentru Irlanda, ministru în mai multe rînduri, prim-ministru (1902), șef al partidului conservator, ministru de externe în timpul marelui războiu, prezident al consiliului Societății Națiunilor în 1920.

BALIGOT DE BAYNE (†1892), diplomat francez, funcționar la Consulatul din Constantinopol. Venind în România cu C. Negri, a fost secretar particular al lui Vodă Cuza de la 12 Martie 1862 și l-a însoțit în exilul său.

BALINT SIMION (*1810†1869), preot și protopop român în Transilvania, unul din conducătorii militari ai Românilor în luptele contra Ungurilor în 1848-49. A purtat titlul de *prefect de legiune* și a luptat în munții apuseni alături de Avram Iancu și a contribuit la înfrîngerea trupelor comandate de Hatvani și de Kemény.

BALLAGI MAURICIU (*1815†1891), teolog și scriitor ungur, prof. la Budapesta, autorul unui dicționar ung.-germ.

BALLMANN MICHAIL (*1765†1814), profesor și scriitor sas din Transilvania.

BALOGH IOSIF (†1756), călugăr catolic trimis la Blaj ca să ajute pe ep. Inocențiu Klein (1741) în susținerea bisericii unite.

BALOTA, com. rur. jud. Dolj; st. c. f. linia Craiova—T.-Severin. Aci a fost un groaznic accident în anul 1901.

BALOTINA, com. r. jud. Bălți, pl. Glodeni; 2361 loc.

BALȘ, com. urb. reședința plășii, jud. Romanați, plasa Oltețu, pe malul drept al Olteţului; în această comună se află o școală de meserii, un spital și diferite fabrici; are 3 biserici, din cari una zidită în 1760; stație c. f. pe linia București-Craiova; 5290 loc.

BALȘ GHEORGHE (*1868), inginer și scriitor român. Membru al Academiei Române (1923). Op. pr. *O vizită la cîteva biserici din Serbia*, 1911; *Arhitectura Sf. Munte*, 1913; *Mănăstirea din Nicopoli*, 1915; *Histoire de l'art roumain ancien*, cu N. Iorga, 1922; *Bisericele lui Ștefan cel Mare; Începuturile arhitecturii bisericești în Moldova*.

Teodor Balș după o stampă din col. Academiei.

BALȘ GRIGORE (†ca. 1895), fost ministru de culte, apoi de finanțe în guvernul lui Barbu Catargiu (1862).

BALȘ PANAIT (*1817†1889), fost ministru de finanțe în Moldova.

BALȘ TEODOR (*1800†1857), caimacam al Moldovei în 1857.

BALSAMO ☞ CAGLIOSTRO.

BALTA ① insulă între Dunăre și brațul Borcea jud. Ialomița ¶ ② com. r. jud. Cluj, pl. Cîmpia ¶ ③ com. r. jud. Mehedinți, pl. Cloșani; aci se văd ruinile unui templu; aci a locuit Tudor Vladimirescu mai mult timp ca vătaf de plaiu; se găsesc cărbuni de pămînt ¶ ④ B.-ALBĂ, com. r. și lac jud. Rîmnicul-Sărat, pl. Boldu, cu apă minerală de mult cunoscută și folosită. Alecsandri a vizitat localitatea în 1847 și a descris-o. La 27 km. de Rîmnicu-Sărat ¶ ⑤ B.-DOAMNEI, c. r. jud. Prahova, pl. Cîmpu ¶ ⑥ B.-SĂRATĂ, c. r. jud. Teleorman, pl. Călmățuiu ¶ ⑦ B.-VERDE, c. r. jud. Mehedinți, pl. Blahnița ¶ ⑧ c. r., jud. Dolj la 5 km. de Craiova pe Jiu; aci se află o biserică a mănăstirii Jitia, întemeiată de Constantin Basarab (1572).

BALTA-BRĂILEI, teritoriul închis între Dunărea zisă *veche* și brațul care continuă întru cîtva Borcea și care se desparte de Dunăre aproape de vărsarea Ialomiței și continuă pînă la Brăila.

BALTA-IALOMIȚEI ☞ BORCEA.

BALTA-LIMAN, cartier în Constantinopol. Aci s'a încheiat convențiunea din 1849 între Turci și Ruși, care modifica unele dispoziții ale Regulamentului Organic și micșora drepturile Principatelor române: numirea (nu alegerea) Domnului pe 7 ani, divanuri ad-hoc cu membri numiți de Domn; orice schimbare în legi va fi aprobată de Rusia și Turcia; va fi ocupație armată ruso-turcă; vor funcționa tot timpul un comisar turc și unul rus.

BALTAZAR (sau BALDASAR = NABONED), ultimul rege al Babilonului (ca. 554—538 a. Chr.). In cursul unei nopți de orgie, a văzut scris pe un părete cuvintele „Mane, Tekel, Fares", pe cari le-a interpretat profetul Daniil, zicînd că i se va sfîrși domnia. Chiar în noaptea aceea — zice legenda — regele a fost ucis și Darius a ocupat țara.

BALTAZAR ABGAR (*1880† 1909), pictor român. A expus la Tinerimea artistică, la Ateneu, la Salonul Oficial, etc. Opere pr. *Sf. Gheorghe omorînd balaurul; Cristos plîngînd cetățile.* A scris critici de artă în ziarul *Voința Națională*.

BALTHAZARD VICTOR (*1872) medic francez. Profesor de medicină legală la Universitatea din Paris, membru al Academiei de medicină. A făcut parte din misiunea științifică franceză care a vizitat țara în 1919. Membru onorar al Academiei Române (1919).

BALTICĂ MAREA, așezată la N. Europei, între peninsula Scandinavică, statele zise baltice despărțite din imp. Rusiei, și nordul Germaniei. Supr. 406.700 km. p.

BALZAC HONORÉ DE (*1799†1850), mare romancier francez realist. După o tinerețe aventuroasă, după încercări de a deveni tipograf, editor, se devotă literaturii și publică un foarte mare număr de romane și nuvele în cari înfățișază diferitele aspecte și tipuri ale societății franceze din vremea lui și cari au un fel de legătură între ele încît formează un tot pe care l-a numit însuși „*La comédie humaine*", ca să facă păreche operei lui Dante „*Comedia divină*". Multe trad. românești, din cari cea mai veche în „Familia" 1871. In broșuri și volume: *Eugenia Grandet* (de L. Dauș, 1909), *Albert Savarus* (de C. Calfoglu, 1909), *Moș Goriot* (de Radu Baltag. 1909), *Colonelul Chabert* (de V. Savel, 1910) *Liturghia ateului* (de V. Demetrius, 1909), *Amorul mascat* (de D. Karnabat, 1911), *Femeia la 30 de ani* (de A. Gheorghiu, 1913, de Alexandrescu-Dorna, 1914), *Povestiri vesele* (de M. G. Ionescu), etc.

Honoré de Balzac.

BANAT, sub acest nume se înțelege în geografia noastră în primul rînd *Banatul Timișan* sau *Timișana*, cuprins între Dunăre, Tisa, Mureș și munții Carpați cari formau hotarul vechiului Regat în părțile acelea.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI, societate anonimă pe acțiuni înființată în 1880, cu dreptul exclusiv de a emite bilete de bancă, avînd ca acoperire un stoc de aur. În timpul războiului mondial, Banca a fost silită a-și trimite aurul la Moscova, astfel că biletele ei n'au mai avut acoperirea necesară; apoi emisiunile mărite și sporite în acel timp cît și după încheierea păcii, pen-

www.dacoromanica.ro

tru nevoile Statului, au făcut ca Statul să garanteze valoarea biletelor prin creditul său și astfel valoarea lor a fost supusă fluctuațiunilor acestui credit. Astăzi Banca Națională are un capital de 600.000.000 lei împărțit în 200.000 acțiuni. Ea se conduce de un guvernator numit de guvern, ajutat de un consiliu de directori, parte aleși de acționari, parte numiți de guvern. Cel dintîiu guvernator al Băncii a fost Ioan Cîmpineanu.

BANCO, personagiu din tragedia „Macbeth" a lui Shakespeare. Ucis de Macbeth, umbra lui urmărește pe ucigător în toată vremea și-l chinuește prin teamă și mustrare de cuget. Expresia „umbra lui Banco" se zice despre un om care se ține de tine și nu-ți dă pace.

BAND, com. rur. jud. Mureș, reședința plășii Band; 3550 loc.

BANFFY DEZSÖ BARON (*1843 † 1911), om politic ungur. După ce a fost prefect în Transilvania, a fost deputat și prezident al Camerei; membru al Camerei magnaților; ministru și președinte de Consiliu în 1895; a fondat în 1904 un partid nou care nu s'a putut impune; a fost un mare adversar al naționalităților din Ungaria și a luat măsuri contra lor de cîte ori a putut.

BANFFY GYÖRGY (*1747 † 1822), om politic ungur. A fost guvernator al Transilvaniei.

BANFFY LÁSZLÓ (LADISLAU) (*1795 † 1840), om politic ungur. A fost membru al dietei din 1836.

BANGCOK, capitala statului Siam (Indo-China); 600000 loc.; centru comercial important; are o vestită pagodă.

BANGUEOLO, lac în Africa, descoperit de Livingston, supr. ca. 3.000 km. p.

BANIAPATAC, stație balneară jud. Ciuc, 1231 m. alt. Are ape minerale cari conțin fier și pucioasă.

BANILA-PE-CEREMUȘ, com. rur. jud. Storojineț. plasa Ceremușului ¶ **B.-PE-SIRET**, c. r. același jud. pl. Siretelul.

BANJALUKA, oraș în Iugoslavia, 14.000 loc.

BANLOC, com. rur. jud. Timiș-Torontal, pl. Deta 2530 loc.

BANTAM ① oraș în insula Java ¶ ② provincie în aceeași insulă.

BANUL, fostă mănăstire în orașul Buzău, întemeiată în 1571 de Vornicul Andronic.

BANVILLE THÉODORE DE (*1823 † 1891, poet francez continuator al romantismului. Și-a stabilit reputația prin *Odes funambulesques* (1859). A publicat și piese de teatru. Din ele s'au tradus în românește: *Gringoire* de Iosif și Anghel, *Socrate și femeia sa* de G. Sion, *Sărutarea* de G. Sion și apoi de H. Lecca.

BAPTIȘTI, sectă creștină protestantă; admite numai botezul adulților, nu al pruncilor; are mai mulți partizani în Statele-Unite și în Anglia. Se găsesc și la noi, mai ales în Transilvania.

BAR, oraș în Polonia (Podolia); 14.000 loc.; aci s'a făcut în 1768 confederația (zisă de la B.) a nobililor poloni contra influenței rusești.

BARABÁS NICOLAE (*1810 † 1898). pictor ungur din Transilvania. După studii speciale în Viena, după ce lucră prin cîteva orașe ardelene, veni în 1831 în București, unde stătu trei ani și făcu portretele mai tuturor boierilor mari din acea epocă și ale soțiilor lor, al lui Kisselef ș. a. Se duse iar în Viena, de aci la Veneția, la Napoli și alte părți ale Italiei. După aceea a trăit în Cluj, în Pesta, a călătorit și a ajuns foarte apreciat, devenind chiar membru al Academiei de științe. Cele mai multe din operele lui se găsesc în Pesta, multe sînt răspîndite pe la particulari. Se socotesc peste 120 de portrete și tablouri *de genre* românești, făcute în timpul cît a stat în București. E de notat că și în lucrările din celelalte țări se găsesc adesea subiecte și tipuri din țările române.

BARABBAS (=**VARAVA**), pers. evanghelic; osîndit pentru crimă, Evreii au cerut să-l libereze pe el, iar nu pe Iisus.

BARAC ION (*1772 † 1848), scriitor român. A fost institutor în Avrig și advocat în Brașov. A făcut scrieri în stil popular și unele cu subiecte luate din tradițiile poporului. Cea mai importantă este: *Arghir și Elena* (1801). A tradus în versuri *Risipirea Ierusalimului* după Iosephus Flavius (1821), precum și *Halima*, după un text german. în 7 volume (1836-38).

Ion Barac.

BARAOLT, com. rur. jud. Trei-Scaune, reședință. plasa Baraolt; 2651 loc.

BARASCH IULIUS (*1815 † 1863), medic român. Evreu de origine, născut în Galiția, a venit de tînăr în România după ce luase doctoratul la Berlin. A fost profesor de științe naturale la Colegiul Sf. Sava, a învățat bine limba românească și a fost unul din cei mai de seamă vulgarizatori ai chestiunilor de știință. A luat parte la fundarea Spitalului de copii din București, a funcționat acolo pînă la moarte. A întemeiat o revistă de popularizare „Isis sau Natura", la care au colaborat mulți din oamenii de știință din epoca aceea 1856—1863). Op. pr. *Minunile naturii*, 1850; *Istoria naturală*, 1854; *Curs de igienă populară*, 1857; *Botanica silvică*, 1861; *Zoologie*, 1864.

Dr. Barasch.

BARATYNSKI EUGEN ABRAMOVICI (*1800 † 1844), poet rus. A fost militar și a trăit mult timp în Italia. Op. pr. *Eda*, *Balul*.

BARBARA ☛ **VARVARA**.

BARBARA SANCTA, seminariu teologic din Viena, înființat pentru cultura preoților români uniți.

BARBARI: Invaziunile Barbarilor încep cu expediția Cimbrilor și Teutonilor contra Romei (113 a. Chr.); dar invaziunile propriu zise încep în era creștină. Lista barbarilor (sec. III-XII), cari au trecut prin țările noastre, fie stăpînindu-le mai lung sau mai scurt timp, fie devastîndu-le, etc: *Goții*, *Hunii*, *Gepizii*, o ramură a Goților, *Avarii*, *Slavii*, *Bulgarii*, *Ungurii*, *Pecenegii*, *Cumanii*, *Tătarii* (☛ aceste cuvinte).

BARBAROSSA ☛ **FREDERIC**.

BARBIER [barbie] **JULES** (*1825 † 1901), autor dramatic francez. Pr. op.: *André Chénier* (1849), *Contes d'Hoffmann* (1851), drame; *Amour mouillé* (1850), *Un roi de la mode* (1851), comedii. Este autorul libretelor mai multor opere celebre: *Faust*, *Romeo et Juliette*, etc.

BARBOLOVICIU ALIMPIU, preot român din Transilvania, a luat parte la mișcările naționale ale Românilor transilvăneni.

BARBU, mănăstire de maici com. Grăjdana, jud. Buzău; întemeiată în 1662 de boierul Barbu.

BARBU LĂUTARUL, cîntecel comic, foarte cunoscut, al lui Vasile Alecsandri, tip creat de M. Millo. Poetul s'a inspirat din viața unei persoane reale, un lăutar din Iași cu același nume, vestit în vremea lui pe la 1845 și apreciat de List (cu ocazia vizitei la Iași în 1847) pentru talentul și memoria lui muzicală prodigioasă: se zice că i-a spus: „Ești un adevărat artist din grația lui Dumnezeu".

BARCA HAMILCAR († 228 a. Chr.), general cartaginez, tatăl lui Anibal. Știu să inspire fiului său o ură de moarte contra Romanilor. El e întemeietorul Barcelonei.

BARCANI, com. rur. jud. Brașov, plasa Săcele; 2076 loc.

BARCELONA, oraș în Spania (prov. Catalonia), port la Marea Mediterană; 600.000 loc.; are o facultate de medicină, biblioteci și arhive renumite.

BARCIANU DANIIL (*1847 † 1900), profesor și director de școale în Sibiu; a luat parte la mișcările politice ale Românilor din Transilvania, fiind în-

www.dacoromanica.ro

chis la Vaţ după procesul memorandului; a publicat cărţi didactice de ştiinţe naturale şi a redactat foi pedagogice.

BARCIANU SAVA POPOVICI (*1814 †1879), profesor român în Transilvania şi preot; autor de cărţi didactice: *Gramatică rom.* în l. germană: *Vocabular rom.-germ.*

BARCSAY ÁKOS (*1619 †1661), om politic ungur, a avut misiuni diplomatice din partea lui George Racotzi I, principele Ardealului; a fost cîtva timp şi principe al Ardealului.

BARDASARE-PANAITESCU EMANOIL, pictor român, profesor la Şcoala de bele-arte din Iaşi. A lucrat portrete, peisage, scene rustice, etc. Op. pr.: *Întoarcerea de la secerat, Sîmbăta Moşilor, Mănăstirea Agapia.*

BARDIA IOSIF (*1668 †1720), iezuit german, profesor la Viena, Graz, etc. În Sibiu a întărit propaganda catolică şi a fost numit după moartea mitropolitului unit Atanasie. *defensor* pe lîngă mitropolia unită din Transilvania.

BARI, oraş în Italia, în prov. cu acelaşi nume (Apulia).

BARIERA-VÎLCII, com. suburbană la municip. Craiova jud. Dolj.

BARITIU [bariţ] GEORGE (*1812 †1893), om politic, istoric şi ziarist român. El a întemeiat în Ardeal primul ziar (*Gazeta de Transilvania*, 1835) şi prima revistă (*Foaia pentru minte, inimă şi literatură*, 1838). A lucrat la reorganizarea şcoalelor româneşti din Braşov între 1836—1845 servind în acest timp şi ca profesor. Mişcarea din 1848 îl chemă în primele rînduri ale luptătorilor. Aflîndu-se în Sibiu şi oraşul căzînd în mîna Ungurilor, fu nevoit să fugă în Ţara-Românească. Aci fu arestat de Ruşi, dar scăpă fugind în Bucovina.

G. Baritiu.

După încetarea revoluţiei şi după ce Transilvania fu iar stăpînită de Austria, Baritiu se întoarse în Braşov şi, pe lîngă munca de ziarist, pe lîngă scrieri istorice, căută să răspîndească ideea ca Românii să se întovărăşească pentru opere economice. Graţie lui se înfiinţă fabrica de hîrtie la Zărneşti, pe care o conduse timp de douăzeci de ani. El fu cel mai de aproape colaborator al lui Şaguna la întemeierea *Asociaţiunii Transilvane* şi redactă statutele. A fost deputat în Camera imperială între 1861—66. La întemeierea Academiei Române, în 1866, a fost chemat ca reprezentant al Transilvaniei şi a lucrat cu hărnicie în toată vremea, prezentînd memorii, rapoarte despre cărţi, etc. După încheierea dualismului s'a stabilit în Sibiu, a redactat ziarul *Observatorul*, pentru care a avut cîteva procese politice. Luînd astfel parte la luptele din această epocă, el a redactat în 1881 *Memorialul alegătorilor*, care s'a publicat şi în traducere germană şi maghiară pentru a arăta punctul de vedere al Românilor faţă de măsurile aspre luate de Unguri cu tendinţă de desnaţionalizare. A fost şi preşedinte al comitetului central român între 1884—1887; a condus revista „Transilvania" (1861—1888), a fost director al şcoalei de fete înfiinţată de Asociaţiune în Sibiu şi printre toate aceste ocupaţii, a dat la lumină o Istorie a Transilvaniei în ultimele două secole.

BAR-COCHBA SIMON (sec. II după Chr.), agitator iudeu, a organizat o răscoală contra Romanilor şi s'a proclamat rege în Ierusalim, dar a fost învins de generalul Iulius Severus şi a pierit în luptă.

BARNABIŢI, ordin bisericesc înfiinţat la Milano (1530) cu scop de a întemeia şcoli, de a educa tinerimea şi de a pregăti clerici luminaţi.

BARNOVSCHI MIRON (†1633), Domn al Moldovei, 1626-1629. Numele drept ar fi fost MOVILĂ, iar acela sub care e în genere cunoscut nu ar însemna originea polonă, ci numai o indicaţie că avea proprietate la Bărnova (lîngă Iaşi) şi o terminare poloneză, pe care a dobîndit-o în timpul cît a stat în Polonia. A domnit în pace, isbutind a avea ascendent asupra Tătarilor, cari în vremea altor Domni făcuse multe şi rele năvăliri în Moldova. Turcii, supăraţi pentru politica lui filo-polonă, l-au mazilit şi, mai tîrziu, chemîndu-l cu viclenie la Constantinopol, i-au tăiat capul.

Miron Barnovschi.

BARNUM PHINEAS (*1810 †1891), American, vestit organizator de muzee cu rarităţi.

BARNUTIU [bărnuţ] SIMEON (*1808 †1864), unul din fruntaşii revoluţiei româneşti din Transilvania (1848). După studii făcute în Blaj, unde termină teologia, fu numit profesor în Blaj, dar episcopul Lemeny îl înlătură. Retrăgîndu-se la Sibiu, începu a studia dreptul. În această situaţie îl găsiră evenimentele din 1848. Cînd Ungurii prin proclamaţia din 13 Martie cerură, între altele, şi *unirea Transilvaniei cu Ungaria*, Barnutiu răspîndi un manifest prin care arăta că această unire va fi o nenorocire pentru Români, tot el, în adunarea vestită de la 15 Maiu în Blaj luă cuvîntul şi rosti acel mare discurs în care arăta că singura cale de urmat pentru Români este lupta contra Ungurilor. După aceasta, a fost firesc să se găsească între fruntaşii revoluţiei române. După revoluţie, şi-a continuat studiile de drept la Viena şi la Pavia. În 1855 a fost chemat ca profesor de filozofie şi drept la Iaşi, unde a avut pînă la 1863 un rol important în mişcarea culturală şi politică.

Simeon Barnutiu.

BARONZI GHEORGHE (*ca. 1815 †1896), ziarist şi scriitor român. A avut rol important în propaganda naţională în epoca unirii, redactînd *Ziua* în 1859 şi colaborînd la diferite reviste şi ziare. A debutat printr'o dramă (*Eleonora*, 1844 şi prin poezii publicate în „Curierul românesc" în 1845 şi urm. A scris poezii patriotice şi satirice (*Nopturnele*, 1853, *Satire*, 1866, *Opere poetice*, 1876, *Daciada*, 1890 , din cari s'au tipărit în timpul nostru o culegere făcută de N. Iorga (*Poezii alese*, 1909 ; a scris drame (*Matei Basarab*, 1858, *Alestar*, 1878, *Batista Veleli*, 1879), comedii (*Nătărăii*, 1876, *Lumea se dă pe ghiaţă*, 1877, *Ordinea zilei*, 1879, *Barba lui Ştefan cel Mare*, 1882, *Caritatea în costum de carnaval*, 1887), dar meritul lui cel mare stă în numeroasele traduceri ce a făcut din George Sand, E. Sue, Al. Dumas, Guizot, W. Scott ş. a.

BAROSS GAVRIL (*1848 †1892), om politic ungur; ca ministru s'a ocupat cu chestiunile de organizarea căilor de comunicaţie în regat.

BAROTUL, munte în Transilvania aşezat de a lungul întorsurei Oltului.

BAROZZI CONSTANTIN (*1833 † 1921), general român. După studii în ţară şi în Viena, s'a specializat în geodezie, a obţinut înaintare în grade, a fost profesor de fortificaţii la Şcoala militară de ofiţeri; a organizat serviciul geografic al armatei. În timpul războiului pentru independenţă era colonel: a lucrat pe lîngă cartierul general rusesc pentru organizarea trecerii trupelor şi apoi pe cîmpul de operaţie cu trupele de geniu. După războiu, a lucrat la parcelarea Dobrogei, a fost înaintat general de brigadă (1883) şi de divizie (1892), a fost şef al Casei militare a Regelui Carol şi şef al statului-major. A reprezentat ţara la diferite congrese internaţionale de geodezie, a fost vice-preşedinte al Societăţii geografice. Pentru scurt timp a fost ministru de războiu (1888) în guvernul prezidat de Teodor Rosetti.

BARRAS PAUL-JEAN (*1755 †1829), unul din

www.dacoromanica.ro

capii revoluţiei franceze; a fost membru al Directorului; a răsturnat pe Robespierre.

BARRÈME BERTRAND (*1640†1703), matematic fr., autorul unei cărţi de aritmetică practică (1682) şi altele, prin cari face calcule de dobînzi ş. a. De la el a rămas vorba *barem* (fr. barème): rezolvirea problemelor după calcule făcute dinainte.

BARRÈS MAURICE (*1862†1923, scriitor francez, a publicat opere politice şi romane. Pr. op. *Les déracinés* (1897); *Appel au soldat* (1900).Tendinţa sa e naţionalistă şi contra demagogiei.

BARROT [baro] **ODILLON** (*1791†1873, jurisconsult şi om de stat francez.

BARROW, ① fluviu în Irlanda, se varsă în golful Waterford ¶ ② cap în Alasca (America-de-Nord.

BARRY CAROL (1795†1860), arhitect englez, a construit palatul Westminster, sediul parlamentului.

BART JEAN ① (*1651†1702), vestit marinar francez ¶ ② pseudonimul scriitorului român **EUGENIU BOTEZ** (☛ acest nume).

BARTA, com. rur. jud. Ismail plasa Bolgrad.

BARTEL CAZIMIR, profesor şi om politic polon. E profesor de perspectivă la Academia de arte frumoase din Varsovia. Deputat, ministru al comunicaţiilor în timpul războiului cu Ruşii (1920), preşedinte de consiliu în 1926, a format de atunci de mai multe ori guvernul ţării.

BARTHA MIKLÓS (NICOLAE (*1848†1905), ziarist maghiar. A întemeiat (1880) ziarul „Ellenzék" în Cluj, care apare şi azi.

BARTHELEMI ST. HILAIRE JULES (1805 †1895), om politic francez şi scriitor, traducătorul lui Aristotel.

BARTHOLDI FREDERIC (*1834†1904), sculptor francez, autorul celebrei statui din New-York: *Libertatea luminînd lumea* şi al monum. *Leul din Belfort.*

BARTOK LAJOS (LUDOVIC) (*1851†1902), scriitor ungur şi poet. A trăit în Transilvania, a fost ziarist şi de cîteva ori ales deputat. Op. pr. *Kárpáti emlékek* (Amintiri din Carpaţi), 1885, *Erdözúgás* (Freamătul pădurii), 1889, *Kendi Margit*, dramă, 1884, *János Kiraly* (Regele Ioan), 1902.

BARTOLI MATTEO (*1873), linguist italian. Profesor la Universitatea din Torino. S'a ocupat mai ales de chestiunile în legătură cu domeniul ilir ic, şi de dialectul istro-român. A făcut recensii despre operele filologice româneşti. E membru corespondent al Academiei Române (1914).

BARTOLOMEU (—**VARTOLOMEIU**), unul din cei 12 apostoli. A predicat evanghelia în India şi în Armenia, unde a fost martirizat.

BARZI, o clasă de preoţi la vechii Gali; mai tîrziu fură numai cîntăreţi şi poeţi; se mai păstrară în Anglia pînă prin sec. XVI.

BASARAB, poate fiul lui Tihomir, primul domn sigur al Ţării Româneşti. Se ştie că în 1330 a avut o luptă cu Carol Robert, regele Ungariei, prin pasul Bran şi a învins pe inimicul său. Amintirea acestei lupte o găsim în poezia lui Grigore Alexandrescu: „Răsăritul lunii la Tismana".

BASARAB II zis **LAIOT** († ca. 1480), domn al Ţării-Româneşti între 1472—1476. Fiu al Voevodului Dan, a fost amic al lui Ştefan cel Mare şi, după multe documente, se vede că *l-a ajutat* după lupta de la Racova, contrar afirmaţiunii lui Grigore Ureche că a fost alături de Turci; mai tîrziu, părîndu-i-se că Turcii vor înfrînge pe Ştefan, a trecut de partea lor, ceea ce i-a pricinuit pierderea tronului prin intrarea armatelor lui Ştefan şi Mateiu Corvin, regele Ungariei, uniţi acum contra Turcilor. Laiot însă ucise pe înlocuitorul său, şi venind la tron un nepot al lui numit Basarab cel tînăr sau Ţepeluş, acesta împărţi cu el domnia, dîndu-i Oltenia, pe care a stăpînit-o cîţiva ani.

BASARAB III zis **CEL TÎNĂR**, zis **ŢEPELUŞ**, Domn al Ţării Româneşti (1476-1481). Aşezat în domnie, după toată probabilitatea, de către Ştefan cel Mare, dar fiind mai mult devotat Turcilor, este şi el gonit în Iulie 1481 şi, după ce revine pentru scurt timp, este silit să fugă şi este ucis de Mehedinţeni la satul Glogova.

BASARAB IV ☛ **NEAGOE.**

BASARABEASCA, sat jud. Tighina şi st. c. f. linia Cetatea-Albă—Galaţi.

BASARABI, staţie c. f. jud. Fălticeni (azi Baia) între Dolhasca şi Fălticeni.

BASARABIA, regiune din România. Acest nume se dădea pînă la 1812 numai unei părţi din Sudul acestei provincii care era ocupată de Tătari şi mai înainte aparţinuse Munteniei şi care prin sec. XVII şi XVIII se numia *Budgeac.* Pentru locuitorii din această regiune numele de Basarabia era necunoscut: îşi ziceau cum îşi zic şi azi: „Moldoveni". Cînd Ruşii, în 1812, au răpit jumătate din Moldova pînă la Prut, au simţit nevoia să dea un nume întregului teritoriu şi i-au zis *Basarabia.* Ei au stăpînit-o în întregime pînă în 1856, cînd după tratatul din Paris, au fost nevoiţi să cedeze Moldovei trei judeţe (Cahul, Bolgrad şi Ismail), pe cari le-au reluat după războiul din 1877—78 cu învoirea Conferinţei europene din Berlin. În timpul războiului mondial, cînd s'a prăbuşit regimul ţarist în Rusia, Basarabia s'a declarat independentă sub numele de „Republica Moldovenească" (1917) şi apoi Sfatul Ţării a votat unirea cu Regatul României (27 Martie 1918); astfel a revenit la Patria-mamă. Basarabia are o suprafaţă de 45.630 kmp.; avea la despărţirea ei de Moldova 482.630 loc.; după statistica din 1918 are 2.725.000 loc. Cuprinsă între cele două mari rîuri, Nistru şi Prut, ea este la N. deluroasă şi suprafaţa se înclină cu cît merge spre Marea Neagră şi Dunăre.

BASILESCU NICOLAE (*1860) profesor de economie politică la facultatea de drept din Iaşi (1892), apoi la cea din Bucureşti (1896).

BAŞCALIA, com. rur. jud. Tighina plasa Cogîlniceanu; 2395 loc. După legea 1929, sat circ. com. Chirsova.

BAŞ-CHIOI, pîrău mare în jud. Tulcea, pl. Babadag, se varsă în rîul Taiţa.

BAŞCHIRI, popor nomad din Rusia, pe lîngă Volga: „Başchiri sălbatici „(Alecsandri, *Pahod na Sybir*).

BASCI, populaţie de ca. 600.000, locueşte pe ambele cline ale Pireneilor Occidentali în Franţa şi în Spania. Originea lor nu e stabilită încă. Limba lor nu face parte din grupele de limbi ale popoarelor învecinate. Asupra lor a publicat studii prof. Ovid Densusianu: *Păstoritul la Bascii din Soule*, 1925; *La Soule în sec.* XVII, *după descrierea lui Froidoar*, 1927; *Quenouille* în „Bulletin du Musée basque", 1926.

BASCOV ① com. r. jud. Argeş, pl. Bascov ¶ ② staţie c. f. tot acolo ¶ ③ fost schit de călugăriţe tot acolo.

BASEDOW IOHAN (*1723†1790), pedagog german, a căutat să pună în practică ideile lui J.-J. Rousseau din „Emile" fundînd şi conducînd mai mulţi ani un institut, numit *Philantropinum* în oraşul Dessau, după ce publicase cartea sa *Culegeri de cunoştinţe necesare pentru educaţia tinerimii* (1774).

BASEL (=fr. **BÂLE**), canton în Elveţia (germană), reunit la confederaţie în 1501; în oraşul Basel s'a ţinut în 1431 un vestit conciliu convocat de biserica catolică în vederea ereziilor ce începuse să aibă curs.

BASILIC, ☛ **DESPOT-VODĂ.**

BASILICALE, adunare de legi şi dispoziţiuni juridice începută în Bizanţ în sec. IX sub domnia împăratului Vasile I şi continuată sub Leon VI şi Constantin VII. Ele au înlocuit în parte legislaţia lui Justinian şi au influenţat prin colecţia lui Harmenopol (☛ acest nume) primele legiuiri româneşti.

BASILIŢI, călugări creştini ortodoxi şi catolici; ordin întemeiat de *Vasile* (Basiliu) *cel Mare* (sec. IV).

BASILIU sau **BASILIOS** (—**VASILE**) **I MACEDONUL** (†886), împărat al Bizanţiului, se urcă pe tron după

www.dacoromanica.ro

ce ucise pe Mihail III (867), care-l făcuse *coregent*. Avu lupte cu Arabii și pierdu Sicilia.

BASILIU II BULGAROCTONUL (†1025), împărat al Bizanțiului de la 976 pînă la moarte, a suportat un războiu civil pornit de Phocas și a purtat războaie cu Bulgarii, al căror imperiu l-a distrus (1018).

BAZNA, stație balneară jud. Tîrnava-Mică, 1652 loc.; izvoare de iod, brom și sare; la 8 km. de Mediaș.

BASSORA, oraș comercial în Turcia asiatică; 18.000 loc.

BASSARABESCU ION AL. (*1870), nuvelist român. Profesor la liceul din Ploești, membru corespondent al Academiei Române. A colaborat la „Convorbiri literare". Op. pr. *Nuvele* (1903), *Vulturii* (1907), *Nenea* (1916), *Moș Stan* (1923).

BASTA GEORGE (*1505 †1607), condotier valon, de origine albaneză, se puse cu trupele sale în serviciul împăratului Rudolf II, bătu pe Mihaiu Viteazul la Mirăslău, apoi, împăcîndu-se cu el, luptară împreună contra lui Sigismund Bathori și, după lupta de la Gurăslău, luară Ardealul din mîna acestuia, dar, urmărind interese personale, ucise mișelește pe Mihaiu și deveni el stăpîn al Ardealului. Stăpînirea lui a fost un șir de jafuri. Moise Szekely, unit cu Turcii, voi să-i ia puterea din mînă, dar fu învins și ucis în bătălia dela Brașov. Astfel Basta rămase din nou domnitor pînă în Martie 1604, cînd împăratul îl rechemă.

George Basta (după o stampă din col. Academiei).

BASTARNI, seminție germanică, venită din spre răsărit prin părțile sudice ale Moldovei și pe la gurile Dunării. Ei au năvălit asupra Tracilor.

BASTERRA RAMON DE (†1928), diplomat spaniol. A fost însărcinat de afaceri în România. Amic al Românilor, a luat parte la încoronarea Regelui Ferdinand, vorbind în românește; a publicat o carte „Opera lui Traian", în care tratează despre colonizarea Daciei. Membru corespondent al Academiei Române (1921).

BASTIAT [bastia] **FREDERIC** (*1801 †1850), economist francez, unul din întemeietorii teoriei *liberului schimb*.

BASTILIA (fr. BASTILLE), citadelă militară în Paris, începu a fi construită în 1370; în timpul lui Richelieu deveni închisoare numai pentru nobili, în sec. XVIII se schimbă în închisoare obișnuită. Ocuparea și dărîmarea ei de către poporul Parisului (14 Iulie 1789) fu începutul marii revoluții franceze. Republica franceză a statornicit ziua luării B. ca sărbătoare națională, care se păstrează pînă azi.

BAȘOTĂ ANASTASIE, filantrop român. A fost mare hatman în Moldova, a lăsat prin testamentul său din 1869 sumele necesare pentru întemeierea unui institut în comuna *Pomîrla* (Dorohoiu), care să-i poarte numele. O epitropie numită prin testament a realizat dorința lui în 1879 și pînă în 1906 a funcționat ca școală particulară. De atunci administrarea fondurilor se face de Casa Școalelor, iar liceul de acolo este asimilat cu celelalte ale Statului, avînd și internat.

BAȘOTĂ VASILE magistrat și apoi advocat român din părțile Năsăudului; a publicat diferite scrieri și a lăsat un fond de stipendii la liceul din Năsăud.

BATAILLARD [batalar] **PAUL** (*1816 †1894), ziarist francez. A absolvit l'Ecole des Chartes. A sprijinit interesele poporului nostru în epoca constituirii statului modern, publicînd mai multe lucrări, între cari: *Les principautés de Moldavie et de Valachie*, Paris, 1856; *La Moldo-Valachie dans la manifestation de ses efforts et des ses voeux*, Paris, 1856; *Les principautés devant le congrès*, Paris, 1856; *La situation regulière de la Moldo-Valachie vis-a-vis de la Porte*, Bruxelles, 1857. Drept recunoștință, Adunarea Constituantă în Iunie 1866 l-a declarat cetățean român. Academia Română l-a ales membru onorar în 1872. Printre alte scrieri ale lui sînt interesante o sumă de cercetări asupra *Țiganilor*: originea lor (1875), aparițiunea lor în Europa (1848, 1877), situațiunea lor în trecutul depărtat (1876) și în timpul actual în Spania, Portugalia, Algeria și în alte țări (1881,1884, 1890).

BATAILLE [batai] **HENRI** (*1872 †1922), autor dramatic francez. *Maman Colibri*, comedie, *La marche nuptiale*, dramă, *La femme nue* (Modelul), *Le Scandale* s'au reprezentat și în București.

BATAVIA, (nume vechiu latinesc al Olandei) sau *Republică batavă*, nume purtat de statul olandez între 1795—1806, sub stăpînirea și apoi protecția lui Napoleon. De la 1806 se numi Regatul Olandei și primul rege fu Louis, fratele împăratului francez.

BATAVIA, cap. insulei Java; 290.000 loc.; întemeiată în 1617 de amiralul olandez Koen, distrusă de erupția vulcanică în 1883, rezidită apoi. E sediul guvernului olandez al Indiilor neerlandeze.

BÁTHORY ANDRÁS (ANDREIU) (*1566 †1599), cardinal și principe al Transilvaniei. Reprezenta ideea de unire cu Turcii contra împăratului. A fost învins de Mihaiu Viteazul în lupta de la Șelimber și ucis de un Secuiu. Cronica povestește că în momentul cînd omorîtorul a adus capul fostului principe, Mihaiu a exclamat: „Sărmanul popă!" și a dat ordin să fie îngropat cu toată pompa cuvenită. Scena aducerii capului a inspirat tablouri cunoscute ale pictorilor Aman și G. D. Mirea.

BÁTHORY GÁBOR (GAVRIL) (*1589 †1613), principe al Transilvaniei ales în 1608. În epoca aceea fiind necontenite lupte urmate de împăcări între împărații Austriei și între Turci, Bathory se făcu agentul Turcilor și, de aceea, avu amestec în afacerile principatelor române. El făcu două incursiuni în Muntenia: în 1610, cînd alungă pe Radu Șerban, Domnitorul susținut de împărat, și cînd oastea lui se dădu la prădăciuni și persecuții neomenoase, despre cari vorbesc cronicarii din acea epocă; în 1611, cînd este respins și fugărit de Radu Șerban, care-și redobîndise tronul. După aceasta, însă, el învinge armata imperială, care ajutase pe Radu Șerban, și o gonește în Moldova. Mai tîrziu s'a împăcat cu Radu Șerban, ce era pribeag în Transilvania, dar și-a pierdut sprijinul Turcilor și chiar în țară s'au ridicat mulți contra lui din pricina desfrînărilor lui și exacțiunilor administrative. Astfel a fost scos din domnie de Turci și apoi ucis în Oradea.

BÁTHORY ISTVÁN (ȘTEFAN), general al regelui Ungariei Matias Corvin, a intrat în Muntenia cu oști unguerești împreună cu ale lui Ștefan cel Mare ca să gonească pe Laiot Basarab (1476); a învins pe Turci în Cîmpul Pînei (13 Octombrie 1479).

BÁTHORY ISTVÁN (*1533 †1586), principe al Transilvaniei, 1571—1576, cînd fu ales de către o parte din nobilii poloni rege al Poloniei. Sosind în Cracovia înainte de rivalul său Maximilian, fu recunoscut de mai toți electorii, trecu la catolicism și luă în căsătorie pe Ana, din familia Iagelonilor. Domnia lui a fost din cele mai importante. A învins pe Ivan Groaznicul, țarul Moscovei, depărtînd pe Ruși de la țărmul mării Baltice, a organizat armata, a întărit puterea regală, a ocrotit și a încurajat desvoltarea literaturii și a fost pe punctul de a uni Coroana Poloniei cu a Moscovei, dar a murit prea repede.

BÁTHORY KRISTOF (CRISTOFOR) principe al Transilvaniei între 1576—1582.

BÁTHORY ZSIGMOND (SIGISMUND) (*1572 †1613), principe al Transilvaniei. Ales în 1581, cînd avea nouă ani, a domnit sub regență pînă în 1588, cînd a luat însuși conducerea țării. Fiind supus Turcilor, a voit să se libereze cu ajutorul împăratului Austriei și, tot în acest scop, s'a unit cu Mihaiu Viteazul și i-a trimis în ajutor oaste care a luptat

www.dacoromanica.ro

la Călugăreni. În 1597 a renunţat la tron şi a cedat domnia Împăratului Austriei în schimbul a două ducate şi a unei rente anuale, dar peste un an s'a răsgîndit şi şi-a reluat tronul, primind jurămîntul de credinţă la Turda (25 August 1598), însă iar peste un an a cedat domnia vărului său Cardinalul Andreiu Bathory şi s'a retras în Polonia. În 1601, după uciderea lui Andreiu, iar a luat domnia Transilvaniei, dar n'a putut s'o ţie, fiind învins la Gurăslău de Mihaiu Viteazul unit cu Basta. După aceea s'a retras definitiv şi a primit o rentă de la împărat.

Sigismund Bathori.

BATHURST, cap la Oceanul Îngheţat (America-de-Nord).

BATÎR, com. rur. jud. Tighina, plasa Căinari; 2142 loc.

BATOGUL ① lac cu apă minerală jud. Brăila ¶ ② com. rur. jud. Brăila, pl. Ianca.

BATOŞ, com. rur. jud. Mureş, plasa Teaca; tîrg. 21 Maiu.

BATTEMBERG ☛ ALEXANDRU.

BATTYANY IGNAŢIU (*1741 †1798), episcop al Transilvaniei, a fundat o bibliotecă în Alba Iulia.

BATTYANY LUDOVIC (*1806 †1849), om politic ungur; preş. cons. al primului minister ungur în 1848. Deşi partizan al unirii cu Austria, luă parte la revoluţie şi fu osîndit la moarte de către Windischgraetz la ocuparea Pestei.

BATUM, oraş şi port în Rusia (Transcaucazia.)

BAUDELAIRE [bod'lęr] CHARLES (*1821 †1867), poet francez, autorul colecţiei *Les fleurs du mal.* În româneşte s'au tradus multe din operele lui. Cele mai vechi traduceri sînt făcute de V. Pogor în 1870 (în „Convorbiri literare"), mai tîrziu de G. Pencioiu şi C. Z. Buzdugan (în „Lumea nouă"), de L .Dauş (în „Revista Nouă"), de G. Duma, Titu Dinu, Leon Feraru, Cezar Stoika, Westfried (în „Viaţa nouă"), de M. Jorgulescu (în „Neamul românesc"), de N. Davidescu (în „Flacăra"), de Al. Philippide (în „Gîndirea"), de D. Iacobescu (în „Noua revistă română"), etc. Cele mai multe traduceri se datoresc lui Al. Stamatiad, care a publicat şi două volume (*Poeme în proză*, 1912 şi *Cugetări şi paradoxe*, 1927). A mai apărut şi un volum (*Poeme în proză*) trad. de A. Luca.

BAUDOUIN [boduę] I DE FLANDRA (†1118), participă la cruciada din 1095 şi, la moartea fratelui său Godefroy de Bouillon, se proclamă rege al Ierusalimului. După el urmară alţi patru regi cu acelaşi nume şi în 1186, după uciderea lui Baudouin V, Ierusalimul fu cucerit de Saladin şi trecu iar în puterea păgînilor.

BAUDRILLART [bodriiar] HENRI (*1821 † 1892), economist francez, prof. la Collège de France, membru al Institutului. A condus mult timp *Journal des économistes.* Op. pr.: *Manuel d'économie politique* (1857, cu multe ediţii), *Les rapports entre la morale et l'économie politique* (1860), *Histoire du luxe privé et public* (1878—1889), *Etat moral et materiel des populations rurales* (1885), după o anchetă cu care fusese însărcinat de Academia de ştiinţe morale.

BAUMGARTEN ALEXANDRU (*1714 †1762), filozof german, creatorul *esteticei* ca ştiinţă specială. Princ. lucr.: *Aesthetica*, 1750 (în latineşte).

BAUR FERDINAND (*1792 †1860), teolog protestant german, a publicat multe scrieri de critică asupra chestiunilor religioase; a întemeiat *Şcoala de la Tübingen*, care îşi propune să studieze, în afară de consideraţii religioase, cărţile Noului Testament.

BAURCI, com. rur. jud. Cahul, pl. Traian.

BAUTZEN, oraş Germania (reg. Saxoniei) pe rîul Spree; 22.000 loc.; centru industrial; aci Napoleon a avut (Maiu 1813) o mare victorie contra armatelor ruseşti şi prusiene.

BAVARIA, unul din statele ce alcătuesc *Reichul* german; supr. 76.420 km. p.; 7.412.000 loc. Capitala: München (fr. Munich). Important centru catolic.

BAYARD PIERRE (*ca. 1473 †1524), cavaler francez viteaz, luă parte la multe lupte şi fu supranumit „Chevalier sans peur et sans reproche".

BAYLE [bel] PIERRE (*1647 †1706), filozof francez şi profesor de filozofie şi istorie la Rotterdam. Publică mult în franţuzeşte şi latineşte; parte din scrieri fură oprite de a intra în Franţa şi unele arse.

BAYREUTH, oraş în Bavaria, vestit prin teatrul, în care se cîntă în mod special numai operele lui Wagner, inaugurat în 1876.

BAZARGIC, oraş în jud. Caliacra; staţie c. f. capul liniei de la Medgidia; 35.000 loc. Inainte de unire (1913) se numea Dobrici, iar numele turcesc era Hagi-Oglu-Bazargic.

BAZIN RENÉ (*1853), scriitor francez, mai ales romancier. Membru al Academiei franceze (1904). Op. pr.: *La terre qui meurt* (1899), *Les Oberlé* (1901).

BAZIRGHIAN, com. rur. jud. Durostor, pl. Doimuşlar.

BĂBĂŞEŞTI, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Seini.

BĂBANA, com. r. jud. Argeş, pl. Uda.

BĂBĂIŢA, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Cilniştea.

BĂBENI ① com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat, plasa Oraşul. ¶ ② c. r. jud. Vîlcea, pl. Bălceşti. Staţie c. f. linia Piatra-Olt-Rîmnic-Sibiu.

BĂBEŞTI, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Ugocea.

BĂBICIU, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Oltu-de-Jos.

BĂBIU, com. rur. jud. Cluj, plasa Almaşului.

BĂCANI, ① com. rur. jud. Tutova, reşedinţă plasa Simila. ¶ ② com. r. jud. Bălţi, pl. Chişcăreni.

BĂCĂLEŞTI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Călmăţuiu.

BĂCEŞTI, com. rur. jud. Roman, plasa Roman-Vodă. Staţie c. f. Tirg.

BĂCIIA, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Geoagiu.

BĂDĂCIN, com. rur. jud. Sălaj, plasa Şimleul-Silvaniei.

BĂDĂRĂU ALEXANDRU (*ca. 1859 †1927), om politic. A debutat ca părtaş al mişcării socialiste din Iaşi, şi-a terminat studiile în Belgia. A fost profesor la un liceu din Iaşi, apoi deputat. A intrat în gruparea radicală a lui G. Panu; apoi în partidul conservator alături de Take Ionescu. De cîteva ori ministru, a jucat pînă la războiu un rol politic important.

BĂDĂRĂU EUGENIU (*1887), fizician român. Profesor de fizică experimentală la Universitatea din Cernăuţi. Basarabean, a studiat la Pisa, a fost profesor în Petrograd pînă în 1918.

BĂDĂUŢII VECHI, c. r. jud. Rădăuţi; 1271 loc. (1919); biserică zidită de Ştefan cel Mare în 1481, dărîmată în războiul mondial; staţie c. f.

BĂDENI ① com. rur. jud. Iaşi, plasa Cîrligătura. ¶ ② c. r. jud. Odorheiu, pl. Ocland. ¶ ③ c. r. jud. Turda, pl. Mihaiu Viteazul. ¶ ④ B.-MILUIŢI, c. r. jud. Buzău, pl. Glodeanurile.

BĂDEŞTI, com. rur. jud. Cluj, plasa Borşa.

BĂDEUŢI ① com. rur. jud. Rădăuţi, plasa Dorneşti. ¶ ② B.-NOI, c. r. tot acolo.

BĂDICU, com. rur. jud. Cahul, pl. Ion Voevod.

BĂDILIŢA, com. rur. jud. Fălticeni, plasa Lespezi.

BĂDULEASA, com. rur. jud. Teleorman, pl. Călmăţui.

BĂDULEŞTI, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Bogaţi.

BĂEŞTI ① com. rur. jud. Vîlcea, plasa Olteţu. ¶ ② B.-ALDENI, c. r. jud. Buzău, pl. Slănic.

BĂGACIU ① com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Tîrnava-Sîn-Martin. ¶ ② c. r. jud. Cluj, pl. Mociu.

www.dacoromanica.ro

BĂHNĂȘENI, com. rur. jud. Bacău, pl. Tazlău-Sărat.
BĂHRINEȘTI, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Siretului.
BĂICENI, com. rur. jud. Iași, plasa Cîrligătura.
BĂICOIANU SERGIE (*1841), general român. Studiile militare le-a făcut în Franța, devenind sublocotenent în 1863; a înaintat apoi pînă la gradul de colonel (1880), cînd a fost numit director al Școalei de ofițeri din București; general de brigadă (1893), de divizie (1900), a fost inspector general al cavaleriei.
BĂICOIU ① com. rur. jud. Prahova, pl. Filipești; împrejur terenuri petrolifere cu mari exploatări; stație c. f. pe linia București—Brașov. ¶ ② com. rur. jud. Lăpușna, pl. Ialoveni.
BĂICULEȘTI, com. rur. jud. Argeș, pl. Argeș.
BĂIEȘTI, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Pui.
BĂILE ①. com. rur. jud. Rîmnicu-Sărat, pl. Boldu. ¶ ② B.-EPISCOPIEI, stație balneară jud. Bihor, 8 km. de Oradea-Mare; stație c. f.; ape termale sulfuroase. ¶ ③ B.-ERCULANE, com. rur. jud. Severin, plasa Orșova.
BĂILEȘTI, com. urbană jud. Dolj, pl. Băilești; 18.000 loc. (1927); înființată în sec. XVII de frații Brătești; refăcută în 1832 de Barbu Știrbeiu, care a fost apoi Domn. Are 3 biserici. Aci s'a dat la 14 Septembrie 1828 o luptă mare între Ruși și Turci; a fost cartier militar important în timpul războiului 1877—78; stație c. f. linia Craiova—Calafat; are un gimnaziu de băieți înființat în 1922.
BĂINEȚ, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Siretului.
BĂISEȘTI, com. rur. jud. Fălticeni, plasa Mălini.
BĂIȚA ① com. rur. jud. Sălaj, pl. Cehul-Silvaniei. ¶ ② c. r. jud. Bihor, pl. Vașcău. ¶ ③ c. r. jud. Satu-Mare, pl. Baia-Mare. ¶ ④ c. r. jud. Someș, pl. Gherlei. ¶ ⑤ c. r. jud. Mureș, pl. Teaca. ¶ ⑥ c. r. jud. Hunedoara, pl. Brad.
BĂIUȚ, com. rur. jud. Someș, plasa Lăpuș.
BĂJEȘTI, com. rur. jud. Muscel, plasa Rîuri.
BĂLANUL, com. suburbană la orașul Giurgiu, jud. Vlașca.
BĂLAȘA DOMNIȚA, ☛ BRÎNCOVEANU.
BĂLĂBĂNEȘTI ① com. rur. jud. Lăpușna, plasa Budești. ¶ ② c. r. jud. Tutova. pl. Jerăvăț.
BĂLĂCEANU, com. rur. jud. Rîmnicu-Sărat, plasa Galbenu; 2017 loc.
BĂLĂCEANU CONSTANTIN (†1690), boer muntean, fiul vornicului Badea B., ginere și amic al Domnitorului Șerban Cantacuzino și al politicei lui austrofile. Trimis de acesta la Viena în misiune diplomatică, a aflat de moartea socrului său și de alegerea lui Brîncoveanu; a încercat atunci să vie cu armată austriacă să ia tronul, dar n'a reușit; a rămas deci în Viena și a servit ca general austriac, murind chiar în lupta cu Turcii la Zărnești.
BĂLĂCEANU CONSTANTIN (*1776 †1850), mare ban. Mare hatman, membru al Divanului judecătoresc (1836 și urm.), efor al caselor făcătoare de bine (1836 și urm.), mare logofăt al trebilor bisericești (ministru) (1838-42), deputat în Obșteasca Adunare. A fost unul din boerii cari au protestat în contra Regulamentului organic.
BĂLĂCEANU ȘTEFAN, logofăt, delegat de Obșteasca Adunare a Munteniei în comisia pentru alcătuirea Regulamentului Organic. Efor al Școalelor, 1836; membru al Înaltului Divan; deputat.
BĂLĂCEANU IOAN (*1825†. . . .), om politic român. A participat la revoluția din 1848 și a fost exilat. Prefect de poliție sub Cuza, ministru al Controlului (1859), reprezentant al Țării la Paris (1866), la Constantinopol (1870), ministru de externe (1876), apoi ministru plenipotențiar la Viena, la Roma, la Paris, la Constantinopol, delegat în Comisiunea europeană a Dunării și, în fine, ministru la Londra, după care s'a retras din trebile publice.
BĂLĂCESCU CONSTANTIN (*1800†1880), fabulist român. A fost între tovarășii de luptă literară și politică ai lui Heliade Rădulescu. După mișcarea din 1848 a fost prefect de poliție și director al teatrului. Colaborator la *Curierul românesc*, a publicat în cursul anilor diferite satire și fabule. Heliade Rădulescu a adunat o parte din scrierile lui într'un volum tipărit în 1845. Mai cunoscute: *O bună educație*, comedie, 1845; *Fă-mă, tată, să-ți seamăn*, 1860; Dintre fabule o cunoscută *Țăranul și pescarul*.

Constantin Bălăcescu.

BĂLĂCEȘTI, com. rur. jud. Gorj, plasa Jiu.
BĂLĂCIȚA, com. rur. jud. Mehedinți, reședință, plasa Bălăcița; 2155 loc.
BĂLĂNEȘTI ① com. rur. jud. Olt, plasa Drăgănești. ¶ ② c. r. jud. Neamț, pl. Răsboeni. ¶ ③ c. r. jud. Gorj, pl. Ocolu. ¶ ④ c. r. jud. Buzău, pl. Pîrscovu. ¶ ⑤ c. r. jud. Lăpușna, pl. Nisiporeni. ¶ ⑥ cătun com. Horez, jud. Vîlcea; aci e un izvor de pucioasă și o biserică zidită de un arhiercu Ștefan la 1496.
BĂLANI, com. r. jud. Bălți, pl. Rășcani; 4900 loc.
BĂLĂNOAIA, com. suburb. la orașul Giurgiu jud. Vlașca.
BĂLĂRIA, com. rur. jud. Vlașca, plasa Argeș.
BĂLĂSINEȘTI. sat jud. Hotin plasa Lipcani; 2060 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Corjeuți.
BĂLĂȘESCU NICOLAE, călugărește NIFON, profesor român. A venit în Muntenia din Ardeal și a fost profesor la seminariul din București (1835), apoi călugăr la Cernica. In 1848 a luat parte la luptele contra Ungurilor; a fost membru în *comitetul permanent* din Sibiu și în *comitetul de pacificațiune*; ca să scape de Unguri, a fugit în România; aci a fost cîtva timp arestat de Ruși. Op. pr. *Dicționar latin-român*, 1847; *Gramatică română*, 1850.
BĂLĂȘEȘTI, com. rur. jud. Tutova, plasa Jerăvăț.
BĂLĂȘOENI, com. rur. jud. Ilfov, plasa Bolintin.
BĂLĂUȘERI, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, pl. Bahnea. Tîrg în ziua de 3 Martie, 8 Maiu, 17 Iulie, 13 Septembrie, 20 Decembrie.
BĂLCACI, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, pl. Valea-lungă; tîrg în ziua de 9 Noembrie.
BĂLCĂUȚI, ① com. rur. jud. Rădăuți, plasa Dornești ¶ ② c. r. jud. Hotin, pl. Lipcani.
BĂLCESCU CONSTANTIN (*1813† . . . .), ministru și președinte al Consiliului format din directori în timpul domniei lui Cuza (1861).
BĂLCESCU NICOLAE (*1819†1852), istoric român și om politic; unul din conducătorii revoluției din 1848. A murit în exil la Palermo. Principalele sale lucrări: *Istoria Românilor sub Mihaiu Viteazul* (postumă), *Magazin istoric pentru Dacia*, revistă de istorie în colaborare cu Aug. Treb. Laurian (1845 — 1848), *Question économique des principautés* (1850). Cu el istoriografia română intră într'o fază nouă. El a studiat instituțiile în mod special (armata, starea muncitorilor plugari), a publicat pentru prima dată cronicile muntene, precum și un număr însemnat de documente. cu comentarii; apoi mai multe biografii (Miron Costin, Ion Tăutu, ș. a.).

Nicolae Bălcescu.

BĂLCEȘTI ① com. rur. jud. Vîlcea, reședință, plasa Bălcești. ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Novaci. ¶ ③ c. r. jud. Cluj, pl. Calata. ¶ ④ c. r. jud. Argeș, pl. Oltu-de-jos.

www.dacoromanica.ro

BĂLEANU EMANOIL VORNIC, comandant al miliției din Muntenia (1831), adversar al mișcării din 1848 și, ca atare, caimacam pentru o zi (29 Iunie) cînd fugi guvernul provizoriu; membru al căimăcămiei din 1858, care pregăti și prezidă alegerea Domnitorului (Cuza).

Em. Băleanu.

BĂLEANU GRIGORE BAN, membru în comisiunea pentru alcătuirea Regulamentului Organic (1831); mai tîrziu prin 1836 și urm. îl găsim prezident al Înaltului Divan (= Cons. miniștrilor).

BĂLEANU GRIGORE POSTELNIC, boer român, fiul lui Ivașcu B., ginere al Domnitorului Șerban Cantacuzino. A fost unul din fruntașii mișcărilor naționale contra lui Nicolae Mavrocordat și a urmărit punerea Munteniei sub suzeranitatea Austriei spre a scăpa de Turci.

Banul Grigore Băleanu (după o stampă din col. Academiei).

BĂLENI ① com. rur. jud. Covurlui, plasa Bujor. ¶ ② B.-ROMÂNI, c. r. jud. Dîmbovița, pl. Nucet. ¶ ③ B.-SÎRBI, c. r. tot acolo.

BĂLEȘTI ① com. r. jud. Rîmnicul-Sărat, pl. Măicănești; 1.767 loc. (1912). Aci s'a întîlnit Radu-cel-Frumos cu Ștefan-cel-Mare în 1479 și s'au împăcat. ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Ocolu; 1839 loc. ¶ ③ c. r. jud. Vasluiu, pl. Racova.

BĂLGRAD ☞ ALBA-IULIA.

BĂLINEȘTI, com. rur. jud. Dorohoiu; are o biserică zidită de Logofătul Ion Tăutul pe la anul 1511, descrisă de Al. Odobescu.

BĂLNACA, com. rur. jud. Bihor, pl. Bratea; menționată în 1458.

BĂLOȘESCU ISAIA (*1763†1834), episcop al Bucovinei între 1823-1834. fost egumen al mân. Dragomirna și al mân. Putna. Prin stăruința lui s'a înființat institutul teologic din Cernăuți (1827).

BĂLTANELE, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Motru-de-Jos. Aci se află o fabrică de spirt.

BĂLTĂREȚU ȘTEFAN, negustor și bancher în București pe la finele sec. XVIII și începutul sec. XIX. Vorbește despre el Ion Ghica în scrisoarea către Alecsandri „Băltărețu".

BĂLȚĂTEȘTI, com. rur. stațiune balneară, jud. Neamțu, pl. Cetatea-Neamțu, descoperită pe la 1810; izvoare cloro-sodice, sulfuroase; 27 km. de Piatra-Neamț.

BĂLȚAȚI ① com. rur. jud. Teleorman, plasa Roșiorii-de-Vede. ¶ ② c. r. jud. Iași, pl. Cîrligătura. ¶ ③ c. r. jud. Rîmnicul-Sărat, pl. Orașul. ¶ ④ c. r. jud. Vasluiu, pl. Movila-lui-Burcel. ¶ ⑤ B.-DE-JOS, c. r. jud. Mehedinți, pl. Dumbrava. ¶ ⑥ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo.

BĂLTENI ① com. rur. jud. Dîmbovița, plasa Ghergani; 1373 loc. (1912). ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Jiu ¶ ③ c. r. jud. Vasluiu, pl. Peneș-Curcanul. ¶ ④ c. r. jud. Buzău, pl. Cîmpu. ¶ ⑤ c. r. jud. Olt; 2187 loc.

BĂLȚI ① județ în Basarabia, cap. *Bălți*; supr. 5.260 km. p., 372.012 loc. (1922): are 7 plăși, 1 com. urbană, 77 com. rurale cu 250 de sate; face parte din eparhia Hotinului; ține de circumscripția Curții-de-Apel din Cernăuți; are 262 școale primare; are 19 cooperative cu un capital de 550.000 lei; sînt în total 119 biserici ortodoxe, 5 temple israelite și o biserică catolică. ¶ ② oraș cap. jud. *Bălți*; 22.000 loc. (1922); stație c. f. spre Rezina, spre Vasile Lupu — Iași și Chișinău, spre Lipnic; are un liceu de băieți, înființat în 1906, și unul de fete, înființat în 1924; are o catedrală cu hramul Sf. Nicolae și o biserică cu hramul Buna-Vestire. Nu se știe cînd s'a întemeiat, se știe că în sec. XV a fost ars de Tătari. Tîrg în zilele de 2-5 Ianuarie, 15-18 Februarie.

Stema jud. Bălți.

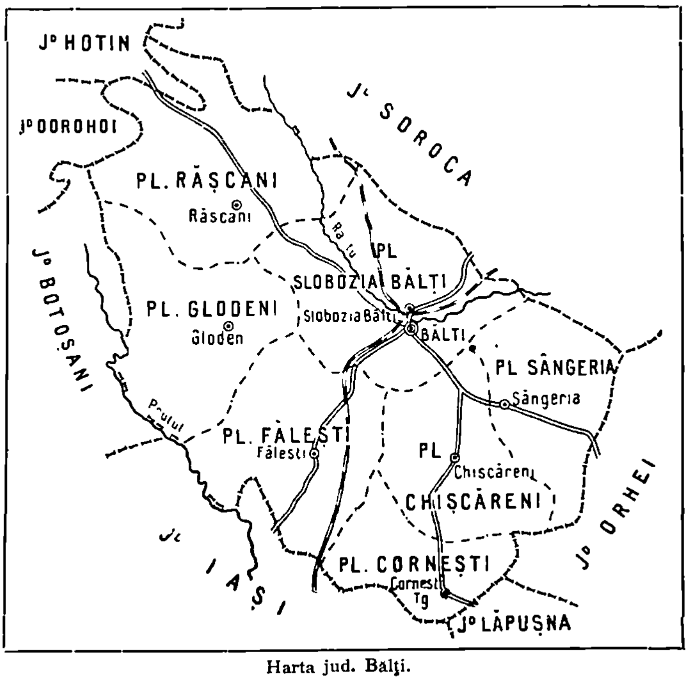

Harta jud. Bălți.

BĂLUȘENI, c. r. jud. Botoșani, pl. Corni.

BĂLUȘEȘTI, com. rur. jud. Roman, plasa Roman-Vodă.

BĂLVĂNEȘTI, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Coșuștea.

BĂNCILĂ OCTAV (*1872), pictor român. Profesor la Școala de bele-arte din Iași, a făcut multe expoziții. A lucrat portrete, scene sociale, inspirîndu-se din evenimente politice cum a fost răscoala din 1907, scene pastorale, rustice.

BĂNEASA ① com. rur. jud. Covurlui, plasa Bujor. ¶ ② c. r. jud. Vlașca, pl. Marginea. ¶ ③ c. r. jud. Teleorman, pl. Călmățuiu. ¶ ④ c. r. jud. Ismail, pl. Ialpug. ¶ ⑤ B.-HERĂSTRĂU, com. suburbană, reședința plășii Băneasa, jud. Ilfov, pe rîul Colentina; a fost proprietate a lui Constantin Brîncoveanu; aci sînt ruinele palatului lui G. Bibescu.

BĂNESCU NICOLAE (*1878), profesor român. A fost profesor în București la gimnaziul „Cantemir" și la liceul „Sf. Sava"; după 1918 a fost numit profesor de bizantinologie la facultatea de litere din Cluj; membru corespondent al Academiei Române. A publicat studii despre literatura greacă veche *(Sofocle, Euripide)* și despre scriitorii bizantini, cum și o monografie despre *Ion Maiorescu*, în colaborare.

BĂNEȘTI ① com. rur. jud. Vlașca, plasa Argeș. ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Hălmagiu. ¶ ③ c. r. jud. Bihor, pl. Beliu. ¶ ④ c. r. jud. Prahova, pl. Prahova. ¶ ⑤ c. r. jud. Orheiu, pl. Telenești.

BĂNULESCU GAVRIIL (†1821), primul Mitropolit al Basarabiei. Originar din Bucovina, trecu în Ardeal, unde făcu studiile. Profesor de latinește în Iași (1778), călugărit la Constantinopol (1779),

www.dacoromanica.ro

predicator la Mitropolia din Iaşi (1781), profesor de filozofie la Poltava (1782), episcop la Cetatea-Albă (1789), Mitropolit al Chersonului şi Crimeei (1790), Mitropolit al Kievului şi Haliciului (1799 , membru al Sinodului din Petersburg (1801) retras din cauză de boală la Odesa (1804). Mitropolit al Moldovei (1808), organiză diecesa Basarabiei după pacea de la Bucureşti (1812), Arhiepiscop al Chişinăului şi Hotinului, care cuprindea şi o mare parte din Ucraina (1813), înfiinţă un seminariu duhovnicesc la Chişinău (1813), o tipografie a Mitropoliei (1814); în timpul lui s'a zidit Mitropolia din Chişinău; el a tipărit la Petersburg în 1819 o biblie românească.

Gavriil Bănulescu.

BĂRA, com. rur. jud. Roman, reşedinţă, plasa Şcheia. Aci este un spital.

BĂRĂBANŢ, com. suburbană la oraşul Alba Iulia jud. Alba.

BĂRĂGANUL, cîmpie jud. Ialomiţa, supr. 250.500 hect.; mult timp pustie (descrisă de A. Odobescu în „Pseudokynegeticos" cap. I). De pe la 1890 a început a se întemeia sate numeroase.

BĂRĂŞTI, ① com. rur. jud. Fălticeni, plasa Boroaia. ¶ ② **B.-DE-CEPTURI**, c. r. jud. Olt, pl. Spineni. ¶ ③ **B.-DE.VEDE**, c. r. tot acolo. ¶ ④ **B.-HAŢEGULUI**, c. r. jud. Hunedoara.

BĂRĂTEAZ, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Vinga.

BĂRBĂTEŞTI, ① com. rur. jud. Vîlcea plasa Govora. ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Gilort. ¶ ③ com. rur. jud. Argeş plasa Uda.

BĂRBEŞTI, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Ceremuşului.

BĂRBOIU, ① com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Dumbrava. ¶ ② biserică în Iaşi.

BĂRBOŞI, ① staţie importantă de c .f. jud. Covurluiu pe linia Brăila-Galaţi. ¶ ② c. r. jud. Turda, pl. Luduş.

BĂRBUCEANU, com. rur. jud Dîmboviţa, plasa Bilciureşti.

BĂRBUEŞTI,. com. rur. jud. Argeş, plasa Oltu-de-Sus.

BĂRBULESCU ILIE (*1873), profesor român. Are la facultatea de litere din Iaşi catedra de *limbi slavice*. A publicat în limba croată o teză despre *fonetica alfabetului cirilic* (1899); director al revistei „Arhiva" din Iaşi. A publicat multe scrieri de specialitate, între cari: *Problemele slavisticei la Români* (1906). *Istoria literaturii şi gramaticei limbii bulgare vechi* (1930). E membru corespondent al Academiei Române (1908).

BĂRBULEŞTI, com. suburbană la oraşul Urziceni jud. Ialomiţa.

BĂRCANI, com. rur. jud. Braşov, plasa Săcele.

BĂRCĂNEŞTI, ① com. rur. jud. Olt, plasa Drăgăneşti. ¶ ② c. r. jud. Ialomiţa, pl. Urziceni. ¶ ③ c. r. jud. Prahova, pl. Cîmpu.

BĂRCUŢ, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Hendorf; tîrg. 16 Martie.

BĂRGĂU, trecătoare între Transilvania şi Bucovina.

BĂSEŞTI, ① com. rur. jud. Teleorman, plasa Călmăţui. ¶ ② c. r. jud. Mehedinţi, pl. Coşuştea. ¶ ③ c. r. jud. Sălaj, pl. Cehul Silvaniei. ¶ ④ c. r. jud. Severin, pl. Făget. ¶ ⑤ c. r. jud. Fălciu, pl. Vutcani.

BĂŢANII-MARI, ① com. rur. jud. Trei-Scaune. plasa Baraolt. ¶ ② **B.-MICI**, c. r. jud. Odorheiu, pl. Oacland.

BĂTARCI, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Ugocea.

BĂTĂŞANI, com. rur. jud. Vîlcea, plasa Bălceşti.

BĂTEŞTI, com. rur. jud. Severin, plasa Făget.

BĂTINEŞTI, com. rur. jud. Putna, plasa Zăbrăuţi.

BĂTRÎNA, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Dobra.

BĂTRÎNEANUL (zis şi **BATERNAY**) **ALEXANDRU** (†1848), luptător român în Transilvania, în mişcarea de la 1848; prins de Unguri, fu osîndit la moarte şi executat.

BĂTRÎNI, com. rur. jud. Prahova, plasa Teleajen.

BĂUŢARUL-INFERIOR, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Sarmisegetuza. ¶ ② **B.-SUPERIOR**, c. r. tot acolo.

BEACONSFIELD [biconsfild], lord cu numele de familie **DISRAELI BENIAMIN** (*1804 †1881), scriitor şi om politic englez, şeful partidului conservator (*tory*); de mai multe ori prim ministru; a combătut tractatul de la San-Stefano şi a provocat convocarea congresului de la Berlin (1878).

BEATRICE, femee din Florenţa (†1290), imortalizată de Dante în „Divina Comedie": ea îl conduce în Paradis, unde nu poate intra nici Virgiliu, nici Staţiu, cari nu fusese creştini.

BEATTY [biti] **DAVID** (*1871), amiral englez. A lucrat la reorganizarea forţelor navale engleze şi a comandat o parte din flotă în războiul mondial; s'a distins, între altele, în luptele de la Iutlanda (21 Maiu 1915) ; comandant suprem al marinei engleze (1916), ministru al amiralităţii, înobilat cu titlu de baron şi viconte.

BEAUHARNAIS [boarne] **EUGEN DE** (*1781 †1824), fiul Iosefinei, devenită soţia lui Napoleon I; avu multe distincţiuni ca militar; în fine, fu numit vice-rege al Italiei cu sediul la Milan. În 1814 revoluţia din capitala sa, ajutată de aliaţii contra împăratului, îl răsturnă. De atunci trăi în Munich.

BEAUMARCHAIS [bomarşe] **CARON DE** (*1723 †1799), autor dramatic francez. Opere pr.: *Barbier de Séville* (1775), *Mariage de Figaro* (1778), comedii cunoscute, satire sociale scrise cu spirit. Prima a fost tradusă de *Haralamb Lecca*, 1909 („Bibl. p. toţi").

BEAUMONT [bomon] **ÉLIE DE** (*1789 †1874), geolog francez, profesor la şcoala de mine (1829) şi la Collège de France (1832), membru al Academiei de ştiinţe; a lucrat *harta geologică* a Franţei. La şcoala de mine a avut elev pe Ion Ghica, pentru care avea o atenţiune deosebită.

BEBA-VECHE, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Sînnicolaul-Mare; 3200 loc.

BEBEL FERDINAND AUGUST (*1840 †1913), agitator german, unul din şefii social-democraţilor din Germania.

BEBENI, com. rur. jud. Sălaj, plasa Jibou.

BECCARIA CESARE (*1738 †1794), jurist italian, autorul vestitei lucrări *Dei delitti e delle penne* (delicte şi pedepse), întemeietorul dreptului penal modern.

BECENI, com. rur. jud. Buzău, reşedinţă, plasa Slănic, compusă din 11 sate, 2.853 loc. (1912).

BECHAMP [beşam] **JACQUES ANTOINE** (*1816 †1908). chimist francez. Familia lui s'a stabilit în Bucureşti. Aci şi-a perdut părinţii. A stat în ţară mulţi ani, aci a învăţat la colegiul Sf. Sava (caietul de cursuri e din 1833) şi după cursurile universitare s'a specializat în farmacie. In Decembrie 1833 a trecut în faţa comisiunii de stat examen de farmacist. Mai tîrziu s'a dus în Franţa şi a fost profesor de chimie medicală la facultatea de medicină din Montpellier (1857), apoi la cea din Lille. A scris despre fermentaţiunea vinului, despre compoziţia sîngelui, etc. Opera pr.: *Les microzymas* (1883). Microzimele — după el — sînt nişte agregaţiuni moleculare foarte mici, dar vizibile, acestea sînt germenii bacteriilor şi pot deveni patogene. A fost membru onorar al Academiei Române (1906).

BECHET, ① com. rur. jud. Dolj, reşedinţa plăşii Gîrgiova, port la Dunăre în faţa Rahovei; 2.231 loc. (1912); aci se varsă Jiul în Dunăre; s'a înfiinţat pe la 1828 de către Românii fugiţi din Bulgaria; portul exista înainte şi se numea *Schela Ciobanului*. Aci s'a dat lupta lui Mihaiu Viteazul

www.dacoromanica.ro

cu Turcii în 1598; pe aici a trecut Dunărea în 1828 generalul rus *Geismar* contra Turcilor; în 1877 a fost jefuit de bande turceşti. În comună sînt două biserici, din cari una veche din 1833. ¶ ② baltă în jud. Dolj la N. comunei. ¶ ③ sat jud. Mehedinţi. ¶ ④ c. r. jud. Romanaţi, pl. Olteţu.

BECI, numele ce se dădea Vienei de către Români, pînă pe la mijlocul sec. XIX, după cuv. maghiar „Becs". N. Orăşanu zice într'o poezie: „porunci de la *Beci* cu şurup la *deci*".

BECIU, ① com. rur. jud. Olt, plasa Drăgăneşti. ¶ ② c. r. jud. Buzău, pl. Sărăţel. ¶ ③ mănăstire jud. Orheiu întemeiată de preoţii Andreiu şi Ion Raşca în 1797.

BECICHERECUL-MIC, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Chişoda; 3642 loc.

BECKET TOMAS (*ca. 1119 †1170), teolog englez şi om politic. Arhiepiscop de Cantorbery, apără drepturile clerului în contra prerogativelor regale. Trăi mult timp exilat în Franţa; întorcîndu-se, fu ucis cu învoirea Regelui Henric II. Biserica Angliei l-a declarat sfînt.

BECLEAN, ① com. rur. jud. Someş, plasa Beclean, reşedinţa plăşii. ¶ ② c. r. jud. Făgăraş, pl. Făgăraş; tîrg la 29 Noembrie. ¶ ③ c. r. jud. Odorheiu, reşedinţa plăşii Tîrnava-de-Sus.

BECQ DE FOUQUIÈRES LOUIS (*1831 †1887) scriitor francez. Opere pr.: *Traité de versification* (1879).

BECQUEREL ANTOINE (*1788 †1878), fizician francez, a publicat studii mai ales asupra electricităţii şi magnetismului.

BEDEUS GUSTAV BARON DE SCHARBERG (†1861), A fost prim-pretor şi prim notar în Sibiu. A publicat articole despre istoria Saşilor şi despre cronologia vieţii lui Crist.

BEDEUS IOSIF BARON DE SCHARBERG (*1782 †1858), funcţionar şi scriitor sas. A fost secretar la cancelaria imperială transilvăneană din Viena (1827), apoi prim-comisar regnicolar pentru Transilvania (1837). In timpul turburărilor din 1848 s'a refugiat în Muntenia. Opera pr. *Atlas genealogic şi geografic al Ungariei şi al ţărilor învecinate* (Sibiu 1851).

BEDEUS IOSIF BARON DE SCHARBERG (*1826 †1901), economist şi scriitor sas, fiul precedentului. A fost magistrat în Sibiu, a luat parte la revoluţia din 1848 ca soldat al miliţiei orăşeneşti din Sibiu, dar oraşul fu cuprins de trupele lui Bem şi el se refugiă în Muntenia. Ocupă funcţiuni importante şi, după întemeierea dualismului, deveni unul din luptătorii politici pentru drepturile naţiunii săseşti în cadrul statului maghiar. El a întemeiat *Reuniunea agricolă* săsească şi *Institutul de credit fonciar*, cari au devenit cu timpul puternice fondaţiuni financiare.

BÉDIER [bedie] JOSEPH (*1864), profesor francez la Collège de France. Opere pr.: *Roman de Tristan et Iseult* (1900), *Histoire de la littérature française* (cu P. Hazard).

BEDUINI, Arabi nomazi cari trăesc în Africa de Nord, în Arabia şi în Siria.

BEECHER STOWE [bicer stoŭ] HARRIET (*1812 †1896), scriitoare americană, care, cunoscînd condiţia mizerabilă a sclavilor, scrise *Uncle Tom's Cabin* (Coliba unchiului Tom) (1850), operă ce a făcut-o cunoscută în toată lumea, traducîndu-se în mai toate limbile europene. La noi prima traducere a fost făcută de *Teodor Codrescu* în 1853; iar în timpul din urmă avem traducerea lui *C. D. Moldoveanu* (1913) şi a lui *Iosif Nădejde* (aceasta ca prelucrare pentru tinerime).

L. van Beethoven.

BEERNAERT [bernart] AUGUSTE (*1829 †1912), om politic belgian. Advocat. A fost ministru şi prezident de consiliu. A luat premiul Nobel pentru pace (1909). A fost membru onorar al Academiei Române (1906).

BEETHOVEN LUDWIG VAN (*1770 †1827), celebru muzicant şi compozitor. Născut în Germania, a trăit în Viena. A fost lovit de o surzenie puternică, fapt care l-a izolat de lume, l-a întristat foarte mult, dar nu l-a oprit de a compune. Din compoziţiile sale cităm: 9 *simfonii*, mai cunoscute a 3-a numită *Eroica*, a 5-a, a 6-a numită *Pastorala*; 7 uverturi; 32 de sonate; *Fidelio*, singura lui operă de muzică dramatică, ş. a. Amintirea lui s'a comemorat în 1927 şi la noi prin 3 concerte simfonice date de „filarmonica" şi prin 2 festivaluri organizate de Ministerul Instrucţiei la Ateneul Român.

BEGA, rîu afluent al Tisei; trece prin oraşul Timişoara; parte din el este transformat în canal.

BEGIDOF, general rus, care a făcut parte din armata de ocupaţie în 1829 şi urm. şi a reprimat răscoalele produse în 1831 în Moldova cînd s'a început recrutarea pentru organizarea miliţiei naţionale.

BEHAR, provincie şi oraş din India engleză.

BEHARCA, com. rur. jud. Dolj, plasa Filiaşi.

BEHRING EMIL (*1854 †1917), medic german, a descoperit serul *antidifteric* şi *antitetanic*; profesor de igienă la Halle; director al Institutului de igienă din Marburg.

BEHRING VITUS (*1680 †1741), navigator danez; fu în serviciul lui Petru cel Mare, făcu expediţii în Camciatca şi descoperi strîmtoarea care desparte Asia de America şi care primi numele lui.

BEIUŞ (sau BEINŞ), com. urb. jud. Bihor, reşed. pl. Beiuş; 3631 loc. (1919); staţie c. f. între Vaşcău şi Oradea.

BEJENARI, com. rur. jud. Caliacra, plasa Sf. Dumitru.

BEKSICS [becsici] GUSTAV (*1847 †1906), ziarist şi om politic ungur; s'a ocupat de chestiunea naţionalităţilor din Ungaria şi, în operele sale, a adoptat atitudinea cea mai şovinistă. Caracteristică e lucrarea: *Programul politicei naţionale în Ardeal şi Secuime*, 1896. Pentru propaganda în străinătate a publicat: *La question roumaine*, 1894.

BELA I, rege al Ungariei între 1061-1063, nepotul regelui Ştefan cel Sfînt.

BELA II, rege al Ungariei 1131-1141; anexă Bosnia.

BELA III, rege al Ungariei 1173-1196, sprijinitor al literelor, înfiinţă o şcoală superioară la Veszprem.

BELA IV, rege al Ungariei, 1235-1270; suferi invaziunea Mongolilor (1241), cari îl învinseră şi-l siliră să fugă în Austria.

BELĂUŢI, com. rur. jud. Hotin, plasa Suliţa; 2236 loc.

BELCEŞTI, com. rur. jud. Iaşi, plasa Cîrligătura; 2020 loc.

BELCEV (†1892), om politic bulgar, mort asasinat de adversari politici.

Nicolae Beldiceanu.

BELCHIUGUL CODRULUI, staţie balneară jud. Sătmar; 2245 loc.; la 9 km. de gara Aciş.

BELDICEANU NICOLAE (*1844 †1896), scriitor român. A fost profesor în Fălticeni, în Botoşani şi în Iaşi la gimnaziul Ştefan cel Mare. A publicat poezii, mai ales pasteluri, în *Convorbiri literare*, apoi în *Contemporanul*, fiind atras în mişcarea socialistă, în *Arhiva Societăţii* din Iaşi — o poemă *Pămîntul*; a făcut şi cercetări de arheologie. Alte opere: *Antichităţile de la Cucuteni*, 1885.

BELDICEANU NICOLAE N. (*1881 †1923), nuvelist român. A debutat în „Sămănătorul" (1903). Opere pr.: *Chipuri de mahala*, 1904; *Cea dintîiu iubire*, 1906; *La un han odată*, 1911; *Chilia dragostei*, 1913; *Ospăţul*, 1921.

BELDIMAN ALECU (*1760 †1826), scriitor moldovean, autorul cronicii versificate *Jalnica tragodie*, în care povesteşte întîmplările din Moldova

www.dacoromanica.ro

în timpul eteriei (1821) lăsată în manuscris și tipărită întîiu în 1861 de A. Balica. În timpul vieții lui a tipărit la Buda cîteva traduceri: *Moartea lui Avel*, 1818; *Istoria lui Numa Pompilie*, 1820; *Tragodia lui Orest*, 1820. A lăsat multe manuscrise, cari se păstrează la Academie, unele din ele datate.

Alecu Beldiman.

BELDIMAN ALEXANDRU (*1832†1898), ziarist român. A fost prefect de poliție în 1866 cînd s'a petrecut detronarea Domnitorului Cuza. A susținut ideea Domnului pămîntean și în acest scop a întemeiat ziarul „Adevărul" în 1882 (în Iași, apoi, din 1888, în București), avînd ca deviză proverbul „Să te ferești, Române, de cuiu străin în casă".

BÉLDY PÁL (PAVEL) (*1621 †1679), nobil secuiu, general al Principelui Ardealului Rakoczy II, s'a distins în luptele cu Polonii.

BELEGENI, com. rur. jud. Bihor, plasa Beiuș.

Belerofon.

BELEROFON (BELLEROPHON), personaj mitologic grec. Învinse himera, monstru cu mai multe capete, silit fiind a se luptă cu el de către regele Liciei, care voia să-l piarză, dar apoi îl făcu ginere.

BELEȚI, com. rur. jud Muscel, plasa Podgoria.

BELFAST, oraș în Anglia (Irlanda), port; 386.000 loc.; mare centru industrial.

BELFEGOR, numele unui drac dintr'o carte a lui Machiavelli (tipărită în 1543). Din ea s'a inspirat La Fontaine pentru a scrie una din poveștile sale și I. Caragiale pentru a da pe „Chir Ianulea". Subiectul se găsește și într'o carte populară tipărită în 1851: „Dracul și femeia". E o satiră contra femeilor: Tartorul, pentru a lumina anume chestiuni, trimite pe pămînt pe dracul Belfegor ca să ia chip de om, să se însoare și să trăiască zece ani. Nemerește o nevastă așa de rea încît nu poate împlini termenul ce i se dăduse. În legătură cu această poveste este și proverbul: „Femeia a îmbătrînit pe Dracu" și o anecdotă populară în care o babă se ia la întrecere cu Dracu ca să strice o căsnicie și reușește să înspăimînte chiar pe Drac. O găsim versificată de A. Pann și de T. Sperantia.

BELGIA (BELGIQUE, BELGIE; germ. BELGIEN), stat în Europa. Se mărginește la N. cu Olanda, la E. cu Germania și Luxemburg, la S. și SV. cu Franța, la NV. cu Marea Nordului. Supr. 30444 km. p.; 7.875.000 loc. (1926), adică 259 loc. pe km. p. E o țară puțin muntoasă; mai mult un platou cu ondulațiuni. E udată de fluvii și rîuri importante, comunicînd între ele prin multe canaluri: *Iser* vine din Franța și se varsă în M. Nordului lîngă Nieuport; *Escaut* vine din Franța și trece în Olanda, după ce a primit apele afluenților direcți și indirecți: *Demer*, *Nethe*, *Dile*, *Lis*, *Dendre*; *Meuse* vine din Franța și trece în Olanda, după ce a primit pe *Semois*, *Ourthe*, *Lesse*, *Sambre*, *Geer*. Capitala *Bruxelles* (Brussel), 809.000 loc. Orașe pr. *Anvers* (Antwerpen), *Liege* (Luttich), *Gand* (Gent), *Bruges*. *Ostenda*, *Louvain* (Löwen). Statul e împărțit în 9 provincii: Anvers, Brabant, Hamant, Limburg, Liege, Luxemburg, Namur, Flandra Orientală, Flandra Occidentală.

Belgia este pomenită în timpul Romanilor și pe atunci făcea parte din Gallia și, deci, a fost supusă de Cezar odată cu restul Galliei; aceea însă nu corespunde cu hotarele statului de azi. Năvălirea triburilor germanice i-a schimbat fizionomia latină și împrejurările ulterioare i-au dat o fizonomie dublă și două limbi (franceză și flamandă), după originea locuitorilor din provinciile din cari era alcătuită. S'a format totuși un spirit național comun, care s'a desvoltat mai ales în vremea cît a fost unită cu Franța. După tratatul de la Viena (1815), ea a fost anexată la Olanda și numai în 1830 s'a liberat și s'a constituit ca stat, recunoscută de celelalte în 1831, și cu neutralitatea garantată. De atunci țara a făcut mari progrese în domeniile economiei naționale, în industrie, în civilizație. Prin iscusința regelui Leopold II, a dobîndit și un imperiu colonial (Congo).

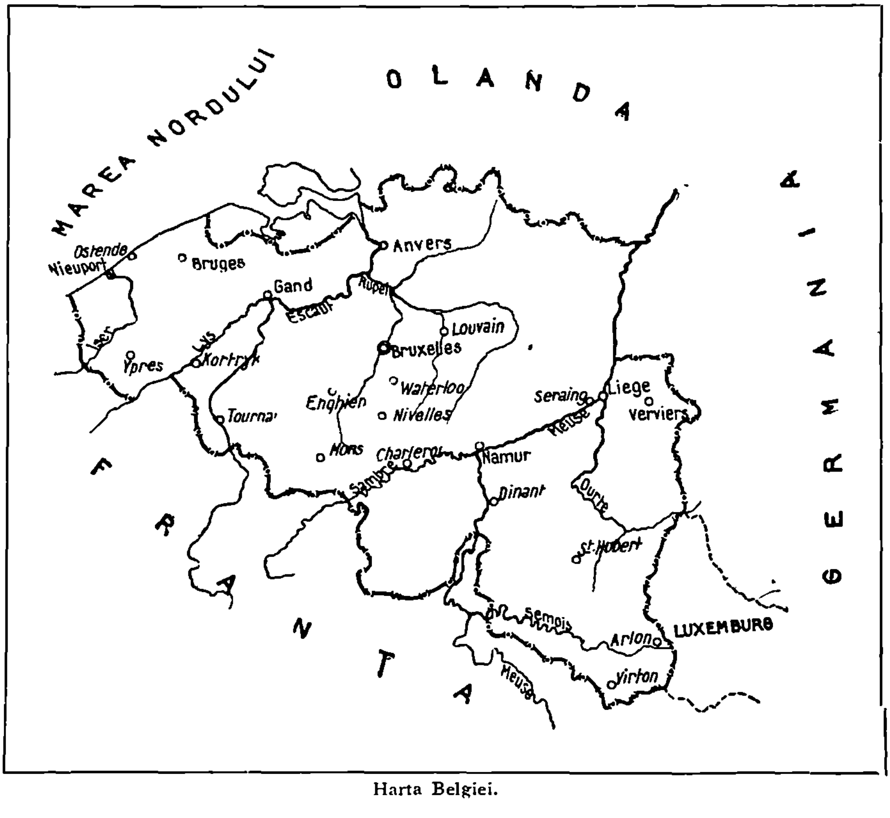

Harta Belgiei.

www.dacoromanica.ro

în 1914 Germania a călcat tratatul de neutralitate pe care-l semnase cu celelalte state vecine, și armatele ei au pătruns în primele zile pe teritoriul Belgiei. De aceea ea a suferit ocupația streină pînă la sfîrșitul războiului, d'abia o mică porțiune de teritoriu rămăsese liberă. După încheierea păcii, firește, că n'a mai rămas neutră, ci a încheiat un tratat de alianță cu Franța.

BELGRAD (**BEOGRAD**), capitala regatului Jugoslaviei, la confluența Savei cu Dunărea; 200.000 loc. Aci a fost în epoca romană *Singidunum*; mai tîrziu s'a numit *Alba Iulia*, nume care explică pe cel actual (*beo-grad* = oraș alb). Se compune din mai multe cartiere, întemeiate și desvoltate în diferite epoce. Are universitate, muzeu, bibliotecă.

BELICA, com. rur. jud. Durostor, plasa Turtucaia.

BELIMARCOVICI IOVAN (*1828 †1906), general sîrb și om politic; s'a distins în luptele cu Turcii (1876-78) la ocuparea orașului Niș; în 1889 a fost numit în consiliul de regență al minorului rege Alexandru I (cu Ristici și Protici).

BELIN, com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Baraolt; 2354 loc.

BELINȚ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Recaș; stație de c. f. între Lugoj și Timișoara.

BELITORI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Roșiorii-de-Vede; 5073 loc..

BELIU, com. rur. jud. Bihor plasa Beliu; 2212 loc.

BELIZARIU (*ca. 494 †ca. 565), general bizantin, prețuit de Justinian: învinse pe Perși, apoi pe Vandali, distrugînd regatul lui Gelimer din Africa, cuprinse Roma din mîna Ostrogoților, cari o asediară zadarnic un an întreg. Rechemat la Constantinopol, fu trimis din nou în Italia, dar de astădată nu mai avu succes. Se mai luptă cu Hunii; dar căzu în disgrația împăratului. Legenda spune că și-a trăit ultimii ani orb și cerșetor. Viața lui a inspirat multe opere poetice, muzicale (Rotrou, Donizetti) și plastice (Van Dik, Salvator Rosa, Gérard).

BELL ANDREW (*1753 †1832), preot și pedagog englez. A publicat, fără mult răsunet, o serie de cărți și articole despre un învățămînt *mutual*, inspirat de la modul cum învățau citirea și scrierea copiii indigenilor din India (1780). Mai tîrziu, cînd, după 1803, și Lancaster răspîndi ca al său un același metod de învățămînt, urmă o polemică aprigă, hrănită și de deosebirea de confesiune religioasă dintre ei, și prin aceasta se răspîndi mult și în Anglia și alte țări europene. La noi metodul, cînd s'a introdus, s'a numit mai mult *lancasterian* (☛ **LANCASTER**).

BELLAY [bele] **JOACHIM DU** (*ca. 1525 †1560), poet francez, unul din întemeietorii școalei literare zise *la pléiade* (cu Ronsard și Baïf).

BELLINI VINCENZO (*1802 †1835), muzicant și compozitor italian, autor al vestitelor opere *Piratul*, 1827, *Norma*, 1831, *Sonnambula*, 1831, *Puritani*, 1835.

Bellini.

BELLINZONA, oraș în Elveția, cantonul *Ticino* (Tessin); 3500 loc.

BELLOESCU STROE (*1838 † 1914), profesor român. Diplomat inginer din Gand, a fost profesor și director al Școalei reale din Brăila (1864), apoi profesor de matematici la liceul din Bîrlad, unde funcționă pînă în 1898. Intrînd în luptele politice, fu deputat și senator în mai multe rînduri. Belloescu a înființat în orașul său *Casa poporului*, cu bibliotecă publică, săli de expoziție, de conferințe și a lăsat un fond important pentru întreținerea ei. A murit ucis de tîlhari.

BELLU (**BELLIO**) **BARBU** (*1825 †1900), om politic român. A studiat în Atena; a fost magistrat, ajungînd membru la Înalta Curte (1859); a fost deputat, senator și ministru de culte (1862) și de justiție (1863).

BELOBREȘCA, com. rur. jud. Caraș, plasa Moldova-Nouă.

BELOȚU, com. rur. jud. Dolj, plasa Brabova.

BELTING, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Arded; 2726 loc.

BELUCISTAN, regiune întinsă în Asia meridională, vecină cu Afganistanul, parte stăpînită de Englezi, parte sub protectoratul lor.

BEM IOSIF (*1794 †1850), general polon, luă parte la mișcarea revoluționară poloneză contra Rusiei în 1830. După înăbușirea ei, fugi în Franța; iar în 1848 veni în Ungaria ca să lupte—la început cu succes mare — contra Austriei și apoi și a Rusiei, care vine în ajutor. Învins în urmă, fugi în Turcia, unde deveni pașă.

Iosif Bem. (după o stampă din col. Academiei).

BÉMONT CHARLES *1848, istoric francez. Profesor la École des chartes; dirige „Revue historique". A publicat studii asupra istoriei Angliei. Membru onorar al Academiei Române (1926).

BENAVENTE JACINTO (*1866), autor dramatic spaniol, a obținut premiul Nobel pentru literatură în 1922.

BENCECUL-DE-JOS, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Recaș.

BENCZÚR IULIUS (*1844), pictor ungur, profesor în München, apoi (1883) directorul Academiei de pictură din Budapesta.

BENDELA TEOFIL (*1814 †1875), mitropolit al Bucovinei și Dalmației. Născut în Cernăuți, a studiat la Viena, a devenit ieromonah în 1840, arhimandrit în 1857, apoi mitropolit în 1874.

BENDER, numele turcesc al **TIGHINEI** (☛ acest cuvînt).

BENDEVSCHI MIHAIL, preot și scriitor român din Bucovina; a publicat o *carte de rugăciuni* (1889) ș. a.

BENEDEK ALADÁR (*1843 †1873), poet ungur.

BENEDEK ELEK (**ALEXIE**) (*1859), scriitor și ziarist ungur din Ardeal, conducătorul unei reviste pentru copii. A publicat o *colecție* de basme și balade ale Săcuilor (1885); mai multe *romane* cu subiecte din viața Săcuilor; o *colecție de poezii* poporane ungurești; *Hazánk története* (Istoria patriei, 1904); *Magyar mese és mondavilág* (= lumea basmelor și legendelor, 1895, cinci volume); o adunare de *biografii* ale Ungurilor însemnați, din cari au apărut 12 volume. Este decanul scriitorilor maghiari rămași în Ardeal după unire. A patronat cîteva traduceri din literatura română.

BENEDEK LUDOVIC (*1804 †1881), general austriac, s'a distins în lupta de la Solferino (1859), a fost guvernator al Ungariei (1860), dar în războiul din 1866 cu Prusia și-a legat numele de dezastrul de la Königgrätz.

BENEDETTI VINCENT CONTE (*1817 †1900), diplomat francez, a fost însărcinat să convingă pe regele Prusiei a opri pe Prințul de Hohenzollern de a primi Coroana Spaniei. Din această pricină s'a pornit războiul din 1870.

BENEDICT, (*480 †543) sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 14 Martie. Venit din orașul Norcia la Roma ca să facă studii, se desgustă de viața destrăbălată a tinerilor de seama sa și se retrase într'un loc sălbatec pe munți, unde trăi trei ani într'o peșteră, vizitat numai de un călugăr care-i știa retragerea și-i aducea de mîncare. Descoperit de un preot, apoi de niște păstori (497) deveni vestit pentru viața sa evlavioasă și călugării dintr'o mănăstire apropiată îl chemară să le fie stareț. Neputîndu-i supune la regulele lui de viață, îi părăsi și se întoarse în munți. În 529 întemeiă o mănăstire pe Monte-Cassino, devenită celebră, căci de acolo și-a luat obîrșia ordinul Benedictinilor, ale căror regule le-a stabilit el. Acolo a murit, după ce și-a săpat însuși mormîntul.

www.dacoromanica.ro

BENEDICTINI, ordin călugăresc catolic, instituit de Sf. Benedict în 529, avînd sediu în mănăstirea din Monte-Cassino (Italia); răspîndit mai ales prin sec. IX. Ei cultivau studiile, mai ales istoria şi muzica; aveau adevărate şcoale în mănăstirile lor. Acestea se înmulţiră cu timpul în toate ţările catolice şi călugării lor îşi modificară orînduiala, luînd chiar nume deosebite (trapişti, chartreux, etc.), unele dobîndind organizare militară. În 1336 papa, printr'o specială hotărîre, căută să menţină coeziunea lor, dar nu cu deplin succes. Munca lor stăruitoare a devenit proverbială: *muncă de benedictin*. În unele mănăstiri benedictinii s'au ocupat de lucrări agricole.

BENE MERENTI, medalie română (☛ Partea I S'a acordat pentru prima dată în anul înfiinţării la 4 Martie 1876 lui Alecsandri şi lui Odobescu.

BENEŞTI, ① com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Agnita ¶ ② c. r. jud. Vîlcea, plasa Bălceşti.

BENFEY THEODOR (*1809 †1881), orientalist german, profesor la Goettingen. Opere pr.: *Lexicon al rădăcinilor greceşti* (1842), premiat în Franţa; *Manual de limba sanscrită* (1854); *Istoria filologiei orientale în Germania* (1869).

BENGAL, regiune în India engleză, pe lîngă golful Bengal; 182.000 km. p., 57.700.000 loc. Oraş principal: *Calcutta*.

BENGESCU GEORGE (*1848 †1922), scriitor român. Toate studiile le-a făcut în Franţa. Venind în ţară în 1871, a fost magistrat, profesor de limba franceză la liceul Mateiu-Basarab; apoi a intrat în cariera diplomatică (1892), dar nici în aceasta n'a stăruit mult. ci, reintors în Franţa, s'a ocupat cu istoria literară şi cu bibliografia, publicînd o lucrare asupra operelor lui Voltaire (1882-1890), premiată de Academia franceză; apoi editînd mai multe volume din colecţia operelor complete ale scriitorului francez. În 1881 a reintrat în diplomaţie şi a funcţionat ca secretar de legaţie şi ca ministru la Londra, la Paris, la Bruxelles, la Haga, la Atena. Membru corespondent, apoi membru activ al Academiei Române (1921), el a compus şi a prezentat discursul său de recepţiune, dar a murit înainte de a-l fi citit în şedinţă publică. Afară de operele citate, el a lucrat mult pentru a face cunoscută literatura şi istoria noastră, traducînd în limba franceză opere româneşti (*Le Pic aux regrets* de Carmen Sylva, *Pastels* de Alecsandri) sau publicînd studii istorice (*Alexandre le Bon*, *Question dinastique en Roumanie*) şi bibliografice (*Bibliographie franco-roumaine*) şi o serie de lucrări bio- şi bibliografice despre *Carmen Sylva*.

BENGESCU-DABIJA GHEORGHE (*1844 †1916), scriitor dramatic român. A fost intendant general şi controlor general în armată; a fost membru al Ateneului Român ales în 1905. Opere pr.: *Radu cel frumos*, dramă, 1875; *Principesa de Trebizonda*, operă bufă, 1875; *Pygmalion*, tragedie, 1886; *Amilcar Barca*, tragedie, 1894.

BENGEŞTI, com. rur. jud. Gorj, plasa Cărbuneşti.

BENGUELA, ţinut al coloniei portugheze Angola pe coasta de V. a Africei. Capit. *Sao Felipe de Benguela*, port la Oc. Atlantic; 3.000 loc.

BENIGNI IOSIF (*1782 †1849), scriitor şi ofiţer austriac, a fost cîtva timp comandantul graniţei militare din Transilvania; prin anii 1834 şi urm. a redactat ziare în Transilvania, apărînd interesele germanismului. În timpul revoluţiei din 1848 a fost împuşcat de Unguri la ocuparea Sibiului.

BENJAMIN DE TUDELA († ca. 1178), Evreu din Spania care a călătorit prin Italia, peninsula balcanică, Asia mică, prin Egipt, poate şi prin alte părţi. A lăsat o relaţie de călătorie. Aci vorbeşte şi despre *Vlahii* din ţinuturile imperiului bizantin.

BENKENDORF, colonie germană jud. Cetatea-Albă.

BENKÖ JOZSEF (*1740 †1814), profesor secuiu.

BENKÖ KÁROLY (*1805 †1863), istoric ungur din Transilvania, a publicat documente pentru istoria acestei provincii.

BENNDORF OTTO (*1838 †1908), arheolog german, profesor în multe oraşe; călători mult în Grecia şi Asia Mică. Opere pr.: *Metopele dela Selinont* (1873), *Călătorii în Licia si în Caria* (1884). Director al Institutului arheologic din Viena. Membru onorar al Academiei Române (1894).

BENNET GORDON (*1841 †1918), publicist american, directorul ziarului *New-York-Herald*; subvenţionă a doua expediţie a lui Stanley (1874-78) şi o exped. la Polul Nord, stabili un cablu special pînă în Europa ca să aibă mai repede noutăţi pentru ziar.

BENNIGSEN AUGUST CONTE (*1745 †1826), general rus, s'a distins în luptele contra Francezilor (1812), contra Turcilor în Basarabia (1774, 1788), contra Poloniei (1793); a fost între conjuraţii cari răsturnară pe ţarul Paul I.

BENTHAM JEREMY (*1748 †1832), filozof englez, s'a ocupat cu etica şi cu legislaţia; a avut rol politic important în patria sa şi scrierile lui au fost cunoscute şi au avut influenţă în tot Occidentul, mai ales în Franţa. În etică a formulat teoria *utilitarismului*: tot ce măreşte suma de bine pentru individ este util.

BENTU, com. rur. jud. Buzău, plasa Cîmpu.

BEOGRAD, numele capitalei Jugoslaviei, pe care noi ne-am deprins a-l scrie *Belgrad*: ☛ acest cuvînt.

BEOŢIA, ţinut al Greciei vechi; astăzi formează, cu Attica, o prefectură a statului grec.

BÉRANGER [beranje] PIERRE (*1780 † 1857), cunoscut prin *canţonetele* sale cu spirit satiric social şi politic. În româneşte s'au tradus şi s'au imitat cîteva de către Gr. Alexandrescu, mai tîrziu Iosif Vulcan şi N. Orăşanu; dar mai numeroase traduceri a publicat P. V. Grigoriu în „Convorbiri literare" şi în timpul din urmă Teodor Naum în „Drum drept".

BERARIU ARTEMIU (*1834 †1922), preot şi scriitor român din Bucovina. A ocupat funcţiuni în administraţia bisericească, a publicat cîteva broşuri cu subiecte religioase şi un mare număr de articole în reviste şi ziare, între cari şi „Candela", la care a colaborat regulat de la 1883 pînă la 1895.

BERARIU IOAN (*1846 †1895), preot. şi scriitor român din Bucovina. A publicat poezii, articole istorice, cum şi broşuri cu subiecte bisericeşti în româneşte şi nemţeşte.

BERBERIA, întinsă regiune în Africa septentrională în care s'au format mai tîrziu statele Maroc, Algeria, Tunis, Tripolis.

Berber.

BERBEŞTI, ① com. rur. jud. Maramureş, plasa Sugătag. ¶ ② c. r. jud. Vîlcea, pl. Olteţu.

BERCA, mănăstire jud. Buzău pe rîul Buzău; fundată în 1694 de Mihalcea Cîndescu.

BERCENI ① com. rur. jud. Prahova, plasa Cîmpu. ¶ ② c. r. jud. Ilfov, pl. Vidra.

BERCHEZOAIA, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Şomcuţa-Mare.

BERCIOIU, com. rur. jud. Argeş, plasa Oltu-de-Jos.

BERCSÉNYI NICOLAE CONTE (*1664 †1726), general ungur, a luat parte la luptele din jurul Budei (1686).

BERCU, com. rur. jud .Satu-Mare, plasa Satu-Mare.

BÉRCZY KÁROLY (*1821 †1867), scriitor ungur, a publicat poezii şi traduceri din Dickens şi Irwing.

BERDESCU ALEXANDRU (*ca.1833 †1871), compozitor român, elev lui A. Flechtenmacher ; culese şi publică un mare număr de *arii populare*.

BEREA, com. rur. jud. Sălaj, plasa Carei.

BEREASA, com. rur. jud. Vaslui, plasa Movila-lui-Burcel.

www.dacoromanica.ro

BERECHIU, ① com. rur. jud. Bihor, pl. Cefa ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Ineu.

BEREGSĂUL-MARE, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Chişoda.

BERENDEIU, pretendent la tronul Moldovei, ucis în lupta de la Baia (1465).

BÉRENGER RENÉ (*1830 †1915), om politic francez, autorul legii care-i poartă numele, bazată pe principiul suspendării pedepsei ce s'ar cuveni celui ce e judecat pentru prima greşală. Membru al Acad. de ştiinţe morale şi politice. Cunoscut şi prin lupta contra imoralităţii sub diferitele ei forme sociale.

BERENI, com. rur. jud. Mureş, plasa Miercurea-Nirajului.

BEREŞTI, ① com. rur. jud. Putna, plasa Sascut. ¶ ② c. r. jud. Covurluiu, staţie c. f. linia Bîrlad—Galaţi. ¶ ③ sat jud. Dorohoiu. ¶ ④ sat jud. Iaşi. ¶ ⑤ sat jud. Vîlcea. ¶ ⑥ sat jud. Mehedinţi. ¶ ⑦ sat jud. Gorjiu. ¶ ⑧ sat jud. Vlaşca. ¶ ⑨ deal jud. Mehedinţi. ¶ ⑩ pîrău jud. Bacău. ¶ ⑪ B.-BISTRIŢA, c. r. jud. Bacău, pl. Bistriţa. ¶ ⑫ B.-TAZLĂU, c. r. jud. Bacău, pl. Tazlău.

BERETEU, rîu în Transilvania; unit cu Crişul-repede se varsă în Criş.

BEREVOEŞTI, ① com. rur. jud. Muscel, plasa Rîul-Doamnei. ¶ ② B.-UNGURENI, c. r. tot acolo.

BEREZENI, com. rur. jud. Fălciu plasa Fălciu; 2690 loc. După legea 1929, sat circ. com. Fălciu.

BEREZINA, ① rîu în Rusia, lung 525 km., se varsă în Nipru; unit cu Dvina printr'un canal care leagă astfel Marea Neagră cu marea Baltică; vestit prin victoria lui Carol XII (1708) şi prin înfrîngerea armatelor lui Napoleon I în 1812; în 1920 lupte între Polonezi şi bolşevici. ¶ ② com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Decebal; 2610 loc.

BERGEN, oraş şi port în Norvegia întemeiat în 1070 de regele Olaf; punctul de adunare al refugiaţilor români, în timpul războiului mondial, spre a trece în Anglia şi în Franţa.

BERGLER ŞTEFAN (*1680 ca. † 1738), sas din Braşov, filolog, autor al ediţiilor clasicilor greci din Lipsca şi Hamburg; în 1722 a fost chemat în Bucureşti ca profesor şi a murit acolo.

BERGNER RUDOLF (*1860) scriitor german, a făcut studii interesante şi obiective despre Românii din Transilvania (*Siebenbürgen*, 1884), şi despre Români în genere (*Rumänien, Land und Leute*), 1887. A cercetat la faţa locului viaţa Moţilor.

BERGSON HENRI (*1859), filozof francez, profesor la Collège de France, membru al Acad. de ştiinţe morale; caută să lămurească unele confuziuni ale metafizicei printr'o analiză mai profundă a fenomenelor conştiinţei. Opere pr.: *Incercare asupra datelor imediate ale constiinţei* (1889); studii asupra *rîsului* (1900). În 1928 i s'a decernat premiul Nobel pentru literatură.

BERHECIU, com. rur. jud. Tecuciu; staţie c. f. între Tecuciu—Bîrlad.

BERHOMETE-PE-SIRET, com. rur. jud. Storojineţ; staţie c. f.

BERINDEI ANTON (*1838 †1899), general român. După studii la Metz, a devenit locotenent (1862); colonel în 1877, a luat parte la războiu aşezînd podul peste Dunăre; general în 1885, general de divizie în 1895. Ca inspector general al geniului, a condus lucrările pentru fortificarea Bucureştilor. Secretar general al Ministerului de războiu, apoi ministru (1896—1899). A înfiinţat revista *România militară*, în care a publicat multe studii şi cercetări.

BERINDEI DUMITRU (*1832 †1884), arhitect român. A studiat în Paris, s'a ocupat cu studii asupra chestiilor de artă, de inginerie urbanistică, de istorie specială şi a fost unul din întemeietorii „Revistei Române" (1861) cu A. Odobescu şi alţii.

BERINDEI ION (*1871 †1928), arhitect. După ce a absolvit şcoala de poduri din Bucureşti, a învăţat arhitectura în Franţa. Întorcîndu-se în ţară, a lucrat multe construcţiuni, căutînd să modifice stilul bizantin dîndu-i un caracter românesc. Se citează: casa generalului Arion, palatul lui G. Gr. Cantacuzino, Muzeul Kalinderu, hipodromul de la Băneasa. În 1900 a organizat secţia arhitecturii la şcoala de bele-arte din Bucureşti. În 1906 a organizat expoziţia din Parcul Carol.

BERISLĂVEŞTI, com. rur. jud. Argeş, plasa Oltu-de-Sus.

BERKELEY GEORGE (*1684 †1753), filozof englez, episcop în Irlanda; adversar al materialismului şi al necredinţei, susţine că fenomenele naturii sînt un fel de cuvînt al lui Dumnezeu prin care ne conduce voinţa. Efectele acestor fenomene formează obiectul ştiinţelor naturale; cauzele lor, obiectul teosofiei. Opere pr.: *Tratat asupra principiilor cunoştinţei omeneşti* (1710).

BERLEŞTI, com. rur. jud. Brăila, plasa Ianca.

BERLIN, oraş capitala Prusiei şi a statului Germaniei; 4.000.000 loc., socotind şi *Charlottenburg* şi suburbiile. Mare desvoltare industrială şi culturală: universitate şi alte şcoli superioare, bibliotecă, muzeuri, etc. Oraş vechiu: se pomeneşte din 1240. Dintre faptele istorice importante petrecute aci putem cita: a adăpostit peste 7.000 de protestanţi goniţi din Franţa în sec. XVII după revocarea edictului de la Nantes; a fost ocupat trei ani de Francezi (1806); a fost sediul congresului european în 1878, care a regulat chestia Orientului; în 1918 s'a produs revoluţia care a răsturnat imperiul şi a stabilit regimul republican.

BERLIOZ LOUIS (*1803 † 1869), compozitor francez, a introdus în instrumentaţie efecte necunoscute pînă atunci; a scris simfonii dramatice şi opere: *Romeo şi Julieta*, *Osîndirea lui Faust*, capo d'operă a sa, o simfonie funebră, etc.

L. Berlioz.

BERLIŞTE, com. rur. jud. Caraş, plasa Răcăşdia.

BERMUDE, insulă în Oceanul Atlantic (America-de-Nord aparţine Angliei.

BERNA (fr. BERNE, germ. BERN), oraş în Elveţia, capitala confederaţiei; 90.000 loc. Are o măreaţă catedrală. Într'o groapă din centru se ţin totdeauna vii cîţiva urşi, ursul fiind marca oraşului şi cantonului.

BERNADOTTE JEAN BAPTISTE (*1764 †1844), sergent în timpul marei revoluţii, ajunse general, ambasador al Franţei la Viena, mareşal al Franţei (1894), prinţ de Ponte-Corvo, ales şi proclamat rege al Suediei şi Norvegiei sub numele de Carol XIV (1810), luptă (1812) alături de alţi suverani contra lui Napoleon; el a întemeiat dinastia care domneşte şi azi în Suedia.

BERNARD CLAUDE (*1813 †1878), medic, fiziologist francez, profesor la Sorbona, la Collège de France, membru al Academiei, senator, etc. Studiă fenomenele chimice ale digestiunii, formulă o teorie a diabetului, descoperi rolul nervilor vasomotori, studiă efectele otrăvurilor şi ale anestezicelor, puse baza fiziologiei generale.

BERNARDIN DE ST.-PIERRE JACQUES HENRI (*1737 †1814), scriitor francez, autorul vestitului roman *Paul şi Virginia* (1787), care zugrăveşte iubirea a doi tineri inocenţi în mijlocul unei naturi admirabile; tradusă în toate limbile culte; la noi s'a tradus prima dată în 1838 (publicată în Iaşi), apoi în 1872 de Pelimon, pe la 1892 de Dumitru Stăncescu (Bibl. p. toţi), etc. Alte opere: *Armoniile naturii* (1796), *Coliba indiană* (1790), tradusă în româneşte prima dată de Asachi în 1821, mai tîrziu de I. Busnea, de I. Mihălcescu (1908), etc.

BERNARDO SAN, munte în Alpi.

BERNAT-LENDWAY ALFRED NICOLAUS (*1836 †1924), originar din Agram, a studiat la Viena, Dresda, a fost chemat în România în 1863 de guvernul român prin d-rul Davila şi a fost numit chimist legist şi apoi profesor de chimie la

www.dacoromanica.ro

școala de medicină și farmacie. A înființat institutul de chimie. Membru onorar al Academiei Române (1908).

BERNHARD SARA (*1844 †1923), actriță franceză vestită. A fost de multe ori cu trupa în țara noastră și a jucat multe piese între cari și „Aiglon" de Rostand.

BERNSTEIN HENRY (*1876), autor dramatic francez. Și-a asigurat succesul prin acțiunea binecondusă, avînd scene de o mare vigoare și adesea de o violență care impresionează nervii spectatorilor: mai tîrziu a început să dea mai multă atenție studiului caracterelor .La noi s'au jucat multe din piesele lui *(Samson, Vijelia, Hoțul, Secretul, ș. a.)*.

BERT PAUL (*1833 †1886), fiziolog francez, profesor la Universitatea din Paris, deputat, ministru al Instrucției, guvernator în Anam și Tonkin; studiă influența schimbării presiunii barometrice asupra fenomenelor vitale, făcu cercetări asupra compoziției sîngelui.

BERTEA, com. rur. jud. Prahova, plasa Vărbilău: 2950 loc.

BERTEȘTI-DE-JOS, ① com. rur. jud. Brăila, plasa Viziru ¶ ② B.-DE-SUS, c. r. tot acolo.

BERTHELOT HENRI (*1861 †1931), general francez. A făcut parte din statul major al armatei în războiul mondial; în 1916 a fost trimis împreună cu o misiune militară în România și a reorganizat armata noastră retrasă în Moldova, punînd-o în situație de a respinge a doua serie de atacuri inimice. După încheierea armistițiului, a plecat în patria sa și a luat parte la operațiuni importante în continuarea războiului. După spargerea frontului de la Salonic, a venit din nou în România și a putut să intre în București în ziua de 8 Noembrie 1918 însoțind pe Suveranii noștri. După încheierea păcii, Parlamentul l-a declarat cetățean român și i-a dăruit o moșie în plină proprietate. De atunci venea mai în fiecare an și locuia cîtva timp la proprietatea sa, fiind totdeauna înconjurat de dragostea obștească. Membru onorar al Academiei Române (1926). Prin testament a lăsat Academiei toată averea lui din România.

Berthelot Henri.

BERTHELOT [bertlo] MARCELIN (*1827 †1907), chimist francez și om politic; profesor la Collège de France, senator, ministru, membru al Academiei. Făcu studii asupra reproducțiunii artificiale; descoperi acidul persulfuric; stabili principiile unei ramuri nouă de știință: *termochimia*. Centenarul nașterii lui a fost sărbătorit și la noi prin adunări de specialiști și prin conferințe publice.

BERTHELOT, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Hațeg.

BERTHIER, trimisul regelui Franței Henric III ca să însoțească pe Petru Cercel pînă în Muntenia și să cerceteze starea de lucruri din această țară.

BERTHOLLET CLAUDE LOUIS (*1748 †1822), chimist francez, profesor, om politic; făcu cercetări asupra combinației colorilor, asupra sodei, etc.

BERTILLON [bertiio"] ALPHONSE (*1841 †1914), antropologist și demograf francez, întemeietorul serviciului antropometric.

BERTOLDO și BERTOLDINO, personagii dintr'o povestire populară, care — pornind din Talmud, — s'a răspîndit la diferite popoare. S'a găsit și la noi un manuscris din 1779 în posesiunea d-rului Gaster și o tipăritură din 1836 Sibiu.

BERVENI, ① com. rur. jud. Satu-Mare; 2.430 loc.; stație c. f. ¶ ② c. r. jud. Sălaj, plasa Carei; 2241 loc.

BERZELIUS IOAN IACOB BARON (*1779 †1848), chimist suedez, unul din întemeietorii chimiei organice, inventatorul formulelor chimice prin analogie cu algebra.

BERZENCZEY LADISLAU (*1820 †1884), om politic ungur, a propus în 1847, în dieta din Cluj, unirea Ardealului cu Ungaria.

BERZOVIA, ① com. rur. jud. Caraș, plasa Bocșa. ¶ ② stație c. f. linia Timișoara-Reșița.

BERZSENYI DANIIL (*1776 †1836), poet liric ungur.

BERZUNȚI, com. rur. jud. Bacău, plasa Tazlău. Aci a fost o mănăstire. Se păstrează biserica veche.

BERZUNȚU, com. rur. jud. Bacău; aci se află o biserică întemeiată de Bogdan-Vodă, Domnul Moldovei.

BES-GHIOZ, com. rur. jud. Tighina, plasa Ciadîr-Lunga: 2232 loc.

BESSEMER HENRY (*1813 †1898), inginer englez. A descoperit un nou procedeu pentru fabricarea oțelului, care-i poartă numele și care a revoluționat industria metalurgică.

BESSENYEI GEORGE (*1747 †1811), poet și prozator ungur.

BEȘENOVA-NOUĂ și B.-VECHE, comune rurale jud. Timiș-Torontal plasa Chișoda; prima cu 2424 loc., a doua cu 6601 loc.

BETHLEN FARKAȘ (*1648 †1679), cancelar al Transilvaniei și istoric. Opere pr.: *Historia de rebus transylvanicis*.

BETHLEN GABOR(GABRIEL) (*1580 †1630), principe al Transilvaniei; luă parte la războiul de 30 de ani contra Austriei și se proclamă rege al Ungariei.

Bethlen Gabriel.

BETHLEN JANOS (*1613 †1678), om politic ungur și istoric. Op. pr.: *Rerum Transylvaniae libri IV* (1666).

BETHLEN ISTVAN (STEFAN) (†1648), guvernator, apoi principe al Transilvaniei (1630 .

BETHMANN-HOLWEG THEOBALD (*1856 †1921), om politic german. Devenind cancelar al imperiului după Bülow, a condus afacerile publice în timpul războiului mondial pînă în 1917. E vestit prin cuvintele adresate ambasadorului englez, care protesta contra încălcării teritoriului Belgiei: „Anglia nu poate face războiu pentru un *petec de hîrtie*" (= tractatul de neutralitate a Belgiei, semnat și de Germania).

BEȚIA DE CUVINTE, titlul unei scrieri a lui Titu Maiorescu, prin care critica activitatea scriitorilor din București cari colaborau la „Revista contemporană" și altele, adversare ale „Convorbirilor literare".

BETLEEM (= VICLEIM), oraș în Palestina. Aci s'a născut David și Iisus.

BEUCA, com. rur. jud. Teleorman, plasa Balaci; stație c. f. Costești-Roșiori; 2205 loc.

BEUST FREDERIC FERDINAND CONTE (*1809 †1886), om politic german, ministru în Saxonia, întemeietor al uniunii statelor secundare germane spre a se împotrivi Austriei și Prusiei. În 1866 Saxonia aliată cu Austria fu bătută de Prusia la Sadova. Atunci fu chemat în serviciul Austriei și fu unul din organizatorii dualismului austro-ungar. Cancelar (1868), avu ideea să intervie contra Prusiei în 1870), dar nu fu ascultat. Demisionat în 1871, fu numit ambasador la Londra.

BEX [be], stațiune balneară în Elveția (cantonul Vaud), are o veche salină.

BEYLE ☛ STENDHAL.

BEYRUT, oraș în Turcia Asiatică (prov. Siria), port la Mediterană; 140.000 loc.

BEZA MARCU (*1883), scriitor român. Român macedonean. Consul al României la Londra. Membru corespondent al Academiei Române. Conferențiar la King's College în Londra. A publicat: *De la noi*, 1903, *Pe drumuri*, 1914 (în care se oglin-

www.dacoromanica.ro

deşte viaţa Aromânilor); în limba engleză: *O privire generală asupra poporului şi literaturii române*, cu prefaţa de M. Gaster, 1920; *O colecţie de proverbe româneşti alese*, 1921; apoi studii *asupra literaturii engleze*.

BEZDEAD, ① com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Pucioasa. ¶ ② com. rur. jud. Someş, plasa Gîrbou.

BEZID, ① com. rur. jud. Odorheiu, plasa Sîngeorgiul-de-Pădure. ¶ ② **B.-NOU**, c. r. tot acolo.

BEZNEA, com. rur. jud. Bihor, plasa Bratca.

BHUTAN, stat în Asia, tributar Angliei, aşezat la poalele munţilor Himalaia, udat de afluenţii Brahmaputrei. Supr. 46.000 km. p., 350.000 loc. Cap. *Punakha*.

BIANU IOAN (*1856), profesor şi istoric literar român. Originar din Transilvania, a venit de tînăr în Bucureşti, unde a făcut studii superioare, pe cari le-a terminat la Milano şi la Paris. Profesor la liceul Sf. Sava (1881), profesor de istoria literaturii române la Universitatea din Bucureşti (1902), s'a retras la pensie în 1928, după ce a fost ales decan în mai multe rînduri. Bibliotecar al Academiei, a devenit membru în 1902 (discurs de recepţie despre *limba literară românească*, 1904), mai tîrziu secretar general şi preşedinte (1928). A publicat *texte vechi româneşti* (Psaltirea scheiană, Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, Predicele lui Antim, Manuscrisul de la Ieud), lucrări de *bibliografie* (între cari importantă este *Bibliografia românească veche* 1508-1830 cu N. Hodoş şi *Catalogul manuscriselor din bibl. Academiei*), culegeri de *folklore* (Medicina babelor cu Dr. Obedenaru), numeroase *rapoarte* despre cărţi şi despre misiuni în diferite centre (Călătorii în Polonia, despre documente din Veneţia, despre arhivele din Stockholm), *studii* asupra multor chestiuni de literatură (Poezia satirică la Romani, Literatura rom. în sec. XIX, etc.), *biografii* (A. Laurian, Cipariu). A fost şi deputat în cîteva legislaturi, acum e senator ca reprezentant al Academiei. A fost membru în Consiliul permanent al Instrucţiei.

BIARRITZ, oraş în Franţa, staţie balneară, port la Oceanul Atlantic, 19.000 loc.

BIAS (sec. VI a. Chr.), filozof grec. Locuind în Priene, cînd locuitorii se găteau să părăsească oraşul de frica Perşilor, el plecă fără nici o pregătire, zicînd cuvintele rămase celebre: *Toate ale mele le port cu mine*.

BIBESCU ALEXANDRU (*1841), fiu al domnitorului Bibescu, a studiat în Paris şi acolo a trăit, publicînd în limba franceză poezii, proză poetică şi o lucrare critică asupra versificaţiei *(Question du vers français*, 1893).

BIBESCU DIMITRIE (*1750 †1831), mare vornic în Muntenia din 1811, deveni mare logofăt în 1821 şi avu rol politic însemnat sub Grigore Ghica (1822-1828). Căsătorit cu Ecaterina Văcărescu, a avut 3 fii: cel mai mare Barbu, devenit domnitor (☛ *Ştirbeiu)*, al doilea George, domnitor (☛ *Bibescu G.)*, al treilea Ioan, şi o fiică.

BIBESCU GEORGE (*1805 †1873), domn al Ţării-Româneşti, 1 Ianuar 1842—25 Iunie 1848. A făcut studii la Paris, a ocupat funcţiuni importante în timpul administraţiei ruseşti a lui Kiselef. După suirea pe tron a lui Alexandru Ghica (1834), a trăit mai mulţi ani în străinătate şi, întorcîndu-se, a fost ales membru al Obşteştei Adunări şi a combătut actele domnitorului. Ales domn pe viaţă în 1842, s'a instalat cu mult fast, purtînd costumul lui Mihaiu Viteazul. Ceremonia aceasta a fost cîntată de C. Aristia în poema „Prinţul Român". În timpul domniei lui s'au desrobit Ţiganii, s'au făcut în Bucureşti şi în jur oarecari lucrări de edilitate şi s'au desfiinţat vămile între Moldova şi Muntenia; dar s'au produs şi multe agitaţiuni, cari îl obligară să disolve odată Adunarea Obştească. Opoziţiunea reprezentată şi de unii din boerii mari şi de cei cu spirit liberal se manifestă, între altele, cu prilejul proiectului de concesiune a explorării şi exploatării minelor către o societate rusească. Atunci scrise I. Heliade fabula „Măceşul şi florile" (1844). După proclamarea constituţiei la Islaz, el primi propunerea de a o sancţiona, dar abdică după două zile şi plecă din ţară. A mai revenit în ţară în 1857 ca membru al divanului ad-hoc şi apoi a candidat în 1859 la tronul Munteniei, dar şi-a retras candidatura faţă de dorinţa Adunării elective de a da voturile lui Alexandru Cuza, pentru a realiza astfel unirea principatelor.

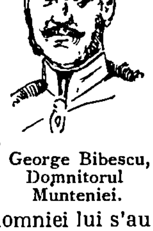

George Bibescu, Domnitorul Munteniei.

BIBESCU GEORGE (*1834 †1902), fiu al Domnitorului. Studiă în Franţa, deveni ofiţer francez şi participă la expediţia din Mexic şi la războiul din 1870. Ca scriitor, a fost ales membru corespondent al Academiei de ştiinţe şi membru asociat al Institutului (1897). Academia franceză a premiat lucrarea sa *Retraite de six mille*. Cele mai multe lucrări ale sale sînt scrise în franţuzeşte. Ele se ocupă sau de chestiuni istorice privitoare la evenimentele la cari a participat (*Belfort, Reims, Sedan*, 1872; *Prisonnier*, 1899) sau de fapte din istoria Românilor (*Neofit, Métropolite de Hongro-Valachie*, 1894; *Réponse a Mr. Xenopol*, 1895), între cari este o mare lucrare despre domnia tatălui său (*Le règne de Georges Bibesco*, 2 vol.) tradusă şi în româneşte şi premiată şi aceasta de Academia Franceză. Stările politice contimporane din ţară l-au preocupat şi asupra lor a publicat cîteva lucrări de studii sau de polemică (*Histoire d'une frontière*, 1883; *Avant, pendant, après*, historique de la participation de la Roumanie a l'exposition universelle, 1890; *Réponse au calomnies de Mr. J. Bratiano*).

BIBESCU IOAN, boer român, frate cu Domnitorul. A fost ministru în Muntenia între 1849—1853.

BIBESCU MARIA, soţia a doua a Domnitorului George Bibescu. Născută Ghica (†1859).

Maria Bibescu. (după un almanah din 1847)

BIBEŞTI, com. rur. jud. Gorj, reşedinţa, plasa Gilortu; staţie c. f. Filiaşi—Tîrgu-Jiu.

BIBICESCU IOAN (*1849 †1924), ziarist şi economist român. A colaborat doisprezece ani la „Românul" lui C. A. Rosetti, mai tîrziu a scos ziarul „Unirea" şi „Telegraful român". A fost consilier comunal al Capitalei (1879), ajutor de primar (1883), a luat parte la constituirea şi administrarea mai multor societăţi economice; a fost apoi director al Băncii Naţionale a României. A publicat: *Mişcarea poporaţiunii în România*, 1880; *Embaticul*, 1881; *Cercetări asupra crizei şi cauzelor ei*, 1885; *Cestiunea agrară*, 1907, cum şi o colecţie de *poezii populare* din Transilvania, 1893.

BIBLIA (cartea prin excelenţă: gr. βιβλίον), cuvînt întrebuinţat de prin sec. IV ca să exprime totalitatea cărţilor sfinte vechi şi noi, adică *Vechiul* şi *Noul Testament*. V. T. s'a scris în limba ebraică, apoi în greceşte şi latineşte. Textul grec zis *Septuaginta* (fr. Septante), fiindcă fu tradus de 70 de colaboratori, datează din timpul Ptolomeilor (sec. III). Textul latin zis *Vulgata* e atribuit Sf. Ieronim (sec. IV). Ortodocşii au ca text oficial Septuaginta, iar catolicii Vulgata, recunoscută la conciliul din Trenta (1546). Vechiul Testament cuprinde: 1. *Legea* (evreeşte: Thora); 2. *Profeţii* (Nebiim), 3. *Hagiograful* (Ketubim), fiecare cu multe subîmpărţiri. Noul Testament: *Evangheliile, Faptele Apostolilor, Epistolele Apostolilor, Apocalipsul Sf. Ioan Bogoslovul*. Cele mai vechi texte biblice româneşti sînt din sec. XVI: părţi mai ales din N. T. (Evanghelia, Apostolul) şi din V. T. (Psaltirea, Facerea). Prima ediţie completă este *Biblia lui Şerban*, Bucureşti, 1688; după care urmează: *Biblia lui Samuil Micu* (Blaj, 1795), *Biblia din Petersburg* (1819), *Biblia lui*

www.dacoromanica.ro

Filoteiu (Buzău, 1854-56), B. *lui Şaguna* (Sibiu, 1856-58), *Biblia lui Heliade*, numai începută (Paris, 1858 , *Biblia Sf. Sinod* (Bucureşti, 1914).

BICA, com. rur. jud. Cluj, plasa Huedin.

BICALATU, com. rur. jud. Cluj, plasa Huedin.

BICAZ, ① staţie balneară jud. Odorheiu; 12 km. de gara Agustini; ape carbo-gazoase şi cu litiu. ¶ ② c. r. jud. Sălaj, plasa Supurul-de-jos. ¶ ③ c. r. jud. Neamţ, plasa Piatra. ¶ ④ **B.-ARDELEAN**, c. r. tot acolo; 9520 loc.

BICFALĂU, com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Ozun.

BICHAT [bişa] **FRANÇOIS** (*1771 †1802), anatomist francez, medic, profesor. Prin cercetările sale asupra membranelor, fu unul din întemeietorii anatomiei şi ai istologiei.

BICHIŞ, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Tîrnava-Sin-Martin.

BICSAD, ① staţie balneară jud. Sătmar; bicarbonat de sodiu şi pucioasă; staţie c. f.; lîngă sat o mănăstire de călugări basiliţi fundată de Arhim. Isaia în 1689. ¶ ② c. r. jud. Trei-Scaune, plasa Sf. Gheorghe.

BIDASSOA, fluviu ce desparte Spania de Franţa, se varsă în golful Gasconiei.

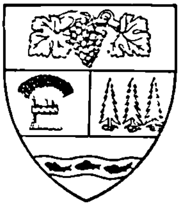

Stema jud. Bihor.

BIDERMANN HERMANN (*1831 †1892), jurist austriac şi profesor, a publicat multe lucrări de statistică, între cari şi unele despre Bucovina (1876) şi despre Românii din imperiul austriac (1877).

BIELA VILHELM (*1782 †1856), astronom german, a descoperit o cometă care-i poartă numele.

BIERTAN, com. rur. jud. plasa Mediaş. Aci sînt vii multe; Tîrnava-Mare, 2279 loc.

BIEŞTI, com. rur. jud. Orheiu, plasa Chiperceni.

BIGĂRI, com. rur. jud. Caraş, plasa Moldova Nouă.

BIGHIGIU, com. rur. jud. Năsăud, plasa Năsăud.

BIHOR, ① jud. în Crişana; cap. *Oradea*; 7897 km. p., 513.868 loc. (1923 ; are 14 plăşi 3 com. urb. şi 416 com. rur. (1926) ; face parte din circ. Curţii de Apel din Oradea; are 408 şcoale primare rurale şi 10 urbane (1929); are 32 cooperative de consum şi desfacere şi 4 cooperative pentru exploatarea de păduri (1925). ¶ ② staţie c. f. jud. Bihor. ¶ ③ munţi în jud. Bihor (Carpaţii apuseni), avînd mai multe vîrfuri importante: *Vlădeasa* 1850 m., *Bihor* 1850 m., *Muntele-Mare* 1827 m.

BIHORŢENI, com. rur. jud. Odorheiu, plasa Ocland.

BILA, ① com. rur. jud. Vlaşca, plasa Călugăreni. ¶ ② c. r. jud. Cernăuţi, plasa Cosmin.

BILAŞCU GEORGE (*1852 †1926), profesor de stomatologie la Universitatea din Cluj, născut în Maramureş; a profesat în Budapesta, apoi în 1918 a venit la Universitatea din Cluj.

BILBAO, oraş şi port în Spania; 100.000 loc.; industrii multe.

BILBOR, com. rur. jud. Neamţ, plasa Ceahlău.

BILCA, com. rur. jud. Rădăuţi, plasa Vicovelor; 3851 loc.

BILCIUREŞTI, com. rur. jud. Dîmboviţa, reşedinţa plasa Bilciureşti; 2556 loc.

BILED, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Periam; 4035 loc.

BILICENI, com. rur. jud. Bălţi, plasa Chişcăreni.

BILIEŞTI, com. rur. jud. Putna, plasa Mărăşeşti.

BILLECOCQ ADOLPHE, diplomat francez; în 1839 agent al Franţei pe lîngă Domnul Alexandru Ghica.

BILLOT JEAN BAPTISTE (*1828 †1907), general şi om politic francez. A participat la campaniile din Algeria (1858) şi la expediţia din Mexic (1867), s'a distins în războiul din 1870. Senator, ministru de războiu (1882), membru în consiliul superior al armatei, din nou ministru (1896), dotînd armata cu tunul de 75 (1898).

BILŢU ŞTEFAN (*1814 †1896), preot român şi protopop, apoi prepozit capitular la Gherla.

BIMBAŞA-SAVA, Grec adus în ţările române de un Domnitor fanariot (probabil Mavrogheni) ca şef al gardei de arnăuţi şi care a avut rol important în primele două decenii ale sec. XIX şi a lăsat în mintea poporului amintirea unui om strălucitor prin bogăţia, luxul şi curajul său. Din toate povestirile şi faptele istorice cu privire la acest personaj a făcut I. Peretz o piesă „Bimbaşa-Sava", jucată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti.

BINDER GEORGE (*1784 †1867), teolog sas, profesor şi director de şcoale, episcop al bisericei evanghelice din Transilvania.

BINELE PUBLIC, ziar politic, Bucureşti, 1789—1882; susţinea ideile partidului conservator.

BINET [bine] **ALFRED** (*1857 †1911), medic, psiholog francez. Colaborator al lui Charcot, a fost director al laboratorului de psihologie fiziologică din Paris, a studiat o serie de probleme de cea mai mare importanţă şi a publicat lucrări asupra lor: *Psihologia raţionamentului* (1886), *Psihologia calculatorilor şi a jucătorilor de şah* (1894), *Psihologia experimentală* (1894). Cea mai cunoscută este: *Les idées modernes sur les enfants*, care a revoluţionat studiile pedagogice şi s'a tradus în multe

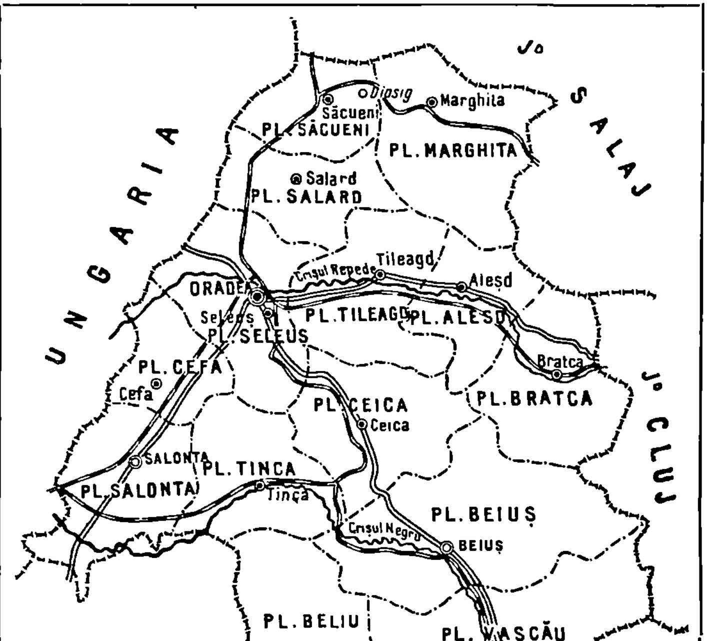

Harta jud. Bihor.

www.dacoromanica.ro

limbii; în româneşte, de I. G. Marinescu, în 1914.

BIONDELLI BERNARDINO (*1804 †1886), filolog italian. Opere pr. *Atlante linguistico d'Europa*, 1848. A fost membru onorar al Academiei Române (1871).

BÎRCHIŞ, com. rur. jud. Severin, plasa Bîrchiş. Reşedinţa plăşii.

BIRMANIA, provincie engleză în Indochina Occidentală (Asia); 43.000 km. p., 12.000.000 loc.

BIRMINGHAM, oraş în Anglia, vestit prin fabricile de manufactură; 600.000 loc.

BÎRTA ELENA, filantroapă română din Banat; a instituit în Arad o fundaţiune, care-i poartă numele, pentru ajutorul studenţilor.

BÎRTIN, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Avram-Iancu. ¶ ② c. r. jud. Bihor, plasa Bratca.

BISERICA ALBĂ (sîrb. *Bela Krkva*, germ. *Weisskirchen*), oraş în Iugoslavia (Banat); 9600 loc.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, revistă oficială a Sf. Sinod al României, întemeiată în Bucureşti, Octombrie 1874. Publică diverse articole şi desbaterile Sf. Sinod.

BISERICA ŞI ŞCOALA, revistă şcolară şi economică, apare în Arad de la 1877.

BISERICANI, ① mănăstire jud. Neamţ; 12 km. de Piatra; întemeiată în 1498; staţie climaterică, 654 m. altitudine. ¶ ② com. rur. jud. Odorheiu, plasa Tîrnava-de-Sus.

BISMARCK OTTO PRINŢ (*1815 †1898), om politic german, ministru în Prusia, reprezentant al ei la Petersburg şi la Paris, preşedinte al Consiliului; provocă războiul cu Danemarca (1864), care pierdu Schleswig şi Holstein; provocă războiul cu Austria (1866), care fu învinsă la Sadova şi pierdu drepturile în confederaţia germanică; provocă războiul cu Franţa (1870), care fu învinsă şi pierdu Alsacia şi Lorena; izbuti să întemeieze *imperiul german* şi să încoroneze pe regele Prusiei ca împărat, în castelul de la Versailles (1871); devenit cancelarul imperiului, formă alianţa cu Rusia şi Italia (1873), apoi tripla alianţă cu Austria şi Italia (1883). Atotputernic sub Wilhelm I, el avu certuri cu Wilhelm II şi demisionă.

Prinţul O. Bismarck.

BISMARCK, arhipelag în Oceania, colonie germană. Din 1921 este administrată de Australia, cu mandat dat de tratatele de pace.

BISOCA, com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat, lîngă muntele Bisoca; descrisă în „Pseudokynegeticos" de Odobescu, cap. XI.

BISSON ALEXANDRE (*1848 †1912), autor dramatic francez. Opere pr.: *Deputatul de la Bombignac* (1884), *Surprizele divorţului* (1890), capod'opera sa; *Controlorul vagoanelor de dormit* (1898).

BISTRA, ① rîu afl. al Timişului. ¶ ② com. rur. jud. Turda, plasa Cîmpeni. ¶ ③ staţie c. f. linia îngustă dintre Turda şi Abrud.

BISTREŢ, com. rur. jud. Dolj, plasa Bîrca. Port; 3974 loc.

BISTRICIOARA, ① com. rur. jud. Neamţ, plasa Ceahlău. ¶ ② rîu, afluent al Bistriţei pe dreapta.

BISTRIŢA, ① rîu afluent al Siretului; izvorăşte în jud. Maramureş, udă jud. Fălticeni (fost Suceava), Neamţu şi Bacău, trece prin tîrgul Iacobeni şi Dorna în Bucovina, Broşteni jud. Fălticeni, Piatra jud. Neamţ; se varsă în Siret în jos de Bacău. Apele ei curg repede. E navigabilă pentru plute. Navigaţia e periculoasă din pricina cotiturilor şi cascadelor, din care vestite sînt *Toancele*. ¶ ② rîu afluent al Jiului; izvorăşte în muntele *Oslea* şi udă judeţul Gorj; se varsă în Jiu la cătunul Vîrful. ¶ ③ rîu afluent al Someşului-Mare. ¶ ④ rîu afluent al Oltului pe dreapta; izvorăşte în muntele Briota; udă jud. Vîlcea şi se varsă în Olt lîngă Băbeni. ¶ ⑤ mănăstire în jud. Neamţ, aproape de Piatra-N., clădită la 1420 de Alexandru-cel-Bun, care este şi îngropat aici. E şi o biserică zidită de Petru Rareş la 1546. ¶ ⑥ mănăstire în jud. Vîlcea, întemeiată în sec. XVI de fraţii Craioveşti: Barbu, Pîrvu, Danciu şi Radu; are odoare vechi de mare preţ. ¶ ⑦ com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Ocolul. ¶ ⑧ com. rur. jud. Neamţ, reşedinţă, plasa Piatra. ¶ ⑨ oraş cap. jud. Năsăud, 15.000 loc. Staţie c. f. Tîrg în ziua de 17 Maiu, 27 August.

BISTRIŢA-BÎRGĂULUI, com. rur. jud. Năsăud, plasa Bîrgăului.

BIŢA, com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Ozun.

BITINIA sau BITHYNIA, în anticitate regat în Asia Mică. Oraş pr. Prusa (azi Brusa), Nicomedia (Nicea).

BITOLIA (= BETULE, zis şi MONASTIR), oraş în Iugoslavia; cu 5.000 loc. Era un centru aromânesc puternic. Avea liceu şi alte şcoale româneşti. Este aci şi un consulat al României.

BITTÓ ŞTEFAN (*1822 †1903), om politic ungur, fost ministru şi prezident al Camerei, a fost şi deputat al Abrudului (1870).

BIVOL, com. rur. jud. Dorohoi, plasa Lascar.

BIVOLARI, ① tîrg în jud. Iaşi, plasa Turia, înfiinţat în 1834. ¶ ② staţie balneară, jud. Argeş, plasa Olt.

BIVOLIŢA, com. rur. jud. Teleorman, plasa Alexandria.

BIZANŢ (fr. BYZANCE), colonie greacă din care s'a desvoltat oraşul Constantinopol zidit de Constantin-cel-Mare. După despărţirea imperiului roman în două părţi (395), începe în mod efectiv istoria *imperiului bizantin* (*imp. roman de răsărit)* care luă cu încetul o fizionomie grecească, avînd limba grecească modificată ca limbă a statului şi desvoltînd o artă şi o literatură proprie.

BIZERTE, oraş în Tunisia, port la mare; 12.000 loc.

BIZET [bize] GEORGE (*1838 †1875), muzicant francez compozitor, autorul operelor: *Carmen* (1875), *Arlesiana*, *Pescuitorii de perle* (1863), jucate şi pe teatrele noastre de trupe streine şi apoi de trupe româneşti.

G. Bizet.

BÎCLEŞU, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Dumbrava. Comuna are un spital.

BÎCU ① rîu afluent al Nistrului, trece pe la sudul oraşului Chişinău; lung. 120 km. ¶ ② lac jud. Tighina.

BÎIDEA, munte jud. Buzău, comuna Ruşavăţu. Aci a fost o luptă mare între Eterişti şi Turci (1821).

BÎLCA, com. rur. jud. Putna, plasa Adjud.

BÎLDANA, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Ghergani.

BÎLTA, ① com. rur. jud. Dolj, plasa Filiaşi. ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Vulcan.

BÎRA, com. rur. jud. Mureş, plasa Miercurea-Nirajului.

BÎRCA, com. rur. jud. Dolj, plasa Bîrca; 4447 loc.

BÎRCEA-MICĂ, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Simeria. ¶ ② B.-MARE, c. r. tot acolo.

BÎRGĂU, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Baia-Mare.

BÎRGHIŞ, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Agnita; tîrg 16 Maiu, 18 Noembrie.

BÎRJOVENI, com. rur. jud. Roman, plasa Miron Costin.

BÎRLAD, ① rîu afluent al Siretului pe stînga. Izvorăşte în jud. Roman, udă jud. Vasluiu, Tutova, Tecuciu; se varsă lîngă satul Şerbăneşti. Principalii afluenţi: Racova, Buga, Tutova, Berheciu, Tecucelul (pe dreapta); Vasluiu, Crasna, Idricea, Bîrzota, Bărzoţelul, Gîrbovăţul (pe stînga). ¶ ② com. urb. capitala jud. *Tutova*, pe rîul Bîrlad; 30.000 loc.; are 13 biserici; un liceu de băeţi „Codreanu", fundat în 1846, o şcoală secundară de fete înf. în 1921 şi o şcoală

www.dacoromanica.ro

normală; tribunal județean și judecătorie de ocol; stație c. f. pe linia București—Vasluiu—Iași; oraș comercial; întemeiat prin sec. XII fiind capitala unui mic stat al Bîrladului; după întemeierea principatului Moldovei, aci era vamă. Pe la 1902 și urm. a fost aci o serioasă mișcare literară cu cîteva reviste ca *Făt-frumos*, *Florile dalbe*, etc. și după războiu funcționează o societate literară foarte activă.

BÎRLĂDENI, com. rur. jud. Hotin, plasa Edinița.

BÎRLEA PETRU (*1853 †1927), protopop în Maramureș (Berbești) în timp de 46 de ani, luptător naționalist.

BÎRLOGENI, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Motru-de-Jos.

BÎRLOGU, com. rur. jud. Argeș, plasa Dîmbovnic.

BÎRNOVA ① mănăstire plasa Codrul, jud. Iași; întemeiată de Barnovschi Voevod în 1664. ¶ ② stație c. f. aproape de Iași pe linia principală de la București.

BÎRSA, ① rîu afluent al Oltului în Transilvania. ¶ ② com. rur. jud. Arad, plasa Ineu. ¶ ③ stație c. f. între Ineu și Hălmagiu. ¶ ④ ȚARA-BÎRSEI, regiune în S-E. Transilvaniei mai mult în jud Brașov. ¶ ⑤ MUNȚII-BÎRSEI, șir din Carpați, care cuprinde grupele: *Piatra Craiului* (pisc 2241 m.), *Bucegi* (pisc Omul 2508 m.), *Piatra Mare* (pisc 1840 m.); pe aici sînt trei trecători: Bran, Timiș, Șanțul.

BÎRSANA, com. rur. jud. Maramureș, plasa Sugătag; 3472 loc.

BÎRSAVA, rîu afluent al Temeșului pe stînga.

BÎRSĂNEȘTI, ① com. rur. jud. Bacău, plasa Tazlău ¶ ② c. r. jud. Botoșani, plasa Ștefănești.

BÎRSĂU, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Șoimuș. ¶ ② B.-DE-JOS, c. r. jud. Sălaj, pl. Cehul Silvaniei. ¶ ③ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo. ¶ ④ B.-MARE, c. r. jud. Someș, pl. Ileanda.

Andreiu Bîrseanu.

BÎRSEANU ANDREIU (*1858 †1922), scriitor și profesor român în Transilvania. După studii superioare la Viena și la München, a fost numit profesor la școlile românești din Brașov (1881), a lucrat pentru propășirea operelor *Asociațiunii Transilvane*. Membru corespondent al Academiei Române (1902), apoi membru activ (1908), a continuat să publice diferite scrieri. El este autorul poeziei, care a fost un fel de imn al școalelor românești: *Pe-al nostru steag*. A colaborat la *Convorbiri literare*, *Familia*, *Gazeta Transilvaniei*, *Luceafărul*. A publicat o colecție de *Doine si strigături*, în colaborare cu U. Iarnick (1885). A scris diferite biografii, studii în limba română și germană și o amănunțită *Istorie a școalelor din Brașov*, 1902.

BÎRSESCU AGATA (*1861), tragediană română. După studii în Viena (1889), a fost angajată la *Burgtheater* din acel oraș, unde a obținut importante succese în tragedii cu subiecte antice și moderne. Chemată în Germania, apoi în Rusia, în Ungaria, în America, fu primită ca o mare artistă. La intervalele cînd era liberă de alte angajamente a venit de mai multe ori în țară și a jucat pe scena Teatrului Național din București și apoi în diferite orașe. Este profesoară la Conservatorul din Iași.

BÎRSEȘTI, ① com. rur. jud. Olt, plasa Drăgănești. ¶ ② c. r. jud. Gorjiu, pl. Ocolu. ¶ ③ c. r. jud. Putna, pl. Vrancea. ¶ ④ c. r. jud. Argeș, pl. Topolog.

BÎRSOIU, com. rur. jud. Argeș, plasa Dănicei.

BÎRZĂ, ① com. rur. jud. Dolj, plasa Gîngeova. ¶ ② c. r. jud. Romanați, pl. Oltețu. ¶ ③ c. r. jud. Severin, pl. Orșova.

BÎRZAVA, ① com. rur. jud. Ciuc, plasa Frumoasa. ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Radna.

BÎRZEȘTI, ① com. rur. jud. Muscel, plasa Argeșel. ¶ ② c. r. jud. Bihor, pl. Beliu. ¶ ③ c. r. jud. Vasluiu, pl. Peneș-Curcanul.

BÎSCA-MARE și BÎSCA-MICĂ, rîuri, afluenți ai Buzăului.

BÎSCA-PENTELEU, stație balneară jud. Buzău, 12 km. de Nehoiaș; 600 m. altitudine.

BÎSCOVELE, com. rur. jud. Argeș, plasa Uda.

BÎSCOVENI, com. rur. jud. Vlașca, plasa Glavacioc.

BJÖRNSON [biörnson] BJOERNSTJERNE (*1832 †1910), om politic, poet și romancier norvegian. A contribuit prin propaganda sa la întărirea ideii naționaliste norvegiene, la despărțirea patriei sale de Suedia. A luat premiul Nobel în 1903. Opere pr.: *Synnöve Solbakken*, povestiri țărănești, 1858; *Fata pescarului*, roman, 1868; *Poeme și cîntece*, 1879, din cari s'a luat imnul național norvegian; *Falimentul*, dramă, 1877; *Peste puteri*, dramă, 1883. Din scrierile lui s'au tradus în românește, afară de poezii răslețe (D. Ciotori în „Sămănătorul", 1909, O. Tăslăuanu în „Luceafărul", 1907, etc.): „*Sinnove Solbakken*" de A. O. Tăslăoanu (1908), „*Un faliment*" de Grigoraș (B. p. t.) și de Hétrat (1909), „*Marg*", roman, de H. Petra-Petrescu (1911), „*Veselul ștrengar*" de D. Ciotori (1910).

B. Björnson.

BLAHNIȚA, rîu în jud. Mehedinți, afluent al Dunării.

BLAJ, ① oraș în Transilvania, la împreunarea Tîrnavelor, cap. jud. Tîrnava-Mică; 3600 loc. (1919); stație c. f. spre Dicio-Sînmărtin, spre Aiud, spre Copșa-Mică. Aici e centrul bisericii unite, reședința Mitropolitului, este o catedrală mare clădită în 1749, în care s'a ținut adunarea dela 15 Maiu 1848; pe lîngă ea este seminarul teologic, gimnaziul, preparandia, internatul de băieți, etc.; în fața lor e o piață mare; aproape e mănăstirea Sf. Treimi, unde se găsește biblioteca și muzeul. Sediul mitropoliei este într'o veche clădire de castel. Orașul e clădit în jurul unei vechi proprietăți nobiliare care a aparținut odinioară (pe la 1395) unui *Blasius Cserei*, de la care probabil vine numele. Multă vreme a fost un simplu sat; desvoltarea lui a început de la 1738, cînd episcopul Inocențiu Clain (sau Micu) a mutat aci reședința episcopiei din Făgăraș. Prin legea administrativă din 1926 a devenit capitală de județ. În Blaj este reședința mitropoliei unite care poartă numele *Alba Iulia-Făgaraș*. La început era numai *episcopie*; dela 1850 i s'a recunoscut titlul de *mitropolie*. Iată lista ierarhilor care au condus această arhidiecesă (cu data numirii): *Atanasie Anghel*, 1701 (ca unit); *Ioan Giurgiu de Patak*, 1715; *Ion Inocențiu Micu (Clain)*, 1730; *Petru Paul Aron*, 1752; *Atanasie Rednic*, 1764; *Grigorie Maior*, 1772; *Ioan Bob*, 1782; *Ioan Lemeni*, 1832; *Alexandru Sterca-Șuluț*, 1851; *Ioan Vancea*, 1865; *Victor Mihali*, 1892; *Vasile Suciu*, 1918. ¶ ② com. rur. jud. Romanați, plasa Tesluiu.

BLAJEVICIU TEOCTIST (*1807 †1879), mitropolit al Bucovinei.

BLAJOVA, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Buziaș.

BLANC munte, vîrful cel mai înalt din Alpi: 4810 m.; pe teritoriul Elveției. Același nume poartă și un masiv muntos cu o suprafață de 420 km. p.

BLANC LOUIS (*1811 †1882), ziarist, om politic francez; rol pricipal în revoluția din 1848. Opere pr.: *Istoria revoluției franceze*. El a formulat un punct de doctrină socialistă: „Fiecăruia după trebuințele sale, fiecare după facultățile sale".

www.dacoromanica.ro

BLANC LOUIS PIERRE (*1860 †1903), arhitect elveţian stabilit în România. După planurile lui s'au clădit în Bucureşti: Ministerul de domenii, Facultatea de medicină, Institutul bacteriologic, ş. a., în Iaşi palatul Universităţii, ş. a.

BLANCHARD [blanşar] RAPHAEL (*1857 †1919), naturalist francez. Doctor în medicină. A fost profesor la facultatea de medicină din Paris. A publicat studii de fiziologie, de anatomie comparată, de antropologie. A fost membru onorar al Academiei Române (22 Maiu 1911).

BLANDATRA GIORGIO (*1515 † ca. 1590), propagandist religios italian, care a introdus secta *unitară* în Polonia şi Transilvania.

BLANK MAURICIU (*1848 †1929), bancher român. După ce a conlucrat cu Marmorosch, înfiinţă împreună cu acesta banca „Marmorosch-Blank" (1874), transformată mai tîrziu în societate anonimă (1905)

BLANQUI AUGUSTE (*1805 †1881), om politic francez; conducător al revoluţiei din 1830 şi 1848, unul din şefii Comunei din 1870; e un precursor al comunismului.

BLARAMBERG NICOLAE MORET (*1837 †1896), advocat şi om politic român. A studiat în Rusia, a fost magistrat, ajungînd procuror la Curtea de Casaţie (1864). Retrăgîndu-se, s'a dus în Franţa unde a studiat dreptul şi revenind s'a ocupat cu advocatura şi politica. A fost de multe ori deputat, a lucrat la răsturnarea lui Cuza, a susţinut guvernele conservatoare şi a combătut în multe împrejurări pe Ion Brătianu, iar la retragerea guvernului liberal a cerut şi susţinut darea în judecată în discursul rostit în timp de patru şedinţe. A publicat scrieri de natură politică şi cîteva încercări literare.

BLARAMBERG VLADIMIR (*1811 †1846), ofiţer belgian trecut în Rusia şi de acolo în Muntenia pe la 1828. Dobîndind gradul de colonel, a fost adjutantul Prinţului şi a ocupat şi funcţiuni inginereşti (şef inginer al Statului, inspector al domeniilor) cum găsim în Almanahurile oficiale intre 1836-1840.

BLASCO IBAÑEZ VICENTE (*1867 †1928) romancier spaniol. Din operele lui s'au tradus în româneşte: *Coliba blestemată* (de V. Demetrius, f. a.); *Împrumutul răposatei* (1924); *Un soţ celebru* (f. a. în Bibl. Lectura); *Urgisiţii vieţii* (f. a.); *Prin fier şi sânge* (f. a.).

BLASERNA PIETRO (*1836 †1918), fizician italian. A fost profesor la Florenţa, la Universitatea din Palermo, director al laboratorului de fizică din Roma. Prezident al Academiei dei Lincei. A fost membru corespondent al Academiei de ştiinţe din Paris (1910), membru onorar al Academiei Române (1913).

BLAZNAVAŢ MILIVOI (*1826 †1873), om politic sîrb, a fost ministru sub Mihail Obrenovici şi, în timpul minorităţii lui Milan, membru al regenţei; mai tîrziu, prezident de consiliu.

BLĂGEŞTI, ① com. rur. jud. Tutova, plasa Murgeni. Aci sînt numeroase vii. ¶ ② c. r. jud. Neamţ. plasa Bistriţa.

BLĂJEL, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Tîrnava-Sîn-Martin; tîrg 14 April, 29 Iunie, 20-22 Septembre, 11 Noembrie.

BLĂJENI, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Brad. ¶ ② B.-DE-JOS, c. r. jud. Năsăud, pl. Mocod. ¶ ③ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo.

BLEICHRÖDER GERSON (*1822 †1893), mare bancher german, care a avut rol important în contractarea diferitelor împrumuturi externe ale Statului român.

BLEJEŞTI, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Glavacioc.; 2828 loc.

BLOUET [blue] GUILLAUME (*1795 †1853), arhitect francez, a terminat lucrările arcului de triumf din Paris.

BLÜCHER GEBHARD (*1742 †1819), general prusian; prin intervenţia sa decise victoria de la Waterloo şi intră victorios în Paris, unde se purtă cu o cruzime greu de închipuit.

BLUMENBACH FREDERIC (*1752 †1840), naturalist german, s'a ocupat cu studii comparative asupra raselor omeneşti.

BLUNTSCHLI JOHAN (*1808 †1881), jurisconsult, istoric, om politic elveţian; profesor la Munich, Heidelberg. Opere pr.: *Teoria statului* (1875), *Caracterul şi spiritul partidelor politice* (1869), *Dreptul internaţional* (1869).

BOABDIL (sec. XV), ultimul rege maur în Grenada, gonit din Spania în 1492.

BOARTA, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Şeica-Mare.

BOB IOAN DE COPALNIC (*1739 †1830), episcop român unit în Transilvania. A studiat în şcoalele iezuiţilor din Cluj, apoi în Blaj, unde a fost şi profesor şi după cîţiva ani şi călătorii de studii prin alte oraşe, se făcu diacon, preot, protopop. În calitatea aceasta a servit la Daia, la Odorheiu pînă în 1782, cînd a fost ales episcop, dar nu s'a instalat decît în 1784. A reorganizat şcoalele din Blaj; a luptat pentru drepturile politice ale Românilor; a îmbunătăţit situaţia materială a preoţilor; a înfiinţat trei vicariate (Făgăraş, Haţeg şi Rodna). A fost şi senator. Opere pr.: *Teologia dogmatică*, 1801; *Învăţături creştineşti*, 1805; *Dicţionar româno-latinesc şi unguresc*, 1822. A păstorit 46 de ani şi a murit în vîrstă de 91 de ani.

Episcopul Bob.

BOB-FABIAN VASILE (*1795 †1836), profesor român. A venit din Ardeal chemat de G. Asachi în 1820 pentru a da lecţiuni în seminariul „Veniamin Costache". Turburările din timpul zaverei l-au silit a părăsi Moldova. Mai tîrziu, pe la 1828, a fost profesor de matematici şi geografie la gimnaziul din Iaşi şi apoi la Academia Mihăileană. După moartea lui s'au publicat din scrierile lui prin „Foaia pentru minte" din Braşov şi în broşuri.

BOBAIŢA, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Coşuştea.

BOBDA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Jimbolia.

BOBEŞTI, ① com. rur. jud. Storojineţ, plasa Ceremuşului. ¶ ② B.-BĂLĂCEANCA, c. r. jud. Ilfov, pl. Pantelimon.

BOBICEŞTI, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Olteţu.

BOBÎLNA, staţie balneară, jud. Hunedoara, la 8 km. de halta Turdăş.

BOBOCI, ① staţie balneară jud. Buzău, com. Tohani; organizată în 1825, prima staţie baln. în ţară; are 4 izvoare sulfuroase. ¶ ② c. r. jud. Dîmboviţa, plasa Nucet.

BOBOCU, com. rur. jud. Buzău, plasa Cîlnău.

BOBOHALMA, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Iernut.

BOBŞA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Recaş.

BOBU, com. rur. jud. Gorj, plasa Cărbuneşti.

BOBULESCU IOSEF (*1818 †1890), episcop român. După terminarea studiilor în seminariul de la Socola, s'a făcut preot şi apoi profesor la seminariu (1856) de istoria bisericească. Călugărindu-se, a devenit arhimandrit, arhiereu, arhimandrit de scaun în Iaşi (1878), egumen al mănăstirii Sf. Spiridon (1879) şi episcop de Rîmnic în 1880, dar în 1886 a demisionat. A publicat o carte despre *viaţa părintelui Nicodem*, 1883.

G. Boccaccio.

BOBULEŞTI, com. rur. jud. Botoşani, plasa Ştefăneşti.

BOCCACCIO GIOVANNI (*1313 †1375), mare scriitor italian, unul din creatorii limbii literare

www.dacoromanica.ro

italiene; trăi mai mult la Florența și fu profesor de literatură; scrise povestirile, cele mai multe licențioase, cunoscute sub numele general de *Decamerone*, dar mai tîrziu se căi de scrierea lor și voi să le arză, dar se zice că l-a împiedecat Petrarca; de atunci se ocupă cu scrieri serioase asupra literaturii antice și italiene, cu un dicționar geografic, mai toate scrise în limba latină.

BOCICOIUL-MARE, com. rur. jud. Maramureș, plasa Cîmpulung la Tisa.

BOCIU, com. rur. jud. Cluj, plasa Calata.

BOCSIG, com. rur. jud. Arad; 2590 loc.

BOCSKAI ȘTEFAN (*1556 †1606), primul principe reformat în Transilvania (1605). A ajutat pe Sigismund Batori să reia tronul Transilvaniei, apoi ajungînd însuși principe, a luptat contra Austriei și a dobîndit succese consacrate prin pacea de la Viena (1606).

BOCȘA, ① com. rur. jud. Sălaj, 1000 loc. ¶ ② B.-MONTANĂ, c. r. jud. Caraș, 3300 loc., reșed. plășii Bocșa, stație c. f. linia Timișoara—Reșița. ¶ ③ B.-ROMÂNĂ, c. r. tot acolo, 3024 loc., stație c. f. aceeași linie.

BOCȘIȚA, com. rur. jud. Sălaj, plasa Bocșa.

BOD, com. rur. jud. Brașov, plasa Bîrsa-de-Jos.

BOD PETRU (*1712 †1769), istoric ungur. A publicat un *Lexicon* pentru explicarea termenilor din Sf. Scriptură (1746), viața *Sf. Hilariu* (1760), *Synopsis juris connubialis* (1763), o *istorie a Românilor din Ardeal*, etc.

BODĂEȘTI, com. rur. jud. Dolj, plasa Melinești.

BODAN, com. rur. jud. Sălaj, plasa Bocșa.

BODE JOHAN EBERT (*1747 †1826), astronom german, descoperi o cometă. Opere pr.: *Sistemul planetar al soarelui* (1788).

BODENSEE ☛ CONSTANȚA.

BODEȘTI, ① com. rur. jud. Vîlcea, plasa Govora. ¶ ② B.-PRECISTA, com. rur. jud. Neamț, pl. Cetatea-Neamț. ¶ ③ B.-MERMEȘTI, c. r. jud. Arad, pl. Hălmagiu.

BODNAR SIGISMUND (*1839 †1907), profesor și scriitor ungur; s'a ocupat cu istoria literaturii maghiare; s'a pronunțat adesea în favoarea mișcărilor naționale ale Românilor din Transilvania.

BODNĂRESCU SAMSON (1840 †1902), profesor român. Născut în Bucovina, după ce a terminat studiile secundare la Cernăuți (1865) s'a refugiat în România și stabilindu-se în Iași, a devenit colaborator al „Convorbirilor literare”, în care a publicat tragedia „Rienzi” (1868); trimis cu ajutorul „Junimei” în Germania, și-a luat titlul de doctor în filozofie (Giessen, 1870); a fost bibliotecar în Iași, profesor la școala normală și apoi (1879) director al liceului din Pomîrla. T. Maiorescu a vorbit elogios despre poeziile lui, mai toate publicate în „Convorbiri”. O colecție de scrieri au apărut în 1884.

BODO, com. rur. jud. Severin, plasa Balint (Begnei).

BODOC, stație balneară și climaterică jud. Trei-Scaune; 965 loc.; 530 m. altitudine; stație c. f.; apă de băut cu aceleași elemente ca apa de Vichy.

BODOGAIA, com. rur. jud. Odorheiu, plasa Cristur.

BODOȘ, com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Baraolt.

BODROG, ① rîu afluent al Tisei. ¶ ② B.-NOU, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Periam.

BOEMIA, ținut din Europa centrală, face parte din CEHOSLOVACIA (☛ acest cuvînt). Numele vine de la pop. celtică *Boi*. Prima organizație de stat a Cehilor pare a fi în sec. VII.

BOEREBISTA (sau BURVISTA), vestit rege al Dacilor pe vremea lui Cezar. El a unit diferitele triburi și a dat putere poporului său de a ataca pe Romani.

BOERESCU CONSTANTIN (*1838 †1908), advocat și om politic. Doctor în drept din Paris, a publicat în limba franceză chiar în timpul studiilor o carte despre starea principatelor (1858), pledînd pentru unirea lor, și alta despre starea țăranilor, propunînd măsuri pentru îmbunătățirea ei. Profesor de drept civil la Universitatea din București, intră în luptele politice alegîndu-se întîiu deputat în 1864, luptă apoi contra lui Cuza. În 1889 a fost ministru de culte și instrucție, apoi președinte al Senatului în mai multe rînduri. Pe lîngă publicațiile sale juridice, a lăsat și un volum de încercări literare (1855).

BOERESCU VASILE (*1830 †1883), jurist și om politic român. Debută în activitatea publică foarte tînăr, publicînd articole în ziarul „Pruncul român” în 1848. Terminînd cursurile secundare, se duse în Paris 1850, unde studiă dreptul și luă licența în 1855. După aceea publică două cărți în limba franceză asupra *chestiunii politice și economice a Moldo-Valachiei* și asupra *situației României după tratatul din* 1856. Întorcîndu-se în țară, fu numit profesor de drept comercial la facultatea juridică înființată atunci (1859). Om de drept, advocat, om al școalei, el și-a legat numele de multe fapte însemnate. Ca deputat în Adunarea electivă el rosti în ziua de 24 Ianuarie 1859 acel discurs prin care propunea alegerea lui Cuza, discurs despre care zic jurnalele timpului că a fost hotărîtor. Ne explicăm de ce a dobîndit repede o mare situație politică. Ministru de justiție în cabinetul prezidat de N. Golescu (1860), rămase în cel prezidat de Manolache Costache, luînd și instrucția publică (1860). Sub domnia lui Carol I, el susține politica conservatorilor și-l vedem ministru de justiție în ministerul lui Dimitrie Ghica (1868) și apoi în ministerele prezidate de Lascar Catargiu între 1871-76, conducînd cînd dep. externelor, cînd al instrucției. În acest timp înființase ziarul *Pressa*, care avu un rol important. Cu toate acestea, chestiunea războiului pentru independență îl apropiă de politica lui Ion Brătianu și-l vedem ministru de externe în 1880 într'o epocă în care se iveau în raporturile cu celelalte state o sumă de probleme de natură juridică. Boerescu a făcut pentru prima dată colecția legilor într'un „cod” care-i poartă numele (1865, ed. 2-a 1875). Dintre publicațiile lui, afară de o încercare literară de tinerețe (*Soldatul orfan*, 1850), unele se ocupă cu chestiuni juridice de specialitate (*Explicarea condicei comerciale*, 1859, *Proiect pentru revizuirea constituției*, 1888, *Traité des délits et des peines*, 1857) sau cu chestiuni politice (*Conflictul religios de la Curtea-de-Argeș*, 1873, *Examen de la convenţion du* 19 *Août*, 1858, *Mémoire sur la juridiction consulaire*, 1869) sau cu chestii relative la organizarea și mersul școalelor (*Cuvînt rostit la împărțirea premiilor*, 1859; *Proect pentru reorganizarea instrucțiunii publice*, 1863).

Vasile Boerescu.

BOERHAAVE HERMANN (*1668 †1738), medic olandez, teolog și filolog orientalist.

BOERIU IOAN DE SCOREI (†1867), Român din munții apuseni, conducător al Moților în luptele din 1848-49, a fost delegatul Românilor, cînd s'a propus împăcarea cu Ungurii; mai tîrziu de multe ori deputat în Dietă.

BOGATA, ① com. rur. jud. Turda, plasa Luduș; ruine ale castrelor romane. ¶ ② B.-DE-JOS, com. rur. jud. Someș, plasa Dejului. ¶ ③ B.-DE-SUS, com. rur. jud. Someș, plasa Dejului. ¶ ④ B.-OLTEANĂ, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, pl. Rupeni.

BOGAȚI, com. rur. jud. Dîmbovița, plasa Bogați; 3500 loc.

BOGATUL-ROMÂN, com. rur. jud. Sibiu, plasa Ocna-Sibiului.

BOGDAN, stație balneară, jud. Timiș-Torontal; 7 km. gara Șarlota linia Timișoara—Lipova; ape minerale carbo-feruginoase-iodate.

BOGDAN I, întemeietorul principatului Mol-

www.dacoromanica.ro

dovei (*ca. 1349 †ca. 1365), își așeză capitala în Suceava și se liberă de suzeranitatea Ungariei. Întinderea țării mergea probabil pînă spre Bîrlad și Bacău și pînă spre Cetatea-Albă.

BOGDAN II, domn al Moldovei 1449-1451. Era fiu natural al lui Alexandru-cel-Bun. Luă domnia alungînd pe nepotul său Alexandru II, care fugi în Polonia, dar acesta împreună cu Petru, fost și el înainte domn, intră în Moldova cu oști. În lupta de la *Răuseni* Bogdan e prins și i se taie capul. În acest sat mai tîrziu Ștefan-cel-Mare a ridicat o biserică în amintirea morții tatălui său.

BOGDAN III (*ca. 1477 †1517) sau **ÎNCRUCIȘATUL**, zis **ORBUL** sau **CHIORUL**, domn al Moldovei 1504-1517. Fiu legitim al lui Ștefan-cel-Mare și asociat de acesta la domnie în ultimii ani. Cerînd în căsătorie pe Elisabeta, sora regelui Poloniei, și fiind refuzat, făcu o expediție în această țară și, după ce fusese odată admis, se văzu din nou respins la venirea pe tron a regelui Sigismund. Aceste împrejurări dădură naștere la multe lupte între Moldova și Polonia, cari se sfîrșiră cu tratatul din 1519 și cu renunțarea lui Bogdan la mîna prințesei poloneze, în schimbul unor avantagii de ordin politic și financiar. Din nenorocire în Moldova, chiar în același an, Tătarii năvăliră, găsind puțină rezistență, luară mulți robi și arseră sate și orașe. Ajutorul polon făgăduit dar neîndeplinit a lipsit și atunci și în anii următori. Mai tîrziu Polonii i-au dat ajutor și în adevăr el a bătut pe Tătari. Evenimentele însă determinară pe Bogdan să-și schimbe politica și să se orienteze spre Turci, cari deveniră acum amici cu Tătarii prin faptul că Selim răsturnase pe Baiazet cu ajutorul Tătarilor și devenise Sultan. Astfel se încheie tratatul de supunere condiționată în anul 1513 prin Ioan Tăutul, reprezentantul domnului Moldovei. Liniștit din partea Turcilor, Bogdan avu să sufere din cauza Tătarilor, cari făcură o năvălire tocmai în vremea serbărilor nunții sale (1513), și mai tîrziu din pricina încercării unui agent al lui Petru Rareș, care năvăli cu trupe, dar fu bătut și ucis.

Bogdan III.

BOGDAN IV, domn al Moldovei, 1568-1572. A fost fiul lui Lăpușneanu și al Ruxandrei. A domnit pînă la 1569 sub tutela mamei sale, fiindcă avea numai 15 ani. Murind mama sa, rămase singur și încheie un tratat de supunere față de Poloni, foarte umilitor pentru țara sa. Petrecînd mai mult în desfătări, boierii se plînseră la Poartă și Bogdan fu depărtat din scaun.

BOGDAN GHEORGHE (*1859 †1930), medic român. Profesor de medicină legală la Universitatea din Iași, medic al Spitalelor Sf. Spiridon; de mai multe ori reprezentant al Universității în Senat; a condus „Buletinul Soc. de medici și naturaliști"; a publicat multe opere de specialitate: *Sănătatea și educațiunea copiilor noștri*, 1895.

BOGDAN IOAN (*1862 †1919), istoric român. Originar din Brașov, a studiat în Iași (licență 1885) apoi în Viena, Petersburg și Cracovia și s'a specializat în limbile slave. Cu el s'a înființat prima catedră de acest fel la noi la Universitatea din București în anul 1891. S'a servit de specialitatea sa pentru a contribui la deslegarea multor probleme ale trecutului poporului român: *Principatul Bîrladului* (1889), *Îndatoririle militare ale cnezilor*, *Raporturile între Români și Bulgari* (1895), *Relațiile Țării-Românești cu Brașovul și Țara Ungurească* (1902), *Alfabetul cirilic și introducerea lui în scrierea românească* ș. a. A adunat documente privitoare la istoria Românilor prin arhivele din țară și din alte țări și le-a publicat cu comentarii; între acestea sînt trei volume din colecția Hurmuzachi (1893-1900). A descoperit primele *cronici moldovenești*, cari erau scrise în limba slavonă, le-a publicat însoțite de studii (1891, 1895). A arătat însemnătatea studiilor slave pentru Români (1894), a înfățișat figura lui *Vlad-Țepeș* după izvoare istorice contemporane (1896) și a dat un *album paleografic* necesar pentru cei cari se ocupă de vechea diplomatică românească (1905). Ales membru al Academiei Române (1903), a cercetat în discursul de recepție desvoltarea cronologică a *istoriografiei românești* și problemele din acel moment.

BOGDAN PETRE (*1872) chimist român. Profesor la facultatea de științe din Iași; membru al Academiei Române (1926). A publicat câteva tratate generale (*Introducere în studiul chimiei fizicale*, 1921; Lecțiuni de *fizică experimentală*, 1921; *Electrochimia*, 1928) și multe articole și cercetări speciale (precum: *Teoria electronică a materiei*, 1906; *Pondul molecular al lichidelor*, 1912; *La vitesse du son dans les liquides*, 1913; *Radioactivitatea și structura materiei*, 1929).

BOGDAN VINCENȚIU, advocat român și om politic în Banat, a fost de mai multe ori deputat în parlamentul ungar.

BOGDAN-DUICĂ GEORGE (*1866), profesor și istoric român. După studii superioare în Ungaria, Austria și Germania, a funcționat ca profesor de limba germană în diferite orașe și în urmă în București la liceul Mihai-Viteazul, după ce se ocupase cu ziaristica în Transilvania și în Bucovina. După războiu, la crearea Universității din Cluj a fost numit profesor de istoria literaturii românești. În 1919 a fost ales membru al Academiei Române. A publicat multe articole în „Convorbiri literare", „Sămănătorul", „Viața românească", „Luceafărul" ș. a. tratînd chestiuni de politică, de istorie, de istoria literară, de pedagogie și organizare școlară. În volume: *Petru Maior*, 1893; *Bucovina*, 1895; *Grigore Alexandrescu*, 1900; *Țiganiada lui Budai-Deleanu*, 1902; *Curs de limba germană*; *Istoria literaturii române moderne*, 1923. *T. L. Maiorescu*, discurs de recepțiune, 1921; *Vasile Alecsandri*, 1922; *Gheorghe Lazăr*, 1924; *Simion Barnuțiu*, 1924; etc.

BOGDANA, ① com. rur. jud. Sălaj, plasa Buciumi. ¶ ② c. r. jud. Tutova, pl. Simila. ¶ ③ c. r. jud. Teleorman, pl. Călmățuiu. ¶ ④ c. r. jud. Bacău, pl. Trotuș. ¶ ⑤ mănăstire în jud. Bacău, zidită în 1680 de logofătul Solomon Bîrlădeanul.

BOGDANOVA, com. rur. jud. Caliacra, plasa Bazargic.

BOGDĂNEȘTI, ① sat din com. rur. Gornet-Cuib, jud. Prahova, întemeiat pe la 1690. ¶ ② c. r. jud. Tutova, pl. Banca. ¶ ③ c. r. jud. Bacău, pl. Trotuș. ¶ ④ c. r. jud. Iași, pl. Bahluiu. ¶ ⑤ c. r. jud. Fălticeni (= Baia), pl. Boroaia. ¶ ⑥ sat jud. Vîlcea pe Olt, sat vechiu despre care se vorbește într'un act din 1608. ¶ ⑦ c. r. jud. Fălciu, 2562 loc.

BOGDĂNIȚA, com. rur. jud. Tutova, plasa Simila.

BOGHENI, com. rur. jud. Bălți, plasa Cornești.

BOGHEȘTI, com. rur. jud. Tecuci, plasa Podul-Turcului.

BOGHICEA, com. rur. jud. Roman, plasa Șcheia.

BOGHICENI, com. rur. jud. Lăpușna, plasa Bujoru; 2516 loc.

BOGHIȘ, ① com. rur. jud. Sălaj, plasa Șimleul-Silvaniei. ¶ ② c. r. jud. Satu-Mare, pl. Satu-Mare.

BOGOMILI, eretici cari își trag credința de la manicheism și au multe puncte împrumutate din dualismul asiatic. Eresul lor s'a introdus în Tracia prin secolul VIII și a dobîndit o formă nouă prin popa Bogomil, care trăia prin secolul X. De la Bulgari a trecut probabil și la noi, căci avem între obiceiurile vechi poporane unele cari se văd a fi bogomilice și între vechile manuscrise din sec. XVI se găsesc unele cu subiecte de același fel.

BOGOTA, cap. Columbiei (America-de-S.).

BOGREA VASILE (*1884 †1928), profesor de filologia clasică la Universitatea din Cluj. A lăsat

www.dacoromanica.ro

multe scrieri risipite prin diferite reviste: polemici literare, etimologii şi cercetări istorice.

BOGZA, com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat, plasa Plaineşti.

BOGZEŞTI, com. rur. jud. Orhei, plasa Bravicea.

BOHĂŢEL ALEXANDRU (*1816 †1897), om politic român în Transilvania. A luat parte la mişcarea din 1848 susţinînd drepturile Românilor, dar la revoluţie n'a participat. În 1861 a fost numit comite al jud. Năsăud şi a lucrat pentru înfiinţarea gimnaziului grăniţeresc din Năsăud; a fost deputat în dieta din Sibiu (1863) şi în cea din Cluj (1865 protestînd contra dualismului; a fost deputat şi în Camera maghiară şi, ca nobil, şi în Casa magnaţilor din Pesta.

BOHĂŢAL MIHAIU (*1823 †1893), om politic român în Transilvania. A fost magistrat, deputat şi inspector şcolar.

BOHOLT, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Şoimuş.

BOHOTIN, com. rur. jud. Fălciu, plasa Răducăneni.

BOI, popor celtic care prin secolul IV a. Chr. s'a risipit din sudul Germaniei prin nordul Italiei şi prin regiunea numită, din cauza lor, *Boemia*, şi de acolo şi prin alte părţi, pentru a dispărea absorbiţi de alte neamuri.

BOIADGI MIHAIL, român macedonean, a publicat în Viena o gramatică a dialectului macedo-român în limba greacă şi germană (1813 . A doua ediţie s'a tipărit în Bucureşti în 1863 şi a treia de Pericle Papahagi în Bucureşti 1915.

BOIAN, ① com. rur. jud. Cernăuţi; staţie c.f. între Cernăuţi şi Lipnic. Tîrg în ziua de 7 August, 27 Septembrie, 8 Noembrie, 4 Decembrie. ¶ ② c. r. jud. Tîrnava-Mică, pl. Tîrnava-Sîn-Mărtin ¶ ③ c. r. jud. Turda, pl. Cîmpia-Turzii. ¶ ④ c. r. jud. Sălaj, pl. Tăşnad.

BOIANA, rîu în Albania.

BOIANCENI, com. rur. jud. Cernăuţi, plasa Nistrului.

BOIARDO MATTEO (*1430 †1494), filozof şi poet italian, autorul epopeii *Orlando inamorato*.

BOICESCU ALEXANDRU (*1853 †1893), medic român. A fost medic primar al Eforiei, profesor de clinică infantilă la facultatea de medicină din Bucureşti, profesor de igienă la liceul Sf. Sava. Opere pr.: *Centrii nervoşi*, 1884; *Contribuţiune la studiul circulaţiunii creerului*, 1888; *Clinică infantilă şi fapte clinice*, 1892.

BOIELDIEU [boaeldiö] **FRANÇOIS** (*1775 †1834), compozitor francez. Trăi şi în Rusia. Opere pr.: *Califul din Bagdad* (1800 , *Doamna albă*. (1825).

BOILEAU [boalo] **NICOLAS** zis **DESPRÉAUX** (*1636 †1711), poet francez. Opere pr.: *Satire*, *Strana* (le lutrin), poemă eroicomică, *Arta poetică*. El e un teoretician al clasicismului, întemeiat pe adevăr, adică pe natură, tradusă şi rectificată de raţiune; în afară de formule convenţionale, el reprezintă principiile de ordine, măsură şi unitate armonioasă. *Arta poetică* s'a tradus în româneşte (în parte) de *I. Heliade* (Curs de poezie generală, vol. I, 1868) şi de *A. Naum* (1875).

BOISSIER [boasie] **GASTON** (*1823 † 1908), scriitor francez, profesor la Collège de France, membru al Academiei; se ocupă cu arheologia şi cu studiul lumii romane. Opere pr.: *Cicerone si amicii săi* (1865), *Opoziţia în timpul Cezarilor* (1875), *Sfîrşitul păgînismului* (1891).

BOIŞOARA, com. rur. jud. Argeş, plasa Oltu-de-Sus.

BOIŢA, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Haţeg ¶ ② c. r. jud. Sibiu, pl. Avrig.

BOIS-LE-COMTE [boa-l-cont] **CHARLES JOSEPH** (*1796 †1863), diplomat francez. Se consideră autor al unui plan de împărţire a Turciei. În 1834 a stat cîtva timp în principatele române şi a adresat guvernului său mai multe rapoarte despre trecutul lor, despre situaţia de atunci a politicei, despre viaţa diferitelor clase sociale, etc., făcînd aprecieri interesante, uneori favorabile, alteori nu. Rapoartele acestea s'au publicat în colecţia Hurmuzachi vol. XVII.

BOIU, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Geoagiu. ¶ ② c. r. jud. Bihor, pl. Salonta. ¶ ③ c. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Daneş. ¶ ④ **B.-DE.JOS**, c. r. jud. Hunedoara, pl. Hia. ¶ ⑤ **B.-DE.SUS**, c. r. tot acolo. ¶ ⑥ **B.-MARE**, c. r. jud. Someş, plasa Ileanda.

BOIU ZAHARIA (*1834 †1903), scriitor român din Transilvania. A fost preot şi profesor în Sibiu; a publicat cărţi didactice (*Abecedar*, 1862, multe ediţii, *Geografie*, 1869, *Carte de cetire*, 1865) şi diferite cuvîntări religioase şi altele (*Seminţe din ogorul lui Christos*, 3 vol. 1898 ş. u.); a condus revista *Transilvania*, 1891—95; a fost membru corespondent al Academiei Române (1877).

BOJINCA DAMASCHIN (*1803 †1869), jurist şi profesor român. După studii teologice şi juridice în Pesta şi în Vîrşeţ, a practicat advocatura, a publicat cîteva lucrări istorice (*Animadversio in dissertationem hallensem...* 1828, *Anticele Românilor*, 1832); apoi a fost chemat ca jurisconsult în Moldova, unde a lucrat cu Flechtenmacher la alcătuirea legilor. În timpul cît a stat aici a fost în două rînduri însărcinat cu direcţia seminariului de la Socola din Iaşi în 1834 şi 1840.

BOLBOACA, com. rur. jud. Ismail, plasa Bolgrad; 2990 loc.

BOLBOŞI. com. rur. jud. Gorj, plasa Jiu.

BOLDEŞTI, ① com. rur. jud. Prahova, plasa Podgoria. ¶ ② c. r. jud. Buzău, pl. Tohani.

BOLDU, com. rur. jud. Rîmnicu-Sărat, reşedinţă, plasa Boldu; 2585 loc.

BOLDUR, com. rur. jud. Severin, plasa Lugoj.

BOLDUR VORNICUL, general român. A trăit în vremea lui Ştefan-cel-Mare, a învins pe Poloni la Lenţeşti lîngă Cernăuţi (29 Oct. 1495) şi la Şipinţi.

BOLDUR - LĂŢESCU IORDACHI COSTACHI (*1798 †1857), filantrop român. A construit o biserică în satul Lupeni şi prin testament i-a asigurat o avere importantă, lăsînd asemenea şi dispoziţiuni ca să se construiască o şcoală normală în comuna Hudeşti (Dorohoiu). Legatul se administrează de Casa Şcoalelor.

BOLDUREŞTI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Nisiporeni; 2287 loc.

BOLGRAD, com. urbană jud. Ismail reşed. plăşii Bolgrad; 25.000 loc.

BOLINTINEANU DIMITRIE (*1819 † 1873), poet român. După ce a terminat studiile în Golegiul Sf. Sava din Bucureşti, după ce s'a făcut cunoscut prin poezia „O fată tînără pe patul morţii" (1843), publicată cu laude de I. Heliade, a fost trimis de o societate literară la Paris ca să-şi continue studiile. Evenimentele de la 1848 l-au readus în ţară pentru a fi unul dintre părtaşii mişcării, lucrînd mai ales ca ziarist („*Poporul suveran*") şi apoi a fost silit să ia drumul pribegiei. În acest moment era apreciat pentru poeziile sale pe cari le adunase în volum (*Colecţie de poeziile lui* B., 1848). Cît timp a stat în ţări străine, el a lucrat pentru cauza naţională, colaborînd la „Junimea romînă", ziar în Paris (1851), publicînd broşuri (*Les principautés roumaines*, 1854), şi stabilind legături cu oameni însemnaţi şi propagandişti. Întorcîndu-se în ţară, a luat parte activă la mişcarea politică, fiind amic al lui Kogălniceanu şi al Domnitorului Cuza, dar în acelaşi timp a desvoltat şi o mare activitate literară. Ministru de instrucţie în guvernul care a făcut lovitura de Stat de la 2 Maiu, el a avut norocul să prezideze la serbarea deschiderii Universităţii din Bucureşti. După 1866 activitatea sa a fost mai restrînsă, ocupîndu-se mai ales de literatură. A murit în spitalul Pantelimon atins de paralizie. Opera lui este considerabilă, dar de valoare inegală. Ea se compune din multe volume de poezii grupate în diferite feluri (*Cîntece şi plîngeri*, 1852, *Poezii vechi şi noi*,

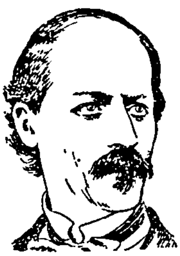

Dim. Bolintineanu.

www.dacoromanica.ro

1855, *Legende*, 1858, *Melodii române*, 1859, *Bătăliile Românilor*, 1859, *Poezii atît cunoscute cît şi inedite*, 1865, *Poezii din tinereţe*, 1869, *Cîmpul şi Salonul*, 1870, *Plîngerile României*, 1870), din încercări de roman (*Manoil*, 1855, *Elena*, 1862), satire sociale şi politice (*Nemesis*, 1861, *Eumenidele*, 1865, *Ielele*, 1869, *Menadele*, 1870), piese de teatru (*Mihaiu condamnat la moarte*, 1867, *Ştefan Vodă cel berbant*, 1867, *Alexandru Lăpuşneanu*, 1868, *După bătălia de la Călugăreni*, 1868, *Mărirea şi uciderea lui Mihaiu*, *Despot Vodă*, *Mihnea Vodă*, *Postelnicul Cantacuzino*, *Brîncovenii şi Cantacuzinii*, *Sorin*, 1879), poeme (*Cîntarea României*, 1858, *Traianida*, 1870, *Conrad*, 1867), scrieri istorice (*Viaţa lui Traian*, 1869, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*, 1870, *Viaţa lui Cuza Vodă*, 1870), povestiri de călătorie (*Călătorii în Palestina şi în Egipt*, 1856, *Călătorii pe Dunăre şi în Bulgaria*, 1858, *Călătorii la Românii din Macedonia*, 1863), scrieri politice (*11 Februarie*, 1869, *Nepăsarea de religie, de patrie şi de dreptate*, 1869, *România roabă la Austro-Maghiari*, 1869).

BOLINTINENI, com. rur. jud. Mureş, plasa Mureş-de-Jos.

BOLINTINUL-DIN-DEAL, ① com. rur. jud. Ilfov, plasa Bolintin. ¶ ② **B.-DIN-VALE**. c. r. jud. Ilfov, pl. Sabarul; locul naşterii poetului D. Bolintineanu; acolo e şi mormîntul lui.

BOLIVAR SIMON (*1783 †1830), general şi om politic al Venezuelei; goni pe Spanioli din ţara sa (1813); învins, fugi, dar reîncepu războiul cu succes, gonind pe Spanioli şi din Peru şi din Columbia; încercă să unească aceste trei state într'o republică, dar nu izbuti.

BOLIVIA, stat în America de Sud. Supr. 1.330.000 km. p, 3.000.000 loc. Munţi: Cordilieri. Republică militară cu două camere. Capitala: *Sucre*.

BOLLANDIŞTI, teologi scriitori, continuatori ai lui Bolland, iezuit belgian din sec. XVII, cari scriseră vieţile sfinţilor: *Acta sanctorum* (vol. I, 1643, Anvers), cari s'au urmat an după an. Şi în 1925 a apărut un volum).

BOLLIAC CESAR (*1813 †1880), ziarist şi om politic român. După ce a învăţat la Sf. Sava, a intrat în miliţia ţării, dar n'a putut să-şi facă o carieră. A început să scrie de timpuriu, încurajat de Heliade care a înlesnit să i se reprezinte cu elevii de la Sf. Sava drama *Matilda* (1836). În 1837 a întemeiat ziarul *Curiosul*, suspendat după cîteva numere, iar el închis într'o mănăstire. Puţin după aceea a publicat două volume de *poezii* (1843, 1847) dar evenimentele din 1848 l-au atras în mişcarea politică şi l-au făcut să se exileze ca şi ceilalţi. În epoca pribegiei după 1848, Bolliac s'a amestecat în luptele dintre Români şi Unguri în Transilvania şi a fost cel mai stăruitor propagandist pentru ideea împăcării lor ca să se opună tiraniei austriace, a scos chiar un ziar, *Expatriatul*. Din cauza aceasta a avut de suferit diferite acuzaţiuni cari i-au creat o grea situaţie la Constantinopol, unde s'a refugiat şi unde a fost arestat de autorităţi. În Paris a lucrat ca şi amicii săi pentru susţinerea drepturilor Românilor şi se zice că reuşise să inspire personal simpatie împăratului Napoleon III. Întorcîndu-se în ţară, a condus ziarul *Românul*, apoi a înfiinţat *Buciumul* (1862) şi *Trompeta Carpaţilor* (1866). Tot din motive politice a studiat chestiunea mănăstirilor închinate, publicînd mai multe memorii (1862, 1863) şi articole numeroase. Preocupat de trecutul ţării, a întreprins cercetări şi a publicat scrieri de arheologie, pentru cari îi lipsea însă o pregătire specială mai temeinică.

Cesar Bolliac.

BOLOHOVENI, cneji români din oraşul Bolohov, stăpînitori peste ţinuturi aşezate între Volhynia şi Kiev, citaţi pe la 1231.

BOLOGA, com. rur. jud. Cluj, plasa Crişului.

BOLOGA IACOB (*1817 † 1888), funcţionar şi economist român în Transilvania. A luat parte la mişcarea din 1848, a fost, sub regimul austriac, funcţionar superior în Cluj şi în Viena. A fost fondator la înfiinţarea băncii *Albina*. A lucrat la întemeierea *Astrei* şi a fost preşedintele comitetului central între 1875-1877.

Bologa Iacob.

BOLOGNA, oraş în Italia, 180.000 loc.; universitate fundată în 425 de Teodosiu; monumente vestite; picturi celebre, între cari Sf. Cecilia de Rafael.

BOMBAY, oraş în Industan (India Engleză); 1.000.000 loc.; mari şi numeroase industrii.

BONACCHI-GREGORIADY MIHAIL († 1898), advocat şi scriitor român. A trăit mai mult în Galaţi; a fost şi senator; a debutat prin *poezii* originale şi traduse în „Convorbiri literare" (1868). Are un volum de *poezii* (1891) şi unul de *nuvele* (1891), dar mai importante sînt traducerile din *Anacreon* (volum, 1889) şi *L. Apulejus* (1890).

BONAPARTE, familie corsicană. CAROL şi MARIA au avut opt copii: JOSEPH (*1768 †1844), devenit rege al Neapolului şi al Spaniei; NAPOLEON, care deveni împăratul Franţei; LUCIEN (*1775 †1840, om politic francez; LOUIS (*1778 †1846), devenit rege al Olandei; JÉRÔME (*1784 †1860), devenit rege al Westfaliei; ELISA (*1777 †1820) măritată cu Bacciochi şi devenită Mare ducesă de Toscana; PAULINE (*1780 †1825), devenită prinţesă Borghese; CAROLINE (*1782 †1839, măritată cu prinţul Murat şi devenită regină a Neapolului.

BONAPARTE-WYSE WILLIAM (*1826 †1892), fiul Letiţiei Bonaparte, născut în Irlanda, poet provençal; unul din organizatorii societăţii felibrilor. Opere pr.: un volum de poezii: *Li parpaioun blu* (les papillons bleus, fluturi albaştri). Alecsandri i-a dedicat poezia „Erin".

BONFINIUS, numele latinesc al lui BONFINI ANTONIO (*1427 †1502), istoric italian. Chemat de Regele Matei Corvin în Buda, a fost lectorul reginei Beatrice şi istoriograful curţii ungare. Opera pr. *Rerum hungaricarum decades*, tip. la Basel 1543 şi mai complet la Colonia 1690.

BONGIANINI, profesor de muzică italian. A fost chemat în Bucureşti ca profesor de muzică la şcoala înfiinţată de Societatea filarmonică şi pusă sub direcţia lui Heliade, pe la 1834.

BONHEUR [bonör] ROSA (*1822 †1899), pictor francez, vestită prin zugrăvirea animalelor. Opere pr.: *Tîrgul de cai* (1853).

BONIFACIU (sau BONIFATIE († ca. 307), martir, prăznuit de bis. ort. la 19 Decembrie. Trăind la Roma în desfătări şi în relaţii necinstite cu stăpîna sa, o femeie foarte bogată, căreia îi servia de intendent, a început a fi cuprins de remuşcări şi, ca să se purifice, a plecat în Orient, unde — auzise — creştinii erau martirizaţi. În Tars, capitala Ciliciei (Asia Mică), află mulţi creştini supuşi la grele chinuri; înfruntînd pe guvernator, fu şi el pedepsit, apoi ucis. Corpul fu adus la Roma şi înmormîntat într'o capelă. Relicviile lui fură descoperite în anul 1603.

BONIVARD FRANÇOIS (*1493 †1570), luptător pentru independenţa Genevei contra ducelui de Savoia. Închis în castelul de la Chillon, fu liberat cînd acest castel fu cucerit de Bernezi. Captivitatea lui a servit lui Byron să scrie *Prizonierul din Chillon*, poem tradus şi în româneşte de Heliade Rădulescu în 1834.

BONN, oraş în Germania (Prusia renană) pe Rin; 90.000 loc.; universitate fondată în 1818; catedrală din sec. XIII.

BONNAZ ALEXANDRU, episcop catolic în Banat între 1860—1889.

BONŢEŞTI, com. rur. jud. Arad, plasa Halmagiu.

www.dacoromanica.ro

BONȚIDA, com. rur. jud. Cluj, plasa Someșu; tîrg la 23 Martie, 30 Iunie, 21 Octombrie.

BOOZ, personaj biblic, luă de soție pe Ruth, avură un fiu pe Obed, tatăl lui Isaia; acesta fu tatăl regelui David. V. Hugo are o poemă: *B. endormi* (trad. de Corneliu Moldovanu).

BOPP FRANZ (*1791 †1867), filolog german, profesor de limba sanscrită la universitatea din Berlin. Opere pr.: *Gramatica comparată a limbilor sanscrite, zendă, greacă, latină, slavă, germană...* (1866).

BORA, com. suburbană la Slobozia jud. Ialomița, plasa Slobozia.

BORĂUȚI, com. rur. jud. Cernăuți, plasa Colacinului; 2260 loc.

BORBOLA NICOLAE (*1786 †1877), preot român. Doctor în științele juridice, a fost profesor la Academia din Oradea (1816); director al școalelor românești; a ocupat funcțiuni înalte în ierarhia bisericii unite: canonic, prepozit capitular (1850); a lăsat un fond pentru ajutorul studenților români.

BORCA, ① sat în jud. Suceava; stație climaterică, 590 m. alt.; 12 km. Broșteni. ¶ ② c. r. jud. Neamț, pl. Broșteni.

BORCEA, braț al Dunării; se desparte la 2 km. spre E. de Silistra, trece prin orașul Călărași și apoi urmează un curs oarecum paralel cu Dunărea până se unește iar cu ea la punctul zis *Gura-Borcei-de-Jos*. Lungimea e aproape 100 km. Regiunea închisă de cele două brațe se numește *Balta Ialomiței*.

BORCEA IOAN (*1879), naturalist român. E profesor de zoologie la facultatea de științe din Iași, membru corespondent al Academiei Române (1919). A fost ministru de instrucție în 1919. A publicat articole de specialitate în „Bulletin de la Société zoologique de France", în „Analele Univ. din Iași", în „Analele Academiei", etc., ocupându-se de pești, crustacee, etc. dînd contribuții la cunoașterea florei din România.

BORDEAUX, [bordo], oraș în Franța, dep. Gironde, pe Garonne, 270.000 loc.; universitate; industrii numeroase. Se numesc *vinuri de bordeaux* vinurile din 11 departamente, între cari este și Gironde. Mai cunoscute sînt: Saint-Emilion, Médoc, Sauternes.

BORDEIU, ① com. rur. jud. Cernăuți, plasa Cosminului. ¶ ② B.-VERDE, c. r. jud. Brăila, plasa Ianca. ¶ ③ com. suburbană la Municipiu Craiova.

BORDENI, com. rur. jud. Prahova, sat vechiu, despre care locuitorii zic că s'a întemeiat de un ostaș al lui Negru-Vodă, în urma unei lupte cu Tătarii pe care i-au gonit Românii.

BORDUȘANI, com. rur. jud. Ialomița, plasa Fetești; 2680 loc.

BORGIA, familie italiană, care a dat episcopi, papi, etc. Vestiți sînt: papa Alexandru VI, Lucreția și Cezar, copiii acestuia.

BORGO BISTRIȚA, stație c. f. jud. Năsăud, cap. liniei care pleacă de la Dej.

BORGO-SUSENI, stație c. f. jud. Năsăud pe linia Dej—Borgo-Bistrița.

BORGOVANU VASILE (*1850 †1926), profesor și pedagog român. Venind din Transilvania, a fost între profesorii cu cari s'a întemeiat *Școala normală de institutori din București* (1888). A publicat *manuale* didactice, opere de *teorie pedagogică*, despre *istoria școalelor* și o carte de popularizare: *Ionel, educația unui bun copil*.

BORIS GODUNOV ☞ GODUNOV.

BORISAUCA, c. r. jud. Ismail, plasa Cișmele.

BORLEA SIGISMUND (*1828 †1883), om politic român în Transilvania.

BORLEȘTI, ① com. rur. jud. Neamț, plasa Bistrița ¶ ② c. r. jud. Satu-Mare, pl. Seini. ¶ ③ c. r. jud. Argeș, pl. Bascov.

BORLOVENII-NOUI, ① com. rur. jud. Caraș, plasa Bozovici ¶ ② B.-VECHI, c. r. tot acolo.

BORMANN EUGEN (*1842), filolog german. Profesor la Viena. S'a ocupat și cu epigrafia. Membru onorar al Academiei Române (1897).

BORNEO, insulă în arhipelagul Sondelor; 735.000 km. p. E a treia mare insulă de pe glob; parte posesiune olandeză, parte engleză.

BOROAIA, com. rur. jud. Fălticeni (=Baia), reședință, plasa Boroaia; 2175 loc.

BORODINO, ① sat în Rusia (guv. Moscova), unde Rușii învinseră pe Napoleon I în 1812 ¶ ② com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Decebal.

BOROGANI, com. rur. jud. Cahul, plasa Stefan-cel-Mare.

BOROȘENII-NOI, com. rur. jud. Bălți, plasa Rășcani; 2307 loc.

BOROIANU DUMITRU (*1865), profesor de drept bisericesc la facultatea teologică din București (1905).

BOROȘNEUL-MARE, ① com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Covasna; tîrg 21 Februarie, 28 August, 13 Noembrie. ¶ ② B.-MIC, c. r. tot acolo.

BORSEC, ① stație balneară jud. Ciuc; 1800 loc.; 882 m. alt.; ape carbo-gazoase-feruginoase. Stațiune veche foarte cunoscută în Principate, de unde mergeau multe persoane în timpul verii. Alecsandri vorbește despre o călătorie acolo într'o povestire din 1846. ¶ ② c. r. jud. Neamț, pl. Ceahlău.

BORȘA, ① com. rur. jud. Maramureș, plasa Vișeu; stație balneară; 850 m. înălțime; stație c. f.; apele conțin bicarbonat de sodiu, clorură de sodiu. ¶ ② c. r. jud. Bihor, plasa Tileagd. ¶ ③ c. r. jud. Cluj, pl. Borșa; tîrg în ziua de 6 Maiu, 5 August, 4 Octombrie.

BORSTHAL, com. rur. în Basarabia, jud. Cetatea-Albă, colonie întemeiată în 1822.

BORZA ALEXANDRU (*1887), naturalist român. E profesor de botanică la Universitatea din Cluj; director al grădinei botanice, al institutului de botanică și al muzeului botanic din Cluj. A publicat numeroase lucrări de specialitate. Fost secretar general al Ministerului de instrucție.

BORZEȘTI, ① sat în jud. Bacău, com. Rîpile; are o biserică clădită de Ștefan-cel-Mare în 1493. ¶ ② c. r. jud. Dorohoiu, pl. Bașeu. ¶ ③ c. r. jud. Turda, pl. Iara.

BOSANCEA, com. rur. jud. Suceava, reședință, plasa Bosancea; 6182 loc.

BOSCO ISAIA (*1848 †1884), scriitor român în Ardeal. A lăsat un volum de poezii „*Florile animei*" puțin cunoscute.

BOSCO BARTOLOMEU (*1793 †1863), scamator italian.

BOSCO MARIA ☞ SUCIU.

BOSFOR, strîmtoare între Marea de Marmara și Marea Neagră, lung. 27 km.

BOSIANU CONSTANTIN (*1815 †1882), jurist român. După studii de drept la Paris, a profesat advocatura în București, a fost profesor la facultatea de drept de aci (1863) și decan de mai multe ori; în 1865 a fost președinte de consiliu și ministru de interne, după retragerea lui Kogălniceanu.

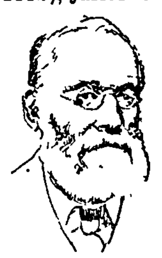

Const. Bosianu.

BOSNA, com. rur. jud. Durostor, plasa Doimuslar.

BOSNIA, provincie a Jugoslaviei. Pînă în 1878 a fost stăpînită de Turcia; atunci s'a dat în administrația Austriei, care a declarat-o anexată în 1908. După războiul mondial, s'a unit cu Serbia formînd noul regat al Serbilor, Croaților și Slovenilor. Supraf. 40.000 km. p., 1.631.000 loc. Cap. *Serajevo*.

BOSSUET [bosüe] JACQUES (*1627 †1704), episcop, teolog și orator bisericesc francez. Vestite orațiunile funebre pentru: Henrieta, fosta regină a Angliei, soția lui Carol I (1669), Maria Tereza, regina Franței (1683), prințul de Condé (1687). Numit preceptor al moștenitorului tronului, scrise pentru el *Discursul asupra istoriei universale*, etc.

BOSTON, oraș în Anglia pe fluviul Vitham; 15.000 loc. ¶ B., oraș în Statele-Unite, port, cap. Statului Massachussets; 680.000 loc.

www.dacoromanica.ro

BOSWORTH, oraş în Anglia; 2.500 loc.

BOŞIMANI, popor negru în Africa de E., locuesc în pustiul Kalahari; mici de statură, foarte mărginiţi la minte.

BOTA IOAN (*1818 †1888), advocat român în Transilvania. A lăsat un fond din care se dau stipendii studenţilor români.

BOTENI, ① com. rur. jud. Muscel, reşedinţă, plasa Argeşel ¶ ② c. r. jud. Dîmboviţa, pl. Titu ¶ ③ c. r. jud. Cluj, pl. Mociu.

BOTEŞTI, ① com. rur. jud. Bacău, plasa Siret ¶ ② c. r. jud. Dîmboviţa, plasa Voineşti ¶ ③ c. r. jud. Fălciu, pl. Olteneşti ¶ ④ c. r. jud. Fălticeni (=Baia), pl. Mălini ¶ ⑤ c. r. jud. Roman, pl. V. Alecsandri ¶ ⑥ c.r. jud. Severin, pl. Lugoj.

BOTEZ CORNELIU (*1870 † 1928), consilier la Înalta Curte de Casaţie. După scurte debuturi literare, s'a consacrat studiilor juridice, publicînd, între altele, „Codul judecătorului de ocol". A făcut cercetări asupra vieţii lui Eminescu şi a dat la lumină un album cu portrete, lucrări muzicale şi diverse articole cu prilejul comemorării poetului. A fost secretar general al Ministerului de Justiţie (1919-1920) şi membru al Consiliului legislativ.

BOTEZ EUGENIU (*1874), scriitor român. Fost ofiţer de marină, a călătorit mult; azi este inspector în Ministerul Sănătăţii, Muncii şi al Ocrotirilor sociale, membru corespondent al Academiei Române (1922). A publicat sub pseudonimul JEAN BART, între altele: *Jurnal de bord*, 1901; *Datorii uitate*, nuvele, 1916; *In cuşca leului*, 1916; *Prinţesa Bibiţa*, 1923; *Peste ocean*, 1926; *In deltă*, 1925; *Schiţe marine* 1929.

BOTEZAT EUGEN *1871), profesor de zoologie şi istologie comparată la Universitatea Cernăuţi; membru corespondent al Academiei Române (1913).

BOTEZATU SAMUIL (*ca. 1790 † 1856), profesor român. A predat limba germană în Iaşi, a fost secretarul conservatorului filarmonic fundat în 1836, a lăsat şi cîteva traduceri.

BOTFEI, com. rur. jud. Bihor, plasa Beliu.

BOTIZ, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Satu-Mare; 2454 loc.

BOTIZA, com. rur. jud. Maramureş, plasa Iza.

BOTNA, rîu afluent al Nistrului, izvorăşte în pădurile mîn. Chiprieni, udă jud. Chişinău şi Tighina, trece prin tîrgul Căuşanii Noi şi Chiţcani, se varsă în lacul Voevodina; lung. 220 km.

BOTNIA, provincie în Suedia la golful cu acelaşi nume; locuită mai ales de Laponi.

BOTOROAGA, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Cilniştea; 2816 loc.

BOTOŞANA, com. rur. jud. Suceava, plasa Arbore; 2344 loc.

BOTOŞANI, ① judeţ în Moldova, cap. *Botoşani;* 3077 km. p., 206.853 loc. (1915); 6 plăşi; 2 com. urb. 42 com. rur. cu 237 cătune şi sate; 14 parohii urbane, 90 rurale, 168 biserici, 2 mănăstiri; face parte din eparhia Mitropoliei Iaşi, ţine de Curtea de Apel din Iaşi; are 202+13 şcoale primare; are 26 de cooperative de consum şi desfacere, 8 pentru exploatare de păduri, 11 de producţie şi 20 cooperative agricole. Acest judeţ nu figurează în lista din 1809 ¶ ② oraş, cap. jud. *Botoşani:* 32.972 loc. (1915 ; 13 biserici ortodoxe, 2 armene, 1 catolică, 2 lipoveneşti, 4 sinagoge mari; un liceu de băieţi „A. Laurian", fundat în 1859 şi o şcoală secundară de fete fundată în 1887, cum şi mai multe şcoli primare; are un spital; e staţie c. f. în legătură cu oraşul Dorohoiu şi cu Vereşti pe linia Paşcani — Cernăuţi; are tribunal şi judecătorii de ocol. După notiţe din cronici, întemeierea lui se poate aşeza pe la 1400; are biserici vechi, unele de la Ştefan-cel-Mare. Numele vine probabil de la un boier Botăş, ce ar fi întemeiat tîrgul.

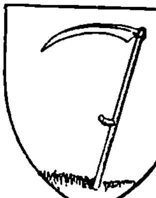

Stema jud. Botoşani.

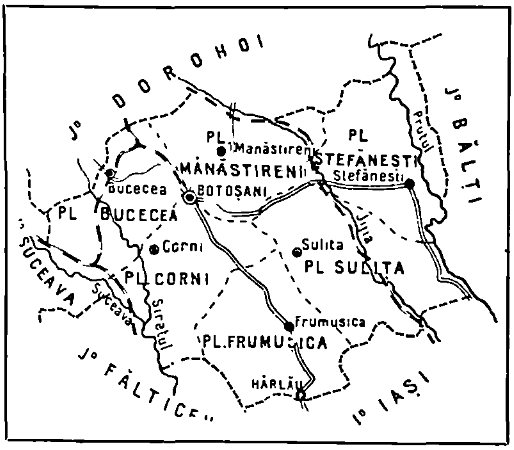

Harta jud. Botoşani.

BOTTICELLI ALESSANDRO (*1447 †1510), pictor italian; conduse lucrările vestitei capele sixtine şi zugrăvi însuşi: *Crist ispitit de diavol* ş. a. La Florenţa lucră: *Inchinarea magilor*, *Fecioara încoronată de îngeri*, *Sfînta familie*.

BOTTINI ENRICO (*1837 †1903), chirurg italian, unul din întemeietorii antisepsiei.

BOTZARIS MARCO (*1788 †1823), unul din eroii războiului pentru independenţa Greciei. Învingător la Missolonghi, fu ucis într'o noapte cînd pătrunse în lagărul turcesc ca să omoare pe paşa comandantul.

Botzaris.

BOUCHARD [buşar] CHARLES (*1837 †1915), medic francez. A fost profesor de patologie şi terapeutică generală la facultatea de medicină din Paris; membru al Academiei de medicină (1886); membru onorar al Academiei Române (1911).

BOUCHER [buşe] FRANÇOIS (*1703 †1770), vestit pictor francez.

BOULOGNE - SUR - MER, oraş în Franţa; 52.810 locuitori.

BOURBAKI SAUTER (*1816 †1897), general francez; învingător în războiul Crimeei (luarea Sevastopolului) şi în campania din Italia, participă şi la războiul din 1870, avînd cîteva succese parţiale.

BOURDALOUE [burdalu] LOUIS (*1632 †1704), orator bisericesc francez; fu predicatorul special al lui Ludovic XIV. Se adresează mai mult raţiunii şi urmăreşte convingerea ascultătorilor prin claritatea espunerii şi prin forţa dialecticei.

BOURDELLE [burdel] EMILE (*1862 † 1929), sculptor francez. Au rămas de la el multe monumente ridicate în Franţa (*Hercule cu arcul*, *Fecioara cu copilul* aşezat pe un munte din Vosgi, *Mickiewicz* ş. a.) cum şi în alte ţări. În Bucureşti avem cîteva lucrări de-ale lui în Muzeul Simu.

BOURENI, ① sat în jud. Fălticeni (=Baia); şi-ar fi luat numele de la bourul gonit de Dragoş; lîngă sat un schit vechiu cu acelaşi nume ¶ ② c. r. jud. Dolj, pl. Băileşti ¶ ③ c. r. jud. Cîmpulung, pl. Homor.

BOURGEOIS [burjoa] LEON (*1851 †1925), om politic francez, de mai multe ori ministru; el a deschis procesul afacerei Panama (1892).

BOURGET PAUL (*1852), romancier francez. A publicat aproape 50 de volume. Cităm: *Fiziologia amorului modern* (1890, *O idilă tragică* (1896), *Enigmă crudă* (1885), *André Cornélis* (1887, *Minciuni* (1887), *Cosmopolis* (1893). Membru al Academiei franceze din 1894. În româneşte s'au tradus: *Discipolul* (1894), *Minciuni* (1887),

www.dacoromanica.ro

Prietenie de femeie (1909), *Dureroasă enigmă* (B. p. t.), *André Cornelis* (B. p. t.), *Cuvîntul dat* (B. p. t.), *Prilejuri pierdute*, nuvele (1919).

BOURGOGNE, veche provincie a Franței; regiune cunoscută prin vinurile sale superioare.

BOURGUIGNON, baron, guvernator al Bucovinei între 1898-1903, a dus luptă contra Românilor, întîiu prin persecuțiuni directe, căutînd să slavizeze școalele lor, apoi prin dibăcie, prin intrigi, făcînd un pact de amiciție cu Românii și reușind prin aceasta să-i desbine în două partide și să le slăbească puterea de rezistență.

BOUȘORI, com. rur. jud. Vasluiu, plasa Peneș-Curcanul.

BOUȚARI, stație c. f. linia Caransebeș—Subcetate.

BOUTMI EMILE (*1835 †1906), istoric francez, dintre întemeietorii „Școalei libere de științe politice". Membru al Academiei de științe politice.

BOUTROUX [butru] EMILE (*1845 †1921), filozof francez. profesor la Universitatea din Paris, membru al Academiei de științe morale. Opere pr.: *Studii asupra istoriei filozofiei* (1897).

BOVADILLA FRANCISCO DE (†1502), navigator spaniol, care a acuzat pe Columb de abuzuri și l-a adus în lanțuri.

BOYCOTT, numele unui căpitan englez, administrator al unor moșii, nesuferit de toți cei dimprejur, cari se fereau de orice atingere cu dînsul: de aici cuvîntul modern *boicot, a boicota*.

BOZ, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Hia. ¶ ② com. rur. jud. Sibiu, pl. Mercurea.

BOZENI, com. rur. jud. Mureș, plasa Mureș-de-jos.

BOZIAȘ, ① com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Tîrnava-Sîn-Martin. ¶ ② c. r. jud. Someș, pl. Chiochiș.

BOZIENI, ① com. rur. jud. Roman, plasa Roman-Vodă. ¶ ② B.-BALȘ, c. r. jud. Roman, pl. Miron Costin.

BOZIORU, com. rur. jud. Buzău, plasa Pîrscovu.

BOZOVICI, com. rur. jud. Caraș, reședință, plasa Bozovici. Tîrg în ziua de 4 Ianuarie, 5 Aprilie, 4 Septembrie. 3557 loc.

BRABOVA, com. rur. jud. Dolj, reședință, plasa Brabova.

BRACHET [brașe] AUGUSTE (*1844 † 1898), filolog francez. Opere pr.: *Dicționar de dublete* (1867), *Gramatica istorică a limbii franceze* (1867), *Dicționar etimologic* (1870).

BRAD, ① com. urb. nereședință, reședința plășii, jud. Hunedoara, plasa Brad. ¶ ② c. r. jud. Sibiu, pl. Avrig. ¶ ③ mănăstire jud. Buzău, com. Tisău. ¶ ④ B.-DE-JOS, c. r. jud. Argeș, pl. Bascov. ¶ ⑤ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo.

BRAD IOAN (*1817 † 1890), luptător român în Transilvania în 1848 contra Ungurilor. Mai tîrziu a fost ofițer în armata austriacă.

BRADLEY JAMES (*1692 †1762), astronom englez, studiă chestiunea echinocțiilor, a refracțiunii luminei. De la el au rămas 60.000 de observațiuni.

BRAGADIRU, com. rur. jud. Teleorman, plasa Zimnicea. ¶ ② c . r. jud. Ilfov, pl. Domnești.

BRAHMANI ☛ BRAMA.

BRAHMAPUTRA, fluviu în Tibet și India, se unește cu Gangele și se varsă în golful Bengal; lung. 2.200 km.

BRAHMS JOHANNES (*1833 †1837), muzicant, compozitor german.

BRALOȘTIȚA, c. r. jud. Dolj, plasa Filiași.

BRAMA (= BRAHMA), zeu indian, e reprezentat cu 4 capete și 4 brațe. Tradițiile bramanice se conservă de casta sacerdotală a *bramanilor*.

BRAMANTE, DONATO LAZZARI zis (*ca. 1444 †1514), arhitect și pictor italian, a făcut planurile și a început clădirea bisericii Sf. Petru din Roma.

BRAN, com. rur. județul Brașov; 957 loc. 1919); stație climaterică, 760 m. altitudine, 13 km. de gara Rîșnov; aci este și vechiul castel care este acum reședință regală. Tîrg 9 August și 21 Noembrie.

BRAN DE LEMENY IOAN, magistrat român în Transilvania. A luat parte la revoluția din 1848. A ocupat situațiuni importante pînă la dualism.

BRAN SIMEON (†1817) preot român unit în Transilvania.

BRAN-POARTĂ, com. rur. jud. Brașov, plasa Zîrnești.

BRANCOVICI SAVA (*ca. 1620 †1683), mitropolit al Românilor din Transilvania între 1656-1659 și 1661-1679. Sîrb de origine (în mirenie *Simion*) el a învățat bine limba noastră. După ce s'a făcut protopop în orașul său de naștere (Inău), hirotonosit de către mitropolitul Ștefan din Tîrgoviște și apoi ajunse mitropolit, sfințit, după obiceiu, tot în Tîrgoviște, luîndu-și reședință în Alba-Iulia. În genere, Sava a păstorit cu mult prestigiu, a fost bine apreciat de Apafi, principele Ardealului, a călătorit la Moscova, unde a obținut de la Țar daruri personale și bani pentru ajutorarea bisericilor; dar, deși a fost totdeauna susținut de fratele său Gheorghe, om politic și amic al lui Apafi, n'a reușit totdeauna să se strecoare printre multele evenimente politice și războaie între Apafi și Rakotzi; de aceea a fost odată gonit din scaun și, în timpul păstoriei sale a doua, a ajuns în mare vrăjmășie cu Apafi, care a isbutit, după multe încercări fără succes, să-l dea în judecata unui sobor și să-l vadă caterisit pentru fapte imorale și pentru rea administrare a averilor bisericești.

BRANIȘCA, stație c. f. jud. Hunedoara linia Teiuș-Arad-Curtici.

BRANIȘTE MOISE (*1834 †1891), jurist român în Transilvania. A ocupat funcțiuni administrative, a fost deputat sinodal, a lăsat, între altele, și un manual de *stenografie*.

BRANIȘTE VALERIU (*1869 †1928), luptător naționalist român sub stăpînirea ungurească. A făcut parte din toate asociațiunile culturale și religioase cari au susținut sentimentul național românesc. Ziarist, a fost osîndit pentru un articol la un an închisoare; a trecut în 1905 la Cernăuți, unde a redactat ziarul „Unirea". Expulsat de administrația austriacă, s'a stabilit la Lugoj, redactînd ziarul „Drapelul" pe care l-a condus 16 ani. În vremea consiliului dirigent a fost șeful resortului cultelor și instrucțiunii.

BRANIȘTEA, ① com. rur. jud. Botoșani, plasa Ștefănești. ¶ ② c. r. jud. Dîmbovița, pl. Titu. ¶ ③ c. r. jud. Doljiu, pl. Gîngiova. ¶ ④ c. r. jud. Mehedinți, pl. Cîmpul. ¶ ⑤ c. r. jud. Someș, pl. Beclean. ¶ ⑥ c. r. jud. Vlașca, pl. Marginea. ¶ ⑦ c. r. jud. Covurlui, plasa Pechea.

BRAȘOV, ① județ în Transilvania; cap. Brașov; 1491 km. p., 113.600 loc. (1923); are 4 plăși, 1 com. urb., 48 rurale și cîteva sate; face parte din circumscripția Curții de Apel din orașul Brașov; are 84 școale primare; are 23 cooperative de consum. ¶ ② com. urb. cap. județului Brașov; (popular și BRAȘEU, ung. BRASSO, germ. KRONSTADT, lat. CORONA), 50.000 loc. (1923); are Curte de Apel (în circ. căreia sînt județele Brașov, Făgăraș, Tîrnava-Mare, Trei-Scaune, Sibiu); are un liceu de băieți „Dr. Meșotă" fundat în 1889, altul „Andreiu Șaguna", fundat în 1850, și un liceu de fete „Principesa Ileana", fundat în 1919, are școală normală și mai multe școale primare. Brașovul e oraș foarte vechiu, probabil începutul l-au făcut cavalerii Teutoni, chemați în 1211 de regele Ungariei Andreiu II. A doua așezare s'a făcut de coloniști germani, de la cari au rămas ruinile de pe Tîmpa. În cursul secolelor, Brașovul a dobîndit privilegii de la regii unguri și a dobîndit o mare desvoltare comercială, mai ales din cauza pozițiunii sale geografice. În sec. XVI s'a format aci un centru luteran foarte puternic, s'a întemeiat un gimnaziu săsesc și prima tipografie în Ardeal, în care s'au tipărit dintre primele cărți

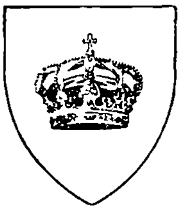

Stema județului Brașov.

www.dacoromanica.ro

româneşti. Dar Braşovul a fost, în cursul timpului, şi un puternic centru românesc, a fost locul de refugiu al Domnilor şi boierilor munteni în vremuri de restrişte, a fost mai tîrziu locul de întîlnire al tinerilor din diferite oraşe munteneşti pentru studii secundare, ziarul („Gazeta Transilvaniei") şi revistele înfiinţate aici au fost, în unele momente, tribuna comună a scriitorilor şi oamenilor politici din principate, cînd censura nu le permitea să-şi spună liber cuvîntul în ţara lor, prin aceasta a devenit un centru de propagandă pentru unitatea naţională, din Braşov au venit profesori mulţi la şcoalele din principate, mulţi negustori au avut în Bucureşti şi alte oraşe sucursale sau legături strînse de afaceri, familii din Braşov s'au înrudit cu unele din Muntenia. Tîrg în ziua de 29 August.

BRAŞOVEANUL ☛ EVSTATIEVICI.

BRASTAVĂŢ, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Dunărea. 3690 loc.

BRATCA, com. rur. jud. Bihor, reşed. plăşii Bratca.

BRATEŞ, ① staţie c. f. între Sf. Gheorghe şi Tîrgu Săcuesc. ¶ ② com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Covasna. ¶ ③ lac jud. Covurluiu lîngă Galaţi.

BRATIA, ① com. rur. jud. Ialomiţa, plasa. Lehliu. ¶ ② c. r. jud. Argeş, plasa Oltu-de-Jos.

BRATISLAVA (=PRESBURG) oraş în Cehoslovacia; 93.000 loc.

BRATOVOEŞTI, com. rur. jud. Dolj, plasa Secuiu.

BRAVAIS [brave] AUGUSTE (*1811 †1863), fizician francez, profesor la şcoala politehnică, membru al Academiei de ştiinţe; studii asupra mişcărilor soarelui, asupra cristalografiei.

BRAVICEA, com. rur. jud. Orheiu, reşedinţă, plasa Bravicea; 5412 loc.

BRAVICENI, com. rur. jud. Orhei, plasa Isacova.

BRAZI, ① com. rur. jud. Prahova, plasa Cîmpu. ② Staţie c. f. linia Bucureşti-Ploeşti.

BRAZILIA (ESTADOS UNIDOS DO BRASIL), stat în America de S. Se mărgineşte la N. cu Columbia, Venezuela, Guiana şi Oceanul Atlantic; la E. cu Oceanul Atlantic; la S. şi SV. cu Bolivia, Paraguai, Uruguai; la V. cu Peru şi Ecuador. Supraf.: 8.511.189 km. p.; 30.636.000 loc. Partea din spre Oceanul Atlantic este muntoasă: munţii *Botocuzi* şi *Podişul Braziliei*, şiruri mai scurte de munţi o despart de Venezuela şi Guiana. Restul este cîmpie întinsă. Un mare număr de fluvii şi rîuri o străbat: *Amazonul (Maranon)*, cu *Rio Negro*, *Yapura*, *Madeira*, *Tapajoz* şi *Xingu*, *Araguaia* unit cu *Tocanlin*, se varsă în Ocean spre N. *San Francisco*, în Ocean spre E. *Parana* isvorăşte din M. Botocuzi şi trece în Paraguai. *Uruguai* trece în Uruguai. Între îmbucătura fluviului Amazon şi Araguaia se află insula *Marajo*. Cap. *Rio de Janeiro*. Oraşe pr.: *Sao Paulo*, *Sao Salvador* (Bahia), *Pernambuco*, *Santos* pe ţărmul Oceanului spre E.; *Para* (Belem), *St. Luis*, *Fortaleza* pe ţărmul Oceanului spre *N.*; *Manaos*, *Diamantina* în centru.

BRAZZA PIERRE SAVORGNAN DE (*1852 †1905), explorator francez, a organizat colonizarea în Africa ecuatorială (Congo francez); în onoarea lui s'a dat numele *Brazzaville* oraşului întemeiat de el în acele ţinuturi.

BRĂDEANU, com. rur. jud. Buzău, plasa Cîmpu.

BRĂDEŞTI, ① com. rur. jud. Tutova, plasa Jeravăţ. Aci industria olăriei este foarte desvoltată. ¶ ② c. r. jud. Odorheiu, pl. Tîrnava-de-Sus. ¶

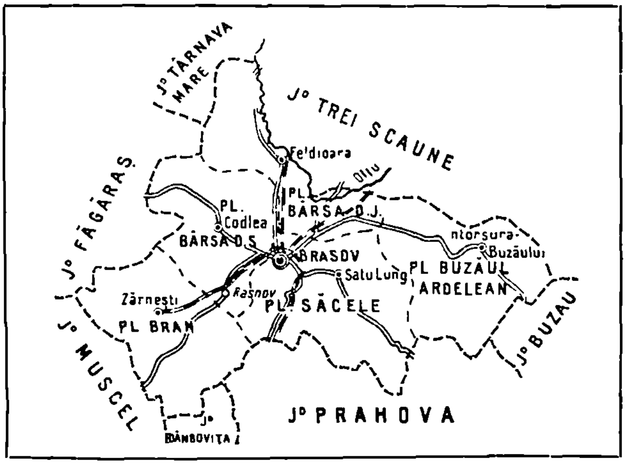

Harta jud. Braşov.

③ c. r. jud. Dolj în partea SE; compusă din mai multe cătune şi sate; mai multe biserici, între cari una din 1751 fundată de Vornicul Brădescu; sînt aci ruinele unei cetăţi vechi.

BRĂDET, com. rur. jud. Argeş, pl. Argeş. ¶ ② c. r. jud. Bihor, pl. Vascău.

BRĂDICENI, com. rur. jud. Gorj, reşedinţă plasa. Vulcan.

BRĂDICEŞTI, ① sat jud. Fălciu. ¶ ② schit înfiinţat de episcopul Varlaam în 1692 tot acolo.

BRĂEŞTI, ① com. rur. jud. Suceava, plasa Ilişeşti ¶ ② com. rur. jud. Iaşi, plasa Cîrligătura. ¶ ③ c. r. jud. Dorohoiu, pl. Siret. ¶ ④ c. r. jud. Buzău, pl. Pîrscovu.

BRĂHĂŞEŞTI, com. rur. jud. Tecuciu, plasa Nicoreşti.

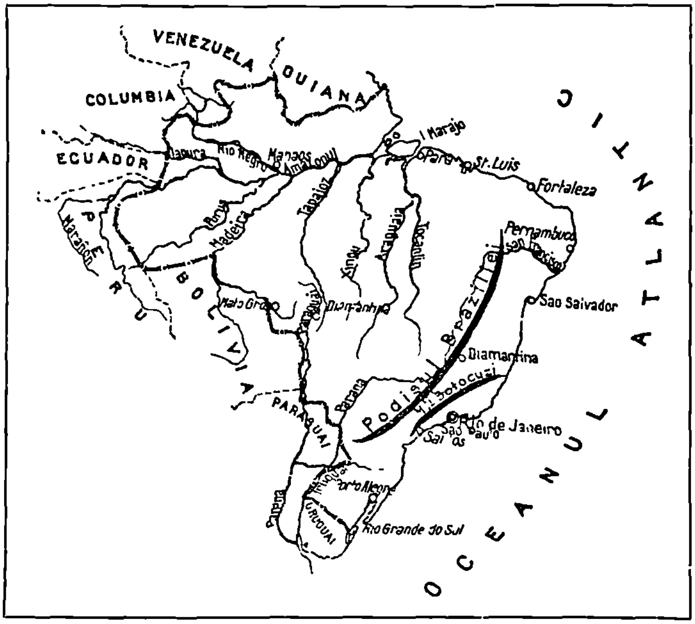

Harta Braziliei.

BRĂILA, ① judeţ în Muntenia; cap. *Brăila*; supr. 4286 km.p.; 191.426 loc.; 4 plăşi; 1 com. urb. 52 rur. cu 128 cătune şi sate; 10 parohii urbane,

www.dacoromanica.ro

57 parohii rurale, 82 biserici; ţine de eparhia episcopiei Dunării de jos; face parte din circ. Curţii de Apel din Galaţi; are 165 şcoale primare; are 55 cooperative agricole, 9 cooperative de producţie, 22 de aprovizionare şi 2 pentru exploatări de păduri ¶ ② oraş cap. jud. *Brăila*; 66.428 loc. (1915); are un liceu de băeţi „Nic. Bălcescu", fundat în 1863, o şcoală secundară de fete fundată în 1919, o şcoală profesională, una normală şi mai multe şcoli primare; are tribunal şi judecătorie de ocol; staţie c. f. linia Bucureşti—Buzău—Galaţi; mare port la Dunăre; docuri; multe fabrici.

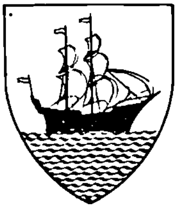
Stema jud. Brăila.

Oraş foarte vechiu, se numia după greceşte *Proilavia* şi după turceşte *Ibraila*; probabil a fost un mic stat în evul mediu care a ţinut la independenţa sa pînă s'a încorporat în principatul Ţării-Româneşti. În 1418 a fost pentru prima dată ocupată de Turci, a doua oară în 1544 şi de atunci oraşul a devenit cetate turcească ne mai avînd legături cu restul ţării, nici în privinţa religioasă, înfiinţîndu-se o episcopie nouă zisă a *Proilaviei* (☛ acest cuv.). În cursul secolilor a fost de multe ori arsă, din cauza luptelor între Turci şi Domnii ţărilor române şi mai apoi între Turci şi Ruşi. În 1828 s'a dat aci o mare luptă, cetatea a fost luată de Ruşi, fortăreţele dărîmate şi prin tratatul de la Adrianopol (1829 Brăila s'a reîntors în cuprinsul statului Munteniei.

BRĂILIŢA, ① com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Ţăndărei. ¶ ② c. r. jud. Brăila, pl. Silistraru.

BRĂILOIU CONSTANTIN N. (*1810 †1889), jurist român. După studii speciale de drept la Geneva şi la Paris, a fost numit procuror şi profesor de drept penal la Colegiul Sf. Sava în 1834. În 1842 a fost ales deputat în Obşteasca Adunare. În 1848 a fost numit de Căimăcămie director al învăţămîntului şi apoi însărcinat cu revizuirea legiuirilor. Membru la Înalta Curte, ministru de externe în 1858, membru al Comisiei centrale din Focşani. A mai ocupat postul de ministru în 1862 sub prezidenţia lui Barbu Catargiu, a fost deputat, senator, primar al Bucureştilor (1873 .

BRĂNEŞTI, ① com. rur. jud. Ilfov, plasa Pantelimon; staţie c. f. linia Bucureşti—Constanţa; aci a fost şcoala de silvicultură, azi o şcoală de brigadieri silvici ¶ ② c. r. jud. Gorj, pl. Jiu ¶ ③ c. r. jud. Severin, pl. Făget ¶ ④ c. r. jud. Dîmboviţa, pl. Pucioasa.

BRĂTĂŞANI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Slăveşti.

BRĂTENI, com. rur. jud. Botoşani, plasa Ştefăneşti.

BRĂTESCU CONSTANTIN (*1882 . profesor de Geografie la Unversitatea din Cernăuţi. Membru corespondent al Academiei Române (1919). A publicat cercetări asupra istoriei şi geografiei Dobrogei: numele vechiu al ei, delta Dunării, etc. cum şi cercetări geografice asupra Bucovinei.

BRĂTESCU-VOINEŞTI ION AL. (*1867), nuvelist român. A practicat advocatura în oraşul său natal Tîrgovişte, a fost deputat; azi secretar general al Adunării Deputaţilor. Membru al Academiei Române (1918) şi al Ateneului Român (1911). A fost cîtva timp director general al Teatrelor. A debutat prin nuvele şi poezii în „Convorbiri literare" (1890—91 şi urm.). Primul volum a fost publicat în 1903 (*Nuvele şi schiţe*). Au urmat apoi: *In lumea dreptăţii*, 1908, *Intuneric şi lumină*, 1912, *Rătăcire*, 1923. *Firimituri*, 1929. A condus, împreună cu A. Vlahuţă, ziarul *Dacia* (1918), în care a publicat un şir de articole. In *Politică* (1914) arată punctul său de vedere asupra luptelor politice. Pentru teatru a tradus (1909) *Guérin Notarul*, comedia lui E. Augier, şi a scris o dramă *Sorana*, ambele jucate pe scena Teatrului naţional din Bucureşti. Discuţii numeroase a prilejuit scrierea sa *In slujba păcii* (1919), în care arată cîtă nevoie are lumea de pace şi cum trebue să se pregătească popoarele pentru a ajunge la ea. A colaborat la „Viaţa Românească" şi la alte reviste. In 1927 a fost sărbătorit de scriitori şi public în Bucureşti şi în alte oraşe.

BRĂTEŞTI, ① schit în judeţul Fălticeni (fost Suceava) întemeiat pe la 1800 de Iordache Balş. ¶ ② c. r. jud. Argeş, pl. Argeş. ¶ ③ c. r. jud. Dîmboviţa, pl. Nucet. ¶ ④ B.-BĂTRÎNI, c. r.

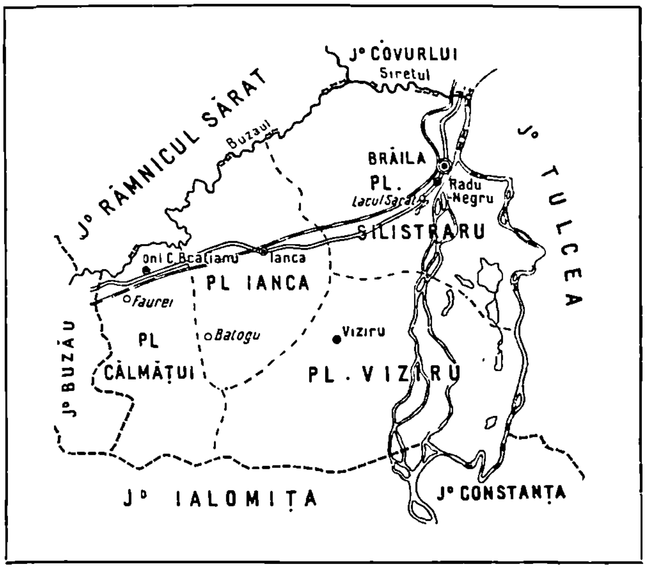

Harta judeţului Brăila.

jud. Dolj, pl. Filiaşi. ¶ ⑤ B.-DIN-FAŢĂ, c. r. tot acolo.

BRĂTIANU CONSTANTIN, (*1844 †1910) general român. A luat parte la războiul franco-prusian din 1870 şi la războiul nostru pentru independenţă (1877); a fost director al *Institutului geografic al armatei*. Membru corespondent al Academiei (1889), a publicat în Anale mai multe memorii între cari: *Lucrările ce au avut de scop descrierea geografică a României*; *Insemnătatea hărţii României pentru economia noastră naţională; Insemnătatea istoriei naţionale din punct de vedere militar*. Lucrarea cea mai cunoscută e *Cadastrul României* (1899).

BRĂTIANU DIMITRIE (*1818 †1892), om politic român. Frate cu Ioan, a luptat alături cu el, afară de ultimii ani ai guvernării partidului liberal, cînd a trecut în opoziţie. A studiat dreptul la Paris şi a luat parte la mişcările liberale din acel oraş pînă în 1848, cînd a venit în ţară spre a organiza şi aci o mişcare ca în Franţa. Exilat după căderea guvernului provizoriu, a călătorit în diferite ţări participînd la acţiunile emigraţilor. În această epocă a publicat broşuri şi articole prin ziare despre drepturile Românilor. Întorcîndu-se în ţară, a fost ales în divanul ad-hoc. A fost în timpul lui Cuza de două ori ministru (1859, 1860); după aceasta a fost ministru de culte sub prezidenţia lui C. Kreţulescu (1867), de lucrări publice sub Ştefan Golescu (1867) şi apoi reprezentant al

Dimitrie Brătianu.

www.dacoromanica.ro

țării la Constantinopol (1878-1881), președinte al Consiliului (April-Iunie 1881) în timpul serbărilor pentru încoronare, președinte al Camerei. Disident și combătînd organizația politică liberală, el a revenit după 1888 la vechile sentimente, astfel că a fost șeful partidului liberal după moartea fratelui său.

BRĂTIANU GEORGE I. (*1897, istoric român, fiul lui Ioan I. Brătianu. Este profesor de istorie universală la facultatea de litere din Iași; membru corespondent al Academiei Române (1928). In anii din urmă a intrat în viața politică și s'a ales deputat. Scrierile sale se ocupă de unele chestiuni speciale ale trecutului nostru *(Les fouilles de Curtea-de Arges*, 1921; *Expedition de Louis I de Hongrie contra le prince Radu I*, 1925) sau de chestiuni din istoria universală, în deosebi din evul mediu *(Actes de notaires génois de Péra et de Caffa, au* XIII-e *siècle*, 1927; *Le commerce génois sur le Danube*). Priviri generale găsim în lecția de deschidere din 1924 *(Concepția actuală a istoriei medievale)*; *Criza ideii de progres*, 1928.

BRĂTIANU GRIGORE T. (*1849 †1893), magistrat și om politic român. A fost mult timp președinte al „Ligei Culturale" în epoca începuturilor ei (1892).

BRĂTIANU ION C. (*1821 †1891), om de stat român. Il găsim în Almanahul Statului cu gradul de praporcic în 1836. A plecat pe la 1841 la studii în Paris, unde a urmat la școala politehnică și s'a amestecat în mișcările studențești cu caracter revoluționar. Întorcîndu-se în țară, organiză cu o sumă de tineri și cu cîțiva mai vîrstnici revoluția din 1848 și fu membru al guvernului de la 11 Iunie. Căzînd revoluția, fu exilat împreună cu amicii săi și petrecu mult timp în Paris, luînd parte la unele manifestări politice liberale, pentru cari a fost dat și în judecată. Întorcîndu-se în țară în 1857, a luat parte la luptele pentru unire, a fost deputat în divanul ad-hoc și în adunarea electivă. În timpul domniei lui Cuza a fost ministru de finanțe în cabinetul muntean al lui Nicolae Golescu (1860), dar a fost mai tot timpul între conducătorii opoziției, care ajunse a impune abdicarea Domnitorului. În așezarea nouei stări de lucruri, Brătianu a avut un rol hotărîtor: el a luat aprobarea împăratului Napoleon III pentru alegerea Principelui Carol de Hohenzollern, el a mers la Düsseldorf și a convins pe tînărul Principe să primească coroana, el l-a însoțit pînă în țară prin mijlocul multor primejdii, din pricina atitudinei Austriei. Ministru de finanțe în primul guvern format în 1866 sub prezidenția lui Ion Ghica, de interne sub Costache Krețulescu (1867), de finanțe sub Ștefan Golescu (1867), de interne sub Nicolae Golescu (1868). În acest timp se produc oarecari fapte cari supără guvernul Austriei și pe al Turciei, cari le socotesc ca manifestări contra lor. Brătianu demisionează cu întregul guvern și rostește după aceea un vestit discurs, în care arată drepturile României ca stat liber de a-și apăra interesele ei și ca stat liberal de a nu împiedeca pe vecinii cari vor să-și pregătească libertatea. A urmat după aceea o lungă perioadă în care Brătianu a stat departe de guvern, dar a organizat mișcarea de opoziție contra guvernului lui Lascar Catargiu și în 1876, după ce fusese scurt timp ministru de finanțe sub Manolache Kostache, a luat el guvernul, fiind pentru prima dată președinte de consiliu (24 Iunie 1876). De atunci începe perioada de guvernămînt a lui Ion Brătianu și a partidului liberal pînă în 1888. În acest interval s'a făcut războiul pentru independență, cînd Brătianu, partizan convins al necesității pentru România de a intra alături de Ruși, a condus ministerul de războiu; s'a produs proclamarea independenții, congresul din Berlin, care pe de o parte a recunoscut independența, dar pe de alta a ratificat ocuparea de către Rusia a celor trei județe din sudul Basarabiei; Dobrogea a fost readusă sub stăpînirea statului român; s'a proclamat regatul și s'a încoronat primul rege al României (1881); s'au făcut mari transformări în organizarea internă, mai ales pe terenul economic, școlar și militar. În ultimii ani opoziția conservatoare, întărită prin o disidență liberală, a combătut violent pe Brătianu și l-a silit a demisiona la 13 Martie 1888. De atunci a trăit mai mult retras la Florica unde a și murit. Brătianu a publicat, mai ales în timpul exilului, o serie de cărți în cari studia probleme politice ale momentului și arăta drepturile poporului român: *Mémoire sur l'empire d'Autriche dans la question d'Orient*; — *sur la situation de Moldo-Valachie depuis le traité de Paris* (1856).

Ion C. Brătianu.

BRĂTIANU IOAN I. C. (*1864 †1927), om politic. Fiu al lui Ioan C. Brătianu, a studiat la liceul Sf. Sava din București, la școala politehnică din Paris. Intrînd în corpul tehnic al inginerilor, a lucrat la construirea podului de peste Dunăre, la linia Bacău — Piatra-Neamț, etc. Deputat (1895), ministru de lucrări publice (1897), a părăsit cariera inginerească pentru a se consacra politicei. Ministru de lucrări publice (1901), a modificat legea drumurilor; ministru de interne (1907), a avut greaua sarcină de a lucra la potolirea răscoalelor țărănești. Proclamat șef al partidului național-liberal (1909), a emis în 1913 ideea necesității unei reforme agrare prin expropriere și împroprietărire. Chemat ca prezident de consiliu în 1914, a condus țara în cele mai grele momente ale începutului războiului mondial. După o atitudine de expectativă, deși pregătea în tăcere totul pentru scopul urmărit, a încheiat la 4 August 1916 tratatul de alianță cu puterile antantei și la 14 August s'a făcut declarația de războiu, iar la 15 August trupele noastre au trecut hotarul Transilvaniei. Brătianu a rămas președinte de consiliu pînă la Februarie 1918, când a venit guvernul prezidat de General Averescu, care a încheiat armistițiul cu puterile centrale. Revenit la cîrma țării la 29 Noembrie 1918, după sfîrșitul războiului, Brătianu s'a dus la Paris ca reprezentant al țării la tratativele de pace, dar s'a retras cînd a văzut că cererile României nu pot fi satisfăcute în întregime. Demisionînd la 27 Sept. 1919, a fost din nou chemat la guvern în 1922 și a guvernat pînă la 30 Martie 1926, când s'a retras. Revenit în 1927, a murit în luna Noembrie același an puțin timp după moartea Regelui Ferdinand. Afară de discursuri vorbite în parlament și de manifeste politice sau dări-de seamă despre activitatea guvernului (1926), el a publicat cîteva amintiri în rev. „Cugetul românesc" (1922) și în broșura *Amintiri din țara Moților* și trei conferințe despre *România și chestia Orientului* (1927).

Ioan I. Brătianu.

BRĂTIANU TOMA I. (*1890), filantrop, a lăsat Casei Școalelor un legat pentru înființarea și întreținerea unei școale.

BRĂTIANU VINTILĂ (*1867 †1930), om politic român. Inginer din Școala Centrală din Paris, a lucrat la construcțiunea mai multor poduri; a fost director al Regiei Monopolurilor (1897), secretar general al Ministerului de finanțe (1901). Ales pentru prima oară deputat în 1903, a continuat să facă parte din mai toate parlamentele următoare; a fost primar al Capitalei (1907), director la Banca Națională (1910). Pentru prima dată ministru în guvernul de concentrare din 1917. După moartea fratelui său, a fost proclamat șef al partidului național-liberal și a fost președinte de consiliu pînă în Noembrie 1928. Sub conducerea lui s'a organizat *Cercul de studii* al partidului liberal, care s'a manifestat prin studii în secțiuni și prin

www.dacoromanica.ro

conferinţe publice; aceste conferinţe au apărut fie în broşuri speciale fie în revista „Democraţia". Din contribuţiile personale ale lui V. Brătianu cităm: *Interesele României în actualul războiu*, 1914; *Invăţăminte după 15 luni de războiu*, 1915; *Pentru conştiinţa naţională*, 1915; *Pacea de robire*, 1919; *Petroleul şi politica de stat*, 1919; *Politica şi votul obştesc*, 1920; *Consolidarea finanţelor României întregite*, 1922, etc. Afară de acestea, a mai publicat: *Un pericol naţional: taxele de la Porţile-de-fier*, *1899; Menirea partidului naţional-liberal, 1906; Crize de stat 1901 — 1907 — 1913*, etc. A ţinut conferinţe la Ateneul Român şi în alte părţi cum şi diferite discursuri în parlament, mai ales asupra chestiunilor financiare şi economice, asupra budgetului, etc.

Brătianu Vintilă.

BRĂTIANU, ① com. rur. jud. Roman, plasa Roman-Vodă. ¶ ② c. r. jud. Ialomiţa, plasa Ţîndărei.

BRĂTIENI, com. rur. jud. Argeş, plasa Argeş.

BRĂTILA, com. rur. jud. Bacău, plasa Tazlău.

BRĂTUIA, com. rur. jud. Gorj, plasa Ocolu.

BRĂTUŞENI, com. rur. jud. Bălţi, plasa Răşcani; 3020 loc.

BRĂZEŞTI, com. rur. jud. Turda, plasa Baia.

BRDO, sat în Istria, locuit de Români istrieni.

BRÉAL MICHEL (*1832 †1915), filolog francez, profesor la Collège de France, membru al Academiei de inscripţiuni.

BREASTA, com. rur. jud. Dolj, plasa Balta-Verde.

BREAZA, ① com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Moldovei. ¶ ② c. r. jud. Buzău, pl. Tohani. ¶ ③ c. r. jud. Mureş, pl. Reghin-de-Jos. ¶ ④ c. r. jud. Făgăraş, pl. Cincul. ¶ ⑤ c. r. jud. Someş, pl. Reteg.

BREAZA DE SUS şi **DE JOS**, com. rur. jud. Prahova, pe Valea Prahovei. Centru important de industrie ţărănească. În Br.-de-jos e un izvor mineral de sulf, iod şi sare. In Br.-de-sus e un palat al fostului Domn Gheorghe Bibescu. ¶ BREAZA staţie c. f. linia Ploeşti—Braşov.

BREAZOVA, ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Sarmisegetuza. ¶ ② c. r. jud. Severin, pl. Marginea.

BREAZU, sat în jud. Iaşi, staţie balneară.

BREBU, ① staţie balneară jud. Maramureş; 11 km. de Ocna-Şugatag; la 748 m. înălţime; ape minerale cu pucioasă şi acid carbonic, băi calde şi reci şi intern. ¶ ② c. r. jud. Prahova, plasa Prahova. ¶ ③ mănăstire jud. Prahova lîngă satul cu acelaşi nume; fundată de Mateiu-Basarab în 1650. ¶ ④ staţie baln. (cloro-sodice) tot acolo: 5 km. Doftana. ¶ ⑤ c. r. jud. Caraş, pl. Reciţa ¶ ⑥ B.-NOU. c. r. jud. Severin, pl. Teregova.

BREDICEANU CORIOLAN (*1850 †1909), om politic şi advocat român. A luat parte la luptele naţionale ale Românilor din Transilvania şi Banat în timpul dominaţiunii ungureşti.

BREDICEANU TIBERIU (*1878), compozitor şi muzicant român. Pe lîngă compoziţiile sale personale, a adunat arii populare din Banat şi din Maramureş şi a publicat: *Jocuri româneşti*, *Colinde*, *Doine*. Dintre compoziţiile sale, cităm cîteva *hore* pentru piano şi o poemă lirică *Seara mare*, reprezentată la Cluj la 26 Decembrie 1924. Ca şef al departamentului artelor în Consiliul dirigent, a întemeiat opera română din Cluj.

BRÉGUET [breghe] LOUIS (*1803 †1883), fizician francez; se ocupă de cronometrie şi de telegrafie electrică.

BREHM ALFRED (*1829 †1884), naturalist german; călători prin Siberia şi prin Africa. Opere pr.: *Viaţa animalelor*, mai multe volume ilustrate.

BREMA (germ. BREMEN), oraş în Germania; 270.000 loc. catedrală din sec. XI; primărie din sec. XV. Oraş liber, recunoscut din 1640; avînd reprezentant în dieta germanică.

BRENNUS, şef al Galilor năvălitori în Etruria (390 a. Chr.) şi cuceritori ai Romei. Lui i se atribue expresia: *Vae victis*! (nenorocire celor învinşi), zisă în momentul cînd se cîntărea aurul în schimbul căruia urma să părăsească oraşul şi cînd asvîrli sabia sa în balanţă.

BRENTANO CLEMENS (*1778 †1842), poet şi romancier german.

BRESLAU, oraş în Germania (Silesia), pe Oder; 514.000 loc.

BRESNIŢA-DE-MOTRU, ① com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Motru-de-Jos. ¶ ② B.-DE-OCOL, c. r. jud. Mehedinţi, pl. Ocolul.

BREST, oraş în Franţa, port comercial şi militar; 90.000 loc.

BREST-LITOVSK, oraş în Polonia, 29.000 loc. Aci s'a încheiat tratatul de pace din 1918 între Rusia şi Germania cu aliatele ei, prin care Polonia şi provinciile baltice treceau în puterea Germaniei. Acest tratat s'a desfiinţat prin faptul victoriei finale a aliaţilor noştri.

BRETEA, ① com. rur. jud. Someş, plasa Beclean. ¶ ② B.-MUREŞANĂ, c. r. jud. Hunedoara, pl. Ilia. ¶ ③ B.-ROMÂNĂ, c. r. jud. Hunedoara, pl. Haţeg. ¶ ④ B.-STREIULUI, c. r. tot acolo.

BRETELIN, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Şoimuş.

BREŢCU, com. rur. jud. Trei-Scaune, plasa Tîrgu-Săcuesc; 2848 loc. Staţiune climaterică.

BREZEANU IOAN (*1869), artist dramatic român. Societar al Teatrului Naţional, a creat cu aceeaşi putere importante roluri şi în comedii „O noapte furtunoasă", „O scrisoare pierdută", „Avarul" şi în tragedii „Năpasta", „Mort fără lumînare".

BREZOIANU ION (*1817 †1882), profesor şi publicist român. A fost profesor la şcoala din Cerneţi (1837), a colaborat la „Curierul romînesc" a lui Heliade, a fost ales în divanul ad-hoc şi mai tîrziu (1862) numit consilier la Curtea de Apel Bucureşti. A publicat un manual de *învăţămînt lancasterian* (1850), cărţi de *agricultură* (1850), un studiu despre *mănăstirile închinate* şi o colecţie de legi (1864).

BREZOAIA, com. rur. jud. Ilfov, plasa Bolintin.

BREZOAIELE, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Ghergani.

BREZOIU, com. rur. jud. Vîlcea, plasa Cozia pe valea rîului Lotru unde se varsă în Olt; la 5 km. gara Lotru; staţie climaterică 320 m. alt.; fabrici de cherestea; 2764 loc.

BRIALMONT ALEXIS HENRI (*1821 †1885), general belgian, specialist în fortificaţii. A fost chemat de guvernul român să construiască fortificaţii la Bucureşti, Nămoloasa, ş. a. Austria, socotind că orice întărire militară a noastră e în detrimentul ei, interveni pe lîngă guvernul Belgiei şi Brialmont fu scos din armată. Rechemat peste cîtva timp, se retrase curînd la pensie.

BRIAND ARISTIDE (*1862), om politic francez. A debutat ca socialist, fiind deputat şi ziarist, dar împrejurările îl chemară la guvern şi după ce fu de mai multe ori ministru şi prezident de consiliu, trecu în grupul republican-socialist. A susţinut legea separaţiunii bisericii de stat. Ca prim-ministru în timpul războiului mondial (1915—1917) a izbutit a convinge pe Englezi să păstreze armatele trimise în Grecia pentru a ajuta triumful general al acţiunii aliaţilor. După războiu a fost iar preşedinte al consiliului (1921) şi a lucrat la executarea tratatului de la Versailles: a revenit de mai multe ori la guvern fie ca preşedinte, fie ca ministru, cum a fost în marele minister de concentrare al lui Poincaré (1926) şi acum în urmă în ministerul Tardieu. El a susţinut ideia pactului

www.dacoromanica.ro

pentru înlăturarea războiului (pactul Kellog—Briand) şi în ultimul timp la adunările Societăţii Naţiunilor şi în alte diferite întruniri internaţionale, ca şi în patria sa, s'a făcut promotorul ideii unei *federaţiuni a statelor Europei.*

BRIAREU, gigant din mitologia greacă cu o sută de braţe şi cincizeci de capete.

BRICENI, com. rur. jud. Hotin, reşedinţa, plasa Briceni; 14.000 loc.

BRICIOVA, com. rur. jud. Soroca, colonie evreească adusă din gubernia Ecaterinoslav în 1859; 800 locuitori.

BRIE [bri], regiune din Franţa, vestită pentru grînele şi pentru brînzeturile ei.

BRIENI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Coglînic.

BRIEUX [briö] EUGÈNE (*1858), ziarist şi autor dramatic francez. Opere pr.: *Blanchette* (1892), jucată şi pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti sub titlul „Brînduşa", *Binefăcătorii* (1896), *Cele trei fete ale d-lui Dupont* (1897).

BRIGHT [braĭt] RICHARD (*1789 †1858), medic englez; studiă boalele rinichilor, intestinelor, abdomenului; stabili caracterele boalei de rinichi, care se chiamă *maladia lui Bright.*

BRINDISI, oraş în Italia, la Adriatica; 15.000 loc., staţie climaterică.

BRISBANE, oraş în Australia, 210.000 loc.

BRISSON HENRI (*1835 †1912), om politiic francez; de multe ori ministru, preşedinte de consiliu. preş. Camerei; foarte considerat pentru corectitudinea sa.

BRISTOL, oraş în Anglia; 400.000 loc.; comerţ şi industrie. Acelaşi nume îl poartă 4 oraşe din Statele-Unite.

BRITANIA ☞ ANGLIA.

BRITISH MUSEUM, vestit muzeu din Londra, întemeiat în 1753; cuprinde biblioteca (2 milioane vol.) şi muzeul.

BRITANNICUS (*42†56), fiul lui Claudiu şi al Mesalinei, ucis de Neron, fiindcă avea drepturi la tron. Viaţa lui a inspirat tragedia lui Racine „Britannicus" (1669).

BRÎNCENI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Alexandria; 2796 loc.

BRÎNCOVEANU GRIGORIE VORNICUL, boer român. A tradus în greceşte logica şi filozofia morală a lui Heinecius (Heinecke), tip. Viena 1808; fost candidat la tronul Munteniei în 1822, la restabilirea domniilor pămîntene, şi a voit să se impuie printr'o mişcare revoluţionară, susţinută de Ruşi, dar n'a reuşit; mai tîrziu s'a împăcat cu domnitorul Gr. Ghica şi a ocupat funcţiuni. În 1828 îl vedem membru în Soc. filarmonică întemeiată de Dinicu Golescu, Heliade ş. a.

BRÎNCOVEANU BĂLAŞA DOMNIŢA, fiica Domnitorului Constantin Brâncoveanu, căsătorită cu Banul Manolache Lambrino, filantropă, a clădit o biserică în Bucureşti, dotînd-o (prin actul de la 1 Aprilie 1745) cu moşii importante ca să poată deschide şi un azil pentru săraci. Tot acolo a mai ridicat un spital SAFTA BRANCOVEANU în 1835. Toate acestea au format „*Aşezămintele brîncoveneşti*", cari continuă şi azi a servi spre îndeplinirea scopurilor pentru cari au fost întocmite.

BRÎNCOVEANU CONSTANTIN († 1714), domn al Munteniei, 1688-1714. Fiul lui Papa Brîncoveanu şi al Stancăi, din familia Cantacuzino, a fost la început sfătuit de unchiul său Constantin Cantacuzino Stolnicul, mai tîrziu relaţiile cu familia mamei sale au devenit rele şi, de sigur, stăruinţele unora din membrii ei i-au grăbit mazilia şi pieirea. În lunga lui domnie de 25 de ani a adunat averi mari, a bătut chiar bani de aur cu efigia sa, a pus să se construiască biserici şi mănăstiri, palate domneşti prin diferite părţi ale ţării. Din acestea cităm mănăstirea Hurez. Situaţia politică externă îi crea de sigur dificultăţi, aflîndu-se între Turci, pe cari trebuia să-i menajeze, şi între Austriaci, pe cari nu voia să-i supere. Printr'o politică abilă, prin daruri date la momente potrivite, prin relaţiile sale în ţări străine, precum în Veneţia ş. a. el a ştiut să-şi păstreze tronul pe care nu l-ar fi pierdut dacă n'ar fi fost pîrît de înseşi rudele sale. Prestigiul său a făcut ca în multe rînduri să aibă în mîna sa şi politica Moldovei, pe al cărei tron punea persoane devotate din familia sa. Mazilit şi adus la Constantinopol cu familia sa, a văzut, înaintea morţii sale, căzînd capetele fiilor săi. Osemintele sale au fost aduse de văduva lui şi înmormîntate în biserica zisă azi Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. Tragicul lui sfîrşit a inspirat o baladă poporană, pe care a cules-o Alecsandri, cum şi pe unii scriitori din secolul XIX.

Domnitorul Constantin Brîncoveanu.

BRÎNCOVEANU, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Titu.

BRÎNCOVENEŞTI, com. rur. jud. Mureş, plasa Reghiu-de-Sus.

BRÎNCOVENI, com. rur. jud. Romanaţi. Prin această comună trece un drum de piatră socotit că ar fi drumul lui Traian pe malul Oltului. Lîngă ea, fosta mănăstire Brîncoveni, reînoită de Mateiu Basarab în 1632.

BRÎNZA, com. rur. jud. Ismail, plasa Reni; exista pe la 1630 şi era mare.

BRÂNDZA DIMITRIE (*1846 †1895), botanist român. A studiat la Paris medicina şi ştiinţele naturale; a fost profesor de botanică şi zoologie la Universitatea din Iaşi şi medic al spitalelor Epitropiei, apoi a trecut în Bucureşti (1874), unde se creă catedra specială de botanică. Aci a organizat prima colecţie de herbare, distrusă de un incendiu, după care întîmplare se înfiinţă grădina botanică la Cotroceni. A fost membru al Academiei Române (1879). Opere pr.: *Prodromul florei române*, 1879-83; *Flora descriptivă a Dobrogei*, 3 volume, premiată de Academia Română; apoi diferite comunicări în Analele Academiei (*Vegetaţia Dobrogei, Vegetaţia României*) şi cîteva în limba franceză (*Considérations sur les ovaires inférés; Sur les roses monstrueuses, Sur les travaux du dr. Baillon*).

Doctor D. Brandza.

BRÎNZENI, com. rur. jud. Orhei, plasa Răspopeni.

BRNO (= BRÜNN), oraş în Cehoslovacia; 130.000 loc.; mari fabrici de postav. Aci e citadela Spielberg unde a fost închis Silvio Pellico (1822-1830).

BROAŞTE, com. rur. jud. Bihor, plasa Vaşcău.

BROCA PAUL (*1824 †1880), medic francez profesor la facultatea din Paris; studiă funcţiunile creerului. Numele lui s'a dat unei circumvoluţiuni (a treia frontală stîngă) a creerului, unde, după cercetările lui, s'a stabilit că este *centrul vorbirii articulate.*

BROCKHAUS, numele unor librari şi editori din Germania, cari începînd din sec. XVIII au continuat şi continuă întreprinderea şi au dat la lumină prima *enciclopedie* germană (1808—1811), apărută apoi în mai multe ediţiuni.

BRODINA, ① com. rur. jud. Rădăuţi, plasa Putilei ¶ ② staţie c. f. tot acolo, linia Dorneşti-Seletin.

BRODNICI, popor pomenit în acte din sec. XIII ca locuind la Răsăritul teritoriului ocupat de cavalerii teutoni în Ardeal. Istoricii noştri nu sînt de acord nici asupra ţinuturilor ocupate de ei, nici asupra originii lor. Rămîne o chestiune deschisă, asupra căreia au scris pînă acum Onciul, R. Rosetti, Mologna, N. Iorga.

BRODOC, com. suburb. la oraşul Vasluiu jud. Vasluiu.

BROGLIE VICTOR DE, fizician—matematician francez. S'a ocupat de problema propagării lu-

www.dacoromanica.ro

minii și a explicat-o prin mecanica ondulatorie. I s'a acordat premiul Nobel pentru studiile sale.

BROSCARI, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Blahnița; 2034 loc.

BROSCĂUȚI. ① com. rur. jud. Dorohoiu, plasa Centru. ¶ ② B.-NOI, com. rur. jud. Storojineț, plasa Ceremușului. ¶ ③ B.-VECHI, c. r. tot acolo.

BROȘTEANU ERNEST (*1869), ofițer român. Sublocotenent în 1890, colonel în 1916. A luat parte la războiul pentru întregirea neamului și s'a distins în lupta dela *Arabagi* (în Dobrogea) la 3 Septembrie 1916, cînd, în fruntea regim. 53 din Iași, a salvat situația gravă a frontului român. Atunci a fost grav rănit și decorat cu ordinul „Mihaiu-Viteazul". Inaintat general de brigadă (1917), a comandat în lupta de la Muncel. A intrat în Chișinău cu armata spre a scăpa Basarabia de turburările bolșevice. General de divizie în 1919. Retras la pensie în 1930.

BROȘTEANU PETRE (*1838 †1920), scriitor român. A publicat în limba germană scrieri despre Români. A fost membru corespondent al Academiei Române (1889).

BROȘTENI ① com. rur. jud. Dîmbovița, plasa Găești. ¶ ② c. r. jud. Argeș, pl. Teleorman. ¶ ③ c. r. jud. Caraș, pl. Oravița. ¶ ④ c. r. jud. Gorj pl. Jiu ¶ ⑤ c. r. jud. Ialomița, pl. Urziceni. ¶ ⑥ c. r. jud. Mehedinți, reșed. pl. Motru-de-Sus. ¶ ⑦ c. r. jud. Neamț, pl. Broșteni. ¶ ⑧ c. r. jud. Putna, pl. Milcov. ¶ ⑨ c. r. jud. Tîrnava-Mică, pl. Blaj. ¶ ⑩ c. r. jud. Vîlcea, pl. Cerna.

BROTE EUGENIU (*1850†), luptător naționalist român în Transilvania. A fost vice-președinte al comitetului central al partidului național: a fost judecat în procesul memorandului (1894) și fiind osîndit la închisoare, a trecut în România, unde a lucrat la publicațiile Academiei Române. A publicat scrieri de agronomie și o carte asupra situației din Transilvania în limba germană (*Die rumänische Frage*, 1895).

BROWN [braŭn] JOHN (*1735 † 1788), medic englez; emise teorii noi, combătînd școala oficială: viața e produsul a doi factori: unul activ și exterior, altul pasiv și interior; echilibrul acestor factori dă viața și sănătatea; dezechilibrul dă boala, încetarea unuia dă moartea.

BROWN SÉQUARD CHARLES (*1817 †1894), medic francez; se ocupă cu fiziologia și cu maladiile nervoase; vestit prin încercările de a restabili forțele bătrînilor și convalescenților: de la el pornește metoda numită *opoterapie* (tratarea boalelor diverselor organe prin medicamente formate din organele corespunzătoare de la animale).

BRUCKENTHAL HERMAN BARON (*1843 †1872), ultimul descendent în linie directă al familiei. A fost funcționar la Curtea din Viena. După moartea lui s'a născut un proces din partea unor rude, dar averea a rămas în stăpînirea comunității evangelice din Sibiu, cum este testamentul lui Carol Bruchenthal.

BRUCKENTHAL MIHAIL BARON (*1746 †1813), om politic sas. A fost comisar regesc și administrator al unuia din cele trei districte ale Transilvaniei (după dispozițiile lui Iosif II, iar după moartea acestuia *comite al Sașilor*. Destituit în urma unor acuzații, a fost pus din nou într'o funcție administrativă înaltă în Cluj.

Baronul Sam. Bruckenthal (după o stampă din col. Academiei).

BRUCKENTHAL SAMUEL BARON (*1721 †1803) om politic sas. A fost guvernator al Transilvaniei (1774 — 1787 ; a organizat sistemul de impozite; a întemeiat un muzeu în Sibiu, care cuprinde o bibliotecă, colecție de picturi și sculpturi, colecții mineralogice, numismatice, etc.

BRUGES, [brüj] oraș în Belgia, 4.000 loc.; are școli multe și stabilimente industriale; fu prin sec. XVI unul din orașele mari ale Europei. Decadența lui a făcut să i se zică „Bruges cea moartă".

BRUGMANN KARL (*1849 †1919), filolog german. Opere pr.: *Critica textelor omerice* (1876), *Gramatica comparată a limbilor indogermanice* (1886).

BRUN JULES (*1852 †1916), Francez stabilit în România ca ziarist. A călătorit mult prin diferite state ale Europei și prin Africa, a venit la noi ca corespondent trimis de „Journal des débats" și a rămas ca redactor al ziarului „La Roumanie". A publicat: *La Roumanie pittoresque*, 1887; *Ame roumaine*, poezii cu subiecte românești, 1902; *Le romancero roumain*, 1896 cu o prefață de Sully Prudhomme; *L'épopée roumaine*, 1897; cum și un roman în românește, în colaborare cu N. Papahagi: *Moșneagul de la munte*, 1904.

BRUNELLESCHI PHILIPPO (*1377 †1446), arhitect și sculptor italian; construi cupola catedralei din Florența, rămasă celebră.

BRUNETIÈRE FERDINAND (*1849 †1906), critic francez, profesor la școala normală, membru al Academiei. El separă critica literară de istorie; combătu impresionismul celor cari caută în opere numai plăcerea momentului; încercă să dea criticei principii și regule; stabili teoria evoluției genurilor literare.

BRÜNN ☛ BRNO.

BRUNO GIORDANO (*1550 †1600), scriitor teologic și filozof italian. Catolic, apoi calvinist, după aceea adversar al lui Calvin, el proclamă în lecțiile sale, ținute în diferite orașe italiene, în Paris, în Anglia, etc., că lumea este într'o revoluție universală și eternă și că adevărata religie este *a naturei*, fără nici o formă și organizație. Întorcîndu-se în Italia, fu osîndit ca eretic și ars de viu.

BRAUNSCHWEIG (fr. BRUNSWIG), stat în Germania, fost ducat, iar din 1918 republică; supr. 3672 km. p., 500.000 loc. Cap. *Braunschweig*. Țară agricolă.

BRUSA, oraș în Anatolia (Turcia asiatică); 80.000 loc.; industria mătasei. După revoluția noastră din 1848 aci au fost internați mulți dintre emigrații români.

BRUSILOF ALEXIS (*1853 †1926), general rus. În războiul mondial a comandat armata contra Austro-Ungariei și apoi a condus operațiile în Wolhinia, Galiția și Basarabia.

BRUSTURI ① com. rur. jud. Sălaj, plasa Buciumi ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Halmagiu ¶ ③ c. r. jud. Bihor, pl. Tileagd.

BRUTUS LUCIUS IUNIUS, om politic roman, ucise pe regele Tarquiniu, desființă regalitatea și institui guvernul consular.

BRUTUS MARCUS IUNIUS (*86 †42 a. Chr.), unul din conjurații cari omorîră pe Cezar, căruia acesta i-a zis „Și tu, fiul meu Brutus!" Formîndu-se triumviratul cu Antoniu, fu învins la Filippi și se ucise, după ce zise vorbele rămase celebre: „Virtute, tu ești numai un cuvînt".

BRUXEL (— fr. BRUXELLES, cit. Brusel), cap. Belgiei; 700.000 loc.

BUBUECI, com. rur. jud. Lăpușna, plasa Budești.

BUCECEA, com. rur. jud. Botoșani, reșed. plasa Bucecea.

BUCEFAL, calul lui Alexandru cel Mare. Acest cuvînt a luat în vorbirea noastră populară forma *Ducipal*.

BUCEGI, șir de munți în jud. Prahova; vîrfuri principale: *Omul*, 2508 m., *Caraimanul*, 2495 m., *Furnica*, 2334 m., *Vîrful cu dor*, 2288 m., *Costila*, 2250 m., *Colțul Obîrșiei*, 2250 m., *Jepul mare*, 2195 m., *Piatra arsă*, 2110 m., *Babele* 2060 m.

BUCERDEA GRÎNOASĂ, com. rur., jud. Tîrnava-Mică, plasa Blaj; 1404 loc. ¶ B.-VINOASĂ, c. r. jud. Alba, pl. Ighiu,; 1971 loc.

BUCEȘTI, com. rur. jud. Tecuci, plasa Ivești.

BUCEVSCHI EPAMINONDA (*1843 †1891), pictor român. Născut în Bucovina, a studiat teologia

www.dacoromanica.ro

în Cernăuţi şi mai tîrziu pictura în Viena. A lucrat tablouri cu subiecte din viaţa rurală, din trecutul poporului şi s'a distins mai ales în pictura bisericească. A colaborat şi la biserica Sf. Nicolae din Iaşi.

BUCHETIERA DIN FLORENŢA, nuvelă, prima lucrare publicată de V. Alecsandri, în revista „Dacia literară" 1840.

BÜCHNER FRIEDRICH (*1824 †1899), medic german, autorul cărţii *Forţă şi materie*, prin care expune un sistem filozofic cu totul materialist.

BUCINIŞ, com. rur. jud. Romanaţi plasa Ocolu; 2555 loc. După legea 1929, sat circ. com. Amărăştii-de-jos.

BUCIUM, ① com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Şomcuţa-Mare ¶ ② c. r. jud. Alba, pl. Abrud; 4634 loc. (1919); tîrg la 15 Decembrie ¶ ③ c. r. jud. Hunedoara, pl. Orăştie ¶ ④ c. r. jud. Bihor, pl. Ceica ¶ ⑤ c. r. jud. Făgăraş, pl. Şercaia.

BUCIUMENI, ① com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Pucioasa ¶ ② c. r. jud. Ilfov, pl. Budeşti ¶ ③ c. r. jud. Olt, pl. Dumitreşti ¶ ④ c. r. jud. Tecuciu, pl. Nicoreşti.

BUCIUMI, com. rur. jud. Iaşi, plasa Codru, reşedinţa plăşii ¶ **B.-BODIE**, c. r. jud. Sălaj, pl. Buciumi.

BUCIUMUL, ziar politic, întemeiat şi condus de Cezar Bolliac. Primele numere au apărut în Paris în 1857. A reapărut în Bucureşti în 1862-1864.

BUCKINGAM GEORGE DUCE (*1592 †1628), om politic englez, favorit şi atotputernic în timpul regelui Iacob I. Vestit prin frumuseţea, eleganţa şi luxul său cînd era ambasador în Franţa, se luptă apoi contra Franţei (înconjurarea oraşului La Rochelle şi fu asasinat de un Englez.

BUCKLE [böcl] **HENRY THOMAS** (*1821 †1862), istoric englez, autorul vestitei scrieri: *Istoria civilizaţiei în Anglia* (1861), în care caută să stabilească legi după cari se desvoltă viaţa popoarelor.

BUCOŞNIŢA, com. rur. jud. Severin, plasa Caransebeş.

BUCOV, ① com. rur. jud. Prahova, pe stînga rîului Teleajen, pl. Tîrgşor: foarte veche; are o biserică făcută, zice-se, în 1396; a fost capitala jud. Săcueni, desfiinţat în 1847; aci a fost lupta lui *Mihaiu*-Viteazul cu Polonii în 1600 (☛ **SĂCUENI**) ¶ ② **B.-ADUNAŢI**, c. r. jud. Teleorman, pl. Slăveşti.

BUCOVĂŢ, ① com. rur. jud. Dolj, plasa Balta-Verde ¶ ② fostă mănăstire în jud. Dolj, întemeiată probabil de Ştefan Clucerul şi Pîrvu Clucerul, 1573; astăzi e penitenciar ¶ ③ c. r. jud. Severin, pl. Făget ¶ ④ c. r. jud. Timiş-Torontal, pl. Recaş ¶ ⑤ staţie c. f. jud. Lăpuşna linia Chişinău—Iaşi.

BUCOVENI, com. rur. jud. Ilfov, reşedinţa, plasa Buftea-Bucoveni.

BUCOVICIOR, com. rur. jud. Dolj, plasa Vella.

BUCOVINA, numire dată unei regiuni din NV Moldovei după ce a fost răpită în 1775 din trupul Moldovei de către Austria cu asentimentul Turciei şi care făcea parte din judeţele Cernăuţi şi Suceava ale vechei Moldove. Ea are o suprafaţă de 10.441 km. p.: are o parte muntoasă, alta deluroasă şi puţine şesuri. Ea a fost întîiu administrată milităreşte (—1786), apoi unită cu Galiţia (—1790) şi în fine separată, iar din 1849 a fost decretată *ducat* şi ţară a coroanei imperiale. A mai fost odată încorporată cu Galiţia pentru puţin timp, dar s'a revenit. S'a împărţit în 11 judeţe. Cîmpulung, Cernăuţi, Coţmani, Gura-Humorului. Rădăuţi, Siret, Storojineţ, Suceava, Văscăuţi, Vijniţa, Zastavna, iar oraşul Cernăuţi avea administraţie autonomă. După ce a revenit la patria mumă, prin legea administrativă din 1925 s'a schimbat această împărţire, rămînînd numai 6 judeţe: Cîmpulung, Cernăuţi, Rădăuţi, Soroca, Storojineţ, Suceava cu teritorii rotunjite după nevoi locale din alte judeţe vechi ale Moldovei şi Basarabiei.

BUCOVINA (*Episcopie a Bucovinei*), s'a înfiinţat în 1783 după ce s'a răpit Moldovei partea de NV ce s'a numit Bucovina. Primul episcop a fost Dositeiu Cherescu (☛ **CHERESCU**, sub care s'a organizat administraţia bisericească şi s'a înfiinţat fondul religionar. În 1870 Impăratul Frantz Iosef a ridicat-o la rangul de *arhiepiscopie* unind-o cu Dalmaţia, unire numai spirituală *in dogmaticis*), care eparhie cuprindea, la rîndul ei, alte două: *Dalmaţia-Istria* şi *Bocca Cattaro*. Primul arhiepiscop a fost *Teofil Bendela*. Lista episcopilor şi arhiepiscopilor Mitropoliţi ai Bucovinei este următoarea: *Dositeiu Cherescu* de la 1783, *Daniil Vlahovici* de la 1789, *Isaia Baloşescu* de la 1823, *Eugenie Hacman* de la 1835, *Teofil Bendela* de la 1873, *Teoctist Blajevici* de la 1877 *Silvestru Morariu Andreevici* de la 1880, *Vladimir de Repta* de la 1898, *Nectarie Cotlarciuc* de la 1924.

BUCOVINA, organ politic şi literar întemeiat şi condus de fraţii Al. şi G. Hurmuzachi în Cernăuţi, 1848—1850.

BUCŞANI, ① com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Nucetu. ¶ ② c. r. jud. Vlaşca, pl. Argeş.

BUCŞEŞTI, com. rur. jud. Bacău, plasa Tazlău-Sărat.

BUCŞOAIA, com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Homorului.

BUCU, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Ţăndărei.

BUCURA, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Blahniţa.

BUCURENI, com. rur. jud. Caliacra, plasa Bazargic.

BUCUREŞTI ① com. urbană, după legea de azi *municipiu*, capitala judeţului Ilfov şi capitala României, pe ambele maluri ale Dîmboviţei; 347.933 loc. în 1915, 622.661 în 1930 (cu com. suburbane). Este reşedinţa Regelui, a parlamentului şi a guvernului, a statului-major general al armatei, a patriarhului României şi a mitropoliei *Ungro-Vlahiei* (☛ acest cuvînt), a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie: este centrul liniilor ferate mai ales cele din vechiul regat. Are o Universitate şi alte şcoli de învăţămînt superior, cum şi multe instituţii de cultură şi săli de conferinţe, are cîteva muzee de artă şi unul de arheologie. Aci este sediul Băncii Naţionale şi al celor mai mari instituţiuni şi societăţi financiare şi economice. Are un teatru de stat şi mai multe teatre particulare. Are o frumoasă grădină în centru (*Cişmigiu*), un parc format cu ocazia expoziţiei jubilare din 1906 (*Parcu Carol*) şi o frumoasă serie de alee (*Şoseaua Kisseleff*). Dintre clădirile monumentale putem cita: Poşta, Casa de depuneri, Universitatea (nouă), Banca Naţională, Palatul Justiţiei, Ateneul Român, Fundaţia universitară „Carol I", Ministerul Domeniilor. Biserici mari nu are, afară de biserica Sf. Spiridon, dar unele din ele sînt interesante prin arta arhitecturală şi prin picturile ce conţin: Mitropolia, Cotroceni, Curtea-veche, Sf. Gheorghe, Stavropoleos, Antim, ş. a. (sînt peste 110 biserici). Are două mari instituţii spitaliceşti: *Eforia spitalelor civile* şi *Aşezămintele brîncoveneşti*, cari întreţin spitaluri cu veniturile averilor lăsate de mulţi binefăcători dintre domnitori şi dintre boerii vechi. Şi cultele celelalte au biserici şi unele monumentale, cum este catedrala arhiepiscopiei catolice. — Nu se ştie cînd s'a întemeiat acest oraş, dar numele se găseşte într'un document al lui Mircea cel Mare din 1401. În actele secolelor trecute i se zice mai des *Cetatea Dîmboviţei*. În 1473 cade în mîna lui Ştefan cel Mare. Probabil la finele sec. XV devine capitala ţării. dar desvoltare mai mare ia de la Mircea Ciobanul (1546), se clădeşte curtea domnească, biserica domnească. Mihaiu Viteazul face un palat şi o biserică (localul de azi al Arhivelor Statului). A fost ruinat de Turci după luptele de la Călugăreni, a suferit focuri (1715, 1718, 1739, 1799, 1847), cutremure (1718, 1802, 1829), a fost bîntuit de ciumă (1719, 1812) şi holeră. În sec. XVII şi XVIII s'au clădit multe case boereşti şi biserici; în a doua jumătate a sec. XVIII a devenit centru comercial în legătură cu Braşovul şi

www.dacoromanica.ro

cu Orientul. A fost de multe ori ocupat de armate streine: 1774 Ruşi, 1789 Austriaci, 1806 Ruşi, 1821 Zavera, 1828-34 Ruşi, 1916—1918 Germani. După unirea principatelor, a devenit capitala Romäniei. Aci s'a încheiat în 1812 pacea între Ruşi şi Turci prin care ni s'a răpit Basarabia, în 1914 congresul pentru pacea din Balcani. ¶ ② c.r. jud. Hunedoara, pl. Brad.

BUCUROAIA, com. rur. jud. Bihor, plasa Ceica.

BUD TITU (*1846), vicar episcopesc în Maramureş. A publicat scrieri despre istoria bisericii române şi o colecţie de poezii poporane.

BUDA ☛ BUDDA.

BUDA, com. urb. partea veche din oraşul Budapesta.

BUDA. ① com. rur. jud. Ilfov, plasa Domneşti ②[c. r. jud. Cernăuţi, pl. Prutului. ¶ ③ c. r. jud. Neamţ, pl. Bistriţa. ¶ ④ c. r. jud. Dorohoiu, pl. Herţa. ¶ ⑤ c. r. jud. Rîmnicul-Sărat, pl. Dumitreşti. ¶ ⑥ c. r. jud. Tecuciu, pl. Stănişeşti. ¶ ⑦ c. r. jud. Tutova, pl. Simila. ¶ ⑧ sat jud. Bacău, com. Berzunţ. ¶ ⑨ sat jud. Iaşi, com. Brăeşti. ¶ ⑩ sat. jud. Fălticeni, com. Budeni. ¶ ⑪ staţie c. f. jud. Prahova, între Ploeşti şi Băicoiu. ¶ ⑫ deal jud. Bacău. ¶ ⑬ deal jud. Botoşani. ¶ ⑭ pîrău jud. Buzău, se varsă în Cricov. ¶ ⑮ fostă mănăstire jud. Vîlcea, com. Ocnele-Mari. ¶ ⑯ B.-MARE, sat jud. Dorohoiu, com. Buda. ¶ ⑰ B.-MICĂ, sat tot acolo. ¶ ⑱ BUDA-PALANCA, com. rur. jud. Prahova, pl. Cîmpu. Aci se află o fabrică de spirt.

BUDACHI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, pe malul golfului Budachi; staţie baln. marină; 26 km. de Cetatea-Albă.

BUDACUL-DE-JOS, com. rur. jud. Năsăud, plasa Şieu. ¶ B.-DE-SUS, c. r. tot acolo.

BUDAI ARON (†1847), cleric român în Transilvania. A funcţionat ca secretar al consistoriului român din Sibiu şi a clădit o biserică în satul său (Cigmău, Hunedoara).

BUDAI IOSIF (†1682), mitropolit român în Alba-Iulia (1680). Deşi sfinţit de către Mitropolitul din Bucureşti, a fost silit să introducă în biserica ortodoxă multe regule impuse de propaganda calvină, pe care o sprijinea principele Transilvaniei.

BUDAI-DELEANU IOAN (*ca. 1762 †ca. 1820), scriitor român. Transilvănean din jud. Hunedoara, a studiat teologia în Blaj şi dreptul în Viena. A fost funcţionar în Lemberg, secretar de tribunal şi apoi membru. În 1815 i s'a propus de Mitropolitul Veniamin să vie în Iaşi pentru a ocupa o catedră. dar nu s'a dus. De la el au rămas multe scrieri, dar în manuscris, şi i se atribue o serie de cărţi tipărite. Afară de operele de filologie (între cari un dicţionar), de istorie, de etnografie, avem de la el două poeme eroi-comice: *Ţiganiada* şi *Trei viteji*. Prima s'a publicat de Codrescu în „Buciumul român" în 1877, apoi în diferite ediţii, cea mai recentă fiind făcută de G. Cardaş (1925), a doua în 1928. La apariţia ei Aron Densuşianu i-a relevat valoarea. De la 1900 a fost studiată de multe ori şi e considerată ca una din marile lucrări poetice ale literaturii române.

BUDAPESTA (ung. *Budapest*), cap. Ungariei, pe Dunăre; 928.000 loc.; compusă din două oraşe: BUDA pe dreapta Dunării, mai vechiu; PESTA pe stînga Dunării.

BUDBERG ANDREIU BARON (*1750 †1812), diplomat rus. Ministru de externe al imperiului în 1806. A fost un factor important în negocierile între Rusia şi Franţa cu privire la situaţia Turciei (ocupaţia principatelor, chestia Basarabiei) şi a luat parte la convorbirile celor doi împăraţi (Napoleon şi Alexandru) la Niemen.

BUDDA (sau BUDDHA), întemeietorul *budismului*, care ar fi trăit — după tradiţie — de la 622 la 542 a. Chr. Religia lui, născută în India, s'a răspândit în Asia centrală, în Mongolia, în China, în Japonia. Numărul credincioşilor e şi azi destul de mare. Unii îl socotesc la câteva sute de milioane.

BUDEI, com. rur. jud. Orhei, plasa Teleneşti.

BUDENI, ① com. rur. jud. Vlaşca, plasa Călugăreni. ¶ ② c. r. jud. Fălticeni, pl. Lespezi.

BUDEŞTI, ① com. rur. jud. Ilfov, reşedinţa pl. Budeşti, la confluenţa Dîmboviţii cu Argeşul; staţie c. f. pe linia Bucureşti-Olteniţa. ¶ ② c. r. jud. Argeş, pl. Bascov. ¶ ③ c. r. jud. Rîmnicu-Sărat, pl. Coteşti. ¶ ④ sat jud. Fălciu, pl. Olteneşti. ¶ ⑤ sat jud. Iaşi pl. Codru. ¶ ⑥ sat jud. Vîlcea, pl. Bălceşti. ¶ ⑦ c. r. jud. Argeş, reşedinţa pl. Oltul-de-jos. ¶ ⑧ c. r. jud. Cluj, pl. Cîmpia. ¶ ⑨ c. r. jud. Lăpuşna, reşed. pl. Budeşti. ¶ ⑩ c. r. jud. Maramureş, pl. Sugătag. ¶ ⑪ B.-GHICA, c. r. jud. Roman, pl. Miron Costin.

BUDILA, com. rur. jud. Braşov, plasa Săcele.

BUDIŞTEANU CONSTANTIN (*1838 †1911), general român. Sublocotenent în 1856, era colonel în 1877. Rănit în timpul războiului la atacul Plevnei; general în 1883; ministru de războiu în 1895-96 sub prezidenţia lui Dim. Sturdza; în 1897 a trecut la pensie.

BUDIŞTENI, com. rur. jud. Muscel, plasa Podgoria.

BUDUREASA, com. rur. jud. Bihor, plasa Beiuş.

BUDUŞ, ① com. rur. jud. Năsăud, plasa Şieu. ¶ ② c. r. jud. Someş, pl. Gîrbou.

BUENOS-AIRES, cap. Argentinei (America-de-Sud), 1.500.000 loc.; comerţ, industrie; construcţii frumoase, străzi foarte regulate.

BUEŞTI, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Căzăneşti.

BUFFON GEORGE LECLERC CONTE DE (*1707 †1788), naturalist francez, membru al Academiei, autorul marii lucrări *Istoria naturală* (36 vol. 1749-1788), scriitor iscusit, cunoscut şi prin *discursul asupra stilului*, citit la recepţia în Academie.

BUFTEA, com. rur. jud. Ilfov; staţie c. f. pe linia Bucureşti-Ploeşti; aci e un castel zidit de fostul domnitor Barbu Ştirbei, care este înmormîntat în capela din parc.

BUG, fluviu în Rusia; udă Ucraina, se varsă în Nipru; lung. 750 km.

BUGAZ, staţie balneară climaterică între Marea Neagră şi Limanul Nistrului în jud. Cetatea-Albă; staţie c. f. terminus.

BUGEAC, ① nume ce se da, pînă la răpirea Basarabiei, părţii de sud a acestei părţi din Moldova. O despărţea o linie puţin determinată şi cuprindea aproximativ judeţele Cetatea-Albă, Bolgrad, Chilia şi ceva din Ismail. În harta lui Dim. Cantemir se ceteşte „*Bugeac sau Basarabia*". ¶ ② com. rur. jud. Durostor, pl. Silistra.

BUGHIA, com. rur. jud. Muscel, lîngă Cîmpulung; staţie balneară sulfuroasă.

BUGHILE, com. rur. jud. Prahova, plasa Teleajen.

BUHALNIŢA, com. rur. jud. Neamţ, plasa Ceahlău.

BUHANI, com. rur. jud. Arad, pl. Sebiş.

BUHĂEŞTI, staţie c. f. pe linia principală Buc.—Vasluiu—Iaşi. De aci pleacă linia laterală la Roman.

BUHOCIU, com. rur. jud. Bacău, plasa Siret.

BUHOGLINDĂ TILU, personagiu comic din poveşti populare. Numele este o traducere din germanul *Eulenspiegel* (buhă + oglindă). Este un fel de Păcală, pe seama căruia se pun tot felul de înşelăciuni iscusite şi de farse. Prin secolul XV cărţile cari povesteau faptele lui erau foarte răspîndite în lumea germană şi în alte ţări (cuv. francez *espiègle* e născut din *Eulenspiegel*). La noi cea mai veche tipăritură cunoscută este din 1846 (Braşov), dar este sigur că a fost şi alta înaintea ei. Unele episoade se găsesc în Anton Pann şi în alţi povestitori populari.

BUHUŞI, com. urb. jud. Neamţ, plasa Bistriţa; tîrg şi mai multe sate; fabrică de postav; reşedinţa marelui rabin evreu; spital înfiinţat de col. Alcaz; staţie c. f.

BUIA, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, pl. Seica-

www.dacoromanica.ro

Mare, castelul de aci a fost proprietatea lui Mihai-Viteazul.

BUICEȘTI, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Motru-de-Jos.

BUICLIU CRISTEA (*1857 †1916), medic român. După studii la Paris, a practicat medicina în București, a fost profesor de clinica boalelor interne (1896) și medic primar la spitalul Brîncovenesc. A fost unul din medicii cari au îngrijit pe regele Ferdinand cînd a fost grav bolnav (1897).

BUISSON FERDINAND (*1841), pedagog și publicist francez; profesor la Sorbona, susținător al învățămîntului moral laic în școalele publice, autorul cunoscutului *Dicționar pedagogic* (ed. 2-a 1911). A luat în 1927 premiul Nobel pentru pace.

BUJOR, ① com. rur. jud. Covurlui, reșed. pl. Bujor; 4466 loc. (1912); are bancă, spital. ¶ ② c. r. jud. Vlașca, pl. Dunărea. ¶ ③ deal în jud. Tulcea. ¶ ④ lac în jud. Olt. ¶ ⑤ munte în jud. Rîmnicu-Sărat. ¶ ⑥ c. r. jud. Severin, pl. Făget. ¶ ⑦ c. r. jud. Lăpușna, pl. Bujor.

BUJOR PAUL (*1862), naturalist român. Doctor în științele naturale din Geneva (1891), profesor de morfologie la facultatea de științe din Iași, întemeietor cu C. Stere al revistei „Viața Românească" din Iași. A fost membru al Parlamentului în cîteva rînduri. A publicat lucrări asupra biologiei lacurilor dobrogene.

BUJOREANU ION M. (*1834 . . .) publicist român. A fost magistrat, director al „Monitorului Oficial". Cunoscut prin *Colecțiunea legiuirilor României vechi și noi* (1873—1885). A scris piese de teatru (*Conu Zamfirache*, 1857; *Judecata lui Brînduș*, 1864; *Zulufenblum*, 1879; *Zapciul*, 1881), roman (*Mistere din București*, 2 vol. 1862), cărți de polemică politică și altele.

BUJORENI, com. rur. jud. Vîlcea, plasa Cozia.

BULĂEȘTI, com. rur. jud. Orheiu plasa Susleni; 2003 loc. După legea 1929, sat circ. com. Susleni.

BULBOACA, stație c. f. jud. Tighina plasa Bulboaca, între Tighina și Chișinău.

BULBUC, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Geoagiu.

BULBUCATA, com. rur. jud. Vlașca, plasa Argeș.

BULETINUL ASOCIAȚIEI GENERALE A MEDICILOR DIN ROMÂNIA, apare în București din 1897.

BULETINUL COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE, fundat în 1908.

BULETINUL SOCIETĂȚII DE GEOGRAFIE, fundat în București în 1876

BULETINUL SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE, fundat în București în 1904.

BULGARI, com. rur. jud. Sălaj, plasa Cehul-Silvaniei.

BULGARIA, Stat în S. E. Europei. Se mărginește. la N. cu România. la E. cu Marea Neagră, la S. cu Turcia și Grecia și la V. cu Jugoslavia. Supr. 103.146 km. p.; 5.483.000 loc. Bulgaria e străbătută de la E. la V. de Munții Balcani, despărțiți în Balcanii Mari și Balcanii Mici. Spre N.-E. prelungirea Deliorman. Spre N.-V. M. Stara-Planina. Spre V. și S. M. Pirin, Rodope, Balcanii Negri. Din Balcanii Mari. se prelungesc: Sredna-Gora, Sernena-Gora. Numeroase cursuri de apă străbat pămîntul Bulgariei, unele îndreptîndu-se spre N. ca afluenți ai Dunării (Lom, Ogost, Ischer, Vid, Osma, Iantra, Lomul-Alb și Lomul Negru), altele spre Marea Neagră (Cancic), altele spre Marea Egee (Struma, Mesta, care trec în Grecia, Marița cu afl. Tundja și Arda care trece în Turcia). Capitala *Sofia*, 213.000 loc. Orașe principale: *Filipopol*, *Varna*, *Rusciuc*, *Burgas*, *Slivno*, *Plevna*, *Vrața*, *Vidin*, *Lompalanca*, *Nicopol*, *Șviștov* (Șiștov), *Șumla*, *Tîrnova*, *Ferdinandovo*, *Pasargic*. Bulgaria este împărțită în 16 județe.

Bulgaria e o țară cu importantă producție agricolă. Pe lângă grâu, porumb, etc., se cultivă tutun de foarte bună calitate cum și trandafiri.

Statul actual al Bulgariei este creat prin tratatul dela Berlin (1878) și a luat repede o desvoltare importantă. Era întîiu un principat vasal Turciei, redus ca teritoriu, și la S. lui era o provincie autonomă *Rumelia*, guvernată de un guvernator creștin numit de Turcia. Primul suveran a fost Alexandru de Battenberg, în timpul căruia

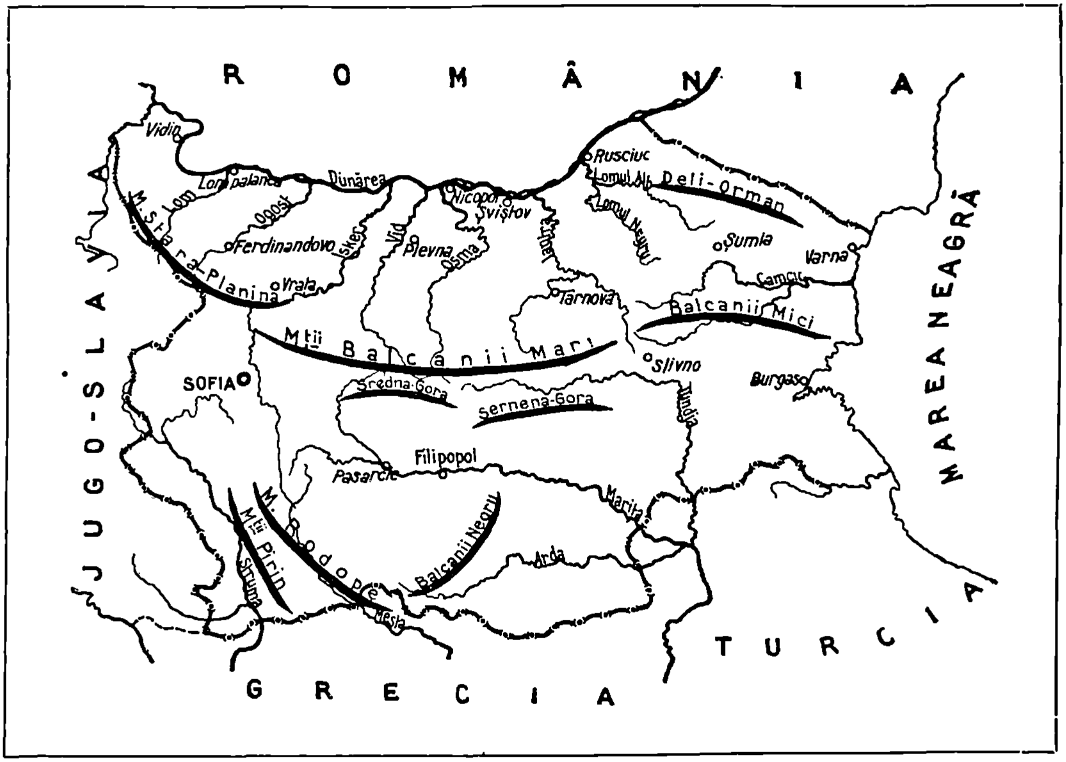

Harta Bulgariei.

www.dacoromanica.ro

Rumelia se proclamă unită cu Bulgaria; dar abdică în 1886. După el urmă Ferdinand de Coburg, în timpul căruia Bulgaria se proclamă *regat independent* (1908). Luă apoi parte la războiul balcanic (1912) și în 1915 intră în alianță cu puterile centrale, atacând Serbia. Invinsă împreună cu ele, Bulgaria pierdu din teritorile ei prin tratatul dela Neuilly (1919), suveranul ei abdică, luîndu-i locul fiul său Boris.

BULGĂRICA, (sau BULGĂRICA) com. rur. jud. Cahul plasa Traian; 3053 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cubei.

BULGĂRAȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Periam; 2453 loc.

BÜLOW BERNHARD DE (*1849†1929), om politic german. A fost ministru plenipotențiar în România și în Italia, apoi ministru de externe, în care calitate a reînoit tripla-alianță, a organizat colonia Kiao-Ceu din China, în fine cancelar (1900), în care situație s'a declarat contra Franței la conferința de la Algesiras în chestia Marocului. A fost făcut conte și apoi prinț. Era ministru la Roma când Italia a intrat în războiu contra Germaniei.

BULOZ FRANÇOIS (*1803†1877), publicist francez, luă conducerea cunoscutei „Revue des deux mondes" și-i asigură succesul.

BULZ, com. rur. jud. Bihor plasa Bratca; 2986 loc.

BULZEȘTI, ① com. rur. jud. Dolj, plasa Balta-Verde. ¶ ② c. r. jud. Hunedoara, pl. Avram-Iancu.

BUMBAC IOAN (*1843†1902), profesor și scriitor român din Bucovina. A făcut studii superioare la Viena și a fost numit (1881) profesor de literatura română la Universitatea din Cernăuți. A publicat poezii, nuvele, scrieri istorice și cercetări asupra istoriei limbii și literaturii române, între cari un studiu asupra Codicelui Voronețian, în care emitea teorii combătute de alți istorici literari.

BUMBAC VASILE (*1837†1918), scriitor și profesor român din Bucovina. Îl găsim bursier al Ministrului Moldovei în Blaj în 1861. În 1874 îl vedem profesor la gimnaziul din Suceava. A publicat poezii în „Familia" (1866) și „Albina" din Viena (1867) și alte reviste, studii diferite (versificație, etc.) și povestiri de călătorie.

BUMBUEȘTI, com. rur. jud. Argeș, plasa Oltu-de-Sus.

BUNEA, mănăstire jud. Dîmbovița aproape de Vîlcana, întemiată 1622 de un armaș Bunea.

BUNA SPERANȚĂ (Cap) ☛ Africa.

BUNEA AUGUSTIN (*1857†1909), cleric și istoric român. A făcut studii în Brașov, Blaj și Viena. Preot (1881), a fost secretar al cancelariei metropolitane din Blaj, profesor de teologie dogmatică, director de studii în Seminariu, asesor consistorial. Remarcat prin scrierile sale, a fost ales membru al Academiei Române în 1909. Opere pr.: *Cestiuni din dreptul și istoria bisericei unite*, 1893; *Vechile episcopii românesti*, 1902; *Ierarhia Românilor din Ardeal si Ungaria*, 1904; *Stăpînii țării Oltului*, discurs de recepție, publ. după moartea lui, 1910.

BUNGARD, ① com. rur. jud. Năsăud, plasa Lechința. ¶ ② c. r. jud. Sibiu, pl. Turnișor.

BUNEȘTI, ① com. rur. jud. Fălciu, plasa Drînceni. ¶ ② c. r. jud. Fălticeni, pl. Liteni. ¶ ③ c. r. jud. Tîrnava-Mare, pl. Rupeni. ¶ ④ c. r. jud. Someș, pl. Gherlei. ¶ ⑤ c. r. jud. Vîlcea, pl. Govora.

BUNTEȘTI, com. rur. jud. Bihor, plasa Beiuș.

BURADA IOAN T. (*1851), magistrat român. A fost prim-președinte al Curței de Apel din Iași și profesor de drept roman la facultatea juridică din Iași.

BURADA TEODOR (*1839†1923), publicist român. A învățat în Iași și la Paris dreptul și muzica, a fost magistrat (1866) și a înaintat pînă la gradul de Consilier al Curții de Apel din Iași; s'a ocupat, după retragerea din magistratură, de etnografie și de folklor, a călătorit prin provinciile locuite de Români în diferite state și a studiat viața și obiceiurile lor; a fost membru corespondent al Academiei Române (1887). A publicat rezultatele cercetărilor lui despre Românii din diferite țări și provincii: *O călătorie în Dobrogea* (1880); *la Muntele Atos* (1884), *în Istria* (1896), *în Bithinia* (1893), *în Moravia* (1894), *în insula Veglia* (1895), *în Silezia austriacă* (1896), *în Kamenitz Podolsk* (1906), *în Croația și Dalmația* (1908); a publicat studii asupra obiceiurilor populare: *bocete* (1878), *crestături pe cherestele* (1880), *datini la înmormîntări* (1882), *crestături pe droburi de sare* (1885), *datini la nunți* (1889), *la nașterea copiilor* (1892); cum și studii despre istoria legislației românești, despre istoria muzicei, despre istoria teatrului. etc.

BURBONI, veche familie nobilă franceză, ridicată mai ales din sec. X, despărțită în mai multe ramuri și în Italia, Spania. Ea dete Franței o serie de regi.

BURDEA, ① platou în jud. Argeș și Teleorman. ¶ ② c. r. jud. Teleorman, pl. Balaci. ¶ ③ stație c. f. linia Costești—Turnu-Măgurele.

BURDUJENI. com. rur. tîrg jud. Suceava, plasa Bosancea; se află un orfelinat și o școală profesională; stație c. f. linia Pașcani—Burdujeni.

BÜRGER GOTTFRIED (*1747†1794), poet german. Opera cea mai cunoscută: *Lenore*, baladă.

BURGHELE GEORGE (*1855†1929), publicist român. A fost deputat și senator în mai multe legislaturi, a fost primar al orașului Dorohoiu, unde a trăit toată viața și unde a întemeiat o filială a Ateneului Român, care a reușit să aibă și o bibliotecă. Opere pr.: *Organizarea magistraturii*, *Fragmente istorice și literare*, *Viața lui Mihail Kogălniceanu*.

BURGUGIA, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Cogîlnic; 4619 loc. După legea 1929, sat circ. com. Taslîc.

BURGUNDIA (fr. BOURGOGNE), veche provincie a Franței; forma un ducat, avînd ca centru Dijon; azi formează mai multe departamente, cu regiuni de vii vestite.

BURI (sau BOERI), coloniști olandezi în Africa de Sud, stabiliți, după multe peripeții, în Transvaal. Au trăit independenți și au scăpat de tendințele de expansiune ale Englezilor, cari stăpînesc teritoriile vecine, pînă cînd, din pricina descoperirii unor mine de aur, Englezii le-au anexat țara, după un războiu crîncen (1899-1902).

BURIDAN JEAN (*1300†1358), filozof francez, fost rector al Universității din Paris. In studiile sale a combătut ideea liberului arbitru.

BURIDAVA, cetate romană, jud. Vîlcea, aproape de Călimănești, pe drumul roman care mergea pe marginea Oltului.

BURLA, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Dornești.

BURLĂ VASILE (*1840†1905), filolog român. A fost profesor de limba elenă la liceul din Iași, a fost colaborator al „Convorbirilor literare", publicînd, pe lîngă studii, și notițe de polemică mai ales contra lui Hasdeu. A publicat și o gramatică greacă (1895) și o carte de exerciții latinești (1888).

BURILA-MARE, ¶ ① com. rur. jud. Mehedinți, plasa Blahnița. Comuna are spital. ¶ ② B.-MICĂ, c. r. tot acolo.

BURILEANU DUMITRU (*1865), profesor de literatură elenă la facultatea de litere din București (1906).

BURNAS, lac în jud. Ismail, lung de 5 km., lat 3 km., comunică cu lacurile Carudiol și Hadgi-Ibraim.

BURNAZ, cîmpie întinsă în jud. Teleorman și Vlașca.

BURNOUF [bürnuf] JEAN LOUIS (*1775†1844), filolog francez, profesor la Collège de France, cunoscut prin gramaticele sale pentru limba *greacă* (1814) și cea *latină* (1840). La noi, între primele lucrări după metoda lui cităm: Gramatică elenică de *Neofit Scriban* (1862).

BURNS ROBERT (*1759†1796), poet scoțian,

www.dacoromanica.ro

lipsit de instrucție sistematică; a început să publice fiind încă lucrător agricol și apoi, dobîndind succes cu operele sale, a venit în Edinburg și a ocupat un post în administrație. A murit tînăr și în sărăcie.

BURSUCI, com.rur. jud. Tutova, plasa Murgeni.

BURY JOHN BAGUNELL (*1861 †1928), istoric englez. profesor la Cambridge. A publicat studii asupra poeziei lui Pindar și asupra lumii bizantine, a dat o ediție a istoriei lui Gibbon despre istoria Romanilor. E membru onor. al Acad. Române (1913).

BURZUC, com. rur. jud. Bihor, plasa Tileagd.

BUȘTENARI, com. rur. jud. Prahova, plasa Prahova; mari exploatări de țițeiu.

BUȘTENI, com. rur. jud. Prahova, între Sinaia și Predeal; stație climaterică; stație c. f. linia Ploești—Brașov; biserică și școală zidită de casa regală; fabrică de hîrtie, de var hidraulic; 2478 loc.; 882 m. altit.

BUSU, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Dumbrava.

BUTCULEȘTI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Roșiorii-de-Vede.

BUTEASA, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Șumcuța-Marc.

BUTEANU IOAN (*1821 †1849), unul din conducătorii Românilor în luptele pentru libertate în 1848. Advocat de profesiune, el fu numit *prefect* de către comitetul de conducere și avu în Munții Apuseni un rol important, alături de Avram Iancu și de Axente, ținînd în loc armata ungurească, victorioasă în alte părți. Cînd Kossuth trimise pe Dragoș ca să propuie Românilor încetarea luptei sub anume condițiuni, Buteanu luă parte la consiliul și adunările populare ce s'au ținut atunci și a avut imprudența să se încreadă în vorbele și făgăduințele pe cari un „Român" le aducea de la niște adversari pe cari îi credea leali, și a rămas cu cîțiva fruntași în orașul Abrud ca să discute condițiile; dar Hatvani intră cu trupe în oraș și, în loc să parlamenteze, arestă pe comandanții români. Buteanu, prins prin această trădare, fu spînzurat în ziua de 23 Maiu 1849.

BUTENI, ① com. rur. jud. Cluj, plasa Calata. ¶ ② c. r. jud. Arad, pl. Sebiș; tîrg la 18 Febr.

BUȚENI, com. rur. jud. Lăpușna, plasa Hîncești; 2830 loc.

BUTICESCU VASILE RANTA, scriitor și profesor român din Transilvania. A publicat poezii, articole de folklore ș. a.

BUTOEȘTI, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Motru-de-Jos; stație c. f. între Filiași și Turnu-Severin.

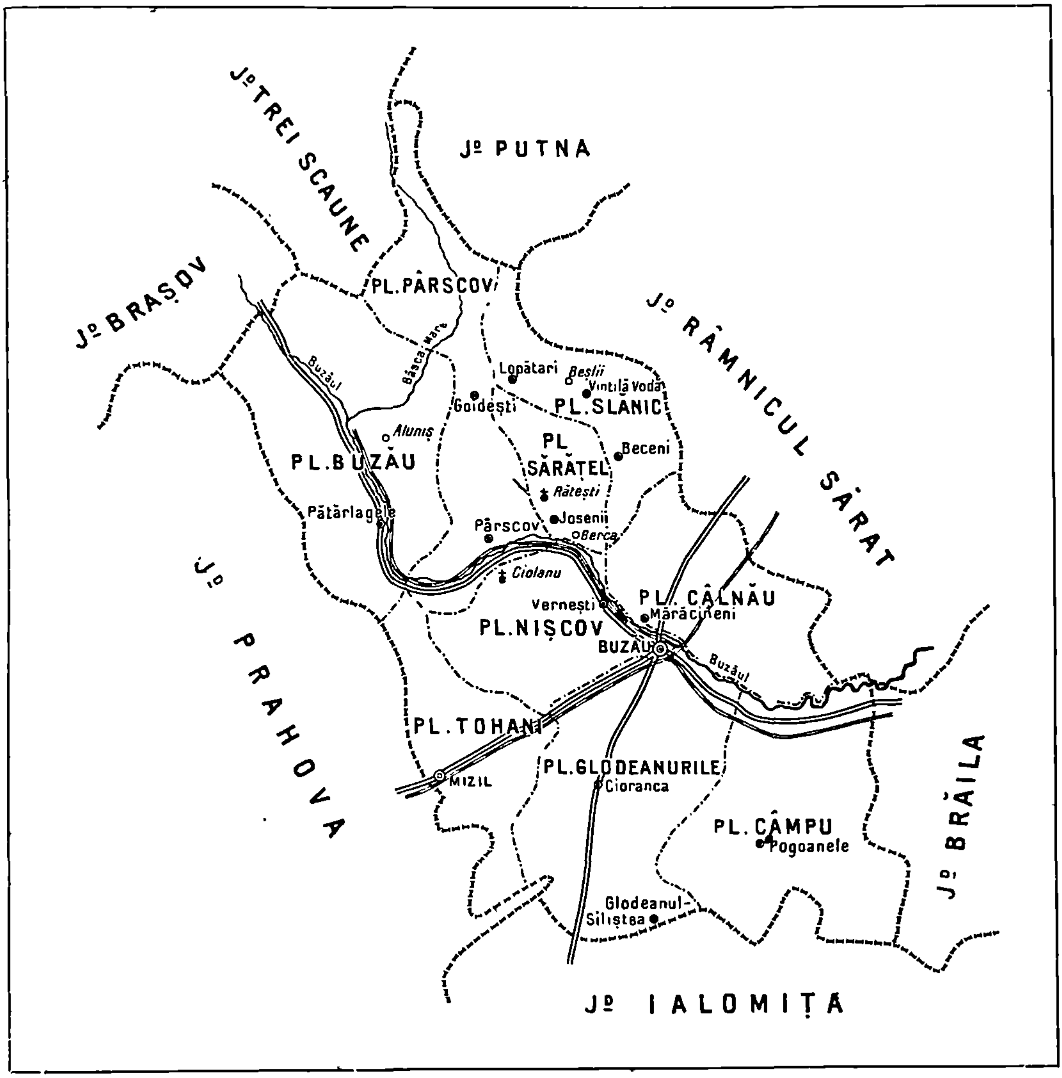

Harta jud. Buzău.

www.dacoromanica.ro

BUTOIU, ① com. rur. jud. Dîmbovița, plasa Bogați. ¶ ② mănăstire tot acolo. întemeiată de vornicul Udriște și logofătul Dragomir în timpul lui Mircea-cel-Mare.

BUȚUREANU VASILE (*1858), naturalist român. A făcut studii la Paris și a fost profesor la Liceul Național din Iași (1889), apoi profesor de mineralogie și geologie la facultatea de științe din Iași (1899).

BUZA, ① com. rur. jud. Someș, plasa Chiochiș. ¶ ② c. r. jud. Mureș, plasa Miercurea.

BUZAȘ, com. rur. jud. Someș, plasa Ileanda.

BUZĂU, ① rîu afl. al Siretului pe dreapta; izvorăște din Transilvania, muntele Tezla, udă jud. Brașov, Trei-Scaune, Buzău, Rîmnicul - Sărat, Brăila, se varsă în Siret, lîngă com. Măcsineni; lungimea totală 270 km.; trece prin com. Nehoiaș, orașul Buzău, etc.; afl. principali pe dreapta: Crasna, Nehoiașul, Nehoiul, pe stînga: Arțagul, Cîlnăul. ¶ ② jud. în Muntenia; cap. *Buzău*; 4936 km. p.; 294.416 loc. (1915); 9 plăși; 2 com. urb., 97 rurale; 8 parohii urbane, 151 rur. 269 biserici, 4 mănăstiri; ține de eparhia episcopiei Buzăului; de circ. Curții-de Apel din București; are 361 școale primare; are 8 cooperative agricole, 3 de producție, 41 de aprovizionare, 29 pentru exploatare de păduri. Numele vine de la rîul Buzău. ¶ ③ com. urb., cap. jud. *Buzău*, pe malul drept al rîului Buzău; 38.000 loc. reședința unei episcopii; are 6 biserici ortodoxe, o sinagogă, un liceu de băieți numit „Alexandru Hasdeu", înființat în 1867, și o școală secundară de fete, o școală normală, una profesională și mai multe școale primare; are tribunal și judecătorii de pace, face parte din circ. Curții de Apel din București; stație c. f. pe linia București—Galați și București—Mărășești; are mai multe spitaluri. Orașul e vechiu, se citează într'un document din 1350. Prin activitatea unora dintre episcopi a fost aici, în unele momente, o desvoltare culturală însemnată mai ales din punct de vedere bisericesc. ¶ ④ *Episcopie*. întemeiată în anul 1496, a avut în eparhia sa jud. Buzău, Rîmnicu-Sărat și Sac (sau Săcueni), apoi i s'a adăogat și Brăila. Azi cuprinde jud. Brăila, Buzău și Rîmnicul-Sărat. Lista primilor episcopi e greu de stabilit cu preciziune. După unii. primul este *Paisie*, după alții *Serafim*. Al doilea ar fi *Anania* ca 1526. Apoi *Ieremia* ca. 1550, *Atanasie* ca. 1553-1587, *Luca* 1587-1605, *Chiril* 1612-1620, *Efrem Trufășel* 1620-1626, *Ștefan* 1636-1648, *Serafim* 1649-1668, *Grigorie* 1668-1691, *Mitrofan* 1691-1702, *Damaschin* 1702-1708, *Ioasaf* 1708-1716, *Daniil* 1716-1720, *Ștefan* 1720-1732, *Misail* 1732-1740, *Metodie* 1740-1749, *Filaret* 1749-1753, *Rafail* 1753-1764, *Cosma* 1764-1787, *Dosileiu* 1787-1793, *Costandie Filiti* 1793-1819, *Gherasim* 1819-1824, *Chesarie* 1825-1846, *Filoteiu* 1850-1860, *Dionisie Romano* 1861-1864, *Inochenție* 1873-1893, *Dionisie Climescu* 1894, *Ghenadie* 1925.

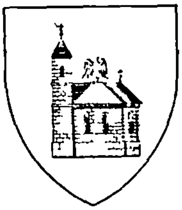

Stema jud. Buzău.

BUZDUGAN GEORGE (*1867 †1929), regent al României între 1927-1929. A studiat în țară, a fost numit în magistratură în 1892 ca substitut la tribunalul jud. Neamț și a înaintat ca judecător, președinte de tribunal, consilier la Curtea de Apel din București (1905) și consilier la Curtea de Casație în 1910, mai tîrziu președinte de secție și în 1924 prim-președinte. Numit membru al Regenței prin voința regelui Ferdinand și prin votul Parlamentului, a intrat în funcțiune în ziua morții regelui împreună cu Principele Nicolae și cu Patriarhul Miron Cristea.

BUZENI, com. rur. jud. Botoșani, plasa Corni.

BUZESCU, ① com. rur. jud. Teleorman, plasa Alexandria. ¶ ② familie boerească vestită în istoria noastră.

BUZGA, com. rur. jud. Solnoc-Dobîca. Tîrg în ziua de 11 Ianuarie.

BUZIAȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Buziaș; reședința plășii; stație balneară: ape feruginoase și acid carbonic.

BUZNEA, com. rur. jud. Iași, plasa Cîrligătura.

BUZOEȘTI, com. rur. jud. Argeș, plasa Teleorman.

BUZOVIȚA, com. rur. jud. Hotin plasa Chelmenți; 2487 loc. După legea din 1929, sat circ. com. Chelmenți.

BYRON [bair'n] **GEORGE GORDON** lord (*1788 †1824), poet englez, spirit aventurier, își făcu mulți dușmani prin satirele sale, cari îi atraseră și admiratori. Silit să plece din țară din cauza antipatiei ce deșteptă purtarea cu soția sa, rătăci prin Europa și se angajă în armata greacă în luptă contra Turcilor, dar muri de febră după lupta de la Missolonghi. Din scrierile lui s'au tradus românește: *Luarea Corintului* (de Heliade 1834, de Vîrgolici, sub titlul *Împresurarea Corintului*, 1876), *Ghiaurul* (de Heliade, 1834), *Oscar d'Alba* (de Heliade, 1834), *Mazeppa* (de Heliade, 1834, de G. Coșbuc, f. a., de T. M. Stoenescu, 1883), *Parizina* (de Heliade, 1834, de S. Vîrgolici, 1877, de Al. Macedonski, 1878), *Logodnica d'Abidos* (de Heliade, 1834), *Prizonierul de Chillon* (de Heliade, 1834), *Osînditul din Chillon* de Vîrgolici, 1871), *Lamentațiile lui Tasso* (de Heliade, 1834), *Beppo* (de Heliade, 1834), *Don Juan* (de Heliade, 1847), *Manfred* (de T. M. Stoenescu, 1885), apoi poezii răslețe de N. Xenopol în „Convorbiri literare" an. X, T. M. Stoenescu, Al. Macedonski în „Literatorul" 1881, 1882, 1885, P. Cerna în „Convorbiri critice" 1907, etc.

Lord G. Byron.

www.dacoromanica.ro

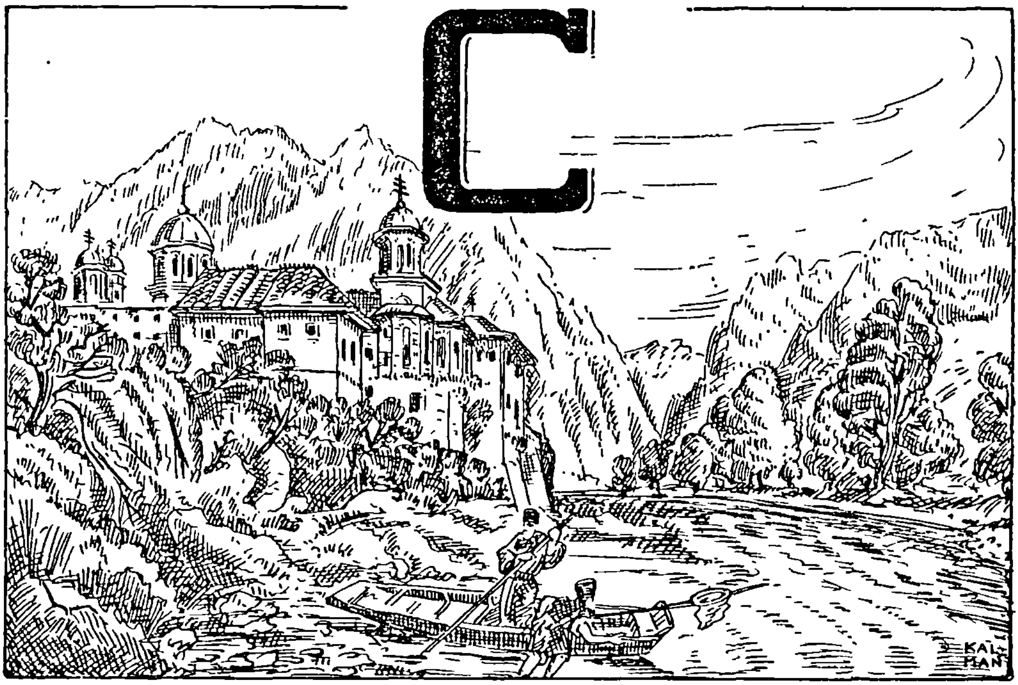

COZIA, MĂNĂSTIREA (JUD. VÎLCEA).

CAABA, o piatră neagră ce se află în mijlocul moscheei din Meca.

CABALA, doctrină formulată de învăţaţi evrei cu vre-o două secole înainte de Hristos, care consta într'o interpretare specială a Bibliei, ce urma să fie cunoscută numai de cei iniţiaţi.

CABALLERO FERNAN, pseudonimul CECILIEI DE ARRON, (*1796 †1877), romancieră spaniolă. Pr. op. *Elia*, *Clemencia*. Din nuvelele ei s'a tradus româneşte : *Sărmana Dolores*, 1901, în volum, şi altele prin ziare.

CABANIS GEORGES (*1757 †1808), medic fr. şi om politic, avînd rol important în timpul marii revoluţii, publică multe scrieri de medicină, filozofie şi organizaţie şcolară.

CABILI, locuitori din Cabilia, regiune muntoasă din Algeria.

CABIRI, divinităţi ale unui cult născut probabil în Frigia şi răspîndit şi în Orientul Europei. Ideea fundamentală a acestui cult este că *focul e principiul tuturor lucrurilor* (teoria lui Lenormant). Această idee a fost simbolizată sau materializată la diferite popoare în diferite chipuri. După cercetările făcute de Al. Odobescu, acest cult a fost practicat şi în Dacia şi pe teritoriul ei s'au găsit diferite monumente, mai ales baso-reliefuri, cari se explică numai prin comparaţia cu alte opere artistico-religioase de natură cabirică din alte regiuni. O descriere a principalelor monumente a făcut-o Teohari Antonescu, sprijinit pe indicaţiile lui Odobescu.

CABLOVATA, lac jud. Tulcea; supr. 120 hectare; are insule cu stuf; are peşte mult.

CABOTO, doi Veneţieni, tatăl (JOAN) şi fiul (SEBASTIAN), cari au descoperit Canada (1497).

CABRAL PEDRO ALVAREZ († ca. 1526), navigator portughez, a descoperit Brazilia (1500).

CABUL, ① oraş Asia, cap. Afganistanului. ¶ ② fluviu în Afganistan.

CACAVELA GHERASIM, călugăr grec venit din Constantinopol în Bucureşti, a fost superior al bisericii Mihaiu-Vodă pe vremea lui Brîncoveanu.

CACAVELA IEREMIA, călugăr grec. A făcut studii în Creta, în Lipsca şi în Viena. A fost profesorul lui Dimitrie Cantemir— nu ştim cînd, poate cînd acesta era în Constantinopol. Chemat în Iaşi ca profesor pentru fiii lui Antioh Cantemir, a fost profesor şi la Şcoala Domnească. Nu cunoaştem datele exacte pentru toate aceste întîmplări. Ştim că în 1698 era în Iaşi, fiindcă la apariţia unei cărţi a lui Dim. Cantemir în acest an scrie o prefaţă cu laude pentru autor, zicînd: „la holda minţii tale am ostenit". De la Cacavela ne au rămas cîteva scrieri: *Tâlcuirea dumnezeeştii Liturghii*, trad. din greceşte şi tip. 1697; *Vitae pontificum de Platina* tradus în greceşte 1687, ms. Academia Română. A colaborat la tipărirea unei scrieri greceşti a Patriarhului Dositeiu (*Tomul dragostei asupra latinilor*. Τόμος ἀγάπης κατὰ λατίνων 1698). E curios că numele acestui profesor grec a devenit în literatura noastră populară numele unui personagiu comic tip de isteţime umoristică.

CACICA, com. rur. jud. Suceava, plasa Arbore; 2375 loc. După legea 1929, sat circ. com. Pîrteştii de sus. Aci se găseşte ocnă de sare, în 1922 s'au scos 4589 tone.

CACOMEANCA, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Ciocăneşti; 2263 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ciocăneşti.

CACOVENI, staţie c. f. între Berzovia şi Oraviţa.

CADMOS (sau CADMUS), pers. mitol. grec. Ar fi întemeiat oraşul Teba din Beoţia şi ar fi introdus scrierea în Grecia.

CADOBEŞTI, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Colacinului; 2845 loc. După legea 1929, sat circ. com. Vrînceni.

CADORNA LUIGI (*1850†1928), mareşal italian, comandant suprem al armatei patriei sale în războiul mondial între 1915—1917.

CADORNA RAFFAELE (*1815 †1897), general italian. S'a distins în timpul războiului Crimeei (1854) şi a comandat trupele cari au ocupat Roma în 1870.

CAEN, [cit.: can] oraş Franţa (N. V., dep. Calvados), patria lui Malherbe, vestit pentru preparaţia mîncărilor de burtă. (*tripes à la mode de Caen*).

www.dacoromanica.ro

CAESAR, ☛ **CEZAR.**

CAFFA, oraş în Rusia (Crimeea); 10.000 loc.

CAFFA IOAN DE, primul episcop ortodox în Transilvania în 1456 (găsit de Xenopol în documente din Pesta).

CAFRI, negri locuitori în Sudul Africei, în apropiere de Hotentoţi.

Cafru.

CAGLIOSTRO ALESSANDRO, numele lui **IOSEF BALSAMO** (*1743 †1795 , aventurier celebru, călugăr, medic, francmason, Italian de neam, dar călătorind în toată Europa, făcînd isprăvi felurite, suferind închisori, exiluri.

CAGNAT [caña] **RENÉ** (*1852) epigrafist şi filolog francez. Profesor la „Collège de France" (1887), membru al Academiei de inscripţiuni (1895); membru onorar al Academiei Române (1926 ; a făcut cercetări şi explorări epigrafice în diferite ţinuturi ale Africei pe unde au rămas urme ale stăpînirii romane şi a publicat asupra lor studii numeroase; a studiat cîteva din instituţiile romane, ca impozitele ş. a.; a dat un manual preţios de epigrafie latină, de care se servesc studenţii şi la noi; a întemeiat o publicaţie anuală de specialitate cu Bernier.

CAHUL ① oraş cap. jud. Cahul, 12.000 loc. (1923); are 2 biserici ortodoxe, 1 bis. lipovenească,

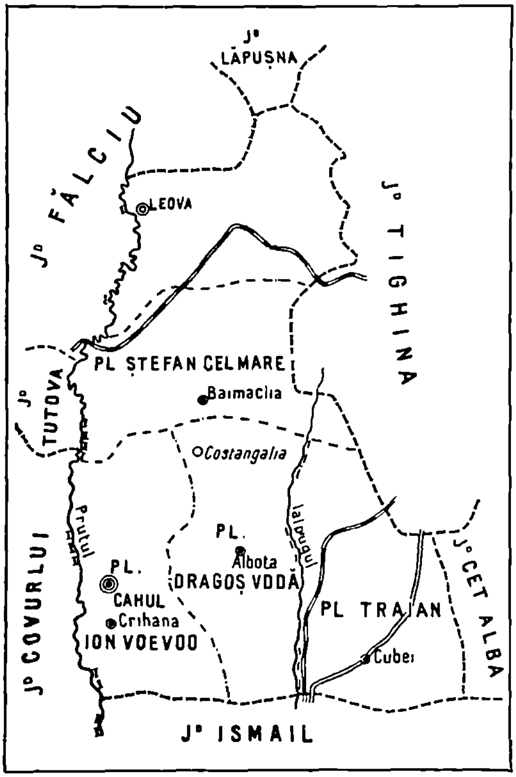

Harta jud. Cahul.

2 israelite; 1 liceu de băieţi „Ion Voevod", înfiinţat 1913, o şcoală de fete „Iulia Hasdeu", înfiinţată în 1880, o şcoală profesională de fete, o şcoală comercială de băeţi şi 7 şcoale primare. E înfiinţat în 1838 de fostul guvernator al Basarabiei Feodorov, care era proprietarul moşiei. Numele dat după lacul Cahul. ¶ ② jud. în Basarabia cap. *Cahul;* supr. 4482 km. p., 147.266 loc. (1922); are 5 plăşi, 2 com. urbane, 67 com. rur. cu 447 sate (1926); ţine de eparhia episcopiei din Cetatea-Albă, are 43 grădini de copii şi 169 şcoale primare (1929); ţine de circ. Curţii de Apel din Galaţi. Are 4 cooperative de desfacere şi consum cu cap. 505.000 lei (1925) ¶ ③ rîu jud. Ismail, se varsă în lacul cu acelaşi nume. ¶ ④ lac jud. Ismail, legat cu Dunărea printr'un rîu şi cu lacul Cartal prin alt rîu.

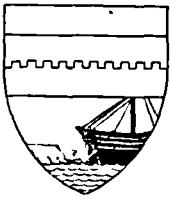

Stema jud. Cahul.

CAIAFA, preot ebreu, prezident al tribunalului care a judecat şi a osîndit la moarte pe Hristos.

CAIAN DEMETRIU (*1754 †1821, preot român în Transilvania. A fost profesor la Seminariul din Blaj şi prepozit capitular. A lăsat un fond pentru ajutorul studenţilor.

CAIAN DEMETRIU (*1778 †1832 , profesor şi preot român în Transilvania. A predat teologia dogmatică în Blaj, a fost vicar capitular (1820).

CAIDANOV IVAN COSNICI (*1782 †1845), istoric rus. Una din scrierile lui a fost tradusă de G. Asachi: *Istoria imperiei rosiene*, 2 vol. 1832—1833.

CAILLAUX [calo] **JOSEPH** (*1863), om politic şi financiar francez. De mai multe ori ministru şi prezident de consiliu, s'a făcut cunoscut prin studiile asupra impozitelor şi prin legea impozitului pe venit.

CAIMATA, biserică în Bucureşti, zidită la 1732, dărîmată în 1892. Aci *lăutarii* sărbătoreau pe patroana lor Sfînta Paraschiva. După numele bisericii se numeşte şi mahalaua dimprejur.

CAIN, personaj biblic, fiul lui Adam şi al Evei. Fuga şi rătăcirea lui formează subiectul poeziei lui V. Hugo „*Conscience*", trad. rom. de V. Pogor (în *Convorbiri literare* .

CAINARGEAUA-MICĂ, com. rur. jud. Durostor, plasa Beibunar, 2264 loc. Circ. com. cu 8 sate (1929).

CAIR, sat jud. Cetatea Albă pe pîrâul Caplani; 1950 loc. Pînă la 1868 a fost staniţă de cazaci. Ţine de circ. com. Bairamcea.

CAIRACLIA, com. rur. jud. Cahul, plasa Traian; 2050 loc.

CAIRO, oraş capit. Egiptului, aproape de Nil; 660.000 loc.

CAIROLI BENEDETTO (*1825 †1889), om politic, italian, amic al lui Garibaldi, de multe ori ministru şi prez. de consiliu.

CĂIUŢI, ① com. rur. jud. Bacău, pl. Trotuş, compusă din mai multe sate, înfiinţată în 1865, dar tîrgul e pomenit în 1828; st. c. f.; 2030 loc. ¶ ② rîu, afl. al Trotuşului.

CAJVANA, com. rur. jud. Suceava, plasa Arbore; 3050 loc.

CALABRIA, prelungirea de S. a Italiei dela golfurile Policastro şi Tarento pînă la strimt. Messina; ţinut în genere muntos.

CALAFAT, com. urbană jud. Dolj; 7.831 loc. (1915); port la Dunăre; st. c. f. linia Craiova-Calafat; judecătorie de ocol; 3 biserici; are liceu, înfiinţat 1919, şcoală secundară de fete înfiinţată 1921; mai multe şcoale primare, şcoală normală de băeţi şi de fete, 2 şcoale de comerţ, o şcoală de meserii şi o şcoală de ţesătorie (1928—29).

CALAIS, [cale], oraş, Franţa; pe Canalul La Manche; centru comercial. Ocupat de Englezi (1347—1558) şi de Spanioli (1595—1598).

CALAN (**CĂLAN**), staţiune baln. jud. Hunedoara, plasa Simeria, în valea Streiului; ape termale cu săruri.

CALCEDONIA, oraş în antica Bitinia; azi **CADI-KIÖI** (Asia mică) faţă de Constantinopol. Aci au fost două *sinoade* (sau *concilii*) importante: în 403 şi în 451.

CALCEVA, com. rur. jud. Cahul, plasa Traian; 3717 loc. După legea 1929, trecută la jud. Ismail.

CALCIDICĂ, peninsulă în Marea Egee, formată din trei peninsule mai mici, dintre cari una cuprinde colonia de mănăstiri a Sf. Munte.

CALCUTTA, oraş, India engl., în delta Gan-

www.dacoromanica.ro

gelui; 1.300.000 loc; mare comerciu, multe industrii, Universitate şi şcoli superioare.

CALDEA, ţară locuită de *Caldeeni*, mărginită întîiu între Tigru şi Eufrat, apoi mult întinsă. A avut rol mare în istorica antică, mai ales prin desvoltarea ştiinţelor.

CALDERON DE LA BARCA PEDRO (*1600 † 1681), celebru dramaturg spaniol. autor a peste 500 de comedii, drame şi alte piese. Op. pr. *Viaţa e un vis*, tradus şi în româneşte.

CALDOS, (†1901 , medic din Argentina, a studiat *frigurile galbene* şi a murit victimă a încercărilor ce a făcut asupră-şi.

CALENDARE ☛ partea filol. : au avut rol însemnat în desvoltarea noastră culturală. mai ales în sec. XVIII şi în prima jumătate a sec. XIX. Cel mai vechiu e tipărit la *Braşov* 1733, tradus din sîrbeşte, cuprinde numai partea calendaristică; apoi urmează: *Iaşi* 1785 al lui Strilbiţchi; *Sibiu* 1794, primul care dă şi materie distractivă; *Viena* 1794, care dă şi o nuvelă; *Bucureşti* 1795, cuprinde numai însemnări calendaristice; *Sibiu* 1797; *Sibiu* 1802, care cuprinde şi o anecdotă în versuri „Ursul şi puşcaşul"; *Sibiu* 1803, care are şi poezii. De aci încolo urmează regulat în fiecare an calendarele din *Buda*: 1806, primul care cuprinde ca supliment o parte din „Istoria Românilor" de *Samuil Clain*; 1808, cu începutul Cronicei lui *Şincai*; 1809, idem; 1810, cu învăţături morale; 1811; 1813; 1814, tip. de Nicola Nicolau din Braşov. cu reţete de medicină veterinară; 1815; 1816 cu predici şi articole de *Petru Maior*; 1817, întocmit de *Zaharia Carcalechi*.

CALIACRA, jud. în Dobrogea; cap. *Balcic*; supr. 4500 km. p., 138.000 loc. (1928 ; 6 plăşi; 3 comune urbane, 81 rurale cu 192 de sate (1926); ţine de eparhia Constanţei; are 173 şcoale primare şi 70 grădini de copii (1929); are 9 parohii urbane, 30 parohii rurale; 39 biserici, 144 moschei; face parte din circ. Curţii de Apel din Constanţa. Are 5 cooperative de consum şi desfacere cu un capital de 1.278.000 lei, 2 coop. p. exploatare de păduri cu un capital de 1.176.000 lei (1925).

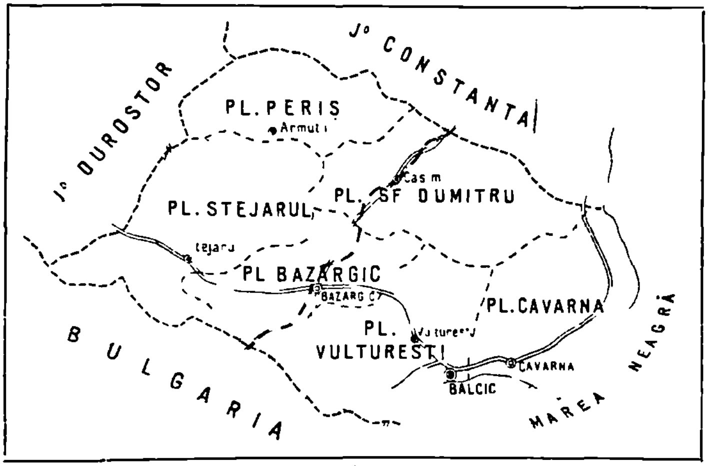

Harta jud. Caliacra.

CALICI (**BREASLA CALICILOR**) sau *săraci* ori *cerşetori*: erau organizaţi ca şi breslele celelalte, avînd un staroste şi primind subvenţiuni de la stat (cutia milelor) afară de ce dobîndiau de la particulari. Atît în Iaşi cît şi în Bucureşti erau porţiuni din oraş unde locuiau. Ei au înflorit mai ales prin sec. XVII, iar de pe la mijlocul sec. XVIII privilegiile lor au dispărut de drept. In Bucureşti rămăsese amintirea organizaţiei lor în numirea unei reţele principale de comunicaţie: *Podul calicilor* (corespunzînd în parte în Calea Rahovei de azi), căreia i s'a zis pe la începutul sec. XIX şi Podul *Caliţei*, numire despre care mulţi cred că nu e cu nimic justificată.

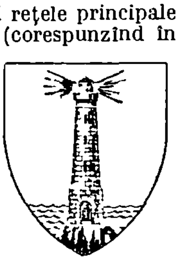
Stema jud. Caliacra.

CALIFORNIA ① un stat din Statele-Unite aşezat la Oceanul Pacific, vestit prin descoperirea minelor de aur (1848); azi ţară agricolă, debuşeu pr. *San Francisco*. ¶ ② peninsulă făcînd parte din Mexic, alături de Golful Californiei.

CALIFI, urmaşi ai lui Mahomet (632—661), despărţiţi în *omeiazi* şi *abasizi*. Au fost mai multe califate: în Persia, în Egipt, în Bagdad, în Cordova etc.

CALIGULA (*12 †41), fiul lui Germanicus şi al Agripinei, împărat roman, vestit pentru crimele şi nebuniile sale sanguinare. Ucis de o conspiraţie, numele lui s'a şters din şirul împăraţilor.

Alex. Calimah după o stampă din col. Academiei.

CALIMAH ALEXANDRU, domn al Moldovei 1795—99. Era fiul lui Ioan C. A. fost domnitor liniştit sub a cărui oblăduire ţara a progresat economiceşte. Incepînd comerţul de cai şi grîne cu Prusia şi Austria. In ultimul an al domniei a fost ciumă cumplită.

CALIMAH GRIGORE †1769), domn al Moldovei de două ori: 1761—1764 şi 1767—1769. Prima domnie este fără însemnătate şi-l arată lipsit de experienţă. Este mazilit mai ales prin intrigile lui Grigore Ghica, deşi soţia sa era Ghiculească. Revenind după mazilia rivalului său, provoacă nemulţumiri între boeri, cari se plîng la Poartă, fără a reuşi la altceva decît a dobîndi oarecari favoruri. In acest timp se încordează relaţiile între Turci şi Ruşi şi armate turceşti vin în Moldova îndreptîndu-se spre Nistru; Calimah risipeşte banii ce i se dăduse pentru aprovizionarea trupelor şi de aceea e destituit şi omorît, fiind acuzat de trădare.

Grig. Calimah (col. Academiei).

CALIMAH IOAN, domn al Moldovei între 1758—1761. Se zice că era Român de origine, fiul lui Teodor Călmăşul; făcuse studii în Polonia şi cunoştea limba polonă şi latină; fusese apoi trimis la Constantinopol de către Nicolae Mavrocordat pe lîngă fratele lui, Ioan. care era dragoman; astfel rămase acolo aproape treizeci de ani, ajungînd însuşi mare dragoman şi mai tîrziu domn în Moldova. Ca să îndrepteze reaua stare financiară a ţării, aduse lîngă sine pe un Grec. Stavarache, care, ajutat de unii boeri, puse biruri mari şi astfel provocă o răscoală contra sa şi fu nevoit să fugă la Constantinopol. După fuga lui, Calimah înfiinţă un bir nou numit *fumăritul* după numărul coşurilor), fiindcă reînvierea văcăritului era greu de făcut, deoarece boerii se temeau de urmările blestemului rostit de mitropolit pe vremea lui Const. Racoviţă, măcar că Domnitorul reuşise să obţie demisia mitropolitului Iacov şi să puie în loc pe fratele său Gavril, care ar fi fost dispus să deslege blestemul. Calimah. înaintat în vîrstă, se retrase spre a face loc fiului său Grigore.

www.dacoromanica.ro

CALIMAH SCARLAT (†1821) fiul lui Alexandru, domn al Moldovei în trei rînduri: August-Octombrie 1806, 1807—1810 sub ocupaţie rusească şi 1812—1819. Ultima lui domnie este însemnată prin reformele financiare: desfiinţarea *scutelnicilor* (☛ acest cuv.) şi înlocuirea cu *posluşnici* (☛ acest cuv.), aplicarea unor măsuri de folos general, cu iscusinţă chibzuite ca să proteje pe boeri şi să nu apese prea mult stările celelalte. Tot lui i se datorează şi *condica de legi* (1817), bazată pe legislaţia bizantină, făcută cu colaborarea pravilistului Andronache Donici, care introduse şi dispoziţii ce nu se găseau în cea de bază. Textul publicat a fost grecesc. El înfiinţează şi postul de *jurisconsult*, numind întîi pe Constantin Scheliti.

Scarlat Calimah.

Scarlat Calimah a fost domn şi în Muntenia între Februarie şi Iunie 1821, dar numai nominal, căci de fapt n'a condus ţara, ci a trimis în locu-i un caimacam.

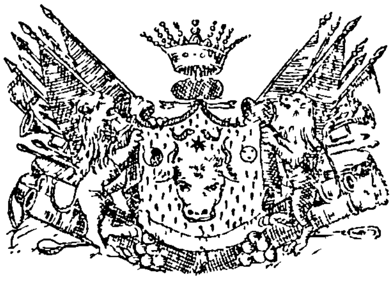

Stema Moldovei în condica lui Calimah.

CALIMAH GAVRIL, ☛ GAVRIL MITROPOLIT.

CALIMAKI TEODOR (†1894), diplomat şi om politic român. A fost deputat, senator; apoi reprezentant al ţării la Belgrad.

CALIMAKI-CATARGI NICOLAE, om politic şi diplomat român. A fost ministru de externe în guvernul prezidat de Dimitrie Ghica şi în cel prezidat de Ioan Ghica, apoi reprezentant al ţării la Paris 1875) şi la Londra (1880).

CALINCIUC IOAN (*1812 †1875), preot şi profesor român în Bucovina.

CALINIC, sfînt, prăznuit de biserica ortod. la 29 Iulie. A trăit în Cilicia (Asia Mică) şi a fost mare propagator al credinţei creştine. După ce a fost chinuit în diferite feluri, a murit ars într'un cuptor.

CALINIC (sec. III), martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 14 Decembrie. Era preot păgîn, dar pătrunzîndu-se de adevărurile creştinismului, surpă idolul, căruia îi servea, şi îşi mărturisi credinţa. Era pe vremea lui Decius, marele persecutor al creştinilor; se înţelege că a fost repede decapitat.

CALINIC, patriarh al Constantinopolului (693—705). Opunîndu-se unor fapte ale lui Justinian II şi susţinînd pe adversarul lui, a fost trimis la Roma, unde a fost închis într'o cameră, căreia i s'a zidit intrarea. După patruzeci de zile, spărgîndu-se zidul, l-au găsit, după unii autori, mort, după alţii, încă viu. A fost declarat sfînt, consacrîndu-i-se ziua de 29 August, dar în calendarele noastre nu l-am găsit.

CALINIC, patriarh al Constantinopolului. După îndemnul lui, Constantin Brîncoveanu a refăcut cu cheltuiala sa biserica de la Galata (Constantinopol) distrusă de incendiu.

CALINIC, mitropolit al Proilaviei pe la 1757.

CALINIC, mitropolit al Proilaviei pe la 1814.

CALINIC, (*1787 †1868), episcop al Rîmnicului ales în 1850.

CALINIC MICLESCU (*1822 † 1886), mitropolit al României. Călugărit în 1842, devine arhiereu în 1855. In 1857 era locţiitor de episcop la Huşi şi în această calitate a luat parte la divanul adhoc. Mitropolit locţiitor al Moldovei în 1863 şi titular în 1865, a luat parte la o mişcare contra unirii în 1866 după alegerea Domnitorului Carol. Graţiat de noul Domn, a putut deveni în 1875 mitropolit primat şi ca atare să aibă norocul ca, în timpul păstoriei sale, să vadă realizată autocefalia bisericii ortodoxe române.

Calinic Miclescu (după o stampă din col. Academiei).

CALIST ARHIEREU (*1800 †1885). Călugărit de tînăr la Cernica, trece la Cozia; arhimandrit 1845, arhiereu cu titlul *Stratonichias*, 1850. A construit din averea sa biserica din sub. Delea Nouă 1872 —75) şi a lăsat prin testament o sumă importantă pentru Azilul Elena Doamna.

CALISTRAT, sf. martir prăznuit de biserica ortodoxă la 27 Septembrie. A trăit în Roma în vremea cînd Diocletian persecuta pe creştini (303—311). Chinuit în diferite feluri, el reuşea să scape cu viaţă şi prin aceasta convertea pe soldaţii însărcinaţi cu execuţia lui, odată 45, altădată 180. I s'a tăiat capul odată cu al celor convertiţi de el.

CALISTRAT ORLEANU, arhiereu român, cu titlul *Bîrlădeanu* (1880 ; a fost superior al capelei române din Paris.

CALLATIS ☛ MANGALIA.

CALLIOPE, personaj mitologic, muza poeziei eroice şi a elocvenţei.

CALLISTHENE (*365 †328 a. Chr.), filozof grec, a urmat pe Alexandru cel mare în expediţiile lui şi a fost ucis de acesta. Povestea poporană *Alexandria* s'a atribuit lui Calistene, de aceea textul cel mai vechiu grecesc e cunoscut sub numele de *pseudo-Callisthenes*.

CĂLMĂŢUIU ① rîu udă jud. Olt şi Teleorman şi se varsă în lacul Suhaia. ¶ ② rîu, afluent al Dunării, udă jud. Buzău şi Brăila.

CALMUCI, popor de rasă mongolă, locuind în Rusia europeană şi în cea asiatică.

Calmuc.

CALOMFIRESCU RADU, boer muntean pomenit în povestirea luptelor cu Tătarii în timpul lui Mihaiu Viteazul.

CALONAS GAVRIIL (†1795), călugăr grec profesor în casele boerilor în Bucureşti.

CALVIN JEAN (*1590† 1564) unul din marii reformatori ai bisericii creştine, întemeietorul *calvinismului*. Işi începu propaganda în Paris (1533), de aci trecu în Elveţia şi publică la Basel cartea sa vestită *Instituţiunea creştină* (1536); apoi se stabili în Geneva, unde întemeiă un gimnaziu.

Jean Calvin.

CALYPSO, pers. mitologic: nimfă, stăpînea insula Ogigia. Cunoscută prin episodul din Odisea (reţine pe Odiseu şapte ani) şi din *Télémaque* al lui Fénelon (reţine pe T. fiul lui O.)

CAM (scris şi CHAM şi HAM), pers. bibl., al doilea fiu al lui Noe. De la el se trag *Camiţii*, locuitorii Africei de N.

CAMBOGE (sau CAMBODGE), regat din Indo-China, sub prot. Franţei; 2.400.000 loc.; cap. *Pnom-Penh*.

CAMBISE (sau CAMBYSE) (*529 †522 a. Chr.), rege al Persiei, fiul şi urmaşul lui Cirus. Războinic, curagios, crud, politic ambiţios.

CAMBRIDGE. [chembrigî] oraş în Anglia; Universitate celebră; 45.000 loc.

CAMCIATCA, peninsulă la E. Siberiei, între marea Bering şi marea de Okoţk; supr. 276.000 km. p.

CAMCICU, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa

www.dacoromanica.ro

Sărata; 3395 loc. După legea 1929, sat circ. com. Culevcea.

CAMENA, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Cosminului; 2428 loc. După legea 1929, sat circ. com. Mihalcea.

CAMENIŢA, oraş în Ucraina (Podolia); 50.000 loc.

CAMENSKI MIHAIL FEODOROVICI (*ca. 1735 † 1809) general rus. S'a distins în războaiele Caterinei II contra Turcilor; a fost făcut mareşal de împăratul Paul (1797); numit generalisim al armatei contra lui Napoleon (1806), a renunţat, n'a luat parte la luptă. Asasinat de un ţăran în vremea cînd trăia retras la moşia sa.

CAMERON-VERNEY LOVETT (*1844 †1894), explorator englez, călători în Africa în căutarea lui Livingstone, ajunse la lacul Tanganyka (1874) şi străbătu continentul în lărgime.

CAMERUN, ţinut din Africa de V. dela Golful Guineei la lacul Ciad; 790.000 km. p., 2.500.000 loc. Descoperit de Fernando Po, deveni colonie germană, iar după războiul mondial fu împărţit între Franţa şi Anglia.

CAMOËNS LUIS DE (*1525 †1580), poet portughez, autorul epopeei *Os Lusiadas* (Luzitanii); a fost şi marinar, a luat parte la luptele din Maroc. a fost exilat în India; a murit în mizerie.

Luis de Camoens.

CAMPAN JEANNE LOUISE (*1752 †1822), institutoare franceză şi autoare de scrieri educative. Din operele ei avem în rom. *„Pentru educaţia copiilor tradusă de o mamă”*, Buc. 1839.

CAMPANELLA TOMMASO (*1568 †1639), filoz. italian, autorul cărţii *Civitas Solis* (Cetatea Soarelui), în care expune o teorie comunistă.

CAMPANILE, turn înalt în piaţa principală a Veneţiei. Dărîmat în 1902, a fost reconstruit după vechia înfăţişare şi inaugurat în 1912.

CAMPE IOACHIM (*1746 † 1818), pedagog şi moralist german; conduse institutul *Philanthropinum* din Dessau; fiind la Paris în timpul revoluţiei, i se dete titlul de cetăţean francez. Pr. op. *Psihologie pentru copii* (1780), *Theophron sau conducătorul tinerimii* (1783).

CAMPOFORMIO, oraş în Italia; 3000 loc. Aci s'a încheiat pace între Franţa şi Austria 17 Oct. 1797.

CANA, oraş Palestina (antic.), azi KEFER KANA. Aci făcu Iisus prima sa minune: schimbarea apei în vin la nunta din Cana.

CANAAN, regiune din geografia antică, coresp. cu Fenicia şi Palestina.

CANADA, colonie engleză America de Nord, formează un *Dominion*; supr. 9.655.440 km. p.; 9.325.000 loc. Produce cereale, fructe, exploatează păduri, creşte vite şi exportează carne conservată. Clima e friguroasă iarna şi caldă vara, dar sănătoasă. A fost descoperită pe la 1498; Francezii au fondat acolo primele aşezăminte în 1534 şi au stăpînit-o pînă în 1763, cînd au luat-o Englezii, cari au unit-o cu alte provincii de mai înainte stăpînite şi au format provincia actuală „Canada”.

E alcătuită dintr'o federaţie de state: **Ontario, Quebec, Nona Scoţie, Noul Brunswick, Columbia Britanică, Manitoba, Ins. prinţ Eduard, Alberta, Saskatchewan** şi 2 teritorii **Yukon** şi **Nord-Vest.** Capitala federaţiei este *Otawa*; oraşe pr. *Montreal, Toronto, Winnipeg, Quebec, Vancouver, Hamilton.* Fiecare provincie are guvernul său autonom şi federaţia are un guvern general şi un parlament bicameral.

CANARE, insule în Oceanul Atlantic la 100 km. de ţărmul african; supraf. 7.167 km. p. Colonie spaniolă; cap. *Santa Cruz* în ins. *Tenerifa.*

CANDELA, ziar bisericesc, Cernăuţi, fondat 1882, apare şi azi. La început erau redactori: V. Mitrofanovici şi I. Vorobchievici. Acum în fruntea comitetului e Mitropolitul Nectarie.

CANDIA, ☛ CRETA.

CANDIANO-POPESCU ALEXANDRU (*1841 † 1901) ofiţer român. După ce a ajuns la gradul de căpitan, a demisionat (1867) şi a devenit ziarist, agitînd ideea daco-română, pentru care a fost arestat odată în Ardeal; a luat parte în 1870 la proclamarea republicei din Ploeşti, cînd a fost arestat, dar achitat de juraţi. La izbucnirea războiului în 1877 s'a înrolat în armată şi s'a purtat vitejeşte, mai ales la asaltul Griviţei. După războiu, a rămas militar şi a devenit (1880) adjutant al Regelui, general în 1894. In tinereţe a scris şi un volum de poezii (*Cînd n'aveam ce face*, 1866).

CANDOLLE AUGUSTIN DE (*1778 †1841), mare botanist elveţian, stabilit în Franţa, la finele vieţii se întoarse în Geneva.

CANDREA I. AUREL (*1872), profesor de dialectologie şi folklor la facultatea de litere din Bucureşti. A publicat studii de **filologie romanică**; de **filologie română** privitoare la fonetică şi la etimologie (*Les éléments latins de la langue roumaine*, 1902, *Etymologies roumaines*, 1902) precum şi la istoria limbii (*Straturi de cultură şi straturi de limbă*, 1914), iar în colaborare cu Ovidiu Densuşianu un *Dicţionar etimologic al limbii române*, 1910 — 1914 (care cuprinde mare parte din elementele latine). O altă lucrare din acelaşi domeniu este *Psaltirea scheiană* (1916), textul în comparaţie cu alte psaltiri vechi şi, ca completare, *Limba textelor rotacizante* (1916). Pentru studiul **dialectologiei**, a cules şi publicat, cu Ov. Densuşianu şi Th. Sperantia, texte din toate ţinuturile în cele 2 vol. *Graiul nostru* (1907) şi a făcut cercetări asupra locuitorilor din *Ţara Oaşului* (1907) şi asupra *Meglenitilor*, dînd *texte* şi un *glosar*. Din **folklor** a studiat *poreclele* (1896), unele credinţe şi superstiţii (*Iarba fiarelor*, 1928) şi a alcătuit un *dicţionar de proverbe* (1910). A mai publicat, singur sau în colaborare, diferite cărţi didactice. Acum—*prima parte* (limba din trecut şi de azi) a prezentului *dicţionar enciclopedic* al Cărţii Româneşti.

CANDREA GEORGE (*1862 †1902), scriitor român. A fost ziarist în Transilvania, osîndit la închisoare, s'a refugiat în România. A publicat în Bucureşti două studii asupra Moţilor în colaborare cu Teofil Frîncu: *Rotacismul la Moţi şi la Istrieni* (1886) şi *Românii din munţii apuseni* (1888).

CANEA, oraş, cap. insulei Creta; port; 25.000 locuitori.

CANELOS ŞTEFAN (†1823), Grec din Constantinopol, doctor în medicină din Germania, a funcţionat ca profesor la Academia Domnească din Bucureşti (1820 şi, ca soldat al eteriei, a compus *imnul libertăţii*, ce se cîntă şi azi de către Greci.

CANESTRINI GIOVANI (*1836 †1900), naturalist italian, descoperi bacilul influenţei (1892).

CANIBALI, nume dat locuitorilor unor insule din Marea Antilelor, cari erau mîncători de oameni (antropofagi) şi cari se numiau în realitate *Caribali*; mai tîrziu cuvîntul a luat înţelesul general de *antropofagi.*

CANINI MARCO ANTONIO (*1822 †1891), publicist italian. In 1848 a fost secretar al guvernului veneţian, dar a fost arestat pentru ideile sale politice. Călătorind în Orient, a publicat un volum de versuri (1852); a trăit cîţiva ani în România şi a fost expulsat în 1859 din pricină că a publicat un articol contra lui Napoleon III. A luat parte la luptele lui Garibaldi în 1866 şi a fugit în Franţa, unde a stat pînă în 1873. Pe lîngă un mare număr de opere în franţuzeşte şi italieneşte, două cari ne privesc de aproape: *Studii istorice asupra originei naţiunii române* (Bucureşti 1858) în româneşte şi *La vérité sur la question israélite en Roumanie* (Paris 1879).

CANNES, [can'] st. baln. Franţa, port la Mediterana; 30.000 loc.

www.dacoromanica.ro

CANNING GEORGE (*1770 † 1827), om politic englez, a despărțit Anglia de Sfînta alianță.

CANNING STRATFORD (*1788 † 1880), om politic englez. A debutat în cariera diplomatică ca secretar de ambasadă la Constantinopol 1807; a reprezentat țara sa în congresul de la Viena (1814; a fost ambasador la Constantinopol în epoca plină de dificultăți care a precedat războiul ruso-turc din 1828, mijlocind să se încheie întîiu pacea de la Akkerman 1826, iar mai tîrziu, deși manifestase contra Turcilor prin părăsirea Constantinopolei în 1827, încurajîndu-i în rezistența contra Rusiei. El a a ajutat pe Greci în momentul cînd și-au stabilit independența țării lor (1831).

CANOSSA, castel în Italia, unde împăratul Henric IV a venit să ceară ertare papei Grigorie VII (1077. De aci expresia: a *merge la Canossa* a se pocăi.

CANOVA ANTONIO (*1737 † 1822, sculptor italian. A lucrat multe grupări statuare, mausolee și monumente funerarii, atît în țara sa cît și în alte țări, cum sunt: *mon. papei Clement al XIII* și vestitul mon. al *Arhiducesei Cristina* din Viena.

CANTA CONSTANTIN, boer moldovean, om politic. Il găsim ministru din lăuntru în 1838.

CANTA IOAN SPĂTARUL, boer moldovean, autorul unei cronici care povestește evenimentele Moldovei dintre 1741—1769. E publicată în colecția lui M. Kogălniceanu vol. III ed. 1-a și a 2-a. Probabil că familia aceasta e o ramură a Cantacuzineștilor și numele ar fi o prescurtare.

CANTA NICOLAE, vistier, logofăt. Il găsim prezident al divanului Moldovean 1834.

CANTACUZINO ANDRONIC *ca. 1553 † ca. 1600), Grec stabilit în România, unul din fiii vestitului Șeitan-Oglu. Prin situațiunea importantă ce avea la Constantinopol, a reușit să numească ban al Craiovei și apoi domn pe Mihaiu Viteazul, care era ginerele fratelui său Iane. In timpul Domniei acestuia, a fost *mare vistier*, a fost delegat a semna cu alți boieri tratatul de la 26 Iunie 1599 cu Andreiu Batori, a fost în căimăcamia de trei boieri cari au administrat țara după trecerea lui în Transilvania. După ce Mihaiu a fost învins la Mirislău, Andronic a fost judecat și osîndit la moarte. A lăsat 5 fii.

CANTACUZINO CONSTANTIN zis POSTELNICUL †1663, boer român, fiu al lui Andronic. A ocupat în Moldova funcțiunea de paharnic în 1627 și 1629, apoi a trecut (1633 în Țara-Românească, unde s'a căsătorit cu fiica lui Radu Șerban Basarab, domnitorul de mai tîrziu: aci a devenit postelnic și a avut rol mare în afacerile țării prin bogăția și relațiile lui de familie cum și prin autoritatea de care se bucura în lumea politică din Constantinopol. Prin stăruința lui a luat tronul Grigore Ghica, dar tocmai acesta ascultînd de îndemnurile unor intriganți, trimise în cursul nopții dorobanți cari îl duseră la mân. Snagov, unde-l uciseră. „Toată țara plînge, zice cronica, pentru multa lui înțelepciune și bunătate". El a lăsat 12 copii: 6 băieți (între cari viitorul domnitor Șerban și Constantin Stolnicul și 6 fete (între cari soția lui Papa Brîncoveanu și deci mama viitorului domnitor Const. Brîncoveanu).

CANTACUZINO CONSTANTIN STOLNICUL (* ca. 1650 † 1716, frate cu Vodă Șerban. A făcut studii la Padova; a călătorit mult prin Veneția, Viena, Polonia, Creta, Constantinopol; a avut mare rol politic sub diferiți domni, iar sub alții a fost închis; a sprijinit pe Brîncoveanu, nepotul său, ca să ia domnia și l-a ajutat tot timpul; a murit însă în închisoare. A încurajat pe scriitorii greci sau români din vremea sa și a fost însuși un autor fecund, scriind cărți de geografie, de istorie, cronologii de domni, etc., dar multe s'au pierdut; a rămas un fragment din o plănuită *Istorie a Țării Românești* pînă în zilele lui. partea de la început. Această lucrare a fost publicată de N. Iorga.

CANTACUZINO CONSTANTIN (*1800 † 1877), om politic român. Fiul lui Iordache și al Mariei Pîrșcoveanu. A fost secretar al statului în timpul lui Alexandru Ghica (1839—1840; apoi caimaicam în Țara Românească în 1849 pînă la numirea lui Știrbeiu; în fine un fel de guvernator numit de Poartă după plecarea armatelor rusești în 1854 pînă la întoarcerea lui Știrbeiu.

CANTACUZINO CONSTANTIN, mare logofăt în Muntenia. Il găsim secretar al Statului între 1838 1842.

CANTACUZINO CONSTANTIN C. (*1850†1920) din ramura RÎFOVEANU, medic român. A practicat în București, fiind specialist în obstetrică.

CANTACUZINO DRĂGHICI (* ca. 1630 † 1667) boer român fiu al lui Constantin Postelnicul fost mare spătar în Muntenia și începătorul ramurei numite a Cantacuzinilor *Măgureni*.

CANTACUZINO DUMITRAȘCU, domn al Moldovei, fiul lui Mihail și deci avînd bunic pe Andronic. El locuia în Constantinopol și era în 1673 agentul diplomatic al lui Petriceico, Domnul Moldovei. Cînd acesta trecu în partea Polonilor și părăsi tronul, Poarta numi pe Cantacuzino și-i dete în ajutor pe Tătari, fiindcă starea de războiu între Turci și Poloni nu încetase. Această domnie fu scurtă 1674—75, dar nenorocită pentru țară. Tot așa a fost și a doua domnie 1684—85, în timpul căreia s'a ivit și o foamete teribilă. Purtarea lui în aceste împrejurări a provocat o răscoală, din pricina căreia a fost mazilit și pus la închisoare. Scăpînd, a trăit în mare mizerie pînă la sfîrșitul zilelor.

CANTACUZINO GEORGE C. (*1845 † 1912) din ramura Rîfoveanu, om politic român. A fost ministru de finanțe în guvernul prez. de D. A. Sturza (1895, în cel prez. de P. S. Aurelian (1896) și în al doilea minister Sturdza (1897. Director al ziarului partidului liberal *Voința Națională*. Are un monument în București în Grădina Icoanei.

CANTACUZINO GHEORGHE (zis IORDACHE, (*ca. 1651 † 1692), boer român, fiu al lui Constantin Postelnicul. A fost spătar în Muntenia. A fost în Ungaria cu un corp de soldați români. Era la Viena în 1688. Rămîne acolo fiind bănuit de Brîncoveanu. Vine în țară în 1670.

CANTACUZINO GEORGE zis IORDACHE († ca. 1739, fiul lui Vodă Șerban, crescut la Brașov, a fost ban al Olteniei în timpul ocupației austriace 1718 1723, dar înlocuit. Mort subit după pacea de la Belgrad.

CANTACUZINO GEORGE GR. (*1837†1913), din ramura *Măgureanu*, om politic român, cunoscut sub numele familiar de *Nababul*. Doctor în drept din Paris, a fost magistrat (1862, ajungînd consilier la Curtea de Apel. De la 1867 intră în viața politică, fiind deputat, primar al Capitalei (1869), ministru de justiție 1870, de lucrări publice, de finanțe (1873 — 1876), prezident al Camerei (1888), al Senatului (1894). Ales șef al partidului conservator, a fost prezident de consiliu în 1899, a revenit în 1904 și a stat pînă în 1907, cînd s'au întîmplat răscoalele țărănești.

George Gr. Cantacuzino.

CANTACUZINO GRIGORE C., (*1827), fiul lui Constantin Caimacamul, magistrat și om politic român. A fost consilier la Curtea de Casație, deputat, senator, efor al spitalelor civile. A fost director general al teatrelor (1882-87 și 1889-98), a făcut încercări interesante pentru înființarea Operei române, a tradus diferite piese cari s'au jucat pe scena Teatrului Național. A donat Azilului Elena Doamna o importantă sumă pentru a se întreține două orfane.

CANTACUZINO IANE, frate cu Andronic și socrul lui Mihai Viteazul. Așezîndu-se în Muntenia, a ocupat demnități înalte: sub Pă-

www.dacoromanica.ro

trașcu cel Bun *postelnic mare*, sub Petru Cercel *visternic mare*, sub Mihnea I *ban al Craiovei* și *capuchehaia* la Constantinopol.

CANTACUZINO ILIE, vistiernic în Moldova sub Antioh Cantemir.

CANTACUZINO IOAN (sec. XII) general bizantin, primul din familia lui pomenit în istorie cu nume precis.

CANTACUZINO IOAN (†1383) ministru și coregent al împăratului bizantin *Andronic Paleologu*, apoi singur împărat sub numele de Ioan VI (1341—1355); retras într'o mănăstire, muri călugăr.

CANTACUZINO IOAN DR. (*1863), medic român. Licențiat în științele naturale și doctor în medicină, a lucrat în institutul Pasteur din Paris în secțiunea lui Mecinikof; e profesor de medicină experimentală la facultatea de medicină din București (1901) și director al laboratorului său special și al institutului de seruri și vaccinuri. In timpul războiului a fost conducătorul serviciului sanitar al armatei. Dintre lucrările și publicațiile sale se citează: studii asupra *fagocitozei*, asupra microbilor *răpciugei*, *tuberculozei*, asupra *scarlatinei*, asupra *tifosului exantematic*, *icterului epidemic*, etc. A reprezentat România în lucrările Societății Națiunilor. E membru al Academiei Române (1925).

CANTACUZINO IOAN A. (*1829 †1898), din ramura moldovenească, om politic român, cunoscut sub numele de ZIZIN. A tradus în franțuzește (pentru prima dată opera lui Schopenhauer: *Aforisme asupra înțelepciunii în viață* (Paris 1890).

CANTACUZINO IORDACHE, boer român, fiu al lui Andronic, a fost Vistier între 1631—1652 sub Vasile Lupu.

CANTACUZINO MATEIU, fiul lui Ioan VI, a fost proclamat împărat al Bizanțului prin abdicarea tatălui său, dar a fost învins de Ioan Paleologu și n'a putut domni (1355—56). S'a retras și el într'o mănăstire ca și tatăl său.

CANTACUZINO MATEIU (†1684) zis AGA, fiu al lui Constantin Postelnicul.

CANTACUZINO MATEIU (†1925), jurist și om politic român. Profesor la facultatea de drept din Iași; magistrat; advocat. In 1901 ales întîiu deputat ca membru al partidului lui P. P. Carp. Ministru de instrucție 1918 și 1920 în guvernul prezidat de general Averescu.

CANTACUZINO MIHAIL (†1578), negustor grec bogat din Constantinopol din vechea familie a Cantacuzinilor, poreclit ȘEITAN-OGLU (fiul Dracului), amestecat în toate intrigile politice de la Poartă, muri ucis în palatul său din Anhial. A lăsat trei fii: Andronic, Dimitrie și Iane. El se amesteca și în trebile principatelor.

CANTACUZINO MIHAIL zis MIHALACHE, fiu al lui Andronic, a fost vistier în Moldova 1627.

CANTACUZINO MIHAIL SPĂTARUL (†1716) frate cu Constantin Stolnicul.

CANTACUZINO MIHAIL (* ca. 1723 †1787), om politic român, cunoscut sub titlul de Banul. A susținut unirea principatelor sub suzeranitatea Rusiei sau a mai multor puteri. A murit în Rusia. I se atribue (N. Iorga) *Genealogia Cantacuzinilor* și o operă de statistică și istorie asupra Țării Românești.

Mihail Cantacuzino, Spătar.

CANTACUZINO MIHAIL († 1928), om politic român. Fiu al lui George Gr. Cantacuzino, a făcut studii de drept la Paris, a fost Primar al Capitalei și ministru de justiție (1910, 1912, 1917).

CANTACUZINO NICOLAE, ministru în Moldova; a uneltit, împreună cu Caimacamul Vogoride, în contra unirii principatelor, falsificând listele electorale.

CANTACUZINO ȘERBAN (†1688), domnul Țării-Românești 1679 1688. A avut o domnie agitată. A fost silit să însoțească pe Vizirul la înconjurarea Vienei (1683) și atunci a ajutat în ascuns rezistența Nemților pînă la sosirea lui Sobieski, care învinse pe Turci și scăpă Viena. In amintirea acestor fapte Cantacuzino puse să se ridice o cruce de piatră cu o frumoasă inscripție. De atunci urmă jocul politic plin de iscusință căutînd să se apropie de Austria și să lege de ea și Rusia pentru a întreprinde o acțiune contra Turcilor. Aceștia, deși cunoșteau intențiile domnitorului, nu cutezară să ia măsuri contra lui. E drept că și el întîrzia momentul ieșirii pe față, deși i se făgăduise de cele două puteri creștine nu numai ereditatea tronului Țării-Românești pentru familia sa, dar și tronul Bizanțului ce urma să fie restabilit. Domnia lui este însemnată și din punct de vedere economic: prin introducerea culturii porumbului; și din punct de vedere cultural: întemeierea unei Academii grecești la Sf.- Sava și publicarea Bibliei, zisă de la București (terminată de Brîncoveanu în 1688), prima lucrare completă cuprinzând testamentul vechiu și cel nou. El este începătorul ramurei Cantacuzinilor *Rîfoveni*.

Șerban Cantacuzino, Domn.

CANTACUZINO ȘERBAN (†1712), vornic, fiul lui Drăghici și al Păunii. A zidit biserica din Mihăeștii de jos (Olt). A reclădit biserica din Măgureni (Prahova), mănăstirea Lespezi (Prahova), mănăstirea Cozia (Vîlcea) și Comana (Vlașca), unde și este îngropat.

CANTACUZINO ȘTEFAN († 1716), fiul lui Constantin Stolnicul, domn al Munteniei 1714—1716. Punîndu-se în înțelegere cu Austria, a fost descoperit, detronat, adus la Constantinopol și ucis, împreună cu tatăl său Constantin Stolnicul. Soția sa Păuna a fugit din Constantinopol în Italia și a trăit acolo, avînd o pensie de la împărat.

CANTACUZINO TOMA, boer român, fiu al lui Andronic. A fost în Moldova postelnic 1625, mare sulger 1628, mare vornic 1629.

CANTACUZINO TOMA, fiul lui Mateiu Aga. A fost ftori-logofăt, mare spătar în Muntenia, capuchehaia al domnilor la Constantinopol; unul din adversarii lui Brîncoveanu.

CANTEMIR ANTIOH, domn al Moldovei, fiul lui Constantin. A ocupat întîia oară (1695—1700) tronul, isbutind a învinge influența lui Brîncoveanu și a răsturna pe ginerele acestuia Const. Duca. Deși a căutat să facă servicii Turcilor și n'a administrat rău țara, a fost totuși mazilit și înlocuit de fostul său predecesor. După cîțiva ani a reușit însă să reia tronul Moldovei, de astădată cu asentimentul chiar al lui Brîncoveanu. Această domnie (1705—1707) a fost mai rea; Cantemir a pus biruri grele (fumărit, vădrărit) și cu toată supunerea și chiar umilința față de Turci, tot a fost mazilit.

CANTEMIR ANTIOH (*1708 †1744), poet rus, fiul lui Dimitrie. A ocupat situațiuni importante în Rusia; a fost ambasador la Londra; a îngrijit de publicarea manuscriselor tatălui său; este cunoscut prin *Satirele* sale, traduse românește de Al. Donici și Costache Negruzzi (Iași, 1844), scrise după principiile clasicismului francez, pentru cari a fost numit *Boileau al Nordului*.

Antioh Cantemir.

CANTEMIR CASANDRA, fiica Domnitorului Șerban Cantacuzino, soția lui Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovei, femee instruită, a murit în Rusia și a fost îngropată în Moscova.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR CONSTANTIN, (†1693) domn al Moldovei de la 1685. Se cobora dintr'un strămoş tătar, venit pe vremea lui Ştefan cel Mare şi dăruit cu moşii. El a ocupat funcţiuni importante sub Domnii precedenţi. S'a arătat devotat Turcilor şi a căutat să înlăture relele ce urmau din desele năvăliri ale Polonilor; dar a reuşit numai în parte, mai ales din pricină că în ţară era un puternic partid politic amic al Polonilor, din care făceau parte şi Costineştii.

CANTEMIR DIMITRIE (1673†1723), domn al Moldovei, fiul lui Constantin. Proclamat domn, după moartea tatălui său (1693), n'a putut să domnească realmente, căci Turcii au trimis pe Constantin Duca, ginerele lui Brîncoveanu, şi s'a dus la Constantinopol, unde a rămas mulţi ani. Graţie prieteniei cu conducătorii politicei de acolo, a fost ales ca să fie instrumentul Turcilor în acţiunea ce voiau să pornească în contra lui Brîncoveanu. Se zicea că ar fi promis Turcilor să-l prinză pe Brîncoveanu să-l predea lor. Astfel deveni Domn în Decembrie 1710. Cu toate acestea, Cantemir urmează o politică anti-turcească. Incepînd războiul între Turci şi Ruşi, el face o convenţiune secretă cu Ruşii ca să le dea ajutor şi în schimb să i se garanteze domnia ereditară a Moldovei pentru familia sa. Soarta armelor dete izbîndă Turcilor şi Cantemir fu nevoit să fugă în Rusia cu 24 de boeri (Iulie 1711). Aci a fost onorat de Petru cel Mare cu titlul de Alteţă Serenisimă şi dăruit cu moşii. Rămînînd văduv (1713) se căsători cu o fiică a Prinţului Trubeţkoi. A luat parte şi la o expediţie a armatei ruseşti în Persia, dar acolo s'a îmbolnăvit şi, întorcîndu-se, a murit. Anii petrecuţi în Rusia i-a închinat literaturii, a fost un om foarte învăţat, cunoscut ca atare în occidentul Europei şi a fost ales membru al Academiei din Berlin (1714). Operele sale se găsesc publicate în 8 volume de Academia română (1872—1901). Cele mai însemnate: *Divanul lumii sau gîlceava înţeleptului cu lumea* (tip. Iaşi 1698); *Istoria ieroglifică*, roman alegoric, o satiră a împrejurărilor şi oamenilor din principatele române din acea epocă (ms. la Moscova, tip. 1883); *Descriptio Moldaviae*, scrisă 1715, tradusă în limba germană, apoi în româneşte de mai multe ori (1825, retipărită 1851 şi 1868, 1909 de Miron Nicolescu, 1923 de G. Pascu); *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae*, tradusă în mai multe limbi (tip. Londra 1735, Paris 1733, Hamburg 1755 şi în seria Academiei); *Hronicul vechimei Romano-Moldovalahilor* scrisă 1717 (ms. tip. de Acad. 1901); *Vita Constantini Cantemirii* (ms. tip. Acad. 1883).

Dimitrie Cantemir.

CANTILLI GEORGE (*1838†1908), jurist român. A fost profesor de drept penal la Universitatea din Bucureşti (numit 1865), ministru de instrucţie (1878-79), senator.

CANTILLI GRIGORE, general român. Sublocotenent în 1857, colonel în 1875, a luat parte la războiul pentru independenţă, comandînd o brigadă în luptele de la Plevna şi de la Vidin; general în 1884, gen. de divizie în 1893.

CANTON, oraş China, în delta fluviului Si-Kiang; 9.000.000 loc.

CANTOR DE AVIS SI COMERS, foaie comercială şi politică redactată de Zaharia Carcalechi, Bucureşti 1837—1857.

CANTU CESARE (*1805†1895), istoric şi om politic. Princ. op. *Istoria universală*.

CAP, colonie engleză în Africa de S.; peste 700.000 km. p.; 2.500.000 loc.

CAPADOCIA, regiune în Asia Mică, despre care se vorbeşte chiar în documentele asiriene. A fost provincie a vechei Persii, a imperiului Seleucizilor, a fost şi regat independent, apoi provincie a Turciei.

CAPELLINI IOAN (*1833†1922), naturalist italian. Profesor de geologie la Bologna (1861), a publicat scrieri de paleontologie, geologie şi preistorie; membru onorar al Academiei Române (1914).

CAPIDAN TEODOR (*1879), profesor de linguistică şi dialectologie la Universitatea din Cluj; membru corespondent al Academiei Române (1928). A publicat în „Daco-Romania" etimologii şi articole asupra dialectelor. Opera principală este studiul asupra *dialectului megleno-român* (2 vol. 1925-1928).

CAPISTRAN IOAN, (*1386†1456) călugăr franciscan, originar din Italia; venind în Ungaria, a luat parte la luptele religioase şi a organizat o oaste de cruciaţi care a dat ajutor lui Ioan Huniade în lupta de la Belgrad (1456).

CAPITOLIU, unul din dealurile Romei, acolo era templul lui Jupiter, protectorul oraşului. Acest nume s'a dat şi unor construcţii mari: primăria din *Toulouse* (ca. 1760), parlamentul din *Washington* (ca. 1792), ş. a.

CAPLANI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Palanca; 3154 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ivăneştii-Vechi.

CAPO D'ISTRIA, IOAN conte DE (*1776†1831), om politic grec, a trecut în Rusia, căreia i-a servit de reprezentant în Elveţia şi la Congresul din Viena (1814), a fost chiar ministru de externe (1816). In 1822 se amestecă în insurecţia grecească, şi fu ales regent.

CAPORETTO, loc. Italia; aci a fost o înfrîngere a Italienilor de către armatele germane şi austriace (Oct. 1917).

CAPPONI COSMA, condotier italian, descendent dintr'o familie de nobleţă burgheză. A servit în armata lui Radu Şerban.

CAPRERA, insulă a Italiei lîngă Sardinia. Aci este mormîntul lui Garibaldi, pe care Italienii îl vizitează în fiecare an la 2 Iulie.

CAPRIVI GEORGE CONTE DE CAPRERA (*1831 †1899), om politic german, cancelar al imperiului după Bismarck (1890 — 1894), încercă să neutralizeze acţiunea socialiştilor.

G. Caprivi.

CAPŞA GRIGORE (*1841 †1902), industriaş român în Bucureşti. A fost şi senator şi preşedinte al Camerei de comerţ.

CAPŞA SCARLAT (*1838 †1870), scriitor român, colaborator la „Convorbiri Literare" în 1867 — 1868.

CAPŞA NICOLAE, profesor de inginerie la şcoala din Sf. Sava (Bucureşti) pe la 1851.

CAPŞA ŞTEFAN (*1821†1885) medic român. A studiat la Viena; a fost profesor la facultatea de medicină, medic şef al spitalului Maternitatea, director al serviciului sanitar.

CAPUA, oraş în Italia (Campania), vestit în epoca romană pentru viaţa de petreceri sgomotoase.

CAPUCINI sau CAPUŢINI, ordin călugăresc întemeiat de Matteo de Bassi (ca. 1525); se disting prin sărăcia îmbrăcămintei, lipsa de încălţăminte, etc.

CAPU-CODRULUI, com. rur. jud. Cîmpulung plas. Homorului; 2710 loc.

CARA MUSTAFA (*1634†1683), mare vizir al Turciei. Ridicat dintr'o treaptă de jos, a ajuns vizir în 1676; s'a semnalat mai ales prin virtuţile sale militare şi prin cruzimile contra creştinilor. Invingător al Polonilor (1677—1670), a pornit expediţia contra Austriei şi a asediat Viena (Iulie, 1883), dar n'a reuşit s'o cucerească din pricină că a venit Sobieski, regele Poloniei, care a salvat-o. De aceea a fost osîndit la moarte şi decapitat în Belgrad.

www.dacoromanica.ro

CARACALLA, împărat roman (188—217) care întinse dreptul de cetăţenie la toţi locuitorii imperiului, oricare le ar fi fost originea. Ducea viaţa f. simplă; dar făcu o sumă de cruzimi inutile.

CARACAS, oraş cap. rep. *Venezuela*; 93.000 loc.

CARACAŞ CONSTANTIN (*1773 †1828), medic român fiul doctorului D. Caracaş. A studiat la Viena, a fost medic în Bucureşti la Spitalul Pantelimon şi „doctor al poliţiei" (=al oraşului); a introdus cultura cartofilor; a stăruit să se înfiinţeze spitalul Filantropia şi a întemeiat o tipografie în Bucureşti.

CARACAŞ DIMITRIE (*ca 1730 †1804) medic în Craiova şi apoi în Bucureşti. Vorbeşte despre el la 1798 un consul francez.

Const. Caracaş.

CARACĂL com. urb. cap. jud. Romanaţi; 15.396 loc. (1915) udat de rîuşorul Caracăl; are 12 biserici, cea mai veche fiind Intrarea în Biserică, apoi Sfînta Treime 1647, Sfîntul Ioan 1768, Sfîntu Nicolae 1770; are 1 liceu de băeţi, o şcoală secundară de fete, 2 şcoale de comerţ şi 1 de meserii; staţie c. f. linia Piatra Olt-Corabia; ţine de eparhia episcopiei Rîmnicului; de circumscripţia Curţii de apel Craiova; oraş f. vechiu, dar desvoltare însemnată a luat numai după 1850; în apropiere ruinele numite *Antina* ale municipiului roman *Romula*.

CARACURT, com. rur., jud. Ismail, plasa Bolgrad, 12695 loc. colonie de Albanezi întem. 1810; ţine de com. Cişmeaua Văruită.

CARACUŞENI, com. rur. jud. Hotin, plasa Briceni; 2835 loc. După legea 1929, sat circ. com. Corjeuţi.

CARADA EUGENIU (*1836 †1910), ziarist, om politic şi financiar român. A debutat ca redactor la ziarul „Românul" din Bucureşti ((1860—1870) a fost deputat ajutor de primar în Capitală, a luat parte la mişcarea antidinastică din Ploeşti (1870). Specializîndu-se în finanţe, a fost numit în comisiunea care a tratat rescumpărarea căilor ferate (1880), apoi membru în consiliul de administraţie al Căilor ferate Române (1883—1886); în acelaşi timp a fost ales director al Băncii Naţionale (1883) şi a rămas pînă la moarte între conducătorii ei. Ca scriitor, a început cu piese de teatru, mai ales canţonete (1855—1858), apoi a publicat studii politice în româneşte şi în franţuzeşte (1867).

CARAGACI-VECHI, com. rur. jud. Ismail, plasa Bolgrad; 3308 loc. După legea 1929, sat circ. com. Barta.

CARAGEA DIMITRIE, Grec trăitor în România la 1775, autor al unor scrieri filozofice.

CARAGEA IOAN, domnul Ţării-Româneşti (1812—1818), fiul lui Nicolae Caragea, fostul Domn. A fost Dragoman al Porţii şi prin daruri, pe cari unii le socoteau la 4 milioane lei, a luat domnia. Sosirea sa în Bucureşti (Decembrie 1812) coincide cu începutul unei grozave epidemii de ciumă (cunoscută sub numele de „Ciuma lui Caragea", descrisă de Ioan Ghica). Politica sa externă este, pînă la 1814, neutră faţă de Rusia şi Franţa; de la această dată, văzînd că Rusia are cuvînt hotărîtor în politica europeană, părăseşte cu totul pe Francezi, pentru cari lucrase mai înainte, şi devine devotat Rusiei; dar începe a-şi pregăti pe sub mînă pentru vremuri grele şi amiciţia Austriei. Politica sa internă urmăreşte ţinta de a şi mări avuţia şi de a întări cît mai mult grecismul în ţară. Suferinţele locuitorilor au fost mari. Prădăciunile unor Turci din Ostrov fac pe Poartă să trimită un paşă cu ostaşi ca să apere pe locuitori, dar în realitate îi apasă şi aceştia, fiindcă trebuia să-i întreţie ca pe o armată de ocupaţie. Jafurile Domnitorului, care inaugurează sistemul vînzării la licitaţie a slujbelor înalte, devin din ce în ce mai grele, fiindcă el, numit pe 7 ani, făgăduise Porţii că se va retrage după trei sau patru ani; dar nevoind să se ţie de cuvînt şi ştiind că nu se va putea întoarce la Constantinopol, trebuia să se pregătească pentru a trăi în altă ţară. Cînd se socoti gata, fugi în Austria, fără a mai aştepta să vie vreun trimis al Porţii, care putea să-l ducă la pierzare. Caragea a făcut o legiuire nouă, care-i poartă numele (*Condica lui Caragea)*, compilată după legile bizantine. Ea a fost redactată în greceşte şi apoi tradusă şi în româneşte. Cu ocazia publicării ei a scris Iancu Văcărescu cunoscuta lui poezie „La pravila ţării".

CARAGEA NICOLAE, domn al Ţării-Româneşti. 1782—1783. Om foarte învăţat, fost mare dragoman al Porţii, autor al unei gramatici greco-franceze. Deşi devotat Turciei, el menaja mai ales pe Ruşi, dar îşi făcea duşmani pe Austriaci. Aceştia reuşiră să-l înlăture, profitînd de plîngerile dese ale locuitorilor în contra jafurilor făcute de Domnitor. Se spunea că voia cu orice preţ să adune avere ca să-şi poată mărita cele cinci fete ce avea.

CARAGEA TEOCLIT (sec. XVIII), Grec din Constantinopol, a fost secretar al mai multor Domnitori din Ţara Românească,

CARAGEA VUCAŞIN, meşter pietrar, care a lucrat la mănăstirea Hurez. E citat în pisanie.

CARAGIALE COSTACHE (*1813 †1877), artist dramatic român şi autor de piese. Şi-a început cariera în 1834 cu reprezentaţiile Societăţii filarmonice în Bucureşti. Dintre piese, mai cunoscută: *O soarea la mahala* (1847).

CARAGIALE ION L. (*1853 †1912), scriitor dramatic român. N'a făcut studii superioare, ci a fost autodidact; ziarist, funcţionar la Regia Monopolurilor, Director general al Teatrului Naţional (1888), comerciant, a avut o viaţă agitată şi ultimii ani i-a petrecut la Berlin, unde a şi murit. A debutat cu o poezie în „Revista Contemporană" din Bucureşti (1874), dar s'a făcut cunoscut prin comediile sale, jucate în Bucureşti şi publicate în „Convorbiri literare" (1880—1886): *O noapte furtunoasă*, *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*, *O scrisoare pierdută*, *De ale Carnavalului*. După un timp de tăcere, a dat la lumină o dramă: *Năpasta* (1890), care a provocat multe polemici literare, şi a început o nouă activitate ca nuvelist şi ca redactor al unor foi umoristice (*Moftul român*, 1893). După publicarea nuvelei *O făclie de Paşti*, a început seria schiţelor umoristice, pe cari le a adunat într'un volum *Momente* (1901). Puţin amestecat în politică, a scris o broşură în urma mişcării ţărăneşti din 1907. De la Berlin a trimis revistei „Convorbiri critice" (1907) cîteva fabule şi epigrame şi a dat la lumină un ultim volum.: *Schiţe nouă* (1910).

Ion L. Caragiale.

CARAGELELE, circ. com. jud. Buzău cu 21 sate (1929).

CARAGIANI IOAN (*1841 †1921), profesor român. Originar din Macedonia, a venit în Moldova şi a fost profesor de limba şi literatura elenă la Universitatea din Iaşi. La întemeierea Academiei (1866) a fost numit membru, ca reprezentant al Macedoniei. A publicat în „Convorbiri Literare" studii (despre *poezia poporană a Macedonenilor*, 1869), cum şi numeroase traduceri din l. elenă, între cari *Batracomiomahia*, *Odisea* ş. a.

CARA-HASAN, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Volintireşti; 2197 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ivăneştii-Vechi.

CARAIBI, locuitori ai Antilelor; sălbatici bravi şi cruzi.

CARAIMANUL, vîrf în munţii Bucegi, 2495 m. înălţime.

CARAIOAN CONSTANTIN, Grec (sau poate,

www.dacoromanica.ro

după nume, Român Macedonean) din Constantinopol. Doctor în medicină din Neapole, medic al lui Grigore Al. Ghica din Moldova (1765), autor al unei gramatici greceşti, tip. la Buda 1796.

CARAMANCHIOI, com. rur. jud. Tulcea, plasa Babadag; 2000 loc. După legea 1929, sat circ. com. Jurilofca.

CARAMAHMET, com. rur. jud. Ismail, plasa Chilia-Nouă; 4978 loc. Circ. com. cu 4 sate.

CARAMURAT, com. rur. jud. Constanţa plasa Constanţa; 2397 loc.

CARANSEBEŞ, com. urb. jud. Severin, reşedinţa plăşii Caransebeş; staţie c. f. la întîlnirea liniilor ce vin de la Haţeg, de la Lugoj, de la Turnu Severin; 6497 loc. (1919), episcopie ortodoxă română; are un liceu de băeţi „Traian Doda", înfiinţat în 1907, un gimnaziu de fete, fost şcoală medie, o şcoală normală de băeţi şi o şcoală de menaj.

CARAOMER, com. rur. jud. Constanţa, plasa Nouă; 3064 loc.; staţie c. f. pe linia care duce dela Medgidia în jud. Caliacra; are o şcoală de meserii.

CARAORMAN ① circ. com. jud. Durostor, cu 12 sate (legea 1929) ¶ ② circ. com. jud. Tulcea plasa Sulina cu 5 sate (1929).

CARAPCIU-PE-CEREMUŞ, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Ceremuşului; 5716 loc. ¶ C.-PE-SIRET, circ. com. cu 3 sate (1929).

CARAŞ, ① rîu afl. al Dunării, udă Banatul şi

Harta jud. Caraş.

se varsă aproape de Buziaş. ② judeţ în Banat (fost Caraş-Severin), cap. *Oraviţa*. Are 2 com. urbane, 2 suburbane şi 122 com. rur. Ţine de eparhia ep. din Lugoj, de circ. Curţii de Apel din Timişoara, are 9 grădini de copii şi 134 şcoale primare; 17 cooperative de consum şi 2 p. exploatare de păduri.

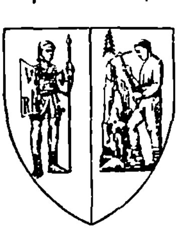

Stema jud. Caraş.

CARAŞOVA (sau Craşova) com. rur. jud. Caraş. plasa Reciţa; 2822 loc.

CARAULA, com. rur. jud. Dolj, plasa Pleniţa; 3144 loc. Circ. com. 7 sate.

CARAVAGGIO MICHEL (*1569 †1609, pictor italian. Op. pr. *Punerea în mormînt* (Vatican), *Moartea Fecioarei* (Luvru).

CARAZIN NAZAR, colonel rus, comandantul armatei ruseşti care a intrat în Bucureşti la 17 Noembrie 1769.

CARAZISI ANASTASIE, medic grec. Il găsim medic comunal în Bucureşti în coloarea de albastru 1837—1840.

CARBALIA, com. rur. jud. Cahul, plasa Dragoş-Vodă; după legea din 1929, sat din circ. com. Aluatu; 3427 loc.

CARBONARI, nume dat conspiratorilor din regatul Neapolului, organizaţi pe la 1800; îşi întinseră relaţiile şi în Franţa şi luară parte la diferite mişcări pînă pe la 1830. A fost şi în Moldova, pe la începutul sec. XIX o organizaţie de acest fel, în care au intrat mulţi boieri mai mari şi mai mici, cari au alcătuit şi un proiect de constituţie în 1822. Ei erau numiţi CĂRVUNARI.

CARCALECHI ZAHARIA, publicist român. A publicat între 1821—1830 la Buda o *Bibliotecă românească*, un fel de culegere din diferiţi autori. In 1833 a tip. tot la Buda o aşa numită ediţie *a doua* a unei lucrări a lui G. Lazăr (*Povăţuitorul tinerimei*), asupra autenticităţii căreia mulţi au îndoială.

CARCALEŢEANU ALEXANDRU (*1845), general român. Sublocotenent 1863, general de brigadă în 1894. A fost şeful statului major.

CARCALEŢEANU, DOBRE (*1816 †1893), filantrop român. A donat Azilului Elena Doamna şi Eforiei Spitalelor civile sume însemnate pentru ajutoare şi construcţii.

CARCALIU, com. rur. jud. Tulcea, plasa Măcin: 3659 loc. După legea 1929, sat circ. com. Greci.

CARCOPINO JERÔME, istoric francez. A studiat dominaţiunea romană în Africa, publicînd şi o culegere de inscripţiuni găsite acolo; a cercetat diferite probleme din trecutul elenismului şi al istoriei romane, ş. a. Membru onorar al Academiei Române (1926), al Academiei Italiene (dei Lincei), a fost ales în 1930 membru al Academiei de inscripţiuni din Franţa.

CARDIFF, oraş şi port în Anglia, la canalul Bristol; 190.000 loc.; mare industrie de cărbuni.

CARDINALI, nume întreb. prin sec. VI în Italia pentru anumiţi preoţi cu anume funcţiuni. S'a zis: *preoţi cardinali*, apoi *episcopi cardinali* în fine *cardinali*, însemnînd gradul cel mai înalt în ierarhia bisericii catolice: ei aleg pe papă. (☛ şi Partea I).

CARDUCCI GIOSUE (*1835 †1907), poet italian Op. pr. *Imn lui Satan* (1865), *Ode barbare* (1880), *Iambi şi epode* (1882), şi studii de critică şi istorie literară. A fost profesor la Universitatea din Bologna; în 1906 a obţinut premiul Nobel. Traducere în rom. de Cifarelli. (1 vol. 1923). Alte traduceri de N. Ţincu, Z. Bîrsan, H. Frollo, I. Simionescu, G. Murnu şi Raul Teodorescu în „Revista literară" „Luceafărul", „Convorbiri critice", „Sămănătorul", „Ramuri" şi Flacara (între 1902—1915 şi de Al. Naum în volumele sale de Poezii din 1915.

Giosue Carducci.

CAREI, com. urb. jud. Sălaj, reşed. plăşii Carei; 15382 loc. (1919); staţie c. f. spre Satu-Mare, spre Oradea şi spre Zalău; are un liceu de băeţi, o şcoală medie de fete, o şcoală de meserii, o şc. de agricultură şi şcoale primare. Inainte de 1929 se numea Careii-Mari.

CAREY WILLIAM (*1761 †1834), orientalist englez; traduse *Ramyana* şi făcu un *dicţionar bengal* şi o *gramatică sanscrită*.

CARIAGDI (DIMITRIE (*1815 †1893), om politic român. A fost ministru în 1865 (Justiţie), în

www.dacoromanica.ro

1870 (Justiţie ; deputat, senator, primar al Capitalei în 1884.

CARIBDA (=**CHARYBDA**) şi **SCILA** (=**SCYLLA**): în strîmtoarea Messinei este o prăpastie cu vîrtej pe ţărmul Siciliei (Caribda, azi Calofaro) şi în faţă o stîncă pe ţărmul Italiei (Scilla . Cei vechi cînd treceau cu năvile pe aici erau în mare primejdie. Expr. prov: A fi între Scila şi Caribda = între două pericole greu de evitat.

CARINTIA (germ. **KÄRNTEN**), provincie a Austriei; cap. *Klagenfurth.*

CARIOFIL ION, filozof grec, cunoscut şi pomenit de Dimitrie Cantemir, a venit în Ţara-Românească în 1693. In Constantinopol, unde desvoltase o importantă activitate pe terenul teologic, venind în conflict cu unele dogme ale bisericii şi fiind nevoit să facă o abjuraţiune, n'a putut să rămîie mult timp şi de aceea a venit la noi. Aci a fost profesor şi a provocat discuţii, dînd naştere prin ideile sale la două cărţi: una a lui Dositeiu Patriarhul, tip. Iaşi 1694 (înregistrată în Bibl. veche sub Nr. 97, dar exemplare nu se găsesc decît la Paris), alta a lui Constantin Cantacuzino, în formă de dialog, tipărită de Antim Ivireanul la Snagov în 1697 (exemplar Acad. Rom. Nr. 107).

CARLOVCI (fost **CARLOWICZ**), oraş în Iugoslavia, pe Dunăre; 5600 loc. Aci s'a încheiat în 1669 un tractat între Turcia de oparte şi Austria, Rusia, Polonia şi Veneţia de alta.

CARLSBAD (=**KARLOVY-VARY**) st. baln. Cehoslovacia; 19.500 loc.; ape termale vestite.

CARLSRUHE (**KARLSRUHE**) oraş Germania; 135.000 loc.

CARLYLE TOMAS (*1795†1881), istoric şi filozof englez. Pr. op. *Sartor resartus*; *Cultul eroilor* (1840), cea mai însemnată, trad. româneşte de Const. Antoniade, 1910; *Istoria lui Frederic II* (1858—1865). Alte traduceri: *Muncă, sinceritate, tăcere*, de C. Antoniade, *Din istoria revoluţiei franceze* de P. Muşoiu.

CARMELIŢI ordin religios înfiinţat sec. XII în Siria (muntele Carmel sau Sf. Ilie = Djebel Mar Elias), răspîndit în ţările catolice, luînd diferite aspecte şi avînd scopuri speciale.

CARMEN, societate corală, înfiinţată în anul 1901 de Dim. Kiriac. A organizat concerte în Bucureşti şi în diferite oraşe din vechiul regat, cît şi din cîteva oraşe din Bucovina şi Transilvania.

CARMEN-SYLVA ☞ **ELISABETA REGINA.**

CARNAC, sat în Egipt, unde sînt ruinele Tebei: vestitul templu al lui Amon, etc.

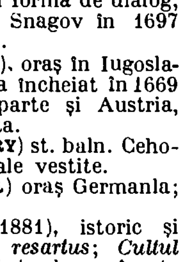

Sadi Carnot.

CARNAVALET, muzeu în Paris, cuprinde istoria Parisului.

CARNIOLIA (germ. **KRAIN**), provincie a fostului imperiu austro-ungar, azi aparţine Iugoslaviei; 525.000 loc. cap. *Laybach.*

CARNOT SADI (*1837†1894), inginer, fost preşedinte al Republicei (1887) asasinat la Lyon.

CAROL MAGNU (= **CAROL CEL MARE**) (*742†814), regele Francilor şi împăratul Occidentului. Distruse regatul Lorgobarzilor din Italia (776—786); se luptă contra Arabilor din Spania (778), contra Saxonilor (multe exped., prima 772), contra Avarilor (791). Fu încoronat la Roma ca împărat (800). Incurajă artele şi ştiinţele. Faptele lui şi ale armatelor sale avură mare răsunet şi imaginaţia popoarelor produse multe cîntece şi epopei, între cari este vestită cea franceză (*Chanson de Roland*) din sec. XI.

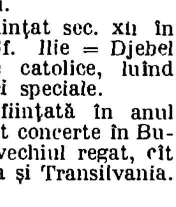

Carol Magnu.

CAROL IV (*1316†1378), împărat al Germaniei, organiză monarhia întemeiată pe cei 7 electori; fundă Universitatea din Praga şi Viena; persecută pe Evrei.

CAROL VII (*1403†1461), rege al Franţei între 1422—1461. Prinţ slab, încoronat rege după victoriile Ioanei d'Arc, termină totuşi războiul de 100 de ani cu Englezii şi se ocupă de organizaţia administrativă a statului.

CAROL TEMERARUL (*1433†1477), ultimul duce al Burgundiei, învins de Elveţieni la Morat.

CAROL QUINTU (*1500†1558), rege al Spaniei (1516) şi împărat al Germaniei (1519). Luptă contra Francezilor, gonindu-i din Lombardia, făcînd prizonier pe regele Francisc I (1525 ; contra Romei, pe care o cuceri luînd şi prizonier pe papa Clement VII, apoi fiind încoronat ca rege al Lombardiei; contra Turcilor, contra Luteranilor în Germania. Intinderea teritoriilor stăpînite de el era aşa de mare încît putea spune că „niciodată soarele n'apune în regatul său". Obosit de toate sforţările făcute abdică în 1555, retrăgîndu-se într'o mănăstire, de unde căuta să supravegheze mersul trebilor publice.

Carol Quintu.

CAROL IX (*1550†1574 , rege al Franţei între 1560—1574. In timpul domniei lui se produseră războaie civile, provocate de chestiile religioase. Prin edictul de la St. Germain (1570) încercă o împăcare; dar, sub influenţa mamei sale Caterina de Medicis, lasă să se petreacă măcelul de la 23 August 1572 (noaptea Sf. Bartolomeu=Saint Barthélemy), în care pieriră fruntaşii protestanţilor şi printre ei oameni de o mare valoare.

CAROL ROBERT (* ca. 1292†1342), rege al Ungariei şi al Neapolului. Primul rege al Ungariei din familia Anjou (1310—1342). A întreprins o expediţie contra Domnitorului Munteniei, Alexandru Basarab, pentru a-şi stabili supremaţia asupra acestei ţări; a suferit însă o înfrîngere în munţi cînd se întorcea în ţara sa, neputînd să dea altă luptă cu Alexandru (1330). Locul acestei înfrîngeri, după Xenopol, ar fi Gherghiţa în drumul spre Sibiu; după alţii ar fi Posada.

CAROL I (*1600†1649), rege al Angliei; persecută pe puritani şi pe presbiterieni, susţinînd catolicismul; contra lui luptă *Lungul parlament* şi se produse o puternică revoluţie, avînd în frunte mai ales pe Cromwell, care izbuti să osîndească la moarte şi să ucidă pe rege.

Carol XII al Suediei.

CAROL XII (*1682†1718), rege al Suediei, vestit prin războaele sale cu Danemarca (1700) şi cu Rusia (Petru cel Mare) şi Polonia (August II); avu victorii la Narva (1700) la Duna (1701 , la Kissow (1703), detronă pe regele Poloniei şi puse în loc pe Stanislas Lecinski; dar fu nefericit în noile lupte cu Ruşii, fu învins la Pultava (1709), se refugiă la Tighina (Basarabia), făcîndu-şi reşedinţa la Varniţa. Izbuti să ridice pe Turci contra Ruşilor, dar aceştia fură învinşi şi el fu nevoit să fugă. Ajuns în ţară, găsi o mare anarhie, astfel că nimic nu folosi de victoriile sale. Fu ucis într'o luptă. Despre el a scris Voltaire (Histoire de Charles XII).

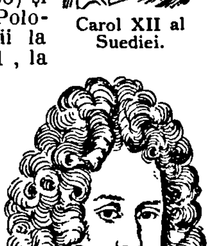

Carol VI al Germaniei.

CAROL VI (*1685†1740 , împărat al Germaniei, avu lupte cu Franţa pentru tronul Spaniei; aliat cu Veneţia contra Turcilor, văzu armatele sale cuprinzînd Belgradul; prin pacea de la

www.dacoromanica.ro

Pasarovitz (1718) se dete Austriei: Oltenia, banatul Timişoarei, o parte din Serbia, etc. pe cari le pierdu prin pacea de la Belgrad (1739); luă parte nefericită la lupte pentru succesiunea tronului Poloniei; izbuti să i se recunoască sanctiunea pragmatică prin care fiica sa Maria Theresa avu drept să-i succeadă la tron.

CAROL X (*1757†1836), rege al Franței între 1824—1830. Avea titlul de Conte de Artois. Refugiat după luarea Bastiliei, reveni în 1814, luă tronul după Ludovic XVIII, fu răsturnat de revoluția din 1830.

CAROL I-iu (*1839†1914), rege al României. La 8 Aprilie 1866 a fost proclamat prin plebiscit Domnitor al Principatelor-Unite. Fiind ofițer în armata prusiană, a trebuit să treacă travestit prin Austria ca să ajungă în România. Sosind în Bucureşti (10 Maiu 1866) s'a dus la Mitropolie şi la Cameră, unde a depus jurămîntul, la 30 Iunie a sancționat constituțiunea. Această alegere a provocat protestări violente din partea Austriei şi a Turciei, cari consimțise, în 1862, să recunoască unirea principatelor numai pentru timpul cît Cuza va fi Domnitor. Au fost chiar amenințări cu intervenția armată, dar cîteva puteri, în deosebi Franța, neau sprijinit şi lucrurile s'au liniştit; totuşi Turcia s'a împotrivit la orice manifestație de independență, cum a fost, în 1867, cînd a voit să împiedice ca țara noastră să figureze la expoziția din Paris cu titlul de *România* şi cu pavilion separat de al ei. Pe lîngă aceste dificultăți externe, erau altele în interior: o aprigă luptă între partide, ceeace aducea foarte dese schimbări de ministere. Greutățile acestea atinseră culmea în vremea războiului franco-prusian, cînd se produseră fapte cari la un moment dat hotărîră pe Domnitor să abdice. De la aceasta l-au oprit asigurările date de Lascar Catargiu, fost în locotenența Domnească din 1866, că va putea să restabilească ordinea. Astfel se formă, sub preşedința lui, un guvern care conduse țara pînă în 1876. Atunci se puse o problemă nouă: atitudinea ce avea să ia România în conflictul dintre Rusia şi Turcia. Oamenii politici se împărțiră în două tabere: unii socoteau că România trebue să rămîie neutră şi dacă Ruşii ar trece prin țară, să protesteze şi să retragă armata la munți; alții ziceau că România trebue să profite de împrejurări şi să caute a-şi pregăti independența, făcînd chiar o înțelegere cu Rusia. Domnitorul îmbrățişă această din urmă părere şi încredință guvernul lui Ioan Brătianu, care încheiă convenția de la 4 Aprilie (1877) cu Rusia, prin care aceasta garanta integritatea teritoriului nostru, şi permise trecerea trupelor ruseşti spre Dunăre. De aci urmă protestul Turciei, ruperea relațiilor şi bombardarea oraşelor dunărene. Guvernul nostru, văzînd că răsboiul ne este declarat, ceru Parlamentului să proclame independența țării (10 Maiu 1877) şi mai tîrziu trupele noastre, chemate în ajutor de cele ruseşti învinse la Plevna, trecură Dunărea şi participară la războiu, îndeplinind, sub comanda supremă a Domnitorului, fapte de vitejie, de abnegație, de jertfă. Războiul se sfîrşi prin înfrîngerea Turciei, prin pacea de la San-Stefano, care distrugea cu totul Turcia europeană; dar statele occidentale nu puteau privi o asemenea creştere a puterii ruseşti şi isbutiră a impune revizuirea celor încheiate la San-Stefano printr'un congres european, care se adună în 1878 la Berlin. Toate sacrificiile noastre şi chiar drepturile garantate prin convențiuni scrise nu au fost ținute în seamă şi astfel ni s'au răpit cele trei județe ale Basarabiei, pe cari la dobîndise Moldova prin tratatul din Paris, 1856. Această dureroasă pierdere a fost compensată economiceşte prin alipirea Dobrogei, ceeace ne da gurile Dunării şi eşire la Mare. Domnitorul Carol îşi îndreptă toată atențiunea la desvoltarea avuției țării, la facerea căilor de comunicație, la întărirea armatei şi la organizarea şcoalelor. Prosperitatea aceasta asigură statului nostru o situațiune externă care-i permise să proclame regalitatea (14 Martie 1881) şi la 10 Maiu 1881 să încoroneze pe primul Rege cu o coroană turnată din oțelul tunurilor luate la Plevna şi pe prima Regină cu o coroană de aur. După o perioadă de linişte şi de muncă ordonată, începură a se arăta nemulțumiri contra regimului lui Ioan Brătianu, cari aduseră retragerea lui (1888), după care Regele Carol fu nevoit să schimbe mai multe ministere pînă cînd se formă un guvern mai statornic al lui Lascar Catargiu (1891—1895); după acesta însă urmară iarăşi schimbări dese şi o criză economică aduse țara în mare primejdie. Regele se hotărî atunci să cheme la guvern pe D. A. Sturdza (1901) care propuse şi realiză un program de economii extraordinare, grație cărora situația generală se îndreptă, şi schimbările politice se putură îndeplini normal prin venirea unui guvern prezidat de G. Gr. Cantacuzino; dar o nenorocire mai mare se abate asupra țării: mişcarea țărănească din 1907, care a trebuit să fie reprimată cu armele. Restabilindu-se liniştea, echilibrul social nu s'a putut totuşi fixa şi din pricina evenimentelor externe. Războiul balcanic aduse o turburare a situației politice orientale după ce Turcia fu învinsă de aliați (Bulgaria, Muntenegru, Serbia şi Grecia), care punea statul nostru într'o situație dificilă. Deaceea, cînd isbucni războiul între aliații din ajun, România trimise armata în Bulgaria ca să liniştească lucrurile şi războiul se sfîrşi prin *pacea de la Bucureşti* (1913) încheiată de o conferință internațională prezidată de Titu Maiorescu primul ministru român. Prin acest tratat România dobîndea o rectificare a granițelor ei, ocupînd ceeace s'a numit *cadrilaterul*, regiune care odinioară fusese în patrimoniul unor domni ai Țării Româneşti. După un an isbucni războiul mondial (1914). Regele Carol convocă un consiliu de coroană, care decise păstrarea neutralității. Gravitatea împrejurărilor şi boala de care suferia turburară pe bătrînul suveran şi în ziua de 27 Septembrie 1914 muri subit la Sinaia.

Carol I
Regele României.

CAROL I (*1887†1922), împărat al Austriei şi rege al Ungariei (1916—1918). Abdicînd, după învingerea Germaniei şi Austriei, a trăit în exil în insulele Madere; a încercat, dar zadarnic, să fie proclamat rege al Ungariei. După moartea lui, fiul său Otton a fost recunoscut de un partid politic ca eventual succesor la un eventual tron regal al Ungariei.

CAROL II (*1893), regele României, proclamat de Parlament la 8 Iunie 1930. E fiu prim născut al regelui Ferdinand I. Ca prinț moştenitor, s'a ocupat cîțiva ani de organizarea şi conducerea cercetaşilor României; apoi a înființat o fondațiune cu numele său, avînd de scop răspîndirea culturii în masele populare. În acelaşi timp a urmat cariera militară, ajungînd, la începutul războiului din 1916, la gradul de căpitan şi dovedind, în comandele ce a avut, dragoste pentru soldați şi interes pentru desăvîrşirea instrucției lor. În timpul luptelor contra Ungurilor bolşevici, a avut, ca locotenent-colonel, comanda regimentului de vînători de munte.

Carol II.
Regele României

www.dacoromanica.ro

CARON, personaj mitologic. El era luntraşul care conducea sufletele în Infern trecîndu-i cu luntrea peste rîul Stix (=Styx).

CARP, apostol, amic cu Sf. Pavel. Biserica ortodoxă îl sărbătoreşte la 26 Maiu.

CARP, martir. A fost episcop în Tiatira (Asia mică) şi a fost chinuit şi ucis prin foc, în vremea lui Decius (249 — 251) împreună cu un ucenic al său Papil şi cu sora acestuia Agatonica. Amintirea acestora se serbează de biserica noastră la 13 Octombrie.

CARP ANTON († 1914), financiar român şi om politic. A fost ministru de domenii în cabinetul prezidat de D. A. Sturdza şi apoi în cel prezidat de Ion I. C. Brătianu (1907 şi 1908).

CARP COSTACHE V. (*1838 † 1880), fabulist român. A învăţat în Iaşi şi în Cernăuţi; a fost funcţionar. Op. pr. *Fabule* (1880), *Boerul şi răzeşul*, piesă (Iaşi, 1873).

CARP PETRE P. (*1837 †1918), om politic român' A studiat la Berlin şi la Roma. A redactat ziarul „*Ţara*" (1867—69). A fost între întemeietorii „*Junimei*" şi rev. „*Convorbiri Literare*"; a publicat o traducere din Shakespeare (Macbeth), critici literare şi alte studii. A fost pentru prima dată ministru în cabinetul lui M. Costache-Epureanu, numit „cloşca cu pui", din cauză că majoritatea miniştrilor erau tineri (20 April 1870—18 Dec. 1870). După ce a făcut parte din guvernul prezidat de Lascar Catargiu (1876) ca ministru de culte, a format un grup politic cu mulţi dintre aşa zişii „junimişti", care avu ca organ „*România liberă*" şi apoi „*Constituţionalul*". Ca reprezentant al acestui grup a fost ministru de externe a făcut parte din ministerul prezidat de T. Rosetti (1888) şi din cel prezidat de Lascar Catargiu (1891); în 1892 a vorbit contra propunerii de dare în judecată a miniştrilor liberali; ca ministru de domenii a făcut diferite reforme între cari *legea minelor*. Devenind prim-ministru (1900) şi ministru de finanţe, el a încercat să rezolve criza în care se găsea ţara prin vînzarea aşa numitelor disponibilităţi, dar punctul său de vedere ne fiind aprobat de Rege, s'a retras. In 1910 a fost chemat ca prezident şi ministru de externe, dar, în urma unor neînţelegeri cu T. Maiorescu. s'a retras, lăsîndu-i acestuia sarcina de a forma noul guvern (1912) care avu să încheie pacea de la Bucureşti. De atunci n'a mai fost ministru, iar în epoca războiului mondial, el a fost dintre cei cari au susţinut că România trebue să meargă alături de Germania, părere pe care a exprimat-o la toate consiliile de coroană la cari a fost chemat. De aceea a rămas în Bucureşti în timpul ocupaţiei şi a încercat să formeze aci un guvern (contra celui din Iaşi) care să încheie pace, dar n'a reuşit.

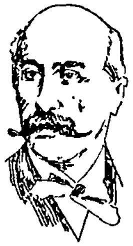

P. P. Carp.

CARPAŢI, munţi în Europa Centrală; masivul cel mai important după Alpi; se întind de la N. de Viena pînă la Dunăre formînd un arc de cerc care trece prin centrul României, lung de 1450 km., avînd şi o serie de prelungiri cari închid Transilvania spre V. Geografii împart Carpaţii noştri în 3 regiuni: *C. răsăriteni*, dela isvoarele Nistrului pînă la întorsura Buzăului, *C. de miază-zi* dela întorsătura Buzăului pînă la Dunăre, *C. apuseni*, prelungirile din Transilvania. 1) C. răsăriteni se compun din mai multe şiruri de munţi, din cari isvorăsc pe deoparte rîurile cari udă Moldova şi se varsă în Dunăre direct sau ca afluenţi, pe de alta cele cari udă Transilvania şi au acelaşi sfîrşit. Intre acestea sînt: *M. Maramureşului*, *M. Bucovinei*, *M. Rodnei*, *M. Bistriţei*, *M. Ciucului*, *M. Căliman*, *M. Gurghiului*, *M. Oituzului*, *M. Vrancei*, *M. Buzăului* etc. Vîrfurile mai însemnate: *Hovîrla* (2000 m. , *Pietrosul* (2300 m.). *Ceahlăul* (1900 m.), *Lăcăuţu* (1777 m.), *Penteleu* (1777 m.). 2) C. de la miazăzi trimit ape numai spre şesul Dunării. Şirurile principale sînt: *M. Bîrsei*, *M. Bucegi*, *M. Făgăraşului*, *M. Sebeşului*, *M. Lotrului*, *M. Cernei*; în partea aceasta sînt vîrfuri mari înalte decît în ceilalţi Carpaţi: *Moldoveanul* (2550 m.), *Negoiul* (2540), *Mîndra* (2530), *Retezatul* (2500), *Omul* (2510), *Caraimanul* (2495). 3) C. apuseni se întind între r. Mureş şi Someş, formaţi din mai multe şiruri, între cari: *M. Zarandului*, *M. Trăscăului*, *M. Bihorului*, cu vîrfurile: *Vlădeasa* (1850 m.), *Bihor* (1850), *Muntele Mare* (1827), *Detunata*. Locurile de trecere printre şirurile Carpaţilor sînt puţine şi unele din ele pe la înălţimi mari: *Mestecăniş*, *Bicaz*, *Ghimeş*, *Oituz*, *Buzău*, *Bratocea*, *Predeal*, *Bran*, *Turnu-Roşu*, *Lainici* sînt cele mai accesibile.

CARPINI-PIANO GIOVANNI (*ca. 1200†ca. 1248), călător franciscan, a fost trimis de papa Inocenţiu IV în 1246—47 la hanul Tătarilor ca să-l converteească la creştinism. A scris importante relaţiuni de călătorie, cari s'au tipărit întîiu în 1537.

CARRA JEAN-LOUIS (*1743 †1793 , om politic fr. ucis cu Girondinii în timpul revoluţiei. A călătorit mult prin Europa, a vizitat şi ţările române şi a fost secretarul unor Domnitori. A scris: *Histoire de la Valachie*, Neuchatel, 1781, trad. în rom. de N. Orăşanu în 1858.

CARRA SAINT CYR (*1756 †1834), general francez. Insărcinat de afaceri pe lîngă Domnitorul Munteniei în 1796, a stat în Bucureşti mai bine de un an.

CARRACCI ANNIBALE (*1560 †1609), pictor italian. Pr. op. *Apariţiunea Sf. Fecioare* (Louvre), *Crist şi Samariteanca* (Viena), *Adormirea Maicii Domnului* (Dresda), *Masacrul inocenţilor* (München).

CARRARA, oraş în Italia (Massa); 49.000 loc.; vestite exploatări de marmoră albă.

CARREL ARMAND (*1800 †1836), ziarist şi om politic francez. Luînd direcţiunea ziarului *Le National* după revoluţia din 1830, a dus lupte energice, a urmat polemici aprige, condus totdeauna de ideea că are datoria de a apăra libertatea şi a ajuta pe cei ce luptă pentru ea. Cauza românească a avut în el un puternic susţinător şi Ion Ghica ne spune că, fiind student la Paris, făcuse cunoştinţă cu el şi astfel putea să publice în marele ziar parizian articole despre ţările noastre sub titlul de *Correspondance de Bucarest*.

CARRIÈRE EUGÈNE (*1849†1906), pictor francez. Op. pr. *Copilul bolnav* (Paris, Muz. Luxembourg), *Crist pe cruce* (panou Hotel de Ville, Paris).

CARTAGINA oraş în Africa de N. (Tunis), întemeiat, după legendă, de Didona, regina Tirului, capitala Statului Cartaginez, care a avut un mare rol în anticitate; avu trei războaie mari cu Romanii, dar fu învins (146 a. Chr.) şi cetatea distrusă. Refăcută ca oraş roman (122 a. Chr.) deveni capitala Africei romane. Cucerită de Vandali (439), deveni centrul imperiului lor, dar Belisariu o recuceri (533 . Căzînd în mîinile Arabilor (698), decăzu cu totul.

CARTAL ① com. rur. jud. Ismail, plasa Reni întemeiată 1814; 2758 loc. După legea 1929 sat circ. com. Barta. ¶ ② lac jud. Ismail lîngă Dunăre, comunică cu lacul Cahul.

CARTEA ROMÂNEASCĂ, societate anonimă de editură, tipografie şi librărie, fondată în Bucureşti în 1919. Are capital de 100 milioane lei.

CARTOJAN NICOLAE (*1883), profesor la facultatea de litere din Bucureşti. Membru corespondent al Academiei Române (1928). A publicat lucrări despre literatura veche şi modernă şi despre cărţile populare şi un album paleografic (cu I. Bianu).

CARTOJANI, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Neajlov; 2861 loc. După legea 1929, sat circ. com. Videle. Tîrg: 23 April, 15 August.

CARTU IOAN (*1820 †1875), prof. de muzică şi compozitor român.

www.dacoromanica.ro

CARỤSO ENRICO (*1868 †1921), tenor italian.

CASA ALBĂ, numele dat reşedinţei prezidentului Statelor-Unite din Washington. E o veche construcţie, care în 1812 a fost arsă de Englezi, dar, fiind lucrată din piatră, nu s'a distrus, dar s'a înegrit şi de atunci e obiceiul ca să fie vopsită cu alb la fiecare interval de 10 ani.

CASẠNDRA, pers. legendar fiica lui Priam şi a Ecubei; avea darul de a profetiza, dar spunea mai mult nenorocirile.

CASANỌVA GIOVẠNI (*1725 †1798), originar din Italia, aventurier internaţional; tipări cîteva cărţi de istorie şi matematică, dar deveni cunoscut mai ales prin memoriile (public. după moarte) în cari se vede viaţa lui aventuroasă şi licenţioasă.

CASAŢIE ☛ ÎNALTA CURTE DE CASAŢIE.

CASELE NAŢIONALE, aşezămînt cultural întemeiat 1918: organizează conferinţe şi şezători în diferite părţi ale ţării, construeşte case de lectură şi de sfat în comune rurale. Scopul: consolidarea unităţii culturale a tuturor provinciilor. Conducători: General I. Manolescu şi G. Ţiţeica.

CASIODỌR MAGNUS AURELIUS (*ca. 468 † ca. 562), om politic roman, avu rol mare mai ales sub Teodoric. A lăsat scrieri, între cari: *Instituţiunea literelor umane.*

CẠSPICĂ, mare între Asia şi Europa; lungă de 1260 km., lărgimea cea mai mare de 550 km.

CẠSSEL, oraş în Germania, (Hessa); 160.000 loc.

CẠSSIUS LONGỊNUS CAIUS (†42 a. Chr.), politic roman, unul din conspiratorii cari uciseră pe Cezar, luptă contra triumvirilor şi, învins, puse pe un sclav să-l omoare. Brutus l-a numit „ultimul dintre Romani".

COSTẠLDI ALFONS, compozitor. Premiul naţional p. muzică 1929. Intre altele, a făcut muzica p. marşul lui Iosif *La arme* şi p. *Imnul cercetaşilor.*

CASTELREIGH HENRI-ROBERT LORD (*1769 †1822), om politic englez. Unul din adversarii cei mai neînduplecaţi ai lui Napoleon I şi ai Franţei. Era ministru de externe în 1812 şi de atunci luă parte la toate congresele internaţionale cari regulară situaţia politică a Europei. Aprobînd luarea Basarabiei de către Ruşi, a căutat totuşi să pună o stavilă întinderii Rusiei în teritoriile supuse imperiului otoman. Ion Ghica vorbeşte despre aceasta într'o scrisoare către Alecsandri („Legile").

CASTELẠR EMILIO (*1832 †1899), om politic spaniol, prof. la Madrid; revoluţionar (1866), refugiat în Franţa; preşedinte de consiliu al republicei (1873). A sprijinit în diferite împrejurări cauza românească. A fost proclamat membru de onoare al Ateneului Român.

CASTELNẠU JOSEPH-EDUARD (*1861), general francez, învingător al armatelor germane în luptele de lîngă Nancy (Sept. 1914).

CASTỊLIA, partea centrală a peninsulei iberice; în evul mediu a format un regat; mai tîrziu s'a unit cu alte provincii, formînd regatul Spaniei.

CẠSTOR ŞI PỌLLUX, pers. mitol, fiii Ledei, zişi şi *Dioscuri.* Aceste nume simbolizează frăţia sau amiciţia desăvîrşită.

CASTỌRIA, oraş în provincia Macedonia (Grecia), aşezat pe lacul Castoria. Aci locuesc şi Români din tribul Voscopolean.

CẠSTRA NỌVA, staţiune romană pe drumul dealungul Oltului spre Transilvania, în apropiere de com. Cacaleţi jud. Romanaţi.

CẠSTRO GUILHEM DE (*1569 †1631), poet spaniol, autor şi al piesei *Mocedad del Cid* (Tinereţea Cidului), după care Corneille a făcut *Le Cid* al său.

CAŞỊN ① fostă măn. jud. Bacău, azi biserică de mir; clădită în 1655 de Gheorghe Ştefan, domn al Moldovei. ¶ ② circ. com. jud. Bacău cu 10 sate (legea 1929).

CAŞMỊR, ţinut din India engl. unde se fabrică stofe de lînă şi de mătase.

CATABOLINOS, grec (turcit sub numele de IUNIS-BEY), trimis de Sultanul Mahomed împreună cu Hamza Paşa ca să prindă pe Vlad Tepeş (ca. 1458), dar fu pus în ţeapă împreună cu Paşa.

CATALẠNI ALFREDO (*1854 †1893), compozitor italian. Opere pr. *Wally*, *Hero si Leandru.*

CATALAỤNICE CÎMPURI (= cîmpiile din Champagne Franţa); aci Atila a fost învins de generalul roman Aeţiu (451).

CATALỊNA, circ. com, jud. Trei Scaune cu 2 sate.

CATALONIA, provincie a Spaniei: cultură de grîne, pescării, ape minerale, vii. Oraşe principale: *Barcelona* şi *Lerida.*

CATALPUG ☛ CATLABUG.

CATARGỊU BARBU (*1807 †1862), om politic român. A fost între întemeietorii societăţii filarmonice (1834) şi a scris articole interesante despre menirea educatoare a teatrului. A debutat ca orator fiind deputat în Obşteasca Adunare (1842). A fost director la departamentul justiţiei în 1843, adversar al mişcării din 1848, vornic de poliţie (1849) şi judecător la Inaltul Divan (pînă la 1856). Partizan al unirii principatelor, a fost ministru de finanţe al Căimăcămiei (1858) cum şi în guvernul prezidat de I. A. Filipescu (1859), a mai fost pentru cîteva zile prezident de consiliu şi ministru de interne. Cînd s'a proclamat unirea definitivă (recunoscută de puterile garante), el a rostit un discurs celebru pe care-l termina cu deviza: „totul pentru ţară, nimic pentru noi"; a fost apoi chemat să formeze primul guvern al *unirii* (22 Ianuarie 1862). El a prezentat un proiect de lege pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor, fără împroprietărire, combătut de M. Kogălniceanu prin două mari discursuri şi susţinut de el printr'un discurs de o mare valoare oratorică. Domnitorul n'a sancţionat legea votată. Catargiu a fost asasinat în ziua de 8 Iunie 1862, cînd ieşea de la Cameră. Discursurile sale au fost adunate şi publicate de Ang. Demetriescu (1886).

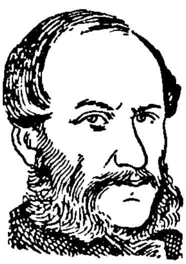
Barbu Catargiu.

CATARGỊU COSTIN, om politic român. Adversar al unirii principatelor, a fost ministru de interne în timpul alegerilor pentru divanul ad-hoc (1857).

CATARGỊU GHEORGHE sau IORDACHE, om politic român. Logofăt sub Mihail Sturdza. A făcut parte din comisia pentru alcătuirea Regulamentului Organic în Moldova.

Gheorghe Catargiu.

CATARGỊU LASCĂR (*1823 †1900), om politic român. A fost prefect de judeţ în Moldova înainte de 1848, a fost un partizan al unirii principatelor şi a lucrat pentru alegerea lui Cuza, care devenea simbolul unirii. In timpul domniei acestuia n'a fost chemat la conducerea ţării, dar a luat parte la răsturnarea lui şi a făcut parte din locotenenţa Domnească (împreună cu Colonel Haralambie şi N. Golescu), care a transmis Principelui Carol domnia. Ministru de interne în primul guvern al noului domnitor, dobîndeşte un rol important în 1871, cînd chemat de Domnitorul Carol, care voia să abdice, formează în noaptea de 11 Martie un minister care a guvernat pînă în 1876, primul guvern statornic şi de lungă durată după desele schimbări din primii 10 ani ai acestei domnii. Guvernul său a fost pus sub acuzaţiune, dar Camera n'a votat darea în judecată. In timpul

Lascar Catargiu.

www.dacoromanica.ro

guvernării lui Brătianu, s'a format un partid *liberal-conservator*, care a fost chemat la guvern sub prezidenţa lui Catargiu (29 Mart. 1889), dar n'a putut cîrmui decît cîteva luni, fiind urmat de alte formaţiuni pînă la 27 Noembrie 1891, cînd el este chemat din nou la prezidenţie şi stă pînă în 1895. Catargiu a murit la moşia sa din jud. Covurluiu, şi în Bucureşti i s'a înălţat un monument în piaţa Romană.

CATARGIU ꜱᴛᴇꜰᴀɴ, boer mare moldovean. Ministru al Dreptăţii în 1843.

CATEHISME (☛ Partea I). Primul catehism românesc este cel tipărit *la* 1544 la Sibiu, dar nu s'a găsit nici un exemplar; se pare că „*Intrebarea creştinească*" tip. probabil la 1560 este o copie a acestuia. O altă copie e în ms. adunate de Popa Grigorie din Măhaci (1607). Urmează: *Catehismul creştinesc*, tip. Alba Iulia 1640; *Catehismuş*, Alba Iulia 1648; *Scutul catehismuşului*, Alba Iulia 1656; *Catehism* al lui Vito Piluzio, Roma 1677; *Pravoslavnica mărturisire* redactată de *Petru Movilă*, mitropolitul Chievului, în ruseşte, tradusă greceşte de *Patriarhul Nectarie* şi româneşte de *Radu Greceanu*, tip. Buzău 1691.

CATERINA DE MEDICI, (*1519 †1589), regina Franţei, soţia lui Enric II, regentă în timpul minorităţii lui Carol IX şi inspiratoarea masacrului protestanţilor (Ughenoţi).

CATERINA I (*1682 †1727), soţia lui Petru cel Mare şi împărăteasă a Rusiei după moartea acestuia (1725).

CATERINA II (*1729 †1796), soţia împăratului Petru III şi apoi împărăteasă după abdicarea şi moartea acestuia (1762). Avu o viaţă privată foarte destrăbălată, dar o domnie plină de fapte importante: organiză administraţia, justiţia, armata, întări învăţămîntul medicinei şi clădi spitaluri, întemeiă o academie de litere şi stabili legături cu Occidentul, mai ales cu Franţa, al cărei spirit se introduse în toată mişcarea culturală şi în civilizaţia societăţii înalte. In timpul ei se făcură cele trei împărţiri ale Poloniei (1772, 1793, 1795). Ea începu şirul marilor războaie cu Turcii, cuprinse Crimeea şi încheiă tractatul de la Kiuciuc-Kainardgi (1774), prin care se stabili dreptul de protecţie al Rusiei faţă de creştinii din imperiul turcesc. Pentru toată activitatea ei, fu supranumită *Caterina cea mare*.

Caterina II
Impărăteasa Rusiei

CATILINA ʟᴜᴄɪᴜꜱ ꜱᴇʀɢɪᴜꜱ (*109 †62 a. Chr.), om politic roman, conspirator, care cercă să ia puterea, dar fu învins de partizanii ordinei, în frunte cu consulul Cicerone. Contra lui rosti acesta cele 4 vestite discursuri zise *Catilinare*.

CATINA ɪᴏɴ (*1828 †1851), scriitor român. A publicat o colecţie de *poezii* (1846) şi o dramă *Zoe* (1847).

CATLABUG (*legea* 1929) sau **CATLABUH** (Dicţion. geografic) sau **CATLAPUG** şi **CATALPUG** (Geogr. Mehedinţi) sau **CATLAPUH** (Dicţion Statistic) ① rîu, isvorăşte în jud. Cetatea Albă şi se varsă în lacul cu acelaşi nume. ¶ ② lac jud. Ismail, lung. 23 km. larg medie 800 m., la mijloc 6 km.: comunică cu braţul Chilia. ¶ ③ sat jud. Cetatea-Albă, ţine de com. Divizia.

CATOLICI se numesc creştini, cari recunosc autoritatea papei de la Roma.

CATON (= ᴄᴀᴛᴏ) **CENSORUL** (*232 †147 a. Chr.), om politic roman, vestit prin severitatea moravurilor sale şi prin străşnicia cu care-şi exercita funcţiunile. Inimic al Cartaginezilor, obişnuia să-şi termine orice discurs cu vorbele, rămase celebre: „Pe lîngă acestea sînt de părere să fie dărîmată Cartagina" (*Ceterum censeo Cathaginem esse delendam*).

CATON ᴍᴀʀᴄᴜꜱ ᴘᴏʀᴄɪᴜꜱ (*95 †46 a. Chr.), om politic roman, filozof stoic, partizan al lui Cicerone contra lui Catilina, luptă contra lui Pompeiu; se sinucise, văzîndu-se învins. Cicerone scrise elogiul lui în opera *Cato*, căreia îi răspunse Cezar prin *Anti-Caton*.

CATTARO, oraş în Iugoslavia (Dalmaţia), port la Adriatica; 5500 loc.

CATTEGAT, strîmtoare între Suedia şi Danemarca.

CATUL (ᴄᴀᴛᴜʟʟᴜꜱ ᴄᴀɪᴜꜱ ᴠᴀʟᴇʀɪᴜꜱ (*ca. 87 a. Chr. † ca. 47 a. Chr. poet roman. Op. pr. *Nunta Tetidei cu Peleu*. In româneşte s'au tradus multe din poeziile lui de D. C. Ollănescu în „Convorbiri literare" (1878), B. Bîcu în „Conv. Liter." (1889 N. Basilescu în „Conv. Liter. (1895 şi urm), H. Frollo în „Convorbiri critice" (1907), Al. Iacobescu în „Ramuri" (1914), Dragoş Protopopescu şi Raul Teodorescu în „Flacăra" (1915). V. Bogrea în „Transilvania" (1920) etc.

CATZBACH, sat jud. Cetatea Albă; colonie germană întem. 1822; 1184 loc.; ţine de com. Tarutino.

CAUCAZ, şir de munţi între Marea Neagră şi Marea Caspică; lung 1.200 km.; punctul cel mai înalt e Elbruz 5.629 m. Locuitorii acestei regiuni (ca. 4.000.000) sînt de multe neamuri: Georgieni Mingrelieni, Cerchezi, Tangauri, Ceceni, Avari, Tătari, Armeni, Evrei, etc.

CAUDELLA ᴇᴅᴜᴀʀᴅ (*1841 †1923), prof. şi compozitor român; a studiat muzica la Berlin şi Paris; a fost profesor (1861, şi apoi director (1893 al Conservatorului de muzică din Iaşi. Princip. opere: *Olteanca*, 1880; *Hatmanul Baltag*, 1884; *Beizadea Epaminonda*, 1885.

Eduard Caudella.

CAUER ᴄᴀʀᴏʟ (*1828 † 1885 , sculptor german; a lucrat monumentul de pe mormîntul lui Papiu Ilarian în Sibiu.

CAULERY [col'ri] ᴍᴀᴜʀɪᴄᴇ, naturalist francez. Profesor la Facultatea de ştiinţe din Paris, membru al Academiei de ştiinţe, a venit de mai multe ori în ţara noastră şi a ţinut prelegeri la diferite universităţi. E membru onorar al Academiei Române (1928).

CAVADIA ᴍᴀᴄᴀʀɪᴇ, profesor grec la Academia Domnească din Bucureşti, pe la 1782.

CAVADINEŞTI, com. rur. jud. Covurlui, plasa Horincea; 2238 loc. După legea 1929, sat circ. com. Găneşti.

CAVALCANTI ɢᴜɪᴅᴏ (*ca. 1225 †1300), poet italian, amic al lui Dante.

CAVALERI se numeau nobilii cari erau luptători călări şi primiau investitura cavalerească. Cavaleria era una din instituţiile caracteristice ale evului mediu.

CAVALLA, oraş în Grecia, port la golful Cavalla; 53.000 loc.

CAVARNA, com. urb. jud. Caliacra, plasa Cavarna; 4800 loc. Port la Marea Neagră. Are 1 gimnaziu şi şcoli primare

CAVENDISH ʜᴇɴʀʏ (*1730 †1810), fizician şi chimist englez. Demonstră prezenţa acidului carbonic în aerul atmosferic; descoperi compoziţia apei, proprietăţile idrogenului, etc.

CAVOUR ᴄᴀᴍɪʟʟᴏ ʙᴇɴꜱᴏ ᴄᴏɴᴛᴇ ((*1810 †1861), om politic italian. Participă la luptele contra Austriei ca ofiţer de geniu (1848); apoi se ocupă de politică şi de ştiinţele economice. Devenind ministru în regatul *Piemontului*, îşi dete toate silinţele ca să ridice importanţa Statului şi să lucreze pentru unitatea Italiei. Participînd la războiul Crimeei, Piemontul avu rol important în conferinţa de la Paris din 1856. Aliîndu-se cu Franţa, putu să susţină în 1859 războiul contra Austriei şi să constitue regatul Italiei, fără Roma. Cavour muri într'o epocă de mare succes al operei sale şi n'avu fericirea s'o vază desăvîrşită. El a fost şi un economist de seamă, a publicat studii speciale. Lui se datoreşte aforismul politic „biserică liberă în stat liber". Faţă de Români a arătat o mare prietenie, sprijinindu-i în epoca

www.dacoromanica.ro

luptelor pentru unire. Cînd Alecsandri s'a dus în misiune diplomatică spre a cere recunoaşterea îndoitei alegeri a lui Cuza, Cavour l-a primit cu bucurie şi i-a dat sfaturi îndrumătoare. Cu această ocazie Alecsandri a scris, ca omagiu de admirație pentru el, poezia „*Pilotul*".

CAVRA ZISU (sec. XVIII), profesor grec în Bucureşti.

CAVRICA NICOLAE (†1813), profesor grec în Bucureşti la Academia Domnească.

CAVRIOLO TOMASSO CONTE, condotier italian, venit ca strateg în armata lui Radu Şerban.

CAVSOCALIVITUL NEOFIT (*1780), profesor grec venit în Bucureşti, după ce predase teologia călugărilor din Sf. Munte. E considerat ca autorul unei metode de traducere mai lesnicioasă a textelor vechi elene în greaca modernă. Dela el ne-a rămas o carte românească în contra Evreilor (*Infruntarea jidovilor*, Iaşi 1803, Acad. Rom. sub Nr. 662), scrisă cu violență, el însuşi fiind un Evreu botezat. Există şi o traducere în greceşte a acestei cărți făcută de Ioan Gheorghiu şi tipărită în 1818 fără loc.

CAYENNE, insulă Oceanul Atlantic lîngă Guyana fr. Aci oraşul Cayenne, 12.500 loc. Loc de pedeapsă pentru deportați.

CAZACI, populație de origine slavă, locuind în S. Rusiei europene, în Turchestan şi în Siberia. Ei formau ca o colonie militară cu oarecare autonomie sub conducerea unui *hatman*.

CAZACII-VECHI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, reşed. plăşii Palanca; 4446 loc. Are o şcoală de meserii.

CAZACLIA, circ. com. jud. Cahul. cu 3 sate (1929).

CAZANE ☞ PORȚILE DE FIER.

CAZANIE, explicarea evangheliilor. Cea mai veche tipărită în româneşte este a lui *Coresi* tip. Braşov 1564, din care însă nu posedăm nici un exemplar; apoi alta tot *a lui* tip. Braşov 1581. (Acad. Nr. 29), care a fost retipărită în *Alba-Iulia* 1641; în sec. XVII avem o nouă Cazanie datorită mai ales muncii lui *Uriil Năsturel*, intitulată „*Evanghelia învățătoare*" începută a se tipări la măn. *Govora* 1642 şi terminată la *Măn. Dealului* prin îngrijirea lui *Meletie Machedonul* 1644, precum şi alta tip. de Iştvanovici Mihai la *Alba-Iulia* 1699 sub titlul *Chiriacodromion* şi dedicată Mitropolitului Atanasie.

CAZOTA, sat jud. Buzău, ține de com. Glodeanurile (legea 1929); are o şcoală de meserii.

CAZZAVILLAN LUIGI (*1852 †1903), profesor italian stabilit în România, unde a devenit şi ziarist. După o serie de încercări cu diferite ziare, reviste şi traduceri de romane în fascicole, întrebuințînd şi reclama, neobişnuită pe atunci la noi (persiflată de unii umorişti, ca Dr. Urechia), a isbutit să facă din ziarul „*Universul*" (1884) o publicație populară care s'a impus şi a avut un mare succes. După moartea lui, ziarul a devenit proprietatea unei societăți anonime care continuă publicarea ziarului şi a altor reviste de literatură, de ştiințe, etc.

CĂCIULATA, isvor vestit de ape cloruro-sodice-sulfuroase, aproape de Călimăneşti, jud. Vîlcea.

CĂINARI, com. rur. jud. Tighina, plasa Căinari; 2700 loc. Circ. com. compusă din 13 sate (1929).

CĂIUȚI, com. rur. (tîrg), jud. Bacău plasa Trotuş; 2030 loc. Circ. com. cu 24 sate (1929).

CĂLĂRAŞI ① oraş, cap. jud. *Ialomița* pe malul stîng al brațului Borcea; 13162 loc. (1915); are 4 biserici ortod. şi 2 sinagoge; are liceu „Stirbeiu-Vodă" fondat în 1884, şcoală secundară de fete, 2 şcoale normale, 1 şcoală de meserii şi şcoale primare; stație c. f. terminală pe linie laterală care pleacă de la Ciulnița. Numele vine de la vechii ostaşi călăraşi. Este capitala jud. de la 1832. In 1852 i s'a dat numele de Ştirbeiu (după Domnitorul de atunci), pe care l-a păstrat pînă în 1881. ¶ ② lac aproape de oraşul cu acelaşi nume. ¶ ③ c. r. jud. Turda, plasa Cîmpia Turzii ¶ ④ c. r. jud. Dolj plasa Gîngeova, iar după legea 1929 numai sat din circ. com. Bechet. ¶ ⑤ CĂLĂRAŞI-SAT, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Vorniceni; după legea 1929 formează o circ. adm. cu 16 sate. ¶ ⑥ C.-TÎRG, com. urbană tot acolo. ¶ ⑦ C.-VECHI, com. rur. jud. Ialomița plasa Ciocăneşti; formează o circ. cu 5 sate (1929).

CĂLĂRĂŞAUCA, măn. călugări jud. Soroca, lîngă satul cu acelaşi nume, fost schit al măn. Sf. Sava. Are o bis. zidită de Marcu Donici 1780, alta zid. 1853, în care sînt moaştele Sf. Mitrofanie.

CĂLĂTORIA MAICII DOMNULUI LA IAD ☞ VISUL MAICII DOMNULUI.

CĂLĂȚELE, stație c. f. jud. Cluj. la capul unei linii laterale care pleacă de la Huedin.

CĂLDĂRARU, circ. com. jud. Teleorman, cu 8 sate (1929).

CĂLDĂRUŞANI, măn. jud. Ilfov, întemeiată de Mateiu Basarab 1638.

CĂLIMAN, munte, jud. *Fălticeni* (fost Suceava), cu 2 vîrfuri: *Bîtca Țiganului* şi *Ciribuc* (1459 m.).

CĂLIMĂNEŞTI, com. rur. jud. Vîlcea, plasa Cozia; st. balneară, cu sorginți sulfuroase; a început a se folosi în anul 1883; 2460 loc. Stație c. f. linia Piatra-O.—Rîmnicul V.—Sibiu.

CĂLINEŞTI ① stație c. f. jud. Muscel linia Bucureşti-Piteşti lîngă Goleşti. ¶ ② com. rur. jud. Maramureş plasa Şugătag; 1723 loc. ¶ ③ com. rur. jud. Olt plasa Drăgăneşti; 752 loc. După legea 1929, sat circ. com. Radomireşti. ¶ ④ com. rur. jud. Satu-Mare plasa Oaşu; 1875 loc.¶ ⑤ com. rur. jud. Storojineț plasa Ceremuş; 1300 loc. După legea 1929 sat circ. com. Stăneştii. ¶ ⑥ com. rur. jud. Bălți plasa Făleşti; 1767 loc. După legea 1929, sat circ. com. Balotina. ¶ ⑦ Circ. com. jud. Teleorman plasa Alexandria cu 5 sate.

CĂLUGĂREANU DIMITRIE (*1868), naturalist român. Doctor în ştiințe din Paris, a fost profesor de fiziologie la Universitatea din Iaşi, apoi la Cluj şi, din 1928, în Bucureşti. E membru corespondent al Academiei Române (1910).

CĂLUGĂRENI ① com. rur. jud. Prahova, plasa Cricov; 2393 loc. După legea 1929 sat circ. com. Ceptura. ¶ ② com. rur. jud. Vlaşca pl. Călugăreni cu 8 sate; între ele este şi satul cu acelaşi nume 1198 loc., la confluența *Neajlovului* cu *Cîlniştea*; aci s'a dat în ziua de 13 August 1595 vestita bătălie între *Mihaiu Viteazul* şi între Turci, comandați de Sinan Paşa.

CĂLUGĂRIȚA, fostă măn. jud. Rădăuți; o bisericuță din 1591.

CĂLUIU măn. jud. Romanați com. cu acelaşi nume, întemeiată în 1579 de familia Buzeştilor; aci sunt mormintele mai multor Buzeşti, între cari al lui *Preda Buzescu*, generalul lui Mihaiu Viteazul.

CĂMAR, (legea 1929 sau CAMĂR) com. rur. jud. Sălaj, plasa Şimleul Silvaniei; 3256 loc.

CĂMĂRZANA, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Oaşiu; 2056 loc.

CĂPĂȚÎNĂ, munte, jud. Suceava, (1383 m.).

CĂPĂȚÎNEANU STANCIU, profesor român în Craiova. A publicat traduceri din limba franceză, între cari *Mărimea Romanilor de Montesquieu* (1830).

CĂPĂȚÎNENI, sat, jud. Argeş pe rîul Argeş; aci sunt ruinile cetății lui Vlad Tepeş.

CĂPITANOVICI TEODOR (†1928), advocat şi financiar român. A fost magistrat, deputat, senator, director al Băncii Naționale (1913) şi mai tîrziu Vice-Guvernator. In timpul războiului, în 1916, a fost însărcinat a transporta tezaurul Băncii, la Moscova unde l-a găsit instalarea guvernului bolşevic.

CĂPITANUL CONSTANTIN, autor al unei cronice româneşti (după alții, numai *copist*) se numeşte (după părerea lui N. Iorga, combătută de I. G. Sbiera) *Constantin Filipescu* (* ca. 1655 †1696). Cronica povesteşte întîmplările din Muntenia dela 1290 (descălecarea) pînă la 1688,

www.dacoromanica.ro

CĂPITĂNEANU CONSTANTIN (*1844 †1893), colonel român, organizatorul serviciului geodezic al armatei române. Studiă la Observatorul astronomic din Paris şi la Institutul topografic din Napoli. In 1873 începu lucrările pentru harta ţării sub direcţia colonelului Barozzi. După ce stabili diferenţa de longitudine între Iaşi şi Cernăuţi (publ. 1881), determină latitudinea oraşelor Bucureşti, Galaţi, Iaşi. Mai studiă chestia cadastrului. Fu deseori delegat al României pentru studii de specialitate în străinătate.

CĂPÎLNIŢA, com. rur. jud. Odorheiu, plasa Tîrnava-de-sus; 2132 loc. După legea 1929, sat circ. com. Vlăhiţa.

CĂPLENI, com. rur. jud. Sălaj, plasa Carei; 2497 loc.

CĂPRIANA, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Vorniceni; 2129 loc. După legea 1929, sat circ. com. Vorniceni.

CĂRBUNAR, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Mănăştur; staţie balneară: pucioasă.

CĂRBUNEŞTI, com. rur. jud. Gorj, plasa Cărbuneşti, pe Gilort; după legea 1929 sat circ. com. Târgu Cărbuneşti; are o biserică zidită de polcovnicul Colţescu 1780 şi o şcoală de meserii.

CĂRPINENI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Bujoru, 6655 loc.; are un gimnaziu mixt (1928—1929). Circ. com. cu 11 sate (1929).

CĂRPINIŞU ① com. rur. jud. Alba plasa Abrud; 1443 loc. ¶ ② com. rur. jud. Gorj, plasa Novaci, 1955 loc. După legea 1929 sat circ. com. *Săcelu*. ¶ ③ c. r. jud. Timiş-Torontal, plasa Jimbolia; 3122 loc.

CĂSCIOARELE ① com. rur. jud. Ilfov, plasa Olteniţa; 1958 loc. După legea 1929, sat circ. com. Chirnogi. ¶ ② c. r. jud. Vlaşca plasa Neajlov; 1773 loc. După legea 1929, sat circ. com. Crevedia; aci o veche mănăstire cu o biserică zidită la anul 1607 şi refăcută în 1859 de Arhimandritul Meletie egumenul.

CĂŢELU, staţie c. f. jud. Ilfov linia Bucureşti-Olteniţa.

CĂUŞANI, com. rur. jud. Tighina formată (legea 1929) din 20 de sate; între acestea este şi: *Căuşanii Noi*, tîrg, reşedinţa comunei, pe rîul Botna, 2901 loc. (1904). Aci a fost, pe la 1782, reşedinţa hanului tătăresc care ocupase Bugeacul. Staţie c. f. linia Tighina-Basarabeasca. Este aci un spital, o biserică veche foarte interesantă şi un gimnaziu de băeţi fondat în 1923.

CEAGA, com. rur. jud. Tighina, plasa Sturzeni; 2129 loc. După legea 1929, sat circ. com. Taraclia.

CEAHLĂU ① masiv muntos în jud. Neamţu, ocupă o suprafaţă de ca. 369 km. p. In culme are un platou numit *Pionul*. Vîrfurile ating diferite înălţimi, dar nici una nu trece de 1911 m. (*Ocolaşul mare)*. La poalele Ceahlăului este mănăstirea Durău, într'o poziţie minunată. Poporul a scornit diferite legende despre acest munte, între cari şi a *Dochiei* (☛ acest cuv.) ¶ ② circ. com. jud. Neamţ, cu 29 sate (1929).

CEAHOR, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Cosminului; 2673 loc. După legea 1929, sat circ. com. Plaiul Cosminului.

CEANGĂI, locuitori din mai multe comune din jud. Bacău şi Roman. Maghiari de origine şi catolici, emigraţi probabil prin secolul XIII din Transilvania în Moldova. Ei au avut un episcopat la Bacău înfiinţat în vremea lui Alexandru cel Bun (1401). Astăzi bisericile lor ţin de episcopatul din Iaşi.

CEANUL-MARE, com. rur. jud. Turda, plasa Cîmpia-Turzii; 2955 loc.

CECHETTI BARTOLOMEO (*1838 † 1890), istoric şi paleograf italian, director al arhivelor din Veneţia. A scris şi biografia principesei Ghica *Dora d'Istria*; a fost membru onorar al Academiei Române (1890).

CEFALONIA, insulă în arhipelagul Ionicelor; supr. 689 km. p., 69.000 loc. Cap. *Argostolion*. Aparţine Greciei.

CEGANI, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Feteşti; 2121 loc. După legea 1929, formează circ. cu 6 sate.

CEHI ☛ Boemia.

CEHOSLOVACIA (CESKOSLOVENSKA REPUBLIKA), stat în Europa. Se mărgineşte la N. cu Germania şi Polonia, la V. cu Germania, la S. cu Austria, Ungaria şi România. Supraf. 140.394 km. p.; 14.440.000 loc.

Ţară muntoasă, este străbătută de prelungirea Carpaţilor. Partea de NV e înconjurată de munţii cunoscuţi sub numele de **cadrilaterul Boemiei**: *Pădurea Boemiei* cu vîrful *Arber* (1457 m.), M. *Metalici* cu vîrful Kailberg (1051 m.), *Sudeţi* cu v. *Schneekoppe* (1605 m.), colinele *Boeme*. Din ceilalţi mai însemnaţi sînt: *Tatra* cu vîrful *Gerlsdorf* (2663 m.).

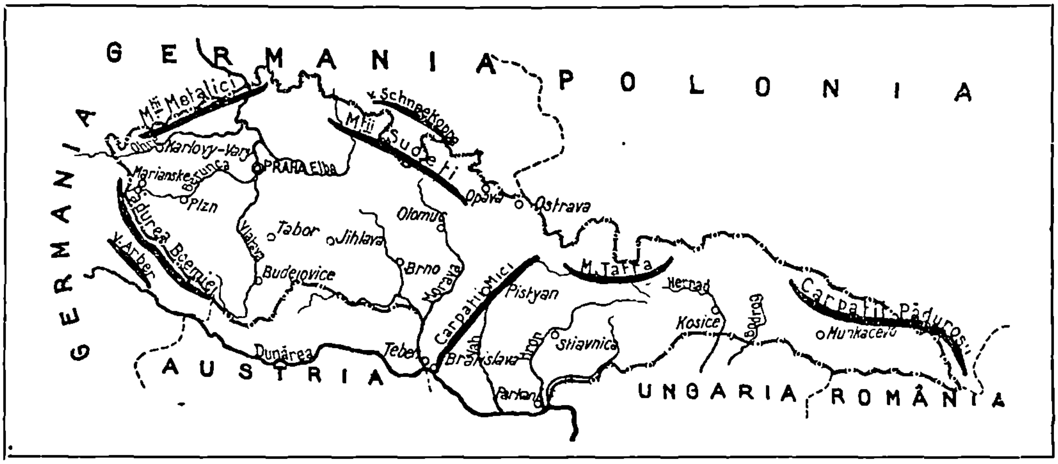

Harta Cehoslovaciei.

Apele principale: **Elba** (=*Labe*) cu afl. *Berunca* şi *Vlatava*; **Morava, Vah, Hron,** afl. ai *Dunărei* care formează hotar din spre Austria şi este considerată pe o porţiune *(Teben-Parkani)* ca aparţi-Cehoslovaciei.

Clima este continentală şi fără a ajunge la temperaturi extreme (nu trece de —2 şi +19).

Se cultivă cereale, legume, mai ales cartofi; se cresc vite cornute, porci şi cai, se exploatează păduri. Subsolul e foarte bogat: se exploatează cărbuni, sulf, fier, plumb, zinc, ş. a. Se află şi isvoare minerale vestite în Europa: *Karlovy-Var* (fost Carlsbad), *Marianske* (fost Marienbad), *Piestany* (fost Pöstyen). Se găsesc instalaţiuni industriale de mare importanţă, din cari mai cunoscute la export: zahăr, sticlărie, lemnărie, porţelanuri, stofe.

www.dacoromanica.ro

Capitala: **Praha** fost Praga 677.000 loc. Or. pr. *Brno* (f. Brünn) 222.000 loc. vestit prin fabricele de postav. *Plzn* (Pilsen), vestit pentru fabricele de bere, *Bratislava* (Pressburg) 93.000 loc., *Olomuc* Olmütz 57.000 loc.

Poporul ceh este cunoscut în centrul Europei din primele secole ale erei creştine. Platoul boem era ocupat înainte de Christ de o populaţie celtică *Boi* de unde şi numele „*Boihemum*", distrusă de invazia Marcomanilor (sec. I p. Chr.) aceştia goniţi la rîndul lor de triburi slave (sec. V), cari primiră numele generic de *Cehi*. Ei susţinură lupte contra Turingienilor şi Avarilor. In sec. VII fundară un stat independent care cuprindea Boemia, Moravia, şi alte ţinuturi vecine. In sec. IX se introduse creştinismul prin Metodiu, dar influenţa germană înlocui cultul slav prin cel latin; din acest fapt urmă şi orientarea politică spre Germania şi spre cultura germană. Punctul culminant al germanizării fu atins sub regele Ioan de Luxemburg 1310—1346, dar fiul său Carol VII. încurajă pornirea antigermană şi cultura slavă şi înfiinţă universitatea din Praga 1348. Murind, lasă Boemia şi Silezia fiului său Vacslav, iar Moravia fratelui său Ioan. Progresul emancipării naţionalităţii slave se urmă şi sub influenţa reformei lui Hus. Osîndirea doctrinei lui de către Conciliul din Constanţa şi arderea lui pe rug (1415) fură începutul unor mari lupte între partizanii lui şi armatele imperiale germane, cari ţinură pînă în 1471. Această perioadă de desvoltare se sfîrşi prin reunirea Boemiei şi Ungariei sub sceptrul Habsburgilor (1526) pe baza unor pacte de familie ale suveranilor. Stăpînirea habsburgică încurajă catolicismul şi aduse pe Iezuiţi, suprimînd şi libertăţile vechi ale Cehilor; de aci o încercare de liberare în 1618, sfîrşită prin înfrîngerea din 1620. In secolul XVIII naţionalitatea cehă pare distrusă; dar este numai amorţită: o nouă încercare, tot neisbutită, în 1848, şi apoi o intensă propagandă internă, o întărire a conştiinţei naţionale se produce, se manifestă în timpul războiului mondial prin legiunile ce luptă contra Austro-Ungariei. Astfel independenţa se proclamă la 28 Octombrie 1918 la Praga, iar tratatele de la Versailles şi St.-Germain en Laye o recunoscură şi-i fixară hotarele. Noul stat fu alcătuit din: *Boemia*, *Moravia*, *Silezia*, *Slovacia* şi *Podcarpatorusia*.

Cehoslovacia este o republică democratică condusă de un preşedinte, avînd o Cameră şi un Senat, alese prin sufragiu universal şi cu reprezentaţia proporţională. Preşedintele este acum: *Thoma Masaryc*.

Moneta este: *koroana*. Pentru măsuri se întrebuinţează sistemul metric.

Cehoslovacia face parte din **MICA ANTANTĂ** (☛ acest cuvînt).

CEHOW ANTON-PAVLOVICI (*1860 †1904), romancier rus şi dramaturg. Zugrăveşte mai ales viaţa rurală. Multe din operele lui s'au tradus în româneşte după 1908 de N. Dunăreanu, Luca Brîndză, I. Duscian, C. Sfat, R. Boureanu, Cruceanu, Sofia Dobrogeanu-Gherea, L. Rebreanu, M. Sevastos, G. Carp (*Nuvele şi schiţe*), Marga Dima, E. Pasenti (*Umoristice*, T. Lăzărescu, G. *Balinski* (piese de teatru: *Unchiul Vania*, *Ursul*).

CEHUL-SILVANIEI, com. rur. jud. Sălaj. reşedinţă, plasa Cehul-Silvaniei; 3508 loc. staţie c. f. terminus linia laterală Silemeghiul-Cehul Silvaniei; are o şcoală de meserii şi şcoli primare.

CELARU, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Ocolu; 2520 loc. Circ. com. cu 10 sate.

CELEIU, com. rur. jud. Romanaţi, aproape de Dunăre şi de balta Potelul; aci a fost o cetate romană care se numea Colonia Malvensis. După legea 1929, sat circ. com. Gura Padinei.

CELLINI BENVENUTO (*1500†1571), artist bijutier (orfèvre), sculptor ital. Op. pr. *Perseu*, statuă de bronz. Perfecţionă procedura incrustării pietrelor preţioase.

CELSIUS ANDERS (*1701 †1744), astronom suedez, făcu parte din expediţia franceză care măsură un grad al meridianului în regiunile polare (1737). El emise ideea termometrului centigrad.

CELŢI, locuitori vechi din actuala Francie, Elveţie, ba, după unii autori, şi alţii din Europa Centrală pînă la Dunăre şi chiar dincolo de ea.

CENAD, staţie c. f. jud. Timiş-Torontal, unde se termină o linie secundară care pleacă dela Timişoara.

CENADUL-MARE, com. rur. jud. Timiş-Torontal; 5656 loc.

CENADE, com. rur. jud. Tîrnava-Mică, plasa Blaj; 2375 loc.

CENIS, munte din Alpi, între Italia şi Franţa; înalt 3170 m.

CENTAURI, monştri din mitol. gr. jumătate oameni, jumătate cai.

CEONTEA TEODOR (*1846) prof. român în Arad. Princip. op. *Creaţiunea*, 1877; *Pluralitatea lumilor*, 1877.

CEPARI, ① com. rur. jud. Năsăud, 759 loc. plasa Năsăud. ¶ ② circ. com. jud. Argeş, plasa Topolog cu 28 sate (legea 1929).

CEPELĂUŢI, com. rur. jud. Hotin, plasa Ediniţa; 2410 loc. circ. com. cu 13 sate (1929).

CEPTURA, com. rur. jud. Prahova, plasa Cricov. Aci se exploatează petrol. Circ. com. cu 6 sate mari şi 3 mici; regiune viticolă.

CERAŞU, com. rur. jud. Prahova, plasa Teleajen; 2455 loc. După legea 1929 sat circ. com. Drajna.

CERĂTU, com. rur. jud. Dolj, plasa Segarcea; 2589 loc. După legea 1929, sat circ. com. Lipova.

CERBER, monstru din mitol. gr.; căine cu mai multe capete (de regulă, trei). El păzia intrarea Infernului.

CERBU, munte în Gorj deasupra satului Novaci.

CERCEL NICOLAE (†1773), profesor grec la Academia Domnească din Iaşi.

CERCEL PETRU, (* ca. 1540 †1590) domn al Munteniei, (1583—1585), fiul lui Pătraşcu cel Bun. Fiind în vîrstă de 17 ani la moartea tatălui său (1557), ceru să fie numit domn, dar fu refuzat şi exilat în insula Rodos, de unde trecu în Cipru. Aci învăţă limbi străine occidentale, făcù diferite studii şi în 1579, se duse la Paris, unde dobîndi bunăvoinţa Regelui Henric III şi a mamei sale Caterina de Medicis şi cu sprijinul lor ocupă tronul Munteniei. Deşi cu bune intenţii şi poate cu gînd de a întemeia aci un stat mare sub protecţia Franţei, dar copleşit de datoriile ce trebuia să plătească pentru cheltuelile ce făcuse spre a dobîndi domnia, el fu mai mult un rău prinţ, provocă nemulţumiri şi fu silit să fugă în Transilvania, unde fu arestat cîtva timp. De aci trecu în Italia, apoi la Constantinopol, căutînd să-şi reia tronul, dar nu reuşi şi fu înecat în Bosfor. Cercel a clădit mănăstirea Mislea şi a terminat biserica domnească din Tîrgovişte.

CERCETAŞI, nume dat tinerilor cari fac parte din Asociaţia Cercetaşilor, organizată după modelul internaţional adoptat în mai toate statele Europei. S'a întemeiat în Anglia (membrii se numesc *boy scout* = copil cercetaş) în anul 1908, iar la noi în 1914. Venind ulterior în fruntea acestei instituţii Principele Carol, actualul Rege, ea a luat o mare desvoltare pînă la şi în timpul războiului. După aceea a urmat o perioadă de stagnaţiune şi în 1929 s'a reluat activitatea sub comanda Principelui Nicolae.

CERCHEZI ☛ CIRCASIA.

CEREMUŞ, rîu, afluent al Prutului; formează, în parte, hotarul între România şi Polonia.

CERES, pers. mitol. la Romani: zeiţa semănăturilor, a agriculturii în genere.

CERMEIU, com. rur. jud. Arad, plasa Ineu; 3941 loc. staţie c. f. capul unei linii secundare care pleacă de la Ineu.

CERNA: ① rîu afl. al Olteţului, udă jud. Vîlcea. ¶ ② rîu afl. al Dunării se varsă lîngă Orşova, pe valea acestui rîu se află băile Herculane. ¶ ③ com. rur. jud. Timiş-Torontal plasa Ciacova. ¶ ④ cir. com. jud. Tulcea, cu 14 sate.

www.dacoromanica.ro

CERNA PANAIT (*1881 †1913), scriitor român. Se numea Stanciof. Doctor în filozofie din Lipsca, A debutat în 1898 în rev. „Floare albastră"; a publicat apoi poezii în „Convorbiri literare" (1901—1908), „Semănătorul" (1904—1906); şi un volum *Poezii* 1910 (mai multe ediţiuni).

P. Cerna.

CERNAT ALEXANDRU (*1828 †1893), general român. Sublocotenent în 1852, el a luat repede gradele ofiţereşti, fiind colonel în 1866 şi general de divizie în 1877. Ministru de războiu în timpul războiului, el a avut rol important în alcătuirea planurilor de luptă. A fost ministru de războiu şi după aceea pînă în Noembrie 1878. Apoi a fost şeful marelui stat-major pînă în 1891, cînd a trecut în retragere. Numele lui s'a dat unei staţiuni pe linia Megidia-Bazargic.

General Al. Cernat.

CERNATU, com. rur. jud. Braşov, plasa Săcele; 2850 loc.

CERNAUCA, com. rur., jud. Cernăuţi; plasa Prutului; după legea 1929 e numai sat, A fost propr. fam. Hurmuzachi, unde s'au adunat fruntaşii tinerimii moldovene după mişcarea din Martie 1848.

CERNAVODA, com. urbană jud. Constanţa, plasa Medgidia, port la Dunăre; st. c. f. linia Cernavoda-Constanţa, legată de linia de la Bucureşti prin marele pod; 5.946 loc. (1915); are o bis. ort. şi 2 giamii; un gimnaziu înfiinţat în 1921, o şcoală de meserii şi şcoale primare.

CERNĂTESCU PETRE (*1825 †1892), profesor român. A ocupat catedra de istorie universală la Universitatea din Bucureşti. A publicat manuale de istorie (1861—1871) şi articole politice (în ziarul „Concordia" 1857).

CERNĂUŢI, jud. în Bucovina; cap. *Cernăuţi*; 934 km.²; 186.792 loc. (1919); 3 plăşi: 3 com. urb. 92 rurale (1926), ţine de eparhia Mitrop. din Cernăuţi, face parte din circ. Curţii de apel din Cernăuţi. Are 40 grădini de copii şi 120 şcoale primare, 30 de cooperative de producţie şi consum.

CERNĂUŢI, municipiu, cap. jud. *Cernăuţi*; 100.000 loc. (1919); staţie c. f. pe linia principală *Bucureşti-Cernăuţi*, care se prelungeşte pînă la staţia Ghica-Vodă, unde este punctul de trecere în Polonia. Aci este reşedinţa episcopiei Bucovinei (☛ acest cuv.) şi Curtea de Apel de a cărei circumscripţie se ţin judeţele Cernăuţi, Cîmpulung, Dorohoiu, Hotin, Rădăuţi, Storojineţ şi Suceava. Sînt 5 biserici ortodoxe, 2 catolice, 1 armeno-catolică, 1 greco-catolică, 1 evangelică, 6 sinagoge. E universitate cu 4 facultăţi (drept, filozofie şi litere, ştiinţe şi teologie) şi numeroase şcoale de diferite grade: 6 licee de băeţi, 2 de fete, o şcoală normală de băeţi şi una de fete, o şcoală profesională de fete, o şcoală comercială pentru băeţi, o şcoală superioară de meserii, o şcoală de ţesătorie, 22 şcoale primare şi 17 grădini de copii. E oraş foarte vechiu: într'un hrisov al lui Alexandru cel Bun din 1408 se vorbeşte despre el.

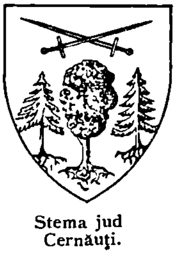

Stema jud Cernăuţi.

CERNE TITUS (*1859) profesor de muzică vocală în Iaşi la Seminariul „Veniamin Costache" de la 1894. A publicat diferite compoziţiuni şi o revistă de specialitate: *Arta* 1883—85 şi 1894—96.

CERNEŢI (sau CERNEŢ), com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Ocolul; după legea 1929 face parte ca sat din com. Cerneşti şi este reşedinţa acesteia. Foarte aproape de Turnu-Severin, a fost cîtva timp socotită ca o suburbie a oraşului. Pînă la 1842 a fost comună urbană şi capitala judeţului. Aci a funcţionat pentru prima dată ca institutor profesorul Ioan Maiorescu, care a înfiinţat şcoală primară în 1836; aci a fost casa lui Tudor Vladimirescu; e şi o veche biserică zidită pe la 1670.

CERNICA ŞTIRBEIU ☛ ŞTIRBEIU.

CERNICA, ① circ. com. jud. Ilfov cu 6 sate (1929). ¶ ② staţie c. f. linia Bucureşti-Olteniţa. ¶ ③ mănăstire jud. Ilfov, lîngă lacul Colentina şi balta Cernica, întemeiată în 1608 de Vornicul Cernica Ştirbeiu şi refăcută în 1781 de călugări de la Sf. Munte.

CERNOVICI ARSENIE (†1706), patriarh sîrb.

CERTEJUL-DE-SUS, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Şoimus, 5999 loc.

CERTEZE, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Oaşu; 7306 loc.

CERŢEŞTI, circumscripţie com. jud. Tutova, plasa Ghidigeni cu 13 sate (legea 1929).

CERVANTES SAAVEDRA MIGUEL (*1547 †1616), mare scriitor span. Duse o viaţă de aventuri, fu robit de piraţi. Pr. op. *Galatea*, (dramă pastorală în versuri (1584), *Viaţa din Algeria*, dramă, şi mai ales *Don Chijotte* (1605). Aceasta din urmă s'a tradus în româneşte, dar nu întregime de Heliade Rădulescu (1840), de A. Luca (1909), de Stef. Vîrgolici în „Convorbiri Literare" (an. XIV—XXIV).

CERVENIA, com. rur. jud. Teleorman, plasa Zimnicea; 4515 loc. După legea 1929, sat circ. com. Smîrdioasa.

CERVIN, munte (germ. MATTHERHORN) din Alpi, Elveţia: 4.482 m. înălţ.

CESAREA (forma românească veche CHESAREA), oraş în anticitate şi evul mediu în Capadocia; lîngă ruinele lui e astăzi oraşul Kaizarieh. Aci a fost o episcopie creştină pe care a ocupat-o odată Sf.

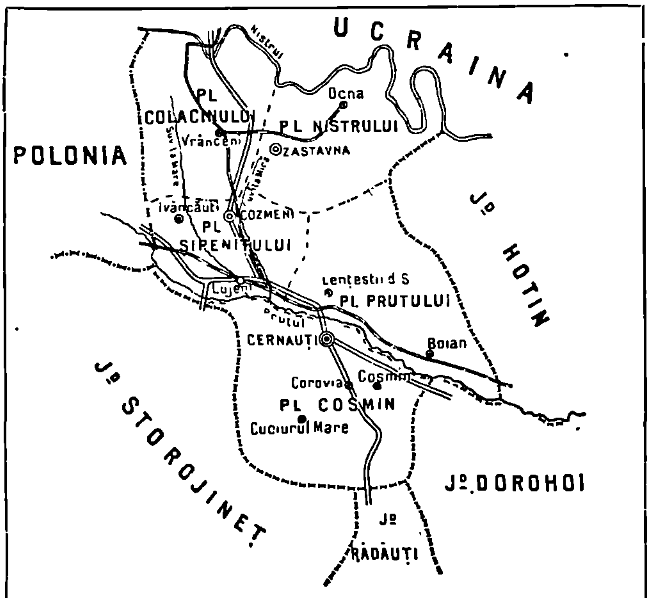

Harta jud. Cernăuţi.

Vasile cel Mare. Pentru a se perpetua amintirea ei, Sinodul din Constantinopol în timpul patriarhului Sofronie a decis, la 10 Oct. 1776, ca mitropolitul din Bucureşti să poarte şi titlul de „locţiitor al Chesareei Capadociei".

www.dacoromanica.ro

CESENA IERONIM DE, medic venețian venit în Moldova în 1504 pentru a îngriji pe Ștefan cel Mare. El împreună cu alți doi medici, făcură o operație domnului, care însă se stinse după cîteva zile.

CETATEA ① com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat; 5049 loc. Port la Dunăre. Circ. com. cu 4 sate. Împrejur sînt vii. Aci s'au dat lupte între Turci și Ruși în 1853. ¶ ② **C.-ALBĂ**, jud. în Basarabia; cap. *Cetatea-Albă*; supr. 7.595 km. p. 374.806 loc. (1922); are 8 plăși, 1 com. urbană. 103 com. rurale (1926); are 28 cooperative de aprovizionare cu un capital de 906.000 lei (1925); face parte din circumscripția Curții de Apel din Chișinău; are 44 grădini de copii și 276 școale primare; ține de eparhia episcopiei din Cetatea Albă. ¶ ③ **C.-ALBĂ**, municipiu, cap. jud. Cetatea-Albă, așezat pe Limanul Nistrului; 33900 loc, (1923; are 1 liceu de băieți „Principele Mihaiu", înființat 1879, 1 liceu de fete, înființat 1872, 1 școală normală, 9 școale primare de stat; 6 biserici ortodoxe, 1 bis. catolică. 1 protestantă, 1 baptistă, 1 molocană, 1 armenească, 4 sinagoge; are 1 spital; stație c. f. terminus linia Basarabeasca - C. A. Este un oraș foarte vechiu. Aci a fost în vechime o colonie grecească *Leucopolis*. Genovezii au stăpînit-o în evul mediu și i-au zis *Mavrocastro*. Mai tîrziu Turcii au numit-o *Akkerman*, ceeace corespunde și cu numele romănesc și cu cel rusesc *Bielgorod*. Alexandru cel Bun înlătură stăpînirea genoveză și Cetatea rămase a Moldovei, fiind un loc de trecere pentru mărfuri, prin portul ei, din spre Polonia spre S. și din spre Turcia spre N. pînă cînd Turcii o cuceriră, în timpul lui Ștefan cel Mare (ca. 1484). De atunci ea a fost centrul puterii Tătarilor Nogai; a fost luată de Ruși 1770, 1789 și dată înapoi. Dela 1806 a rămas în posesia Rusiei pînă în 1917, cînd Basarabia s'a întors la patria - mamă. Aci s'a încheiat *convențiunea de la Akkerman* (25 Sept. 1826 între Turcia și Rusia. ¶ ④ **CETATEA ALBĂ ȘI ISMAIL**. episcopie, fundată în 1925, cu reședința în Ismail, cuprinzînd județele: *Cetatea-Albă*, *Ismail* și *Cahul*. Primul episcop a fost *Nectarie Cotlarciuc*; azi este *Justinian Teculescu*. ¶ ④ **C.-BABEI**, pisc pe Bucegi. ¶ ⑤ **C. DE-BALTĂ**, c. r. jud. Tîrnava mică; plasa Tîrnava Sîn-Martin. St. linia Blaj-Praid. Aproape sînt ruinele unei vechi cetăți despre care se vorbește de multe ori în istoria noastră: Ștefan cel mare a cucerit-o în 1469 și o stăpînit-o cași Petru Rareș (acesta cu oarecare întrerupere). Mai tîrziu Domnitorii Moldovei, deși au revendicat-o, nu au putut s'o reia. ¶ ⑥ **C.-DE-FLOCI**, fost oraș jud. Ialomița pe malul stîng al Ialomiței pe Dunăre aproape de Piua-Petrei. Se vorbește despre el în sec. XVI și XVII, cînd era capitală de județ și port important, pe unde se exportau mărfuri, mai ales, se vede, lînă (de unde și numele). In s. XVIII a decăzut și pe la sfîrșitul secolului locuitorii s'au risipit. ¶ ⑦ **C.-FETEI**, ruine în jud. Vlașca aproape de com. Căciulați și Balotești. ¶ ⑧ idem în jud. Ialomița aproape de satul Valea Seacă. Despre ambele circulă legenda că au fost aci cândva organizată rezistența contra dușmanilor de către armate comandate de o fată. ¶ ⑨ **C.-NEAMȚULUI**, ruine com. Vînători jud. Neamț, pe o culme rîpoasă. Zidită probabil de cavalerii teutoni pe la 1200, a servit Domnitorilor Moldovei ca loc de apărare în timpul luptelor. Se vorbește despre ea pe timpul lui Ștefan cel Mare și pe timpul lui Const. Cantemir, cînd a cuprins-o Regele Poloniei Sobieski (1691). Cu vremea s'a ruinat. In literatură, o aflăm în nuvela lui C. Negruzi (Sobieski și Românii) și în piesa lui Alecsandri (Cetatea Neamțului); tînărul Hrisoverghi deplînge, într'o poezie (ca. 1840), lipsa de pietate pentru aceste vestigii ale unui glorios trecut. ¶ ⑩ **C.-VECHE**, st. balneară jud. Sătmar, pe malul Someșului; ape feruginoase. ¶ ⑪ deal și măn. jud. Iași; biserică zidită de Duca Vodă 1672; aci a fost lupta între Moldoveni, ajutați de Tătari, și Austriaci 1716 în timpul lui Mihail Racoviță: fiind ucis Ferentz, comandantul Austriacilor. a fost îngropat aci: *cerdacul lui Ferentz* există și azi.

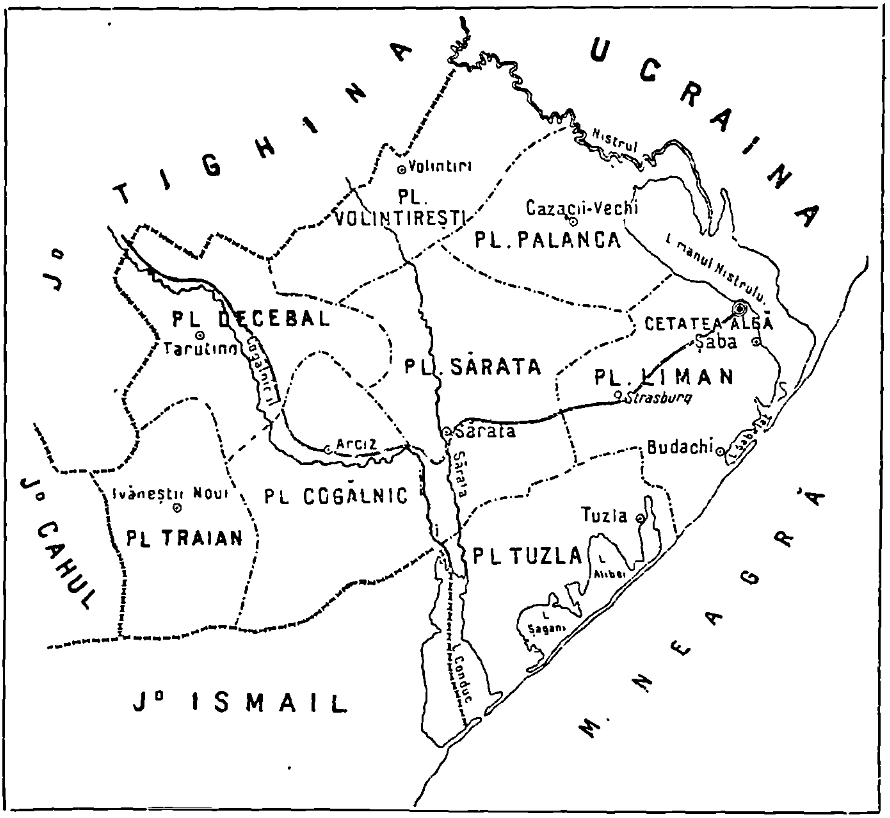

Harta județului Cetatea-Albă.

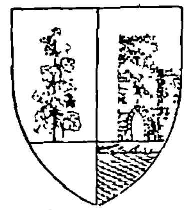

Stema jud. Cetatea-Albă.

CETATEA LUI NEGRU-VODĂ → NEGRU-VODĂ.

www.dacoromanica.ro

CETĂŢUIA ① fostă mănăstire jud. Iaşi, fundată de Duca domnul Moldovei în 1672. Sînt şi ruinele palatului domnesc. ¶ ② mănăstire jud. Vîlcea lîngă Rîmnicul-Vîlcii, fund. de mitrop. Teodosie 1680, refăcută de mitrop. Nifon 1853.

CETERAŞ, munte jud. Huniedoara; vîrf. *Ceteraşul mare* 1077 m. înălţime, *Halteu* 1046 m.; sînt mine de aur, argint, plumb, aramă.

CETINIE (CETINGE), oraş Iugoslavia, cap. Muntenegrului; 4000 locuitori.

CETIRENI, com. rur. jud. Iaşi plasa Copou; 2087 loc. După legea 1929, trecută la jud. Bălţi.

CEUTA, port, Maroc, poses. Spaniei, la strimt.-Gibraltar; 13.000 loc.

CEVENI munţi din masivul central al Franţei.

CEYLAN (sau CEYLON), ins. Ocean Indian, la S. Indiei; 65.000 km. p., 4.000.000 loc.; aparţine Angliei. Aci se fac pescuiri întinse de scoici cu mărgăritar. Cap. *Colombo*.

CÉZANNE [sezan] PAUL (*1839 †1906), pictor francez impresionist.

CEZAR (lat. CAESAR) CAIUS IULIUS, (*100 †44 a. Chr.), om politic şi general roman. Formă primul triumvirat cu Pompeiu şi cu Crassus. Cuceri Galia, dar fu rechemat de Senat. Veni cu armată, trecînd Rubiconul, sili pe Pompeiu să fugă în Orient, îl învinse la Pharsala, fu proclamat dictator. Puterea lui nelimitată excită fanatismul republicanilor, se formă o conspiraţie şi, în ziua idelor lui Marte an. 44, fu ucis în Senat cu 21 de lovituri, căzînd la picioarele statuei lui Pompeiu.

C. I. Caesar.

CHABLIS [şabli], oraş Franţa, 1740 loc, renumite vinuri.

CHAINOI G, pseudonimul sub care Ion Ghica a publicat în 1853 scrierea sa „Dernière occupation des principautés danubiennes".

CHALCOCHONDILAS NICOLAOS (sec. XV.), istoric bizantin. A scris o istorie (în zece cărţi) despre întîmplările din imperiu între 1297—1463. Se găsesc informaţiuni preţioase în legătură cu începuturile statelor româneşti.

CHAMBERLAIN AUSTEN [citeşte: cemberlen] (*1863), om politic englez.

CHAMBERLAIN JOE (*1836 †1914), om politic englez; fruntaş al partidului liberal; în 1886 se despărţi de Gladstone, care susţinea *home-rule* (=autonomia Irlandei şi formă cu Hartington partidul liberal unionist.

CHAMFORT [cit. şamfor] NICOLAS ROCH DE (*1741 †1794), scriitor moralist francez. Pr. op. *Cugetări, maxime şi anecdote.*

CHAMISSO [cit. şa..] ADALBERT DE (*1781 †1838), scriitor german, de origine fr. Pr. op. *Istoria minunată a lui Petre Schlemihl* (1814), tradusă în româneşte de multe ori; în timpul din urmă avem trei traduceri: în 1909 în Bibl. p. toţi şi în Bibl. Minerva, în fine în 1915 (de B. Marian .

CHAMONIX [cit. şamoni], oraş Elveţia la înălţime de 1.050 m.; 2500 loc.

CHAMPAGNE [cit. şampañe], fostă provincie a Franţei. azi formează mai multe departamente; vestită pentru vinurile ei (*şampanie*). Pe aci s'au dat lupte grele, lungi şi vestite în timpul războiului mondial: 1914, 1915 şi Sept. Oct. 1918.

CHAMPOLLION (cit. şam....] JEAN FRANÇOIS (*1790 †1832 , arheolog frncez, a descoperit modul de citire al ieroglifelor egiptene.

CHANTILLY [cit. şantiii], oraş în Franţa; 6000 loc.; fabrică de dantele cunoscute sub acest nume.

CHAPPE [cit. şap] CLAUDE (*1763 †1805), inginer şi fizician fr.; descoperi telegrafia aeriană şi construi primele linii telegrafice în Franţa. Văzînd că i se contestă prioritatea descoperirii, se sinucise. Are o statue în Paris.

CHAPSAL [şapsal] CHARLES PIERRE (*1787 †1858), gramatic francez. Cartea lui (1823), cu Noël, a fost şi în Franţa şi aiurea multă vreme cea mai răspîndită gramatică. La noi prima prelucrare a gramaticii lui este a lui T. Codrescu, Iaşi 1843.

CHAPTAL [şaptal] JEAN (*1756 †1832), chimist francez, a inventat procedeuri practice pentru a fabrica cimenturi, salpetru, alun, şi pentru a vopsi bumbacul.

CHAPUISAT EDOUARD, scriitor şi ziarist elveţian. Conduce *Journal de Genève*. A scris despre istoria contemporană a Greciei.

CHARCOT [cit. şarco] JEAN (*1825 †1893), medic francez, vestit prin lucrările asupra maladiilor nervoase.

CHASLES [şal] PHILARÈTE (*1799 †1873), istoric francez, profesor la Collège de France; membru onorar al Ateneului Român şi al Academiei Române (1871).

CHATEAUBRIAND [cit. şatobriañ] FRANÇOIS RENÉ DE (*1768 †1848), scriitor francez. Călători mult: viaţă agitată. Op. pr. *Atala* (1801), *Geniul creştinismului* (1802), *Martirii* (1809), etc. E unul din întemeietorii romantismului francez. La noi s'a tradus pentru prima dată *Atala* şi *René* în 1839 de Nestor Heruvim, *Aventurile celui din urmă Abenseragiu* de Gr. Gănescu în 1850 şi *Geniul Hristianismului* de Arhim. Dionisie în 1850. După acestea au urmat numeroase traduceri din diferitele lui opere: *Martirii*, 1859, *Atala* şi *René* în Bibl. p. toţi şi Bibl. Minerva, *Ultimul Abenseraj* în Bibl. p. toţi şi Minerva, etc.

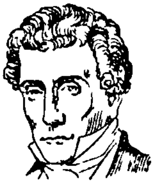
F. R. Chateaubriand.

CHAUCER [clauser] GEOFFREY (* ca. 1340 †1400), poet englez. Pr. op. *Povestiri de la Cantorbery*, tablou al societăţii engleze din sec. XIV.

CHAZARI, popor barbar care a gonit pe Bulgari din ţinuturile Volgăi.

CHEBAPCEA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Tuzla; 2812 loc. După legea 1929 sat circ. com. Divizia.

CHECEA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Jimbolia, compusă din: *C. Română* (2331) loc.), *C. Croată* (931 loc.).

CHEFNEU [cit. şefnö], profesor francez, a avut un „pansion pentru tinerii nobili" în comuna Miroslava jud. Iaşi. In „Albina românească" (Iaşi din Septembrie 1831 se vede o autorizaţie de funcţionare din partea Epitropiei şcoalelor din Moldova. Aci a învăţat Mihail Kogălniceanu.

CHEIA ① com. rur. jud. Vîlcea, plasa Cozia 870 loc.; după legea 1929, sat circ. com. Păuşeşti-Măglaşi; cariere de piatră de var. ¶ ② com. rur. jud. Turda, plasa Mihai Viteazu, 986 loc. Aci se găsesc mine de alabastru. ¶ ③ munte jud. Buzău în locul unde rîul Buzău intră în judeţ. ¶ ④ munte jud. Vîlcea, separă rîul Rîmnic de r. Olăneşti. ¶ ⑤ rîu jud. Vîlcea, unit cu r. Olăneşti, se varsă în Olt în dreptul oraşului Rîmnicul-Vîlcei. ¶ ⑥ rîuşor jud. Prahova, isvoreşte din muntele Bratocea şi se varsă în Teleajen aproape de mân. Cheia.. ¶ ⑦ isvor de ape minerale (iod, sulf, sare) jud. Vîlcea.¶⑧ deal jud. Tulcea aproape de Măcin. ¶ ⑨ mănăstire de călugări jud. Prahova în valea Teleajenului; prima biserică zidită în 1770, a doua în 1790, a treia în 1853. In apropiere e cătunul cu acelaşi nume. Staţiune climaterică (880 metri alt. .

CHEIA TURZII, vale îngustă între două ramuri din munţii Trăscăului, aproape de oraşul Turda.

CHELMENŢI, com. rur. jud. Hotin, reşedinţa, plasa Chelmenţi; 4287 loc. Circ. com. cu 12 sate. 1929).

CHEMIN [cit. şmeñ] **DES DAMES**, şosea lungă în Franţa (dep. Aisne vestită prin luptele necurmate şi cu soartă schimbătoare ce s'au dat în timpul războiului mondial între armatele franceze şi cele germane (Sept. 1914—Oct. 1918 .

CHEN EUGEN, om politic chinez. A susţinut ca

www.dacoromanica.ro

ministru de externe al guvernului din Canton, înlăturarea oricării influenţe streine; a provocat chiar un războiu civil în 1926—27 al Sudului contra Nordului.

CHENDI ILARIE (*1872 †1913), ziarist şi critic român. Născut în Transilvania, a lucrat la ziarele româneşti de acolo; apoi a început să publice articole în revistele din Regat, mai ales în „Sămănătorul", „Viaţa literară", „Convorbiri literare"; mai tîrziu s'a stabilit în Bucureşti, unde a fost pînă la sfîrşitul vieţii funcţionar al Academiei Române. A lăsat mai multe volume de critică literară (*Preludii*, 1903; *Foiletoane*, 1904; *Impresii*, 1908; *Portrete literare*, 1911, de istorie literară (*Zece ani de mişcare literară în Transilvania*, 1901; *Fragmente*, 1905), cîteva traduceri din Ibsen, Sudermann, o colecţie de scrisori ale lui V. Alecsandri 1904 ş. a.

Il. Chendi.

CHENIER [cit. şenie], ANDRÉ (*1762 †1794), poet francez, ofiţer, diplomat, ucis pe eşafod în timpul revoluţiei. In româneşte s'au tradus: *Bolnavul*, de G. Crupenschi, publ. în „Curier de ambe-sexele, Periodul I (1836); *Lampa*, de Virgolici, în „Convorbiri literare" (1872); *Lidea*, de T. M. Stoenescu, în „Literatorul" (1885; *Libertatea*, de Vîrgolici, „Conv. lit." (1888; diferite poezii de A. Naum în vol. de Traduceri, 1890; *Oaristis*, bucolică, de M. Iorgulescu, 1910.

CHENOT [cit. şeno.] ADAM (*1721 †1789, medic din Luxemburgul belgian, stabilit în Sibiu cu ocazia epidemiei de ciumă din 1755, a ocupat funcţiunea de medic şef al Transilvaniei (*protomedicus*), mai tîrziu pe la 1784 a trecut la Viena, însărcinat cu misiuni ştiinţifice de către Iosif II şi poate chiar profesor la Universitate. A publicat un studiu mare despre ciumă: *Tractatus de peste*, Vindobonae 1766.

CHEPEŢ, circ. com. jud. Trei Scaune cu 2 sate.

CHERAMEVS NICOLAE (†1672), profesor grec. După studii în Italia, a fost chemat la Constantinopol, apoi la Iaşi (1670), unde a fost profesor.

CHERELUŞ, c. r. jud. Arad plasa Chişineu; apare în docum. la 1334.

CHERESIG, c. r. jud. Bihor; citată în docum. la 1323; st. c. f. spre Oradia-Mare.

CHERONEA, oraş Grecia antică prov. Beoţia. Aci Filip al Macedoniei a învins pe Greci şi a distrus independenţa Greciei (338 a. Chr. şi Silla a învins pe Mitridate (86 a. Chr.)

CHERSON, oraş în Rusia, pe Nipru; 70.000 loc. Aci s'au refugiat mulţi Români în timpul războiului pentru întregirea neamului şi au fost persecutaţi şi arestaţi de autorităţile noului guvern bolşevic.

CHERSONES, nume dat în vechime mai multor peninsule, între cari *Ch. Tavric* (Crimea), *Ch. Tracic* (Galipoli.

CHERUBINI SALVATOR (*1760†1842), muzicant şi compozitor italian. Op. pr. *Armida* (1782) *Ifigenia* (1788), *Medeea* (1797), *Ali Baba* (1833), opere.

CHESARIE CĂPĂŢÎNĂ (*1784 †1846), episcop al Buzăului. După ce fu directorul unei şcoale private în Bucureşti, se făcu călugăr şi preot, ajungînd econom al Mitropoliei din Bucureşti; episcop al Buzăului 1825 1840; a întemeiat biserici, a reparat mănăstiri, a înfiinţat o şcoală în Buzău, apoi Seminariul (1838, o şcoală vestită de cîntăreţi bisericeşti şi o şcoală de pictură bisericească.

CHESARIE HALEPLIU (†1780, episcop al Rîmnicului între 1773—1780; a fost călugăr şi arhimandrit în Bucureşti; a început tipărirea *Mineelor* traduse de Grigorie Mitropolitul (Ianuarie-Aprilie, pe care a terminat-o Filaret. Fiecare volum este însoţit de o prefaţă cu studii istorice şi religioase.

CHESINŢ, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Lipova; 2131 loc.

CHESTER [cit. cester], oraş Anglia; 39.000 loc.; vestite fabricaţiuni de brînzeturi.

CHEVREUL [cit. şevröl] EUGÈNE (*1786 †1889) chimist franc., profes., director manufacturii Gobelins; membru al Academiei de ştiinţe. Stabili teoria saponificaţiunii, inventă lumînările de stearină, cercetă diferitele reacţiuni în prepararea şi fixarea colorilor pe stofe. Centenarul său a fost sărbătorit într'un mod deosebit.

E. Chevreul.

CHIAJNA, com. rur. jud. Ilfov. plasa Băneasa; 2316 loc. Circ. com. cu 5 sate (legea 1929.

CHIAJNA DOAMNA ☛ KIAJNA.

CHIANTI, regiune în Italia, vestită pentru vinurile sale roşii şi spumoase.

CHIARO ANTON MARIA DEL, Italian din Florenţa, secretar al Domnitorului Constantin Brîncoveanu (din 1709), apoi al lui Ştefan Cantacuzino şi al lui Nicolae Mavrocordat. A publicat în 1718 la Veneţia, o scriere în care, pe lîngă notiţe geografice, înfăţişează epoca lui Brîncoveanu şi viaţa socială a diferitelor clase pe cari le-a cunoscut. E intitulată: *Moderne rivoluzioni della Valachia con la descrizione del paese.* Are şi o hartă făcută de Stolnicul Constantin Cantacuzino. Ediţie modernă de N. Iorga, 1914 şi o traducere rom. de S. Cristian, 1929.

CHIBED, com. rur. jud. Odorheiu, plasa Sîngeorgiul-de-Pădure; 2730 loc.

CHICAGO [cicago], oraş Statele-Unite (Illinois) pe lacul Michigan; 2.700.000 loc; comerţ şi industrie mare (cîrnăţărie şi conserve de carne, lemnării, fabr. de vagoane, etc.); clădiri imense.

CHICHINDA MARE, oraş Jugoslavia (Banat) 24843 loc. (1919).

CHICIUL ① insulă în Dunăre, jud. Constanţa în dreptul Hîrşovei. ¶ ② insulă jud. Ialomiţa aproape de oraşul Călăraşi.

CHILI [cit. cili], stat America de Sud. pe coasta Oc. Pacific; 757.366 km. p.; 3.415.000 loc. Munţi: Anzii; climat f. variat; apele sînt mai mult torente. Cap. *Santiago* cu portul *Valparaiso*. Majoritatea populaţiei de origine spaniolă şi indigenă. Republică cu 2 camere. Producţii: mine, agricultură, păduri.

CHILIA ① insulă în Dunăre în jud. Tulcea, între braţele Chilia şi Sulina; supraf. 2100 km. p.; mai toată acoperită cu stufăriş. ¶ ② braţ al Dunării prin care aceasta se varsă în Marea Neagră; se desface din Dunăre la *Ciatal*, trece în dreptul oraşelor *Ismail* şi *Chilia* şi ajunge la mare; lung. 111 km.; larg 500 m.; se desparte în braţe mici, formînd multe insule. ¶ ③ c. r. jud. Olt. plasa Spineni; după legea 1929 face parte din circ. com. *Făgeţele* şi este centru unui grup de sate cu consiliu. ¶ ④ c. r. jud. Satu-Mare, plasa Arded. ¶ ⑤ oraş numit azi CHILIA NOUĂ, jud. Ismail pe braţul Chilia; reşedinţa plăşii. Are un gimnaziu, 12 şcoale primare, un spital. Aci ar fi fost în sec. IV a. Chr. cetatea Aquillea construită de Alexandru Macedon. In sec. XIV şi XV cetatea aparţinea Ţării-Româneşti; mai tîrziu a trecut în stăpînirea Moldovei; la 1584 a fost ocupată de Turci; la 1770 de Ruşi, cari o pierd pentru a o recuceri în 1790 şi iarăşi în 1806. ¶ ⑥ CH.-VECHE. c. r. jud. Tulcea, plasa Sulina; cuprinde 8 sate; comerciu întins de peşte; întemeiată în urma războiului Crimeei de emigraţi din Basarabia.

CHILLON [cit. şilon[castel fortificat în Elveţia pe lac. Leman lîngă Vevey. Constr. sec. XIII. Pe cînd ţinea de Savoia, a fost închis aci Bonivard. ☛ acest cuv.

CHIMBORAZO, munte în Anzi (America de Sud); 6310 m. alt.

CHIMENIŢUL SEVASTOS (†1702, profesor

www.dacoromanica.ro

grec din Constantinopol. Chemat de Brîncoveanu, 1689, a organizat școala domnească și a fost director între 1689—1702. A tipărit la Snagov (1701) în grecește *Eortologhion* (despre sărbători și teoriile lor, păscălie, ș. a.) dedicată lui Brîncoveanu (se găsește în Bibl. Academiei sub Nr. 126); iar după moartea lui s'a tipărit în București (1703) o *Invățătură dogmatică*, dedicată Țarului Petru Alexievici. (Bibl. Acad. sub. Nr. 140 .

CHINA (**TA CIUNG HUA MIN KUO**), stat în Asia. Se mărginește la N și N-V cu Siberia, la E cu Siberia, Coreea, Marea Galbenă și Marea Chinei, la S cu Indochina și India, la V cu Afganistan.

Supr. 9.650.000 km. p.; 436.000.000 loc.

Statul Chinei se compune din: *China propriu zisă* și țările supuse: *Manciuria*, *Mongolia*, *Tungaria*, *Turchestanul chinez* și *Tibetul*.

China propriu zisă este despărțită de Mongolia printr'un zid lung de 2.450 km., ridicat cu cîteva sute de ani a. Chr.. De China ține și insula *Hainau*.

Teritoriul Chinei este înconjurat de munți spre N-V. și S. și din aceștia o sumă de munți se prelungesc în interior. Partea de E spre mare e mai puțin ridicată. In Mongolia este un mare deșert numit *Gobi*.

Principalele șiruri de munți: *Saiansk* și *Jablonoi* o despart de Siberia; *Altai*, *Tian-Șan*, *Kuenlun*, cari se întind spre centru, despărțind oarecum China în două părți. De India o desparte șirul munților *Himalaia*. Fluvii mari udă mai ales partea de E.: *Hoang-Ho*, *Iang-Ce-Kiang*, *Si-Kiang*.

Cap. **Peiping** (fost Peking). Orașe pr. *Șanghai*, *Canton*, *Hangciu*, *Ciunking*, *Nanking*, *Tientsin*, *Ningpo*, *Fuciu*.

Civilizația chineză este mult mai veche decît cea europeană: ei au cunoscut mai înainte mătasea, scrierea, porțelanul, praful de pușcă, etc. Cu încetul, mai ales în sec. XVIII și XIX, Europenii pătrunseră în statul chinez, obținură dreptul de a se așeza, de a forma chiar colonii și din această pricină se născură uneori turburări și se produseră mișcări xenofobe, cum a fost a boxerilor (1900 .

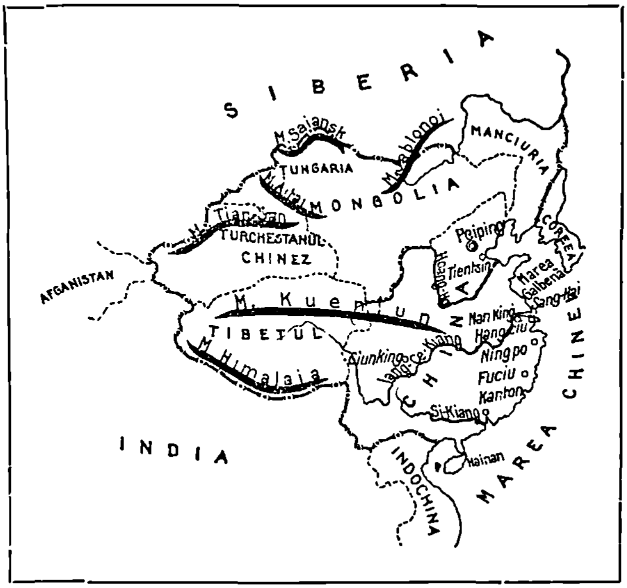

Harta Chinei.

CHIOJDU, com. rur. jud. Buzău, plasa Buzău; 4475 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cislău.

CHIOS ☛ **HIOS**.

CHIOSE-AIDIN, com. rur. jud. Durostor plasa Beibunar; 2605 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cainargeaua-Mare.

CHIOSEA, dascăl român pe la începutul sec. XIX, descris ca persoană și metodă de Ioan Ghica (Scrisori către V. Alecsandri), dar fără alte preciziuni biografice.

CHIPERCENI, com. rur. jud. Orhei, reședință, plasa Chiperceni; 4720 loc. Circ. com. cu 13 sate (1929 .

CHIPRIAN ☛ **CIPRIAN**.

CHIPRIENI, măn. jud. Chișinău, zidită de Ștefan cel mare. Petru Rareș a făcut aici o biserică.

CHIR, sfînt. El și Ioan, alt martir, sînt numiți „doctori fără de arginți", pentrucă cutreerau orașele și satele (în Egipt, pe vremea lui Dioclețian) și, îngrijind pe bolnavi, îi converteau la creștinism. Au fost chinuiți și apoi decapitați. Biserica noastră îi serbează la 31 Ianuarie; iar la 28 Iunie se prăznuește descoperirea moaștelor lor.

CHIRGHIZI ☛ **KIRGHIZI**.

CHIRIAC SIHASTRUL, prăsnuit de biserica ortodoxă la 29 Septembrie. Era pe timpul lui Teodosie cel Mare (379—395). A trăit în Corint; s'a călugărit la vîrsta de 18 ani, a fost egumen la o mănăstire; a trăit pînă la adînci bătrînețe și se povestesc mai multe minuni săvîrșite de el.

CHIRIACESCU PAUL (*1861 †1916 , maior, mort eroic în Dobrogea, în ziua de 5 Septembrie 1916, în fruntea batalionului din reg. 51 de infanterie.

CHIRIACU, com. rur. jud. Vlașca, plasa Dunărea; 3975 loc. Circ. com. cu 8 sate (legea 1929).

CHIRIC, martir, decapitat: prăznuit de bis. ortod. la 15 Iulie.

CHIRICESCU CONSTANTIN (*1863 +1929 , teolog român. După studii la facultatea din Cernăuți, a fost profesor la diferite seminarii și apoi la facultatea de teologie din București (1894 . A mai fost și defensor eclesiastic, director al Cultelor, director al tipografiei cărților bisericești.

CHIRIET-LUNGA, com. rur. jud. Tighina, plasa Ciadîr-Lunga; 2472 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ciadîr-Lunga.

CHIRIL Patriarhul Ierusalimului (* ca. 315 †386 , Sf. Părinte prăznuit de biserica ortodoxă la 18 Martie. Bun predicator și propagandist, hirotonit preot în 345, ajunse patriarh în 350. Intrînd în ceartă cu arhiepiscopul din Cesarea, care era atunci Acachie, sprijinitor al arianismului, a fost chemat în fața unui conciliu, la care n'a voit să se prezinte; a fost totuși depărtat din scaun, pus din nou (359) și iar răsturnat, dar readus de către împăratul Iulian Apostatul. Depărtat de Valens și exilat (367), a fost reîntronat de Grațian (378) și de atunci pînă la sfîrșitul vieții luptă pentru a stabili în biserică unitatea de doctrină.

CHIRIL sfînt (†1444 , patriarhul Alexandriei, prăznuit de biserica ortodoxă la 18 Ianuarie. Nepot al patriarhului Teofil, el l-a urmat în scaun în 412 și a început luptă contra Novațienilor (☛ acest cuv.), închizînd bisericile lor, dar, prin aceasta veni în conflict cu guvernatorul Alexandriei. La 428 începe altă luptă contra Nestorienilor, care culmină prin convocarea sinodului de la Efes (431) și prin depunerea lui Nestoriu; dar partizanii acestuia din urmă excomunicară pe Chiril și pe ai săi. Scăpat prin ajutorul Papei, el fu reintregrat și stabili o mărturisire ortodoxă în 433, primită și de mulți episcopi schismatici și în care se afirmă, între altele, și dogma întrupării lui Isus.

CHIRIL, sfînt, prăznuit de biserica noastră ortodoxă la 9 Iunie. A fost episcop al Gortinei și a murit ucis în timpul epocei de persecuțiune a lui Dioclețian (303 311 .

CHIRIL, mitropolit al Proilaviei pe la 1788.

www.dacoromanica.ro

CHIRIL, episc. eparh. Buzăului 1612—1620.

CHIRILĂ IOAN (*1803†1879), prof. român în Blaj, preot unit, vicar episcopesc în Făgăraş (1846), canonic în Blaj (1862); a lăsat o fundaţiune pentru ajutorul studenţilor.

CHIRILENI, com. rur. jud. Bălţi, plasa Corneşti; 2000 loc. După legea 1929, sat circ. com. Corneşti; întemeiat în sec. XVIII.

CHIRILOVICI SOFRONIE, episcop ortodox al Ardealului (1771), avînd ca reşedinţă Buda pînă la 1783.

CHIRIŢA, personagiu comic (femeie lipsită de cultură care vrea să imite manierele şi limbagiul doamnelor din înalta societate) din mai multe piese ale lui V. Alecsandri (*Chiriţa în Iaşi*, 1850, *Chiriţa în provincie*, 1852, *Chiriţa în voiaj*, *Chiriţa în balon*) inspirat după tipul comic francez *M-me Angot*.

CHIRIUTNEA, com. rur jud. Cahul plasa Traian: 3478 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cazaclia.

CHIRNOGI, com. rur. jud. Ilfov, plasa Olteniţa; 6107 loc. Circ. com. cu 3 sate. (1929).

CHIRSOVA, com. rur. jud. Tighina, plasa Ciadîr-Lunga; 4348 loc. Circ. com. cu 6 sate (1929).

CHISĂLĂU, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Colacinului; 2595 loc. După legea 1929, sat circ. com. Borăuţi.

CHISELET, com. rur. jud. Ilfov, plasa Olteniţa; 2072 loc. După legea 1929, sat circ. com. Mănăstirea. Aci a fost o luptă a lui Mihaiu Viteajul cu Turcii în 1598.

CHIŞAVAS, vîrf în masivul *Grinţies*, alt. 1627 m.

CHIŞCĂRENI, com. rur. jud. Bălţi, reşedinţa plăşii Chişcăreni; are 34 sate (1929); satul central 3360 loc. (1922); fondat înainte de 1782.

CHIŞINĂU ① municipiu, cap. jud. *Lăpuşna*, 133.000 loc. (1922); staţie c. f. linia spre Iaşi şi linia spre Tighina; reşedinţa unei direcţii silvice; reşedinţa unei mitropolii; are o facultate de teologie (care ţine de Universitatea din Iaşi), 4 licee de băeţi („B. P. Hasdeu" înfiinţat 1833, „Mihail Eminescu" înf. 1871, „Alex. Donici" înf. 1910, „Alecu Russo" înf. 1873), 3 gimnazii de băeţi, 3 licee de fete, 1 şcoală eparhială de fete, 1 gimnaziu de fete, 4 şcoale normale, 3 şcoale de comerţ, 3 şcoale profesionale, şcoală de viticultură, 2 şcoale de meserii, 1 şcoală de menaj, 28 grădini de copii şi 48 şcoale primare, mai multe şcoale particulare, Conservator de muzică, Teatru naţional; are 23 biserici ortodoxe, 2 lipoveneşti, 1 baptistă, 1 molocană, 1 catolică, 1 luterană, 1 armeană, 1 templu şi 71 sinagoge evreeşti. Aci este o Curte de apel. Oraşul acesta e pomenit în hrisoave în 1420 şi 1436, dar multă vreme a fost un tîrguşor fără însemnătate. După răpirea Basarabiei, stabilindu-se aici reşedinţa guvernatorului provinciei, s'a refăcut, începînd de la 1834, după planurile unui guvernator Teodorof, în partea mai ridicată, pe cînd oraşul vechiu e în partea mai joasă şi adesea este inundat. Aci s'a proclamat independenţa Basarabiei în 1918 şi apoi Sfatul ţării a votat unirea cu patria-mamă. ¶ ② fost judeţ în Basarabia; de la 1926 se numeşte *Lăpuşna*.

CHIŞINĂU-ARDEAL, staţie c. f. linia Arad-Sântana-Otlaca.

CHIŞINĂU-CRIŞ, com. rur. jud. Arad, plasa Chişineu; staţia c. f. pe linia Arad—Oradea, între Nădab şi Salonta Mare.

CHIŞLA-SALIEV, com. rur. jud. Hotin, plasa Lipcani: 2664 loc. După legea 1929, sat circ. com. Stănileşti.

CHIŞLA-ZANIJEV, com. rur. jud. Hotin, plasa Lipcani; 2340 loc. După legea 1929, sat circ. com. Lipcani.

CHIŞODA, staţie c. f. aproape de Timişoara.

CHITAI, lac jud. Ismail, lung 24 km., largimea maximă de 300 m., primeşte mai multe rîuri, comunică cu Dunărea.

CHIŞTELNIŢA, com. rur. jud. Orhei, plasa Chiperceni; 2680 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ciocîlteiu.

CHITILA, com. rur. jud. Ilfov, plasa Băneasa; după legea 1929 formează o circ. cu 3 sate; staţie importantă lîngă Bucureşti, de unde se desface linia care merge spre Piteşti de cea spre Ploeşti. Aci e o fabrică de zahăr, întemeiată de Nicolae Bibescu, 1876.

CHITUC, lac jud. Tulcea ☛ RAZIM.

CHIŢCANI ① sat jud. Tighina, ţine de com. Căuşani 4749 loc. ¶ ② mănăstire jud. Tighina zisă şi *Noul Neamţ* aproape de confluenţa Botnei cu Nistrul, întemiată în 1864 de călugări fugiţi de la mănăstirea Neamţ după secularizarea averilor mănăstireşti.

CHIŢORANI, sat jud. Prahova, plasa Tîrgşor. Vii numeroase.

CHIŢU GHEORGHE (*1828†1897), om politic şi scriitor român. A luat parte la mişcarea de la 1848 din Bucureşti; după aceea a stat în Viena pentru studii şi în 1857, întorcîndu-se, a fost magistrat şi apoi om politic, fiind ales de multe ori deputat şi senator; a fost şi ministru de mai multe ori: 1876 (Instrucţie, sub prez. lui M. Costache-Epureanu), 1876—78 (Instrucţie sub prez. lui I. C. Brătianu), 1881 (Finanţe), 1882 (Justiţie), 1882 (Interne), 1884 (Instrucţie). In 1879 a fost ales membru al Academiei Române. A publicat cîteva studii de filologie şi istorie în diferite reviste.

G. Chiţu.

CHIUPRULI ☛ KIUPRULI.

CHMIELNICKI BOGDAN ☛ HMIELNICKI.

CHOISEUL-GOUFFIER [cit. : şoazől gufie] GABRIEL CONTE (*1752†1817), arheolog şi diplomat francez. A fost ambasador la Constantinopol între 1784—1792, cînd a fost înlocuit de guvernul revoluţiei. S'a refugiat în Rusia şi, trecînd prin Bucureşti, a avut convorbiri cu Domnitorul Mihail Şuţu, căutînd a împiedeca printr'însul răsunetul ideilor revoluţiei în Principate. In 1802 s'a întors în Franţa şi în timpul restauraţiei a avut şi rol politic, pe lîngă cel literar.

CHOMETOWSKI STANISLAV, voevodul Mazoviei, sol trimis de August, regele Poloniei, la sultanul Ahmet IV în anii 1712—14. In relaţia sa — versificată — vorbeşte despre Moldova şi despre Nicolae Mavrocordat, care domnea atunci pentru a doua oară.

CHOPIN [cit. şopeⁿ] FREDERIC (*1810†1849), pianist şi compozitor polonez de origine franceză. Trăi în Austria, Germania, Franţa. Op. pr. *Vals în mi bemol*, *la minor*, *re bemol*, *do diez*, *Scherzo în si bemol*, *concerto*, *Preludii*, *Marşul funebru*.

Chopin.

CHRISANT ☛ HRISANT.

CHRISOSTOM ☛ HRISOSTOM.

CHRISOVERGHI ☛ HRISOVERGHI.

CHRISTOPOL ☛ HRISTOPOL.

CHRISTOS ☛ HRISTOS.

CHRZANOWSKI ADALBERT (*1788†1861), general polon, a servit în armata rusă şi a luat parte la luptele Ruşilor contra Turcilor 1829.

CHRZANOWSKI W., agent al Poloniei la Constantinopol. A lăsat un manuscris cu mai multe scrieri în care vorbeşte despre o călătorie prin Moldova şi dă relaţii interesante. Ms. e datat: Varsovia 1780.

CHUR (fr. COIRE, ital. COIRA), oraş cap. cantonului *Graubünden* (Grisons, Grigioni) din Elveţia; 15.000 loc.

CIACOVA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, reşedinţa plăşii Ciacova; 4060 loc.; staţie c. f.; pe linia laterală între Iebel şi Giera; are un gimnaziu de băeţi şi o şcoală de agricultură.

CIADÎR-LUNGA, com. rur. jud. Tighina, reşedinţă, plasa Ciadîr-Lunga,; compusă din 8

www.dacoromanica.ro

sate; st. c. f. între Reni şi Basarabeasca; are un gimnaziu.

CIAHA, rîu, udă jud. Cetatea Albă şi Tighina, se varsă în Cohilnic aproape de satul Arţiz.

CIAICOVSKI (TSCHAJKOWSKY) PETRU (*1840 †1898), muzicant şi compozitor rus.

CIALDINI ENRICO (*1813†1892), revoluţionar italian, colonel în războiul pentru indep. (1848—49), general în războiul Crimeei (1853); ministru, ambasador în multe rînduri.

CIAMURLIA, circ. com. jud. Caliacra cu 8 sate (1929).

CIBELE (=CYBELE), pers. mitol. grec; personificarea forţelor productive ale naturii (agricultură, mine, păduri, etc.).

CIBIN, afluent pe dreapta Oltului, trece prin oraşul Sibiu.

CICA CONSTANTIN (*1847 †1930), general român. S'a distins în luptele războiului pentru independenţă. In războiul pentru întregirea neamului a fost chemat în activitate şi a comandat corpul III teritorial.

CICERONE (CICERO MARCUS TULLIUS (*106 †43 a. Chr., orator, om politic, filozof latin. Questor, edil, consul, denunţă conjuraţia lui Catilina, obţinu de la Senat pedepsirea cu moarte a tovarăşilor acestuia cari se găsiră în Roma. Tribunul Clodius ridică în contră-i acuzaţia că ar fi făcut să se ucidă cetăţeni fără votul poporului; Cicerone, fricos, se exilă şi i se confiscară bunurile, iar casa-i fu dărîmată (58); dar peste un an i se recunoscu dreptatea, fu adus în trimf şi i se clădi o casă pe socoteala statului. Nehotărît în politică, în epoca marilor turburări provocate de rivalitatea între Pompeiu şi Cezar, lăudă pe acesta, dar se bucură cînd fu ucis şi apoi se declară contra lui Antoniu, care voia să cultive memoria dictatorului, pronunţă contra lui vestitele *Filipice* şi de aceea, cînd se formă triumviratul al doilea (Antoniu, Octavian şi Lepid), fu prins şi ucis, iar capul lui fu expus la tribuna publică.

M. Tullius Cicero.

Scrise foarte mult: opere filozofice (*Despre natura zeilor*, *Despre destin*, *Despre bătrîneţe*, *Despre amiciţie*, etc.), retorice (*Despre orator*, *Despre oratorii vestiţi*, *Oratorul*, *Despre cei mai buni oratori*, etc.), politice (*Despre stat*, *Despre legi*, etc.), afară de discursuri, pe cari le-a lăsat redactate (*Contra lui Verres*, *Despre legea agrară*, *Catilinarele*, *După întoarcere*, *Pentru Milone*, *Pentru Marcellus*, *Filipicele*, etc.) şi de pledoariile judecătoreşti (*Pentru Rosciu*, *Pentru Rabiriu*, *Pentru poetul Arhias*, etc.). De la el au rămas şi foarte multe scrisori. In româneşte s'au tradus unele din operele lui în epoca latinizării limbii (*Dispreţul morţii*, de G. Antonescu, 1858, *Catilinarele* de A. Zanc, 1875, *Filippicele* de D. A. Laurian, 1875); altele mai tîrziu: *Despre amiciţie* de N. Crupenski, 1894 şi alta 1898; *Brutus* de F. Mitrescu, 1905; *Despre bătrîneţe* de C. S. Stoicescu, 1908; *Catilinarele* de Damianovici, 1914, iar prima de G. Adamescu în vol. Elocvenţa română, 1894, şi de Sgîrcea, 1922; *Despre orator* de G. Neştian, 1925; *Verinele* de I. Suchianu, 1925; *Pentru Arhias* de G. Popa Lisseanu, 1925.

CICEU, fostă cetate în Ardeal (ruinele se văd lîngă Dej.) E amintită la 1304. A fost stăpînită cînd de Voevodul Transilvaniei, cînd de Regele Ungurilor, iar la 1479 a fost dăruită de Mateiu Corvin lui Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei. Răpită pentru cîtva timp din mîna lui Petru Rareş, a fost cucerită şi a rămas în posesiunea Domnilor Moldovei — împreună cu ţinuturile dinprejur pînă în vremea lui Alexandru Lăpuşneanu, care a pierdut-o definitiv.

CICEU, com. rur. jud. Ciuc, plasă Centrala; 2200 locuitori.

CICHINDEL (sau ŢICHINDEL) DIMITRIE (†1818), preot şi profesor român din Banat. A fost învăţător începînd de la 1794, paroh în Becicherecul-mic, cîtva timp preot militar (1805), apoi profesor la şcoala pedagogică din Arad (1812), unde a avut mari lupte cu oamenii mitropolitului sîrb din Carlovăţ, cari căutau să împiedice introducerea unui spirit prea românesc în preoţime şi învăţătorime. Aceştia au reuşit să-l înlăture în 1814. Opere pr. *Sfaturile înţelegerii cei sănătoase*, Buda 1802; *Adunare de lucruri moraliceşti*, Buda 1808; *Filosoficeşti şi politiceşti prin fabule moralnice învăţături*, Buda, 1814, după scriitorul sîrb Dositeiu Obradovici.

D. Cichindel.

CICIAGOV PAVEL VASILIEVICI, (*1765 †1849 amiral rus. A fost ministru al marinei. În 1811 comandantul flotei din Marea Neagră şi al armatei ruseşti de ocupaţie în Principate. A luat măsuri pentru o bună administraţie, dorind a curma abuzurile, dar a stat prea puţin.

CICHORIUS CONRAD arheolog şi filolog german. Profesor la Universitatea din Breslau. A publicat studii despre columna lui Traian, despre trofeul de la Adamclisi. A făcut multe călătorii în ţară. E membru onorar al Academiei Române (1914).

CICLADE (=CYCLADE), insule în Marea Egee; numite aşa, fiindcă formează ca un cerc.

CICLOPI (=CYCLOPI), pers. mitol. grec.: uriaşi cari aveau numai un ochiu în frunte; după unele credinţe, erau fierari; după altele, păstori.

CICLOVA-ROMÂNĂ, com. rur. jud. Caraş, plasa Oraviţa; 3267 loc.

CICLOVINA, fost schit, jud. Gorj lângă mân. Tismana.

CID, person. parte legendar spaniol (sec. XI, mare luptător, erou, om politic. Din poveştile despre viaţa lui se inspirară mulţi poeţi spanioli (Abbe, de Castro, Diamante), francezi (Corneille, Delavigne, Hérédia).

CIHAC ALEXANDRU (*1825 †1887, fiul lui Iacob, filolog român. A publicat *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I Frankfort 1870, Vol. II 1879. Membru onorar al Academiei Române (1872.

CIHAC IACOB (*1800 †1888, medic şi naturalist român; înfiinţă în Iaşi prima societate de medici şi naturalişti (1834. A fost membru onorar al Academiei Române (1872).

CIIŞIA, com. rur. jud. Cahul plasa Traian· 8011 loc. Trecută prin legea 1929 la jud. Cetatea-Albă.

CILIBI MOISE (*1815 † 1866, Evreu negustor ambulant în Bucureşti, autor al unor maxime şi observaţiuni satirice, adunate şi tipărite de M. Schwarzfeld (1883, din cari un extras în colecţia „Pagini alese" (Cartea Românească).

Dr. I. Cihac.

CILIBIA, staţie c. f. linia Buzău-Brăila.

CILIC, mănăstire de maici jud. Tulcea pl. Isaccea; întem. 1835 de Arhiereul Atanasie Lisivencof.

CILICIA, se numea în vechime o parte din Asia mică, la V. de Siria; azi vilaetul Adana.

CILIENI, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Oltu-de-Jos; 2988 loc. După legea 1929, sat circ. com. Isbiceni.

CIMABUE GIOVANI (*1240 † ca. 1302, pictor şi arhitect italian; adversar al tipurilor convenţionale, recomanda apropierea de natură. Op. pr. *Fecioara cu îngeri* (Paris, Louvre).

CIMAROSA DOMENICO (*1749†1801, compozitor italian; publică 60 de opere, afară de cantate, oratorii, etc.

CIMBRI, popor germanic, apare pe la 115 a.

www.dacoromanica.ro

Chr., atacând pe Celţi; uniţi cu Teutonii, bătură în multe rînduri armatele romane, prădară Spania, dar fură exterminaţi de Marius în lupta de la Vercelle (101 a. Chr.).

CIMERIENI, popor din antichitate, au locuit pe ţărmii Mării Negre şi au pătruns în Lidia (Asia mică). prin sec. VII a. Chr.

CIMIŞLIA, com. rur. jud. Tighina, reşedinţă plasa Cimişlia, 6246 loc. In această com. este un spital şi un gimnaziu de băeţi. Cicumscripţie comunală cu 15 sate (1929).

CIMPOIUL, ziar săptămînal ilustrat, sub redacţia lui Fr. Damé, a apărut în Bucureşti între 1882—1891.

CINCĂU, circumscripţie com. jud. Cernăuţi cu 6 sate (legea 1929).

CINCINAT (— lat. CINCINNATUS) (460 a. Chr.), consul şi dictator roman, vestit pentru simplicitatea vieţii şi lipsa de ambiţie politică.

CINCU, com. rur. jud. Făgăraş, reşedinţă, plasa Cincul; 2537 loc.

CINEAS (†277 a. Chr.), ministru al Epirului, trimis de regele Pirus ca mijlocitor de pace la Roma.

CINISEUŢI, com. rur. jud. Orhei, plasa Rezina; 4592 loc. Are un gimnaziu mixt. Circumscripţie com. cu 13 sate (1929).

CIOARA, com. rur. jud. Fălciu plasa Drînceni; 2240 loc. După legea 1929, trecută la jud. Cahul.

CIOARA-DOICEŞTI, com. rur. jud. Brăila, plasa Viziru; 2060 loc. După legea 1929, sat circ. com. Insurăţei.

CIOBANU, com. rur. jud. Constanţa plasa Hîrşova; 2164 loc. După legea 1929, sat circ. com. Horia.

CIOBANU ŞTEFAN (*1883), profesor român basarabean. A fost profesor şi director al liceului „Alecu Ruso" din Chişinău, azi e profesor la facultatea teologică din acel oraş. Membru al Academiei Române (1918). A publicat studii asupra lui *Dosofteiu*, asupra lui *D. Cantemir* şi asupra raporturilor culturale şi politice între Basarabia şi vechiul Regat. Mai însemnată dintre acestea din urmă: *Basarabia*, 1926, şi *Unirea Basarabiei* (Documente şi studii), 1929.

CIOBANUL, supranumele lui Mircea III ☛ MIRCEA.

CIOC, circumscripţie comunală jud. Odorheiu, cu 3 sate (1929).

CIOC MEIDAN, com. rur. jud. Tighina, plasa Cogâlnicu; 3097 loc. După legea 1929, sat circ. com. Româneşti.

CIOCADIA ① sat, jud. Gorj, ţine de com. Albeni. ¶ ② pîrău jud. Gorj, se varsă în Gilort la satul Bengeşti.

CIOCAN IOAN, profesor român în Transilvania. A colaborat la ziarul „Albina" din Viena (1866-1876), a fost profesor la liceul din Năsăud (1878) şi mai tîrziu i s'a încredinţat catedra de limba şi literatura română la Universitatea din Pesta.

Ioan Ciocan.

CIOCĂNEŞTI, ① com. rur. jud. Cîmpulung plasa Dornei; 1221 loc. ¶ ② c. r. jud. Ialomiţa plasa Ciocăneşti, 4671 loc. Circumscripţie com. cu 8 sate. ¶ ③ c. r. jud. Ilfov, odinioară orăşel, plasa Buftea-Bucoveni; 2587 loc. Circumscripţie cu 5 sate. In apropiere e staţia c. f. cu acelaşi nume pe linia Bucureşti-Piteşti.

CIOCÎLTENI, com. rur. jud. Orheiu, plasa Teleneşti; 2047 loc. Circumscripţie comunală cu 19 sate (1929).

CIOFRÎNGENI, circumscripţie com. jud. Argeş, cu 23 de sate (legea 1929).

CIOLAN, mănăstire de călugări, jud. Buzău, întemeiată pe la 1590 de Doamna Neaga; reclădită în sec. XVIII, îmbunătăţită de Episc. Chesarie 1818.

CIOLĂNEŞTII-DIN-DEAL, com. rur. jud. Teleorman, plasa Balaci, 4000 loc. Circumscripţie comunală cu 5 sate.

CIOPLEA, sat în jud. Ilfov; după legea 1929 formează comună suburbană a Bucureştilor împreună cu satul Dudeşti, sub numele *Dudeşti-Cioplea*. Aci a fost un seminariu catolic; azi e un azil de bătrîni.

CIORANI, com. rur. jud. Prahova, plasa Drăgăneşti; 3755 loc. Are o şcoală de economie casnică. Circumscripţie com. cu 6 sate.

CIORĂŞTI, circumscripţie com. cu 9 sate, jud. Rîmnicu-Sărat, plasa Măicăneşti.

CIOREŞTI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Nisporeni; 2583 loc. După legea 1929, sat circ. com. Nisporeni.

CIOROGÎRLA, mănăstire de maici zisă şi *Sămurcăşeşti*, lîngă satul cu acelaşi nume.

CIPARIU [ţipar] TIMOTEIU (*1805 †1887), filolog român. A fost preot şi profesor la Gimnaziul şi la Seminariul din Blaj şi canonic la catedrala greco-catolică din acel oraş. A luat parte la mişcările din 1848, a fost membru al comitetului naţional şi delegat al naţiunii la Împărat; atunci a redactat ziarul *Observatorul*. De atunci s'a consacrat activităţii literare. A fost între întemeietorii *Asociaţiei Transilvane* şi membru al Academiei Române numit la întemeiere (1866). El a redactat *Gramatica limbii române* premiată de această Societate (1869 — 1877). Op. pr. *Crestomatie* sau *Analecte literare* (1858 Blaj), prima lucrare de acest fel, în care a publicat texte vechi româneşti, unele necunoscute pînă la el; *Principia de limbă şi scriptură* (Blaj 1866), în care îşi ex. pune teoriile sale privitoare la limbă şi ortografie. Deşi aceste teorii (bazate pe principiul etimologic) nu mai sînt împărtăşite azi, meritele sale sînt deosebit de mari pentru istoria desvoltării acestei ramuri de activitate şi deaceea a fost numit *părintele filologiei române*.

Tim. Cipariu.

CIPRIAN (sau CYPRIAN, CHIPRIAN), sfînt prăznuit de bis. ortod. la 2 Octombrie. Era Grec din Asia mică, născut şi crescut în păgînism şi cunoscut ca practicant al procedeelor superstiţioase ale magiei (i se zice *Magul*). După o viaţă de excese, se converti şi suferi martiriul şi moartea în epoca persecuţiilor lui Diocleţian (303—311). Serbarea amintirii lui este în aceeaşi zi cu a JUSTINEI (☛ acest cuv.), sub a cărei influenţă se creştină împreună cu un amic care iubea pe această fată.

CIPRIAN, sfînt (*210 †258), episcop al Cartaginei. A fost unul din sf. părinţi ai Bisericii, cel care a stabilit obiceiul de a boteza pe copii imediat după naştere. Advocat distins, literat, foarte bogat, s'a creştinat la vîrsta de peste 30 de ani şi curînd a ajuns episcop. A reuşit să scape cu viaţă în timpul presecuţiilor lui Decius şi, după trecerea furtunei, a procedat la organizarea ierarhiei bisericeşti. In această operă a venit în conflict şi cu papa din Roma, care pretindea că are supremaţie peste întreaga biserică creştină şi cerea să numească el pe capii bisericilor din Orient. Ciprian a susţinut teza egalităţii diferiţilor patriarhi sau mitropoliţi şi a avut de partea lui pe cei mai mulţi episcopi din Asia şi Africa. Excomunicat de papa, a avut nenorocirea să vază venind asupră-i noile persecuţii ale lui Valerian (257) şi, arătîndu-se dîrz în apărarea credinţei, fu ucis. Dela el au rămas multe scrieri, între cari unele se ocupă cu chestiuni de doctrină (*De gratia Dei*, *Adversus Iudaeos libri tres*, *De mortalitate*), altele cu chestiuni de organizaţie (*De unitate ecclesiae catholicae*, *De oratione Dominica*), ş. a.

CIPRIU MARCU, profesor grec în Bucureşti la Academia Domnească pe la 1790.

www.dacoromanica.ro

CIPRU, insulă în Marea Mediterană; supraf. 9282 km. p., 300.000 loc. A fost cedată de Turcia Angliei în 1878.

CIRCA [ţîrcă] IEREMIA, profesor român. A predat limba latină la liceul Mateiu Basarab din Bucureşti. Adept al teoriilor lui A. Pumnu, a publicat o gramatică latină (1872) şi a căutat să infiltreze în şcolarii săi teoriile pe cari le susţinea.

CIRCA IOAN, preot român în Transilvania, a fost promotorul unei propagande pentru trecerea Românilor la calvinism. (pe la 1700).

CIRCASIA, ţinut în Caucaz, ai cărei vechi locuitori, numiţi *Circasiani* sau *Cerchezi*, au emigrat în cursul anilor, mai ales în secolul XIX, şi s'au risipit în Asia mică fără a forma o grupare importantă.

Circasian.

CIRCE, pers. mitolog grec, zeiţă şi ghicitoare, avea putere să schimbe pe oameni în diverse animale (porci, urşi, ş. a.)

CIREŞOAIA, înălţime în Carpaţi (altit. 772 m.) la S. de Tîrgu-Ocna, între aceasta şi Slănic. Aci s'a dat o vestită luptă în zilele de 9—11 Septembrie 1917.

CIRIL (=CYRILL) (*827 †869), călugăr slav, episcop; după ce studiă la Constantinopol, răspîndi creştinismul printre Slavi, împreună cu fratele său Metodiu; traduse Biblia, inventă un alfabet; izbuti a face ca liturgia slavonă să fie recunoscută de Papa Adrian II. Amîndoi fraţii au fost proclamaţi sfinţi.

CIRIL LUCARIS (*1572 † ca. 1636), patriarh grec, Alexandria şi Constantinopol, încercă să introducă protestantismul, dar nu izbuti; fu exilat şi asasinat.

CIRU (=CYRUS) (sec. VI a. Chr.), întemeietorul imperiului Perşilor, scăpîndu-i de dominaţiunea Mezilor; cuprinse Babilonia şi făcu unul din cele mai puternice state ale antichităţii.

CISLĂU, com. rur. jud. Buzău, cuprinde 25 sate (legea 1929) cu centrul în Cislău, aşezat pe malul rîului Bîsca-Chiojdului; aci e o importantă herghelie a statului; aci a fost o mân. întem. de Doamna Neaga, rezidită de episc. Metodie 1749 şi de episc. Chesarie 1839. Staţie c. f. linia Buzău-Nehoiaş.

CISNĂDIE, com. rur. jud. Sibiu, plasa Turnişor; 3500 loc. In această comună se află o fabrică de postav; staţie c. f. pe linia de la Sibiu spre Vinţ; are o şcoală de meserii şi şcoale primare.

CIŞMEAUA-ROŞIE, la început fîntînă în Bucureşti, apoi numele unei părţi din Podul Mogoşoaei (Calea Victoriei de azi) care cuprindea şi din strada zisă a Fîntînei (Str. Berthelot de azi). Acolo era o casă în care Domniţa Ralu, fiica Domnitorului Caragea, făcuse un teatru pe la 1814.

CIŞMEAUA-VĂRUITĂ, com. rur. jud. Ismail, reşedinţă plasa Ialpug; 4698 loc. Circumscripţie com. cu 4 sate.

CIŞMELE, circumscripţie com. jud. Ismail, cu 7 sate (1929).

CIŞMICHIOI, com. rur. jud. Ismail, plasa Reni; 3434 loc. Circumscripţie com. cu 6 sate (1929).

CIŞMIGIU, lac şi grădină mare în Bucureşti. Numele vine de la cuv. *Cişmigiu* = supraveghetor peste cişmele, funcţiune foarte importantă pentru edilitatea Bucureştilor, unde, de prin sec. XVII, se simţi nevoie a se aduce apă din isvoare mai mult sau mai puţin depărtate de oraş şi a se pune la dispoziţia locuitorilor în fîntîni (sau cişmele). Şeful cişmigiilor (marele Cişmigiu) locuia în apropiere de acest lac, care se numea în sec. XVII *lacul lui Duca Neguţătorul* (şi de aci numele, generalizat în sec. XVIII). In sec. XIX făcîndu-se grădină în jurul lacului, a devenit loc de preumblare şi petrecere. Pe la mijlocul secolului, aci obişnuiau să se adune pensionarii, funcţionarii etc. Ea a fost subiect de inspiraţie pentru diferite poezii satirice (Al. Sihleanu, N. Orăşanu, ş. a.) şi ocupă un loc interesant în „Convorbirile economice" ale lui Ion Ghica.

CITY [siti], cartier din Londra, centrul afacerilor comerciale.

CIUBĂR VODĂ, domn al Moldovei pomenit de cronicarul Grigore Ureche, ar fi domnit după Petru, pe la 1450. Xenopol socoteşte că ar fi vorba, în realitate, de un general ungur *Csupor* (citeşte: Ciupor), care ar fi guvernat cîtva timp Moldova după gonirea lui Petru şi poporul ar fi deformat cuvîntul unguresc în *Ciubăr* şi, după un studiu al lui Gaster, poporul ar fi născocit povestea că l-au mîncat şobolanii.

CIUBĂR-VODĂ, personagiu tragi-comic din drama lui V. Alecsandri, *Despot-Vodă*.

CIUC ① şir de munţi în Carpaţi, aşezat între rîul Trotuş şi rîul Oituz. ¶ ② jud. în Transilvania, cap. *Miercurea Ciucului*; supr. 5065 km. p., 141.421 loc. (1923); are 4 plăşi, 2 com. urbane, 4 com. suburbane şi 53 com. rurale (1926); ţine de circ. Curţii de Apel din Tîrgu-Mureş; are 18 grădini de copii şi 67 şcoale primare, (1929).

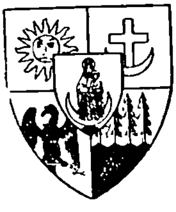
Stema jud. Ciuc.

CIUCAŞ, vîrf de munte între Valea Buzăului şi Piatra-Craiului.

CIUCSÎNGIORGIU, com. rur. jud. Ciuc, plasa Sîmartin; 2572 loc.

CIUCEA, staţie c. f. jud. Cluj, linia Cluj—Oradea.

CIUCIULEA, com. rur. jud. Bălţi plasa Glodeni, 2585 loc. După legea 1929, sat circ. com. Balatina. Intemeiat înainte de 1831.

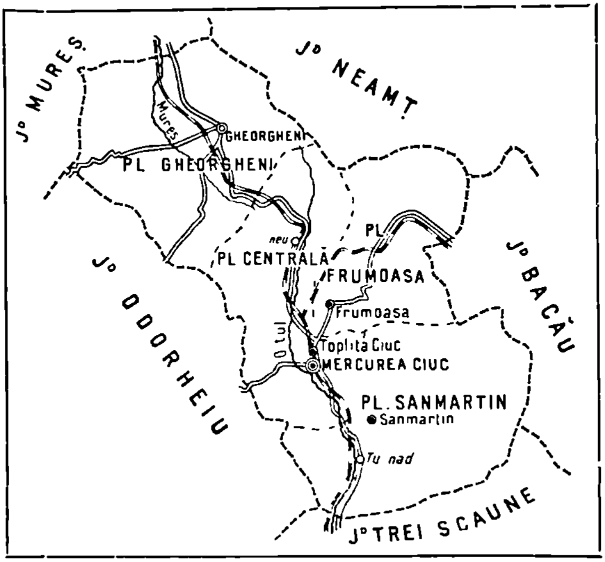

Harta jud. Ciuc.

CIUCIULENI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Vorniceni; 6615 loc. Circumscripţie com. cu 14 sate (1929).

CIUDEIU, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Sireţelului; 4000 loc. Circumscripţie com. cu 3 sate. Staţie c. f. capul unei linii secundare pînă la Carapciul.

CIUDOMIR, vîrf de munte în jud. Bacău.

CIUHUR, rîu, izvoreşte în jud. Soroca, trece în jud. Bălţi, primeşte pîrae şi formează multe heleştee şi se varsă în Prut lîngă satul Costeşti.

www.dacoromanica.ro

CIULENI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian, 3153 loc. După legea 1929, sat circ. com. Diulmeni.

CIULINUL, ziar satiric întemeiat de Ioan Athanasiade, Bucureşti 1883—1885.

CIULNIŢA, staţie c. f. cap de linie spre Călăraşi, se desparte din linia principală Bucureşti-Cernavodă-Constanţa.

CIUMANI. com rur. jud. Ciuc plasa Gheorgheni: 4020 loc.

CIUMEGHIUL, com. rur. jud. Bihor; 2520 loc. Staţie c. f.

CIUMEŞTI ① staţie c. f. jud. Muscel linia Goleşti-Cîmpulung, la 41 km. de Cîmpulung. ¶ ② com. rur. jud. Sălaj plasa Carei; 2107 loc.

CIUPA-LAGĂR, circ. com. jud. Argeş, plasa Dîmbovnic cu 15 sate (1929).

CIUPERCENII-NOI, com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat; 3330 loc. Circumscripţie comunală cu 4 sate (1929).

CIUPERCOVICI ARCADIE (*1823 †1902), mitropolit al Bucovinei. Preot (1847), călugăr (1866), egumen al Mănăstirii Putna, Arhimandrit (1874), Consilier consistoral (1878), Vicar general 1880 arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinei şi Dalmaţiei (1896).

CIUREA, staţie c. f. lîngă Iaşi.

CIUREA IOAN (*1878), profesor la facultatea de medicină veterinară din Bucureşti, membru corespondent al Academiei Române (1927). Cunoscut prin lucrările sale asupra parazitologiei animale.

CIURUBUC, măn. jud. Neamţu, zidit pe ruinele unui schit vechiu pe la 1704.

CIUTULEŞTI, com. rur. jud. Soroca, plasa Cotiugenii-Mari; 2198 loc. După legea 1929, sat circ. com. Floreşti.

CÎINENI, com. rur. jud. Vîlcea; trecătoare prin Carpaţi; pe aci trecea drumul lui Traian refăcut de Austriaci pe la 1718 după pacea de la Pasarovitz, prin care Oltenia fusese dată în stăpînirea Austriei. După legea 1929, ţine de circ. com. Brezoiu.

CÎLNIC, com. rur. jud. Caraş plasa Reciţa, 2075 loc.

CÎLNIŞTEA, rîu, afl. al Argeşului, udă jud. Vlaşca şi se uneşte cu Neajlovul la Călugăreni.

CÎMPEANU PETRU (†1893), profesor la Academia Mihăileană din Iaşi (1836). A publicat: *Abecedar latin*, Iaşi, 1847 şi alte ediţii; *Gramatică românească*, 1848. A fost membru onorar al Academiei Române (1871).

CÎMPENI, com. rur, jud. Turda, reşed. plăşii Cîmpeni; 2898 loc.; staţie climaterică; tîrg important; st. c. f. pe linia îngustă aproape de Abrud; are un gimnaziu de băeţi şi o şcoală de agricultură. In timpul luptelor din 1848—49 aci a fost un centru de organizare militară şi rezistenţă contra Ungurilor, era reşedinţa lui Iancu şi aci a fost învinsă armata lui Hatvany.

CÎMPIA TURZII, com. rur. jud. Turda, lîngă rîul Arieş, plasa Cîmpia Turzii; 4000 loc. Aci este fabrică de postav, sîrmă, ţigle. Bîlciu: 5 Iulie, 18 Octombrie.

CÎMPINA, com. urbană, jud. Prahova plasa Prahova; 14.000 loc. St. c. f. între Ploeşti-Sinaia; staţie climaterică (430 m. înălţ.) şi balneară (pucioasă); centru important de exploatare de petrol; are un liceu de băieţi, o şcoală secundară de fete, o şc. profesională de fete, o şcoală de meserii şi mai multe şcoale primare.

CÎMPINEANU CONSTANTIN, boer român, a ocupat funcţiuni importante pe la 1822—25, a fost, cu Nicolae Văcărescu, iniţiatorul unei societăţi secrete întemeiate în Braşov pentru o mişcare naţională şi liberală.

CÎMPINEANU IOAN (*1798 †1863), om politic român. Intrînd în miliţia ţării pe la 1831, a ajuns colonel. A organizat cu Dinicu Golescu şi cu Heliade *Societatea Filarmonică* în 1834, care urmărea pe ascuns şi scopuri politice; a fost vicepreşedent în 1836. A luptat în Adunarea obştească contra imixtiunei ruseşti, pentru care a fost închis la o mănăstire (1837—41). Candidat la tron, alături de Bibescu, a fost înlăturat de Ruşi. In epoca aceasta i-a adresat poetul Gr. Alexandrescu „epistola familieră", în care-i povesteşte viaţa ce duce ca ofiţer la Vama de la Focşani.

CÎMPINEANU IOAN (*1841 †1888), om politic român. Doctor în drept din Paris, a fost magistrat scurt timp, apoi a intrat în luptele politice ca membru al partidului liberal şi a fost ales membru al parlamentului şi de multe ori ministru de justiţie (1877), de finanţe (1877, 1880, de externe (1878, 1885), de comerţ (1882). A fost primul guvernator al Băncii Naţionale (1880) şi primar al Capitalei (1886).

CÎMPINEANU SCARLAT († ca. 1800), boer român, a fost ispravnic de Buzău 1785; a fost persecutat de Mavrogheni.

CÎMPUL LIBERTĂŢII, cîmpie lîngă oraşul Blaj, unde s'a ţinut în Maiu 1848 adunarea poporului român care a respins unirea Transilvaniei cu Ungaria şi a proclamat drepturile naţiunii române. O piatră aminteşte evenimentul. Aci e staţie c. f., ultima înainte de Blaj, venind dela Copşa mică.

CÎMPUL MIERLEI, ☛ COSOVO.

CÎMPUL PÎNEI, staţie c. f. jud. Hunedoara linia Şibot—Cugir. Aci s'a dat la 12 August 1849 o luptă mare în care Ungurii au fost bătuţi de armata rusească ajutată de Români.

CÎMPULUNG, oraş, cap. jud. *Muscel*; 16652 loc. (1915). Are un liceu de băeţi înfiinţat în 1894, o şcoală secundară de fete înfiinţată în 1922, două şcoale normale. 1 şcoală profesională, 2 şcoale de comerţ, 1 de meserii şi mai multe şcoale primare; staţie climaterică (600 m. înălţ.) şi instalaţie de hidroterapie. La o dep. de 4 km. e *Bughea*, staţie baln. (ape sulfuroase); staţie terminus a liniei Goleşti—Cîmpulung; sînt 19 biserici, între cari una refăcută în 1636 de Mateiu Basarab şi despre care pisania spune că a fost clădită de Radu Negru, aci e mormântul lui Nicolae Basarab Voevod; alta zidită pe la 1570; alta despre care tradiţia spune că ar fi mai veche decît a lui Radu Negru; alta în 1620; e şi o biserică catolică, foarte veche, în care se găseşte o piatră mormîntală cu inscripţie latinească din 1300. E unul din cele mai vechi oraşe din ţară, fondat înainte de 1290; a fost prima reşedinţă a Domnitorilor Munteniei.

CÎMPULUNG, jud. în Bucovina; cap. *Câmpulungul Moldovenesc*; 2349 km. p; 64.592 loc.

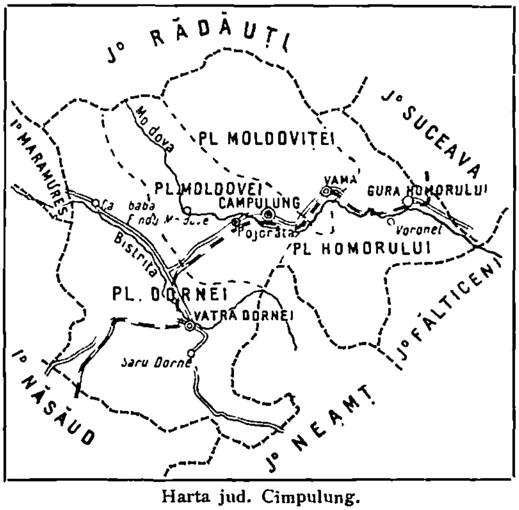

Harta jud. Cîmpulung.

(1919), 3 plăşi; 1 com. urb., 27 com. rurale; ţine de eparhia Mitropoliei din Cernăuţi; de circ. Curţii de Apel din Cernăuţi. Are 4 grădini de copii şi 88

www.dacoromanica.ro

şcoale primare; 13 cooperative de aprovizionare şi consum şi 16 pentru exploatare de păduri.

CÎMPULUNG-LA-TISA, com. rur. jud. Maramureş, reşedinţă, plasa Cîmpulung la Tisa; 2676 loc. (1929).

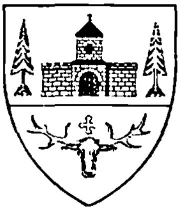

Stema jud. Cîmpulung.

CÎMPULUNGUL MOLDOVENESC (fost [*Cîmpulung*), oraş cap. jud. *Cîmpulung*; 7552 loc. (1919); are 1 liceu de băeţi, o şcoală de meserii pentru băeţi şi mai multe şcoale primare;· staţie c. f. între Vama şi Pojorîta pe linia care porneşte de la Darmăneşti spre Transilvania. Aci s'a născut Ion Calimach, fost Domn al Moldovei, şi a clădit o biserică.

CÎMPULUNG-PE-CEREMUŞ, circumscripţie com. jud. Rădăuţi, plasa Putilei, cu 3 sate (1929).

CÎMPULUNG-PE-TISA, com. rur. jud. Maramureş lîngă Tisa; 2800 loc. Exista la 1329. St. c. f. linia Teiuş-Oradea-Valea Vişeului.

CÂNDEA ROMULUS *1886), profesor de istoria universală la facultatea de litere din Cernăuţi; membru corespond. al Academiei Române (1929). A publicat mai ales scrieri de istoria bisericească şi cercetări asupra problemelor actuale ale vieţii bisericeşti.

CÎNTAREA ROMÂNIEI, poemă scrisă franţuzeşte de Alecu Russo şi tradusă în româneşte de N. Bălcescu, publicată întîiu în *România viitoare* (Paris, 1851), apoi în *România literară* (1855 Iaşi).

CÎNTAREA ROMÂNIEI, societate corală înfiinţată; în Bucureşti organizează concerte în ţară şi în străinătate.

CÎNTECUL GINTEI LATINE, poezie de V. Alecsandri, prezentată la un concurs instituit de Soc. Felibrilor în 1878 şi premiată ca imnul latinităţii.

CÎRCEA, staţie c. f. jud. Dolj. între Piatra-Olt şi Craiova.

CÎRJĂ LUCA, boer moldovean. A fost trimis de Domnitorul Ştefăniţă la Regele Poloniei Sigismund I ca să-i propuie o alianţă contra Turcilor, care s'a şi încheiat printr'un tratat formal (1518). Cuvîntarea rostită de el cu acea ocaziune s'a păstrat şi a fost publicată în traducere de Hasdeu (Arhiva istorică).

CÎRLIBABA. com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Dornei, cuprinde 2 sate; 1536 loc. Numele ar fi o corupţie nemţească din Gîrla Babei.

CÎRLIGĂTURA, fost judeţ în Moldova pînă la 1834, cînd s'a unit cu jud. Iaşi.

CÎRLOVA VASILE (*1809 †1831), poet român. A lăsat cîteva poezii, între cari: *Marşul oştirii*, scris cu ocazia înfiinţării miliţiei naţionale, în care a fost şi el ofiţer; *Ruinele Tîrgoviştei*.

V. Cîrlova.

CÎRNA, com. rur. jud. Dolj, plasa Bîrca· 2022 loc. După legea 1929, sat circ. com. Măceşul-de-Sus.

CÎRNUL ☛ **CONSTANTIN BASARAB**.

CÎRNUL ☛ **MILESCU NICOLAE**.

CÎRNUL, schit jud. Buzău, zidit 1536 de Mircea Vodă, 1643 reparat de Mateiu Basarab; aci s'a dat în 1821 o luptă între Turci şi Eterişti.

CÎRPA, staţie c. f. jud. Severin aproape de Caransebeş.

CÎŞLIŢA-DUNĂRE, com. rur. jud. Ismail; pe Dunăre; 2884 loc. Circumscripţie com. cu 4 sate.

CLADOVA, oraş, Iugoslavia, pe Dunăre, faţă de Turnu-Severin.

CLAIN, ☛ **KLEIN**.

CLAPARÈDE EDOUARD, pedagog elveţian. Traduceri din operele lui· *Psihologia copilului şi pedagogia experimentală* (de C. G. Ionescu. Buc. 1906; idem de I. Onu 1921; idem de V. Duiculescu 1924), *Pedagogie şi psihologie experimentală* (de I. G. Marinescu, 1919 ; *Orientarea profesională* (de Stavri Cunescu, 1928)

CLARA DOAMNA, soţia a doua a lui Alexandru Basarab, Domnitorul Munteniei. Căsătoria s'a făcut pe la 1340, în orice caz înainte de 1345, cînd Papa îi scrie lăudîndu-l pentru sprijinul ce acorda catolicismului. Această atitudine se datoreşte înfluenţei Doamnei Clara, care era catolică. Ea este un personaj principal în drama lui Davila *Vlaicu Vodă*.

CLARETIE [clar'ti] **JULES** (*1840†1913), ziarist, romancier francez. Pr. oper. *Acuzatorul* (1897 . A fost mulţi ani director al Comediei franceze. Traduceri româneşti: *In faţa eşafodului*, 1891; *Mansarda* de I. B. Hétrat, 1909; *Drapelul* de Z. Bărbulescu, 1921; *Bum-Bum* de G. Dumitrescu, 1922.

CLARETIE LEO (* 1862), publicist francez. A scris două cărţi despre ţara noastră: *Feuilles de routes en Roumanie*, 1913 şi 1914.

CLARK CHARLES UPSON scriitor american (New Haven), profesor la Universitatea din Yale şi la Academia americană din Roma. A susţinut în timpul războiului cauza românească, a vizitat de multe ori ţara noastră, a învăţat româneşte, a ţinut conferinţe în Statele-Unite despre ţara noastră, a publ. la New-York *Greater Roumania*, despre poporul nostru şi poezia poporană, despre limba, literatura şi arta românească. E membru onorar al Academiei Române (1923).

CLAUDIUS TIBERIUS DRUSUS (*10 a. Chr. † 54 p. Chr.), împărat roman. Om studios, scriitor, bun administrator, bun general, întinzînd chiar, prin victorii, hotarele statului, ar fi meritat să fie socotit printre marii împăraţi, dacă n'ar fi avut ca soţie pe vestita Mesalina, pe care o ucise, după ce-i toleră nenumărate scandaluri, apoi pe tot aşa de vestita Agripina, care-l otrăvi.

CLĂDIREA ROMÂNEASCĂ, societate română de construcţii de case, fundată în 1920. Are un capital de 120 milioane lei.

CLĂBUCETUL, munte jud. Argeş.

CLEANOVU, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Balaciţa; 2204 loc. După legea 1929, sat circ. com. Bălăciţa.

CLEDAT LEON (*1851 †1930), filolog francez. A fost profesor la facultatea de litere şi a publicat, pe lîngă alte numeroase studii, o *gramatică istorică a limbei franceze* şi a fondat revista numită „*Revue de philologie française et provençale*" (1887).

CLEFŢI, hoţi de munte în Grecia modernă.

CLEJANI, com. rur. jud. Vlaşca, pe Neajlov, reşedinţa plăşii Argeş; 2611 loc. Circumscripţie com. cu 10 sate (legea 1929). Moşia era proprietatea lui *Mişa Anastasievici* (☛ acest cuv.) care a refăcut în 1853 localul de şcoală zidit de comisul Vilara în 1834. Are o şcoală de meserii şi şcoale primare. Aci s'au dat lupte în 1522 şi 1530 între Români şi Turci.

CLÉMENCEAU [clemanso] **GEORGES** (*1841 †1929), politic fr., doctor în medicină; deputat în multe rînduri, răsturnă multe guverne, susţinu revizuirea în afacerea Dreyfus. In timpul marelui războiu, luă prezidenţia consiliului în 1917 şi organiză rezistenţa care duse la victorie (1918). A reprezentat ţara sa în congresul de pace de la Versailles. A scris memorii cari s'au publicat şi în româneşte: *Măreţia şi amărăciunile unei victorii* (Edit. Cartea Românească, 1930).

CLEMENT († 1738), mitropolit grec din Adrianopol, părăsindu-şi scaunul a trăit mult timp în Bucureşti şi a murit aci.

CLEMENTI MUZIO (*1752 †1832), compozitor italian, autor de *studii* pentru piano, cu întrebuinţare universală.

CLEOBUL, grec, venit ca profesor în Iaşi. Erbiceanu crede că el este introducătorul metodului lancasterian la noi. Nu se cunosc date din viaţa lui.

www.dacoromanica.ro

CLEONE, om politic şi orator Atenian (†422 a. Chr.).

CLEONIC, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 3 Martie. A trăit în Capodocia, a fost chinuit pe vremea împăratului Maximian (286—305) şi ucis prin răstignire.

CLEOPATRA (*69 † 30 a. Chr.), regina Egiptului, dispuse în favoarea sa pe Cezar, apoi captivă pe Antoniu, care luptă în alianţă cu ea contra lui Octavian, dar fu învins la Actium şi se sinucise. Cleopatra cercă, zadarnic, să intre în bunele graţii ale învigătorului, dar, văzîndu-se dispreţuită, se sinucise.

CLEVELAND, [clivlend], oraş în Statele-Unite (Ohio); 796.000 loc. Aci e o puternică colonie românească; apare şi un ziar „*Românul*", care, în 1928, era în anul al 26-lea.

CLIMĂUŢI, com. rur. jud. Soroca, plasa Otaci; 2063 loc. Circumscripţie comunală cu 12 sate (1929 . Are un gimnaziu de băeţi.

CLIMENT, (sau CLEMENT) sfînt martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 23 Ianuarie. Călugărit la 12 ani, a ajuns arhiereu la 20 de ani şi apoi episcop al Ancirei (Asia mică). Persecutat din pricina propagandei creştine, fu chinuit împreună cu Sf. Agatanghel, şi ucis. A trăit în vremea împăraţilor Diocletian şi Maximian (sec. III).

CLIMENT (CLEMENT) sfînt prăznuit de bis. ortod. la 24 Noembrie. Nu se ştie sigur cînd a trăit. După unii autori, el a fost primul papă al Romei după Sf. Petre; după alţii, al doilea; după alţii, al treilea; ar fi deci vorba de un papă din sec. I. Lui i s'au atribuit diferite opere eclesiastice, între cari o vestită Epistolă către Corintieni (a doua). Se crede că a murit în cursul persecuţiilor din anul 100.

CLIMENT, episcop al Rîmnicului, ales în 1735 şi instalat în 1737. Arestat de Turci, la intrarea lor în Oltenia, stătu în mîinile lor pînă la Pacea de la Belgrad (1739), cînd reveni la reşedinţă. In 1749 se retrase din scaun, ca să se facă schimnic.

CLIMESCU CONSTANTIN († 1926), profesor român la facultatea de ştiinţe din Iaşi. A fost membru corespondent al Academiei Române (1892 .

CLINICA, revistă medicală sub direcţia d-rului G. Assaky, a apărut în Bucureşti între 1890—1899.

CLIO, 'personaj mitologic, muza epopeei şi a istoriei.

CLISURA ☞ VLAHO-CLISURA.

CLIŞCĂUŢI, com. rur. jud. Hotin. reşedinţă, plasa Clişcăuţi; 12500 loc. Circumscripţie com. cu 8 sate (1929).

CLIVODIN, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Colacinului; 2112 loc. După legea 1929, sat circ. com. Suhoverce.

CLOCOCIOV, fostă mănăstire în jud. Olt aproape de Slatina, întemeiată în 1645 de Dincu vel agă.

CLOCUŞNA, com. rur. jud. Hotin. plasa Secureni; 4446 loc. După legea 1929, sat circ. com. Secureni.

CLOPODIA staţie c. f. jud. Timiş-Torontal pe o linie laterală, aproape de frontiera iugoslavă.

CLOŞANI, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Cloşani; 643 loc. După legea 1929, sat circ. com. Pădeşu. Aci era reşedinţa lui Tudor Vladimirescu cînd era vătaf de plaiu; există şi azi casele lui.

CLOŞCA IOAN OARGA (†1785), iobag din comuna Cărpeniş, al doilea cap al revoluţiei române din Ardeal din 1784, executat pe roată odată cu Horia.

Ioan Cloşca

CLOŞCA CU PUI, nume dat vestitului *tezaur* gotic descoperit în satul Petroasa jud. Buzău în anul 1838 sau 1837. A fost întîiu vîndut unui pietrar, care a risipit o parte din obiecte; apoi luat de Stat şi depus la Muzeul din Bucureşti, de unde a fost furat de Pantazescu (1875), dar, din fericire, regăsit. In timpul războiului pentru întregirea neamului, a fost transportat la Moscova, după ce guvernul se retrăsese la Iaşi. Acest tezaur a fost studiat de Al. Odobescu, care a publicat întîiu o notiţă în 1868 în franţuzeşte şi, după alte articole speciale, o lucrare mare în 3 volume, (Paris 1889—900).

CLOVIS (*ca. 466 †511), rege al Francilor, trecu la creştinism cu soldaţii săi.

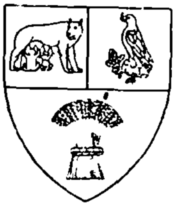

Stema jud. Cluj.

CLUCEREASA, staţie c. f. jud. Muscel linia Goleşti-Cîmpulung, la 33 km. de Cîmpulung.

CLUJ, jud. în Transilvania (fost Cojocna , cap. Cluj; 5079 km. p. (1926); 352.029 loc. (1923); are 12 plăşi, 1 com. urb. 226 com. rurale; ţine de eparhia episcopiei Cluj, de Curtea-de-Apel din Cluj; are 15 grădini de copii şi 252 şcoale primare (1928—29); are 19 cooperative de consum şi desfacere.

CLUJ, municipiu, cap. jud. Cluj; 125.000 loc; staţie c. f. cu comunicaţie spre Oradea, spre Dej, spre Aiud; reşedinţa episcopiei ortodoxe de Cluj, a eparhiei unitare (cu 114 parohii). a eparhiei reformate (cu 625 parohii). Aci este o Curte de Apel avînd în circumscripţia sa judeţele Alba, Cluj, Hunedoara, Năsăud, Someş, Turda. Instituţii de învăţămînt: Universitate cu 4 facultăţi (litere, drept, medicină, ştiinţe), Academie agricolă, 2 şcoale normale (băeţi, fete), 1 gimnaziu, 2 licee de băeţi, 2 licee de fete, 1 şcoală profesională de fete, 3 şcoale comerciale, 1 şcoală de meserii.

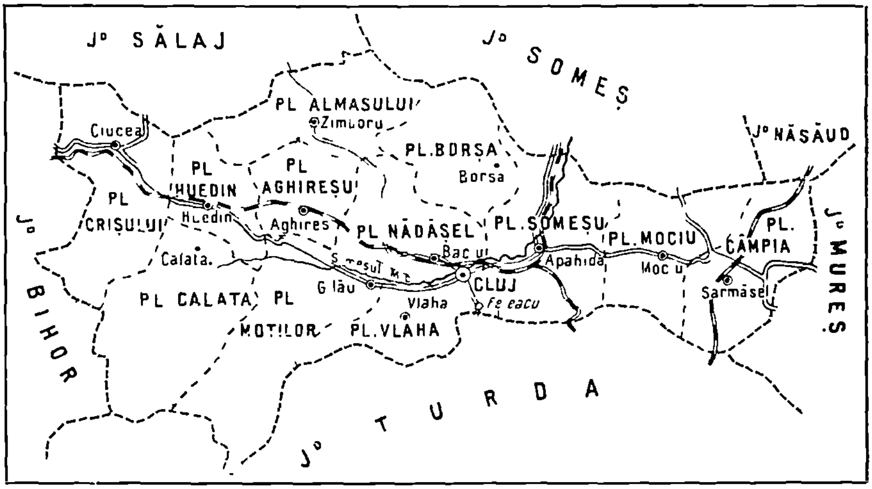

Harta jud. Cluj.

CLUJ, episcopie ortodoxă română înfiinţată în anul 1919. Are sub ascultarea sa 390 parohii în judeţele Alba, Bistriţa. Cluj, Maramureş, Mureş, Sălaj, Satu Mare, Someş, Turda. Episcopul actual este *Nicolae Ivan* (din 1921).

CLUNY [clüni] ① oraş în Franţa; 5000 loc. ¶ ② muzeu în Paris, cuprinzînd mii de obiecte mari

www.dacoromanica.ro

şi mici de sculptură, de orlogerie, bijuterii, arme, bronzuri, etc. din sec. xiv—xvi.

CLUNET .., medic francez, mort în România în timpul războiului mondial, venit aci cu misiunea franceză sub conducerea generalului Berthelot.

COANDĂ CONSTANTIN (*1857), general român. A fost secretar general al ministerului de război; prezident de consiliu şi ministru de externe în 1918; prezident al Senatului, rănit cu ocazia atentatului de la 8 Decembrie 1920; ministru de industrie în guvernul prezidat de General Averescu (1926).

COARNELE-CAPREI, com. rur. jud. Iaşi, plasa Cîrligătura; 2308 loc. După legea 1929 sat circ. com. Belceşti.

COASTA DE ARGINT, numire dată litoralului Mării Negre între Caliacra şi Ecrené (golful Balcic).

COBADIN, circ. com. jud. Constanţa, plasa Medgidia; cu 11 sate. Staţie c. f. între Medgidia şi Caraomer pe linia spre Bazargic.

COBĂLCESCU GRIGORE (*1832 †1892), geolog român. Profesor de ştiinţe naturale la un gimnaziu din Iaşi (1852), a fost apoi numit la catedra de geologie de la Facultatea de ştiinţe din acel oraş (1866). La 1886 a fost ales membru al Academiei Române şi a rostit ca discurs de recepţiune: *Originea şi modul de zăcere al petroleului în general şi particular în Carpaţi* (1887). Alte opere: *Elemente de geologie*, 1859; *Studii geologice şi paleontologice asupra unor tărîmuri terţiare*. 1883; *Geologia*, curs la şcoala militară, 1881.

COBĂTEŞTI, circ. com. cu 6 sate, jud. Odorheiu, plasa Cristur,

COBENZL IOHANN-PHILIPP MARCHIZ (*1741 †1810), diplomat austriac. A fost vice-cancelar al imperiului (1780) şi ministru de externe după Kaunitz (1792), apoi ambasador la Paris. Cu el a stat în relaţiuni amicale Ienăchiţă Văcărescu cînd, în 1782, s'a dus la Viena ca să găsească mijlocul de a face pe cei doi fii ai lui Alexandru Ipsilante, fugiţi din ţară, să se întoarcă.

COBIA ① circ. com. jud. Dîmboviţa, plasa Găeşti cu 19 sate (legea 1929). ¶ ② mănăstire în satul Cobia com. cu acelaşi nume, zidită 1605 de Şerban Cantacuzino. ¶ ③ pîrău, jud. Dîmboviţa.

COBÎLCA ① pîrău jud. Orheiu. ¶ ② c. r. jud. Orheiu plasa Isacova; 3496 loc. Circ. com. cu 11 sate (1229).

COBLENZ, oraş în Germania, pe Rin, la confluenţa Mozelei; 58.000 loc.

COBURG ☛ SAXA-COBURG.

COBURG, oraş în Germania, cap. fostului ducat Saxa Coburg; 25.000 loc.

COBUŞCA-VECHE, com. rur. jud. Tighina, plasa Bulboaca; 2687 loc. După legea 1929, sat circ. com. Speia.

COCARGEA, com. rur. jud. Ialomiţa plasa Feteşti; 5316 loc. Circ. com. cu 4 sate (1929).

COCEREŞ, vîrf în masivul Grinţieş, alt. 1463 m.

COCHELET [cit. coşelę], consul francez în Muntenia la 1834 1836.

COCHINCHINA, colonie franceză Asia (Indochina; 56.000 km. p.; 2.300.000 loc.

COCIOC, com. rur. jud. Ilfov, plasa Buftea-Bucoveni; are o Şcoală de economie casnică. Circ. com. cu 7 sate (1929).

COCÎRLĂ VASILE (*1836 †1894), preot român în Bucovina.

COCONUL ☛ ALESANDRU COCONUL.

COCOR, munte jud. Vîlcea, înălţ. 2098 m.

COCORA, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Rovine; 2409 loc. După legea 1929 sat circ. com. Reviga.

COCORĂSCU ALECU, boer muntean. Se află judecător la „Divanul cremenal" Ilfov în 1836.

COCORĂSCU CONSTANTIN, boer român. Era Vel-Agă în 1777 cînd un sobor al boerilor şi clerului au hotărît să-l trimeată la Constantinopol împreună cu Stolnicul Dumitrache spre a cere Porţii să goncască pe Greci şi să restabilească vechile drepturi ale Principatelor.

COCORĂSCU IOAN, mare dvornic, mădular divanului civil 1837.

COCORĂSCU VLADUL (sec. xvi), boer român.

COCOŞ, măn. călugări jud. Tulcea lîngă oraşul Isaccea, întemeiată în 1835 de Arhimandritul Visarion, de fel din Făgăraş, venit cu cîţiva călugări de la Sf. Munte.

COCOŞUL ROŞU, ziar umoristic, Braşov, 1874—77, red. de Iosif. Puşcariu.

COCULESCU NICOLAE (*1866), profesor de astronomie şi geodezie la fac. de ştiinţe din Bucureşti 1896; director al observatorului astronomic.

CODĂEŞTI, circ. com. jud. Vaslui, cu 17 sate (legea 1929).

CODLEA ① com. rur. jud. Braşov, reşed. plăşii Bîrsa-de-Sus; 5197 loc. St. climaterică: 500 m. altitudine. ¶ ② cetate în ţara Bîrsei pe care Regele Ungariei a dat-o cavalerilor Sf. Ioan.

CODRAT APOSTOL, prăznuit de biserica ortod. la 21 Septembrie. Om învăţat, arheolog şi propagandist creştin, a murit ca martir pe vremea lui Adrian (117—138).

CODRAT, SFÎNT, prăznuit de biserica ortodoxă la 10 Martie. A trăit în Corint pe vremea lui Decius şi Valerian (250—260) şi a murit ca martir.

CODREANU MIHAIL (*1876), scriitor român. Fost director Teatrului Iaşi. Premiul naţional 1925 p. poezie. Op. pr. *Statui*, sonete, 1911. Trad. *Cyrano de Bergerac*. *Prinţesa îndepărtată*.

CODRESCU TEODOR (*1819 †1894), publicist român. A fost profesor la un liceu din Iaşi; a înfiinţat o tipografie, în care a tipărit revista *Buciumul Român* şi ziarul *Zimbrul* şi diferite scrieri ale sale. Prima lui scriere e o gramatică franceză la 1841. E cunoscut mai ales prin *Uricariul*, colecţie de documente ale istoriei Românilor, din care au apărut 25 de volume, ultimele două sub îngrijirea lui G. Ghibănescu. A fost membru corespondent al Academiei Române (1886).

CODRICA PANAIT, grec din Constantinopol, adus în Muntenia de Domnitorul Mihail Suţu în 1783. în funcţia de *cancelar*.

CODRU-DRĂGUŞANU ION (*ca. 1820 †1884), scriitor român din Transilvania. Avînd pasiunea călătoriilor, a venit foarte tînăr în Muntenia şi dela 1838 a avut posibilitatea de a călători. fie ca secretar al Domnitorului Alex. Ghica sau al unor familii străine, ca învăţător pe lîngă un tînăr bogat, fie pe cont propriu. A văzut de multe ori Franţa, Germania, Italia, a fost la Londra, la Petersburg. Pe la 1845 îl găsim profesor la Ploeşti. Mai tîrziu s'a întors în Transilvania şi a avut situaţiuni în administraţie. A povestit călătoriile sale într'un volum în formă de scrisori (*Peregrinul transilvan*, 1865). A publicat şi o gramatică română în 1848.

CODRUL COSMINULUI, localitate lîngă com. Cosmin jud. Cernăuţi, unde armata lui Ştefan cel Mare a repurtat o victorie contra armatei polone (30 Octombrie 1497).

CODRULUI (MUNTII) parte din munţii *Bihorului*.

COEMGIOPOL GHEORGHE (*1819 †1878), negustor român din Bucureşti, originar din Macedonia. A făcut comerţ de stofe şi a deschis un atelier de croitorie, aducînd maeştri din Paris. Ducînd probe de mătase produsă în ţară la o expoziţie din Lyon, a luat medalie şi, întorcîndu-se, a fondat în 1859 o societate anonimă pentru o fabrică de filat gogoşile, care a funcţionat cu mult succes la început, apoi cu mari greutăţi, pînă în 1864. A fost între epitropii cari au înfiinţat capela românească din Lipsca; a fost consilier comunal şi unul din acţionarii soc. care edita ziarul „Românul" (1860).

COGEALAC, staţie c. f. jud. Tulcea, linia Medgidia-Babadag.

www.dacoromanica.ro

COGÎLNIC sau **COHÎLNIC**. rîu în Basarabia jud. Orheiu, după un curs de 35 km. se pierde în mlaştini în valea Răutului (☛ şi **CUNDUC**).

COGNAC, oraş în Franţa (Charente); 18.000 loc.; fabrici de rachiu vestit; de aci numele de *cognac* — *coniac*.

COHALM, com. rur. jud. Tîrnava-mare, numit de Saşi *Reps*, lîngă com. e un deal cu o fostă cetate din sec. XIII. Staţiune balneară (iod, pucioasă).

COHÎLNIC ☛ **COGÎLNIC**.

COHEN-LINARU **MAURICIU** (* ca. 1850†1928), compozitor român. După studii în Italia şi la Paris, a fost profesor de muzică în Bucureşti şi cronicar muzical la „Timpul", „Românul" ş. a. A compus coruri şi romanţe, cîntece religioase, etc.

COIMBRA, oraş în Portugalia; 20.000 loc; universitate vestită, din 1537.

COJASCA. com. rur. jud. Dîmboviţa plasa Bilciureşti: 2794 loc. Circ. com. cu 13 sate.

COJOCARU, circ. com. jud. Dîmboviţa, plasa Găeşti; cu 16 sate (1929).

COJOCNA ① com. rur. jud. Cluj, plasa Someşu, 5408 loc. ¶ ② st. balneară şi climaterică, 325 m. altitudine (sare, sulf), tot acolo. ¶ ③ numele judeţului Cluj pînă la legea din 1925.

COJUŞNA. com. rur. jud. Lăpuşna, plasa. Budeşti; 4262 loc. După legea 1929, sat crc. com. Sireţi.

COLBERT [colber] **JEAN BAPTISTE** (*1619 †1683), politic francez. ministru al lui Ludovic XIV, lucră pentru desvoltarea industriei fr. şi pentru întinderea comerţului în afară, încurajă „Compania Indiilor".

COLCEAG, circ. com. jud. Prahova, cu 10 sate (1929).

COLEGIUL DE PROPAGANDA FIDE (sau **CONGREGAŢIUNE**), întemeiat în 1622 de Papa Grigore XV, are de scop să supraveghieze misiunile trimise în diferite părţi ale lumii pentru propaganda credinţei. Se conduce de un *prefect* ales din cei 29 de cardinali cari formează consiliul de direcţiune. Sediul e la Roma. Are şi un institut în care sînt ţinuţi bursierii din diferite ţări catolice; aci au fost şi unii din Românii conducători ai bisericii unite din Transilvania (Şincai, Petru Maior ş.a.).

Generalul Coletti (după un portret publ. de P. Papahagi).

COLEGIUL PAZMANIAN ☛ **PAZMANIAN**.

COLERIDGE **SAMUEL** *1772 †1834, poet englez. Op. pr. *Poeme lirice*.

COLETTI, general şi diplomat grec, de origine Român macedonean. Originar din oraşul Saraca, a fost crescut în cultură grecească şi a fost, alături de M. Botzari ş. a., unul din luptătorii pentru independenţa Greciei. Ion Ghica l-a cunoscut pe la 1835, la Paris, unde era ambasador, şi ne spune că nu-şi pierduse conştiinţa românităţii sale.

COLHIDA, regiune din Asia, aproape de Marea Neagră, cunoscută din povestirile antichităţii. Aci s'a făcut expediţia Argonauţilor pentru a cuceri *lîna de aur*.

COLIBAŞI, com. rur. jud. Ilfov, plasa Vidra; 2543 loc. După legea 1929 sat circ. com. Dobreni

COLIBIŢA, st. climaterică (800 m. înălţ.) jud. Năsăud aproape de Prundul Bârgaului (Borgo Prund).

COLICĂUŢI, com. rur. Jud. Hotin, plasa Briceni; 2522 loc. După legea 1929, sat circ. com. Briceni.

COLINCĂUŢI. com. rur. jud. Hotin, plasa Clişcăuţi, 5570 loc.; După legea 1929, sat circ. com. Grozinţi.

COLINTINA (sau **COLENTINA**) ① rîu, izvoreşte în jud. Dîmboviţa, trece în jud. Ilfov şi se varsă în Argeş. ¶ ② lac. jud. Ilfov la N. de Bucureşti format de rîul cu acelaşi nume. ¶ ③ sat jud. Ilfov, formează împreună cu com. Fundeni o comună suburbană a Bucureştilor. Aci şi-a aşezat tabăra Ipsilante în 1821, cînd a venit în Bucureşti. In comuna aceasta este un spital de boale contagioase.

COLOMAN ☛ **KOLOMAN**.

COLOMBO, oraş cap. insulei Ceylon; 211.000 loc.

COLOMEA ☛ **KOLOMEA**.

COLONEŞTI, circ. com. jud. Tecuci, cu 22 sate (1929).

COLONIA (fr. **COLOGNE**, nemţ. **KÖLN**), oraş în Germania (Prusia renană) pe Rin; 320.000 loc.; are o vestită catedrală, începută în 1322, terminată 1880.

COLORADO, fluviu în Statele Unite, lung 1300 km., curge prin America centrală şi prin Argentina, se varsă în Oc. Atlantic.

COLSON **FELIX**, diplomat francez, secretar al consulatului din Bucureşti (pe la 1835—40). A publicat cărţi despre trecutul poporului român şi despre situaţia lui politică din acea epocă: *Coup d'oeil sur l'état des populations chrétiennes de la Turquie d'Europe*, Paris 1839; *Droits des Moldaves et des Valaques*, 1839: *L'état présent et l'avenir des principautés*, 1839; şi mai tîrziu: *Nationalité et régénération des paysans Moldo-valaques*, 1862.

COLŢEA, biserică în Bucureşti. In jurul ei e spitalul cu acelaşi nume, aparţinînd Eforiei Spitalelor civile şi avînd un mare număr de clinici. ☛ *Turnul Colţei*.

COLŢEA **CLUCERUL**, boer român din neamul Doiceştilor, căruia i se atribue zidirea în Bucureşti a unei biserici de lemn, care-i poartă numele. Aceasta s'a întîmplat în sec. XVII. La începutul sec. XVIII biserica a fost rezidită în piatră de către un urmaş al lui Colţea, anume Radu, şi de către Spătarul Mihail Cantacuzino, probabil fiind terminată în 1715, cînd s'a făcut de către Cantacuzino zidul înconjurător, cum spunea inscripţia de la intrarea sub turn. A fost şi o mănăstire, despre care se vorbeşte în documente ca proprietară a unor imobile din Bucureşti.

COLŢI ① com. în jud. Buzău unde se exploatează chihlibar. ¶ ② numele unor piscuri din munţii Prahovei.

COLUMB **CRISTOF** (*ca. 1446†1506), navigator italian. După mai multe călătorii, convinse pe suveranii Spaniei să-i dea ajutorul necesar ca să găsească o cale mai dreaptă la India. Plecînd la 3 August 1492 cu trei corăbii, descoperi insula pe care o numi San Salvador şi alte insule. A doua a treia şi a patra expediţie (1493, 1498, 1502) aduseră alte descoperiri, dar şi acuzaţiuni contra conducătorului, care fu adus în fiare în Spania. Nevinovăţia lui fu recunoscută, dar pierdu prestigiul ce avea şi muri în uitare.

Cristofor Columb.

COLUMBIA, stat la Nordul Americei de Sud; 1.024.000 Km. p.; 4.000.000 loc.

COLUMNA LUI TRAIAN, înălţată în anul 112 în Roma în forul lui Traian; înaltă, 29 metri; reaminteşte victoria contra Dacilor şi are un mare număr de scene în relief cari sînt un preţios isvor istoric.

COLUMNA LUI TRAIAN, revistă politică, literară şi istorică întocmită şi condusă de B. P. Hasdeu, Bucureşti 1870—1875, 1876—1877, 1882 1883.

COLVILLE **CHARLES**, călăt scriitor en-

www.dacoromanica.ro

glez. A călătorit la Constantinopol în 1824—1828 și a trecut prin Țara-Românească. A publicat o carte asupra călătoriei sale în 1830.

COMAGENA, stat mic în Siria; făcut prov. rom. în timpul lui Vespasian. Cap. *Samosata*.

COMAN, rîu în jud. Neamțu, și sat în jud. Bacău.

COMAN, spătar în Moldova, trimis de Alexandru cel Bun (1422) în ajutorul Polonilor contra Cavalerilor Teutoni, cu cari s'a luptat într'o localitate pe care unii istorici o numesc Marienburg (în Brandeburg).

COMANA ① circ. com. jud. Vlașca cu 7 sate (1929 ; stație c. f. linia București-Giurgiu. ¶ ② fostă mân. jud. Vlașca, întem. de Șerban Basarab 1588; aci a fost în 1765 o luptă între Turci și Cazaci; acum e numai bis. de mir. ¶ ③ **C.-DE-JOS** și **C.-DE-SUS**. c. r. jud. Făgăraș, plasa Șercaia; 1170 și 900 loc. In C.-de-Jos e o școală de meserii pentru băeți.

COMANI, com. rur. jud. Olt, plasa Drăgănești; 3923 loc. După legea 1929, sat circ. com. Drăgănești. Aci e o mănăstire.

COMARNIC, com. rur. Jud. Prahova, plasa Peleș; 2107 loc. Circ. com. cu 7 sate (1929). In fața satului C. este stația c. f. linia Ploești—Brașov. Stație climaterică (680 m. înălț.).

COMAROVA com. rur. jud. Hotin, plasa Chelmenți; 2796 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ianăuți.

COMĂNEȘTI ① com. rur. jud. Odorheiu, plasa Ocland; 473 loc. După legea 1929, sat circ. com. Aldea. ¶ ② c. r. jud. Bihor, plasa Beliu. ¶ 2 c. r. jud. Bacău pl. Comănești, 1210 loc. Circ. com. cu 17 sate; puțuri de păcură; stație c. f.

COMĂREȘTI, com. rur. jud. Storojineț, plasa Dumbrava-Roșie; 2423 loc. După legea 1929, sat circ. com. Jadova.

COMEA, episcopie într'un oraș din Moesia prin secolul VI (dispărut , pe care Petru Maior o socotește a fi fost românească.

COMENIUS (**KOMENSKI IOAN AMOS** (*1592 †1671) pedagog ceh, vestit și în alte țări. Organiză școalele în Suedia; chemat de Sigismund Rakoczy, prințul Transilvaniei, fondă un gimnaziu model. Op. pr. *Didactica magna* (publ. în 1841 , *Orbis pictus* (tip. 1658). Prima s'a tradus în românește de P. Garboviceanu 1904 . Pedagogia lui e bazată pe principiul: *nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*, baza învățămîntului intuitiv.

COMINES [cit. comin] **PHILIPPE DE** (*1445 † 1509 . om politic și cronicar francez.

COMIȘANI, com. rur. jud. Dîmbovița, plasa Nucetu; 2687 loc. Circ. com. cu 7 sate.

COMITAGII (de la *comitet*), agitatori naționaliști bulgari, cari fac uneori incursiuni pe teritoriile statelor vecine și comit prădăciuni și crime.

COMLOȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Jimbolia, fondată 1720 de coloniști sîrbi, la cari s'au adăogat familii românești din Ardeal 1784 și la 1821 fam. din Oltenia. Azi sînt două comune: **C.-MARE** și **C.-MIC**.

COMISIUNEA CENTRALĂ DIN FOCȘANI, instituită de convențiunea din 1858, compusă din delegați Munteni și Moldoveni, unii aleși de Cameră, alții numiți de Domnitori. Atribuția ei principală era să pregătească proiectele de legi de interes comun pentru ambele principate. S'a desființat după unirea definitivă (1862).

COMITA ȘTEFAN, profesor grec în București pe la 1800, autor al unei enciclopedii grecești.

COMLĂUȘ, com. rur. jud. Arad, plasa Sf. Ana; 5033 loc.

COMMODUS LUCIUS MARCUS (*161 †192) împărat roman, fiul lui Marcu Aureliu, vestit prin extravaganțele și chiar nebuniile sale (se luptă în circ cu fiarele și cu gladiatorii, ucise oameni fără nici un motiv, ci numai din plăcerea de a-i vedea murind); fu ucis de pretorieni.

COMNEN IOAN (†1719), Grec din Constantinopol, profesor de științele fizico-naturale în București la Academia Domnească; călugărit sub numele de Ieroteiu, a fost hirotonit mitropolit al Dristrei. După o călătorie la muntele Atos, a tipărit la Snagov (1701): *Proschinitarul Sf. Munte al Atonului*. Cartea nu se găsește în București, e citată de Picot, care spune că ar fi și o traducere românească din 1856. Textul e reprodus cu traducerea latină în cartea lui Montfaucon „Palaeographia graeca", 1705; părți din el au fost traduse în românește și publicate de C. Erbiceanu în „Bibliografia greacă". Scrieri mai mici, unele în versuri, se găsesc în: *Mărturisirea credinței ortodoxe*, Snagov, 1699 (grecește, Acad. Rom. Nr. 117), *Istoria sfântă* a lui Alex. Mavrocordat, 1716 (grecește, Acad. Rom. Nr. 176 .

COMNENI, familie nobilă bizantină, care dădu mai mulți împărați: **ISAC** *1057 †1059 , **ALEXE I** (*1081 †1118), **IOAN** (*1118 †1142), **MANOIL** (*1143 †1180 ,**ALEXE II** (*1180 †1183), **ANDRONIC** (*1183 1185). Din aceiași familie e și **ANA COMNENA** fiica (sau nepoata?) împăratului *Alexe* I, cunoscută ca scriitoare prin opera *Alexiada*, care glorifică epoca lui Alexe.

COMNINO HRISTOFOR MACAROVICI, general rus, guvernator al principatelor în 1811 (epoca de ocupație rusească).

COMO ① lac Italia în provincia Como; supr. 145 km. p.; situație pitorească cunoscută care atrage mulți călători. ¶ ② provincie în Italia. ¶ ③ oraș în provincia aceasta.

COMORE, insule în canalul Mozambic între Africa și Madagascar. Aparțin Franței. Supraf. 2180 hm., 109.900 loc.

COMRAT, com. urb. jud. Tighina, plasa Ciadîr-Lunga, 17196 loc. Colonie bulgară. Stație c. f. pe linia de la Zorleni spre Basarabească, a 4-a stație înainte de aceasta din urmă. Are 1 liceu de băeți și un liceu de fete și 1 școală de meserii.

COMȘA DIMITRIE (* 1846 †1931), agronom român din Transilvania. A întemeiat reuniunea agricolă ardeleană, a fost profesor de agricultură, a organizat expoziții, a publicat cărți de specialitate. Ca membru în comitetul național, a fost osîndit la închisoare în procesul Memorandului. Membru onorar al Academiei Române (1926).

COMTE AUGUSTE (*1798 †1853), matematic și filozof francez, întemeietorul filozofiei *pozitiviste*. Din scrierile lui s'au tradus românește de P. Zosin: *Discurs despre spiritul pozitiv*, 1913; *Calendarul pozitivist* (adaptat , 1913.

COMUNA, revoluția din Paris 1871, care deveni stăpînă pe putere (18 Martie) și execută multe cruzimi contra adversarilor și bogaților în genere, dar fu răsturnată de armata regulată franceză comandată de Mac Mahon (22 Maiu).

COMUNIȘTI, partizanii comunismului, teoric politică care urmărește desființarea oricărei proprietăți private și împărțirea bunurilor după trebuințele fiecăruia. Stăpînirea lor s'a realizat în Rusia în 1917 prin internaționala 3-a (Moscova) și se manifestă printr'un regim de teroare, care tinde să treacă și în alte țări. Organizații mai importante în legătură cu acest regim de găsesc numai în Anglia și în Franța.

CONACHI COSTACHE (*1777 †1849), scriitor român. Boer moldovean, el s'a ocupat cu ingineria (a fost inginer hotarnic), cu politica (a fost și candidat la domnie în concurență cu Mihaill Sturdza . A tradus un roman *Matilda*, 1844; dar poeziilor originale nu le-a dat mare importanță, deși erau cunoscute în cercurile pe cari le frecventa; ele au fost publicate numai după moartea lui sub titlul: *Poezii, Alcătuiri si Tălmăciri*, 1856. Se simte influența grecească și franceză, într'o măsură mică și cea poporană.

Conachi Costache.

CONCERTUL ÎN LUNCĂ, pastel de V. Alecsandri, publicat întîiu în „Convorbiri literare" 1868 69

www.dacoromanica.ro

CONCHA VICTOR (1846) jurist, profesor Univcrsit. Cluj 1874), Budapesta (1892). Princ. op.: *Libertatea individuală și parlamentarismul în Anglia.*

CONCILII, adunări eclesiastice (SINOADE . Cele mai însemnate *concilii ecumenice* (universale) sunt cele din: Nicea (325 p. Chr.), Constantinopol (381), Efes (431 , Calcedon'a (451 , Constantinopol (453) Idem (680 , Nicca (787 , Constantinopol (869 , Viena (1311 , Constanța (1414), Florența (1439 , Trenta (1545 , Roma (1869 , în carc s'a votat infailibilitatea papală.

CONCLAVA, adunarca cardinalilor pentru alcgerea Papei organizată de Grigoric X (1274 , numită așa, fiindcă nu pot ieși cardinalii pînă nu efectuează alegerca.

CONCORDIA, ziar politic Budapesta 1861—69; red. Al. Roman, Partcnie Cosma ș. a..

CONCORDIA, societate politică a Romanilor din Bucovina (1881 .

CONDE LOUIS PRINȚ DE (*1621 † 1686), mare gcneral francez.

CONDILLAC]condilac[ETIENNE DE (*1715 †1780 , filozof francez. Pr. op. *Incercare asupra originii cunoștințelor omenești* (1746 , *Logica* (1769 și urm.) Singurul izvor al cunoștinței este senzația: atențiunea e o senzație dominantă, reflexiunea e o senzație care se simte însăși, judecata și raționamentul sînt combinări de senzații, eul este suma senzațiilor prezente și păstrate de memorie. Heliade ne spune că s'a servit de operele lui în scrierile sale de gramatică și filozofie.

CONDORCET [condorse] ANTOINE (*1743 † 1794), filozof, matematic și om politic francez. Membru al Academiei. Op. pr, *Teoria cometelor* (1777), *Tablou istoric al progreselor spiritului omenesc* (1794).

CONDOS POLIZOE, călugăr și profesor grec în București la Academia Domnească pe la 1808. In 1805 a tipărit în grecește un imn adresat Domnitorului Constantin Ipsilante. In 1806 a tipărit la Viena o carte tradusă în românește de Nicodim Greceanu și tipărită la Sibiu 1811, cuprinzînd *azbuchile* și materii religioase. A fost și în Franța și întorcîndu-se se lăuda că a fost decorat cu legiunea de onoare, lucru despre care scrie un agent francez într'un raport din 1805.

CONDOTIERI, aventurieri cari jucară un mare rol în războaiele din evul mediu, mai ales în Italia (care le-a dat și numele). Pe măsură ce s'au organizat armate naționale, a scăzut importanța lor până au dispărut cu desăvîrșire.

CONDRĂTEȘTI, com. rur. jud. Bălți, plasa Cornești; după legea 1929, face parte din com. Cornești; 2390 loc.

CONFEDERAȚIUNI vestite în istorie: 1. *Confed. prinților*, organizată de Frederic II (1785) contra Austriei. 2. *Confed. de la Rin*, grupare organizată de Napoleon (1806 a 16 prinți și regi din Germania, între cari Bavaria și Würtemberg. avînd centru dieta din Frankfort, desfăcută în 1813. 3. *Confederațiunea germanică*, încheiată în 1815 între statele Germanici, Austria, Danemarca, Olanda, sub prezidența Austriei, desființată în 1866, cînd Prusia provocă și învinse Austria. 4. *Confederațiunea germanică de Nord* întemeiată în 1866, fără Austria și alte state ca Bavaria, Wurtemberg, avînd ca state principale Prusia și Saxonia, disolvată în 1871, cînd se întemeiă imperiul german.

CONFUCIUS (*551 †479 a. Chr.), legislator și filozof chinez, întemeietorul religiei care-i poartă numele, răspîndită mai ales în clasele culte din China.

CONGAZ, com. rur. jud. Cahul, plasa Dragoș-Vodă, compusă din 3 sate (1929 ; fondată 1808 de refugiați bulgari; 8557 loc. (1927 ; are o școală de meserii; tîrg săptămînal.

CONGO ① fluviu mare în Africa, lung. 4000 km. ¶ ② regiune în Africa udată de acest fluviu, împărțită în trei părți: C. *belgian sau Statul independent Congo*, fondat (1885) sub suveranitatea regelui Leopold II, care l-a cedat Belgiei (1908); supr. 2. 365.800 km. p., ca. 8.000.000 loc. Cap. *Boma*; Orașe pr. *Leopoldville*, *Stanleyville*, ș. a.— C. *francez*, numit azi *Africa ecuatorială franceză*, cap. *Brazzaville*. — C. *portughez*.

CONON DIN ISAURIA, sfînt prăznuit de bis. ortod. la 5 Martie. A trăit pe vremea sfinților Apostoli și zicea că însuși Arhanghelul Mihail l-a botezat și l-a împărtășit cu sfintele taine.

CONON GRĂDINARUL, martir pe timpul împăratului Decius (ca. 250).

CONOP, com. rur. jud. Arad, plasa Radna, 2002 loc.

CONSERVATORUL, ziar politic sub redacția lui *Nicolae Locusteanu* (care era, după unii, un pseudonim al lui Heliade), a apărut în 1856—57.

CONSERVATORUL PROGRESIST, ziar politic fondat de C. N. Brăiloiu și continuat de S. Marcovici, a apărut în București în 1859 61.

CONSIDERANT VICTOR (*1808 †1893), filozof francez, a susținut doctrinele lui Fourier și a întemeiat un falanster în Texas (1849).

CONSOLATORUL, foaie bisericească, a apărut în București, ca organ al Societății clerului „Ajutorul" în 1898.

CONSTANȚA ① oraș în Baden (= CONSTANZ), pe lacul Constanța; 30.000 loc. Aci a fost un conciliu în 1414, care a osîndit doctrina lui Huss și a decis ca el să fie ars de viu. ¶ ② (fr. CONSTANCE, germ. BODENSEE , lac între Elveția și Bavaria. ¶ ③ jud. în *Dobrogea*; cap. *Constanța*; supraf. 6910 km.²; 223.638 loc. (1915 ; 6 plăși; 7 com. urb., 74 c. rur. (1926); 9 parohii urbane, 74 rur. 98 bis., 159 moschee; ține de eparhia episc. Constanța; circ. Curții de apel Constanța; are 71 grădini de copii și 237 școale primare (1929); 35 cooperative de aprovizionare și consum și 10 coop. pentru exploatare de păduri (1925 . Numele vine de la orașul de reședință. ¶ ④ municipiu cap. jud. *Constanța*; port la Marea Neagră; 27.885 loc. (1915 ; reședința episcopului eparhiei Constanța; Curtea de apel pentru jud. Constanța, Caliacra, Durostor, Tulcea; stație c. f. cap. liniei București-Cernavodă-Constanța; are 1 liceu de băeți fondat 1896, 1 școală secundară și 1 profesională de fete fond. 1897, 2 școale normale, 4 școale comerț și mai multe școale primare; stațiune pentru băi de mare: stabilimentul este la *Mamaia* la 10 km. (☛ acest cuv.); clădiri importante: catedrală cu picturi de G. D. Mirea, cazino pe malul mării; ca monument: statua lui Ovidiu. E probabil că în epoca greco-romană era aci orașul Tomis, unde a fost exilat Ovidiu. După o perioadă de strălucire, orașul a decăzut, s'a ruinat din pricina năvălirii barbarilor și pe locul acela a ridicat Constantin cel Mare un oraș *Constantia*, după numele surorii sale. Aci a fost un centru religios creștin important (episcopat), dar s'a ruinat din nou. A mai fost aci o colonie genoveză în timpul evului mediu, apoi a căzut în mîna Turcilor, cari o numiră *Kustendje* și, după tratatul din Berlin (1878), a trecut întreaga provincie în stăpînirea României. Atunci i s'a redat numele vechiu, s'au făcut lucrări importante, construindu-se un port, docuri, etc.

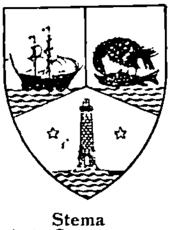

Stema jud. Constanța.

CONSTANT [constaⁿ] BENJAMIN (* 1767 †1830), om politic și publicist francez. Mai cunoscut, din operele sale, e romanul *Adolphe*, tradus și în românește de mai multe ori: de *I. Teodorescu-Braniște* (1922 , *B. Marian*, *Paul Ionescu*.

CONSTANTE (*323 †350), fiul lui Constantin cel Mare, împărat bizantin dela 337 împreună cu frații săi Constantin II și Constanțiu II. Partea sa era: Iliria, Africa și Italia. A avut lupte cu frații săi și s'a amestecat în luptele religioase, ca adversar al arianismului.

www.dacoromanica.ro

CONSTANTIN BRÎNCOVEANU ☛ BRÎNCOVEANU.

CONSTANTIN CEL MARE (* ca. 273 †337), împărat roman. Era fiul împăratului Constanțiu Chloru și al unei femei numită Elena, de condiție socială de jos. In vremea copilăriei și tinereței sale, imperiul roman era stăpînit de mai mulți „cezari” asociați. Astfel și tatăl său deveni stăpînitor al Galiilor (305) și atunci Diocleţian îl păstră ca ostatic, situație în care rămase și sub Galeriu, care luă locul lui Diocleţian. Scăpînd, Constantin însoți pe tatăl său într'o expediție în Britania, unde acesta și muri, iar soldații îl proclamară împărat. Rivalitățile și luptele ce se născură atunci între pretendenți și între asociații la tron turburară imperiul; dar Constantin isbuti să-i desființeze, dacă nu putea să și-i facă amici sau chiar și după aceasta. Astfel făcu o expediție în Italia și învinse pe Maxentiu (312). Cu prilejul bătăliei decisive se zice că i s'a arătat pe cer semnul crucii înconjurat cu vorbele cunoscute „In acest semn vei învinge”. După aceasta intră triumfător în Roma; apoi, fie după lupte, fie după moartea celorlalți asociați, ajunse singur stăpînitor al întregului imperiu. Viața lui particulară a fost turburată de multe și mari amărăciuni: după îndemnul soției sale a doua și-a ucis băiatul din prima căsătorie, apoi, după lămuririle mamei sale, și-a ucis soția. Nu-i plăcea să locuiască în Roma; deaceea a pus să se clădească un oraș nou în jurul vechiului Bizanț, care primi numele lui, pe lîngă acel de „Roma nouă” și fu inaugurat la 11 Maiu 330. Constantin, urmînd poate și recomandațiile tatălui său, a arătat o mare prietenie creștinilor și, nu numai că a făcut să înceteze orice fel de persecuție, dar le-a dat sprijin efectiv, ajutîndu-i să-și clădească biserici, clădind el însuși două mari în noul său oraș: *Sfînta Sofia* și *Sfinții Apostoli*, și căutînd să mărească și prestigiul religiei creștine, deschizînd el însuși sinodul de la Nicea (325) prin care arianismul a fost osîndit. Spirit liberal sau poate și iscusit politic, n'a permis însă nici persecuția păgînilor; astfel că a văzut cum de bunăvoie comunități și orașe întregi părăseau vechiul cult, dărîmau statuele zeilor și templele și deveneau creștini. El însuși n'a primit botezul decît înaintea morței. Pentru tot ce a făcut, biserica creștină l-a declarat sfînt și amintirea lui se serbează la 21 Maiu.

CONSTANTIN I (*1868 †1923), regele Greciei, căsătorit cu sora împăratului Wilhelm II. A domnit dela 1913 pînă la 1917, cînd a fost detronat, din pricină că a împiedecat intrarea în acțiune alături de Franța și Anglia. A revenit la tron în 1920, dar, în urma înfrîngerilor suferite de armatele grecești în luptele cu Turcii, a abdicat în favoarea fiului său George.

CONSTANTIN I BASARAB zis CÎRNUL, domn Țării-Românești 1654—1659. (Xenopol nu-i dă supranumele care se găsește la Iorga și alții, ci-i zice CONSTANTIN ȘERBAN. Era în adevăr fiul lui Radu Șerban, fostul Domnitor.) Ales de boeri după moartea lui Mateiu Basarab și confirmat de Turci, în urma unei mari sume date puternicilor de la Poartă și însuși Sultanului, el avu la început să sufere din pricina răscoalei *Seimenilor*, pe cari voia să-i desființeze. Acest fapt prilejui intervenirea lui Rakoczy, principele Transilvaniei, care-l ajută să învingă pe revoltați, dar de aci urmă un fel de supremație a Principelui, care-i trimise o gardă de soldați unguri și nemți. Aceștia, prin purtarea lor, pricinuiră turburări în țară. Constantin fu mazilit și fugi în Transilvania cu un număr de boeri.

CONSTANTIN, grec de origine, episcop al Buzăului (1793—1819).

CONSTANTIN CĂPITANUL ☛ CĂPITANUL.

CONSTANTIN MILLE, circ. com. jud. Tutova cu 30 sate.

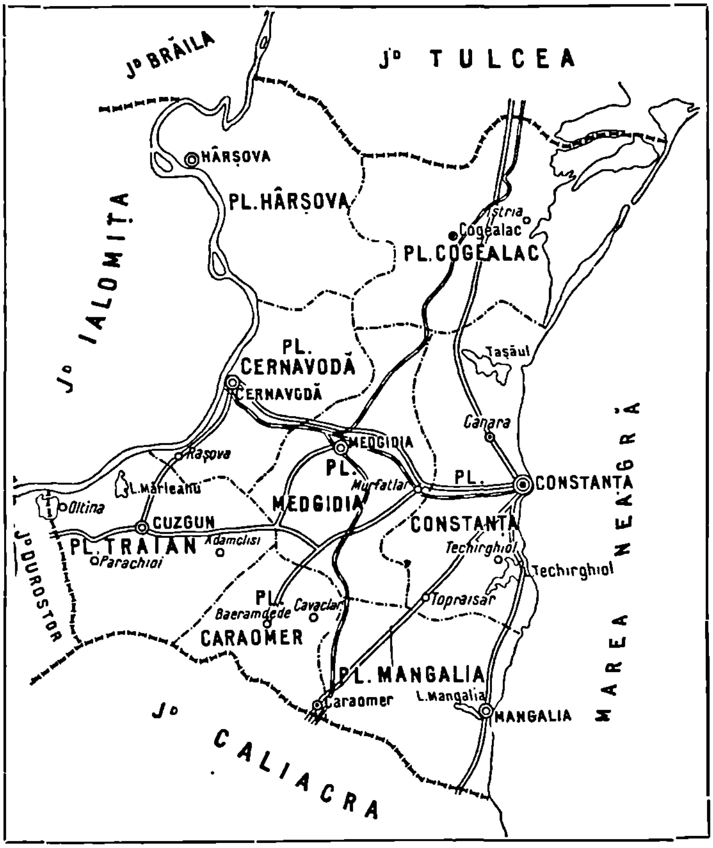

Harta jud. Constanța.

CONSTANTINA ① provincie în Algeria. ¶ ② oraș în această prov., 48.000 loc.

CONSTANTINESCU ALEXANDRU (†1926), advocat și om politic român. A fost ministru în guvernul care a făcut războiul (1916).

CONSTANTINESCU BARBU (*1839 †1891), profesor român. A predat istoria universală la seminariul din București, și la Liceul Mateiu Basarab, pedagogia la Azilul Elena Doamna, apoi istoria bisericească la facultatea de teologie din București (1888). A fost profesor și director al școalei normale a „Societății pentru învățătura poporului” și a luptat pentru susținerea ei în momentele cele mai critice. A publicat cărți didactice (*abecedar*, *cărți de citire*), cărți de teologie, a întemeiat reviste pedagogice (*Educatorul*), s'a ocupat și de limba Țiganilor (*Probe de limbă*, 1878).

CONSTANTINOPOL, oraș în Turcia Europ. fostă cap. a Turciei; 800.000 loc. Compus din mai multe cartiere: *Stambul*, cel mai vechiu, *Fanar*, grecesc, *Balata*, ovreesc, la S. de golful numit *Cornul de aur*; *Pera* și *Galata*, moderne locuite de streini, la N. de golf. In fața pe celălalt țărm al Bosforului e *Scutari*, consid. ca făcînd parte din Constantinopol.

Princ. monum. *Seraiu*, palat al Sultanilor, *Sf.*

www.dacoromanica.ro

Sofia, fostă bis. creştină din vremea lui Justinian, azi moschee, *Sublima Poartă*, palatul min. de interne şi de externe, *Seraschierat* (min. de războiu): acestea în Stambul; *turnul de la Galata*, în Galata.

Istoria lui începe în 658 a. Chr., mică colonie greacă; în 330 Constantin făcu aci capitală şi-i dete numele, fiind de atunci capitala imperiului roman de Orient *latin* şi a celui *grec* (bizantin pînă în 1453, cînd căzu în mîna Turcilor.

CONSTITUANTA este parlamentul convocat pentru facerea sau revizuirea constituţiei. Prima noastră constituantă s'a adunat în 1866. Iată membrii ei: Arghiropol Gr., Adrian Colonel G., Arion Anton. Alcaz Eug., Bălteanu Al., Blaremberg N., Blaremberg C., Brăiloiu C., Brătianu D., Berendei G., Berendei D., Budurescu Stamate, Buescu Pană, Balş Al., Brăescu Al., Boerescu V., Bălăceanu I., Conta N., Cantacuzino Adolf, Cantacuzino Ion Al., Cantacuzino Const. G., Cantacuzino George Gr., Cantacuzino Grig., Calimah Catargiu, Caramaliu C., Canano Seb., Cernătescu, P., Ceziann Stan, Ciocîrlan C., Ciolacu G., Ciurea Lascar, Cneazovici G., Costacopol N., Copeschi Dr. I., Cozadini Dim., Enescu G., Epureanu Manolache Costache, Fălcoianu I., Fălcoianu St., Filipescu Em., Filipescu Gr., Forăscu V., Fussea C., Ghica Const. Gr., Ghica Vladimir, Ghica Ion General, Ghica-Comănescu D., Golescu Al. C., Golescu Stef. Grădişteanu C., Gridov N., Grigorescu C. T., Heliade Rădulescu I., Hiotu V., Iamandi N., Iatropol Dr. P., Ionescu I., Ionescu Nicol., Ionescu Radu, Iosefescu Gr., Lahovari Gr., Lahovari Em., Lahovari Nic., Lapati Al., Lapati Corn. Lateş T., Laurian Aug. T., Lecca Cas., Lecca I., Lupaşcu Al., Magheru G., Mantu Rufu, Marcovici Al., Mavrocordat N., Mavrogheni Sc., Măldărescu N., Mărgăritescu Al., Mihălescu Sim., Mîrzescu G., Mîrza I., Morţun Em., Murguleţ C., Negulescu I., Negură I., Olănescu Pană, Opran P., Paciurea L., Pascal Aristid, Petrescu Al. Sc., Pillat N., Pîcleanu N., Plagino Al., Plesnilă I., Pleşoianu M., Pogor V., Polizu D., Polizu G., Poroineanu Sache, Racottă H., Racoviţă D., Racoviţă C., Racoviţă N., Răşcanu G., Romalo V., Romanescu C., Rosetti St., Rosetti T., Rosetti Dim., Roseti I., Roset Rosnovanu G., Scărlătescu Gr., Scrurie Gr., Sihleanu Al., Slăvescu N., Slăvitescu C., Ştirbeiu Al., Ştirbeiu George, Strat I., Sturdza Dim. C., Sturza I., Sturza Gr., M., Suţu C., Suţu Gr., Tacu D., Tătăranu N., Tell Chr., Teohari Ahil, Tufelicică, Turnavitu Sc., Varlam C., Vălcanu C., Ventura I., Vîrgolici I., Vîrnan G., Voinov N., Vucinic I., Zissu Al.

Adunarea s'a deschis în ziua de 28 Aprilie 1866, a început discuţia proectului de constituţie la 16 Iunie prin raportul lui Aristid Pascal şi a terminat la 6 Iulie, cînd a fost disolvată. Deşi exista şi Senatul, el n'a fost convocat. Ministerul din timpul lucrărilor constituantei era compus astfel: L. Catargi, I. C. Brătianu, I. Cantacuzino, P. Mavrogheni, C. A. Rosetti, General I. Ghica, D. Sturdza.

CONSTITUŢIUNE. In istoria noastră prima constituţie politică de stat sînt **Regulamentele Organice** decretate de Rusia în 1831 ☛ acest cuv. A doua constituţie este **Convenţiunea din Paris din 1858.** (☛ acest cuv.) Dar constituţia propriu zisă, pe care noi ne-am dat-o în mod liber, este votată în 1866, revizuită în 1879 (pentru modificarea art. 7), în 1884 (pentru schimbarea colegiilor electorale şi alte modificări). După războiul pentru întregirea neamului s'a votat o nouă constituţie, promulgată în 1923 (29 Martie).

CONSULI se numeau la Romani cei doi magistraţi supremi cari conduceau statul după desfiinţarea regalităţii (500 a. Chr.); după stabilirea imperiului, ei continuă să existe cu numele, dar îşi pierd treptat importanţa. **C.** se numiră cei trei magistraţi supremi în Franţa instituiţi în 1799 (Bonaparte, Cambacères şi Lebrun), desfiinţaţi prin proclamarea imperiului (18 Maiu 1804). **C.** se numesc funcţionari cari sînt asimilaţi diplomaţilor, dar inferiori în grad şi cari reprezintă interesele statelor în alte state.

CONSULTA, reşedinţa ministerului de Externe al Italiei în Roma.

CONTA VASILE (*1845 †1882), om politic şi filozof român. Născut în Moldova, a făcut studii juridice şi filozofice în Belgia, a fost profesor la facultatea de drept din Iaşi (1873, mai tîrziu membru la Curtea de Casaţie. Ca scriitor, a debutat cu poezii în „Convorbiri literare" (1867—68, mai tîrziu a dat la lumină scrieri filozofice: *Teoria fatalismului* (1876, *Teoria ondulaţiunii universale* (1876), *Metafizică* (1879. Cele mai multe au fost traduse şi publicate în l. franceză la Bruxelles şi la Paris (după moartea lui). Conta a fost deputat (1879) şi ministru al Instrucţiei (1880—81.

V. Conta.

CONTA-KERNBACH ANA (*1865 †1921), profesoară şi scriitoare română. A publicat poezii originale şi traduceri în „Convorbiri literare" 1891 1906), articole în „Viaţa romînească" 1921 şi studii pedagogice (*Metodică*, 1905; *Pedagogie*, 1907; *L'éducation manuelle*, 1913).

CONTEMPORANUL, revistă literară şi ştiinţifică a partidului socialist din România. Iaşi 1881 1891. Redactori: I. Nădejde şi V. G. Morţun.

CONŢEŞTI ① circ. com. jud. Teleorman plasa Zimnicea cu 4 sate (1929). ¶ ② circ. com. jud. Dîmboviţa, plasa Ghergani, cu 14 sate. ¶ ③ staţie c. f. Dîmboviţa linia Bucureşti-Piteşti. ¶.

CONTREXÉVILLE, oraş Franţa (Vosgi; st. baln. (ape bicarbonate sulfatate).

CONVORBIRI CRITICE, revistă literară, care a apărut în Bucureşti între 1907—1910 sub direcţia lui Mihail Dragomirescu.

CONVORBIRI DIDACTICE, revistă de pedagogie şi didactică, a apărut în Bucureşti 1895—1901 şi 1904—1907.

CONVORBIRI ECONOMICE, scriere vestită a lui Ioan Ghica publicată în fascicole 1865—1876.

CONVORBIRI LITERARE, revistă literară întemeiată de cercul Junimei,", în Iaşi 1867, avînd ca redactor responsabil apoi director pe Iacob Negruzzi (1867—1894, de aci un comitet de mai mulţi redactori (1895—1901, apoi pe I. Bogdan (1902) pe S. Mehedinţi (1907) şi pe Tzigara-Samurcaş (1924. Din anul 1885 revista apare în Bucureşti.

CONVORBIRI PEDAGOGICE, revistă pentru educaţie şi instrucţie, a apărut în Satu-Nou, în Panciova, în Braşov, sub redacţia lui P. Stoica şi apoi a lui I. Pop Reteganul, de la 1886 la 1888.

COOK [cit. cuc] **JAMES** (*1728 †1779, navigator englez, descoperi insulele Societăţii, Noua Zelanda, cercetă Oc. Pacific, făcu şi alte călătorii; dar fu ucis de indigeni în ins. Sandwich.

COOPER [cupăr] **FENIMORE** (*1789 †1851), romancier american. Pr. op. *Spionul* (1821), în care vedem luptele pentru independenţă, *Ultimul din Mohicani* (1825, capo d'opera sa, *Pieile roşii* (1846.

COPACIU HATMANUL (†1511), general al lui Bogdan II, domnul Moldovei.

COPANIŢA, insulă la vărsarea Jiului în Dunăre.

COPĂCENI ① com. rur. în jud. Ilfov; 2100 loc. ¶ ② c. r. jud. Bihor plasa Ceica; 282 loc. ¶ ③ c. r. jud. Turda plasa Mihaiu, Viteazul; 513 loc. Are o şcoală de economie casnică. ¶ ④ c. r. jud. Bălţi plasa Pepeni; după legea 1929, sat circ. com. Sîngerei; 1204 loc.

COPĂCEŞTI, com. suburbană jud. Putna, plasa Adjud: ţine de oraşul Adjud.

COPĂCIOASA, staţie c. f. jud. Gorj, între Filiaşi şi Tîrgu-Jiu.

COPENHAGA (în daneză **KJÖBENHAVN**), cap. Danemarcei, în ins. *Seeland* lîngă strîmt. *Sund*, 500.000 loc. Are o veche Universitate, care a serbat 400 de ani de la înfiinţare.

www.dacoromanica.ro

COPERNIC NICOLAE (*1473†1543), astronom polonez, tipări la 70 de ani, în ultimul an al vieții, op.: *De revolutionibus orbium caelestium libri.* El stabili un sistem, ce-i poartă numele, pentru explicarea mișcării corpurilor cerești.

COPII DE PE NATURĂ, titlul unei serii de bucăți de critică socială, literară, etc. ale lui Iacob Negruzzi (1874).

COPOU, circ. comun. jud. Iași plasa, Copou, cu 19 sate.

COPPÉE [cope], FRANÇOIS (*1842 †1908), poet și dramaturg francez. Op. pr. *Le Luthier de Crémone* (1876), trad. de Traian Demetrescu (Bibl. p. toți); *Severo Torelli* (1883), dramă, trad. de T. M. Stoenescu (1885); *Pentru Coroană* (1895), dramă, trad. de D. Nanu și G. Orleanu (1898). S'au mai tradus diferite poezii, bucăți în proză de V. Pogor (1870), Vârgolici (1873), D. Olănescu (1880), T. M. Stoenescu (1883), Traian Demetrescu, D. Stăncescu (1894), P. Cerna (1901), M. Iorgulescu (1911). G. B. Rareș (1918). C. A. I. Ghica (1920), Iosif Nădejde, A. din Dorna, G. D. Cruceanu. *Le passant* a fost trad. de T. Stoenescu (1883) și de N. Volenti (1887).

COPPET, sat, Elveția, pe lacul Leman; 500 loc.; fu azilul multor exilați iluștri, între cari Necker și D-na de Staël, fiica lui.

COPȘA MICĂ, stație c. f. pe linia principală București-Cluj și cu legături cu alte linii.

COPȚI, indigeni din Egipt, creștini, dar eretici (monofisiți).

COQUELIN [cocleⁿ] CONSTANT (*1841 †1909) zis AINÉ (cel mare), mare actor francez. A creat între altele, rolul lui *Gringoire* și al lui *Cyrano de Bergerac* (din piesa cu același nume). A jucat și în București. A publicat: *Arta monologului*, *Arta comediei*, etc.

COQUELIN ERNEST zis CADET (*1848†1908), actor francez. A publicat: *Monologul modern.*

CORABIA, com. urb. jud. Romanați, reședința plășii Dunărea; 9446 loc. (1915); port la Dunăre; stația c. f. capul liniei Piatra Olt-Caracal-Corabia; judecătorie de ocol, spital; are un gimnaziu de băeți și o școală secundară de fete, 1 șc. de comerț și 1 de meserii; are 2 biserici. Pe aici a trecut armata română Dunărea în 1877 pentru a începe războiul pentru independență.

CORAN, cartea sfântă a musulmanilor; compusă din 114 capitole, alcătuite din versete.

CORAVIA, com. rur. jud. Cernăuți plasa Cosminului: 2128 loc. După legea 1929, sat circ. com. Plaiul-Cosminului.

CORAVU IOAN (*1896†1917), căpitan român, s'a distins în lupta de la Mărăști, la cucerirea satului Mărăști, și a murit în ziua de 27 Iulie 1917 la asaltul de la Dealul Teiului.

CORBASCA, circ. com. jud. Tecuci, plasa Găiceana cu 19 sate (1929).

CORBENI, carieră în jud. Argeș cu gresie foarte bună.

CORBII-MARI, circ. com. jud. Vlașca cu 13 sate.

CORBIȚA, circ. com. jud. Tecuci, plasa Găiceana cu 20 de sate (1929).

CORBU ① insulă în Dunăre jud. Mehedinți, ține de com. Batoți. ¶ ② stație c. f. jud. Olt între Pitești și Slatina.

CORCHEȘ NICOLAE (*1809†1885), luptător român la 1848 în Transilvania; *tribun* al armatei lui Iancu; a comandat vânătorii săi în vestita luptă de la Fântânele (6 Iulie 1849).

CORCMAZ, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Palanca; 2444 loc. După legea 1929, sat circ. com. Palanca.

CORCOVA, circ. com. jud. Mehedinți, plasa Motru-de-Sus cu 27 sate (1929).

CORDILIERI sau ANZI, munți din America (☛ AMERICA).

CORDOVA (= span. CORDOBA), oraș în Spania (Andaluzia) pe fl. Guadalquivir; 60.000 loc. A fost capitala Califatului arab (716—1236).

COREA, penins. între Marea Galbenă și M. Japoniei, stat independent; 218.190 km. p.; 13.000.000 loc. Capit. *Seul.*

CORESI DIACON († ca. 1583), tipograf munt. tipări după ms. mai vechi și, într'o măsură, traduse însuși, cărți bisericești în l. slavonă și română, unele cu text în ambele limbi. Pr. op. *Evangheliar*, rom. (1561); *Evangheliar*, sl. (1562), *Psaltire*, rom. (1568), *Psaltire*, slav. rom. (1577), *Cazanie*, rom. (1581). Locul tipăririi pentru cele mai multe e Brașovul, pentru una e Sassebeș, pentru altele nu e indicat.

CORESTĂUȚI, com. rur. jud. Hotin, plasa Briceni: 2075 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cepeleuți.

CORFU (în antic. CORCYRA), ins. arhip. Ionice, cap. *Corfu*, 585 km. p., 15.000 loc. Ține de Grecia. Aci împărăteasa Austriei Elisabeta și-a clădit un castel *Achileion.*

CORIDALEU TEOFIL. profesor grec la Academia Domnească din Iași și egumen al mănăstirii Trei Ierarhi pe timpul lui Vasile Lupu.

CORINT, oraș în Grecia pe istmul cu același nume; 5.000 loc.

CORIOLAN CAIUS MARCIUS (sec. V a Chr.), general roman. Persecutat de plebei, veni cu armata Volscilor contra Romei, pe cari îi îndepărtă după rugăciunile mamei și soției sale.

CORJEUȚI, com. rur. jud. Hotin, plasa Lipcani: 4770 loc. Circ. com. cu 9 sate (1929).

CORLĂTENI, circ. comun. jud. Dorohoiu plasa Centru: cu 11 sate (1929).

CORLĂTEȘTI, stația c. f. jud. Prahova, linia Ploești-Urziceni.

CORNARO CATERINA (*1454 †1510), nobilă venețiană, regină a Ciprului, pe care-l cedă republicei Veneției cu mare solemnitate (1489). Persoana și viața ei au inspirat pe artiști cari i-au făcut portretul (Veronese și pe scriitori.

CORNAROS VICENȚOS. poet grec, autorul poemului *Erotocrit*, scris în dialect cretan poate prin sec. XII și răspândit prin manuscrise, tipărit întâiu în 1713. La noi a pătruns prin manuscrise și *Dionisie Fotino* (☛ acest cuv.) a făcut o prelucrare în grecește, intitulată Νέως Ἐρωτόκριτος (Noul Erotocrit tip. Viena 1818, după care *Anton Pann* a dat o versiune românească în 3 volume (Sibiu, 1837).

CORNĂȚEL, stație c. f. aproape de Sibiu pe linia spre Sighișoara.

CORNĂȚELE, cătun jud. Ialomița com. Cosimbești, care ține de Com. Mărculești (1929). Odobescu în descrierea Bărăganului vorbește despre el ca loc de odihnă pentru vânătorii de dropii de pe vremurile acelea (1870).

CORNEA, com. rur. jud. Severin, plasa Teregova; după legea 1929 are 2 sate; are o școală inferioară de meserii pentru băeți.

CORNEA ☛ Alexandru III al Moldovei.

CORNEA DIMITRIE (1816†1884), om politic român. După ce a îndeplinit diferite funcțiuni administrative, a fost ministru în ministerul unit al lui Barbu Catargiu (1862—63) și apoi în 1876 în guvernul de 13 zile al Generalului Florescu.

CORNEA MIHAIL ☛ KORNE.

CORNEILLE [cornei] PIERRE (*1606†1684), mare dramaturg francez. Unul din întemeietorii tragediei clasice moderne. Op. pr. *Cid* (1636), care produse mult entuziasm și multe critici și polemici, *Horace*, *Cinna* (1640), *Polyeucte* (1643), *Oedip* (1659), tragedii, și o comedie *Mincinosul* (1643). Operele de căpetenie au fost traduse, și de maimulte ori, în românește: *Eraclie* (Heraclius) de I. Roset (1831), *Horațiu* de G. Sion (1875) și de H. Lecca, *Mincinosul* de N. Ținc (1895), *Poliect* de D. Nanu și C. Moldovanu (1908), *Cidul* de G. Orleanu (1908), St. Iosif (1911), H. Lecca.

P. Corneille.

www.dacoromanica.ro

CORNELI IOAN. preot român unit. Canonic la Oradea, prieten cu Samuil Clain. este unul din autorii Lexiconului de la Buda 1825.

CORNELIE SUTAŞUL, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 13 Septembrie. Ofiţer în armata romană în Cesarea Palestina , puţin după moartea şi învierea lui Hristos, a primit darul Sf. Duh prin intervenirea Sf. Apostol Petru, care i-a povestit toată viaţa Mîntuitorului.

CORNELIUS NEPOS (sec. I a. Chr. , istoric latin, autor de *biografii* ale bărbaţilor mari romani şi din streini. În româneşte de multe ori: de *Andrea Liviu*, Lugoj 1863; de *Vasile Grecu* Bibl. p. toţi; de *Al. I Stoicescu*, 1916, Buc.

CORNEREVA, com. rur. jud. Severin. plasa Teregova; 3732 locuitori.

CORNESCU CONSTANTIN, hatman, membru al divanului Criminal 1836, deputat 1836—1839.

CORNESCU MIHAIL, dvornic, deputat 1836, 1839, ministru bisericesc, 1837.

CORNEŞTI ① c. r. jud. Dîmboviţa, plasa Bilciureşti; 2010 loc. După legea 1929, sat circ. com. Finta. ¶ ② C.-TÎRG, c. r. jud. Bălţi., reşed. plăşii Corneşti, are 26 sate; 3921 loc. (1922).

CORNET, schit com. Călineşti jud. Vîlcea; fundat 1666.

CORNETUL, com. rur. jud. Ilfov, plasa Domneşti; 2331 loc. După legea 1929, sat circ. com. Bragadiru.

CORNI, com. rur. jud. Botoşani, plasa Corni: 3010 loc. După legea 1929, sat circ. com. Poiana.

CORNOIU IOAN (*1861†1913), fost profesor la facultatea de teologie din Bucureşti şi director al cancelariei Sf. Mitropolii.

CORNUL-LUI-SAS, loc. jud. Iaşi pe malul Prutului lîngă satul Perieni (ţine de com. Ţigănaş, după legea 1929). Aci s'a dat în 1612 o mare luptă între Poloni şi Moldoveni ajutaţi de Tătari, fiind Domn Ştefan Tomşa; altă luptă s'a dat în 1633 între Poloni şi Tătari.

CORNUL-LUNCEI, trecătoare formată de rîul Moldova; pune astfel în legătură Bucovina cu oraşul Roman.

COROD, com. rur. jud. Tecuci, plasa Nicoreşti; 4500 loc. Circ. com. cu 6 sate (1929).

COROIAN DEMETRU (*1814 †1891), profesor român în Gherla; canonic.

COROIAN IULIU (*1847), politic şi advocat român în Transilvania. A trăit în Cluj. A fost osîndit la închisoare în procesul memorandului (1894).

Iuliu Coroian.

CORONINI IOAN BAPTIST CONTE (*1794 †1888 , general austriac. A fost comandantul trupelor cari au ocupat principatele în 1854.

COROT [coro] JEAN BAPTISTE (*1796 †1875) pictor francez; îşi petrecu mare parte din viaţă la Fontainebleau şi fu puţin cunoscut în timpul vieţii. Operele sale. mai ales peisagii, au dobîndit renume universal după moartea lui.

CORREGIO ANTONIO (* ca 1494 †1534), pictor italian. A lăsat multe opere, în Parma mai ales; a lucrat în lumina clar obscură. Lui se atribue vorba *„Anch 'io son pittore!"* (=şi eu sînt pictor), ce ar fi zis cînd a văzut un tablou al lui Rafael.

CORSICA (fr. CORSE), insulă în Marea Mediterană la N. de Sicilia; 8722 km. p.; cap. Ajaccio. Ţine de Franţa.

CORTAMBERT EUGÈNE (*1805 †1881), geograf francez; autor de cărţi didactice renumite, de hărţi felurite.

CORTES, adunarea naţională spaniolă, compusă din Senat (*Senato*) şi Cameră (*Congreso* .

CORTEZ FERNANDO (*1485 † 1547 , navigator spaniol; cuceri Mexicul (1519 1521 , îl organiză şi-l guvernă ca delegat al regelui Spaniei; a murit însă disgraţiat de acesta.

CORUND (sau COROND , com. rur. jud. Odorheiu, pl. Praid; 3743 loc. St. balneară şi climaterică 536 m. alt. ; ape cari conţin fier, sare, acid carbonic. Bilciu: 15 Ianuarie, 22 August.

CORVIN, familie nobilă ungurească de origine românească. ☛ IOAN, MATEIU.

COSĂUŢI, com. rur. jud. Soroca, plasa Bădiceni; 2264 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ocolina.

COSINZEANA ILEANA, personaj din poveştile şi poeziile noastre poporane; este o întrupare a frumuseţei şi a graţiei feminine; avînd cîteodată şi însuşiri supraomeneşti. Ea este fiinţa pentru care diferiţi eroi îndeplinesc fapte de jertfă şi de iscusinţă, fie ca s'o scape dintr'o nenorocire. fie ca s'o ia de soţie. Este corespunzătoare cu figura eroului masculin Făt-frumos.

COSMA, doctorul fără de arginţi, prăznuit de biserica ortod. la 1 Noembrie împreună cu fratele lui *Damian*. Erau Arabi din naştere, învăţase medicină în Siria şi, trăind în Cilicia, îşi exercitau profesiunea în mod gratuit şi propagau creştinismul. Au fost chinuiţi şi ucişi în timpul persecuţiilor lui Diocleţian (303 şi urm.). Moaştele lor s'au risipit: la Roma, la Constantinopol, în Franţa etc.

COSMA. prelat român. A fost protosinghel al mitrop. din Bucureşti, episc. al Buzăului 1764—1787; apoi mitropolit al Ungro-Vlahiei 1781—1792.

COSMA PARTENIE (*1837 †1923), economist român în Transilvania şi unul din conducătorii băncii „Albina" din Sibiu.

COSMENI (fost COŢMANI), com. urb. jud. Cernăuţi, reşedinţa plăşii Şipeniţului, pe malul drept al pîrîului Şoviţa. A fost capitala desfiinţatului jud. Coţmani. 5917 loc. (1915). Are o biserică ortodoxă, 1 unită, 1 catolică, 2 sinagoge; 1 liceu de băeţi, o şcoală de piscicultură şi mai multe şcoale primare; staţie c. f. spre Vrînceni şi spre Cernăuţi.

COSMEŞTI ① circ. com. jud. Tecuciu, pl. Nicoreşti cu 9 sate (1929 . Staţie c. f. Aci e un mare pod peste Siret. Fabrică de cherestea. Petrol. ¶ ② sat jud. Fălticeni (azi Baia) 1225 loc.; biserică din 1459. ¶ ③ circ. com. jud. Vlaşca plasa Glavacioc cu 13 sate (1929).

COSMIN, com. rur jud. Cernăuţi; 5108 loc. În apropiere e Codrul Cosminului (☛ acest cuv.) Staţie c. f. pe linia principală care merge de la Bucureşti la frontiera Ghica Vodă, la 19 km. departe de Cernăuţi.

COSMOVICI LEON (*1857 †1921), profesor român. A ocupat catedra de zoologie la Facultatea de Ştiinţe din Iaşi; membru corespondent al Academiei Române, 1893. Op. princ. *Geologie* 1883, *Botanica* 1887, *Mineralogie* 1887, *Morfologie* 1893, *Studii morfologice* 1894.

COSOVA, sau Cîmpul Mierlei, localitate în Serbia (Iugoslavia), unde o armată creştină, compusă din Sîrbi, Bulgari, Albanezi şi Români, fu sdrobită de Baiazid I (1389). Românii erau conduşi de Mircea cel Bătrîn.

COSTA-RICA, republică America Centrală, între Nicaragua şi Columbia; 59.570 km. p.; 270.000 loc. Descoperită de Columb 1502.

COSTACHE VENIAMIN ☛ VENIAMIN, Mitropolit.

COSTAFORU GHEORGHE (*1821 †1876), jurist şi om politic român. Studii la Paris; a fost profesor de drept civil şi penal la Facultatea de drept din Bucureşti, decan 1872—73) şi rector al Universităţii (1864 —71). S'a ocupat de organizarea şi conducerea şcoalelor, fiind mult timp membru al Consiliului superior al instrucţiunii pînă la 1864 ; în 1858 a avut misiune să cerceteze şcoalele din mai multe state şi a tipărit un memoriu (1866). Ca jurist a publicat o revistă de specialitate: *Magazin judecătoresc* (1855 — 1862). A fost deputat, ministru de interne (1860

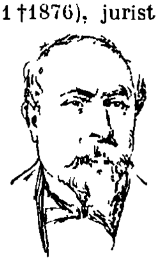
G. Costaforu.

www.dacoromanica.ro

—1861), de externe (1871—1873) și apoi reprezentant al țării la Viena.

COSTANDA GHEORGHE, profesor grec, special în matematici, la Academia Domnească din București pînă pe la 1790.

COSTANDIE FILITI (*1752 †1827), episcop al Buzăului (1793—1819). A reparat biserici, a întemeiat școli și a ajutat pe tinerii studioși pentru a-și desăvîrși învățăturile; a refăcut schitul Găvanele, dărîmat de cutremur, și biserica Sf. Dumitru din București. Silit a demisiona din pricina neînțelegerilor cu domnitorul Suțu, a trăit la Chișinău, apoi la Brașov și a murit în București.

COSTANGALIA, com. rur. jud. Cahul, plasa Dragoș-Vodă; după legea 1929 sat circ. com. Baimaclia. Aci s'a petrecut în Iulie 1863 o mică luptă între un regiment român comandat de colonelul Călinescu și un corp de 400 Poloni, comandați de Colonelul Milcovici, cari venise pe Dunăre pe o corabie sub pavilion englez și voiau să treacă în Rusia ca să ajute mișcarea de liberare a fraților. La prima ciocnire Polonii au scăpat, dar curînd au fost siliți să dezarmeze și apoi înapoiați peste graniță în Turcia.

COSTESCU PANĂ, mare dvornic; îl găsim membru în divan „țivil" 1837.

COSTEȘTI ① circ. com. jud. Argeș, plasa Teleorman cu 17 sate (1929). Stație c. f. linia București-Timișoara, de unde pornește linia Costești-Turnu Măgurele. ¶ ② c. r. jud. Lăpușna plasa Ialoreni; 6489 loc. Circ. com. cu 13 sate (1929). ¶ ③ c. r. jud. Tutova plasa Banca; 2087 loc. După legea 1929 sat circ. com. Petru Rareș. ¶ ④ circ. com. jud. Vîlcea, plasa Horez cu 18 sate (1929). ¶ ⑤ c. r. jud. Storojineț pl. Ceremuș, 2631 loc. Circ. com. cu 2 sate. ¶ ⑥ sat jud. Bălți com. Zabriceni; 1236 loc. (1922); întemeiat 1600. ¶ ⑦ rîu, jud. Vîlcea, se varsă în Bistrița.

COSTIN MIRON (*1633 †1691), cronicar moldovean, boer mare. A ocupat funcțiuni însemnate și a exercitat o înrîurire directă în conducerea afacerilor publice. In timpul lui Petriceico, fu trimis în interes diplomatic în tabăra Turcilor de la Nistru și atunci rosti acele faimoase cuvinte: „Sîntem noi Moldovenii bucuroși să se lățească împărăția în toate părțile cît de mult, iar peste țara noastră nu ne pare bine să se lățească". Tot sub Petriceico, Turcii intră în luptă cu Polonii și Domnul voește să treacă în partea acestor din urmă. Costin însă convinge pe ceilalți boieri și cu toții se opun Domnului, pentrucă vedeau că era mai bună unirea cu Turcii, iar nu cu Polonii, care au și fost învinși. Se înțelege că Dumitrașcu Cantacuzino, care vine la tron îndată după acest eveniment, — în urma căderii lui Petriceico — caută să ia lîngă sine pe Costin. Acesta devenea din ce în ce mai influent, era agent de frunte în tratativele diplomatice între Turci și Poloni și izbuti astfel să răstoarne pe Dumitrașcu, socotindu-l un uzurpator. Anton Roset, care urmează în domnie, încarcă pe Costin cu cele mai mari onoruri, dar — din motive pe care nu le putem ști — vedem că e răsturnat tocmai de Costin și înlocuit cu Constantin Duca. După ce Duca se întoarse dela împresurarea Vienei (1838), fu atacat de Poloni și luat prizionier împreună cu Miron Costin și cu alți boeri. Costineștii stau de aci înainte retrași în Polonia și numai pe la începutul domniei lui Constantin Cantemir se întorc în țară, și vedem că atît Miron cît și fratele său Velișco Vornicul, ocupă funcțiuni. Intrigile dela curte, neînțelegerile dintre Costinești și Rosetești, cari aveau mare influență pe lîngă Domn, făcură pe cei dintîi să devie adversari ai lui Cantemir. Povestesc cronicarii că Miron îi zicea: „Mai des cu paharele și mai rar cu orînduelele, că-i vrea să-ți dai Măria-Ta seama odată și n'ei putea." In curînd Costineștii fură scoși din funcțiuni și Velișco, luînd parte la un complot, care avea de scop răsturnarea Domnului, fu prins, adus la Iași, bătut și omorît. Crezînd atunci că și Miron va fi amestecat, Cantemir trimise la moșia acestuia să-l prindă — cînd se dusese ca să-și înmormînteze soția — și astfel în Decembrie 1691 acest mare bărbat al țării fu omorît. Opere pr. *Cartea pentru descălecatul de 'ntîiu a țării Moldovii și neamului moldovenesc*; *Letopisețul Țării Moldovei dela Aaron Vodă*; *Viața lumii*, poemă filozofică-teologică. În limba polonă a scris o poemă în care vorbește despre colonizarea Daciei și fondarea principatului.

Miron Costin după portretul publicat de S. Fl. Marian.

COSTIN NICOLAE (* ca. 1660 †1712), cronicar român. Fiu al lui Miron, a făcut studii în Polonia, a ocupat funcțiuni începînd din vremea lui Const. Cantemir, fiind hatman sub Const. Duca (1693), mai tîrziu hatman în timpul domniei a doua a acestuia (1701), vornic mare în timpul lui Nicolae Mavrocordat, care îl numește și caimacam pînă la intrarea sa în țară, mare logofăt sub Dumitru Cantemir și sub Nicolae Mavrocordat în a doua domnie. După uciderea tatălui său, el a fost arestat de Cantemir, dar a scăpat cu viață și a pribegit afară din țară, cași pe vremea lui Antioh Cantemir cînd a stat în Muntenia 4 ani împreună cu frații săi. Ca om învățat el a avut diferite misiuni diplomatice, mai ales sub Nic. Mavrocordat. Opere: *Cartea descălecatului dintîiu*, reproduce lucrarea tatălui său cu acelaș subiect, dar adaogă povestirea de la începutul lumii; *Letopisețul Moldovei* de la 1661 — 1711 (ambele publicate de M. Kogălniceanu în colecția sa); *Ceasornicul domnilor*, scriere filozofică, ms. în Bibl. din Iași.

COSTIN VELIȘCO, boer român, frate cu Miron. Pe vremea lui Constantin Cantemir (1685 și urm.) a fost hatman și a luptat contra incursiunilor polone; a fost apoi vornic mare de țara de sus. Mai tîrziu, căzînd în disgrația Domnitorului, a format un complot ca să ceară ajutor lui Brîncoveanu ca să scoată din Domnie pe Cantemir și să fie pus în locul lui. Trădați de unul numit Ilie Țifescu, cîțiva au fugit, iar Costin a fost prins și ucis.

COSTINESCU EMIL (*1844 †1921), om politic român. A fost ziarist, redactor la *Românul* lui C. A. Rosetti de la 1866 la 1882. Deputat în mai multe legislaturi dela 1876, a fost în multe rînduri raportor general al budgetului, iar în 1902 a fost pentru prima dată ministru de finanțe și după aceea în 1907, 1909 și 1914. In guvernul național format la Iași în 1916 a fost ministru fără portofoliu. Dintre reformele făcute de el citâm desființarea accizelor comunale și înlocuirea lor cu fondul comunal plătit la locul de producție.

COSTIȘA, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Dornești; 2100 loc.

COSTINA, circ. com. jud. Suceava, plasa Ilișești cu 5 sate (1929).

COSTULENI ① circ. com. jud. Iași, plasa Codru, cu 4 sate (1929). ¶ ② c. r. jud. Lăpușna, plasa Nisporeni; 2112 loc. După legea 1929 sat circ. com. Boldurești.

COȘAVA, circ. com. jud. Severin, plasa Marginea cu 4 sate (1929).

COȘARNIȚA, com. rur. jud. Soroca, plasa Văscăuți; 2160 loc. După legea 1929, sat circ. com. Văscăuți.

COȘBUC GHEORGHE (1866 † 1918), poet român. A făcut studii în Năsăud și în Cluj; a colaborat la diferite reviste în Transilvania și în deosebi la „Tribuna" din Sibiu. Trecînd în România, a fost ziarist și profesor în București, a întemeiat, cu Slavici, revista *Vatra* (1894), cu Chendi și Gorun *Viața literară* (1906), cu Vlahuță *Sămănătorul* (1900). A fost referent literar la Casa Școalelor, membru al Academiei Române (1916). Publicațiile lui dinainte de 1890 sînt puțin cunoscute. Reputația și-a stabilit-o cu vol. *Balade și idile* (1893), asupra căruia a scris Gherea un articol

www.dacoromanica.ro

elogios numindu-l „*poetul țărănimei*" (1897). Tot în epoca aceea a mai publicat: *Fire de tort* (1899), poezii, *Eneida* (trad. în metrul original, 1896), care a fost premiată de Academie, *Sancotala* (trad. 1897), *Antologie sanscrită* (1897), apoi două cărți despre războiul din 1877: *Povestea unei coroane de oțel* (1899) și *Răsboiul nostru pentru neatîrnare* (1899). Al treilea volum de poezii a apărut în 1902: *Ziarul unui pierde-vară*, cuprinzînd și unele bucăți scrise înainte, dar nepublicate încă. Activitatea lui a fost și în epoca aceasta a doua a vieții sale foarte bogată: cărți de vulgarizare (*Din țara Basarabilor*, 1901: *Dușmanul dintre noi*, 1905 în Bibl. antialcolică: *Ostașul*, 1906), cărți didactice în unire cu alții; traduceri din diferiți autori (Poezii de *Carmen Sylva*, 1906; Georgicele lui *Virgil*, Parmeno de *Terențiu*, Don Carlos de *Schiller*; cercetări literare și despre folklor (*Din ale neamului nostru*, 1903; *Superstițiile poporului*, 1909). In ultimii ani ai vieții l-a preocupat traducerea *Odiseei* și mai ales trad. poemei lui Dante. Pentru aceasta, a făcut studii îndelungate pentru epoca în care a apărut *Divina Commedie* și pentru filozofia dantescă. A lăsat în manuscris această traducere, care nu este forma ei definitivă, și care s'a publicat după moartea lui cu comentarii de Ramiro Ortiz de către Cartea Românească: *Infernul*. 1926, *Purgatoriul*, 1929. In amintirea lui s'a dat numele *Coșbuc* unui sat din jud. Năsăud și unei stații de c. f.

Gheoghe Coșbuc.

COȘEIU, com. rur. jud. Sălaj; 863 loc. Mină de sare în exploatare. In 1922 s'au extras 6410 tone.

COȘELEU, mân. maici, jud. Soroca, aproape de satul *Slobozia-Coșelcuca*, care face parte din com. *Cotiugenii-Mari*; întemeiată pe la 1790.

COȘOVEI MATEIU (sec. XVI), boier mold. a zidit mân. Coșula jud. Botoșani.

COȘOVENII-DE-SUS, circ. com. jud. Dolj, plasa Sccuiu cu 8 sate, între cari C.-DE-SUS, 3159 loc.

COȘTILA, vîrf în munții Bucegi, înalt 2250 m.

COȘTINI, st. balneară (lacuri sărate) și climaterică (400 m. alt.) înconjurată de păduri, jud. Maramureș, pl. Cîmpulung.

COȘULA ① circ. com. jud. Botoșani, plasa Frumușica, cu 6 sate (1929). ¶ ② mân. călugări jud. Botoșani, întemeiată 1862.

COTEANA, com. rur. jud. Olt, plasa Drăgănești; 2833 loc. După legea 1929, sat circ. com. Brebeni.

COTEȘTI ① com. rur. jud. Rîmnicu-Sărat, reședința plășii Cotești; 2472 loc. Circ. com. cu 15 sate (1929). ¶ ② stație c. f. jud. Rîmnic-Sărat între Buzău-Focșani. ¶ ③ mânăstire de maici.

COTIUGENII-MARI, com. rur. jud. Soroca, reședință, plasa Cotiugenii-Mari; 4550 loc. Are un gimnaziu de băeți. Circ. com. cu 24 sate.

COTIUJENI, com. jud. Hotin, plasa Briceni, 2705 loc. După legea 1929, sat circ. com. Larga.

COTNARI, circ. com. jud. Iași, plasa Cîrligătura cu 19 sate. (1929). Pe teritoriul ei se află podgoria renumită a Cotnarilor; aci se află o veche bis. din timpul lui Ștefan cel Mare 1496 și o bis. catol. ruinată, care se socotește a fi templul protestant întemeiat de Iacob Eraclide (1561-63) împreună cu o universitate pentru Sașii ce locuiau acolo.

COTORE GHERONTIE IEROMONAH (*ca. 1720†ca. 1780), călugăr basilit. A fost în Transilvania vicar episcopesc unit. A publicat o pastorală în 1760.

COTROCENI, deal în București. Aci a fost o mânăstire zidită de Șerban Cantacuzino la 1675. In această mân. a fost reședința de vară a Domnitorului Carol pînă cînd s'a clădit castelul din Sinaia. La 1893 s'a refăcut, rămînînd din vechile clădiri numai biserica și a devenit reședința perechii princiare. După urcarea pe tron a Regelui Ferdinand, tot aci a fost reședința regală. Azi e reședința M. S. Reginei Maria. In fața intrării palatului e o stație de c. f. pe linia de centură a orașului.

COTRUȚ IOAN, general român. Sublocotenent 1853, locotenent-colonel în 1876. A participat în războiul independenței, la toate operațiile de la Plevna și de la Vidin, lucrînd cu devotament, iar victoria de la Smîrdan se datorește lui. În 1880 a fost înaintat colonel și, după ce s'a retras din serviciul activ în 1891, a fost înaintat general în rezervă.

COTU-CHITAIULUI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 3036 loc. După legea 1929 sat circ. com. Dunăreanca.

COȚMANI ① fost județ în Bucovina; încorporat la jud. Cernăuți. ¶ ② oraș numit azi *Cosmeni* (☛ acest cuv.).

COȚOFENEȘTI, com. rur. jud. Putna, plasa Adjud; 890 loc. ține de com. Lunca (legea 1929); aci a fost un mare spital militar în timpul războiului pentru întregirea neamului.

COȚOFENII-DIN-DOS, circ. com. jud. Dolj, cu 16 sate cu reședința în satul titular (1929).

COUÉ [cue] EMIL (†1926), farmacist în Nancy (Franța); practica îngrijirea bolnavilor prin sugestie, (psihoterapeutică) și susținea teoretic ideile sale în „Bulletin de la Société Lorraine de psychologie appliquée".

COULOMMIERS, [culomie] oraș în Franța (Seine et Marne); 6000 loc.; fabricațiune de brînzeturi.

COURBET [curbe] GUSTAVE (*1819†1877), pictor francez realist.

COURTELINE [curt'lin] GEORGES, după numele adevărat de familie MOINEAUX (†1929), scriitor umorist francez. A publicat schițe, nuvele, piese de teatru, etc. Cea mai cunoscută lucrare a lui este piesa *Boubouroche*.

COUSIN [cuzeⁿ] JEAN (*ca 1500 †ca 1589), pictor franc. Op. pr. *Judecata din urmă* (Paris, Louvre).

COUSIN VICTOR (*1792 †1867), filozof franc., prof. la Sorbona și la Școala Normală; membru al Academiei Franceze. Făcu cunoscută în Franța filozofia lui Kant și încercă să o combine cu ideile lui Descartes, formînd un sistem pe care-l numi *eclectism*.

COVASNA ① com. rur. jud. Trei Scaune 5456 loc.; reșed. plășii cu același nume; st. balneară (acid carbonic, bicarbonat de sodiu, iod, fer) și climaterică (564 m. alt.; stație c. f. pe linia laterală Sf. Gheorghe—Brețc. ¶ ② com. rur. jud. Fălciu plasa Răducăneni: 2310 loc. După legea 1929, trecută la jud Iași.

COVURLUIU, jud. în *Moldova*; cap. *Galați*; supr. 2662 km. p., 180.086 loc. (1915); 4 plăși; 1 com. urb. 39 c. r.; 17 parohii urbane, 58 rur. 110 bis; ține de eparhia Dunării de jos cu reședința în Galați; circ. Curții de apel din Galați; are 10 grădini de copii și 122 școale primare (1928—29); 10 cooperative de aprovizionare și consum, 2 pentru exploatare de păduri, 5 coop. de producție și 4 coop. agricole. Numele după pîr. Covurluiu care udă județul și se varsă în lacul Covurluiu.

COZACOVICI DIMITRIE (*1790†1868), romîn macedonean numit membru al Academiei prin decretul din 1866 ca reprezentant al Macedoniei împreună cu I. Caragiani.

D. Cozadini.

COZADINI DIMITRIE, om politic român. A făcut parte din comitetul de propagandă din Moldova pentru realizarea unirii principatelor; a fost ministru în Moldova în 1860, în guvernul prezidat de Mih. Kogălniceanu. După unire, în cel prezidat de Al. Golescu. în 1870.

www.dacoromanica.ro

COZADINI GRIGORE (*1828†1897), om politic român. A luat parte la mișcarea din 1848, a fost membru în comisia centrală din Focșani, deputat,

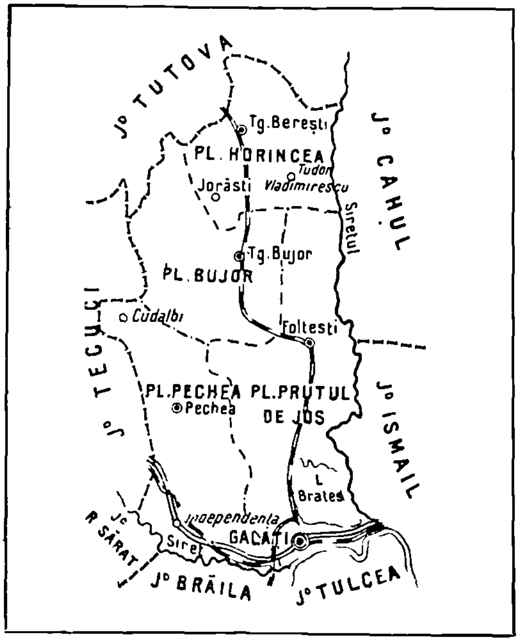

Harta jud. Covurlui.

prefect. A lăsat un legat pentru școala din comuna în care avea proprietate.

COZIA ① măn. jud. Vîlcea; întem. de Mircea cel Mare 1386; aci se află mormîntul lui Mircea, al Teofanei (Teodora), mama lui Mihaiu Viteazul; între portretele murale este și al lui Mircea în costum de cruciat, care a inspirat poezia lui Gr. Alexandrescu „Umbra lui Mircea la Cozia". In sec. XVIII măn. a fost teatrul multor lupte și năvăliri, de aceea a suferit multe stricăciuni: 1788 Turcii au învins pe Prințul de Coburg, 1821 retragerea trupelor lui Ipsilante gonite de Turci. In 1879 transformat în penitenciar, care s'a mutat mai tîrziu. In 1584 Petru Cercel a zidit lîngă măn. o bisericuță, în care se află mormîntul fiului său Marcu. ¶ ② vîrf de munte jud. Argeș, 1677 m. ¶ ③ pîrău în jud. Fălciu, se varsă în Jijia.

COZLA ① st. baln. jud. Neamț; folosit din 1882; conține: sulfat de magneziu, clorure alcaline, săruri de calciu. ¶ ② munte jud. Neamț.

COZUB EMILIAN (*1829†1894) magistrat și filantrop român din Bucovina.

CRACOVIA (= polon. KRAKOW), oraș în Polonia; pe Vistula 176.000 loc.; Universitate fundată 1361.

CRAIDOROLȚ, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Arded; 2485 loc.

CRAINA, ținut în Jugoslavia (Serbia), în care locuesc mulți Români. A fost în vechime teritoriu românesc.

CRAINIC SIMION (*1777†1855), cleric român unit în Transilvania.

CRAINIC NICHIFOR (*1889), scriitor român. Profesor la fac. teolog. Chișinău. Premiul nat. p. poezie 1930. Op. pr. *Darurile pămîntului*, 1920. Conduce revista „*Gîndirea*".

CRAIOVA ① municipiu, cap. jud. Dolj, pe malul stîng al Jiului; 51.927 loc. (1915). Are 29 biserici, între cari mai însemnate: *Sf. Dumitru*, zidită de Banul Barbu Craiovescu pe la 1450, refăcută de Mateiu Basarab la 1652; *Obedeanu*, zidită la 1748 de familia Obedenilor; *Sf. Nicolae*, zid. de Marele Stolnic Barbu Gănescu 1757; *Madona-Dudu*, înzestrată cu avere mare, întreține o școală de fete și un spital; *Sf. Treime*; *Sf. Ilie*. Stație c. f. spre Turnu Severin, spre Tîrgu Jiu, spre Piatra Olt, spre Calafat. Are 2 licee de băeți, unul („Carol I") fondat în 1826, altu în 1882; 2 școale secundare de fete, 1 șc. militară, 2 șc. normale, școală profesională; 5 școale de comerț, 1 de meserii și multe școale primare. Are mai multe spitale; o bibliotecă și un muzeu (fond. *Aman*; un conservator de muzică; e un centru de mișcare culturală, aci apar mai multe reviste, între cari mai veche este *Arhivele Olteniei*, e o societate de conferințe „Prietenii științei", sînt institute de editură, cari tipăresc cărți în condiții foarte bune. E reședința Curții de Apel. E un oraș vechiu, a cărui origine nu se cunoaște: după unii, ar fi început în sec. XIII. Aci a fost mai tîrziu reședința *banilor* Olteniei și aci și-au avut centrul multe familii boerești cari au dat și Domnitori ai Munteniei. ¶ ② c. r. jud. Bihor. plas. Beliu.

CRAMPTON RUSSEL (*1816†1888, inginer englez, inventatorul locomotivei care-i poartă numele.

CRANACH LUCA (*1472†1553, pictor german. Op. pr. *Martirul Sf. Caterina* (1506) la Berlin.

CRASNA ① rîu afl. al Someșului pe stânga. Udă jud. Sălaj, Satu-Mare și trece în Ungaria, unde se varsă în Someș. ¶ ② circ. com. jud. Storojineț, plasa Sirețel, cu 3 sate. ¶ ③ c. r. jud. Cetatea-Albă plasa Decebal; 2484 loc. Colonie germană. După legea 1929 sat circ. com. Tarutino. ¶ ④ c. r. jud. Sălaj, reșed. plășii Crasna; 3870 loc. ¶ ⑤ stație c. f. de unde pleacă linia Crasna-Huși. ¶ ⑥ măn. jud. Prahova, întem. 1824 de monahul Chesarie (fost Dinu Popa Radu Porlogea). ¶ ⑦ schit jud. Gorj com. Drăgoești, fund. de vel-pitar Dim. Filișanul 1637. ¶ ⑧ pîrău afl. al r. Buzău pe dreapta, în jud. Buzău. ¶ ⑨ pîrău afl. al r. Bîrlad, udă jud. Vasluiu și Fălciu.

CRASNA-ILSCHI. com. rur. jud. Storojineț, plasa Sirețelului; 2683 loc.; 1 șc. de meserii. După legea 1929, sat circ. com. Crasna.

CRASSUS LUCIUS LICINIUS (*140†91 a. Chr.), orator roman pe care-l evocă Cicerone în Dialogul *Despre orator*.

CRASSUS MARCUS LICINIUS (*115†53 a. Chr.), politic roman, formă primul triumvirat cu Cezar și cu Pompeiu.

CRATES (ca. 328), filozof grec reprez. al școalei cinice.

CRAVEN LADI, scriitoare engleză, care a făcut în 1786 o călătorie la Constantinopol și în Crimea și, cu acest prilej, a vizitat Țara-Românească. Impresiile din această călătorie le-a publicat într'o carte tipărită la Londra și tradusă și în franțuzește (1789).

CRĂCIUNA, cetate zidită, la vărsarea Milcovului în Siret, de Radu cel Frumos, spre a se apăra de Moldoveni, ca. 1470. Ruinile ei se vedeau în timpul lui Cantemir (jud. Putna).

CRĂCIUNEII-DE-JOS, com. rur. jud. Olt, plasa Drăgănești; 2033 loc. După legea 1929, sat circ. com. Radomirești.

CRĂCIUNESCU IOAN (*1845†1909), profesor român. A fost profesor de psihologie la facultatea de litere din București. A publicat, în limba franceză, la Paris, un studiu asupra *poeziei poporane românești* (1874.

CRĂCIUNEȘTI, com. rur. jud. Maramureș pl. Cîmpulung; 1986 loc. Stație baln. (sulf.), la 2 km. de stația c. f. Băcicoiul Mare.

CRĂINICEANU GEORGE (*1853†1926), medic român. A scris și lucrări asupra *boalelor de ochi* și asupra *istoriei medicinei*, între cari o importantă *bibliografie* medicală.

CRĂINICEANU GRIGORE (*1852), general român. Absolvent al școalei de aplicație de geniu din Bruxelles. A fost profesor la școalele militare, șeful serviciului de geniu, secretar general al Ministerului de războiu, șef al statului major general și ministru de războiu (1909); a luat parte la războiul independenței și la începutul războiului în 1916; membru al Academiei Române (1911). Op. pr. *Curs de fortificație* (1881, 1890), *Constituirea cetăților* (1883). *Neutralitatea României*

www.dacoromanica.ro

(1887 . *Necesitatea cetăţilor* (1889). *Geografie militară* (1894 .

CRĂSNIŞOARA-VECHE, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Sireţelului; 2467 loc. După legea 1929, sat circ. com. Crasna.

CRĂTUNESCU NICOLAE †1904), fost profesor la facultatea de drept din Bucureşti.

CREANGĂ ION (*1837 †1889 , scriitor român. Născut în satul Humuleşti (Moldova , a urmat cursurile seminariului „Venianim Costache" din Iaşi şi a fost hirotonisit diacon în Iaşi1859; urmînd şcoala normală, a fost şi institutor în Iaşi; mai tîrziu părăsi preoţia şi rămase numai institutor. A făcut parte din cercul „Junimei" şi a publicat în „Convorbiri literare" întîiu basme, apoi anecdote şi istorioare, în fine *Amintiri din copilărie*. Cu acestea, mai ales, îşi stabileşte reputaţia de mare povestitor. El poate fi socotit ca întemeietorul unui fel de scrieri: memoriul *poetic*. Ca institutor, a lucrat în unire cu alţi colegi, *abecedare*, *cărţi de citire* şi un *povăţuitor*, cari au fost întrebuinţate mulţi ani în şcoală. In ultimii ani operele lui s'au tradus în italieneşte şi englezeşte, obţinând deosebit succes în ţările respective.

Ion Creangă.

CRECIUNESCU GEORGE (†1894), preot şi prof. român în Banat.

CREMONA, oraş Italia (Lombardia); 38.000 loc.; catedrală din sec. XII.

CREOLI, nume pe care Francezii şi Spaniolii îl dau oamenilor de rasă albă născuţi în colonii.

CREON, pers. mitol. din legendele Tebei: frate cu Jocasta, deci cumnat cu Oedip; rege al Tebei după moartea fraţilor Eteocle şi Polinice, fiii lui Oedip. Pers. principal în tragedia lui Sofocle: Antigona.

CRESTOMATICUL ROMÂNESC, publicaţie periodică cu „tot felul de istorii şi alte făptorii", a apărut în Cernăuţi, în anul 1820, sub redacţia lui Teodor Racoce.

CRESUS (ca. 560 a. Chr.), regele Lidiei, vestit prin bogăţiile sale, prin viaţa sa începută în mari izbînzi şi sfîrşită în mari nenorociri. După legendă, la întrebarea lui: care este omul cel mai fericit, filozoful Solon a răspuns că nimeni nu poate fi numit fericit pînă mai e încă în viaţă. Cînd regele fu pus pe rug de Cirus. care-l învinsese, repetă cuvintele ce-i spusese Solon.

CRETA (CANDIA , ins. Marea Egee, 8618 km. p.: 300.000 loc. Ţine de Grecia. Cap. *Caneea*.

CREŢEANU GHEORGHE (*1829†1887), jurist, om politic şi scriitor român. A studiat dreptul la Paris; a început prin a fi procuror de tribunal (1853 înaintînd pînă la Curtea de Casaţie (1860 . In acest timp a fost şi ministru de justiţie (1859 şi de culte 1862 . A colaborat la diferite reviste (*Revista Română*, *Revista Carpaţilor* şi a publicat un volum de poezii *Melodii intime* (1855 . A fost membru onorar al Academiei Române 1882

Gheorghe Creţeann.

CREŢEANU VICTOR (*1832 †1897 , general român. A făcut studii la Saumur (Franţa şi a devenit ofiţer de cavalerie; a luat parte la războiul independenţei cu gradul de colonel, distingîndu-se în diferite lupte şi cu deosebire la Rahova (7 Noembrie 1877 . A fost adjutant regal, şeful casei militare a Regelui, inspector al cavaleriei.

CREŢENI, circ. com. jud. Vîlcea, plasa Drăgăşani; cu 29 sate (legea 1929 .

CREŢESCU ALEXANDRU (*1825†1885), jurist român. A fost profesor la colegiul Sf. Sava, apoi magistrat, ajungînd pînă la preşedinte al Inaltei Curţi de Casaţie. A fost şi ministru de Culte în guvernul prezidat de Ion Ghica (1869).

CREŢEŞTII-SINTEŞTI, com. rur. jud. Ilfov, plasa Vidra; 2032 loc. După legea 1929, sat circ. com. Vidra.

CREŢU GRIGORE *1848†1919), profesor român. A publicat o *critică* asupra ediţiei Codicelui Voroneţean (1886), cîteva *etimologii* şi textul *Lexiconului slavo-român* al lui Mardarie Cozianul, cu studii (1900 .

CREŢULESCU ➡ KREŢULESCU.

CREUSOT, [cit. crözo], oraş Franţa în departam. Saone et Loire; 33.000 loc. Uzină vestită condusă de fraţii Schneider: poduri de fier, material de căi ferate, material de artilerie.

CREVEDIA ① pîrău în jud. Mehedinţi. ¶ ② com. rur. în jud. Ilfov. ¶ ③ circ. com. jud. Vlaşca, cu 13 sate (1929).

CREVENICU, circ, com. cu 7 sate jud. Vlaşca.

CRICOV, rîu, isvorăşte în jud. Dîmboviţa, trece în jud. Prahova, primeşte apa mai multor pîrae şi se varsă în Ialomiţa (jud. Prahova) în faţa com. Tătărăi.

CRIMEA, penins. Rusia de S. între Marea Neagră şi M. de Azov, legată prin istmul de *Perecop*; 25.590 km. p. Cap. *Simferopol (Acmecet)*. Alte or. *Sevastopol*, *Ialta*.

CRISANT sau CHRISANT ➡ HRISANT.

CRISBAV, com. rur. jud. Braşov, plasa Bîrsade-Jos; 2384 loc.

CRISCENT, sfînt, martirizat cu Codrat în Corint. Sărbăt. la 10 Martie.

CRISORORA, dascăl grec, stabilit în Bucureşti pe la începutul sec. XIX. Ioan Ghica spune că l-a cunoscut şi că scrisese o carte *Eglogarion*, de care se serveau toţi şcolarii lui.

CRISPI FRANCESCO (*1819†1901), om politic italian. Amic al lui Garibaldi, deveni deputat în primul parlament ital. (1861); primministru în mai multe rînduri, el contribui la constituirea triplei alianţe; avu o mare autoritate în guvern şi căzu numai în 1896, cînd Italia fu învinsă la Adua, în războiul cu Abisinia.

CRISTARI MIHAIL, medic grec. Doctor de la Pavia (1806 , îl găsim în Bucureşti în 1811 şi în 1821. A tradus în greceşte *Brutus de* Voltaire (1819) şi a publ. o carte despre morală şi fericire.

CRISTEA MIRON (*1868 , patriarh al României. A fost preot în Transilvania şi apoi episcop al eparhiei Lugojului. A făcut parte din delegaţia care a adus Regelui Ferdinand hotărîrea de unire votată la Alba-Iulia (1918). După unire, a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei şi la înfiinţarea patriarhiei româneşti, a fost proclamat primul ei patriarh (1925). In 1926, cînd Regele Ferdinand a consimţit la retragerea fiului său Carol din situaţia de Prinţ moştenitor şi cînd s'a proclamat moştenitor Mihaiu, Patriarhul a fost desemnat de Rege ca membru în Consiliul de regenţă cu Prinţul Nicolae şi cu Gh. Buzdugan.

CRISTESCU CONSTANTIN (*1866†1923 , general român. Ofiţer de stat major. Sublocotenent în 1887, general de brigadă în 1914, de corp de armată în 1917. A fost, în 1913, consilier technic pe lîngă statul major sîrbesc înainte de intrarea noastră în acţiune; apoi la încheierea păcii din Bucureşti, a fost ofiţer technic în delegaţiunea română. In timpul războiului pentru întregirea neamului, a fost şef de stat-major al armatei II, apoi al armatei III, comandant al grupului pentru apărarea Dunărei, comandantul armatei de Nord (1916), comandantul armatei I (1917), şef al statului-major general al armatei (1918).

CRISTEŞTI ① circ. com. jud. Fălticeni (Baia) plasa Paşcani cu 7 sate (1929). ¶ ② c. r. jud. Mureş, plasa Mureş de Jos.; 893 loc.

CRISTIAN ① munte, ramură a munţilor Bucegi, jud. Braşov. La o înălţime de 1590 m. este o casă de adăpost. St. climaterică. ¶ ② c. r. jud.

www.dacoromanica.ro

Sibiu plasa Turnişor; 3560 loc. Fabrică de brînzeturi. ¶ ® c. r. jud. Braşov, plasa Bîrsa de Sus; 3097 loc.

CRISTIAN X (*1870 , regele Danemarcei, suit pe Tron în 1912. E din familia Schlesvig-Holstein-Sondenburg-Glücksburg.

Cristian X.

CRISTIANIA ☛ OSLO.

CRISTINA, sf. martiră ☛ HRISTINA.

CRISTINA DE PISAN (*ca. 1440), scriitoare franceză, originară din Veneţia.

CRISOSTOM ☛ HRISOSTOM.

CRISTIANIA ☛ OSLO.

CRISTIOR, com. rur. jud. Hunedoara; 2574 loc.

CRISTOFI SPIRIDON (†1765), medic grec stabilit în Bucureşti. Ctitor al bisericii Spirea, unde este îngropat.

CRISTOS (= HRISTOS) ☛ ISUS.

CRISTUR com. rur. jud. Odorheiu plasa Cristur; 3698 loc. Staţie c. f. linia Sighişoara-Odorheiu.

CRIŞ, rîu afl. al Tisei; izvorăşte din Munţii Apuseni; format din *Crişul repede*, în care se varsă *Bereteul*, *Crişul negru* şi *Crişul alb*; trece prin *Oradea*; se varsă în Tisa.

Gh. Crişan.

CRIŞAN GHEORGHE, originar din Cărpeniş, unul din capii revoluţiei ardelene din 1784; a fost ucis pe roată împreună cu Horia şi Cloşca.

CRIŞAN IOAN (*1853 † 1893), prof. român în Transilvania.

CRIŞANA (ţara CRIŞURILOR) este regiunea teritoriului românesc aşezat la E. de Tisa pînă la Munţii Apuseni. Ea e stăpînită numai în parte de statul român, formînd judeţele *Satumare*, *Sălaj*, *Bihor* şi *Arad*. Aci a fost prin sec. IX un stat românesc, despre care vorbesc vechile cronici. Ele pomenesc şi despre un domnitor, *Menumorut*.

CRIULENI, com. rur. jud. Orhei, reşedinţă, plasa Criuleni; 2647 loc. Circ. com. cu 11 sate (1929).

CRIVĂŢUL, com. rur. jud. Ilfov, plasa Budeşti; 2360 loc. După legea 1929 sat circ. com. Budeşti.

CRIVINA, staţie c. f. jud. Prahova linia Bucureşti-Ploeşti.

CRÎMPOIA, circ. com. jud. Olt. plasa Potcoava, cu 8 sate (1929).

CRÎNGENI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Călmătui; 2705 loc. După legea 1929, sat circ. com. Băseşti.

CROAŢIA, provincie în E. Europei, a făcut parte din statul Ungariei, iar, după războiul mondial, a trecut în statul Iugoslav. (☛ IUGOSLAVIA).

CROCE BENEDETTO (*1866), istoric şi estetician italian, profesor la Universitatea din Neapole, fost ministru de instrucţie în 1920, membru onorar al Academiei Române (1921). Op pr. *Estetica* (1902 , *Filozofia*, *Logica* (1902), *Istoria Italiei dela 1871 la 1915* (1927 , *Teoria şi istoria istoriografiei* (1913 . Cunoscut afară din Italia mai ales prin teoriile sale estetice.

CROMWELL [cit. cromüel] OLIVER (*1599† 1658 , om politic englez, membru al Parlamentului şi general, răsturnă pe Regele Carol I, învinse pe susţinătorii lui, institui un tribunal, care-l osîndi la moarte. După aceasta, deveni suveran sub titlul de *lord protector*. Viaţa lui a inspirat cunoscuta dramă a lui V. Hugo *Cromwell* (1827).

CRONOS, divinitate gr. Era tatăl lui Zevs. Romanii îl identificară cu Saturn.

CRONSTADT, oraş şi port la golful Finlandei.

CROOKES [cit. crucs] WILLIAM (*1823 †1919), fizician şi chimist englez. A descoperit thallium, a inventat o metodă ca să scoată aurul şi argintul din minereurile lor, a inventat tuburile cari îi poartă numele. Admite că există o a patra stare a materiei, *extravagazoasă* sau *radiantă*. S'a ocupat şi de spiritism. A fost membru onorar al Academiei Române (1913).

CRUCIADE, expediţiuni religioase întreprinse de creştini pentru cucerirea locurilor sfinte, după ocuparea Ierusalimului de Turci în 1076. Fură în total opt cruciade. C. I-a (1095) provocată de papa *Urban II* şi condusă de *Petru Ermitul*; se cuceri Ierusalimul (1099 . C. II-a (1147 condusă de *Ludovic VII*, regele Franţei, şi de *Conrad III*, regele (împăratul Germanilor, nu făcu nici o ispravă. C III-a (1189) provocată de pierderea Ierusalimului, condusă de împăratul *Frederic Barbarossa*, care pleacă întîiu, cu armatele sale, de *Richard-inimă-de-leu*, regele Angliei, şi de *Philippe-Auguste*, regele Franţei; a obţinut succese mari în prima parte prin valoroasa conducere a împăratului german, dar, după moartea acestuia, s'a produs o mare deprimare, pe care n'au putut-o înlătura ceilalţi doi comandanţi supremi, şi s'a terminat fără ca Ierusalimul să fie liberat, dar s'a obţinut făgăduială din partea Sultanului că va lăsa liberă intrarea pelerinilor. C. IV-a (1195 şi urm.), nici n'a ajuns în Asia, ci, amestecîndu-se în intrigile şi luptele interne ale imperiului bizantin, cruciaţii au atacat şi cuprins Constantinopolul şi s'au făcut stăpîni acolo. C. V-a (1217 şi urm. , a fost o expediţie în Egipt, cu mari succese la început, cu mari înfrîngeri în urmă; dar, plecînd în 1228, împăratul Frederic II avu prin diplomaţie şi prin arme norocul de a pune iar mîna pe Ierusalim. Certuri între statele creştine şi Papă au împiedecat folosirea acestei situaţii. C. VI-a (1239—1240) a avut de rezultat pierderea Ierusalimului şi întărirea puterii musulmane. C. VII (1248 şi urm.) condusă de Regele Franţei Ludovic IX cel sfînt, se sfîrşeşte fără nici un rezultat. C. VIII (1268) condusă de acelaşi Ludovic, dar fără rezultate favorabile, mai ales că conducătorul muri, în timpul expediţiei, în Tunis. După aceea, în cursul secolelor, au mai fost expediţii creştine cari au primit numele de cruciade, dar nu se pot număra, propriu vorbind, ca atare.

CRUGLIC, com. rur. jud. Orheiu, plasa Criuleni, 2096 loc. După legea 1929, sat circ. com. Criuleni.

CRUM, rege al Bulgarilor de la anul 802. A învins şi ucis pe împăratul bizantin Niceforos, care-l atacase, apoi a atacat chiar Constantinopolul (812 , fără însă să-l poată cuceri. Sub el puterea statului bulgar a ajuns la mare strălucire.

CRUSCA, ACADEMIA DELLA, Academie italiană întemeiată la Florenţa în 1582, a publicat un *Vocabular al limbii* în 1612, urmat de alte ediţiuni pînă în 1923; editează şi texte ale vechilor autori italieni.

CRUSOË ☛ ROBINSON.

CRUŞOVA, oraş în Iugoslavia.

CRUŞOVAŢ, st. c. f. jud. Severin linia Bucureşti-Timişoara.

CSÁKY (cit. ciachi] ALBIN (*1841) om politic ungur. a fost ministru de culte 1888—1894.

CSÁKY ISTVAN (STEFAN †1605), general secuiu, întîiu partizan al lui Mihaiu Viteazul, apoi a luptat contra lui.

CSÁKY LÁSZLÓ (— LADISLAU , principe al Transilvaniei între 1427 1437.

CSÁKY MICLÓS (NICOLAE †1426), comite suprem al comitatului Timiş (1396—1402 ; principe al Transilvaniei (1415—1426), s'a luptat contra Turcilor.

CSÁNYI [cit. ciani] LÁSZLÓ (LADISLAU (*1790 †1849 , om politic ung.; unul din şefii revoluţiei din 1848; prins de Ruşi fu pedepsit cu moarte de Austriaci, după victoria de la Villagos.

CSEMEGI (cit. cemeghi] CAROL (*1826 †1899 , jurist ung. Advocat în Arad, ministru, preşedinte al Curţii supreme de justiţie; principalul autor al codului penal din 1878.

CSENGERY [cit. cengheri] ANTON (1822—1880), scriitor şi om politic ungur; participă la

www.dacoromanica.ro

revoluţia din 1848; fu dintre cei mai înflăcăraţi susţinători şi organizatori ai dualismului austro-ungar.

CSIKY [ciki] GERGELY (—GRIGORE) (*1842 †1891, scriitor ungur, preot catolic în Transilvania, profesor de seminariu. Pr. Op. *Profeţie*, 1877; *Ianus*, tragedie, 1877; *Proletari*, 1880; *Sărăcie lucie*, 1881. A tradus tragediile lui *Sophocle* şi comediile lui *Plaut*.

CSOKONAI [cioconaĭ] VITEZ (*1773 †1805, poet liric ungur; a fost profesor la Debreţin, dar a fost silit să plece din cauza vieţii sale dezordonate. Unul din întemeietorii literaturii maghiare moderne. Op. pr. *Lilla*, poezii: *Cîntece anacreontice*, 1806; *Dorotea*, epopee comică; *Nemurirea sufletului*, poemă filozofică.

CSONGRAD, [ciongrad], oraş în Ungaria în comitatul cu acelaşi nume, pe Tisa; 30.000 loc.

CTESIAS (sec. V. a. Chr.), grec călător prin Persia, poate şi prin India. Au rămas de la el descrieri de călătorie: *Myrobiblion* ş. a.

CUBA, ins. din Antile (America Centrală); 118.883 km. p.; 1.700.000 loc.; aparţinu Spaniei; luată de Statele-Unite în urma războiului din 1895. Oraşe princ.: *Havana*, *Santiago de Cuba*, *Metanzas*.

CUBANI, com. rur. jud. Bălţi plasa Glodeni; După legea 1929, sat circ. com. Balatina; întemeiat 1702; 2593 loc. (1922).

CUBEI, com. rur. jud. Cahul. reşed. plăşii Traian; 8656 loc. Circ. com. cu 3 sate.

CUBRAT († ca. 665), duce al Bulgarilor. El a liberat poporul său de sub dominaţiunea Avarilor (634) şi s'a aliat cu împăratul Heracliu al Bizanţului (ca 638).

CUCIUC-KAINARDGI (azi i se zice CAINARGEAUA MICĂ), sat în judeţul Durostor. Aci s'a încheiat, în 1774, între Turci şi Ruşi, pacea prin care a început amestecul mai direct al Ruşilor în afacerile principatelor.

CUCIUREANU GHEORGHE (*1824 †1886), medic român. A fost medic în Iaşi (1837), apoi a avut funcţiunea de „protomedic" al Moldovei. Membru onorar al Academiei Române (1871).

CUCIUREANU MIHAIL (*1819 †1844), scriitor român. A trăit în Botoşani, Cernăuţi, Fălticeni; a publicat o broşură de poezii: *Poetice cercări*, 1839; a fost şi magistrat.

CUCIURUL-MARE ① com. rur. jud. Cernăuţi, plasa Cosminului; 14.000 loc. Circ. com. cu 2 sate (1929) ¶ ② C.-MIC, c. r. jud. Cernăuţi, plasa Nistrului; 3564 loc. Circ. com. cu 3 sate.

CUCORENI, cic. com. jud. Botoşani cu 15 sate (1929).

CUCU IOAN (*1837 †1870), om politic român în Transilvania. A fost de multe ori deputat în parlamentul din Pesta.

CUCUEŢI, ① circ. com. jud. Olt, plasa Dumitreşti cu 11 sate (1929). ¶ ② staţie c. f. jud. Putna aproape de Odobeşti.

CUCURUZU, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Cîlniştea; 3208 loc. După legea 1929 sat circ. com. Chiriacu.

CUCUTENI, staţie c. f. jud. Iaşi linia Paşcani-Iaşi.

CUDALBI, com. rur. jud. Covurluiu, plasa Pechea; 6180 loc. Are un gimnaziu şi o şcoală secundară de fete.

CUÉNIM [köne"] VICTOR, profesor francez, fost ofiţer, stabilit în Iaşi, unde a deschis un pensionat pentru fiii de boier, în care se învăţa, cum zice Alecsandri, care i-a fost elev: „un pic de franţuzească, un pic de nemţească, un pic de grecească şi ceva istorie şi ceva geografie pe deasupra". Avea bunul obiceiu de a merge vara cu elevii într'un sat, unde petreceau vacanţa. Aşa a fost în 1834, cînd se găseau pe malul Prutului şi cînd Alecsandri a fost chemat în oraş pentru a fi trimis la Paris. (In „Albina românească" 1830 e scris „Cunen", maghistru de pansion în Eşi.

CUGIR, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Orăştie; 6250 loc. Minc. Fabrică de arme. Staţie c. f. linia Jibot-Cugir.

CUGLER-PONI MATILDA (*1853), scriitoare română. Germană de origine, a fost în a doua căsătorie soţia profesorului P. Poni. A colaborat la „Convorbiri Literare" (începînd din 1867) şi valoarea poeziilor ei au fost relevată de T. Maiorescu. A publicat un volum: *Poezii* (1871) şi alte poezii prin diferite reviste. In anii din urmă a dat o carte pentru copii: *Povestiri adevărate*, edit. *Cartea Românească*.

CUGURLUIU, lac jud. Ismail, comunică cu lacul Ialpug şi cu braţul Chilia.

CUHEA, com. rur. jud. Maramureş, plasa Iza; 2200 loc.

CUIZOVCA, com. rur. jud. Orhei, plasa Chiperceni; 2240 loc. După legea 1929. sat circ. com. Chiperceni.

CUJAS JACQUES (*1522 †1590, jurist francez, studiă dreptul roman.

CUJMIRU, com. rur. jud. Mehedinţi; 2999 loc. Circ. com. cu 15 sate (1929).

CULCER IOAN D. (*1853 †1928), general român. Ofiţer de stat major. Sublocotenent 1873. general de brigadă 1904. A luat parte la războiul independenţei cu gradul de locotenent. A fost secretar general al ministerului de războiu: ministru de lucrări publice în guvernul Averescu de la 29 Ianuarie 1918. In răsboiul pentru întregirea neamului a comandat armata I şi a luat parte la operaţia din Oltenia; a fost însărcinat cu conducerea superioară a lucrărilor de fortificaţie.

CULEVCEA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Sărata; 4887 loc. Circ. com. cu 7 sate (1929).

CULIANO NICOLAE (*1834 †1915), profesor român. A ocupat catedra de geodezie şi astronomie la facultatea de ştiinţe din Iaşi (1863), a fost mult timp rector al Universităţii; membru corespondent al Academiei Române (1889). A publicat cărţi de specialitate (*algebră*, *trigonometrie*, *calcul diferenţial*) şi un *raport asupra stării şcoalelor* din Iaşi (1868).

CULMEA-CERNEI, munte pe malul drept al rîului Cerna în apropiere de Mehadia.

CULTURA ROMÂNĂ, revistă de pedagogie, ştiinţe, litere, a apărut în Iaşi sub redacţia lui I. Găvănescul de la 1903 până la 1911.

CUMANI, popor barbar de aceeaşi origine cu Pecenegii. Au venit la N. Dunării după 1057; ei au locuit în Muntenia şi Moldova mai multă vreme şi chiar un document din 1234 dă acestor ţări numele de *Cumania*. Ca amintire despre ei au rămas multe cuvinte în toponimia ţărilor (Comana, Comani, Comăneşti şi probabil şi cuvinte comune, despre cari nu se poate afirma totdeauna cu siguranţă, fiindcă se găsesc şi în turceşte.

CUMONT FRANZ (*1868), filolog şi arheolog belgian. S'a ocupat cu istoria religiunilor din antichitate. In lucrările sale are multe părţi cari privesc ţinuturile vechii Dacii, deci în legătură cu istoria noastră. A făcut şi o călătorie în ţară pentru cercetări ştiinţifice. E membru onorar al Academiei Române (1926).

CUNDUC ① sau SASIC, lac jud. Ismail, lung 31 km., lat circa 14 km., comunică cu Marea Neagră primeşte rîurile Cunduc, Sărata ş. a. ¶ ② *C.* sau *Cohîlnic* (Cogîlnic), rîu, isvorăşte în jud. Lăpuşna, udă jud. Tighina şi Cetatea Albă şi trecînd în jud. Ismail se varsă în lacul Cunduc.

CUPĂRESTI, supranumele unei familii boereşti din Moldova: Roset. Erau înrudiţi cu Domnitorul Şerban Cantacuzino şi au jucat un rol important în conducerea afacerilor publice mai ales pe vremea lui Constantin Cantemir (sec. XVII).

CUPCA, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Dumbrava-Roşie; 2260 loc. După legea 1929, sat circ. com. Pătrăuţii-pe-Siret.

CUPIDON, divinitate romană, identificată cu *Eros* al Grecilor. Zeul amorului.

CUPORANI, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Traian: 2839 loc. După legea 1929 sat circ. com. Diulmeni.

CURAÇAO [cüraso] ins. Antile; supraf. 550 km. p.; aparţine Olandei; aci se fabrică un lichior

www.dacoromanica.ro

din coji de portocale, care poartă numele insulei.

CURCANI, com. rur. jud. Ilfov, plasa Oltenița; 3075 loc. Circ. com. cu 7 sate (1929).

CURCANII, piesă patriotică a lui *Gr. Ventura* (1878) jucată pe scena Teatrului Național din București și pe alte scene cu mult succes.

CURCHI, măn. călugări jud. Orheiu întem. de Iordachi Curchi pe la 1773, înavuțită de Toder Sobea pe la 1810.

CURCIU, com. rur. jud. Ismail, plasa Bolgrad, lîngă lacul Ialpuh; 3368 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cuza-Vodă.

CURCUBETA, pisc al munților Bihorului.

CUREL FRANÇOIS DE (*1854 †1928), autor dramatic francez. A debutat în 1892 în teatrul lui Antoine. Opere pr. *Le repas du lion*, *La nouvelle idole*, *Le coup d'aile*. La noi s'a tradus și s'a jucat *Noul idol* și *Pămîntul morții* (Terre inhumaine) la Teatrul Regina Maria.

CURENTUL NOU, revistă literară, a apărut în Galați în 1905—906 sub direcția lui H. Sanielevici.

CURIE [cit. cüri] **PIERRE** (*1859 †1906), fizician francez, care descoperi două metale noi: *polonium* și *radium*. A fost profesor în Paris la o catedră specială creată pentru el (1895). S'a căsătorit cu **MARIA SLODOVSKA**, de origine poloneză, care a devenit colaboratoarea lui și după moartea lui (printr'un accident nenorocit pe stradă) i-a continuat și îi continuă opera. In 1903 au primit amîndoi premiul Nobel pentru fizică.

CURIER DE AMBE SEXELE, revistă literară redactată de I. Heliade Rădulescu, București, 1836—1847.

CURIERUL DE IAȘI, foaia publicațiilor oficiale din resortul Curții apelative din Iași, a apărut în Iași între 1868—84 sub conducerea lui Th. Balasan. La aceasta a colaborat Eminescu în 1876.

CURIERUL FINANCIAR, jurnal economic, financiar, comercial, a apărut în București de la 1874 pînă pe la 1907, sub direcția lui Mina Minovici și apoi a d-rului Mina Minovici.

CURIERUL JUDICIAR, ziar săptămînal de specialitate, întemeiat în București în 1892.

CURIERUL RUMÂNESC, ziar politic și literar întemeiat și redactat de I. Heliade Rădulescu, București 1829—1848 și 1859.

CURIOSUL, gazetă de literatură, industrie și noutăți, a apărut în București sub redacția lui Cezar Boliac între 1836—37.

CURSUL-APEI, rîu în jud. Rîmnicul Sărat; pe malurile lui s'a dat lupta între Ștefan cel Mare și Radu cel Frumos. (1471).

CURT-BUNAR, circ. com. jud. Durostor, plasa Curt-Bunar; cu 12 sate (1929).

CURTEA-ARSĂ, nume dat palatului domnesc din București care a ars în ziua de 22 Decembrie 1812, cînd a venit Caragea în capitala țării.

CURTEA-DE-ARGEȘ, com. urbană jud. Argeș pe malul stîng al rîului Argeș: 6428 loc. (1915); stația c. f. cap liniei care pleacă de la Pitești; reședința episcopiei *Argeșului* (☛ acest cuv.); are un gimnaziu, o școală secundară de fete, o șc. de meserii, o șc. de agricultură, un seminariu și școale primare; are 7 biserici, între cari foarte însemnată este bis. *Domnească*: iar la marginea orașului este *biserica episcopală*, zidită de Neagoe Basarab între 1512—1517, pe vremea cînd era acolo *mitropolia țării*, ruinată de cutremur, a fost restaurată (sau rezidită) în timpul Domniei Regelui Carol I sub conducerea arhitectului *A. Leconte du Nouy* și inaugurată în 1886, cu ocaziunea aceasta Alecsandri a scris o frumoasă poezie. In biserică se află mormintele ctitorilor vechi Neagoe Basarab, Doamna Despina și ale altor persoane din familia lor, apoi mormintele ctitorilor noi: Regele Carol I, Regina Elisabeta, Regele Ferdinand I.

CURTEA-DE-CASAȚIE ☛ **Inalta Curte de Casație.**

CURTEA-VECHE, nume dat fostului palat domnesc din Bucuresti al lui Brîncoveanu, părăsit (după ce Alexandru Ipsilante a clădit altul nou în 1776 în mănăstirea Mihaiu Vodă, ars mai tîrziu). Rămînînd în mare parte fără întrebuințare, cu încetul s'au adăpostit în cuprinsul lui o sumă de răufăcători, hoți, vagabonzi, cari atacau pe trecători noaptea. Aceștia erau numiți *Crai de Curtea veche*. Mai există azi biserica numită *Curtea veche* pe strada Carol.

CURTICI, com. rur. jud. Arad plasa Arad; 8986 loc. (1919); stație de hotar c. f. pe linia care vine de la Arad; vamă.

CURTIȘOARA, circ. com. jud. Olt, plasa Dumitrești, cu 20 sate (1929).

CURTIUS ERNEST (*1814 †1896), arheolog și istoric german; profesor la Universitatea din Berlin, directorul Muzeului de antichități. După călătorii în Grecia europeană și asiatică, scrise monumentala *Istoria Greciei* (1857—1861).

CURTIUS RUFUS QUINTUS, istoric latin. A trăit pe vremea lui Claudiu (41—54) sau pe vremea lui Vespasian. (69—79). A scris istoria lui Alexandru cel mare, lucrare pe care o vedem citată de Miron Costin în scrierile sale.

CURTUIUȘENI, com. rur. jud. Sălaj, plasa Valea lui Mihaiu; 2687 loc.

CURUȚI, nume dat răsculaților din Transilvania 1514 sub conducerea lui Doja și cari erau țărani unguri și români.

CUSTOZA, sat în Italia aproape de Verona. Aci au fost luptele vestite între Italieni și Austriaci în 1848 și în 1866.

CUȘNICOV ☛ **KUȘNICOV.**

CUT, com. rur. jud. Alba, plasa Sebeș; 2050 loc.

CUȚUL-VÎNĂTORI, circ. com. jud. Cernăuți plasa Cosminului cu 4 sate (legea 1929).

CUTUSOV, general rus. Guvernator al principatelor în 1811. Administrația lui a fost o crudă și nemiloasă persecuție a locuitorilor. Ale lui sînt cuvintele, cari au rămas de pomină: *Nu le voiu lăsa de cît ochii ca să plîngă.* Lucrul e confirmat de unul din următorii lui în această însărcinare, Ciciacof, într'un memoriu tipărit mai tîrziu.

CUȚOVLACHI ☛ **AROMÂNI.**

CUVENTE DEN BĂTRÂNI, titlul unei scrieri a lui B. P. Hasdeu, Vol. I 1878 (Limba vorbită între 1550 și 1600. Documente comentate), vol. II 1879 (Cărțile poporane ale Românilor), vol. III 1881 (Istoria limbii române).

G. Cuvier.

CUVIER [cit.: cüvie] **GEORGES** (*1769 †1832), naturalist francez; profesor la Collège de France; membru Academiei de științe; creatorul anatomiei comparate și al paleontologiei.

Alexandru Ioan I Cuza.

CUZA ALEXANDRU (*1820 †1873), domnitor român. Descendent dintr'o veche familie moldovenească, a făcut studii la Paris împreună cu Alecsandri, Negri și alții; a fost prefect la Galați; în 1859, cînd Adunarea electivă a Moldovei era chemată să aleagă un Domn conform Convenției din 1858, un însemnat număr de deputați l-au ales pe el în ziua de 5 Ianuarie. După această alegere a rostit Mihail Kogălniceanu faimosul său, discurs, în care desvoltă ideea: „la legi nouă om nou". Adunarea electivă din Muntenia l-a ales și ea, tot cu unanimitate, în ziua de 24 Ianuarie, realizînd prin acest vot dorința divanurilor *ad-hoc*: unirea principatelor. Acest act a nemulțumit pe Turci și pe Austriaci, cari se temeau de o întărire a elementului românesc, cum și pe Englezi, cari sprijineau atunci politica turcească. Deaceea, cu toate stăruințele trimișilor speciali (V. Alecsandri și C. Negri), a trecut multă vreme pînă cînd, grație sprijinului Franței, să se recunoască unirea definitivă (Decembrie 1861),

www.dacoromanica.ro

însă numai pentru timpul domniei lui Cuza. Deşi urcat pe tron în mijlocul entuziasmului general C. A. Rosetti a dat din Iaşi telegrama în care zicea: *Domnul este, întru toate, sublim* , domnia lui a întîmpinat mari greutăţi în politica internă. De şi Kogălniceanu, în salutul său îi însemnase ca misiune *să împace patimile si urile dintre partide*, el a văzut desbinări mari şi a fost nevoit să schimbe 7 ministere în Muntenia şi 7 în Moldova, iar după unirea definitivă s'a văzut în conflict cu ministrul Barbu Catargiu şi silit să refuze sancţionarea şi promulgarea legii pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor votată de Adunare. Ministerul lui N. Kreţulescu (Dec. 1862—Oct. 1863 nu aduse dorita împăcare între Domn şi unele partide; atunci el încredinţă guvernul lui M. Kogălniceanu Oct. 1863 , care prezintă Adunării legea pentru împroprietărirea ţăranilor. Fiind respinsă şi ministerul *obţinînd* vot de blam, Cuza disolvă Adunarea şi dete o proclamaţie către popor împreună cu un *Statut* prin care aducea modificări Convenţiunii din 1858 lovitura de stat de la 2 Maiu 1864). Plebiscitul cerut atunci alegătorilor dete mare majoritate pentru Domn şi Kogălniceanu şi astfel se alcătuiră legile fundamentale fără parlament: *Codul civil*, *penal*, *comercial*, *legea instrucţiei*, etc. Oarecari neînţelegeri între Domn şi ministrul său, aduseră (Ianuarie 1865) retragerea acestuia şi formarea unui guvern prezidat de C. Bozianu şi apoi a altuia prezidat de N. Kreţulescu, care a fost cel din urmă. Frămîntările din acest timp, împotrivirea partidelor şi o serie de greşeli ale Domnitorului, aduseră mişcarea de la 11 Februarie 1866, care îl sili să abdice. Cu toate aceste greutăţi, în domnia lui Cuza s'au realizat acte mari ale istoriei noastre: *unirea principatelor*, *secularizarea averilor mănăstireşti* (Decembrie 1862 , *împroprietărirea ţăranilor* (1864 , *introducerea legislaţiei apusene*, *începutul de organizare a armatei*. După abdicare, Cuza a trăit în streinătate şi a murit în ziua de 5 Iunie 1873 în Heidelberg, iar corpul lui a fost adus şi înmormîntat la Ruginoasa, moşia familiei. In amintirea lui s'a dat numele lui mai multor sate din jud. Ismail, Bălţi, Cahul, Lăpuşna, Tighina, Iaşi, Brăila, Olt, Roman, Covurlui, Dîmboviţa, Dorohoiu.

Doamna Elena
Soţia lui Al. Cuza.

CUZA ELENA DOAMNA (*1825†1909 , soţia domnitorului Cuza, născută Rosetti. A ocupat cu demnitate înalta situaţie la care a ajuns şi a dat dovezi de suflet înalt, iertător, şi de iubire pentru cei umili. Graţie ei s'a înfiinţat „Azilul Elena Doamna", care există şi azi, transformat în şcoală normală şi în şcoală profesională.

CUZA ALEXANDRU C. (*1857 . jurist român. A colaborat la „Convorbiri literare" (1886—1902 şi la „Arhiva" (1896 1903 , publicînd poezii. A adunat unele într'un volum (*Versuri*, 1887) s'a făcut cunoscut mai ales prin *epigrame*. Este deputat şi a publicat din discursurile rostite în Parlament. A fost profesor de economie politică la Universitatea din Iaşi şi a scris, între altele, un studiu *despre poporaţie* 1899) şi *Naţionalitatea în artă* (1908). E membru corespondent al Academiei Române (1903).

CUZGUN, com. urbană jud. Constanţa, reşedinţa plăşii Traian; înconjurată de dealuri; 1528 loc.

CYNOCEPHALI, munţi în Grecia; aci s'a dat o luptă între consulul Flaminius şi Filip V, regele Macedoniei (197 a. Chr.)

CYRANO [cit. sirano] **DE BERGERAC** SAVINIEN DE (*1619†1655 , poet francez. Intre opere, o călătorie imaginară în Soare şi în Lună. Viaţa lui a inspirat celebra comedie a lui E. Rostand (1897 .

CYRUS, ☞ CIRUS.

CZARTORYSKI ADAM GEORGE (*1770†1861), om politic polon din familie princiară. După împărţirea Poloniei, a trăit la Petersburg şi a fost prieten cu Ţarul Alexandru I, care îl numi ministru de externe. După moartea acestuia s'a depărtat de palat şi a luat parte la insurecţia din 1831, pentru care fapt a fost osîndit la moarte de succesorul prietenului său, Tarul Nicolae I. Scăpînd, a fugit din Rusia şi a trăit la Paris. Aci a căutat să profite de orice împrejurare ca să redea libertatea ţării sale. Intre altele, a trimis în Bucureşti un devotat, pe Contele Voronici, ca să se pună în relaţie cu Cîmpineanu şi ceilalţi spre a porni o mişcare anti-rusă. Ioan Ghica l-a cunoscut la Paris şi ne dă amănunte despre el. Acelaşi scop a urmărit şi după revoluţia din 1848, cînd a intrat, prin devotaţii săi, în legături cu emigraţii români, îndemnînd să se formeze în Pesta o legiune care să ajute pe Unguri în lupta contra Austriei şi prin aceasta contra Rusiei.

CZAYKOWSKI MIHAIL (sau CZAYCA) (*1808 †1886 , general polon. A lucrat ca agent al Prinţului Czartoriski la Constantinopol (pe la 1840) şi fiindcă guvernul Rusiei a cerut extrădarea lui, s'a făcut musulman, luînd numele de *Sadyk-paşa*, sub care e cunoscut deasemenea. In 1848 a fost în legături cu emigraţii români şi a încheiat cu Ion Ghica o convenţiune pentru formarea unei legiuni româneşti contra Austriei în care să intre şi ofiţeri poloni. A luat parte cu armata turcească la luptele din Crimea. A publicat şi cîteva romane, cari s'au tradus în diferite limbi streine.

CZERNIN OTTOKAR (* 1872 , diplomat austriac. A fost ministru plenipotenţiar în România (1913—1916) şi a avut rol important în tratativele care au dus la încheierea păcii dela Buftea şi Bucureşti.

CZERNY CAROL (*1791†1857), pianist şi compozitor austriac.

CZETZ ANTAL (—ANTON) (*1801†1865), botanist ungur. A studiat flora Transilvaniei, descoperind peste 900 de specii noi.

CZETZ IOAN (*1822†1904), general ungur părtaş al revol. din 1848. Fugi în Germania, după căderea revoluţiei, de acolo în Franţa; luptă în 1859 în Italia contra Austriei; mai tîrziu emigră în America.

CZIBULKA ALFONS (*1842†1894), compozitor ungur; a lăsat mai multe operete ş. a.

CZUCZOR GERGELY (GRIGORE (*1800 †1866), folclorist şi poet ungur. Revoluţionar la 1848, suferi închisoare. Alcătui şi un *Dicţionar* (neterminat).

www.dacoromanica.ro

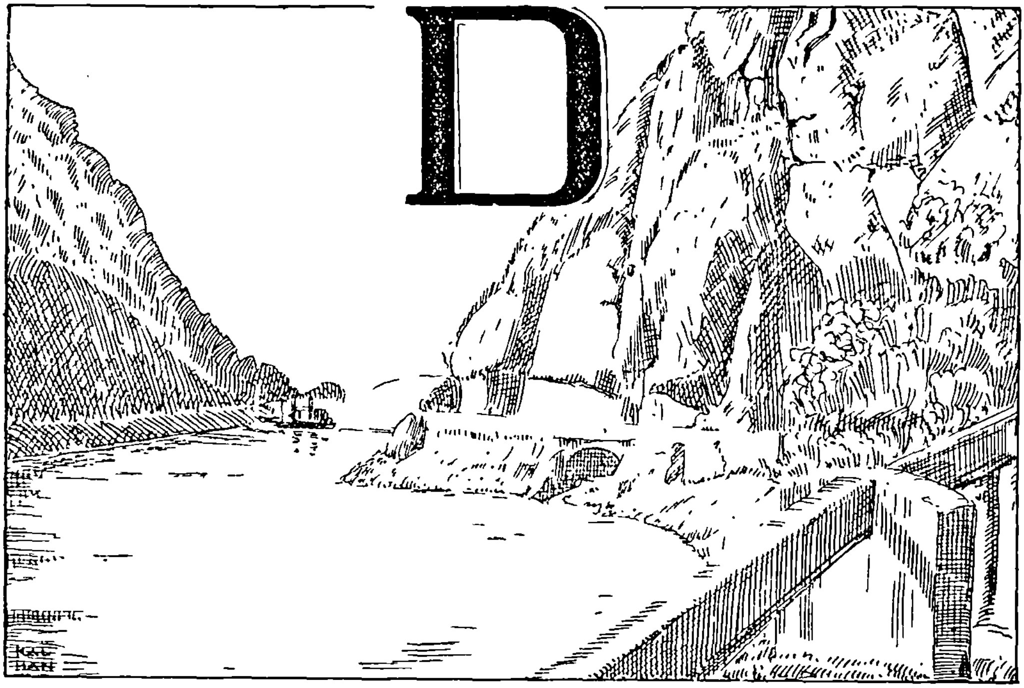

DUNĂREA LA CAZANE.

DABIJA EUSTRATIE (†1665 , domn al Moldovei între 1661—1665. Boer de ţară, îl găsim ca paharnic, ban şi vel-vornic (1657 . Turcii l-au pus pe tron în Noembrie 1661, în vremea în care Austria le declarase războiu. Turcii fac o nouă expediţie în 1663, la care iau parte şi domnitorii Principatelor; dar, fiind învinşi, cei doi domni sînt bănuiţi că au trădat. Grigore Ghica al Munteniei fuge în Polonia, dar Dabija se desvinovăţeşte şi rămîne în scaun. Cronicarii spun că era beţiv şi, la beţie, omora pe unii din tovarăşii de petrecere. Dabija a bătut monetă cu efigia sa, ceeace nu s'a mai întîmplat după el.

Dabija Eustratie.

DABIJA NICOLAE (*1837 †1884 , general român. A luat parte la războiul pentru independenţă; a fost ministru de războiu în 1879, în 1880 de lucrări publice pînă la 1 August 1884.

DACI, popor de neam tracic, înrudit cu Geţii. Ei au locuit şi la S. de Dunăre şi la N. Cei din N. au fost împărţiţi în triburi, dar prin sec. I a. Chr. se uniră sub conducerea lui Boerebista şi făcură incursiuni în provinciile romane pînă în Iliria şi Macedonia. Mai tîrziu se amestecară în luptele dintre Octavian şi Antoniu şi, după aceea, atacară adesea provincia Moesia. Unindu-se şi organizîndu-se sub regele Decebal, ei învinseră (în 86 p. Chr. pe Romani în timpul împăratului Domiţian, dar fură şi ei învinşi în cele din urmă; totuşi, profitînd de luptele nenorocite ale acestuia cu Quazii şi Marcomanii, dobîndiră dela împărat un tribut anual şi meşteri de cari aveau nevoe pentru construcţiile lor. Mai tîrziu, Traian făcu în contra lor două expediţiuni: una (101) pentru a asigura liniştea împărăţiei romane în aceste părţi, alta (105) pentru a distruge puterea Dacilor. Invingător în ambele războaie, el prefăcu Dacia în provincie romană. Poporul Dacilor e unul din elementele din cari, în cursul vremii, s'a format poporul român.

DACIA, ţară liberă, apoi provincie romană. Centrul ei a fost Banatul Timişoarei. Oltenia şi Sud-Vestul Transilvaniei; de aci s'a întins pînă la izvoarele Tisei şi ale Nistrului, apoi spre Marea Neagră şi spre gurile Dunării. La început avea o administraţie unică; mai tîrziu s'a împărţit în două: D. superioară şi inferioară, apoi, în trei: Apulensis cu capitala *Apulum* (— Alba Iulia , Porolissensis cu capitala *Porolissum* şi Malvensis cu capitala *Colonia Malvensis*, dar metropola provinciei întregi era tot *Ulpia Trajana*, fostă *Sarmisegetuza*, capitala Dacilor (ruinele ei se văd în apropiere de Grădiştea), reşedinţa conducătorului suprem al provinciei, numit *Legatus Augusti propraetore trium Daciarum*. Populaţia ţării era compusă din colonişti aduşi din alte provincii romanizate de mai înainte şi aşezate în centre numite *coloniae*, din locuitori băştinaşi fără nici un fel de drepturi politice aşezaţi în centre numite *vici* sau *pagi*, şi din locuitori vechi romanizaţi în totul sau în parte locuind în *municipia* şi avînd drepturi politice mai mari sau mai mici, după împrejurări. Oraşele mai însemnate erau: Apulum, Napoca, Tibiscum, Aquae, Drobeta, Potaissa. Lucrătorii şi negustorii erau organizaţi în colegii: *aurari*, *fierari*, *plutaşi*, *negustori*, etc. Provincia, fiind bogată, a prosperat repede prin exploatarea minelor (de aur ş. a.), prin desvoltarea meseriilor, prin construcţiile de tabere întărite, de drumuri excelente, de lucrări edilitare: astfel a ajuns să fie numită *Dacia felix*, dar năvălirile barbarilor (Goţi şi turburări politice interne au slăbit puterea de stăpînire a Romanilor pînă în vremea lui *Aurelian* (270—275 , care a părăsit-o, retrăgînd legiunile şi formînd la S. Dunării o altă provincie D. Aureliană, ca să se poată zice că n'a desfiinţat efectiv vechia provincie a lui Traian.

DACIA, ziar politic, literar şi comercial, sub direcţia lui V. Alexandrescu [Urechia] şi G. Petrescu, a apărut în Iaşi în 1861.

DACIA LITERARĂ, revistă literară întemeiată de M. Kogălniceanu Iaşi 1840. A apărut şi ediţia 2-a în 1859.

DACIA-ROMÂNIA, societate de asigurare în Bucureşti, întemeiată în 1871 sub numele de Dacia.

www.dacoromanica.ro

La 1881 a fuzionat cu soc. **România**, în 1909 a fuzionat și cu soc. **Patria**. Capitalul este de lei 60.000.000.

DACIA VIITOARE, ziar tipărit de cîțiva tineri români la Paris, apoi la Bruxelles în 1883.

DAFNE, personaj mitologic grec, personificarea laurului lui Apolon.

DRAGIȚA, sat jud. Roman, plasa Șcheia; 805 loc.; ține de com. Băcești (legea 1929). Aci se află o fabrică de spirt. Stație c. f. între Roman și Buhăești.

DAGOBERT I [dagober] († 638), rege al Francilor.

DAGOMBA, ținut locuit de negri în Sudanul Occidental, Africa.

DAGUERRE [dagher] **LOUIS** (*1789 †1851), fizician francez. A inventat *diorama* (1822) și a descoperit definitiv mijlocul de a fixa imaginile din camera obscură, astfel că e unul din întemeietorii fotografiei.

DAHLMANN FRIEDRICH-CHRISTOPH (* 1785 †1860), istoric german și profesor la Kiel, Göttingen și Bonn. Princ. opere: *Izvoarele istoriei germane*, *Istoria revoluției franceze*.

DAHN FELIX (*1834 †1912), jurist și istoric german, profesor la Königsberg, Breslau. Op. pr. *Studiu despre Visigoți* (1874), *Dreptul războiului* (1870), *Istoria veche a popoarelor germanice și romanice* (1887); a făcut și poezii, romane și librete de operă. A fost membru onorar al Academiei Române (1894).

DAHOMEY, colonie franceză în Africa Occidentală, întinzîndu-se pînă la golful Guineei; 369.000 km. p. Cap. **Porto-Novo**.

DAIA ① circ. com. jud. Odorheiu, plasa Ocland cu 3 sate. ¶ ② circ. c. jud. Vlașca, plasa Marginea cu 6 sate. In satul Daia a fost în vechime un tîrg și în sec. XVII reședința unei *căpitănii*. ¶ ③ c. r. jud. Alba pl. Vințul-de-Jos; 2903 loc.

DAILY [deli] **NEWS** [nius], ziar englez fondat 1846 de Dilke și Dickens. Tiraj 400.000 ex.

DAILY TELEGRAPH, ziar englez fond. 1855; tiraj 300.000 ex. El a organizat expediția lui Stanley.

DAIREN (sau **TAIREN**), port în China în golful Talien aproape de Port-Artur. Fondat de Ruși în 1899, sub numele de **DALNY**, ocupat, după războiul din 1904, de Japonezi, cari îi dădură numele actual.

DAKAR, oraș în Senegal (Africa Occid.), port la Oceanul Atlantic; colonie franceză; 9000 loc.

DAKOTAS, locuitori indigeni din America de Nord (Piei roșii).

DALAI-LAMA, capul religiei budiste din Tibet, reședință la **Lhasa**. Se consideră că în el se incarnează spiritul lui Buda; la moartea unuia, trece, după un interval, într'altul, de regulă un copil.

DALAYRAC [dalerac] **NICOLAS** (*1753 † 1809), compozitor francez; publică opere-comice și romanțe foarte gustate.

DALBOȘEȚ, com. rur. jud. Caraș, plasa Bozovici; 2131 loc.

DALILA, personaj biblic, trădă pe Samson, luîndu-i forța prin tăierea părului, îl dete pe mîna Filistenilor, în schimbul unei sume de bani. *Scrisoarea V-a* a lui Eminescu începe cu amintirea acestei întîmplări.

DALLOZ VICTOR (*1795 † 1869), jurist și om politic francez cunoscut prin al său *Repertoriu de legislație, doctrină și jurisprudență*.

DALMAT, sfînt (sec. IV) sărbătorit de biserica ortodoxă la 2 August. A trăit pe timpul lui **Valens** sau **Teodosie-cel-Mare**. S'a făcut pustnic; a fost egumen și apoi arhimandrit.

DALMAȚIA, provincie în Iugoslavia; așezată dea lungul țărmului Mării Adriatice; puțină producție. Orașe princip: **Zara, Raguza, Spalatto, Cattaro.** Trecu sub diferite stăpîniri (Veneția, Ungaria, Veneția, Turcia, Austria, Italia, Franța, Austria; ultima dominație austriacă (1814) a fost odioasă și s'au produs multe revoluții (ultima în 1881).

DALNIC, circ. com. jud. Trei-Scaune, plasa Ozun, cu 2 sate (1929).

DALTON JOHN (*1766 †1844), fizician și chimist engl.; făcu cercetări asupra fluidelor elastice, asupra viziunii colorilor, asupra teoriei atomice. De la el vine numele de *daltonism*, maladie a vederii, prin care se confundă colorile între ele.

DAMASC, oraș în Turcia Asiatică (Siria); 250.000 loc.; industrii (mătăsuri, covoare, stofe), centru comercial între porturile Siriei și Persia.

DAMASCENUL, ☛ **IOAN SFÎNTUL**.

DAMASCHIN (†1725), prelat român. Episcop al Buzăului (1703—1710), al Rîmnicului (1710—1725). In timpul păstoriei la Rîmnic, Oltenia a fost ocupată de Austriaci (1718). In tot timpul el a luptat pentru păstrarea vechilor drepturi ale episcopiei și ale mănăstirilor. A fost om învățat, cunoscător al limbilor latină, elină, slavonă. A tradus: *Apostol*, Buzău, 1704, *Antologhion*, 1705, *Octoih*, 1720, etc.

DAMÉ FRÉDÉRIC (*1849 †1907), ziarist francez stabilit în România și naturalizat. A fost profesor la liceul Sf. Sava (1876), șeful statisticei la Ministerul Instrucției (1892), apoi subdirector și inspector școlar, în care timp a publicat *Statistice* și *Anuare*. Ca publicist a debutat, la noi, în ziarul *Journal de Bucarest* (1872), a fundat *L'Europe nouvelle* (1875), mai tîrziu *Cimpoiul* (1883), a colaborat la *Românul* (1877) și la *L'Indépendance roumaine*, mai tîrziu a trecut la ziarul conservator *La liberté roumaine*. A tradus, în ziare și reviste, multe opere din literatura franceză; a tradus în franțuzește scrieri cari trebuia să fie cunoscute streinilor (ca: *Istoria toleranței* și *Istoria critică* de *Hasdeu*), a colaborat la unele piese de teatru (ca: *Hatmanul Drăgan* cu I. Malla); în fine a publicat un dicționar *român francez*. (1893—94) și un studiu asupra *terminologiei populare* (1901).

DAMIAN, mitropolit al Moldovei numit de Patriarhul din Constantinopol, după ce fusese episcop cu titlul Sevastias. A funcționat între 1437—1451; a luat parte la conciliul de la Florența.

DAMIAN VASILE, cronicar moldovean (sec. XVII), a cărui lucrare a servit ca izvor pentru cronica lui Nicolae Costin.

DAMIAN ȘI COSMA sfinți, sărbătoriți de biserica ortodoxă la 1 Noembrie. Sînt numiți doctori fără de arginți.

DAMIETTA, oraș în Egipt, pe un braț al deltei Nilului; 35.000 loc.

DAMJANICH [damianici] **IOAN** (*1804 †1849), general ungur, luă parte la luptele din 1848 contra Austriei. Invins de Ruși, fu spînzurat de Austriaci.

DAMOCLES, curtean al lui Dionisie, regele Siracuzei. Obișnuind să laude fericirea regilor, stăpînul său îl așeză într'o zi într'un tron și-i dete toate onorurile, dar atîrnă deasupra o sabie legată cu un fir de păr de cal. Cînd o văzu, el înțelese care este soarta regilor și de atunci rămase expresia *Sabia lui Damocles*.

DAMON ȘI PITIA, *filozofi greci* (pe la 400 a Chr.) vestiți mai ales prin amiciția lor.

DAMPIER WILLIAM (*1652†1715), navigator englez, făcu descoperiri importante în Noua Guinee (o strîmtoare îi poartă numele); publică relațiuni despre călătoriile sale.

DAN I (†1386), domn al Țării-Românești de la 1384 sau 1385. A fost fiul lui Radu II și a murit, după spusele unor cronicari, ucis de boeri, poate partizani ai lui Mircea, care veni la tron îndată după aceea.

DAN II, domn al Țării-Românești, între 1420—1431. A luat domnia, ucizînd pe Mihail, fiul lui Mircea. Ajutat de Sigismund, regele Ungariei, s'a luptat cu Turcii, cucerind Giurgiul: a cercat să ia Chilia, pe care o stăpîneau acum Moldovenii. A fost răsturnat de Aldea, susținut de Alexandru cel Bun. După unii, ar fi murit chiar în timpul luptelor. Se pare că el a fost primul domn care a luat numele de Basarab.

DAN III zis **DANCIUL**, domn al Țării-Româ-

www.dacoromanica.ro

nești. A domnit de două ori: între 1439—1441, urcîndu-se pe tron cu ajutorul lui Ioan Corvin de Huniade, rudă cu el, a fost răsturnat de Vlad Dracul; între 1446—1449, cu același ajutor, dobîndind și Chilia. In acest timp a luat parte la lupta din *Cîmpul Mierlei* (1448), dar și-a pierdut tronul și a trăit în pribegie.

DAN, CĂPITAN DE PLAIU, poemă eroică de V. Alecsandri, publicată în „Convorbiri literare”, 1874-1875.

DAN DIMITRIE (*1856†1927), scriitor român din Bucovina. Preot. Membru corespondent al Academiei Române (1904). A publicat studii despre popoarele conlocuitoare din Bucovina: *Evreii* (1890), *Lipovenii* (1890), *Armenii* (1890), *Țiganii* (1893), *Rutenii* (1913 : monografii geografice: *Comuna Stroja* (1897), *Com. Putna* (1905) și ale mănăstirilor: *Sucevița* (1907, 1923); cercetări asupra folklorului: *Credințe armene* (1904), *Stîna* (1923 și cîteva biografii și monografii istorice: *Bartolomeiu Măzăreanu* (1911), *Mih. Strîlbițki* (1912 , *T. Stefanelli* (1920). *Cronica episc. de Rădăuți* (1912).

DAN MIHAIL (*1840†1883 , pictor român.

DANAIDE, pers. mitol. grece, fiice ale regelui Danaos, osîndite, în Infern, să umple cu apă un butoiu fără fund.

DANEMARCA (**DANMARK**), stat în Europa, format din **Danemarca** propriu zisă, și din **ISLANDA** cu care ea are unire personală.

DANEMARCA propriu zisă este cuprinsă între Marea Nordului, strîmtoarea Skagerrak, Kattegat, Marea Baltică, și legată la S. cu Germania. Supraf. 42.000 km. p.; 3.434.000 loc. E compusă din: **Iutlanda** (Jylland cu supraf. de 29.556 km. p. și 1.575.000 loc. E o țară șasă, udată de multe rîuri și tăiată de multe golfuri și fiorduri. Orașe pr. **Aalborg, Viborg, Randers, Aarhus, Ringkiobing, Veile, Ribe.**

Insula **Fionia** (Fyn) 3476 km. p., 340.000 loc. despărțită de Iutlanda prin strîmt. **Beltul mic.** Orașe pr. **Odense, Svendborg.**

Insula **Zelanda** (Sjoeland) despărțită de Fionia prin strîmt. **Beltul mare**, 7514 km. p., 1.340,000 loc. Aci se află **Copenhaga** (Koebenhavn , capitala Danemarcei.

Insula **Laland** (Lolland) așezată la S. precedentei, cu orașul **Nakskov.**

Insula **Falster**, alături de ea spre E. cu orașul **Nyköbing.**

Insula **Bornholm.** foarte depărtată de grupul principal în Marea Baltică, 588 km. p., 46.000 loc.

Pămîntul este șes; cea mai mare altitudine e de 163 m. In genere e fertil. Clima este umedă și în genere dulce. Agricultura e foarte desvoltată, cum și industriile anexe; sînt și pășuni întinse. Comerțul și industria au o desvoltare importantă, dar nu este, propriu vorbind, o țară industrială. E împărțită în 5 provincii. Moneta este *koroana*, împărțită în 100 *öre*. Religia dominantă este cea luterană. Instrucția primară este foarte răspîndită: nu există analfabetism.

Danemarca propriu zisă are posesiuni: insulele *Feroe* (în Europa) și *Groenlanda* (în America).

Statul danez s'a format pe la finele sec. IX și în sec. XI și XIII puterea lui se mărește, stăpînind marea Baltică, în sec. XVI cuprinde Norvegia, Suedia și parte din Anglia. **Uniunea de la Kolmar** (1397) consfinți unirea celor 3 state scandinave. Suedia se declară independentă în 1523, iar Norvegia prin tractatul de la Kiel (1814 se uni cu Suedia. Danemarca a luat parte la războiul de 30 de ani, dar a fost învinsă în 1626 de Ferdinand II. In războiul cu Prusia (1864 pierdu provincia Schleswig-Holstein. pe care o redobîndi în mare parte după războiul mondial prin plebiscitul din 1920.

Danemarca e o monarhie constituțională, după legea din 1849; are 2 camere. Regele actual este *Christian X.*

DANEȘ, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Daneș, reședința plășii; 1649 loc. Stație c. f. între Sighișoara și Copșa-Mică.

DANEȚI, sat jud. Dolj. plasa Gîngeova, ține de com. Mîrșani (legea 1929); are 4047 loc.

DANFI LADISLAU (pe la 1369—87), nobil român;

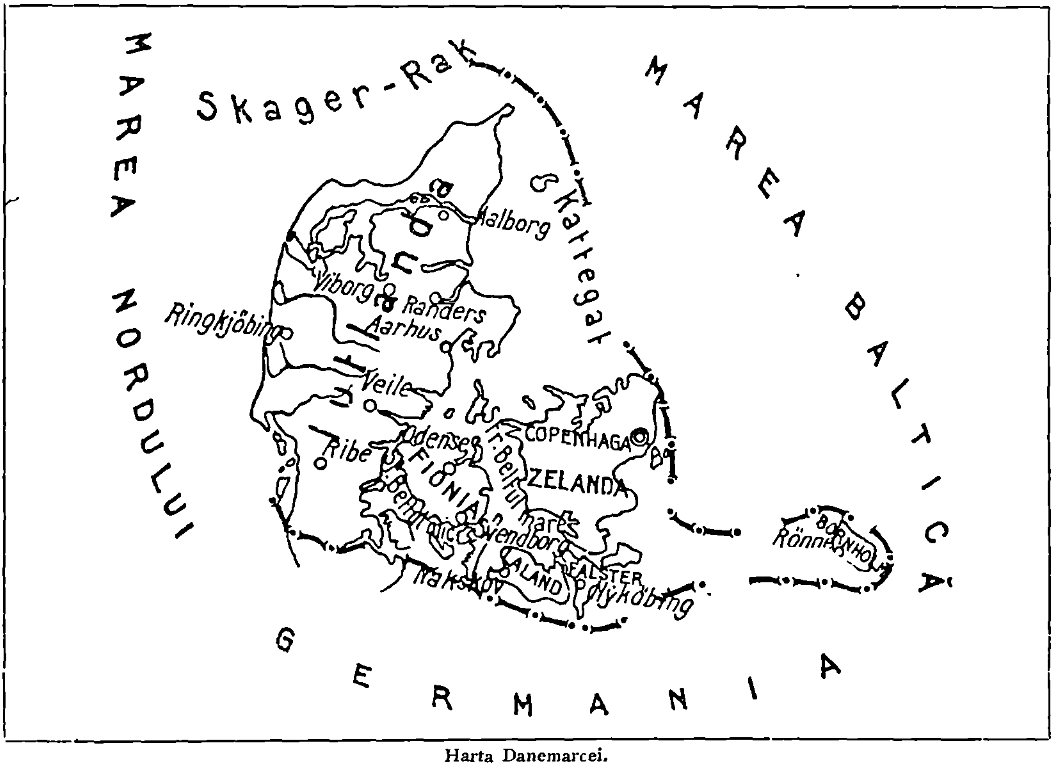

Harta Danemarcei.

www.dacoromanica.ro

însoțitorul regelui ungur Carol, în expediția în Italia.

DANIELOPOL GHEORGHE (*1837 †1913), jurist și advocat român. Doctor în drept de la Paris, profesor de drept roman la Universitatea din București, a fost decan al facultății de drept între 1899—1902; advocat pledant, decan al baroului capitalei (1897). Opere pr. *Explicarea Institutelor lui Justinian*, 1899, 1900; *La théorie des exceptions en droit romain*, 1901.

DANIIL PROROCUL (ca. 606 a. Chr.), serbat de biserica ortodoxă la 17 Decembrie. Viața lui e povestită în Vechiul Testament. Iudeu luat captiv de tînăr de împăratul Babilonului, a devenit adînc cunoscător în știința magiei, pe care o învățau preoții păgîni, dar a practicat învățăturile lui Moise. Odată a fost aruncat într'o groapă cu lei, dar a scăpat neatins și de atunci a trăit în mare cinste la Curte.

DANIIL PANONEANUL, monah învățat, care a trăit în Muntenia pe vremea lui Mateiu Basarab și a tradus *Indreptarea legii*, tip. în 1652 la Tîrgoviște. El semnează una din prefețe cu o dedicație mitropolitului Ștefan.

Daniil Mitropolit al Ungro-Vlahiei.

DANIIL STÎLPNICUL, sfînt (†490), prăznuit de biserica ortodoxă la 11 Decembrie. A trăit în Siria; a intrat în mănăstire la 12 ani; a refuzat să fie ales stareț și a fugit la Sf. Simeon, care locuia pe un stîlp. După mai multe peripeții, s'a așezat și el într'un fel de construcție asemănătoare și a locuit acolo într'o desăvîrșită privațiune și în suferințe trupești grozave pînă la vîrsta de 80 de ani. Legenda spune că a prevestit toate nenorocirile împăratului Zenon și a mai făcut și alte prorociri. De aceea a fost glorificat și a fost consultat în împrejurări grele de oameni politici și de conducătorii bisericii creștine. A combătut secta *eutichenilor* (☛ EUTIKES).

DANIIL, mitropolit al Proilaviei, mort în 1771.

DANIIL (†1732), prelat român. A fost egumen al măn. Câmpulung, episcop de Buzău (1717—1720), mitropolit al Ungro-Vlahiei (1720—1732). A clădit biserica Vergu și Sf. Voevozi, București.

DANILO I PIETROVICI (*1826 †1860), principe al Muntenegrului între 1851—1860.

DANTE (DURANTE ALIGHIERI (*1265 †1321), cel mai mare poet al Italiei. Luînd parte la luptele dintre ghelfi și ghibelini, în cari fu amestecată și patria sa (Florența), ocupă situațiuni politice înalte, dar fu apoi proscris și rătăci prin diferite orașe, pînă muri în Ravenna, unde este mormîntul său. Scrise multe opere, unele latinește, altele italienește, făcînd astfel ca dialectul florentin să devină limbă literară; cea mai însemnată este *Divina Comedie* (1300 — 1318). E o trilogie care arată viața sufletelor după moarte (*Infernul*, *Purgatoriul* și *Paradisul*), în care vedem nu numai credințele religioase ale timpului, dar toate cunoștințele timpului în toate domeniile. Frumusețea tablourilor parțiale se împreună cu unitatea care se păstrează în mod maestru. Pentru Italieni Dante formează pînă azi un obiect de necontenite studii. Cînd, în 1921, s'au împlinit 600 de ani dela moartea lui, în toată Europa s'au făcut ceremonii de comemorare. Și la noi a fost o ședință solemnă la Academie. Tot atunci s'a început (de Soc. „Cartea Românească") publicarea traducerii lui Coșbuc din Divina Comedie. Au apărut pînă acum *Infernul* (1925) și *Purgatoriul* (1927), cu comentarii de R. Ortiz. O traducere *completă* a acestei opere e făcută de Maria Chițu (1883—88), *Infernul* e tradus și de N. Gane (1906). Traduceri parțiale din *Infernul* s'au făcut de Heliade 1870) și de Colonel G. Boteanu (1894).

Dante.

Danton.

DANTON GEORGES (*1759 †1794), unul din șefii revoluției franceze, osîndit la moarte de tovarășul său Robespierre.

DANUBIUS ☛ DUNĂREA.

DANZIG, republică în Nordul Europei, cuprinzînd orașul cu același nume și cîteva comune; 1950 km. p., 395.000 loc. (1927), a fost constituită în 1919 și stă sub controlul Societății Națiunilor.

DAPONTE CHESARIE, mirenește CONSTANTIN (* ca. 1713 †1784), scriitor grec. A venit în București pe la 1731 și a devenit secretarul domnitorului Constantin Mavrocordat, pe care l-a urmat și în Moldova. Suspectat de Turci, a fost cîtva timp arestat; s'a întors în Moldova, unde s'a căsătorit (1749), dar, murindu-i soția și o copilă, s'a dus la Constantinopol, unde s'a călugărit. A mai venit în principate în 1757 ca reprezentant al unei mănăstiri din Sf. Munte și a adunat sume importante pentru restaurarea clădirilor de acolo. A lăsat multe scrieri ms. între cari și unele privitoare la istoria Turcilor și la evenimentele din țările române din acea vreme.

DARA ① com. rur. jud. Buzău, plasa Nișcov; după legea 1929, face parte din circ. com. Sărățeanca; 460 loc. In satul Dara a fost o fabrică de cognac *Naville*. ¶ ② c. r. jud. Satu-Mare, plasa Satu-Mare; 904 loc.

DARABANI, com. urbană jud. Dorohoiu, plasa Lascar, cuprinde și satele: Darabani, Cornești, Bojura, Teioasa, Concești și Eșanca. Tîrgul Darabani s'a înființat pe la 1835. Are 4984 loc.

DARABANT IGNAȚIU (†1805), episcop românunit al Oradiei. Călugăr basilit, a fost vicar al episcopilor Rednic, Maior și Bob; apoi în 1788 a fost ales episcop, sfințit în 1790; a lucrat mult pentru bunul mers al școlilor și pentru progresul culturii.

DARAHI IOAN, secretar al lui Mihaiu Viteazul, citat de istorici ca autor al unor scrisori falsificate către Secui (1599).

DARBOUX [darbu] JEAN GASTON (*1842 †1917), matematic francez. A fost profesor de geometrie superioară la facultatea de științe din Paris; membru al Academiei de științe din Paris (1884), membru onorar al Academiei Române (1913). A publicat numeroase memorii despre chestiuni de algebră, geometrie, calcul infinitezimal, ecuațiuni, etc.

DARCLÉE, numele artistic al HARICLEEI HARICLY (*1860), cîntăreață română; avu mari succese pe scenele mari europene. Trăește în Milano.

DARDANELE, strîmtoare între Asia și Europa (HELESPONTUL celor vechi), zisă și GALLIPOLI.

DAREMBERG [daranber] CHARLES (*1817 †1872), medic francez, scrise istoria medicinei și a hirurgiei 1872 și începu, în colaborare cu Saglio, un *Dicționar de antichități greco-romane*.

DARIA, martiră, sărbătorită de biserica ortodoxă la 19 Martie. A suferit pentru credință și pentru propaganda ce făcuse: a fost îngropată de vie împreună cu soțul ei *Hrisant*.

DARIU (— gr. DAREIOS, pers. DARIAVUS) HISTASPE (*ca. 550 †485), rege Persiei (521), întinse domnia țării sale asupra Babiloniei și altor țări, se luptă cu Sciții și cu Grecii, cuprinse părți din India; organiză administrația țării, împărțind-o în satrapii sub controlul centrului.

DARIU III CODOMANOS, rege al Persiei (336—330 a. Chr.); bătut de Alexandru cel mare, muri și cu el se sfîrși independența Persiei.

DARIU IOAN (*1855), profesor român în Brașov. A publicat cărți didactice și: *Idealul învățătorului român* (1883).

www.dacoromanica.ro

DARLING, fluviul cel mai lung din Australia, 2370 km. sau 2900 (după alţii);

DARMESTETER ARSÈNE (*1846 †1888), filolog francez, profesor la Paris. Op. pr. *Formarea cuvintelor compuse în fr.* (1873), *Viaţa cuvintelor* (1887), *Dicţionar general al telimbii fr.*, continuat de *Hatzfeld* şi *A. Thomas*.

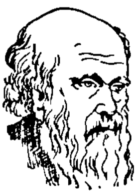

Darwin.

DARMSTADT, oraş în Germania (Hessa); 57.000 loc;

DARWIN CAROL (*1809†1882), naturalist engl., autorul celebrei scrieri: *Originea speciilor pe cale de selecţiune naturală* (1859). dînd o nouă bază teoriei transformismului. S'au tradus la noi puţine din operele lui. Citâm: *Lupta pentru existenţă* de A. Luca, 1909.

DASCĂLU ALEXANDRU, scriitor român, traducător de cărţi religioase; a trăit pe la sfîrşitul sec. XVII în Rimnicul-Vîlcii.

DAŞCHIEVICI ANIMPODIST, prof. român la gimnaziul Suceava. Pr. op.: *Constantin cel mare*, 1888; *Marcu Ulpiu Traian*, 1895.

DAŞCOV, om politic rus, trimis în Principate în epoca pregătirii Regulamentului Organic, la a cărui redactare a lucrat conform cu instrucţiile ce adusese.

DATE MEMORABILE PENTRU ROMÂNI:

757 a. Chr. Fundarea Romei;
— (anul 14 al Domniei lui August). Naşterea lui Hristos. Inceperea erei creştine;
106 p. Chr. Supunerea Daciei de către Traian;
476 Căderea imperiului roman de Apus;
1247 Intemeierea Munteniei;
1330 (Noembrie). Lupta de la Posada, în care Basarab, domnitorul Munteniei, învinge pe Carol Robert;
1352 Intemeierea Moldovei;
1396 (28 Septembrie). Lupta de la Nicopole între creştini şi Sultanul Baiazet, în care creştinii au fost învinşi;
1432 (22 Iunie). Prima victorie a Moldovenilor contra Turcilor;
1436 Descoperirea tiparului de Gutenberg;
1453 Luarea Constantinopolului de către Turci;
1457 (Ianuarie). Victoria lui Ştefan cel Mare contra Turcilor la Racova;
1467 (Decembrie). Lupta lui Ştefan contra lui Mateiu Corvin la Baia;
1469 (August). Victoria lui Ştefan cel Mare contra Tătarilor lui Lipnic;
1484 (4 August). Luarea Cetăţii Albe de către Turci;
1476 (26 Iulie). Infrîngerea suferită de Ştefan cel mare la Răsboieni;
1492 Descoperirea Americei de Cristofor Columb;
1504 (1 Iulie). Moartea lui Ştefan cel Mare;
1508 Apariţia primei cărţi tipărite în România în limba slavonă;
1561 Apariţia primei cărţi tipărite în româneşte la Braşov: Evanghelia lui Coresi;
1564 Apariţia primei cărţi tipărite în Rusia;
1595 (13 August). Lupta de la Călugăreni;
1597 Intemeierea mitropoliei româneşti în Transilvania de către Mihaiu Viteazul;
1599 (18 Noembrie). Victoria lui Mihaiu Viteazul la Şelimber contra lui Andrei Bathori;
1599 (1 Noembrie). Intrarea lui Mihaiu în Alba Iulia;
1641 (13 Iunie). Aducerea moaştelor sf. Paraschiva în Iaşi;
1601 (August). Uciderea lui Mihaiu Viteazul;
1680 (17 Ian). Deschiderea Academiei Domneşti în Bucureşti cu limba de predare grecească;
1688 Apariţia primei Biblii complete tipărită în Bucureşti numită „Biblia lui Şerban";
1699 (Decembrie). Uciderea lui Miron Costin;
1700 Unirea unor grupe de Români din Transilvania cu biserica catolică;
1711 Domnia lui Dimitrie Cantemir;
1714 (11 Iulie). Alegerea lui Dimitrie Cantemir ca membru al Academiei din Berlin;
1716 Inceputul epocei fanarioţilor;
1718 Pacea de la Pasarovit prin care Austria anexează Oltenia;
1723 Moartea lui Dimitrie Cantemir;
1739 Pacea de la Belgrad prin care Austria înapoiază Oltenia;
1754 Deschiderea primei şcoale româneşti în Blaj.
1774 (10 Iulie) Pacea dela Cuciuc Cainardgi între Turci şi Ruşi;
1775 Răpirea Bucovinei;
1777 (10 Octombrie) Uciderea Domnitorului Moldovei Grigore Ghica;
1780 Apariţia gramaticei româneşti (scrisă latineşte) de Micu şi Şincai;
1784 Revoluţia lui Horia;
1789 (20 Iunie). Inceputul revoluţiei franceze;
1791 (4 August). Pacea de la Şiştov. Incetarea ocupaţiei austriace în principate;
1803 Intemeierea Seminariului român, la Socola;
1812 (12 Maiu). Pacea de la Bucureşti prin care Rusia răpeşte Basarabia;
1813 (15 Noembrie). Deschiderea şcoalei de ingineri a lui G. Asachi în Iaşi;
1818 Deschiderea Academiei româneşti la Sf. Sava în Bucureşti de către G. Lazăr;
1821 Revoluţia lui Tudor Vladimirescu;
1821 Apariţia lexiconului din Buda: românesc, latinesc, unguresc şi nemţesc;
1822 Numirea primilor Domni români din ţară în ambele principate: Grigore Ghica şi Ioniţă Sandu Sturza;
1826 Convenţiunea de la Akkerman;
1828 (12 Iulie). Ocupaţia rusească a principatelor;
1828 Apariţia gramaticii lui Heliade;
1829 Pacea de la Adrianopole;
1829 Apariţia primelor ziare româneşti în principate: „Albina românească" (13 Mai) şi „Curierul românesc" (8 Aprilie);
1831 Regulamentul Organic;
1834 Numirea primilor domni regulamentari;
1835 Infiinţarea Academiei Mihăilene din Iaşi;
1836 (15 August). Deschiderea primului seminariu preoţesc român în Bucureşti;
1836 Apariţia revistei literare a lui Heliade: *Curier de ambe sexe*;
1837 Apariţia primului ziar în Transilvania: *Gazeta de Transilvania*;
1843 (24 Noembrie). Deschiderea cursului de istorie al lui Mihail Kogălniceanu la Academia Mihăileană din Iaşi, oprit curînd prin intervenţia consulului rusesc;
1848 (3/15 Maiu). Adunarea de la Blaj;
1848 (9 Iunie). Citirea proclamaţiei la Islaz.
1848 (11 Iunie). Revoluţia de la 1848 în Bucureşti;
1848 (13 Sept.). Lupta pompierilor în Dealu Spirei;
1848 (16 Octombrie). Apariţia în Cernăuţi a ziarului românesc de propagandă culturală şi politică: *Bucovina*, condus întîiu de G. Hurmuzachi;
1850 Infiinţarea mitropoliei Românilor uniţi în Transilvania;
1853 Inceputul războiului Crimeei;
1853 Apariţia, la Paris, a primei colecţiuni de poezii ale lui V. Alecsandri: „Doine şi lăcrimioare";
1853 Apariţia completă a Cronicei lui Şincai în 3 volume după ordinul domnitorului Moldovei Grigore Ghica;
1856 (18/30 Martie). Tractatul de pace de la Paris;
1857 Divanurile ad-hoc votează unirea principatelor (în Octombrie);
1858 (7/19 August). Convenţiunea de la Paris;
1859 (5 Ianuarie şi 24 Ianuarie). Alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei şi Munteniei;

www.dacoromanica.ro

1860 Infiinţarea mitropoliei Românilor ortodoxi în Transilvania;
1861 (11 Decembrie). Proclamarea unirii definitive a Principatelor;
1861 Infiinţarea *Asociaţiunii transilvane*, numită şi *Astra*;
1862 (24 Ianuarie). Deschiderea primei adunări legislative a României unite;
1863 (Decembrie). Secularizarea averilor mănăstireşti;
1864 (2 Maiu). Lovitura de stat şi Statutul;
1865 (11 Ianuarie). Infiinţarea *Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina*.
1865 (Ianuarie). Infiinţarea Ateneului Român în Bucureşti;
1866 (11 Februarie). Abdicarea lui Cuza;
1866 (1 Aprilie). Infiinţarea Academiei Române;
1866 (8 Aprilie). Proclamarea Prinţului Carol de Hohenzollern ca Domn, în urma plebiscitului;
1866 (10 Maiu). Intrarea Domnitorului Carol în Bucureşti şi depunerea jurămîntului;
1866 (29 Iunie). Votarea primei Constituţiuni a Statului român;
1867 (15 Februarie). Infiinţarea facultăţii de medicină în Bucureşti;
1867 (1 Martie). Apariţia revistei *Convorbiri Literare*;
1867 (14 Aprilie). Infiinţarea noului sistem monetar;
1869 (29 Martie). Inaugurarea serviciului poştal român;
1873 (6 Aprilie). Intemeierea Creditului funciar rural;
1875 (10 Iunie). Incheierea tratatului comercial cu Austro-Ungaria, primul act de acest fel şi o recunoaştere a suveranităţii Statului român;
1877 (4 Aprilie). Incheierea Convenţiei cu Rusia prin care România permite trecerea armatelor ruseşti şi Rusia garantează integritatea teritorială *actuală* a României;
1877 (10 Maiu). Proclamarea independenţei României;
1877 (30 August). Luarea redutei Griviţa;
1877 (7 Noembrie). Lupta de la Rahova;
1877 (28 Noembrie). Căderea Plevnei;
1878 (12 Februarie). Intrarea armatei române în Vidin;
1878 (19 Iunie). Mihail Kogălniceanu şi Ioan C Brătianu, ca delegaţi ai Statului român, susţin în faţa Congresului din Berlin drepturile noastre şi protestează contra intenţiunii Rusiei de a răpi cele trei districte din Basarabia;
1878 (23 Iunie). Congresul din Berlin recunoaşte independenţa României;
1878 Tratatul din Berlin;
1878 Răpirea din nou de către Ruşi a celor trei judeţe din Basarabia;
1878 (14 Noembrie). Intrarea armatei române în Dobrogea;
1878 (8 Decembrie). Intrarea triumfală a armatei române în Bucureşti. De atunci s'a dat numele de calea Victoriei vechiului Pod al Mogoşoaiei;
1880 (26 Ianuarie). Răscumpărarea de către Statul român a căilor ferate;
1880 (11 Aprilie). Infiinţarea Băncii Naţionale a României;
1881 (14 Martie). Proclamarea Regatului;
1881 (10 Maiu). Incoronarea primului Rege şi primei Regine a României;
1882 (25 Martie). Prima sfinţire a sf. mir de către ierarhii Bisericii române.
1885 (Aprilie). Patriarhia din Constantinopol recunoaşte autocefalia Bisericii române;
1890 (24 Ianuarie). Infiinţarea Ligii Culturale;
1892 Procesul *Memorandului* (dat împăratului Austriei de o delegaţie de Români) şi pedepsirea cu închisoare a multor fruntaşi politici ai Românilor din Transilvania;
1893 (2 Octombrie). Naşterea Regelui Carol II.
1895 (14 Sept.). Inaugurarea podului peste Dunăre;
1901 Inceperea organizării educaţiei populare şi a cooperaţiei sub direcţia ministrului Spiru Haret;
1907 Răscoalele ţărăneşti;
1912 (13 Martie). Incheierea alianţei între Serbia, Muntenegro, Grecia şi Bulgaria contra Turciei;
1913 (Iulie). Intrarea armatei române în Bulgaria;
1913 (28 Iulie). Pacea de la Bucureşti;
1913 Unirea Dobrogei nouă cu România;
1914 (28 Iunie). Atentatul de la Sarajevo;
1914 (28 Iulie). Inceputul războiului mondial;
1914 (3 August). Consiliul de coroană prin care s'a decis neutralitatea;
1914 (27 Septembrie). Moartea Regelui Carol I;
1914 (28 Septembrie). Suirea pe tron a Regelui Ferdinand I;
1916 (14 August). Intrarea României în războiu;
1916 (2—6 Septembrie). Bătălia de la Turtucaia;
1916 (25 Septembrie). Atacul cu aeroplane asupra Bucureştilor;
1916 (11—27 Octombrie). Bătălia de la Oituz
1916 (27 Octombrie). Bătălia de la Jiu;
1916 (10—15 Noembrie). A doua bătălie de la Oituz;
1916 (29 Noembrie). Bătălia de pe Argeş;
1916 (3 Decembrie). Ocuparea Bucureştilor de armatele germane;
1917 (22 Iulie—1 August). Lupta de la Mărăşti;
1917 (6-19 August). Lupta de la Mărăşeşti;
1917 (8—22 August). A treia bătălie de la Oituz
1917 (7 Noembrie). Izbucnirea revoluţiei bolşevice;
1917 (9 Decembrie). Armistiţiul de la Focşani;
1918 (26 Ianuarie). Declaraţia de războiu a guvernului sovietic contra României;
1918 (9 Aprilie). Unirea Basarabiei cu Vechiul Regat;
1918 (5 Martie). Tratatul preliminar de pace de la Buftea;
1918 (7 Maiu). Semnarea păcii la Bucureşti;
1918 (10 Noembrie). Noua mobilizare contra puterilor centraleş
1918 (10 Noembrie). Trecerea armatei Generalului Berthelot peste Dunăre în România;
1918 (11 Noembrie). Armistiţiul în Franţa;
1918 (28 Noembrie). Unirea Bucovinei cu Vechiul Regat;
1918 (28 Noembrie). Intrarea Regelui Ferdinand în Bucureşti;
1918 (1 Decembrie). Unirea Transilvaniei şi Banatului cu Vechiul Regat;
1919 (28 Iunie). Tratatul de pace de la Versailles între Franţa şi aliaţii ei şi Germania;
1919 (4 August). Intrarea armatei române în Budapesta;
1919 (29 Decembrie). Votarea unirii Transilvaniei, Bucovinei şi Basarabiei cu Patria mamă;
1920 (4 Iunie). Tratatul de pace între Ungaria şi puterile aliate;
1920 (9 Decembrie). Tratatul de pace între România şi Austria încheiat la Paris;
1922 (15 Octombrie). Încoronarea Regelui Ferdinand I şi a Reginei Maria la Alba Iulia;
1927 (20 Iulie). Moartea Regelui Ferdinand I;
1930 (8 Iunie). Urcarea pe tron a Regelui Carol II.

DAUDET [dode] **ALPHONSE** (*1840 †1897), romancier francez, cunoscut prin spiritul de observaţie şi prin umorul său. Foarte citit şi tradus la noi. Primele traduceri s'au făcut de Fr. Damé în ziarul „Românul" (1881—1882). Opere pr. *Lettres de mon moulin* (1866), trad. N. Pandelea, 1908, Lascarov-Moldovanu, 1923; *Tartarin de Tarascon* (1872) trad. Lia Hîrsu 1908; *Jack* (1878) trad. H. Lecca, B. p. t; *Le Nabab* (1877); *Sapho* 1884),

www.dacoromanica.ro

trad G. Em. Botez, B. p. t., Em. Gârleanu, 1908; *L'immortel* (1888); *Nivernaise*, trad. I. Bîrseanul, 1909; *Petit Chose*, trad. d-ra Eucharis, B. p. t., *Femmes d'artistes*, trad. Gh. Adamescu în ziarul „România", Em. Gîrleanu, 1908; *Petite paroisse*, trad. N. Porfiriu; *Rose et Ninette*, trad. C. A. Ghica, 1920; *Fromont jeune et Risler ainé*, trad. G. Iorga.

Alphonse Daudet.

DAUDET ERNEST (*1837†1921), romancier francez, frate cu A. D. Din scrierile s'au lui tradus în rom.: *Căsătoria stricată* („Familia" 1895), *Crima lui Ioan Malory* (1891), *Dragoste schimbăcioasă* (1903), *Amor şi uitare* (1905).

DAVID, al doilea rege al Ebreilor (pe la 1055 a. Chr.); era păstor, dar, dupăce ucise pe Goliat, deveni favoritul şi ginerele regelui Saul; ajungînd rege, îşi stabili capitala pe muntele Sion, întemeind *Ierusalimul*; avu victorii mari, dar, luînd pe soţia lui Urie, fu pedepsit de Dumnezeu prin nenorociri mari de familie. Pocăit, scrise *psalmii*, cari arată starea sufletului său în acest timp.

David prorocul (după Psaltir ea luiAntim 1694).

DAVID DIN TESALONIC, sfînt sărbătorit de biserica ortodoxă la 26 Iunie, a trăit într'un cuib în copac şi multă lume venea în jurul lui ca să-i vază faptele minunate şi puterea cu care îndura asprimile vremilor

DAVID FÉLICIEN (*1810†1876), muzicant şi compozitor francez. Op. pr. *Moise pe muntele Sinai*, oratoriu (1846), *Cristof Columb*, simfonie (1847), *Lalla Roukh*, operă (1862).

DAVID LOUIS (*1748 †1825), pictor francez, făcu tablouri mari mai ales militare. Op. pr. *Napoleon trecînd Alpii*, *Incoronarea lui Napoleon ca împărat*, *Inspecturea drapelelor*, *Jurămîntul Horaţilor*, *Moartea lui Socrate*.

DAVIDENI, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Siretelului; 3660 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cireş.

DAVIDEŞTI, sat jud. Muscel, face parte din circ. com. Racoviţa Clucereasa (legea 1929). E sat vechiu; are o biserică zidită în 1771, o şcoală înfiinţată în timpul lui Alexandru Ghica. Are 883 loc.

DAVIDIS FRANCISC, paroh sas. A fost superintendentul bisericii reformate din Ardeal (pe la 1551); apoi a trecut la socinianism.

DAVIDOGLU ANTON (*1876), profesor de calcul diferenţial şi integral la facultatea de ştiinţe din Bucureşti (1905).

DAVIEL JACQUES, medic francez, care a descoperit în 1750 un procedeu de vindecare a cataractei prin extracţia cristalinului opacificat.

DAVILA ALEXANDRU (*1860 †1929), scriitor român. Fiul d-rului Davila; s'a ocupat de teatru, a fost director al Teatrului Naţional 1905—908, 1913—14 A scris drama istorică *Vlaicu-Vodă* (reprez. 1902, pentru care i s'a decernat premiul naţional de poezie în anul 1929.

Dr. Davilla.

DAVILA CAROL (*1830 †1884), medic francez stabilit în România în 1852, fiind trimis de guvernul francez după cererea Domnitorului Ştirbeiu; naturalizat la 31 Maiu 1868. A fost medic şef al armatei, director general al serviciului sanitar, a înfiinţat şcoala de medici militari, din care a eşit apoi facultatea de medicină, la care a fost profesor; a organizat prima şcoală de farmacie, a lucrat pentru vulgarizarea ştiinţei, prin conferinţe şi experienţe de laborator. A luat parte la războiul franco-prusian şi la războiul nostru pentru independenţă. A ajutat pe Domniţa Elena la întemeierea azilului de orfane din Bucureşti şi s'a ocupat de aproape de mersul acestei instituţii pînă în ultimii săi ani. O statuă a lui se înalţă în faţa palatului facultăţii de medicină din Bucureşti. Numele lui este cunoscut şi prin picăturile anticolerice, cari îi poartă numele, şi pe cari le-a compus el în anul 1849 cînd era trimis în combaterea unei epidemii de holeră. Centenarul naşterii lui s'a sărbătorit cu mare pompă în Bucureşti în ziua de 17 Octombrie 1930.

DAVOS, oraş în Elveţia (Canton Grisons) staţiune climaterică p. bolnavii de piept.

DAVY [devi] HUMPHRY (*1778 †1829), chimist englez, care a inventat lampa de siguranţă pentru lucrarea în mine.

DAWES CHARLES GATES (*1865), om politic american. Fiind numit membru într'o comisiune internaţională pentru lichidarea datoriilor războiului în 1924, a formulat un plan care-i poartă numele. *Planul lui* avea de scop: să stabilească o organizaţie ca să obţină de la Germania plăţile cele mai importante, să pregătească un acord definitiv care să înglobeze toate problemele privitoare la reparaţiuni.

DAX, oraş în Franţa; 11.100 loc; staţiune climaterică de iarnă.

DĂBULENI, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Dunărea; 11325 loc. Circ. com. cu 5 sate (1929).

DĂENI, com. rur. jud. Tulcea, plasa Topolog 2699 loc; circ. com. cu 6 sate.

DĂEŞTI, staţie c. f. jud. Vîlcea, plasa Oltu, între Rîmnicul-Vîlcii şi Călimăneşti.

DĂLHĂUŢI, schit, jud. Rîmnicul-Sărat (comuna Coteşti); biserica zidită 1820 de Dionisie Arhimandrit.

DĂIŢA, staţie c. f. jud. Vlaşca, plasa Marginea, între Comana şi Giurgiu.

DĂMIENEŞTI, circ. com. jud. Roman, plasa Roman-Vodă cu 21 sate (legea 1929).

DĂMIENI, staţie c. f. jud. Mureş, plasa Eremitul, între Tîrgu-Mureş şi Băile Sovata.

DĂNEŞTI ① com. rur. jud. Ciuc, plasa Centrala; 2948 loc. ¶ ② familie de Domnitori munteni, urmaşii lui Dan I, fratele lui Mircea I.

DĂNEŞTI şi **DRĂCULEŞTI**, familii domnitoare din Muntenia, rivale. Cea dintîiu numită după Dan I, fratele lui Mircea I, a doua după Vlad *Dracul*, fiu *natural* al lui Mircea. Ar fi fost mai potrivit să li se zică *Dăneşti* şi *Mirceşti*, fiindcă familiile rivale au ca ascendenţi pe cei doi fraţi (Dan I şi Mircea I), fiii lui Radu II; dar rivalitatea propriu zisă începe cu Vlad Dracul, care va reprezenta oarecum descendenţa *nelegitimă* din Mircea, pe cînd Dan şi Radu, fiii lui Dan I, reprezintă descendenţa *legitimă*. Această rivalitate a turburat viaţa politica a statului în cursul sec. XV şi XVI.

DĂNUŢ sau DANIEL IOAN (*1826†1890), român maghiarizat, însă a lăsat moştenire averea sa mitropoliei din Blaj pentru ajutorarea bisericii şi şcoalei române.

DĂRMĂNEŞTI ① circ. com. jud. Bacău, plasa Comăneşti cu 16 sate (1929). ¶ ② staţie c. f. jud. Suceava pe linia principală între Vereşti-Dorneşti, de aci pleacă şi o linie secundară spre Vama, Pojorita, etc. • ③ com. rur. jud. Prahova, plasa Filipeşti: 2350 loc. Şcoală de horticultură. Bâlciu: 9 August. Circ. com. cu 9 sate (1929).

DĂSCĂLESCU DUMITRU, scriitor român. A fost cîtva timp funcţionar administrativ. A publicat un volum de versuri (*Zorile*, 1854, şi altele cu părţi satirice (*Scrisori din ţara ţinţărească*, 1856). A colaborat la „Steaua Dunării" din Iaşi şi la „Foaie pentru minte din Braşov". O parte din poeziile lui s'au publicat în vol. *Poezii din epoca unirii*, de N. Iorga (1909).

DÉAK FRANCISC (*1803†1876), politic ungur; ministru cu Batthyany în 1848, nu urmă pe Kos-

www.dacoromanica.ro

suth în lupta contra Austriei; de la 1852 luptă pentru un așezămînt de pace cu Austria și izbuti să aducă dualismul din 1867.

DEAJ, stație c. f. jud. Tîrnava-Mică, plasa Bachnea, aproape de Dicio-Sînmartin, pe linia Blaj—Praid.

DEALUL ① com. rur. jud. Odorheiu, plasa Tîrnava-de-Sus; 2300 loc. ¶ ② **D.-BĂLȚEI**, deal în jud. Fălciu lîngă balta Berezeni. ¶ ③ **D.-BÎRLADULUI**, deal jud. Fălciu între rîul Bîrlad și pîrăul Crasna. ¶ ④ **D.-DOCHICIULUI**, deal jud. Mehedinți lîngă Baia-de-Aramă. ¶ ⑤ **D.-JITIANULUI**, deal jud. Mehedinți cu mai multe ramuri. ¶ ⑥ **D.-MARE**, deal jud. Bacău. ¶⑦ deal jud. Botoșani. ¶ ⑧ deal jud. Constanța. ¶ ⑨ deal jud. Roman. ¶ ⑩ munte jud. Neamț. ¶ ⑪ regiune de podgorii jud. Prahova, care se întinde de la Ploești pînă aproape de Buzău, una din cele mai însemnate regiuni viticole din țară. ¶ ⑫ **D.-NOU**, deal jud. Bacău. ¶ ⑬ **D.-PORCULUI**, cota 453 jud. Bacău, plasa Trotuș. Aci a fost, în cursul marelui războiu, o luptă în ziua de 1 Septembrie 1917. ¶ ⑭ **D.-PRICOPANULUI**, șir de dealuri în jud. Tulcea lîngă Măcin. Culmea este stîncoasă, goală și dințată ca un ferestrău. ¶ ⑮ **D.-SPIREI**, cartier din București, unde s'a dat în ziua de 13 Septembrie 1848 o luptă între pompieri și un corp de soldați Turci cari intrase în București; un monument amintește acest fapt; aci sînt multe din cazărmile orașului; în apropiere e o stație de c. f. linia de la Buc. spre Giurgiu.

DE AMICIS ☛ **AMICIS**.

DEAUVILLE [dovil], st. balneară maritimă în Franța (Canalul la Manche); 3000 loc.

DEBRECZIN [debrețin], oraș în Ungaria; 60.000 loc.; reședința episcopului calvin; agricultură; industrii, între cari a cîrnaților. Aci s'a proclamat, în 1848, independența Ungariei.

DEBUSSY **CLAUDE** (*1862†1918), compozitor francez. Pr. operă: *Pelléas et Mélissande*, poem dramatic.

DECALOG, cele zece porunci pe cari Dumnezeu le-a dat lui Moise pe muntele Sinai.

DECAMERON, adunarea povestirilor lui **Boccacio** (10 zile, cîte 10 povestiri, cari se concentrează în jurul faptului următor: în 1348 cînd se ivi ciuma în Florența, mai mulți tineri și tinere din nobilime se refugiară la o vilă de la țară și, ca să și treacă timpul, începură să povestească pe rînd întîmplări diverse. Dacă unele grupări sînt licențioase, altele (a 10-a zi) cuprind numai exemple de virtute și devotament. Din nenorocire, s'au răspîndit în toate țările numai cele dintîi; cele din urmă nu se cunosc de loc.

DE CANDOLLE ☛ **CANDOLLE**.

DECCAN (sau **DEKKAN**), regiune din Industan (India; 1.600.000 km. p.

DECEA, stație c. f. jud. Alba, plasa Ocna-Mureșului, între Teiuș și Răsboeni.

DECEBAL, rege vestit al Dacilor (†105); s'a luptat cu Romanii sub Domițian, apoi sub Traian. Acesta l-a învins în două războaie vestite. Deaceea el s'a și sinucis, ca să nu-l prinză dușmanii săi viu.

Decebal.

DECEMVIRI se numeau la Romani magistrații însărcinați cu facerea legilor; ei alcătuiră legea celor 12 table. La noi s'a întrebuințat acest nume de către un comitet de studenți din București, cari urmînd campania pentru apărarea drepturilor Românilor asupriți de Unguri, se organizară pentru a face propagandă în streinătate.

DECENEU, preot al Dacilor pe vremea regelui Boerebista (ca. 50 a. Chr.), a reușit să impue poporului să stîrpească viile, deoarece beția era un vițiu foarte răspîndit la ei pe atunci, și a ajutat pe rege la refacerea moravurilor.

DECIUS **CAIUS** (*197†251) împărat roman de la 249. Originar din Dacia avu lupte cu Perșii, Ilirii, Goții, Galii; fu un mare persecutoral creștinilor. Căzu într'o luptă cu Goții.

DEDA, com. rur. jud. Mureș; 2651 loc. Stație c. f. între Reghin și Tîrgu-Mureș.

DEDAL, erou mitol. gr. Fiind în ins. Creta, construi un faimos palat *Labirintul*; regele Minos, supărat pe el, îl închise acolo cu fiul lui, Icar; voind să fugă, își construiră aripi, dar, sburînd, Icar se apropiă de soare, ceara se topi și căzu în mare, pe cînd Dedal ajunse în Sicilia.

DEDEAGACI, numit azi **ALEXANDROPOLIS**, oraș în Grecia; port la Marea Egee aproape de vărsarea fluviului Marița; 13.000 loc.

DEDRAD, com. rur. jud. Mureș plasa Reghin-de-Sus; 2018 loc.

DEDULEȘTI ① stație c. f. jud. Brăila, plasa Ianca lîngă Făurei, între Făurei și Brăila. ¶ ② fostă mân. jud. Râmnicu-Sărat în com. cu același nume, întem. de arhimandritul Iacob Deduleșteanu în 1792 și terminată de un urmaș al lui în 1834.

DE FLERS ☛ **FLERS**.

DEFOE [difo] **DANIEL** (*1663 †1731), scriitor englez, vestit autor al romanului *Robinson Crusoe*, cunoscut și tradus în toate limbile. (☛ **ROBINSON**).

DEGERANDO **AUGUSTIN** (*1820 †1849), scriitor francez. Participă la revoluția ungară din 1848. Op. pr. *La Transylvanie et ses habitants*, Paris, 1845.

DE GIERS, ☛ **GIERS**

DEGRE **ALAJOS** (**LUDOVIC**) (*1820†1896), romancier ungur, fost deputat Op. pr. Romane: *Két év egy ugyvéd életéből* (Doi ani din viața unui avocat), *Kalandornö* (Aventuriera), *Salvator Rosa*; Nuvele: *Iparlovag* (Cavaler de industrie).

DEIA, stație c. f. jud. Cîmpulung, plasa Moldoviței, între Vama și Moldovița-Ferestrău.

DEJ, com. urbană cap. jud. Someș, pe rîul Someș, la 250 m. altitudine; 14.000 loc. Stație c. f. spre Beclean, spre Jibou, spre Apahida. Are 1 biserică ortodoxă, 1 greco-catolică, 1 reformată, 1 templu israelit, 1 mânăstire franciscană; 1 liceu de băeți „Andrei Mureșanu", înființat 1897 ca liceu maghiar, transformat în liceu rom. în 1919, 1 școală medie de fete, înființată în 1910 ca școală civilă, 1 școală de comerț. Important centru comercial și industrial. Bîlciu: 3 Martie, 3 Iunie, 11 August, 15 Decembrie.

DEJU **MIHAIU DE TĂMĂȘEL** (sec. XV), unul din conducătorii cnezilor români din ținuturile supuse Ungurilor.

DELACROIX [dölacroa] **EUGÈNE** (*1799 †1863), pict. fr., unul din fund. școalei romantice. Pr. op. *Barca lui Dante* (Copie la noi de Grigorescu), *Crist în grădina măslinilor*, *Milton dictînd Paradisul pierdut*, *Apariția lui Mefistofel înaintea lui Faust*, *Cromwell în castelul de la Windsor*.

DELAGOA, golf în Africa de E. la Oceanul Indian.

DELAMARINA **VICTOR VLAD** ☛ **VLAD DELAMARINA**.

DE LA RONCIÈRE ☛ **RONCIÈRE**.

DELAVIGNE **CASIMIR** (*1793 †1843), poet și dramaturg francez. Op. pr. *Copiii lui Eduard* (1833), *Ludovic XI* (1832), drame. Poezia lui *Le chien du Louvre* a servit de izvor poeziei lui Gr. Alexandrescu *Cîinele soldatului*, pe care mulți o găsesc superioară originalului.

DELAVRANCEA **BARBU ȘTEFĂNESCU** (*1858 †1917), scriitor și advocat român, orator. A debutat ca ziarist (*România liberă*, în care scria cronici cu pseudonim. *Fra Barbaro*) și nuvelist (*Sultănica*, 1885). A studiat dreptul și a practicat advocătura, a făcut politică. A fost membru al partidului național-liberal și redactor la „Voința națională"; mai tîrziu a trecut în partidul conservator, a scris la „Epoca"; a fost de mai multe ori deputat; a fost ministru de lucrări publice în guvernul prezidat de P. P. Carp (1910) și apoi a participat la

www.dacoromanica.ro

ministerul național al războiului (1917). Activitatea lui literară se poate despărți in două perioade: pînă la 1900, în care timp a publicat mai ales nuvele (*Trubadurul*, 1887; *Paraziții*, 1893; *Intre vis și viață*, 1893; *Hagi Tudose*, 1903); de la 1905, în care timp a publicat cîteva nuvele, critice, studii literare și apoi seria de piese de teatru (*Apus de soare*, 1909; *Viforul*, 1910; *Luceafărul*, 1910; etc.). Ales membru al Academiei Române, a citit ca discurs de recepție (1913) un studiu despre *estetica poeziei populare*. A fost unul din principalii colaboratori ai lui Hasdeu la „Revista Nouă".

Delavrancea.

DELAWARE, fl. Statele-Unite; lung. 490 km.

DELCASSE THEOPHILE (*1852 †1923), om politic francez. Ministru al coloniilor (1894), mări imperiul colonial fr. în Africa; ministru de externe (1898), regulă relațiile încordate cu Anglia, în urma incidentului de la Fașoda. Este unul din pregătitorii înțelegerii cu Anglia.

DELEANU IOAN ☛ BUDAI-DELEANU.

DELEDDA GRAZIA (*1872), scriitoare italiană. A luat în 1926 premiul Nobel pentru literatură. Din operele ei s'au tradus românește: *Sora* (de G. Costescu în bibl. „Lectura"), *Jocurile vieții, jocurile morții* (de N. Pora, 1918), *Fuga în Egipt* (de Olga Monta), *Iedera* (de Alexandrina Mititelu, 1928).

DELEHAYE HIPPOLYTE (*1859), preot, scriitor belgian. Prezident al Societății *bollandiștilor* (☛ acest cuv.). Membru onorar al Academiei Române (1924). A publicat multe lucrări de specialitate și sub direcția lui s'a urmat seria vieților sfinților.

DELENI ① com. rur. jud. Vasluiu, plasa Peneș Curcanul; 2394 loc. După legea 1929, sat circ. com. Gura-Munteni. ¶ ② com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 3815 loc. După legea 1929, sat circ. com. Dunăreanca. ¶ ③ fostă măn. jud. Olt, în fața Oltului, întemeiată de familia Delenilor în 1767.

DELI-ORMAN (Dobrogea nouă), regiunea ocupată din vremuri vechi de Turci și Tătari, avînd ca locuitori băștinași români. Pe la începutul secolului XIX, mai ales în timpul războaielor între Ruși și Turci, Bulgarii au început să se coboare din Balcani și să se stabilească aci. Vechii locuitori i-au numit Balcangi.

DELLBRÜCK HANS (*1848 †1929), istoric german, profesor la Universitatea din Berlin. A fost în timpul marelui războiu adversarul ideilor anexioniste și s'a declarat adversar al lui Ludendorf. După războiu a căutat să micșoreze vina Germaniei pentru provocarea conflictului.

DELFI, oraș Grecia antică (lîngă golful Lepante); aci era un templu vestit prin oracolele cari se rosteau prin gura Pitiei.

DELHI, oraș în India engleză, capitala guvernămîntului *Pendjab*.

DÉLIBES [delib] LÉO (*1836 †1891), compozitor fr., șeful corurilor Operei din Paris. Op. pr. *Coppélia*, balet (1870), *Lakmé* (1883), operă, reprezentată de multe ori pe teatrele noastre cu trupe românești.

DELILLE [delil] JACQUES (*1738 †1813, poet francez membru al Academiei. A tradus pe Virgiliu și pe Milton. A excelat prin poezii descriptive.

DELJILER. com. rur. jud. Cetatea Albă, plasa Cogîlnic; 4262 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Tatar-Bunar.

DELOS, insulă în marea Egee; aci a fost un templu vestit al lui Apollon.

DEL SARTO ☛ SARTO.

DELTA DUNĂRII e formată din teritoriul închis între cele două brațe Chilia și Sf. Gheorghe. Din acest din urmă se desface un al treilea braț Sulina, care e singur navigabil în urma lucrărilor făcute de Comisiunea Danubiană, între cari 2 canaluri rectificative ale cursului brațului. Pămîntul cuprins între ele e brăzdat de multe lacuri (Gorgova, Fortuna, Tătarul, Roșul, Mațita, Babina, Puiul, Puiulețul, Lumina, Roșul, Dranov, Razim, ș. a.) și de multe gîrle (Tătarul, Pardina, Șondul, Marchel, Litcov, Suhat). Pe lacuri se văd insule plutitoare, unele destul de mari ca să fie locuite de pescari și grădinari.

DELTA NILULUI, teritoriu triunghiular la N. Egiptului cuprins între cele două brațe cari se desfac de la Cairo și se termină la Rosetta și la Damietta.

DELYANNIS THEODOROS (*1826 †1905), om politic grec, ministru plenipotențiar, min. de externe, interne; autorul războiului nenorocit cu Turcia (1897) și de atunci înlăturat.

DEMARAT ZOSIMA (*1842†1911), profesor român. Licențiat în litere din București, a fost secretar-ajutor al comisiunii documentale, profesor de limba greacă la seminariul „Nifon Mitropolitul" și la liceul Mateiu-Basarab din București; director al acestei școale între 1889—96. A colaborat la ziarele „Națiunea", „Telegraful", ș. a. Opere: *Poemele homerice și hesiodiane*, 1869, *Gramatică elenă*.

DE MARTONNE ☛ MARTONNE.

DEMBINSKI ENRIC (*1791 †1864, general polon, luptă alături de Napoleon contra Rușilor; exilat, trăi în Franța, Egipt, luă parte la revoluția ungurească din 1848.

DEMETRESCU DRAGOMIR (*1854 †1926), teolog român. A făcut studii în Atena și a fost profesor la Seminariul din Iași, apoi prof. de istorie bisericească la facultatea de teologie din București (1892); a reprezentat țara la diferite întruniri internaționale. A fost onorat cu titlul de „nomofilax al bisericii ortodoxe".

DEMETRESCU TRAIAN (*1866 †1896), poet român. A debutat ca elev al lui Macedonski, care a scris o prefață primului său volum (*Poezii*, Craiova, 1885); a colaborat la „Literatorul" și la „Revista literară", apoi a condus însuși „Revista Olteană" (1888—1892). A colaborat la multe reviste, avînd înclinare către cele cu nuanță socialistă. Op. pr. *Freamăte*, poezii, 1887; *Amurgul*, poezii, 1888; *Intim*, poemă și nuvele, 1892; *Sensitive*, 1894; *Iubita*, 1895; *Simplu*, nuvele, 1896. A tradus din Coppée: *Lăutarul din Cremona*.

Tr. Demetrescu.

DEMETRIADE ARISTIDE (*†1930), actor român. A creat multe roluri tragice în piese streine și române. Se citează: *Hamlet*, ș. a.

DEMETRIADE MIRCEA, scriitor român. A publicat poezii în „Literatorul" sub conducerea lui A. Macedonski și a rămas totdeauna devotat părerilor lui; de aceea a scris o satiră în contra lui Eminescu și a poeților dela „Convorbiri literare". Op. pr. *Fabule*, 1883; *In noaptea nunții*, comedie 1885; *Făt frumos*, poezii, 1889; *Visul lui Ali*, poemă, 1913, jucată pe scena Teatrului Național din București.

DEMETRIESCU ANGHEL (*1847 †1903), profesor și critic român. A predat istoria și geografia la liceul Sf. Sava" și la liceul „Lazăr" din București; a condus liceul particular „Sf. Gheorghe". A făcut studii asupra lui *Bolintineanu*, *Eminescu*, *Shakespeare*, a publicat *discursurile lui Barbu Catargiu* (1886) și *discursurile lui Macaulay*, traduse (1895).

DEMETRIOS FALEREUS († ca. 283 a. Chr.), orator și istoric grec, amic al Macedonenilor, guvernator al Atenei, dar, apoi, osîndit la moarte și silit a fugi în Egipt, unde muri.

DEMETRIOS POLIORCETE (* ca. 337 †283 a. Chr.) rege al Macedoniei, unul din succesorii lui Alexandru cel Mare.

DEMETRIOS I SOTER, regele Siriei (162—150 a. Chr.).

www.dacoromanica.ro

DEMIDOV ANATOL NICOLAEVICI (*1812 †1870), scriitor rus. Om bogat şi filantrop, a instituit premii pentru opere literare ş. a. A publicat relaţii de călătorie, între cari: *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par le Hongrie, la Valachie et la Moldavie* (1840), lucrare care ne interesează cu deosebire. Traducere românească în Bibl. p. toţi.

DEMOCRIT (* ca. 460 † ca. 357 a. Chr.), filozof grec. A călătorit mult. A susţinut şi răspîndit ideea *atomilor*, ideea *imaginilor* proiectate de corpuri, pe cari simţurile noastre le percep prin ajutorul mişcărilor aerului; iar în morală, a cerut omului să prefere bunurile spirituale faţă de cele corporale şi a afirmat că fericirea o dau onestitatea şi raţiunea. Scriitorii vechi afirmă că în operele lui se găsesc originile alchimiei ; dar operele lui n'au ajuns pînă la noi.

DEMOLINS [dömolin] EDMOND (* 1852 †1907), pedagog şi sociolog francez. S'a făcut cunoscut prin cartea *A quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons* (trad. rom. de C. Brăileanu, 1915) şi prin *Education nouvelle*, în care stărue asupra neajunsurilor sistemului educativ din Franţa şi propune o reformă inspirată din viaţa şcoalelor engleze. El a şi pus în practică această idee, întemeind în localitatea *les Roches* un institut de învăţămînt secundar (despre care a scris: *L'école des Roches)*.

DEMOSTHEN ATANASIE (* ca. 1846 †1925), medic român. Profesor de fiziologie la facultatea de medicină din Bucureşti (1881), apoi de medicina operatorie şi anatomie topografică (1885), decan al facultăţii; medic militar, ajungînd la gradul de general şi inspector general al serviciului sanitar al armatei. Op pr. *Études sur l'action du projectil du fusil Mannlicher*, 1894, premiată de Academia de medicină din Paris; *Spitalul central al armatei* 1898; *Ingrijirea rănifilor pe cîmpul de luptă*, 1901. A fundat *Revista sanitară militară* (1897— 1908).

DEMOSTENE (*384 †322 a. Chr.), orator şi om politic grec; ţinu multe discursuri judiciare şi politice, dintre cari mai cunoscut este *Pentru coroană*, dar apoi se dete cu totul politicei şi astfel ajunse să intreprinză lupta contra încercărilor Macedonenilor de a se amesteca în afacerile cetăţilor greceşti şi de a-şi pregăti astfel dominaţiunea; în acest scop rosti *Filipicele* şi *Olintiacele*. Reuşi să formeze o mică confederaţie contra regelui, dar fu învins. Amestecat într'un proces scandalos, fu închis, dar fugi. După moartea lui Alexandru cel mare, fu adus în triumf în Atena, dar Macedonenii iarăşi deveniră stapîni pe situaţie, el fugi, fu prins şi se otrăvi.

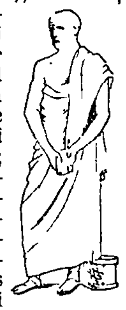
Demostene.

DENIZLER, circ. com. jud. Durostor, plasa Turtucaia cu 12 sate (1929).

DENNERY, ADOLPHE PHILIPPE zis (*1811 †1899) romancier şi dramaturg francez. Traduceri rom.: *Cele două orfane* (în 7 vol. f. an.), *Ocolul lumii în 80 de zile*, piesă după J. Verne, *Michel Strogof*, piesă (de Sfinx, 1902), *Martira sau urmările unei greşeli* (1890), *Remuşcarea* (4 vol. f. a.), *Hoaţa de copii* (1899).

DENSUŞ (sau DEMSUŞ), sat în jud. Hunedoara plasa Sarmisegetuza. Are o biserică veche într'un stil original.

DENSUŞIANU ARON (*1837 †1900), profesor român. A ocupat catedra de literatură latină la facultatea de litere din Iaşi, după ce fusese ziarist în Transilvania. A publicat o epopee naţională *Negriada* (1879) şi cîteva volume de poezii (*Valea vieţii*, 1892; *Horeoţelite*, 1892); dar mai cunoscute sînt lucrările sale de istorie şi critică literară, între cari: *Istoria limbii si literaturii române*, 1885; *Cercetări literare*, 1887. A întemeiat *Revista critică literară*.

Densuşianu Aron.

DENSUŞIANU NICOLAE (*1846 †1911), istoric român. Frate cu Aron, s'a stabilit în Bucureşti în 1877, cînd a scris: *Les Roumains du Sud*. A făcut cercetări în bibliotecile din Transilvania şi Ungaria, publicînd anual rapoarte către Academia Română, care-i dăduse misiunea aceasta, şi articole în revistele germane de specialitate. Rezultatele muncii acesteia au fost cîteva volume din colecţia de documente „Hurmuzachi" a Academiei, şi monografia: *Revoluţia lui Horia*, 1884. A mai dat la lumină broşuri istorice şi articole în reviste; iar la moarte a lăsat în ms. o lucrare mare: *Dacia preistorică*, pe care a publicat-o Dr. C. Istrati în 1931, A fost bibliotecar la Marele Stat Major al Armatei; membru corespondant al Academiei Române (1880).

DENSUŞIANU OVID (*1873), filolog şi literat român. Fiul lui Aron, a studiat la Iaşi şi la Paris şi a devenit profesor de filologie romanică la facultatea de litere din Bucureşti (1901). A debutat cu poezii şi recensii în revista „Arhiva" din Iaşi (1892); a scris apoi articole diverse în: „Revista critică literară" (1894—1897). A întemeiat revista „*Vieaţa nouă*" (1905), în care a publicat poezii (sub numele *Ervin*) şi articole de critică şi de directivă literară. A combătut principiile sămănătoriste, pe motiv că îngustau cercul inspiraţiei poetului şi izolau literatura română de mişcarea contemporană din străinătate, a căutat să îndrumeze poezia noastră spre simbolism, a susţinut versul liber, a făcut cunoscute operele cîtorva poeţi francezi, prin studii şi prin traduceri, la cari a fost ajutat de mai mulţi colaboratori. Revista a continuat pînă în anul 1920. Ca filolog, a studiat *aliteraţiunea* în *limbile romanice* (1895), probleme din *toponimia* noastră (1898), *alterarea lui „c" latin înainte de „e" în limbile romanice* (Paris 1900), *amuţirea lui „u" final* (1904) şi a întreprins lucrarea *Histoire de la langue roumaine*, începută în 1901, din care a apărut vol. I partea generală şi din vol. II limba sec. XVI. In aceasta autorul cercetează problemele fundamentale ale formării limbii româneşti. In colaborare cu A. Candrea a început un dicţionar etimologic, din care au apărut aproape toate elementele latine. A mai publicat culegeri de *poezii* poporane, de *tradiţii* şi legende (1910, 1921), cercetări asupra *păstoritului* la popoarele romanice (1913, 1914), o antologie *dialectală* (1915), o *istorie a literaturii române*, etc. In anii din urmă s'a ocupat de limba *Bascilor*. Ales membru al Academiei Române, a citit, ca discurs de recepţie, elogiul lui Barbu Delavrancea (1919).

DENTA, com. rur. jud. Timiş-Torontal plasa Deta; 2830 loc. Staţie c. f. pe lîngă Timişoara-Baziaş lîngă Deta.

DEPĂRĂŢEANU ALEXANDRU (*1835 †1865), scriitor român. A fost cîtva timp în administraţie în vremea lui Cuza. A publicat un volum de poezii (*Doruri şi amoruri*, 1861) şi o dramă istorică (*Grigore Vodă, domnul Moldovei*, 1864). Cunoscută a devenit poezia *Vara la ţară*.

Al. Depărăţeanu.

DEPARAŢII - HÎRLEŞTI, com. rur. jud. Teleorman, plasa Slăveşti; 2276 loc. Circ. com. cu 9 sate (1929).

DEPASTA PETRE († ca. 1770), grec din Peloponez. Medicul lui Const. Mavrocordat. Fiind în Veneţia a scris în greceşte viaţa Domnitorului. A murit în Bucureşti şi a fost înmormîntat în biserica Mitropoliei. Opera a rămas în ms. şi a publicat-o Constantin Erbiceanu („Cronicarii greci")

DEPRETIS AGOSTINO (*1813 †1887), om politic italian, amic al lui Garibaldi, ministru (dela 1862 în multe rînduri); în 1882 începu politica de apropiere de puterile centrale.

www.dacoromanica.ro

DERBY CAROL LORD, întemeietorul unui premiu pentru alergări de cai, care se dă şi azi pe tot anul cu solemnitate deosebită; acest nume a devenit sinonim cu *mare premiu* la alergări şi se întrebuinţează şi la noi.

DERENEU, com. rur. jud. Orhciu plasa Bravicea; 2286 loc. După legea 1929, sat circ. com. *Onişcani*.

DERIN, staţie c. f. jud. Constanţa, între Medgidia şi Ester, linia Medjidia-Babadag.

DERNA, com. rur. jud. Bihor. Sînt mine de cărbuni.

DEROULÈDE [deruled] PAUL (*1846 †1914), poet francez. Fost ofiţer în războiul din 1870, a luptat pentru „revanşă" şi a publicat, pe lîngă studii istorice, piese de teatru, şi o colecţie de poezii patriotice: *Cîntecele soldatului* (1872) şi *Noile cîntece ale soldatului* (1875).

DERSCA, com. rur. jud. Dorohoiu, plasa Berhometele; 2472 loc. Conf. legii 1929, sat circ. com. Lozna.

DERŞIDA, staţie c. f. jud. Sălaj, plasa Supurul-de-Jos, prima de la Sărmaşag spre Careii Mari.

DERVENT (zis şi ENICHIOI, lac jud. Ismail, comunică cu Dunărea printr'o gîrlă.

DERVIŞ-PAŞA IBRAHIM (*1817 †1896), politic şi general turc; potoli cu cruzime răscoala din Herţegovina (1875), luă parte la războiul din 1877-1878.

DESA, com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat; 2829 loc. După legea 1929, sat circ. com. Ciupercenii-Noi.

DESALLEURS (sau DES ALLEURS) MARCHIZ, ambasador al Franţei la Constantinopol. Pe la 1709 a trecut prin Moldova, mergînd la postul său, şi s'a împrietenit cu Nicolae Mavrocordat, pe care l-a sprijinit în diferite ocazii.

DE SANCTIS ☛ SANCTIS.

DÉSAUGIERS [dezojie] MARC-ANTOINE (*1772 †1827), scriitor francez. A făcut cîntece şi piese de teatru. Vodevilurile şi alte piese ale lui s'au jucat şi după ce murise. După studiile lui Ch. Drouhet, ele au influenţat teatrul lui Alecsandri din prima epocă.

DESCARTES [decart] RENÉ (*1596-1650), filozof francez socotit ca întemeietorul filozofiei moderne. Op. pr. *Discours de la méthode pour bien conduire sa raison*. Lui se datoreşte dictonul „*Cogito ergo sum*" („cuget, deci exist").

Descartes.

DESCHANEL [deşanel] ÉMILE (*1819 †1904), scriitor francez. A fost profesor la Şcoala Normală, dar după lovitura de stat din 1851, a fost silit să se expatrieze şi a trăit în Belgia pînă în 1859. Intorcîndu-se a devenit profesor de literatură la „Collège de France", apoi deputat, senator. Pr. op. *Istoria conversaţiei* (1857), *Despre Aristofan* (1867), *Romantismul clasicilor* (1882), *Deformaţiunile limbii franceze* (1898).

DESCHANEL PAUL (*1856 †1922), om politic francez. Ales deputat în 1885, a urmat o carieră strălucitoare, ajungînd şi Preşedinte al Republicei, dar s'a retras din cauză de boală (1920).

DESGHINGE, com. rur. jud. Cahul plasa Cantemir; 5027 loc. Nu e în legea 1929.

DESJARDINS [dejardin] ERNEST (*1823 †1886) istoric francez. A fost prof. la Collège de France, membru al Academiei de inscripţiuni din Paris, membru onorar al Academiei Române (1871). Op. pr.: *Tabla lui Peutinger* (1869), *Geografia Galiei* (1870, *Geografia istorică si administrativă a Galiei romane* (1876).

DESMOULINS [demulin] CAMILLE (*1760 †1794), publicist şi politic fr.; avu rol însemnat la începutul marii revoluţiuni, dar, amic cu Danton, fu osîndit ca şi acesta şi executat.

DESNA, rîu în Rusia, afl. al Niprului, pe dreapta.

DESPINA DOAMNA, soţia lui Neagoe Voevod. După indicaţiile ei un pictor a zugrăvit pe tîmpla bisericii de la schitul Ostrovul (jud. Vîlcea o icoană care o reprezintă pe ea în doliu cu fiul său Teodosie în braţe.

DESPOT-VODĂ ☛ IACOB ERACLIDUL.

DESPOT-VODĂ, dramă de V. Alecsandri, reprezentată întîia oară pe scena Teatrului naţional din Bucureşti în 1879 şi tipărită Bucureşti 1880.

DESPREZ HENRI, scriitor politic francez. A fost unul din susţinătorii cauzei româneşti după 1848. Cea mai însemnată lucrare a lui care ne priveşte e un articol din „Revue des deux-mondes" (Ianuarie 1848) în care cercetează mişcarea revoluţionară din acel an şi îndeamnă pe Români să stărue în ideea de a forma între Marea Neagră şi Tisa o barieră contra despotismului rusesc.

DESSEANU-POPOVICI IOAN (*1831 †1892), om politic român din Transilvania. A fost deputat în dieta Ungariei în 1861 şi mai tîrziu a fost conducătorul partidului naţional din Arad.

DESSEWFFI [deşefi] ARISTID (*1802 †1849), general ungur în revoluţia 1848—49. După capitularea de la Vilagos; a fost împuşcat.

DESSEWFFI EMIL (*1814 †1866), scriitor ungur. Indemnă publicul să subscrie pentru fondul Academiei din Pesta. Fu prezident al acestei instituţii.

DEŞTEAPTĂ-TE, ROMÂNE (titlul exact: **Răsunetul**), poezie patriotică de Andreiu Mureşanu, publicată în 1848, a devenit marşul revoluţionarilor Ardeleni în 1848—49 şi apoi cîntecul naţional ce se executa la orice sărbătoare neoficială, fiindcă el chema la unire pe *toţi Românii*.

DEŞTEPTAREA, gazetă pentru popor, a apărut în Cernăuţi, 1883-1904, sub redacţia lui Dimitrie Bucevski, Ilie Dimitrovici ş. a.

DEŞTEPTAREA ROMÂNIEI, poezie patriotică, scrisă de V. Alecsandri în 1848, după ce a fost silit a-şi părăsi ţara, şi publicată întîiu în foi volante. Aci el propovedueşte unirea *tuturor Românilor*.

DETA, com. rur. jud. Timiş-Torontal, reşed. plasa Deta; 4054 loc. Staţie c. f. linia Timişoara-Baziaş între Voiteni şi Stamora.

DETAILLE ([detai] ÉDOUARD (*1848 †1912), pictor francez vestit, mai ales, prin subiecte militare: *Regimentul care trece* (1875), *Salutare răniţilor* (1877), foarte cunoscutul *Visul* (1888), care e la muzeul Luxembourg din Paris.

DETMOLD, oraş Germania, cap. principatului *Lippe Detmold*; 10.000 loc.

DETTINE, ofiţer austr.; în timpul războiului austro-turc 1716, ocupă Bucureştii şi prinse pe Nicolae Mavrocordat.

DEUCALION, personaj mitologic grec. Cînd Zeus a distrus lumea, au scăpat numai Deucalion şi soţia sa Pira (Pyrrha), cari refăcură omenirea, aruncînd în urma lor pietre, cari deveniră bărbaţi şi femei.

DEUTERONOM (cuv. grec. = A DOUA LEGE), una din cărţile Vechiului Testament: a 5-a şi ultima din Pentateuc.

DEVA, com. urbană cap. jud. Hunedoara; 8672 loc. Staţie c. f. linia Timiş-Arad. Are 1 biserică ortodoxă, 1 catolică, 1 reformată, 1 sinagogă, o mănăstire franciscană; 1 liceu de băeţi şi 1 de fete, 1 şcoală normală de băeţi şi una de fete, 1 şcoală de meserii inferioară. Bîlciu: 10 Ianuarie, 9 Maiu, 29 Iulie, 27 Octobre. Oraş vechiu. Cetatea, ale cărei ruine se văd încă, e pomenită în vremea lui Mateiu Corvin.

DEVAI BIRO MATEIU (*ca. 1500 †1547), preot ungur, trecut la luteranism şi calvinism; propagatorul doctrinei reformate în Ungaria.

DEVOLUŢIUNE (RĂZBOIUL DE), războiul pornit de Ludovic XIV al Franţei ca să ocupe Brabantul, pe baza dreptului de moştenire al soţiei sale Maria Tereza, fiică din prima căsătorie a lui Filip IV, regele Spaniei.

DEWEY GEORGE (*1837 †1917), amiral american, învingătorul flotei spaniole în 1898.

www.dacoromanica.ro

DEZMIR, stație c. f. jud. Cluj plasa Someș între Apahida și Cluj.

DIACONOVICI ADOLF (*1829 †1886), Român bănățean, a participat la luptele din 1848, a fost apoi funcționar la căile ferate ale statului.

DIACONOVICI CORNELIU (*1859 †1923), ziarist român. A întemeiat în Viena revista „*Romänische Revue*" 1885 ; apoi ziarul „*Dreptatea*" în Timișoara (1894); a fost secretar al băncii „Albina" din Sibiu și director al revistei „Transilvania", organul „Astrei". In calitatea aceasta a întreprins publicarea *Enciclopediei române* (3 vol. 1898, 1900, 1904), la care au luat parte un mare număr de colaboratori.

DIACONOVICI-LOGA CONSTANTIN (*1770 †1850), profesor român. A studiat în Lugoj și Pesta; a fost profesor în Arad (1812—1831), director al școalelor românești din Banat (1830—1850). Pr. operă: *Gramatică românească*, Buda, 1822.

DIACONU VASILE, zugrav român din Tismana, a emigrat cu 50 de familii în Banat în 1736 și a format un sat langă Vîrșeț, care a luat o desvoltare importantă, dar au avut de luptat cu stăruințele de desnaționalizare ale Sîrbilor.

DIACOVICI ISAIA (†1710). episcop român de Ienopolea, care, mutându-se la Arad (1705), a început seria episcopilor români în acel ținut.

DIAMANDI GEORGE (*1867 †1917), om politic și scriitor român. A început ca socialist; mai târziu a trecut cu colegii săi în partidul liberal. A fost deputat, director al Teatrului Național din București. A publicat scrieri politice și cîteva piese de teatru (*Chemarea codrului*, 1913; *Bestia*, 1910; ș. a.)

DIADOH: așa s'au numit generalii lui Alexandru cel Mare, cari își disputară domnia după moartea lui; așa se numea moștenitorul tronului în Grecia.

DIAMANT TEODOR, un Român din Muntenia, care, pe la 1840 a încercat, cu Emanoil Bălăceanu, să întemeieze la moșia acestuia Scăeni, jud. Prahova, un falanster după sistemul lui Fourier. N'a reușit. Aceste detalii le dă Ion Ghica într'o scrisoare intitulată *Teodor Diamant*.

DIANA, divinitate romană, confundată cu Artemis a Grecilor; era zeița lunii, a vînătorii.

DIAZ BARTOLOMEU (†1500), navigator portughez; descoperi *Capul Bunei Speranțe* (1486).

DIAZ ARMANDO (*1861 †1928), general italian. A luat parte la războiul din Tripolitania (1913), iar în marele războiu a fost general în statul major, comandant de divizie, de corp de armată și în Octombrie 1916 comandantul suprem în locul lui Cadorna și a respins pe Austriaci în 1918 la Vittorio Veneto. In 1921 a fost făcut mareșal.

DIAZ PORFIRIO (*1830 †1916), general și om politic mexican; fu președinte al republicei în mai multe rînduri; în 1901 el adună în Mexico congresul *pan-american*.

DICIOSÎNMARTIN (în legea 1925 e numită TÎRNAVA-SÎN-MARTIN), com. urbană, fostă cap. a jud. Tîrnava-Mică; 6216 loc. Stație c. f. linia secundară Blaj-Praid. Are o biserică catolică, 1 unitară, 1 reformată, 1 greco-catolică, 1 sinagogă, 1 liceu de băeți, 1 școală secundară de fete, 1 școală medie reformată. Se găsește gaz metan, care servește și la industrie. Bîlciu: 26 Febr., 28 April, 21 Iulie, 12 Oct.

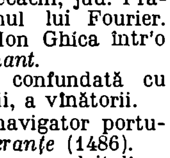

Dickens.

DICKENS CHARLES (*1812 †1870 , romancier englez foarte fecund. Operele lui sînt cunoscute în toată Europa. La noi s'au tradus multe; cităm: *Aventurile d-lui Pickwick* (1836), care îi consacră reputația, trad. de G. Crivăț în 1929; *Un poem de Crăciun* de N. N. Botez (1918); *David Copperfield* (1849) capo d'opera sa, trad. de V. Demetrius (3 vol.); *Mica Dorrit* (1855).

DICTATURĂ, instituție romană: putere absolută ce se dădea unui om politic într'un moment de mare cumpănă pentru stat.

DICTIONAR GROTESC de V. Alecsandri, publicat în „Convorbiri literare" 1869—70, apoi în volum ed. Socec, 1876, cuprinde, sub formă glumeață, o critică a multor cuvinte introduse de școala latinistă ca: *amoare*, *a ama*, *beletă*, *vergură*, *resbel*, sufixul *ciune* și *tiune*, etc.

DICȚIONARE ROMÂNEȘTI: I. rămase IN MANUSCRIS: *Lexicon slavo-românesc* al lui Mardarie Cozianul din 1649; *Dictionarium valachico-latinum* de un anonim din Lugoj (după unii) sau din Caransebeș (după alții); *Dicționar latino-românesc* al lui Teodor Corbea pe la 1700; *Lexicon latinum-valachicum-hungaricum* al lui Luigi Marsigli de pe la 1701; *Condica limbii românești* a lui Iordache Golescu; *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc* al lui Budai Deleanu. II. TIPĂRITE: 1. Dicționare filologice: I. Heliade, *Vocabular de vorbe streine*, Buc. 1847; Negulici, *Vocabular de vorbe străbune*, Buc. 1848; A. T. Laurian si I. C. Massimu, *Dictionariu și Glosariu*, proiect al Academiei Române 3 vol,. Buc. 1871—1876; A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie dacoromane*, 2 vol. Frankfort 1870, 1879; B. P. Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, al Academiei Române, Buc. 1886 și urm.; Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1905; A. Candrea și Ovid Densusianu, *Dicționar etimologic*, Buc. 1907; *Dicționarul Academiei Române*, în curs de publicare de la 1913 sub direcția lui Sextil Pușcariu. 2. Dicționare p. Limba bulgară: Z. Arbore, Buc. 1909. 3. D. p. Limba engleză: H. Lolliot, *D. englez-român*, 1901; M. Schönkron, *D. englez-român* Craiova, 1915. 4. D. p. Limba franceză: D. *român-francez* de I. Costinescu, 1870; de Fr. Damé, 1893—95; de C. Șăineanu, 1912, 1921; D. *francez-român* de P. Poenariu, Fl. Aaron și G. Hill, Buc. 1840—1841; de N. Bălășescu, Buc. 1859; de T. Codrescu, Iași 1875; de L. Leist; de Dr. A. Urechia; *D. francez-român si român-francez*: de G. M. Antonescu, Buc. 1893—1894. 5. D. p. Limba germană: *D. germano-român* de I. Molnar, Sibiu 1822; de G. Barițiu și G. Munteanu, Brașov, 1853—54; de S. Petri, Sibiu, 1863; de Lazăr Șăineanu, Buc. 1887; de Schrof și Șăineanu, Craiova, 1912; de M. Schroff, Craiova, 1916; *D. român- german* de G. Polizu, Brașov, 1857; de Teohar Alexi, Buc. 1886, de G. Pop, Berlin f. a.; *D. român-german și german-român* de Andreas Clemens, Sibiu, 1837. 6. *D.* p. Limba greacă modernă: *D. greco-român* de A. Velcu, Buc. 1929; *D. româno-grec* de Sarafidi, Constanța, 1922. 7. D. p. Limba italiană: E. Porn și A. Alexandrescu-Dorna, Bibl. p. toți. 8. D. p. Limba latină: *D. latin-român* de D. Popilian, Craiova, 1892; de I. Nădejde, 1894, ed. nouă 1920; *D. român-latin* de E. Manoliu, 1915; de M. Stănreanu, Craiova, 1924; *D. român-latin si latin-român* de A. Viciu, Blaj, 1892—908. 9. D. p. Limba maghiară: *D. maghiar-român* de O. Barițiu, Cluj, 1870; *D. maghiar-român* de M. Putnoky, Lugoj; de T. Andrași, Sf. Gheorghe, f. a.; de I. Ghetie, Budapesta, 1896; *D. român-maghiar si maghiar-român* de G. Barițiu, Brașov, 1869; de V. Cherestesiu, Cluj 1925—27; de G. David, Brașov. 10. D. p. Limba rusă: *D. româno-rus* de E. Grigorovița, Buc. 1901; de N. Popovski, Chișinău, 1920. 11. D. p. Limra turcă: *D. româno-turc* de A. Mustafa, 1915; *D. turco-român* de G. Popescu-Ciocănel, Ploești, 1908. 12. D. p. mai multe limbi: *D. românesc-latinesc si unguresc* de Ion Bob, Cluj, 1832; *D. românesc-latinesc-unguresc si nemțesc* de Samuil Micu, Petru Maior, Vasile Coloși, Ioan Corneli, Ioan Teodorovici și Alex. Teodori, Buda, 1925; *D. român-latin-german și francez* de D. Pisone, Buc. 1865. 13. Speciale pentru Dialectul macedo-român: de St. Mihăileanu, Buc. 1901; de Dalametra, Buc. 1906; de Nicolaidis, Atena, 1909; de G. Pascu, Iași 1925. 14. Speciale istorice: *Lexicon de conversație istoricesc-religionariu* de Al. Gavra. Tom. I. Buda, 1847. 15. Enciclopedice: *Enciclopedia română*, sub direcția lui C. Diaconovici, Sibiu 1898—1904, *Dicționar universal al limbei române* de L. Șăineanu, Buc. 1896, alte ed. 1908, 1914, 1922, 1925; *Minerva*, Cluj,

www.dacoromanica.ro

1929; şi prezentul *Dicţionar* al *Cărţii Româneşti*.

DIDEROT [did'ro] DENIS (*1713†1784), filozof francez, unul din întemeietorii şi autorii *Enciclopediei* (Tom. I. 1751) cu *d'Alembert*, ş. a. Trăi şi în Rusia la Curtea Impărătesei Caterina II (1773). Cea mai veche trad. în rom. din operele lui e din 1838: *Amîndoi prietenii* (în Foaea literară din Braşov). Intre cele mai noi cităm: *Călugăriţa* de H. Lecca (1926).

Diderot.

DIDON HENRI PÈRE (*1840 †1900), scriitor francez, predicator dominican; scrise *Viaţa lui Isus*, ca s'o opuie lui Renan. Opera lui s'a trad. în rom. de C. Chiricescu şi C. Nazarie (2 vol. 1901, după o trad. rusească Scrobotov şi Rojdestvenski.)

DIDONA, întemeietoarea legendară a Carta-ginei. Personagiu din Eneida lui Virgil: s'a sinucis după plecarea lui Enea din ţara sa.

DIDOT [dido] FIRMIN (*1764†1836), gravor, tipograf, editor, erudit francez, membru al Academiei de inscripţiuni.

DIEBITSCH [dibici] **SABALKANSKY** CAROL FREDERIC (*1785†1831), feldmareşal rus; luă parte la expediţia aliaţilor contra Franţei (1814) şi după ideea lui fu ocupat Parisul; asemenea la războiul contra Turcilor (1828), sfîrşit prin pacea de la Adrianopol, care dete mari drepturi Rusiei în Orientul Europei.

DIEFENBACH LORENZ (*1806†1883), filolog german. A publicat poezii şi romane, dar e cunoscut prin *Dicţionarul limbii gotice* (1846-1851), *Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis* (1857). A fost membru onorar al Academiei Române (1880).

DIEHL [dil] CHARLES (*1859), istoric francez. Profesor de istorie la facultatea din Nancy (1891); membru al Academiei de inscripţiuni şi bele-litere. S'a ocupat cu epigrafia greacă şi cu arheologia bizantină şi a publicat studii despre administraţia bizantină, despre arta bizantină, despre cîteva figuri de împăraţi, împărătese, etc. A vizitat de multe ori ţara noastră şi a ţinut conferinţe în Bucureşti şi în alte oraşe. In Paris a rostit o conferinţă (după războiu) despre *arta română*, publicată în volumul *La Roumanie* în „Bibliothèque de l'union française".

DIEPPE [diep], oraş în Franţa pe canalul La-Manche; 23.000 loc.

DIESTERWEG [disterveg] ADOLF (*1790 †1866), pedagog german. A fost profesor de pedagogie la Frankfort p. M. şi la Berlin; A condus o revistă de pedagogie *(Reinische Blätter)*; a publicat, cu mai mulţi colaboratori, o mare lucrare: *Călăuză pentru formarea învăţătorilor*, care se ocupă cu învăţămîntul în genere şi cu metoda fiecării materii. Urmaş al lui Rousseau şi al lui Pestalozzi, el pune temeiul învăţăturii pe *intuiţie*. Apărîndu-şi ideile, a avut adesea să sufere lovituri şi în unele momente a fost înlăturat din învăţămînt.

DIETRICH, general rus, despre care Kisseleff zicea că ar putea fi urmaşul lui în conducerea principatelor.

DIEULAFOY [diölafoa] GEORGES (*1839†1911) medic francez, prof. de clinică, membru al Academiei de medicină.

DIEZ [diţ] FRIEDRICH CRISTIAN (*1794†1876), filolog german, publică studii importante asupra literaturilor romanice medievale şi două lucrări capitale: *Gramatica limbilor romanice* (1838) şi *Dicţionarul etimologic al limbilor romanice* (1853).

DIHAMUL, munte jud. Prahova com. Predeal.

DIJON, oraş în Franţa; 68.000 loc.

DIMA GEORGE (*1847†1925), compozitor român în Ardeal; luptător naţionalist, întemniţat de Unguri. A fost conducătorul corului de la catedrala din Braşov. A înfiinţat o reuniune de cîntări, cu secţii în diferite oraşe. A venit, pe vremea dominaţiunii ungureşti, de cîteva ori în Bucureşti cu reuniunea sa. A lăsat un număr însemnat de compoziţii, multe cu fond popular.

G. Dima.

DIMAR LAMBRU, profesor la Academia domnească din Bucureşti pe la 1780.

DIMINEAŢA, ziar care apare în Bucureşti din anul 1904, fondat de C. Mille.

DIMITRESCU-IAŞI CONSTANTIN (*1849†1923), profesor român. După studii în Germania, a fost numit profesor de istoria filozofiei vechi şi moderne şi de filozofia socială la Universitatea din Iaşi (1878), apoi transferat în Bucureşti la catedra de morală şi de istoria filozofiei vechi (1885), trecând mai tîrziu la cea de pedagogie şi istoria pedagogiei (1910). A fost director al Bibliotecii Statului, a întemeiat *Revista pedagogică* (1891—98) şi *Revista de filozofie şi pedagogie* (1906); a organizat, la întemeierea lui, Seminariul pedagogic universitar din Bucureşti, fiind mult timp director; a fost rector al Universităţii din Bucureşti (1898—1911; a fost deputat, senator, membru în Consiliul permanent de instrucţie.

Dimitrescu-Iaşi.

DIMITREŞTI, com. rur. jud. Cetatea Albă, plasa Traian; 4340 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Ivaneştii-Noi.

DIMITRI PAVLOVICI (*1846†1930), patriarh al bisericii sîrbeşti. Profesor la Seminariul din Belgrad (1882); demisionînd, făcu studii la Paris, se întoarse în 1894, episcop (1898), mitropolit (1905), primul patriarh al bisericii sîrbeşti ortodoxe reunite (1920.

DIMITRIADE CONSTANTIN (*1831†1885), artist dramatic român.

DIMITRIE SF. MARTIR. zis „Isvorîtorul de mir" prăznuit de biserica ortodoxă la 26 Octombrie. Fiind pus la închisoare de împăratul Maximian (286—305), a încurajat pe un credincios să se lupte cu un atlet împărătesc şi, învingîndu-l, împăratul a pus să fie ucis Dimitrie care-l îndemnase.

DIMITRIE CEL NOU zis BASARABOV, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 27 Octombrie. A trăit ca pustnic într'o peşteră, aproape de satul natal Basarabov în Bulgaria; acolo a murit şi moaştele sale au contribuit la vindecări miraculoase. Pentru păstrarea lor s'a zidit o biserică de către un Domn al Ţării Romîneşti. Pela 1769, în timpul unui războiu între Turci şi Ruşi, generalul Salticov, aflîndu-se în Bulgaria, a descoperit moaştele şi a voit să le trimită în Rusia; dar rugat de Români a dispus să se aducă în Bucureşti. Aci au fost depuse în Biserica Mitropoliei, unde se cinstesc cu slujbe ocazionale şi se scot cu pompă în timp de secetă. In timpul ocupaţiei germane (1917) o seamă de ofiţeri bulgari au răpit sicriul şi au pornit cu el în spre Bulgaria, dar au fost opriţi din ordinul mareşalului Mackensen, iar prada lor readusă la locul ei.

DIMITRIU VASILE (*1859†1928), profesor de drept comercial la Universitatea din Iaşi (1900), la cea din Cluj (1919), apoi la cea din Bucureşti (1925).

DIMITROVICIU AMBROZIU (*1838†1866), publicist român în Bucovina. A fost redactor la „Foaia societăţii pentru cultură din Bucovina" (1865). A fost numit membru al Academiei Române la înfiinţarea ei în 1866, dar a murit înainte de a fi putut participa la constituirea ei.

DIN MOLDOVA, revistă redactată de B. P. Hasdeu, Iaşi 1862—63.

DINANT, oraş în Belgia; 8000 loc; are o bi-

www.dacoromanica.ro

serică din sec. XIII. In timpul războiului mondial a fost între primele orașe ocupate de Germani (1914).

DINĂUȚI, circ. com. jud. Hotin, plasa Sulița, cu 10 sate (1929).

DINET [dine] ÉTIENNE (*1861), pictor francez. A tratat multe subiecte orientale, fapte din Biblie.

DINIAȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Giulvaz; 1703 loc.; are numai școale primare sîrbești.

DINTR'UN LEMN, mănăstire jud. Vîlcea pe valea Otăsăului aproape de Rîmnicul-Vâlcii. Exista la 1579, a refăcut-o Mateiu Basarab. In cimitirul mân. e o biserică de lemn din 1814.

DIO (=DIONE) CASSIUS (*ca. 155 † ca. 240), istoric grec, autorul unei *Istorii a Romei*, din care au rămas părți diferite. Una din ele tratează epoca lui Traian și are date interesante pentru noi.

DIOCHEȚI, stație c. f. lîngă Panciu (jud. Putna).

DIOCLEȚIAN (*245†313), împărat roman. Purtă multe războaie, asigură puterea și strălucirea statului, dar îndreptă persecuțiuni crude contra creștinilor.

Diogene filozoful.

DIODOR din Sicilia (sec. I a. Chr.), istoric grec, lasă o istorie *universală* venind pînă aproape de timpul său.

DIOGENE DIN SINOPE (*ca. 404† ca. 323 a. Chr.), filozof grec cinic,. trăia într'un butoiu. Adversar al filozofilor speculativi și metafizici, el se conducea numai după impulsurile naturii și admitea numai ceeace putea cunoaște prin sine însuși.

DIOGENE LAERȚIU (sec. III p. Chr.), scriitor grec. autorul culegerii: *Viețile, doctrinele și sentințele filozofilor iluștri*.

DIONISIE AREOPAGITUL, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 3 Octombrie. A fost membru al Areopagului din Atena și, ascultînd pe apostolul Pavel, care explica dogmele creștinismului în fața acestei adunări, se convinse și deveni un propagator al credinței, predicînd prin anul 51, devenit episcop al Atenei (uns, după spusa unora, chiar de Sf. Pavel), dar mai tîrziu a fost ars.

DIONISIE, arhiepiscopul Haldeei, ar fi locuit în București pe la 1769 și ar fi publicat o carte (pe care n'o găsim însă înregistrată în „Bibliografia veche").

DIONISIE CLIMESCU (*1847 †1921), prelat român. A fost director al Seminariului central (1887), apoi episcop al Buzăului din 1894.

DIONISIE ECLISIARHUL, cronicar muntean, autorul unui *Hronograf al Țării-Românești* de la 1764, scris în 1814 și publicat de Papiu-Ilarian în „Tezaur de monumente istorice" 1863.

DIONISIE, episcop al Rîmnicului, de la 1654, dar nu știm pînă cînd: poate 1658.

DIONISIE, PATRIARH AL CONSTANTINOPOLULUI, a asistat la instalarea lui Brîncoveanu. După ce a fost detronat, a venit în București și a murit aici.

DIONISIE LUPUL (†1831), prelat român. A fost eclisiarh al Mitropoliei din București și a fost confirmat în 1801 de Patriarhie ca *episcop al Sevastiei* (titlu onorific) și a funcționat ca egumen al mân. Tismana. În 1819 a fost ales mitropolit al Ungro-Vlahiei; cu ocazia aceasta a scris Gh. Lazăr, pe care-l ajutase în opera culturală, un frumos discurs de înscăunare. În 1821 a fugit la Brașov, din cauza turburărilor eteriei, și n'a putut reveni în 1822, cînd l-a chemat Domnitorul Ghica, fiind bolnav. Tocmai în 1827 s'a întors în țară și a primit a fi egumen la mân. Dealului. În amintirea lui s'a numit strada *Dionisie* din București, unde era casa în care și-a dat sfîrșitul.

DIONISIE ROMANO (*1806 †1873), prelat român. Originar din Transilvania; călugăr la mănăstirea Neamțu (1823); școlar la Sf. Sava; diacon (1832); profesor în Buzău, protejat de episc. Chesarie; profesor la întemeierea seminariului din Buzău; director al seminariului din București (1840); amestecat în mișcarea din 1848, fu exilat în Transilvania; călugăr în mănăstirea Băbeni din jud. Rîmnicul-Sărat (1850); egumen la mănăstirea Sadova (1851); în timpul ocupației rusești a fugit în Turcia (1853); stareț al mănăstirii Neamțului (1855); retras în Iași în timpul luptelor pentru unire; locotenent al episc. Buzăului, apoi titular (1861 1864); cîtva timp episcop la Huși, apoi reîntors la Buzău, pînă la moarte. A publicat multe scrieri. În 1850 a început o serie de lucrări sub titlul general de „Biblioteca religioasă-morală", în care au apărut scrieri ale lui (*Geografia sfîntă*, *Ermineutica*, etc.) și traduceri din *Confesiunile* și *Meditațiile* Sfîntului *Augustin* și din *Geniul cristianismului* a lui *Chateaubriand*. Mai notăm: *Retorica si elocuența amvonului* (1859).

DIONISIU CEL BĂTRÎN, rege al Siracuzei între 405—368 a. Chr., vestit pentru măsurile extraordinare pe cari le lua pentru a nu fi atacat de vreun inimic și pentru persecuțiile cu cari urmărea pe inimicii săi.

DIONISIU DIN HALICARNAS (sec. I a. Chr.), istoric grec, a trăit pe vremea lui August și a scris despre *antichitățile romane*.

DIONISOS, divinitate greacă, zeul vinului și al producției agricole; cunoscut mai ales sub numele de *Bachus*.

DIOSCORIDE PEDANIUS (sec. I p. Chr.), medic grec, compuse un tratat despre substanțele întrebuințate în medicină (vorbește de plante, ș. a.).

DIOSIG, com. rur. jud. Bihor, plasa Săcueni; 6.800 loc. Stație c. f. între Secueni și Episcopia Bihorului. Bîlciu: Febr., Martie, Maiu, Iulie, Septembrie, Decembrie. Aci e o școală de viticultură.

DIRECTORIU [fr. Directoire], guvernul Franței între 1795 și 1799, alcătuit din 5 membri. Primii directori fură: *La Reveillère-Lepaux*, *Rewbell*, *Letourneur*, *Barras*, *Carnot*.

DI RUDINI, ☛ RUDINI.

DISRAELI, ☛ BEACONSFIELD.

DISSESCU CONSTANTIN G. (*1854), jurist și advocat român. După o scurtă trecere prin magistratură, a suplinit pe V. Boerescu la catedra sa de drept comercial; a fost profesor de drept penal la facultatea din Iași (1882) și apoi profesor de drept public la București (1882). In această calitate a publicat cursul de *drept constituțional* și *administrativ* (3 vol. 1890—92). A fost de multe ori deputat și senator; ministru de justiție (1899), de instrucție (1906, 1912) în cabinete conservatorare. Vechiu membru al Ateneului Român, a ținut multe conferințe, între cari: *Partidele într'un stat constituțional* (1884), *Domnia lui Bibescu* (1902).

DITRĂU, com. rur. jud. Ciuc, plasa Gheorghenii 7.941 loc. Stație c. f. între Gheorgheni și Reghin.

DIȚEȘTI, ① circ. com. jud. Prahova cu 7 sate (legea 1929). ¶ ② stație c. f. între Băicoiu și Moreni.

DITTES FRIEDRICH (*1829 †1896), pedagog german. După ce a fost profesor în Chemnitz, a fost chemat la Viena, unde a organizat reforma învățămîntului. Op. pr. *Schule der Pädagogik* (1876).

DIU, vechiul nume românesc al Vidinului.

DIULMENI, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 3.242 loc. Circ. com. cu 4 sate (1929).

DIVANUL AD-HOC, adunare instituită de congresul de pace din Paris (1856), avînd de scop să arate cari sînt dorințele Românilor din principate cu privire la organizarea viitoare. Au fost două: unul în **Iași**, altul în **București**. S'au adunat în 1857 și au votat principiul *unirii principatelor*, al *Domnului strein* și al *regimului constituțional și reprezentativ*. Membrii Divanului erau: reprezentanții clerului (mitropolit, episcopi, cîțiva egumeni, cîțiva preoți de mir), reprezentanți ai proprietarilor mari, ai proprietarilor mici, ai sătenilor, ai orășenilor.

Deputații Divanului ad-hoc din Moldova : Sofronie

www.dacoromanica.ro

Mitropolit, Episcopul de Roman, Ghenadie Tripoleos locțiitor de episcop de Huși, Filaret Stavropoleos, Scriban egumen, Calinic Hariopoleos egumen, Neofit Scriban arhimandrit, Melchisedec arhimandrit, Iconom Matcaș, C. Rolla, D. Miclescu, C. Bădărău, Dănilă Bălan, Anastasie Pânu, Dr. A. Fătu, Dim. Cozadin, Maior Mălinescu, Mihail Kogălniceanu, Iancu Docan, Gh. Masian, D. Savin, Dr. C. Vîrnav, Dim. Rallet, N. Cananău, Stef. Calin, Simion a Stancei, Sebast. Cananău, Dr. A. Jianu, Iorgu Vîrnav-Liteanu, Alecu Botez-Forăscu, C. Morțun, Toader Sîn Pavel. D. Grigoriu, Gr. Balș, M. Jora, V. Zaharia, Costache Sîn Vasile Ostahi, Dim. Gheorghiadi, Gheorghieș Sturza, C. Hurmuzachi, Ion Levărdă, Grig. Vîrnav, V. Alecsandri, C. Rosetti, Dim. Cracte, Ion a Babei, P. Brăescu, Alecu Balș, Iordache Pruncu, Ciril Ciocîrlie, Ion Roată, Grig. Ilie, Vasile Sturza, Alecu Tiriachiu, Ioniță Hrisanti, V. Balaiș, C. Iacovachi, Lascar Catargiu, Iancu Fotea, G. Vîrlan, Răducan Sava, C. Negri, Alecu Cuza, Gr. Suțu, Manolachi Costache, V. Nicolae, Vasile Stan, Dr. Man. Costin, N. Carp, Sandu Miclescu, C. Sturza, Ioniță Olariu, D. Ghidionescu, P. Mavrogheni, Nic. Catargiu, Nic. Bosie, Pandalache Croitoriu, Colonel N. Emandi, D. Vasiliev-Romanov, Lazar Galiardi, Iancu Cantacuzin, Grig. Costache, C. Știun, Ioniță Roșca, Timofti Sacalov.

Deputații Divanului ad-hoc din Muntenia: Prinț Gr. Ghica, Prinț Dimitrie Ghica, I. Brezoianu, Mircea Mălăeru, N. Golescu, C. A. Rosetti, Gr. Ioranu, D. Culoglu, Căpitan Gr. Marghiloman, C. Robescu, C. Cotescu, Gh. Lupescu, C. Argintoianu, N. N. Pîcleanu, Sc. Voinescu, C. Cocinescu, C. Moglan, N. Stănescu, C. I. Filipescu, I. C. Cantacuzino, G. Morcov, Ene Cojocaru, Hr. Polihroniadi, Tache Grigorescu, C. Costescu, Evgh. Predescu, Hr. Fusea, Stancu Stănilă, Răducanu Ioan, Manolache Lahovari, N. Tataranu, C. Rădulescu, Stan Panait. Gr. Serurie, Ioan C. Roset, Alex. Florescu, Raducanu Cucuti, Stoica Radu Cojocaru, I. Vasile, C. Krețulescu, Gr. Filipescu, Marcu Duilie, Stroe Ivașcu, Mih. Marghiloman, Ștefan Golescu, N. Rucăreanu, Al. G. Golescu, Tică Ioan, C. D. Aricescu, C. Butculescu, Căpitan El. Lapati, M. Pancu, Preda Cernat, Alecu Petrescu, I. Solomon, C. Băleanu, I. Slăvitescu, I. Niculescu, I. Ionașcu. I. Oteteleșanu, N. Lahovari, N. Iancovescu, Stam. Budărăscu, N. Iancovescu, G. Magheru, Zamf. Broșteanu, Maior Hr. Tell, Ioan Voicu, Barbu Gănescu, Prințul Barbu Știrbei, Prințul G. Bibescu, P. Cernătescu, N. Mazîlu, Căpitan N. Pleșoianu, Gr. Lăceanu, Ștef. Burchi, Ioan Brătianu, Sc. Turnavitu, Teodosie Mugescu, Dim. Brătianu, I. Ipceanu, Gr. Miculescu, C. Cîrjeu, I. Roateș, D. Viișoreanu, Colonel Șt. Vlădoianu, Stan Cezianu, G. Cîrjeu, Marin Pîrcălăbescu, I. Dimitriu, Arhimandrit Ieronim, Arhim. Atanasie, Protopop I. Sachelarie, Protopop Constantin din Rîmnic Protopop Constantin din Argeș, Preot Vasile Catihisis. Pe lîngă acestia, Mitropolitul ca prezident, și Episcopii.

DIVINA COMMEDIA, opera lui *Dante*, ☛ *acest cuvînt*.

DIVIZIA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Tuzla; 3.649 loc. Circ. com. cu 18 sate (1929).

DÎLGA, stație c. f. linia Buc.-Constanța, aproape de Ciulnița, lîngă satul Dîlga-mică.

DÎMBOVICIOARA, peșteră vestită în jud. Muscel, vizitată pentru interesantele stalactite. Drumul este pe lîngă albia pîrăului cu același nume.

DÎMBOVIȚA, rîu afluent al Argeșului pe stînga. Izvorăște din munții Făgărașului (Iezera, la 2.407 m.), udă județele Muscel, Dîmbovița și Ilfov. Trece prin numeroase sate mari și mici, între cari: *Podul-Dîmboviței*, *Rucăr*, *Stoenești*, *Dragodănești*, *Sturzeni*, *Dragomirești*, *Nucet*, *Lungulețul*, *Joița*, *Arcuda* și *Bîcu*, *Chiajna*, apoi trece prin *București* și de aci înaintează pînă la *Budești*, unde se varsă în r. Argeș. Lungimea totală a cursului ei este de 250 klm. Dintre afluenții ei cităm: *Dîmbovicioara*, *Valea-Largă*, *Valea Pravățului*, *Valea-Teodoreștilor*, *Ilfovul și Colentina*, *Ilfovățul*.

DÎMBOVIȚA, jud. în Muntenia; cap. *Tîrgoviște*; supr. 3.440 klm. p.; 273.232 loc. (1915); are 9 plăși, 2 com. urbane, 173 com. rur. (1926); face parte din circ. Curții de Apel din București; are 9 școale primare urbane și 279 rurale; 38 cooperative de aprovizionare și consum cu un capital de 3.246.396 lei, 24 de coop. p. exploatare de păduri cu un capital de 4.121.363 lei; are 266 biserici și 4 mănăstiri; ține de eparhia mitropoliei din București.

Stema jud. Dîmbovița.

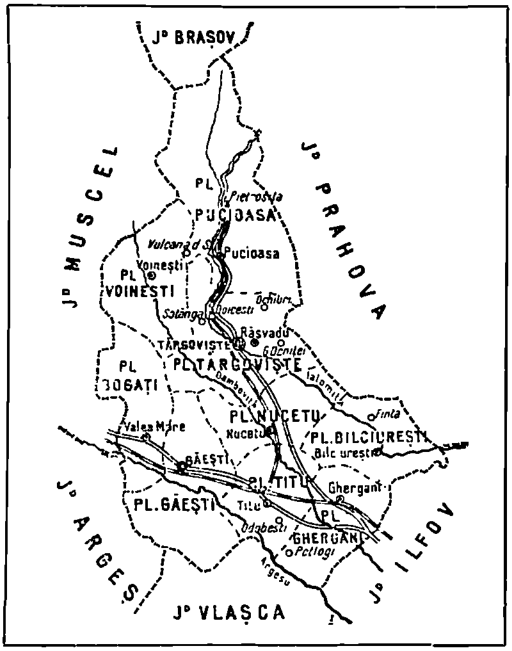

Harta jud. Dîmbovița.

DÎMBOVIȚA, foaie politică întemeiată de Dumitru Bolintineanu în 1858. A apărut, cu întreruperi, pînă în 1865. În locu-i au apărut foile cu titlul: *Independința*, *Uniunea română* și *Independința română*.

DÎMBU, rîu mic în jud. Prahova, izvorăște la N. de Băicoiu, se varsă în Teleajen, mai jos de com. Rîfov.

DÎNGENI, stație c. f. jud. Botoșani, plasa Frumușica, pe linia Iași-Dorohoiu.

DÎRJIU, circ. com. jud. Odorheiu, plasa Tîrnava-de-Jos, cu 5 sate (1929).

DÎRLOS, com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Mediaș; 2.100 loc. Bîlciu: 18 Martie, 19 Iunie, 8 Oct.

DÎRSTE, sat ținînd de Brașov cu stabilimente industriale. **Dîrste-Săcele**, st. c. f. (6 klm. de Brașov).

DJEMAL-PAȘA (*1872 †1922) om politic turc. Unul din șefii comitetului „Uniune și progres", a îndemnat la alianța cu Germania în 1914.

DJUVARA ALEXANDRU (*1858 †1913), advocat și om politic român. A fost deputat în multe rînduri ca membru al partidului național-liberal; a fost ministru de justiție (1897); a întemeiat ziarul „L'Etoile roumaine" (1885). A publicat studii despre chestiuni politice, și ca membru al Ateneului Român, a făcut multe conferințe.

Al. Djuvara.

www.dacoromanica.ro

DJUVARA TRANDAFIR (*1856), diplomat român. Intrat în carieră în 1879, a fost ataşat de legaţie la Paris, secretar de legaţie la Bruxelles (1881), şef al diviziei consulare din Ministerul de externe (1883), şef al diviziei politice (1885), secretar general al Ministerului, agent diplomatic la Sofia (1888, ministru plenipotenţiar (1890) la Constantinopol, la Atena, la Bruxelles, unde l-a găsit războiul mondial. S'a ocupat şi cu literatura şi istoria. A publicat un volum de poezii (*Coarde sparte*, 1884), un studiu bibliografic despre *Istria şi Dalmaţia* (1880), a adunat într'un volum *poeziile lui Teodor Şerbănescu* (1902); a făcut două mari lucrări de specialitate: *Tratate, convenţiuni şi învoiri internaţionale* ale României (1888) şi *Cent projets de partage de la Turquie* (1914). Ca vechiu membru al Ateneului Român, a ţinut multe conferinţe şi, fiind secretar al comitetului, a publicat *Anuarul Ateneului* (1904).

DLUGOSZ IOAN (*1415 †1480), istoric polon, însărcinat cu misiuni diplomatice pe lîngă Papa şi Împ. Germaniei; arhiepiscop de Lemberg. *Istoria Poloniei* este des citată de cronicarii şi istoricii noştri.

DNIPRU, ☛ NIPRU.

DNISTRU, ☛ NISTRU.

DOAGA, sat jud. Putna, plasa Mărăşeşti. Aci a fost o mare luptă în ziua de 7 August 1917, în care s'a distins divizia 5-a comandată de generalul Razu. (Este ziua a doua a bătăliei de la Mărăşeşti).

DOAMNEI (RÎUL), rîu jud. Muscel şi Argeş. Udă mai multe sate, între cari *Corbi*, *Poenărei*, *Domneşti*, *Petroşani*, *Dărmăneşti*, şi se varsă în *Argeş*, aproape de Piteşti. Afluent principal: *Rîul-Tîrgului*.

DOAMNEI (MUNŢII), ramură de munte în jud. Neamţu.

DOBRA ① com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Bilciureşti; 2.172 loc. În tabloul legii 1929 nu se găseşte nici ca sat. ¶ ② staţie c. f. jud. Hunedoara, plasa Dobra, linia Lugoj-Ilia, la 9 klm. de Ilia. ¶ ③ c. r. jud. Sălaj, plasa Supurul-de-jos; 1586 loc.

DOBRA ALEXANDRU (*1794 †1870), primul episcop gr.-cat. român al Lugojului. A studiat în Mureş-Oşorhei şi Blaj, Oradea, Pesta şi Viena, unde şi-a luat doctoratul în teologie. Preot în 1818, secretar episcopesc, canonic (1843), fu numit episcop în 1854 şi consacrat în 1855. A lucrat pentru organizarea diecesei şi a lăsat un fond însemnat pentru scopuri culturale.

DOBRA PETRU, numit comisar regesc (1746), a ajutat pe Românii uniţi.

DOBRA PETRU (*1817 †1849), advocat român în Transilvania. A luat parte la mişcarea Românilor în 1848 şi a fost torturat şi ucis de Unguri, cari l-au prins prin trădare cînd venise ca sol spre a trata cu ei.

DOBRENI, circ. com. jud. Ilfov cu 6 sate (1929).

DOBRESCU CONST. C. (†1894), profesor şi luptător naţionalist român. A fost unul dintre întemeietorii soc. studenţeşti „Carpaţii", care voia să întreţină spiritul de unire culturală cu Românii supuşi altor state. A fost deputat al oraşului Ploeşti ales de multe ori; a publicat o colecţie de acte privitoare la *unirea principatelor*.

DOBRESCU NICOLAE (*1874 †1914), profesor la facultatea de teologie din Bucureşti (1907). A publicat studii asupra multor chestiuni privitoare la istoria bisericii române (*Întemeierea mitropoliilor*, 1906; *Istoria bis. rom. în Oltenia*, 1906; *Biserica rom. în sec.* XV, 1910) şi manuale speciale pentru seminarii şi pentru licee. A fost membru coresp. al Academiei Române (1911).

DOBREŞTI, com. rur. jud. Bihor, plasa Ceica; 1964 loc. Mine de cărbuni. Staţie c. f., capul unei linii laterale care pleacă dela Sîmbăşag.

DOBRICI ☛ BAZARGIC.

DOBRINA, staţie c. f. între Crasna şi Huşi (jud. Fălciu).-

DOBRIŢA, com. rur. jud. Gorj, plasa Ocolu; 2.050 loc. Circ. com. cu 18 sate (1929).

DOBROGEA (în anticitate SCYTHIA MINOR), provincie a României, alipită la patria mamă la 15 Noembrie 1878, în urma tratatului din Berlin. Pentru amintirea acestui eveniment s'a ridicat un monument în oraşul Tulcea, distrus de Bulgari în timpul războiului din 1916 şi urm. Ea a aparţinut în sec. XIV principatului Munteniei; mai tîrziu a făcut parte din teritoriul Turciei. Ea este împărţită în două judeţe: *Constanţa* şi *Tulcea*, cu o suprafaţă de 14.750 km. p. Avea, în 1897, o populaţie de 230.123 loc., iar în 1905 de 300.518 loc. În 1913 s'au mai alipit încă două judeţe ce aparţinuse Bulgariei: *Caliacra* şi *Durostor*. Populaţia totală (împreună cu Dobrogea Nouă) era în 1913 de 693.208 loc., iar în 1928 de 756.047 loc.

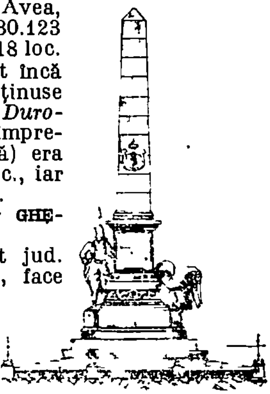

Monumentul Dobrogei ridicat în Tulcea.

DOBROGEANU ☛ GHEREA.

DOBROTEŞTI, sat jud. Teleorman; 5.580 loc., face parte din circ. com. Merişani (1929).

DOBROTICI, prinţ care a domnit în Dobrogea veche (secolul XIV) şi a avut legături strînse cu Bizanţiul. De la numele lui Turcii au făcut cuvîntul Dobrogea.

DOBROTINEŢ, circ. com. jud. Olt, plasa Oltul-de-jos, cu 4 sate (1929).-

DOBROVĂŢ, mănăstire jud. Vasluiu, lîngă satul Dobrovăţul-Ruşi; zidită în 1503 de Ştefan-cel-Mare. Aci se află penitenciarul Dobrovăţ, înfiinţat în 1864.

DOBROWSKY IOSEF (*1753 †1826), filolog slav. A trăit în Ungaria. Op. pr.: *Studii asupra vechilor dialecte slave* (1822) în latineşte, *Istoria limbii şi literaturilor vechi ale Boemiei* (1792).

DOBRUŞA, mănăstire de călugări jud. Orheiu, întemeiată pe la 1785 de călugărul Efrem ca schit al măn. Probota, apoi a fost cedat măn. Curchi.

DOCAN IOAN (*1825 †1896), om politic român. A fost ministru de lucrări publice (1877).

DOCAN NICOLAE (*1874), diplomat român. Ministru plenipotenţiar. Membru corespondent al Academiei Române. (1915). A publicat articole istorice în revista „Arhiva" din Iaşi (1900 ş. a.) şi în Analele Academiei privitoare la numismatică, la cartografie şi diplomatică, între cari un studiu asupra lucrărilor cartografice *despre războiul din* 1877 (1912).

DOCĂNEASA, staţie c. f., jud. Tutova, între Bereşti şi Bîrlad.

DOCHIA, circ. com. cu 25 sate (1929).

DOCHIA, stîncă pe muntele Ceahlău. De ea se leagă diferite legende.

DOCHIA sau **BABA DOCHIA**, personaj legendar din poveştile poporului. Între isprăvile ei cele mai importante este următoarea, culeasă de Tudor Pamfile. A plecat odată cu oiţele la munte, măcar că nu era încă timpul şi măcar că un flăcău numit Martie a voit s'o oprească. Zicea că nu se teme, fiindcă are 9 cojoace. Martie a împrumutat de la Faur cîteva zile şi a făcut să se pornească ploi cari o sileau să lepede cîte un cojoc îngreuiat de apă. Cînd a rămas fără cojoc, a dat un îngheţ şi baba cu oile ei au îngheţat, sau — după alte legende — s'au făcut pietre şi au rămas pînă azi pe vîrful unui munte, unde se vede o piatră mare cu 9 pietre mici împrejur. Probabil, din cauza acestor legende, zilele de la 1 la 9 Martie se numesc şi *zilele babei*. Gh. Asachi vedea în numele *Dochia* o schimbare a cuv. *Dacia* şi a compus o baladă în care înfăţişază pe Dochia ca fiică a lui Decebal, fugită în munţi şi, fiind urmărită de Traian, Zamolxis a schimbat-o în stîncă.

www.dacoromanica.ro

DOCLIN, stație c. f. jud. Caraș, plasa Bocșa; între Berzovia și Oravița.

DOCNECEA, com. rur. jud. Caraș, plasa Bocșa; 3351 loc. Mine de fier. Bâlciu: 5 Mai, 8 Septembrie.

DODA TRAIAN (*1822 †1895), general român din Banat, în serviciul Austriei. A luat parte la războaiele Austriei contra Italiei (1859) și contra Germaniei (1866). Pensionat în 1878, a luat parte la luptele politice ale Românilor supuși Ungariei, lucrînd pentru împăcarea Românilor cu Ungurii, a fost deputat ales de multe ori; dar în 1887 n'a voit să mai participe la desbaterile Camerei din Pesta ca manifestare în contra măsurilor de persecuție ale Ungurilor contra națiunii sale. Dat în judecată și condemnat la 2 ani închisoare, a fost grațiat de Împărat (1888).

DODECANESUL, numire dată unei grupe de 12 insule din Sporade (marea Egee), dintre cari cele mai însemnate sînt: *Rodos*, *Kos*, *Karpathos*. Aparțin Italiei.

DODUN DES PERRIÈRES FERDINAND († 1892), Francez adus în Moldova de Domnitorul Grigore Ghica pentru a organiza serviciul penitenciarelor. În 1852. Mai tîrziu a trecut în București ca director al închisorilor și a funcționat pînă în Noembrie 1876.

DOFTANA ① rîu, afluent pe stînga al Prahovei, izvorăște din Transilvania, intră în jud. Prahova, trece prin com. Teșila, Telega, Doftana și se varsă în Prahova aproape de Cîmpina. ¶ ② salină în jud. Prahova, com. Telega; stație pe linia Cîmpina-Doftana de interes local. Exploatarea a început în 1885. Aci e și penitenciar.

DOGI, șefi ai statului (în *Veneția* și *Genova*). In Veneția s'a instituit această formă de guvern în 697 și a ținut pînă în 1797. In Genova de la 1339 la 1757. A fost în genere un guvernămînt al aristocrației.

DOICEȘTI, stație c. f. jud. Dîmbovița, plasa Tîrgoviște, între Tîrgoviște și Pucioasa. Circ. com. cu 7 sate (1929).

DOINA, revistă lunară, București 1896—1898, redact. de Adela Xenopol.

DOINA, revistă muzicală, București 1884—1886. Redactor C. Bărcănescu.

DOINE ȘI LĂCRIMIOARE, prima colecțiune de poezii publicate de V. Alecsandri la Paris în 1853.

DOJA GHEORGHE zis SECUIUL, capul unei răscoale a iobagilor din Transilvania în 1514, cari se adunase după propagandă catolică spre a porni într'o cruciadă și fiindcă nobilii unguri nu-i lăsase au atacat castelele lor. Ei se numiră *Curuți*. Au fost învinși de Zapolia, principele Transilvaniei, și Doja a fost pedepsit cu cea mai mare cruzime.

DOLCI CARLO (*1616 †1686), pictor din școala florentină, vestit prin *Madonele* sale.

DOLET [dole] ETIENNE (*1509 †1546), erudit francez, ars de viu ca eretic; are o statuă în Paris.

DOLGORUKI PETRU VLADIMIROVICI (*1810 †1868), scriit. rus; proscris, trăi mai mult în Franța unde și publică *Adevărul asupra Rusiei* (1860).

DOLHASCA, com. rur. jud. Fălticeni, plasa Liteni; 2168 loc. Stație c. f. linia București—Grigore-Vodă, aproape de Pașcani. După legea 1929, sat circ. com. Dolhești.

DOLHEȘTII-MARI, com. rur. jud. Fălticeni (Baia); 2077 loc. Are o biserică zidită pe la 1470 de Alexandru, tatăl hatmanului Șendrea. Stație c. f. între Dolhasca și Fălticeni.

DOLJ (DOL-JIU = JIUL DE JOS), jud. în Oltenia; cap. *Craiova*; supr. 6538 km. p.; 458240 loc.; are 13 plăși, 4 com. urbane și 198 rurale (1926); face parte din circ. Curții de Apel din Craiova; are 31 școale primare urbane și 307 rurale; are 82 cooperative de aprovizionare și consum cu un capital de 4.160.097 lei, 24 de coop. pentru exploatare de păduri cu un capital de 2.222.000 lei; are 295 biserici, ține de eparhia Rîmnicului-Noul Severin.

DOLMA-BAGCE, palat al Sultanilor în Constantinopol.

DOLOMITE, grupă de munți în Alpi; vîrful mai înalt: *Marmolada*, 3494 m.

DOLUCHIOI, com. rur. jud. Ismail, plasa Ialpug; aproape de lacul Catlabuh; 3328 loc. După legea 1929, sat circ. com. Sofian.

DOMASZEWSKI ALFRED DE (*1856), filolog german (Heidelberg), membru onorific al Academiei Române (1897).

DOMAȘNA ① com. rur. jud. Severin, plasa Teregova; 2010 loc. ¶ ② trecătoare între Valea Cernei și a Timișului. ¶ ③ D.-CORNEA, stație c. f. între Caransebeș și Băile Herculane.

DOMBROWSKI (*1755 †1818, general polon. A luptat sub comanda revoluționarului Koscjuszko, iar după căderea Varșoviei a trecut în Franța unde a format două legiuni polone, cu cari a luptat împotriva Rușilor în campaniile din 1796, 1797 și 1800. A luat parte și la războaiele din 1809, 12 și 13. A murit în Rusia dăruit de către Alex. I cu titlurile de general și senator polon.

DOMEȚIE PERSUL, cuvios, prăznuit de biserica ortodoxă la 7 August. A trăit, se zice, pe vremea lui Constantin cel Mare, a fost făcut diacon și, ca să scape de a fi înălțat preot, a fugit într'un munte și acolo predica și aducea la creștinism mulți păgîni. Aflat de persecutori, a fost ucis cu pietre.

Harta jud. Dolj.

Stema jud. Dolj.

DOMIDE GHERASIM (*1856 †1913) preot român din Transilvania; a fost condamnat la închisoare în procesul *memorandului*.

DOMINICANA (Republica) în insula HAITI (America); ca. 500.000 loc., cari vorbesc spaniolește și sînt catolici.

www.dacoromanica.ro

DOMINICANI, ordin călug. catolic, întemeiat în Franța în 1215 de Sf. Dominic cu scopul de a lupta contra Albigensilor ☛ Partea I.

DOMIȚIAN, împărat roman (51-96), vestit prin luptele sale cu Dacii. De și n'a fost, propriu vorbind, învins de ei, a fost silit, din pricina înfrîngerii în Boemia, să încheie o pace favorabilă cu Decebal, regele Dacilor.

DOMNEȘTI ① circ. com. jud. Ilfov, plasa Domnești, cu 5 sate (1929). ¶ ② c. r. jud. Muscel plasa Rîul Doamnei; 3596 loc. După legea 1929, sat circ. com. Rîul Doamnei. ¶ ③ circ. com. jud. Putna, plasa Adjud cu 8 sate (1929).

DOMNIȚA, sfîntă, prăznuită de biserica ortodoxă la 8 Ianuarie. A plecat din Cartagena cu alte fete și venind la Constantinopol, au primit botezul. Ea a intrat apoi în viața călugărească și a impresionat prin prevestirile ce făcea și minunile ce săvîrșea.

DOMNIȚA-MARIA, sat jud. Bacău; 2645 loc.; face parte din circ. com. Letea.

DOMODOSSOLA, oraș în Italia; 4000 loc.; aci se termină, pe teritoriul italian, tunelul pe sub muntele Simplon.

DON, fluviu, Rusia (în vechime TANAIS), are un curs de 1855 km.

DON JUAN, pers. legendară din Spania, om care, pentru amoruri trecătoare, a sacrificat totul și a comis nenumărate crime. El a servit ca erou mai multor opere poetice: *Înșelătorul din Sevilla*, de Tirso da Molina (spaniol), *Banchetul de piatră* de Thomas Corneille (fran.), *Libertinul* de Saadwell (engl.), *Don Juan de Mañara* de Al. Dumas (franc.), *Mănăstirea* de Scheible (germ.), *Ultima zi a lui Don Juan* de Rzewuski (polon.), *Don Juan* de Molière (franc.), *Don Juan* de Byron (engl.) etc.

DONATELLO DONATO (*1383 †1466), sculptor florentin; foarte prețuit în epoca sa; a lăsat multe capo d'opere, lucrate în spirit realist.

DONATIȘTI eretici creștini din sec. IV.

DONDUKOV KORSAKOV ALEXANDRU MIHAILOVICI (*1822†1893), militar și om politic rus, luă parte la războiul Crimeei; guvernator al Bulgariei liberate de sub Turci pînă la venirea Prințului de Battenberg.

DONDUȘENI, stație c. f. jud. Soroca, plasa Tîrnava, între Bălți și Lipnic.

DONICI ALEXANDRU (*1806 † ca. 1866), fabulist român. Născut în Basarabia, a fost trimis de familie în școale rusești și a intrat în școala de cadeți din Petersburg. Venind în familie, a făcut cunoștință cu poetul Pușchin, exilat în Basarabia; pe la 1834 a demisionat din armată și apoi a trecut în Moldova, unde a fost magistrat. Prima lui publicație este traducerea poeziei lui Pușchin *Căruța poștei;* mai tîrziu a tradus din același autor poema *Țiganii*, tipărită de Heliade în 1837. O altă traducere importantă a lui este: *Satire de Antioh Cantemir*, în colaborare cu C. Negruzzi (1844). Opera lui principală o formează colecția de *Fabule* (1840), retipărită în mai multe ediții. Cele mai multe își au izvorul în fabulistul rus Krylov. In genere cunoscută este *Vulpea și bursucul*. E curios că nu se știe precis anul morții.

Al. Donici.

DONICI ANDRONACHE (*ca. 1760†ca. 1830), pravilist moldovean. A avut ranguri mari de boerie: în 1817 îl găsim vel-vornic. A participat la alcătuirea condicei lui Calimah; în timpul domniei lui Ioniță Sturza a ocupat funcțiuni de mare încredere; a publicat: Adunare din cărțile împărăteștilor pravile, Iași 1814.

DONICI GHEORGHE (*1848†1916), om politic român. Fost deputat, senator, a participat ca sergent în războiul pentru independență (1877) și, la începutul războiului pentru întregirea neamului, a cerut a fi primit voluntar în vîrstă de 68 de ani. In această calitate a căzut eroic în mijlocul regimentului în ziua de 10 Noembrie 1916 în lupta de la Robănești.

DONICI NICOLAE, astronom român. A întemeiat din fondurile sale proprii un observator astronomic în comuna Dubăsari (jud Lăpușna). A făcut studii mai ales asupra cometelor și pentru aceasta a călătorit în Spania (pentru eclipsa din 1900), în Sumatra (pentru cea din 1901), în Cambodge (pentru cea din 1904), etc. Este membru onorar al Academiei Române (1922).

DONICI PANAIT, inginer român. A fost ministru de lucrări publice în 1867 în guvernul lui Ștefan Golescu și în 1868 în al lui Nic. Golescu.

DONIZETTI GAETANO (*1798 †1848), compozitor italian. Op. pr.: *Elixirul de amor* (ca. 1832); *Lucreția Borgia* (ca. 1833); *Lucia de Lamermoor* (ca. 1835); *Marino Faliero* (1835); *Favorita* (ca. 1840); *Fata regimentului* (ca. 1840); *Don Pasquale* (ca. 1843). Mai toate s'au reprezentat și pe scenele teatrelor noastre.

Donizetti.

DONNAY [donne] MAURICE (*1859), autor dramatic francez. Pr. op. *Lysistrata*, *La douloureuse*, *Le retour de Jérusalem*.

DON QUIJOTTE, eroul romanului lui Cervantes. (☛ acest cuv.) Este simbolul vieții omenești care se scurge printre nenumărate greutăți, alergînd necontenit fără izbîndă ca să vază realizată o speranță schimbătoare în formă, dar neschimbată în fond.

DORA D'ISTRIA, numele literar al Principesei ELENA KOLZOF (*1828†1888), fiica Banului Mihalache Ghica. Căsătorită cu un ofițer rus, apoi despărțită de el, a trăit mai mult în streinătate, mai ales în Italia, unde a și murit. A publicat articole în revistele cele mai însemnate (ca *Revue des deux mondes*, ș. a.) cum și numeroase volume și broșuri. Pe lîngă cîteva nuvele, traduceri și comentarii de poezii populare și numeroase relații de călătorie, a publicat studii istorice și cercetări politice și sociale, unele privitoare la Români (*Organizarea principatelor*, 1856; *Propaganda austriacă în principate*, 1856; *Naționalitatea română după poeziile poporane*, 1859; *Literatura română*, 1867 ș. a.), altele privitoare la Albanezi, trecutul lor și relațiile cu Românii. Ele sînt scrise în limba franceză și în cea italiană, una în grecește.

Dora D'Istria.

DORDOGNE, rîu în Franța, se varsă în Garonne.

DORCHAIN AUGUSTE [dorșe^n] (*1857† 1930), poet francez. Primul său volum a fost o culegere de poeme *Jeunesse pensive* (1881). A publicat apoi diferite studii literare, piese de teatru, poezii. Era Vice-președintele Societății literaților. A fost onorat cu multe premii de Academia Franceză.

DORÉ GUSTAVE (*1833†1883), desenator și pictor fr. Pe lîngă pînzele sale mari, ca *Bătălia de la Balaclava* (Versailles) și peisajele cunoscute, el făcu ilustrațiuni pentru o sumă de opere franceze și traduceri, ca *Don Quijotte*, *Divina Commedia*, *Biblia*, *fabulele lui La Fontaine*, etc.

DORIA ANDREA (*1468†1560), amiral italian, învingătorul Turcilor la Pinaosa (1519), fu în serviciul lui Francisc I, Regele Franței, și al lui Carol Quintu, servind pe rînd cu devotament pe acești rivali.

DOR-MĂRUNT, com. rur. jud. Ialomița, plasa Lehliu; 2353 loc. Circ. com. cu 9 sate (1929).

DORNA, com. rur. jud. Fălticeni (fost Suceava

www.dacoromanica.ro

azi Baia) la o înălțime de peste 1000 m. Pe teritoriul com. sînt munți înalți: *Pietrosul* (1704 m.), *Vîrful Bîdei* (1400 m.), *Palmeșul* (1253 m.), *Prislopul*, *Ulmul* (1156 m.), *Bucinișul*, ș. a. St. baln. feruginoasă, alcalină, sulfuroasă.

DORNA-CÎNDRENILOR, com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Dornei: 3100 loc. St. balneară (acid carbonic, ape feruginoase) și climaterică (830 m. alt.) In apropiere stația **Cîndreni** între Vatra Dornei și Dornișoara.

DORNEȘTI, com. rur. jud. Rădăuți, reșed. plasa Dornești. Stație c. f. linia principală care merge la Cernăuți, între Dărmănești și Adîncata.

DORNIȘOARA, stație c. f. linia Dărmănești Borgo-Suseni.

DOROBANȚI, com. rur. jud. Arad plasa Pecica: 2305 loc.

DOROBANȚUL, ziar apărut în timpul războiului în București, 1877—78.

DOROHOIU, jud. în Moldova; cap. *Dorohoiu*; supraf. 2846 km. p., 192.492 loc. (1915); are 6 plăși, 5 com. urbane și 53 com. rur.; ține de circ. Curții de Apel din Iași; are 13 școale primare urbane și 209 rurale; are 30 cooperative de aprovizionare și consum cu un capital de 857.485 lei, 9 coop. pentru exploatare de păduri cu un capital de 1.240.000 lei; are 158 biserici și 1 mănăstire, ține de eparhia mitropoliei din Iași.

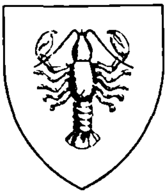

Stema jud. Dorohoiu.

DOROHOIU, com. urbană, cap. jud. Dorohoiu; 16000 loc. Are un liceu, o școală secundară de fete, o școală profesională de fete, o școală de comerț și o școală de meserii; 3 biserici ortodoxe (una zidită de Ștefan cel Mare în 1494, alta în 1779 sub Constantin Moruzi), 1 catolică, 8 israelite. Aci e un Ateneu numit „V. A. Urechia", fondat de G. Burghele.

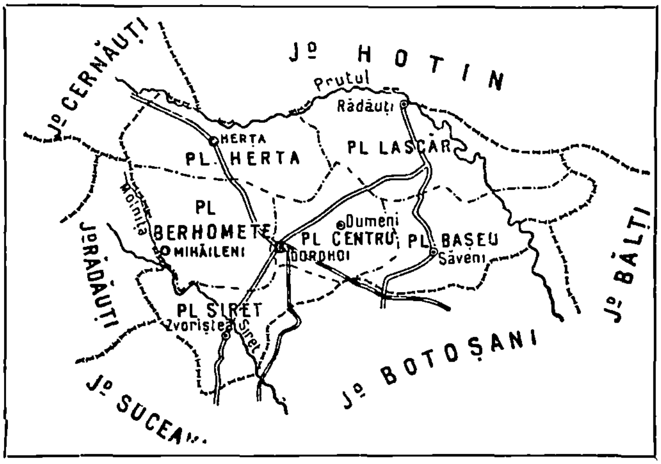

Harta jud. Dorohoiu.

DOROȘĂUȚI, com. rur. jud. Cernăuți, plasa Nistrului. 2895 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cincău.

DOROTEIU, sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 5 Iunie. A fost episcop al Tirului, a scris opere religioase, combătînd pe Porfirie și Origen; a murit chinuit în timpul lui Iulian Apostatul, în vîrstă de 107 ani.

DORPAT ☞ **TARTU**.

DOSITEIU FILITTI (*1734 †1826), mitropolit Ungrovlahiei. Călugăr grec, aromân după mamă, a venit în țară ca egumen al mănăstirii Sf. Ioan din București (1764), a fost director al Mitropoliei, episcop de Buzău (ales 1787) și în fine mitropolit (1793). După propunerea lui s'a înființat Episcopia Argeșului (1793). A întemeiat în București o școală de preoți (1797). S'a ocupat de buna stare a bisericilor și a școlilor. In timpul ocupației rusești, în 1810 a fost destituit de autoritățile de ocupație, din pricină că se împotrivea subordonării mitropoliei față de exarhul Gavriil. A murit la Brașov. A lăsat prin testament averea sa pentru binefaceri și ca să se ajute tinerii studioși pentru învățăturile superioare. Se numără pînă azi peste 250 de bursieri ai așezămîntului lui.

Dositeiu Filitti.

DOSOFTEIU (* ca. 1630 †1693), mitropolit al Moldovei. Probabil de origine aromân (familia lui se numia *Papană*). A făcut studii serioase în Polonia. Neculce zice că știa „*elinește, latinește, slovinește și alte, adînc din cărți știa*". Ajunge episcop de Huși în 1658, apoi de Roman (1660), in fine mitropolit (1671). Din cauza luptelor politice și-a părăsit de cîteva ori scaunul, a fugit în Polonia, apoi a revenit. In vremea lui Constantin Cantemir s'a expatriat definitiv și a murit pe pămînt strein. Operele lui literare sînt foarte însemnate. Nu numai că a făcut traduceri, ca și alți clerici cărturari, între cari *Viețile sfinților*, prima lucrare de acest fel tip. în Iași în 4 volume, 1682—86, *Liturghie*, 1679, *Psaltire*, 1680, *Molitvelnic*, 1681, *Octoih*, 1683, *Parimii*, 1683, dar a dat și faimoasa traducere în versuri a *Psaltirei* (1673), interesantă nu numai pentru că e făcută cu mare libertate față de original, dar pentrucă e prima manifestare de versificație românească. El întrebuințează și forma populară de 6 și 8 silabe cum și altele, savante de 10 silabe și de 12 silabe cu cezura după a 6-a.

Dosofteiu.

DOSTOJEWSKY FEODOR MIHAILOVICI (*1821 †1881), romancier rus. Deportat în Siberia, apoi ofițer, în fine ziarist. A lăsat un mare număr de opere foarte apreciate și în țări streine. In românește s'au tradus: *Umiliții și ofensații* (în „Românul" 1885, apoi în volum de Al. Iacobescu, f. a.), *Crimă și pedeapsă* (de M. Canianu, 1899—1902, apoi de S. Avramof, f. a.), *Suflet de copil* (de N. Dașcovici, 1909), *Frații Caramazof* (de G. B. Rareș, 1921), *Precocii* (de N. Dașcovici, 1923), *Netoșca*, *O femee blîndă*, *Iubire tragică* (citeși trele de G. B. Rareș), *Cine-i vinovat?* (de Alice Gabrielescu).

Feodor Dostoiewski.

DOUMERGUE (dumerg) **GASTON** (*1863), om politic francez, președinte al Republicei din 1924.

DOVER (= fr. **DOUVRES**), port al Angliei în fața orașului Calais; 43.000 loc.

DOYLE ARTUR CONAN (*1859 †1930), medic, ziarist și romancier englez, vestit prin romanele polițiste, răspîndite în toată Europa. Traducerea românească cea mai veche pe care am găsit-o este: *Războiul din Africa de Sud*, 1902. De atunci în

www.dacoromanica.ro

coace sînt foarte numeroase; se găsesc prin ziare şi reviste, prin volume diferite în Bibl. „Minerva" (*Doctorul Negru*), în Bibl. p. toţi (*Aventurile lui Sherlock Holmes*, *Spovedania unui medic*, *Moartea lui Sherlock Holmes*, ş. a.) sau formînd biblioteci speciale, ca: *Biblioteca detectivă*, din care au apărut 9 numere (*Ochelarii*, *Pata de sînge*, *Ucigaşii din Reigate*, *Banda roşcaţilor*), cele mai multe traduse de Const. A. Ghica.

DRACEA, circ. com. jud. Teleorman, plasa Călmăţui; cu 8 sate (1929).

DRACULEA, com. rur. jud. Ismail, plasa Cişmele. Are 2716 loc. E un cămin cultural zis „Ion Creangă". După legea 1929, ţine de circ. com. Neruşai.

DRĂCULEŞTI ☞ **DĂNEŞTI ŞI DRĂCULEŞTI.**

DRAGALINA IOAN (*1860 †1916), general român. Originar din Caransebeş, a fost întîiu ofiţer în armata austriacă, dar în 1887 a trecut în România şi, ajungînd colonel, a fost comandant al Şcoalei de ofiţeri. Insărcinat în 1915 a întocmi lucrările militare în valea Prahovei şi în munţi, a arătat mare pricepere şi desăvîrşit devotament. Inaintat general la începutul războiului, a fost comandantul armatei din Oltenia. Iubit de soldaţi şi de ofiţeri, cari îi ziceau *tăticu*, a organizat rezistenţa după prima înfrîngere pe Valea Jiului şi a obţinut victoria, dar a fost rănit şi peste cîteva zile a murit.

Ioan Dragalina.

DRAGOMIR SILVIU (*1887), istoric român. Profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române (1928). A scris despre unele probleme speciale ale istoriei Românilor din Transilvania (*Relaţiile bisericeşti ale Românilor din Ardeal cu Rusia*, 1914; *Ştiri vechi cu privire la Românii dineparhia Aradului*, 1917; *Avram Iancu*, 1924; *Elementulromânesc şi colonizările streine în Banat*, 1926), despre *Românii din Istria*, 1924, despre *Vlahi şi Morlaci* (1922, 1924 . Discursul de recepţiune : *Constantin Romanul Vidu*, 1929

DRAGOMIRESCU MIHAIL (*1868), profesor de literatură română la facultatea de litere din Bucureşti. A debutat cu poezii în „Convorbiri literare" (1892 , a scris apoi recensii şi articole de critică literară în aceeaşi revistă, făcînd parte din comitetul de conducere. Aflîndu-se, la un moment, în divergenţă cu colegii săi, s'a retras şi a întemeiat apoi (1907) revista „Convorbiri critice". In tot acest timp Dragomirescu a publicat articole polemice în diferite ziare şi reviste, precum şi volume şi broşuri. Din acestea cităm: *Critica ştiinţifică şi Eminescu* (1895, refăcută 1906), *Dramaturgia română* (1905), *Teoria poeziei* (1906, refăcute 1915), *Curs de literatură română* (1913), *De la misticism la raţionalism* (1925). A întemeiat *Societatea critică*, *Institutul de literatură* şi mai multe reviste şi ziare literare (*Ritmul vremii*, *Falanga*), a publicat „Buletinul Institutului", în care se arătau discuţiile despre operele contemporane. In anii din urmă a dat la lumină (în româneşte şi în franţuzeşte) *Ştiinţa literaturii*, mai multe volume. A publicat, în colaborare, cărţi didactice pentru şcoalele secundare de limba română, franceză, germană, latină.

DRAGOMIREŞTI ① D.-DEAL şi D.-VALE, sate jud. Ilfov plasa Bolintin, ţine de circ. com. Chiajna. In Dr-din-Vale este o şcoală de horticultură. ¶ ② c. r. jud. Maramureş plasa Iza; 3067 loc.

DRAGOMIRNA, mănăstire jud. Suceava; clădită 1602 de Anastasie Crimca, Mitropolit.

DRAGOMIROV MIHAIL IVANOVICI (*1830 †1905), general rus; rol important în războiul cu Turcii 1877—78; autor de scrieri militare: *Principii esenţiale pentru conducerea războiului* (1889).

DRAGOSLAV ION (numele literar al lui I. IVĂCIUC (†1928), povestitor român. A debutat în rev. „Sămănătorul" (1903), dar mai puternic s'a manifestat în „Convorbiri critice" încurajat de Mihail Dragomirescu. Op. pr. *Facerea lumii* (1908), *Povestea copilăriei* (1909), *Poveşti de Crăciun* (1914), *Povestea Cucului* (1921), *Poveştile florilor* (2 vol. 1923 .

DRAGOSLAVELE, com. în N.-E. jud. Muscel (la S. de Rucăr). Aci s'au dat mari lupte în zilele de 15—19 Octombrie 1916. Armata noastră a fost lovită de forţe mari inimice şi în primele zile a dat înapoi, dar în urmă a reuşit să fixeze aci frontul duşman.

DRAGOSLOVENI, com. rur. jud. Rîmnicu-Sărat, plasa Plăineşti; 631 loc. După legea 1929 face parte din circ. com. Tîmboeşti. Are o şcoală de meserii pentru fete. Aci a locuit mulţi ani înainte de războiu poetul Vlahuţă. E un cerc cultural care-i poartă numele.

DRAGOŞ, personaj istoric socotit ca întemeietorul principatului Moldovei de către vechii cronicari anonimi şi de către Grigore Ureche. Listele stabilite de Xenopol şi de N. Iorga tot cu el încep, numai că se deosebesc în privinţa datei· Xenopol pune 1288, Iorga 1352.

DRAGOŞ IOAN (*1810 †1849), om politic român în Transilvania. In mijlocul evenimentelor din 1848, el a căutat să împace pe Români cu Ungurii; trimis misionar de către Kossuth, el a intrat în tratative cu Românii, dar Ungurii au călcat armistiţiul şi de aceea mai tîrziu Dragoş, socotit trădător, a fost prins şi ucis.

DRAGOŞ MOISE (†1787), primul episcop unit al diecesei Oradei de la 1777. A dobîndit pentru preoţii săi scutiri şi foloase ca ale preoţilor celorlalte confesiuni, obţinînd chiar dotaţiuni pentru ei; prin stăruinţele lui s'au zidit 8 biserici. A scris şi o carte despre biserica română.

DRAGOŞA, staţie c. f. între Vama, şi Moldoviţa-Ferestrău, jud. Cîmpulung.

DRAJNA ① rîu jud. Prahova, izvor. din Carpaţi din muntele Craiul, se varsă în Teleajen. ¶ ② circ. com. jud. Prahova, plasa Teleajen, cu 11 sate.

DRAKE [drek] FRANCISC (*1540 †1596), navigator englez; amiral, vestit prin distrugerea flotei spaniole (*Invincibila armada*, 1588).

DRANOV, lac, jud. Tulcea lîngă com. Morughiol; însemnată exploatare de pescărie.

DRAPELUL, ziar politic, organ al disidenţei liberale conduse de P. S. Aurelian (1897—1900, Bucureşti). Membrii acestei grupări se numiră *drapelişti*. Peste cîtva timp cei mai mulţi reintrară în partid.

DRASCOVIC IOAN CONTE (*1770 †1856 , om politic croat, fruntaş al mişcării ilirice dintre 1830-1840; întemeietorul soc. literare „Matica illirsca"

DRAŞ (= DRASCH) ALOISIU (*1850 †1894), medic german stabilit în Bucureşti. Numele lui a rămas în memoria Bucureştenilor prin devotamentul pe care-l arăta unora din bolnavi şi mai ales prin manierele lui ciudate.

DRAVA, rîu, izvorăşte din Alpii Austriei, udă, între altele, oraşul Klagenfurt şi se varsă în Dunăre pe dreapta.

DRAVIDIENI se numesc locuitorii Asiei din Sud, de la India pînă la Annam.

DRĂCINEŢ, com. rur. jud. Storojineţ, plasa Ceremuşului; 6800 loc. Circ. com. cu 4 sate (1929).

DRĂGAICA ① mare tîrg anual în oraşul Buzău (18—24 Iunie). ¶ ② staţie c. f. linia Buzău-Nehoiaş, lîngă Buzău.

DRĂGAN, rîu afl. al Crişului Repede.

DRĂGANU NICOLAE (*1884), filolog român. Profesor la Universitatea din Cluj, membru corespondent al Academiei Române (1923). A publicat mai ales în „Daco-Romania" şi în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj" *recensiuni* despre cărţi de specialitate, articole despre *toponimie* şi multe *etimologii*; apoi texte vechi cu comentarii (*Codicele Teodorescu* şi *Marţian*, 1914; *Cea mai veche*

www.dacoromanica.ro

carte rakotziană, 1922, *Codicele pribeagului Gheorghe Ștefan*, 1924).

DRĂGĂNEASA, loc. în jud. Dîmbovița: isvoare de gaz metan neutilizate.

DRĂGĂNEȘTI ① com. rur. jud. Olt plasa Drăgănești; 5000 loc. Circ. com. cu 10 sate (1929). ¶ ② c. r. jud. Prahova, plasa Drăgănești; 1480 loc. Are o biserică zidită la 1667 de Șerban Cantacuzino Vel Postelnic. Circ. com. cu 14 sate (1929). ¶ ③ circ. com. jud. Teleorman, plasa Roșiorii de Vede; cu 9 sate (1929). ¶ ④ c. r. jud. Vlașca, reșed. plășii Cîlniștea; 3550 loc. Stație c. f. linia Giurgiu-Videle. Are o școală de agricultură. Circ. com. cu 6 sate (1929).

DRĂGĂȘANI, com. urb. jud. Vîlcea reședința plășii Drăgășani; 8530 loc. Stație c. f. între Piatra Olt-Rîmnicul Vîlcii. Are 1 gimnaziu de băeți; 1 sc. profesională de fete, 1 școală de meserii, 1 școală de ucenici și mai multe școale primare. Regiune viticolă cunoscută; comerț important de vinuri. Bîlciu: Florii, 29 Iunie, 15 August, 14 Septembrie, 26 Octombrie.

DRĂGEȘTI, stație c. f. linia Oradea-Sîmbășag.

DRĂGHICEANU MATEIU (*1844), geolog român. Inginer de mine; a fost profesor la liceul Sf. Sava (1864—66); a făcut studii asupra *cutremurelor* din România, asupra *salinelor* noastre, asupra *idrologiei* subterane; a publicat prima *hartă geologică a României*. A fost director al minelor Statului, director al școalei de poduri și șosele, director al Eforiei spitalelor civile. A scris și o carte despre *Rusia contemporană* (1898).

DRĂGHICEANU MIHAIL (†1861), profesor român. Elev al lui Gh. Lazăr, a întemeiat școale naționale în jud. Romanați și Dîmbovița, introducînd metodul lancasterian.

DRĂGHICEANU VIRGIL (*1879), scriitor român. Secretar al comisiunii monumentelor istorice, membru corespondent al Academiei Române (1926). A întocmit un *catalog al colecțiunilor monumentelor istorice* (1913), a publicat cercetări despre mormintele din biserica domnească de la Curtea-de-Argeș și despre diferite rămășițe ale trecutului nostru.

DRĂGHICI RADU (sec. XVI), grămătic român, devotat familiei lui Petrașcu-cel-Bun. A fugit din țară cu Petru Cercel și a scris pentru uzul lui un *Evangeliar*, care se găsește la Britisch Museum din Londra și e unul din cele mai vechi texte românești.

DRĂGHIESCU DIMITRIE (*1841 †1918), medic român. Profesor de clinică obstetricală la fac. de medicină din București (1886), a organizat clinica dela Spitalul „Maternitatea", a întemeiat școala de moașe, a publicat lucrări de specialitate.

DRĂGOEȘTI ① com. rur. jud. Gorj, plasa Novaci. 680 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Dobrița. ¶ ② com. rur. jud. Ilfov, plasa Fierbinți, are în circ. sa 6 sate. ¶. ③ com. rur. jud. Olt, plasa Dumitrești; 1388 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Dobroteasa. ¶ ④ c. r. jud. Suceava plasa Ilișești; 3018 loc., mai are și alte 2 sate în circ. sa. ¶ ⑤ c. r. jud. Timiș-Torontal, plasa Buziaș; 823 loc.

DRĂGULICI (*1825†1874), actor român. A jucat în trupa lui Costache Caragiale și altele, avînd roluri de principal comic.

DRĂGUȘANU-CODRU ☞ CODRU DRĂGUȘANU.

DRĂGUȘENI ① com. rur. jud. Fălticeni (azi Baia) plasa Boroaia: 2514 loc. După legea 1929, sat circ. com. Timișești. Fabrică de spirt și bere. ¶ ② circ. com. jud. Covurlui plasa Bujor, cu 8 sate (1929).

DRĂNICU. com. rur. jud. Dolj, plasa Segarcea; 2156 loc. aproape de Segarcea. După legea 1929 sat circ. com. Segarcea.

DRĂUȚI, com. rur. jud. Arad, plasa Spineni; 2183 loc.

DREPCĂUȚI, com. rur. jud. Hotin, plasa Lipcani; 2185 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Lipcani.

DREPTATEA, ziar politic român sub dir. lui N. Fleva (București 1888): apoi 1896—1900.

DREPTATEA, ziar politic român Timișoara 1894-1897, condus de *Valeriu Braniște*, apoi de *C. Diaconovici*, *G. Candrea*, ș. a.

DREPTUL, revistă de specialitate, întemeiată în București 1871 sub redacția lui *Gr. Păucescu*.

DREPTURILE OMULUI, ziarul partidului socialist, București 1885—1889. Redactori: *C. C. Bacalbașa*, *Const. Filitis*. *Em. Frunzescu*, *C. Mille*, *Al. Radovici*, ș. a.

DRESDA (=germ. DRESDEN), oraș în Germania, capitala regatului Saxoniei; pe ambele maluri ale Elbei; 300.000 loc.; multe industrii, edificii însemnate, un muzeu de pictură vestit cu tablouri de mare preț. Aci s'a dat. în 1813, o mare bătălie între Napoleon și aliații Ruși, Prusieni și Austriaci, care s'a terminat cu înfrîngerea aliaților.

DRIDU, circ. com. jud. Ilfov, plasa Fierbinți, cu 4 sate (1919).

DRIN, fluviu, izvorăște în Iugoslavia din munții Ciar-dag, se unește cu Drinul-Negru, care se scurge din lacul Ohrida, udă Albania și se varsă în marea Adriatică lîngă golful cu același nume, după ce a trecut prin orașul Leș (Alessio.)

DRINA, rîu în Iugoslavia, isvorăște în munții Muntenegrului, face hotar între Bosnia și Serbia și se varsă în Sava; lung 350 km.

DRINCEA, rîu afluent al Dunării, udă jud. Mehedinți.

DRÎNCENI, circ. com. jud. Fălciu, plasa Drînceni. Cuprinde comuna Drînceni-Tîrg și alte 6 sate. In Dr. T. este reședința plășii, e un spital și se face tîrg. Tîrgul e întemeiat în 1863 de Mihail Kogălniceanu, proprietarul. Are o biserică zidită de Ilie Kogălniceanu, tatăl lui M. K.

DRÎSTOR, vechiul nume al Silistrei (Durostorum).

DROBETA, oraș întărit în Dacia romană, așezat cam unde e Turnul-Severin.

DROCHIA, com. rur. jud. Soroca; 2904 loc. stație c. f. între Bălți și Lipnic.

DROGLI IOAN (*1832†1887), profesor român în Suceava, apoi la Școala pedagogică Cernăuți.

DROMIHETE, rege al Geților (pe la 300 a. Chr.), se luptă cu Lisimah, regele Traciei.

DROUYN DE LHUYS EDOUARD (*1805 †1881), diplomat și om politic francez. Ministru în 1848 și în 1852, încercă să împiedice războiul Crimeei. Ministru în 1866, propuse o expediție contra Germaniei, care atacase Austria, dar căzu de la putere.

DROYSEN IOHANN (*1808†1884), filolog, istoric și om politic german. Op. pr. *Istoria elenismului* (1836—43), *Istoria politicei prusiene* (1855).

DROZ NUMA (*1844†1899, politic și publicist elvețian; știu să apere demnitatea confederației în 1889 contra lui Bismarck.

DRUBETA ☞ DROBETA.

DRUIZI, preoți ai vechilor Gali; erau și medici, astrologi, ghicitori, judecători. Sub stăpînirea imperiului roman, își pierdură cu încetul influența și putcrea, mai ales după întinderea creștinismului.

DRUMONT [drümoⁿ] EDOUARD (*1841†1917), ziarist și politic fr., cunoscut prin campaniile duse contra Evreilor. Op. pr. *Franța ovreiască* (1886), carte cu mare răsunet. El fondă și conduse ziarul *Libre parole* (Cuvîntul liber).

DRUSUS MARIUS LIVIUS (sec. I. a. Chr.), om politic roman, cercă să împace partidele, dar nu reuși, ba își atrase ura și a unora și a altora și fu asasinat.

DRUZI, locuitori în Siria (Asia).

DRYDEN [draid'n] JOHN (*1631†1700), poet englez. Scrise piese de teatru, poeme istorice, satire politice și un studiu asupra poeziei dramatice (1667).

DUALISM, formă de stat în Austro-Ungaria, întemeiată la 1867 și desființată în 1919, după războiul mondial.

DUBĂSARI, com. rur. jud. Lapușna, plasa Budești; 4179 loc. Aci este observatorul de astrono-

www.dacoromanica.ro

nuic „Donici". In tabloul legii 1929 nu figurează nici ca sat.

DUBĂU TUDOSIE, boer moldovean din sec. XVII, a fost tovarăș în luptele politice cu Miron Costin, a fost Mare Logofăt sub C. Cantemir. E autorul unei cronici care continuă povestirea lui Miron și pe care a utilizat-o fiul acestuia Nicolae Costin.

DUBĂUȚI, com. rur. jud. Cernăuți, plasa Șipenițului; 1516 loc. Are o școală primară ucraineană. Face parte, după legea 1929, din circ. com. Berhomete pe Prut.

DUBLIN, oraș în Anglia, capitala Irlandei; 400.000 loc.; multe industrii și comerț întins.

DU BOIS [düboa] **REYMOND** EMILE (*1818 †1896 , naturalist germ., profesor la Berlin și membru al Academiei; este creatorul *fiziologiei experimentale.*

DUBOIS (düboa] ERNEST (†1931), sculptor francez. A obținut în 1863 marele premiu zis „de Roma". Din operele lui avem în București: monumentul lui Ioan C. Brătianu, al lui E. Carada și al lui Take Ionescu. Era un amic al României.

DUBOIS LEON, membru al Academiei de științe din Baltimore (Statul american unit Maryland), membru corespondent al Academiei Române (1921 .

DUBOIS-ST.-MAURICE HENRI, diplomat francez. A fost vice-consul al Franței în București, numit la 26 Martie 1797, în timpul luptelor cu Pasvantoglu. Corespondența lui se găsește în colecția Hurmuzachi.

DUCA CONSTANTIN, domn al Moldovei. Fiul lui Gheorghe Duca, ginere al lui Constantin Brîncoveanu. A domnit de două ori: 1) 1693—1695, ia tronul sprijinit de socrul său. Pune biruri grele ca să adune bani spre a-și plăti datoriile, supără pe Turci prin neglijența ce arată față de nevoile lor financiare și de aceea e mazilit; 2) 1700—1703, reușește să reia tronul tot cu sprijinul socrului său, care garantase împrumuturile lui, dar nu-l poate satisface; de aceea e lăsat să fie mazilit din nou, după ce împilase pe Moldoveni cu impozite mari.

DUCA GHEORGHE (†1684), domn al Moldovei și al Munteniei. Cronicarii spun că a venit în Moldova din Rumelia, că a servit ca băiat într'o prăvălie și a reușit să ia în căsătorie pe Nastasia, o fiică pe care Dafina, soția lui Dabija-Vodă, o avea din prima ei căsătorie. După moartea lui Dabija, Dafina a fugit la Constantinopol cu copiii ei și a reușit să obție tronul Moldovei pentru ginerele său. Acesta a domnit de 3 ori în Moldova și odată în Muntenia: 1) 1665 — 66 (in Moldova) domnie de 5 luni; mazilit, fiind bănuit de trădare; 2) 1669 — 1672 sau 1668 — 72 (în Moldova), domnie caracterizată de cronicari ca o vreme de jaf, prin dările mari puse asupra tuturor claselor sociale ca să-și scoată banii pe cari îi cheltuise ca să-și ia tronul. Purtarea lui a provocat o mare răscoală condusă de unul Ilincu (1672 , care a silit pe Domn să fugă din țară și să se întoarcă numai după ce o armată turcească a sdrobit pe răsvrătiți. Venind, în acelaș an, Sultanul în Moldova ca să meargă la războiu cu Polonii, a fost nemulțumit de modul cum Duca îi aproviziona armata și l-a mazilit, punîndu-l în fiare; 3) 1674—1678 (în Muntenia), adus prin sprijinul Cantacuzineștilor, el se împacă și cu adversarii acestora, chemînd în țară pe Băleni și pe Stroe Leurdeanul, dar nu reușește să potolească dușmănia celor două partide, nici să ție frîu intrigilor lor și cade însuși, pierde domnia, după ce fusese credincios Turcilor, participînd la expediția lor contra Cazacilor, contra Polonilor, și la cucerirea Cehrinului; 4) 1678—1684 (în Moldova), trece aici din Muntenia și începe prin a se ocupa de repararea bisericilor, dar curînd începe iar a pune biruri grele și a le împlini prin pedepse mari, ținînd în închisoare pe cei ce nu puteau plăti, ceea ce a provocat un complot, neisbutit, contra vieții lui. Cu ocazia căsătoriei fiicei sale, a făcut serbări mari în Iași, iar Turcii i-au dat și guvernul Ucrainei și insemnele de pașă cu 3 tuiuri. De atunci se întitula „Domn al Moldovei și al Ucrainei". N'a putut să administreze mult noua provincie alipită Moldovei, căci în 1683 a trebuit să plece cu Turcii la înconjurarea Vienei. Se știe că încercarea Turcilor n'a reușit și după aceea s'au produs răscoale în Moldova, Petriceico a intrat în țară, s'a luptat cu Duca și a izbutit să-l prindă și să-l trimeată în Polonia, unde a murit după scurtă vreme.

Duca Gheorghe.

DUCA IOAN (*1816†1899), colonel român. A fost ministru de războiu în 1868 în guv. prezidat de Dimitrie Ghica; general în 1869.

DUCA GEORGE (*1847†1899), inginer român. A lucrat la calea ferată Ploești-Predeal; a fost mult timp director general al Căilor Ferate române (1888—98) și director al școalei de poduri și șosele; a condus lucrările portului Constanța. Are un monument în București (Gara de Nord) inaugurat la 23 Martie 1904.

DUCA IOAN G. (*1879), om politic român, fiul inginerului. A fost ministru de instrucție în 1913 și în cabinetul național al războiului; după războiu a fost, în guvernul prezidat de I. Brătianu, ministru de instrucție, domenii, externe. Autorul legii cooperației (1918). Președintele partidului național-liberal (1931).

DUCA NEOFIT (* ca. 1760 † ca. 1845), preot și profesor grec, venit în București, după moartea lui Lambru Fotiade, ca director al Academiei domnești. Inainte fusese la Capela grecească din Viena. Se zice că a fost unul din propagandiștii eteriei, ceea ce e foarte probabil, fiindcă școlarii lui au făcut manifestații violente la izbucnirea mișcării. Nu se știe ce a mai făcut după aceste evenimente.

DU CAMP [can] MAXIME (*1822†1894), scriitor francez; membru al Academiei Franceze. A publicat scrieri de călătorie, critici de artă, romane și scrieri istorice.

DU CANGE [canj] CHARLES (*1610†1688), filolog francez. Opera capitală: *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis* (1678.)

DUCLAUX (düclo] EMILE (*1840 †1904), fizician francez, prof. de chimie biologică la Sorbona (Paris), membru al Academiei de științe, urmă lui Pasteur la direcția institutului.

DUCLOS, Francez stabilit în România pe la 1830 spre a se ocupa cu redactarea actelor oficiale în franțuzește, aceasta fiind limba întrebuințată de reprezentanții administrației rusești de ocupație.

DUCOUDRAY [dücudre] GUSTAVE (*1832 †1906), istoric francez. Cărțile lui au fost mult utilizate în școalele noastre superioare.

DUDA, circ. com. jud. Fălciu, plasa Drînceni cu 7 sate (1929 .

DUDESCU CONSTANTIN, boer muntean, a fost la 1754 între cei cari au organizat mișcarea contra Grecilor; a ajutat traducerea și tipărirea de cărți religioase.

DUDEȘTI ① com. rur. jud. Lăpușna, plasa Ialoveni; la 4 km. de Chișinău; 4574 loc. In tabloul legii din 1929 nu figurează, fiind înlocuită cu numele *Durlești*. ¶ ② stație c. f. între Făurei și Țăndărei (jud. Ialomița). ¶ ③ sat jud. Ilfov zis și *Dudești-Cioplea*, decretat prin legea 1929 de comună suburbană a Municipiului București. ¶ ④ cartier al Bucureștilor. Vorbește depre el Ion Ghica.

DUERO, fl. Spania și Portugalia, se varsă în Oc. Atlantic; 700 km. lung.

DUFOUR [düfur] GUILLAUME (*1787 †1875), general elvețian; conduse întocmirea hărții topografice a țării; în 1847 el potoli mișcarea separatistă a cantoanelor catolice; mai ales pentru acest fapt i s'a înălțat o statuă în Geneva.

www.dacoromanica.ro

DUGOMMIER [dügomie] JACQUES (*1738 †1794), general francez. Repurtă multe victorii în expedițiile lui Napoleon I în Italia și Spania, dar fu ucis de un obuz.

DUGONICS [dugonici] ANDRASZ (*1740 †1818), poet ungur, capul școalei zise populare, care reacționa contra influenței literaturilor streine.

DU GUESCLIN [dügheclin] BERTRAND (* ca. 1320† ca. 1380), general francez; luptă vitejește în o sumă de războaie civile și externe.

DUGUIT [dügüi] LÉON (†1928), jurist francez. A fost profesor de drept constituțional la Universitatea din Bordeaux. Prin operele sale reprezintă o școală nouă, care pune la baza legilor principiul solidarității sociale, rezultată din interdependența claselor sociale. Op. pr. *L'état, le droit objectif et la loi positive.*

DULONG [dülon] PIERRE LOUIS (*1785†1838), fizician și chimist francez; descoperi clorura de azot. acidul ipofosforos, descoperi un nou procedeu pentru analiza apei, căută să stabilească legile căldurii. inventă un fel de termometru. In cursul cercetărilor în laborator își pierdu un ochiu și două degete de la mînă.

DUHAMEL, agent diplomatic rus, trimis în 1848 în București. Contra lui a făcut Heliade o satiră: *Cîntecul ursului* (20 Maiu 1848) și a plătit pe un ursar ca să învețe și să cînte cîntecul în curtea lui Duhamel, iar acestuia i-a trimis o traducere în franțuzește.

DUMAS [düma] JEAN BAPTISTE (*1800 †1884), chimist fr.; prof. la fac. de științe din Paris și la Collège de France, membru al Academiei de științe; făcu studii importante asupra alcoolului amilic, asupra densității vaporilor; cercetă compoziția apei și a aerului; formulă *legea substituțiunilor*, care revoluționă chimia organică.

DUMAS ALEXANDRE TATĂL (*1802†1870), romancier și autor dramatic de o fecunditate prodigioasă și renumit în toată Europa. La noi a fost prețuit de la începutul activității lui, căci drama *Antony*, tip. în 1831 este tradusă la noi în 1837 de Alexandru Hrisoverghi. De atunci necontenit literatura noastră a fost alimentată cu operele lui, traduse de fruntașii scrisului romănesc sau de persoane mai puțin cunoscute. Dăm aci pe cele mai însemnate: *Impresii de călătorie* trad. de C. Negruzzi (1836 . *Corricolo* de Heliade (1846), *Speronare* de Heliade (1847 , *Un bal mascat* de P. Teulescu (1847 , *Conductorul cabrioletei* de P. Teulescu (1848 , *Acté sau moartea lui Nerone* de C. Gane (1851), *Fata regentului* de Gr. Lupoianu (1853), *Isac Lachedem* de G. Baronzi (1855), *Cei patruzeci și cinci* de G. Baronzi (1856), *Amory* de M. Costiescu (1857), *Aventurile lui Liderik* de E. Rafael (1857), *La Calmuci* (1863), *Columba* de I. Vulcan (1865), *Mîna de mort* de B. Vermont (1869), *Iosef Balsamo* de Calotescu (1878) altă trad. 1922, *Frații Corsicani* de D. Iarcu (1878), *Din zilele lui Nero* de A. Ciura (1907), *Strigoiul Carpaților* de Iosif și Anghel (1909), *Contele de Monte Cristo* de Ion Gorun (?), *Cei trei muschetari*, *Maistrul Adam Calabrezul* (1911), *Othon Arcașul* de Al. Iacobescu (1919), *Pascal Bruno* de I. Nacu ș. a.

Dumas-Tatăl.

DUMAS ALEXANDRE FIUL (*1824 †1895), romancier și autor dramatic francez. Celebru prin romanul *La dame aux camélias* (1848), prelucrat apoi ca piesă de teatru, utilizată pentru libretul operei *Traviata* a lui Verdi. Alte opere: *Le fils naturel*, *La femme de Claude*. In romănește s'au tradus: *Denisa* (de D. Stăncescu), *Francillon*, acestea reprezentate pe scena teatrului Național din București, *Diana de Lys* (de Al. Șerban 1910). *Juvaerul Reginei* (de N. A. Bogdan 1925), *Procesul Clemenceau* (1921), precum și *Dama cu camelii.*

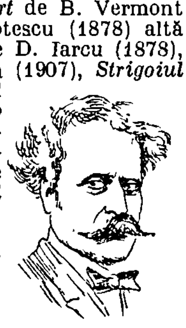
Dumas-Fiul.

DUMBRAVA-ROȘIE ① com. rur. Jud. Neamț plasa Piatra. ¶ ② stație c. f. lîngă Piatra Neamțu. ③ com. rur. jud. Storojineț plasa Dumbrava-Roșie; 1428 loc. Stație c. f. între Adîncata și Cernăuți.

DUMBRAVA ROȘIE, poem eroic de Vasile Alecsandri, tip. Iași 1872. E un episod din viața lui Ștefan cel Mare.

DUMBRAVĂ BUCURA, numele literar al d-nei FANY SECULICI (†1926), scriitoare romănă. A publicat întâiu opere în limba germană, însă cu subiecte romănești (*Der Haiduc* 1907, *Der Pandur*, 1912), apoi romănește: *Cartea munților*, 1920, *Ceasuri sfinte*, 1921.

DUMBRAVĂ VORNICUL, boer moldovean. Adversar al lui Alexandru Vodă (1567—77), din pricina căruia a fugit în Ardeal. A fost devotat lui Ioan Vodă cel Cumplit, care l-a făcut vornic de țara de jos, după uciderea lui Sbierea. Pe el l-a trimis Ioan Vodă contra lui Petru Schiopul. In nuvela lui Odobescu („Doamna Kiajna") este acela care ucide pe această eroină.

DUMBRĂVENI ① com. rur. jud. Botoșani, plasa Bucecea; 3730 loc. Stație c. f. linia Verești-Botoșani. Formează o circ. com. cu alte 5 sate (legea 1929). ¶ ② c. r. jud. Soroca, plasa Nădușita; 2055 loc. După legea 1929 sat circ. com. Ocolina. ¶ ③ com. urbană jud. Tîrnava-Mică (fost *Ibașfalău*), ca. 5000 loc. Stație c. f. între Sighișoara și Copșa-mică. Oraș vechiu, are clădiri din sec. XVI. Are un liceu, o școală profesională de fete, o școală de ucenici. Bîlciu: 24 Ianuarie, 23 Martie. 17 Maiu, 2 Iulie, 18 Septembrie, 17 Noembrie.

DUMEȘTI ① circ. com. jud. Iași, plasa Bahluiu cu 5 sate (1929). ¶ ② Stație c. f. jud. Vasluiu, plasa Stefan cel Mare, între Roman și Buhăești.

DUMINICII (Legenda ☛ EPISTOLIA.

DUMITRACHE BIV VEL STOLNIC. ☛ VARLAAM.

DUMITRESCU IOAN (†1913), cîntăreț de opere (tenor) romăn. A cîntat în Italia și în centrele mari din Europa și din America (după 1885).

DUMITREȘTI ① com. rur. jud. Ismail, plasa Cișmele; 2654 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cișmele. ¶ ② circ. com. jud. Olt cu 18 sate (1929). ¶ ③ circ. com. jud. Rîmnicul Sărat plasa Dumitrești, cu 23 de sate (legea 1929).

DUMONT D'URVILLE JULES (*1790 †1842), navigator francez, făcu mai multe expediții, cercetînd Polinesia și regiunile australe.

DUNA (=DWINA), fluviu în Rusia, izvorăște aproape de Volga și se varsă în Marea Baltică; lung. 1024 km.

DUNANT [dünan] HENRI (*1828†1910), scriitor elvețian, întemeietorul Crucei roșii (1864).

DUNĂREA, stație c. f. între Fetești și Cernavoda.

DUNĂREA, mare fluviu din Europa (grec. ISTROS, lat. DANUBIUS, fr. DANUBE, germ. DONAU). Izvorăște din munții Pădurea-Neagră (Ducatul de Baden), udă Germania, Austria, Ungaria, Iugoslavia, România și Bulgaria și se varsă în Marea Neagră prin trei guri: *Chilia*, *Sulina* și *Sf. Gheorghe.* Lungimea ei totală e de 2860 km. In cursul ei Dunărea taie în curmeziș mai multe lanțuri de munți: 1) Jura suab, după care coboară pe platoul bavarez; 2) munții Boemiei și Alpii Austriei, trecînd printre ei în spre Viena; 3) Carpații mici, îi taie la Bratislava: 4) trece prin munți la Gran; 5) trece prin Carpații bănățeni; 6) trece printre dealurile Măcinului și Galaților. Acestea sînt *cele 6 porți ale Dunării* (Mehedinți, Geografia). Udă multe orașe și sate, între cari sînt: *Ulm*, *Ratisbona*. *Linz*, *Passau*, *Viena*, *Bratislava*, *Budapesta*, *Belgrad*, *Vidin*. In România porturi la Dunăre sînt: *Baziaș*, *Orșova*, *Severin* (în Bulgaria: *Cladova)*, *Bechet* (în Bulg. *Rahova)*, *Turnu-Măgurele* (în Bulg. *Nicopole)*, *Zimnicea* (în Bulg. *Șvištov)*, *Giurgiu* (în Bulg. *Rusciuc)*, *Oltenița* și

www.dacoromanica.ro

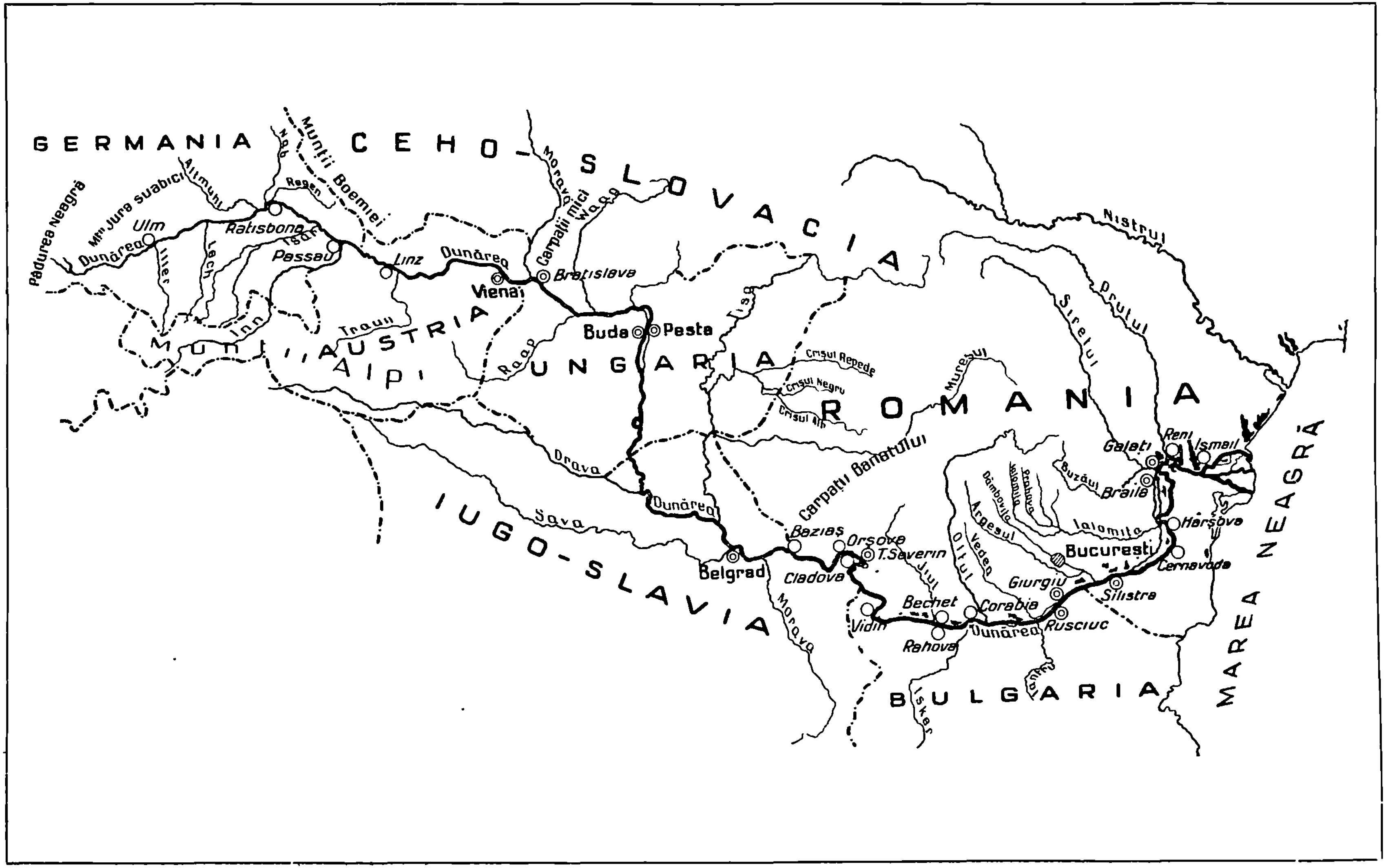

Basinul Dunării

www.dacoromanica.ro

pe malul drept *Turtucaia*, *Călărași* și pe m. drept *Silistra*, apoi *Brăila* și *Măcin*, *Galați*, *Isaccea*. Afluenții cei mai însemnați sînt: pe dreapta: *Isar*, *Inn*, *Drava*, *Sava*, *Morava*, *Traun*, *Enns*, *Leitha*, *Raab*, *Timoc*, *Lom*, *Ogost*, *Vid*, *Osma*. pe stînga: *Morava*, *Vaag*, *Gran*, *Eipel*, *Tisa*, *Temeș*, *Topolnița*, *Jiul*, *Oltul*, *Călmățuiul*, *Vedea* și *Teleormanul*, *Argeșul*, *Ialomița*, *Siretul*, *Prutul*. In cursul ei formează numeroase insule și primește apele a numeroase lacuri. De la Călărași pînă la gura Ialomiței se desparte brațul Borcea, astfel că Dunărea și brațul închid un mare teritoriu pe care se găsesc lacuri, pășuni și multe mlaștini; de la Gura Ialomiței pînă la Brăila alt teritoriu în care sînt lacuri multe și se găsesc mari pescării (☛ DELTA DUNĂRII). Navigația pe Dunăre a fost totdeauna foarte importantă.

DUNĂREA, ziar politic, Craiova, fundat de Stologianu, advocat, 1864.

DUNĂREA, *Il Danubio*, ziar românesc-italienesc, apărut în Galați între 1846—1850 sub red. lui Marco Cugino.

DUNĂREA-DE-JOS *(episcopie)*, înființată în 1864, cuprinzînd jud. Ismail, Bolgrad, Covurlui, Brăila și avînd reședința în orașul Ismail. In 1878, răpind Rușii din nou județele din sudul Basarabiei, Episcopia aceasta își formează teritoriul cu județele Covurluiu, Brăila, Tulcea și Constanța, avînd reședința în Galați. După unirea tuturor provinciilor românești, întemeindu-se și alte episcopii, a rămas cu jud. Tulcea și Covurluiu. Lista episcopilor: *Melchisedec* (1865—1879), *Iosif Gheorghian* (1879—1886), *Partenie Clinceni* (1886—1902), *Pimen Georgescu* (1902 — 1909), *Nifon Niculescu* (1909 — 1921), *Iacob Antonovici* (1923—1924), *Cosma Petrovici* (1924).

DUNĂREANCA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 2871 loc. E și circ. cuprinzînd 6 comune (1929).

DUNAVĂȚ, rîu jud. Tulcea, se desface din brațul Sf. Gheorghe și după un curs de 40 km. se varsă în lacul Razelm (Razim).

DUNCA NICOLAE (*1837 †1862), ofițer român în armata austriacă, plecat din Moldova în 1854; trecut apoi în legiunea maghiară din Italia, în fine în America, unde a luat parte la războiul de secesiune și unde a murit în luptă.

DUNCA TITUS, inginer român. Spirit iubitor de aventuri, a călătorit mult; a luat parte la revoluția polonă contra Rusiei (1863), a lucrat la construcția canalului de Suez, a luptat în Italia sub Garibaldi (1866) și în Franța contra Prusiei (1870), a fost căpitan în armata noastră în războiul pentru independență și apoi a participat la campaniile franceze din Sudan și Tunis (1881).

Stema jud. Durostor.

DUNCKER MAX (*1811 †1886), istoric germ., prof. la Halle și la Tubingen. Op. pr. *Istoria anticității* (1852 — 1885).

DUNKERQUE, port în Franța, la marea Nordului; 40.000 loc.

DUPANLOUP [düpanlu] FÉLIX (*1802 †1878), episcop de Orléans, membru al Academiei franceze, vestit ca orator religios și politic; susținător al clasicismului; adversar al infailibilității Papei (1870), întemeietor al partidului „Catolicilor liberali"; apărător al legii pentru libertatea învățăm. superior; a lăsat și cîteva lucrări de pedagogie și educație.

DUPARC LOUIS, profesor de petrografie la Universitatea din Geneva; membru onorar al Academiei Române (1913).

DUPĂ-PIATRĂ, com. rur. jud. Hunedoara, plasa Brad; 2149 loc.

DUPLOYÉ [düploaie] EMIL (*1833 †1912), stenograf; inventă, cu fratele său, sistemul de scriere care-i poartă numele.

DUPUY CHARLES (*1851 † 1923), profesor și politic francez; ministru, președinte de Consiliu, preș. al Camerei; de la 1892 a avut totdeauna cuvînt hotărîtor în politica țării sale.

DUPUYTREN GUILLAUME *1777 †1835, medic francez, profesor de medicină operatorie; operator vestit în timpul său.

DURAZZO (= DURRES), oraș în Albania, port la Marea Adriatică; 9739 loc. Datează din sec. VII a. Chr. și se numia grec. *Epidamnos*. Ocupat de Romani în sec. I p. Chr. s'a numit *Dyrrhachium*.

DURĂU, schit jud. Neamț, com. Hangul, la poalele Ceahlăului; nu se cunoaște anul întemeierii; refăcut de mitrop. Veniamin Costache 1835.

Albert Dürer.

DÜRER ALBERT (*1471 †1528), mare pictor al Germaniei.

DURMITOR, munte din Montenegro (Jugoslavia), al cărui nume denotă că acolo au locuit Români.

DUROSTOR, jud. în Dobrogea; cap. *Silistra*; 3226 km. p., 183.808 loc. (1928); are 7 plăși, 3 com. urbane, 102 rurale; ține de circ. Curții-de-Apel din Constanța; are 12 școale primare urbane și 178 rurale; are 17 cooperative de aprovizionare și consum cu cap. 5.838.324 lei, 1 coop. pentru exploatare de păduri cu capital de 245.000 lei; are 42 biserici ortodoxe și 76 de moschei, ține de eparhia ep. din Constanța.

DUROSTOR (EPISCOPIA DIN): începuturile nu se cunosc, este o mențiune în anul 1147; mai sigure sînt dovezile pentru epoca după 1339, pe la 1564, 1638, 1672, 1710 și pînă la 1721.

DURUY VICTOR (*1811 † 1894), istoric francez; ministru al instrucției 1863—69, dete o nouă organizație învățămîntului secundar și răspîndi învățămîntul primar și în cătune; membru al Academiei Franceze.

Harta jud. Durostor.

DUSE ELEONORA (*1859 †1924), actriță italiană, renumită ca tragediană; călători în principalele țări europene și la noi.

DÜSSELDORF, oraș în Germania (Prusia renană); 150.000 loc.

DUȘAN ȘTEFAN, țar sîrbesc pe la 1336 până la 1356.

DUȘCOV, consul general al Rusiei în Muntenia, 1840—42, care a sprijinit alegerea lui Bibescu ca domn.

DUVEYRIER [düverie] HENRI (*1840-1892),

www.dacoromanica.ro

geograf francez; călători mult şi făcu studii asupra Saharei (1861-62).

DVORAK ANTON (*1841†1904), compoz. boem.; prof. la Conservatoriul din Praga. Operele lui sînt des cîntate la concertele noastre.

DWINA, ☛ DUNA.

DYCK ANTONIU VAN (*1599† 1641), pictor şi gravor olandez; trăi mulţi ani în Italia apoi în Franţa.

DYRRACHIUM ☛ DURAZZO.

DZIEDUSZYCKI WALERIAN, negustor polon, care a făcut o călătorie pe Nistru în 1785 şi a descris-o într'o relaţie publicată în 1843. Aci vorbeşte despre fapte din Moldova.

DZIERZON [gerşăn] IOHANN (*1811 †1906), apicultor german; inventă stupii artificiali cu rame mobile şi studiă moravurile albinelor.

www.dacoromanica.ro

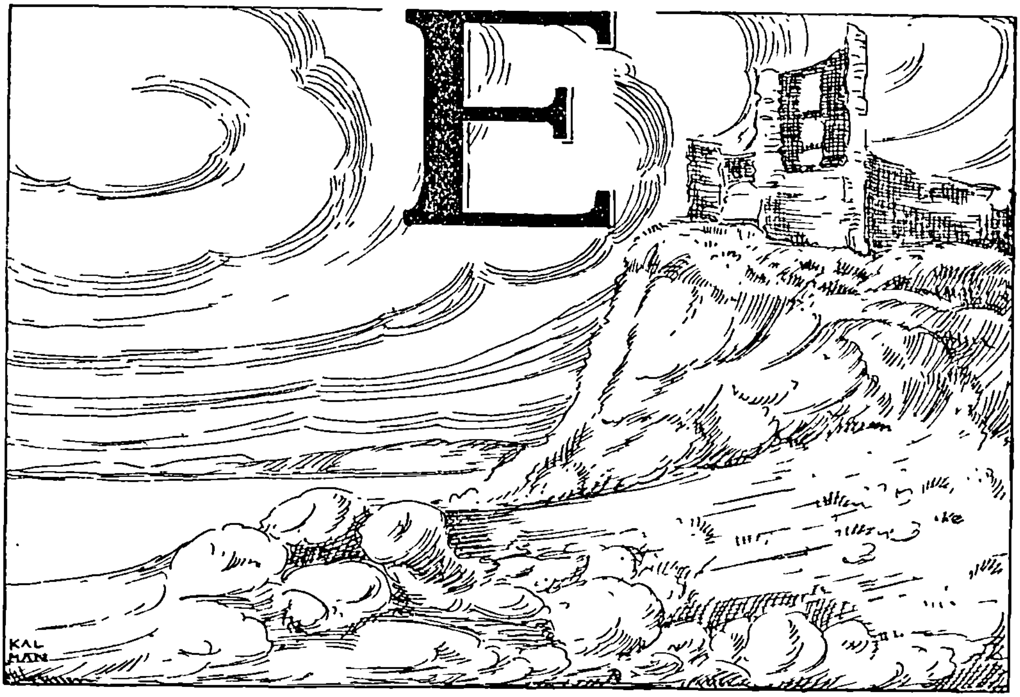

ENISALA (BABADAG). RUINELE.

EAUX BONNES [o bonn], st. balneară Franța (în Pirinei); 800 loc.

EBE ☛ HEBE.

EBERS GEORG MORITZ (*1837†1898), egiptolog germ.; prof. la Iena; publică *Papyrus Ebers*, cum și o serie de romane, multe cu subiecte din viața egipteană.

EBERT FRIEDRICH (*1871†1925), om politic german. Socialist, șef al partidului (1913) · cancelar (1918), apoi prezident al republicei (1919).

EBERTH CARL IOSEPH (*1835†1926), bacteriolog german. A fost profesor la Zurich, director al Institutului de patologie din Halle. Bacilul tifosului poartă numele lui.

EBREI (sau EVREI, popular OVREI), unul din popoarele cele mai vechi despre cari vorbește istoria, primul care a profesat monoteismul. Mai tîrziu li s'a zis și *Israeliți* (de la *Israel*); Romanii i-au numit *Iudaei* (de la *Iuda)*, apoi cuvîntul a luat diferite forme în diferite limbi, unele fiind cu înțeles pejorativ, cum este rom. *Judani* sau *Jidani* sau *Jidovi* (fr. *Juifs*, germ. *Juden)*. În timpuri foarte depărtate acest popor a locuit în Mesopotamia și de acolo, fiind păstori, și-au schimbat așezările după nevoile de hrană ale turmelor. Unii s'au dus în Egipt, de unde au plecat sub conducerea lui Moise și au ajuns în Palestina. Tîrziu, diferitele triburi s'au unit și au format un stat, avînd regi: *Saul*, *David*, care și-a așezat reședința la Ierusalim, apoi *Solomon*, care a construit templul. După moartea lui s'au despărțit în două regate (*Israil* și *Iuda)* și n'au putut rezista inimicilor: au fost supuși de Chaldei, au suferit robia în Babilon și au trecut, în cursul vremurilor, de sub o stăpînire sub alta (Macedoneni, Seleucizi, Romani) pînă cînd existența lor națională a fost desființată (Adrian, 135 d. Hristos) și de atunci mulți din ei s'au risipit în diferite părți ale lumii.

EBRO, fl. Spania, se varsă în Mediterana; lung. 500 km.

ECATERINA, sfîntă, prăznuită de biserica ortodoxă la 25 Noembrie. Spun istoricii că era de neam împărătesc și foarte învățată. A trăit în Alexandria pe vremea lui Maximin al II-lea (306—313) A dus o viață virtuoasă și a mărturisit în public credința ei. Nu se știe cum a murit, dar moaștele ei au fost descoperite în sec. VIII și așezate în biserica zidită de Sf. Elena în Muntele Sinai.

ECATERINA II ☛ CATERINA.

ECCLESIASTUL, una din cărțile vechiului Testament. În frunte e maxima cunoscută: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni.* În românește se găsește în traducerile complete ale Bibliei (1688 și 1914).

ECHEGARAY JOSÉ (*1835†1916), scriitor spaniol, autor dramatic. Profesor de matematici. Membru al Academiei de științe. La noi e mai cunoscută piesa *Marele Galeotto.* A luat premiul Nobel în 1904.

ECHIMĂUȚI, com. rur. jud. Orhei, plasa Rezina; 2858 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cinișeuți.

ECHIȘCEA, com. rur. jud. Caliacra, plasa Stejarul; 4403 loc. După legea 1929, sat circ. com. Trupcilar.

ECKSTEIN ERNST (*1845†1900), scriitor german. A lăsat nuvele, romane, articole cu nota umoristică.

ECLA, vulcan în Islanda; 1614 m. înalt.

ECONOMIA, foaie economică, apare în Caransebeș din 1905.

ECONOMIA NAȚIONALĂ, revistă economică înființată de P. S. Aurelian (1873) și continuată de C. Băicoianu. (București). Apare și azi.

ECONOMIA RURALĂ, revistă de agricultură, comerț și industrii agricole sub direcția lui P. S. Aurelian, a apărut în București între 1881—1884.

ECONOMUL, organ de economie, industrie și comerț, Blaj, 1873—1883, sub red. lui Ștefan Pop.

ECOUL MACEDONIEI, ziar naționalist, apărut în București între 1903—1906 sub direcția lui *Nuși Tulliu.*

ECRENE, cap la Marea neagră, aproape de Varna; punct de hotar spre Bulgaria.

ECTOR ☛ HECTOR.

ECUADOR, stat în America de Sud, așezat între Columbia, Brazilia, Peru și Oceanul Pacific;

www.dacoromanica.ro

451.000 km. p.; 2.315.000 loc. Cap. **Quito**, 100.000 loc. Orașe pr. **Guayaquil** și **Cuenca**. E străbătut de munții Anzi cu vîrful Chimborazo (6310 m.). Pămîntul e fertil; se produce: cacao, cauciuc, cafea, tutun, etc. A făcut parte din imperiul spaniol pînă la 1811, cînd s'a despărțit împreună cu Columbia, Venezuela și Noua Grenada, iar de la 1830 este independentă. E republică. Prezidentul actual din 1926) se numește *Isidro Ayora* (☛ **harta Americii de Sud** .

ECUBA (grecește **HECAVI**), personaj legendar. Soția regelui Priam al Troiei; a avut 18 fii, cari toți au murit în războiul troian. Ea a fost luată captivă de Ulise. Viața ei a dat subiectul tragediei lui Euripide („Hecuba", 424 a. Chr.).

EDDA, tradițiuni și legende ale popoarelor scandinavice, adunate prin anii 1100 și 1200, și cari au servit ca fundament epopeii Nibelungilor.

EDER CAROL IOSIF (*1760†1810). istoric ungur. Opere pr. *Supplex libellus Valachorum Transilvaniae*, Cluj, 1791, *Scriptores rerum transilvanarum*, 4 vol. 1797—1800.

EDESSA (azi **ORFA** oraș în Mesopotamia, fost în ev. mediu episcopat creștin. Aci a fost și o școală vestită pentru interpretarea textelor biblice.

EDICULE (șapte turnuri), numele unei închisori din Constantinopol, despre care se vorbește des în istoria noastră în sec. XVII și XVIII, fiindcă acolo se închideau foștii (și viitorii) Domnitori și diferiți boeri români.

EDIMBURG, oraș în Anglia (Scoția), la golf. Forth; 300.000 loc.

EDINIȚA, (în legea 1926, sau **EDINIȚI** în legea 1929, sau **EDINȚA** în Dicț. Arbore; rusește **EDINEȚ**) circ. com. jud. Hotin cu 9 sate (1929).

EDISON THOMAS (*1847), inventor american mai ales pe terenul electricității: *microtelefonul, fonograful, lampa cu incandescență, megafonul*. In total peste *șase sute*. A debutat în viață ca simplu lucrător la o companie de cale ferată; a învățat singur și a ajuns să cunoască bine construcția aparatelor de telegrafie.

Thomas Edison.

EDUARD I *1239†1307) rege al Angliei între 1272—1307; suveran iscusit, războinic, confirmă magna charta a libertăților (1297).

EDUARD III (*1312 †1377) rege al Angliei între 1327—1377, purtă multe războaie norocoase.

EDUARD VII (*1841 †1910), rege al Angliei de la 1901. Suindu-se pe tron în timpul războiului cu Burii, el se grăbi să încheie pace și în 1906 le acordă autonomia. A urmărit și a realizat prietenia între țara sa și Franța, schimbînd prin aceasta mersul politicii europene.

Eduard VII.

EDUCATORUL ziar pedagogic, apărut în București în 1883—84 sub direcția lui *Barbu Constantinescu*.

EFESIU IOAN, profesor grec la Academia domnească din Iași. Nu cunoaștem data

EFORIA ȘCOALELOR, instituțiune întemeiată în București pentru conducerea școalelor de toate gradele din Muntenia. După Regulamentul școlar din 1833, era compusă din 4 *efori*: trei boeri pămînteni „vrednici prin a lor știință" și un profesor, care era și *inspectorul* școalelor din București. Lucrările erau conduse de un *director*, care era și *provizorul* internatului Sf. Sava. S'a desființat în 1864, cînd toate atribuțiunile ei au trecut la Ministerul instrucțiunii.

EFORIA SPITALELOR CIVILE DIN BUCUREȘTI, instituție autonomă, sub controlul Statului; are de scop să conducă administrația spitalelor cari se întrețin din averile lăsate de Cantacuzinești și Ghiculești. Ea datează — în forma actuală — din 1864. In fruntea ei sînt totdeauna 3 efori, numiți de guvern, din cari doi fac parte din urmașii familiilor donatorilor.

EFREM, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 7 Martie. Fiind trimis ca episcop în Sciția de către patriarhul Ermon al Ierusalimului, a predicat credința creștină, dar a fost ucis acolo.

EFREM SIRUL († ca. 379), prăznuit de biserica ortodoxă la 28 Ianuarie. Născut în orașul Nisibe în Mesopotamia din părinți creștini. a fost și el creștinat la 18 ani. A dus viața monahală aspră uneori în pustie, și n'a avut alt grad preoțesc decît diaconia. A luat parte la Sinodul de la Niceea; a trăit în Edesa. Mare predicator; cuvîntările lui erau ascultate de credincioși cu emoțiune, fiind el însuși emoționat pînă la lacrimi cînd vorbea. A lăsat și numeroase scrieri în limba greacă și siriacă. In multe din ele a desvoltat ideia *umilinței* cu o putere de convingere care nu se află la alți scriitori bisericești. Din operele lui a tradus Samuil Micu pe la 1788 (manuscris) sub titlul: *Învățături asceticești*; în 1823 s'a tipărit la măn. Neamțului: *Cuvintele și învățăturile lui*, reeditată în 1926 București; o altă publicație a început în 1922 Economul Țincoca, după text rusesc.

EFREM I, episcop al Rîmnicului pe la 1591.

EFREM II, episcop al Rîmnicului pe la 1606.

EFREM zis **TRUFAȘEL**, episcop al eparhiei Buzăului 1620—1636; în 1623 se vede că are titlul de „arhiepiscop ot Buzăvschi".

EFTIMIE (sec. XVI), autorul unei cronice slavone despre Alex. Lăpușneanu; identificat (de N. Iorga) cu un egumen al măn. Neamțu episcop român în Ardeal 1572, sprijinit de calvini; în timpul lui Ion Vodă cel Cumplit deveni episcop de Roman, dar fu gonit de Petru Schiopul și reveni în Ardeal. I. Bogdan îl identificase cu un fost episcop de Rădăuți.

EFTIMIE CEL MARE, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 20 Ianuarie. Aparținînd unei familii nobile și bogate, a fost crescut în respectul virtuților creștine de către un episcop (din Armenia , care îl hirotonisi preot și voia să-l pregătească pentru episcopat; el preferi viața de sihastru și se retrase în Palestina. Trăind în locuri pustii, cînd singur, cînd cu un tovarăș, vestea despre el se răspîndia, veniau la el ucenici, veniau bolnavi ca să-i vindece; sub povața lui se zidiră mai multe mănăstiri (una pe la 420 , dar el refuza totdeauna să aibă rolul oficial de conducător, deși toți îl consultau în afacerile importante. A combătut eresul Nestorienilor și al Eutihienilor. După o viață de fapte de acestea, muri în vîrstă de 95 de ani.

EFTIMIE, mitropolit al Ungro-Vlahiei ca. 1568—1577

EFTIMIE II, mitropolit al Ungro-Vlahiei 1595—ca. 1603. Amic cu Mihaiu-Viteazul, îl vedem semnat în tratatele politice importante. După uciderea domnitorului, a trăit în pribegie.

EGATE, insule în apropiere de Sicilia, aparțin Italiei.

EGEE MAREA, între peninsula balcanică și Asia mică, zisă și Arhipelag.

EGERIA, personaj mitologic roman, o nimfă care sfătuia pe regele Numa ce reformă să facă.

EGGER [egge] **EMIL** (*1813 †1885), filolog francez, prof. de l. greacă la facultatea de litere din Paris; membru al Academiei de inscripțiuni. Publică studii despre accentul grec, despre istoria greacă și romană, gramatici ș. a. Membru onorar al Academiei Române (1871).

EGINA, insulă în Arhipelag (M. Egee), 6000 loc. Avu un rol însemnat în istoria veche a Grecilor: era atunci ca o provincie bogată.

EGIPT, țară întinsă la N. E. Africei; supr. 1.021.000 km. p.; 14.169.000 loc., mare parte *Felahi*, apoi *Copți*, urmași direcți ai Egiptenilor antici, și *Beduini*. Pe lîngă acești locuitori vechi, s'au stabilit Europeni: *Englezi, Italieni, Francezi, Greci*, etc. (☛ harta **AFRICEI**). Clima e caldă (pînă la +45°) dar sănătoasă; numai cînd suflă vînturile *Kamsin* și *Simun* este greu de suportat. E străbătut de

www.dacoromanica.ro

fluviul *Nil* (☛ acest cuv.), care se varsă în marea Mediterană (☛ DELTA NILULUI), care, din antichitate, fertilizează cîmpiile prin revărsările sale anuale. Cap. CAIRO (1.060.000 loc.); oraşe pr. **Alexandria**, 570.000 loc.; **Port Said**, 103.000 loc.; **Mansura**, 63.000 loc.; **Damietta**, 35.000 loc.; **Giseh**, 27.000 loc.; **Suez**, 36.000 loc.

In Egipt s'a desvoltat una din cele mai vechi civilizaţiuni şi a ajuns, sub regii indigeni numiţi *Faraoni*, la un mare grad de desvoltare în ştiinţe şi în arte. Istoria lui este împărţită după *dinastii* (30 la număr) şi după aceste dinastii se stabilesc şi datele cronologice ale evenimentelor, pînă la stingerea lor la 525 a. Chr., cînd Egiptul a fost supus de Perşi. După aceea el a trecut sub stăpînirea Macedonenilor (cuprins de Alexandru cel Mare, după care urmează regii din familia lui Ptolemeu) şi sub a Romanilor (anul 30 a. Chr.). In anul 640 începu dominaţiunea Arabilor, apoi a Sultanilor Mameluci de la 1250 la 1517, în fine Egiptul deveni provincie turcească. Tratatul de la Londra (1841) recunoscu această situaţie de drept, dar dădu *Kedivului* (= rege) o autonomie care permise amestecul Englezilor în trebile Statului, în care vreme se construi Canalul de la *Suez* (☛ acest cuv.) şi se ajunse astfel la ocupaţiunea militară engleză (1881, după revolta lui Arabi-paşa). In 1914 Anglia detronă pe Kediv şi numi un Sultan care nu mai avea nici o legătură cu cel din Constantinopol şi era pus sub protectoratul englez. După mai multe mişcări naţionaliste, Anglia recunoscu în 1922 independenţa Egiptului, steagul şi efigia lui, dar menţinu o „cooperaţie" anglo-egipteană.

EGIRA (fuga lui Mahomet din Mecca) însemnează începutul *erei mahometane*, după care adepţii acestei religii socotesc anii. Inceputul acesta corespunde cu anul 622 după Hristos.

EGIST, pers. legendar grec. Iubind pe *Clitemnestra*, soţia lui Agamemnon, a ucis pe acesta, cînd s'a întors din războiul troian; dar, la rîndul lui, fu ucis de Oreste, fiul lui Agamemnon.

EGOSPOTAMOS, fluviu în Chersones.

EHRLICH PAUL (*1854 †1915), medic şi naturalist german. A fost profesor la Berlin, director al institutului de terapie experimentală din Frankfurt. S'a ocupat cu istologia sîngelui. E cunoscut serul zis 606 (arsenobenzol) în contra sifilisului. A fost membru onorar al Academiei Române (1911). A luat premiul Nobel.

EIFFEL [efel] GUSTAVE (*1832 †1923), inginer fr., autor al multor lucrări mari în Franţa (podul de la Bordeaux) şi în alte ţări (o gară în Pesta); este vestit turnul Eiffel clădit cu prilejul expoziţiei din Paris 1889.

EINSTEIN [aînştain] ALBERT (*1879,) fizician german. A formulat teoria *relativităţii*, care se raportă la măsurarea timpului şi spaţiului în sistemul planetar şi în univers. Determinările speciale ale timpului şi spaţiului sînt valabile numai cînd sînt raportate la un anumit sistem de măsuri. Toate determinările de timp depind de locul ocupat de observator în spaţiu, ele vor fi diferite pentru doi observatori cari se mişcă unul faţă de altul.

A. Einstein.

ELADIU ALEXANDRU, scriitor grec. A publicat în latineşte o istorie a bisericii orientale, în care vorbeşte de şcoalele greceşti din principate.

ELANUL, rîu afl. al Prutului; udă judeţele Fălciu, Tutova şi Covurluiu.

ELBA (ceh. LABE), fluviu, izvorăşte din Boemia şi se varsă în Marea Nordului; lung. 1.100 km.

ELBA, insulă în Mediterană, ţine de Italia (din 1860). Aci a fost deportat Napoleon I în 1814, şi de aci a venit în Franţa pentru a relua domnia care a ţinut o sută de zile şi s'a sfîrşit la Waterloo.

ELBASAN (armâneşte: NIUCASTRU), oraş în Albania, pe rîul Scumbi, la poalele munţilor Cermenica. Locuit de mulţi Armâni şi înconjurat de sate armâneşti. L-a vizitat şi Bolintineanu şi vorbeşte despre el în relaţiile sale de călătorie.

ELECTORAT se numia regimul prin care se atribuia tronul imperiului unuia din suveranii principali ai Germaniei. Instituit în 1024, reorganizat prin bula de aur în 1356 (erau 7 membri: arhiepiscopul din Mainz, din Colonia, din Treves, regele Boemiei, contele palatin, ducele Saxoniei, margraful de Brandenburg) şi prin pacea de la Westfalia, în fine prin intervenţia lui Napoleon I (cînd se ridică numărul lor la 10). electoratul fu desfiinţat la începutul sec. XIX-lea.

ELECTRA, pers. mitol. grec., fiica lui Agamemnon şi a Clytemnestrei, care a răzbunat moartea tatălui ei. Legenda aceasta a dat subiect mai multor tragedii: *Choephorele* de *Eschyle* (c. 460 a. Chr.), *Electra* de *Sophocle* (c. 420. a. Chr.), *Electra* de *Euripide* (413 a. Chr.), de *Baïf* (1537), *Crebillon* (1708).

ELEFTERIE, sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 15 Decembrie. Fiu al unei femei cuvioase a fost de mic crescut în învăţăturile creştineşti şi la 18 ani deveni preot, la 20 episcop în Iliric. Persecutat de împăratul Adrian (117—138) pentru că făcea mulţi prozeliţi, el a fost supus la diferite chinuri, pe cari le-a suferit, a fugit pe un munte pustiu şi acolo a fost prins şi ucis. Atunci a fost omorîtă şi mama lui, Antia.

ELENA ① personaj mitologic. Soţia lui Menelau, regele Spartei, răpită de Paris şi dusă la Troia, a fost cauza războiului troian. ¶ ② soţia împăratului roman Constanţiu Clorus şi mama împăratului Constantin cel Mare. A dus o viaţă virtuoasă şi a crescut pe fiul său după principii severe şi s'a creştinat după vestita lui victorie. A murit în adînci bătrîneţe şi biserica creştină a declarat-o sfîntă. Amintirea ei se prăznueşte la 21 Maiu. ¶ ③ Fiica lui Ştefan cel Mare († 1505), căsătorită cu Ivan fiul ţarului Moscovei. ¶ ④ Soţia lui Petru Rareş. ¶ ⑤ *Elena Doamna* ☛ CUZA ¶ ⑥ *Majestatea Sa Elena* (*1896), mama Voevodului Mihaiu, fiica regelui Constantin al greciei. Este patroana multor instituţii de binefacere.

Majestatea Sa Elena.

ELEUSINA, oraş în Grecia antică (Atica); aci se făceau sărbătorile *misterelor* în templele zeiţelor Ceres şi Proserpina.

ELIADE IOAN P. profesor român. A fost şi revizor şcolar. A publicat cărţi de pedagogie (*Pedagogia*, 1868), cărţi didactice (*Desemn*, 1873; *Aritmetica*, 1879) ş. a.

ELIADE POMPILIU (*1869 †1914), profesor român. Doctor în litere din Paris, a predat cursul de literatură franceză la facultatea de litere din Bucureşti (1901). A publicat mai multe volume de critici literare (*Causeries littéraires*, 1903), studii asupra influenţei franceze în România (*Histoire de l'esprit public en Roumanie*, 1905; *La Roumanie* au XIX siècle, 1914). Ca director al Teatrului Naţional (1908—1911), a dat impuls traducerilor din operele clasice streine şi a publicat o dare de seamă despre stagiunea 1908—1909. A fost membru al Ateneului Român şi membru corespondent al Academiei Române (1912).

ELIADE RĂDULESCU, ☛ HELIADE.

ELIAS JACQUES M. (*1844 †1923), bancher român. A întemeiat, cu doi fraţi ai săi, o casă de bancă în 1877 cu sediul în Bucureşti şi în Viena. S'a ocupat şi de întreprinderi industriale, între altele, fabrica de zahăr de la Sascut. Mai tîrziu a fost între fondatorii *Băncii Generale* din Bucureşti. A lăsat prin testament averea sa (de peste 370 milioane lei) pentru crearea unei fondaţii cu numele de „*Menachem H. Elias*" (tatăl donatorului), ca să se zidească şi să se întreţie un spital, un gimnaziu şi o şcoală profesională; a instituit ca

www.dacoromanica.ro

legatar universal *Academia Română*, iar executor testamentar pe advocatul Em. Pantazi.

ELIOGABAL, împărat roman între 218—222, vestit prin viaţa sa desfrînată şi prin neînchipuita sa cruzime. Fu ucis de soldaţi.

ELIOT GEORGE, numele literar al **MARY-ANNE-i EVANS** (*1819 †1880), romancieră engleză, mult citită în Franţa, contribuind la orientarea spre naturalism.

ELISABETA, sfîntă prăznuită de biserica ortodoxă la 24 April. A trăit din pruncie în viaţa cuvioasă, multă vreme în pustie. A murit după o viaţă lungă închinată suferinţei şi rugăciunii.

ELISABETA (*1533 †1603) regina Angliei între 1558—1603. Persecută pe catolici; învinse pe regele Spaniei Filip II, distrugînd „invincibila armada", fu de o mare cruzime, omorînd nobili, preoţi şi pe Maria Stuart; duse o viaţă destrăbălată, de şi cu pretenţii de a fi respectată.

ELISABETA (*1837 †1898), împărăteasa Austriei, soţia lui Franţ-Iosef, ucisă de un anarhist în Elveţia.

ELISABETA PETROVNA (*1709 †1762), împărăteasa Rusiei, fiica lui Petru cel Mare, domni dela 1741, înlăturînd pe Ivan VI; contribui la întărirea influenţei franceze şi susţinu literele şi artele; purtă războaie cu Suedezii, cîştigînd Finlanda, cu Francezii, cu Prusienii, ocupînd Pomerania.

Elisabeta, Regina României.

ELISABETA REGINA ROMÂNIEI (*1843 †1916), născută Prinţesă de Wied. S'a căsătorit cu Domnitorul Carol în 1869 şi a avut o fiică, Maria (1870), moartă în vîrstă de trei ani. S'a ocupat de literatură, de muzică şi de opere caritabile. A pătruns spiritul poeziilor poporane şi al povestirilor cronicarilor noştri. A încurajat, prin exemplul ei, arta veche românească introducînd obiceiul ca la anumite solemnităţi doamnele din societatea înaltă să poarte costume ţărăneşti şi, pentru perfecţionarea artei broderiei, a întemeiat societatea „Furnica". In timpul războiului pentru independenţă, a fost în fruntea doamnelor române cari au îngrijit pe răniţi în spitale, şi devotamentul ei a impresionat pe soldaţi încît i-au zis „mama răniţilor". A desenat şi a cultivat miniatura, ilustrînd unele poezii, cum e *Concertul în luncă* de Alecsandri şi mai ales un exemplar din *Evanghelie*, în care se văd reflectîndu-se durerile ce a suferit la moartea copilei ei, exemplar scris de mîna ei şi dăruit bisericii de la Curtea-de-Argeş. Incurajată, se zice, de poetul Alecsandri, care devenise amicul devotat al Curţii princiare (mai tîrziu regale), a început să publice sub pseudonimul **CARMEN SYLVA**. Suferindă în ultimii ani ai vieţii, s'a stins în ziua de 21 Octombrie 1916, îndurerată de desfăşurarea marelui războiu. Opera ei literară este foarte bogată. Debutînd în 1881 cu o lucrare în limba germană (*Stürme*) şi în 1882 cu una în limba română (*Puiu*), a publicat poezii lirice, poeme, povestiri, nuvele şi romane, piese de teatru, cugetări, impresii de călătorie, amintiri. Izvoarele de inspiraţie au fost sau legendele din ţara sa natală sau cele din ţara de adopţiune. Operele ei sînt scrise în limba germană, franceză şi română. Intre cele din urmă este interesant de relevat discursul ţinut la inaugurarea palatului Universităţii din Iaşi 1897. Multe din celelalte au fost traduse în româneşte: *Cugetările unei regine*, de I. Crăciun, *Vrăjitoarea* de A. Steuerman, *Poveştile Peleşului*, *Vîrful cu dor*, *Astra* de Ionescu Gion, *Bate la uşă* de Livia Maiorescu, *Robia Peleşului* de Elena Rosetti, *Nuvele* de Ionescu-Gion, *Insurat* de A. Alexandrescu-Dorna, *De prin veacuri*, *Versuri* de A. Toma, *Poeziile unei Regine* de I. I. Deleanu, *Povestea unei Regine* de H. Lecca, *Poezii* de Elena Poenaru, *Ullranda* de A. Steuerman, *Valuri alinate* de G. Coşbuc.

ELISABETA (*1873), regina Belgiei, soţia Regelui Albert I. In timpul războiului mondial, a îndurat toate greutăţile situaţiei prin cari a trecut ţara sa, arătîndu-se plină de devotament pentru ajutarea celor nenorociţi.

ELISABETA (*1894), fostă regină a Greciei. Fiica Regelui Ferdinand I al României şi a Reginei Maria. Căsătorită la 27 Februarie 1921 cu George, diadohul Greciei, care a devenit rege în 1922 şi a părăsit tronul în 1924.

Elisabeta Regina Greciei.

ELISABETA-DOAMNA ① com. rur. jud. Roman, plasa Miron Costin; 2408 loc. După legea 1929, este comună suburbană a oraşului Roman. ¶ ② staţie c. f. linia Medgidia - Babadag între Ester şi Hamangia.

ELISEI, proroc al Ebreilor, prăznuit de biserica ortodoxă la 14 Iunie. A trăit pe la 900 a. Chr. Faptele sale sînt povestite în Vechiul Testament (Cartea Regilor). El a prorocit diferite întîmplări publice şi particulare, a ajutat pe cei nedreptăţiţi şi pe cei săraci şi a făcut chiar minuni.

ELÖPATAK ☛ VÎLCELE.

ELPIDIA, sfîntă prăznuită de biserica ortodoxă la 17 Septembrie. A fost martirizată împreună cu Agapia şi Pistis. (☛ AGAPIA).

ELVEŢIA (**SCHWEIZ**; **SUISSE**; **SVIZZERA**), stat în Europa. Se mărgineşte la N. cu Franţa şi Germania, la E cu Austria şi Italia, la S. cu Italia şi Franţa, la V. cu Franţa. Supr. 41.295 km. p. 3.880.000 loc.

Ţară foarte muntoasă, cuprinde cei mai înalţi munţi din Europa, **Alpii** cu ramurile lor: *Bernezi Penini*, *Lepontieni*, *Glaris*, *Retici;* la V. sînt munţii **Jura** cu diferite ramuri. Lacuri: **Constanţa, Leman, Neuchatel, Celor 4 cantoane, Zurich, Zug, Brienz, Tuhn.** Fluvii şi rîuri: **Ronul**, care izvorăşte din Alpi, străbate lacul Leman si trece în Franţa; **Rinul**, format din două mici ape (anterior şi posterior), străbate lacul Constanţa, formează limita de N. şi apoi trece în Germania, după ce a primit ca afluenţi *Aar*, *Limat;* **Inul** isvorăşte din Alpii Retici şi trece în Austria; **Tessinul** trece în Italia prin lacul Maggiore.

Republică federativă formată din 22 cantoane, cari sînt la rîndul lor tot atîtea republici: **AARGAU, APPENZELL, BASEL, BERNA, FREIBURG, ST. GALL, GENEVA, GLARUS, GRISONS, LUCERNA, NEUCHÂTEL, SCHAFFHAUSEN, SCHWYZ, SOLOTHURN, TESSIN, THURGAU, UNTERVALDEN, URI, VAUD, VALAIS, ZUG, ZÜRICH.** Unele cantoane sînt împărţite în cîte 2 republici mici, aşa că în total sînt 25. Cap. **Berna.** Oraşe pr. **Zürich, Basel, Geneva, Lausanne, Neuchatel, Montreux, Lugano, Vevey, Davos, Locarno, Interlaken, St. Moritz, Zermatt, Schaffhausen.**

Din cauză că pămîntul e puţin productiv, Elveţienii se ocupă cu creşterea vitelor şi cu o sumă de industrii, între cari unele (ceasornicăria, de ex.) sînt vestite. Frumuseţile ţării şi excelenta organizaţie otelieră şi a căilor de comunicaţie atrag în fiecare an, în diferite timpuri ale anului, numeroşi călători cari vin din toate părţile lumii, şi contribuesc la mărirea veniturilor ţării.

Locuitorii sînt deosebiţi după neam şi limbă: Germani 69%, Francezi 21%, Italieni 10%; dar toţi au o conştiinţă naţională specială. Ca religie, sînt în majoritate protestanţi, dar minoritatea însemnată e catolică. Instrucţia e foarte răspîndită. Numărul analfabeţilor este cu totul redus; pentru întreţinerea acestei situaţii, ei au instituit un *examen al recruţilor*, care arată în fiecare an gradul de cultură al tineretului cu învăţătura mărginită la cursul primar şi indică măsurile de luat în fiecare canton.

Inceputul statului elveţian se consideră a fi

www.dacoromanica.ro

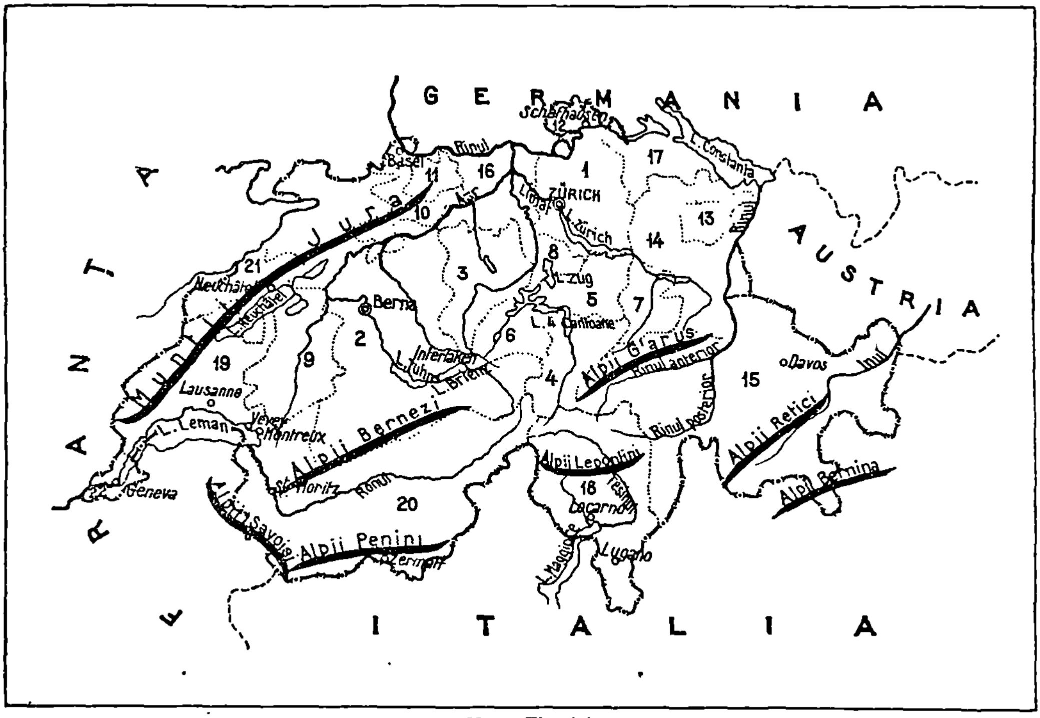

Harta Elveţiei.

1 Zurich
2 Berna (Bern, Berne)
3 Lucerna (Luzern, Lucerne)
4 Uri
5 Schwyz
6 Unterwalden
7 Glarus
8 Zug
9 Fribourg (Freiburg)
10 Solothurn (Soleure)
11 Basel (Bâle)
12 Schafhausen (Schafhouse)
13 Appenzell
14 St. Gall Gallen
15 Grisons (Grigioni, Graubunden)
16 Aargau (Argovie)
17 Thurgau (Turgovie)
18 Tessin (Ticino)
19 Vaud (Waadt)
20 Valais (Wallis)
21 Neuchatel (Neuenburg)
22 Geneva (Genf, Ginevra)

unirea celor 3 cantoane **Schwyz, Uri** şi **Unterwalden** în 1308 în contra pretenţiilor împăratului german Albert I. In jurul acestui nucleu s'au grupat celelalte cantoane: în 1353, 1481, 1501, 1513, 1516, 1798, 1799, 1857. Constituanta actuală datează din 1871, dar s'a revizuit de multe ori.

EMERSON RALPH VALDO (*1803 †1882), filozof şi poet american. Opere mai cunoscute: *Oameni reprezentativi ai omenirii*. Traduceri româneşti: *Destinul, arta, bogăţia supremă* (de V. Constantinescu şi Vl. Streinu).

EMILIA, regiune Italia între Padu, Adriatica şi munţii Apenini, foarte roditoare.

EMILIAN, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 18 Iulie. Imbrăţişînd creştinismul, a dărîmat statuele zeilor dintr'un templu în Durostor (Silistra).

EMILIAN ŞTEFAN (*1819 †1899), fost profesor de geometrie descriptivă la Universitatea din Iaşi.

EMILIUS PAULUS ① consul roman, ucis în lupta de la Canne (216 a. Chr.). ¶ ② general roman (†168 a. Chr.), fiul precedentului şi tatăl lui Scipio Africanus; a învins pe Perseu, regele Macedoniei, la Pidna.

EMIN PAŞA (= **EDUARD SCHNITZER**) (*1840 †1892), medic în armata turcească, bey al provinciilor ecuatoriale ale Egiptului; a călătorit mult prin diferite regiuni ale Africei; a fost apoi în serviciul Germaniei şi a murit ucis de indigeni cu prilejul unei expediţiuni de cercetări. Viaţa lui a fost plină de aventuri extraordinare, cari au avut la timp răsunet în toată Europa şi despre cari a scris şi Stanley, care odată l-a eliberat.

EMINESCU MIHAIL (*1850 †1889), mare poet român. Tatăl lui se numia *Eminovici*, nume pe care l-a purtat şi el în copilărie, dar mai târziu a adoptat forma în *-escu*, aşa cum îl schimbase Iosif Vulcan cu ocazia publicării cîtorva poezii în revista „Familia". Fără să fie bogat, tatăl avea oarecare îndestulare, ocupîndu-se cu agricultura şi cu negoţul, şi dorea să-şi crească copiii cu îngrijire. Erau 10 fraţi şi surori, între cari poetul era al 6-lea. Primii ani ai copilăriei i-a petrecut în oraşul Botoşani şi la moşia Ipoteşti; la vîrsta de 6 ani a fost trimis pentru învăţătură la Cernăuţi. Aci a făcut cursul primar şi o parte din cel liceal, dar nu a urmat clasele cu stăruinţă şi de cîteva ori a fugit din oraş, însoţind trupe de actori români cari venise să dea reprezentaţii în capitala Bucovinei. In acest timp s'a deşteptat şi talentul lui poetic: a scris cîteva poezii publicate în „Familia" şi una la moartea profesorului său Aron Pumnu (1866). Trimis de familie la Viena pentru studii, (1869), a cunoscut pe Slavici şi a trimis poezii la revista „Convorbiri literare" (1870). Venind mai tîrziu în Iaşi, a fost ajutat de Societatea „Junimea" să-şi continue studiile în Berlin şi Iena. In 1874 îl vedem director al Bibliotecii din Iaşi şi în 1875 revizor şcolar. In acest timp a publicat în „Convorbiri" multe poezii. In 1876 a părăsit funcţiunea, a stat cîtva timp ca ziarist în Iaşi (*Curierul de Iaşi*) şi apoi a trecut în Bucureşti redactor la ziarul *Timpul* (1877—1883). In această epocă a publicat cele mai bune poezii ale lui; dar în 1883 a isbucnit prima manifestare a nebuniei lui, care, după mai multe faze de criză şi de îndreptare, i-a fost fatală. A murit la 15 Iunie 1889 în Bucureşti în azilul D-rului Suţu, ucis, se zice, de un tovarăş de suferinţă. La finele anului 1883, T. Maiorescu a publicat pentru prima dată un volum de poezii ale lui care avu mai multe ediţiuni. După moartea lui, V. G. Morţun a dat un volum de versuri şi proză (1890), au apărut curînd *articolele politice* (1891) şi apoi au urmat nume-

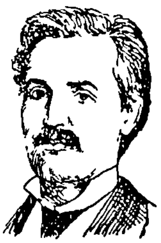

Mihail. Eminescu

www.dacoromanica.ro

roase volume cu opere de ale lui, între cari și postume. De la el avem un basm: *Făt frumos din lacrimă*, o nuvelă: *Sărmanul Dionis* și o formă nedesăvîrșită de roman: *Geniu pustiu*. In desvoltarea talentului său poetic deosebim: primele încercări (1865—1869), epoca de formațiune (1870—75), epoca desăvîrșirii (1876—1883) și epoca decadenței (1884—88). Poeziile cele mai însemnate sînt: *Epigonii*, *Impărat și proletar*, *Strigoii*, *Călin*, *Cele 4 Scrisori*, *Luceafărul*, multe poezii erotice, între cari unele sînt mici capo d'opere, *Glossa*, *Melancolie*, *Mai am un singur dor* și cîteva în formă populară, între cari: *Ce te legeni, codrule.* Au rămas de la el și câteva traduceri. După moartea lui, numeroase edițiuni ale operelor lui s'au publicat, între cari și vol. de poezii ed. *Cărții Românești*.

Numele lui s'a dat unei stațiuni de c. f. pe linia Podul-Iloaei-Hîrlău.

EMKE, Societate culturală maghiară înființată în 1884, avînd de scop maghiarizarea locuitorilor de altă limbă din Transilvania.

EMMANUEL DAVID (*1854), profesor de matematici — teoria funcțiunilor și algebra superioară — la facultatea de științe din București (1882) și la alte școale speciale.

EMMENTHAL, ținut în Elveția (canton. *Berna*) renumit pentru brînzeturi.

EMPEDOCLE (ca. 450 a. Chr.), filozof grec. După el, primele ființe s'au născut prin *întîmplare*, trecînd de la un amestec la organizări individuale printr'o serie de transformări, cari se continuă și după moartea indivizilor; forțele cari conduc acestea sînt: iubirea și discordia.

EMS, oraș în Prusia (Nassau); ape minerale; 7000 loc. Vestit în istorie prin *depeșa de la Ems*. In Iulie 1870, ambasodorul Franței se duse la Ems, unde era regele Prusiei, și-l rugă să nu autorize pe prințul de Hohenzollern a primi tronul Spaniei; regele consimți și, printr'o depeșă, comunică faptul lui Bismark; acesta, voind să provoace războiul, publică depeșa schimbîndu-i înțelesul și atunci Franța se simți obligată a declara războiu.

ENĂCEANU GHENADIE (*1837 †1898), prelat român. A fost profesor la Seminariul „Veniamin Costache" din Iași, apoi la Seminariul „Nifon" în București, arhiereu și profesor la Facultatea de teologie tot de aci, în fine episcop de Rîmnic (1886). S'a ocupat cu istoria bisericească (*Mitropolia Ungro - Vlahiei*, 1880; *Petru Movilă*, 1883; *Episcopia Rîmnicului*, 1889; *Intiiele semințe ale creștinătății în țările române*, 1892), și cu eraldica (*Eraldica veche a Românilor*, 1894) ș. a.

ENCKE IOHAN (*1791 †1865), astronom german. Determină orbita cometei care-i poartă numele; descoperi adevăratele dimensiuni ale planetei Mercur.

ENCICLOPEDIȘTI se numesc savanții și scriitorii fr. cari au colaborat, sub direcția lui Diderot și a lui D'Alembert, la așa numita *Enciclopedie (Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers)* publicată între 1751 și 1772. Cei mai de seamă enciclopediști: Voltaire, Montesquieu, J.J. Rousseau.

ENEA, eroul princip. din „Eneida" lui Virgil. Era fiul lui Anchise și al zeiței Venus. A fugit, după dărîmarea Troiei, cu tatăl său și a rătăcit prin lume pînă cînd a ajuns în Italia, unde a întemeiat un popor, care avea să fie poporul roman.

ENEIDA, poemă epică a lui Virgiliu, inspirată după Odisea (primele 6 cînturi) și Iliada (ultimele 6 cînturi). S'a tradus în toate limbile culte. La noi întreaga poemă s'a tradus de G Coșbuc în versuri exametre și a fost premiată de Academia Română. (Ed. 1-a 1896).

ENESCU FOTIN, om de finanțe român. A fost director al Centralei băncilor populare; ministru de finanțe în 1918 (guv. Averescu, Coandă, Brătianu).

ENESCU GEORGE (*1881), compozitor și muzicant român. Cunoscut în multe țări occidentale, mai ales în Franța, unde dă regulat concerte. Membru onorar al Academiei Române (1916). Opere mai cunoscute: *Poema română*, *Fantazie pastorală*. A scris și multe simfonii și rapsodii.

ENGEL IOAN CHRISTIAN (*1770†1814), istoric ungur. A ocupat în Transilvania funcțiuni administrative și a publicat opere istorice (în limba germană) despre trecutul Ungariei și al țărilor vecine, între cari o *istorie a Ungariei*, 1813, în 5 volume.

ENGELS FREDERIC (*1820†1895), unul din întemeietorii socialismului german (cu Marx), redactă „*Manifestul comunismului*". Alte opere: *Originea familiei, a proprietății și a statului.*

ENGLITERA ☛ **ANGLIA**.

ENICHIOI. com. rur. jud. Ismail, plasa Cișmele, 2700 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cișmele.

ENIGEA, circ. com. jud. Caliacra, cu 10 sate (legea 1929).

ENISALA, com. rur. jud. Tulcea, plasa Babadag; 1258 loc. După legea 1929, sat circ. com. Sarichioi. Lîngă el sînt ruinile unei foste cetăți despre care se zice că era a Genovezilor (☛ frontispiciul literei E).

ENNIUS QUINTUS (*239†169 a. Chr.), poet latin, autor al unei mari epopei (*Annales*) și cîtorva tragedii; dar din toate au rămas numai fragmente.

ENRIC II (*1547†1559), regele Franței. A luptat contra lui Carol Quintu, a susținut protestantismul, luptînd și cu Englezii. După multe peripeții,s'a încheiat pacea de la *Cateau-Cambrèsis* (1558) prin care toate cuceririle Francezilor le sînt recunoscute.

ENRIC III (*1551 †1589), regele Franței de la 1574. Din cauza vieții dezordonate, s'a format o puternică opoziție sub conducerea ducelui de Guise, au urmat lupte civile și regele a fost ucis de un fanatic Jacques Clément.

ENRIC IV (*1553 †1610), regele Franței de la 1589. Protestant, a avut multe lupte pînă să-și cucerească Statul; dar și-a schimbat religia înainte de a intra în Paris (1593). Atunci ar fi zis cuvintele: „Paris vaut bien une messe". După multă silință, după încheierea unor tratate internaționale, restabili autoritatea regală, luă măsurile administrative cele mai potrivite pentru a aduce și liniștea între locuitori, după atîtea războaie civile, și îmbunătățirea stării materiale a maselor. Lui se atribue cuvîntul că ar dori pentru fiecare țăran: să aibă în fiecare Duminică o găină de gătit „mettre chaque dimanche la poule au pot". A fost ucis de Ravaillac.

ENZENBERG CAROL BARON (*1725 †1810), general austriac. A luat parte la războiul de 7 ani cu Prusia; a fost comandantul regimentului 2-lea grănițeresc (1764), mai tîrziu a fost administrator militar al Bucovinei (1778—1786).

EOL, personaj mitologic grec, stăpînul vînturilor.

EOLI sau **EOLIENI**, locuitori din **EOLIA**, prov. a Greciei antice în Asia mică.

EÖTVÖS CAROL (*1842), om politic maghiar. Amic al politicei lui Déak, apoi retras din politică după unirea deakiștilor cu Tisza. A fost mai tîrziu prezidentul partidului independent, dar l-a părăsit, sprijinind pe Vekerle.

EÖTVÖS IOZEF (*1813†1871), scriitor și om politic ungur. A fost unul din conducătorii revoluției din 1848, dar a părăsit țara în timpul luptelor; unul din susținătorii regimului dualist din 1867. A lăsat și opere literare, între cari romane, și scrieri istorice.

EPAMINONDA (* ca. 418 †362 a. Chr.), general și politic grec din Teba, victorios în lupta dela Leuctra, mort în lupta de la Mantinea, apărînd interesele patriei sale în contra Spartei, aliată și cu alte cetăți. După el, Teba decade.

ÉPÉE CHARLES MICHEL ABATELE DE L' (*1712† 1789), filantrop francez, a născocit limbagiul surdo-muților.

EPICTET (sec. I. p. Chr.), filozof grec stoic, fost sclav în Roma; recomandă să primești cu

www.dacoromanica.ro

resemnare tot ce-ţi dă soarta, fără să acuzi pe nimeni.

EPICUR (*ca. 341†270 a. Chr.), filozof grec. Intemeietorul doctrinei care-i poartă numele *(epicureism)*: omul trebue să trăiască în linişte, căutînd plăcerea şi evitînd durerea. Unii din urmaşii lui au înţeles că e vorba numai de plăceri fizice; alţii cer şi pe cele intelectuale.

Epicur.

EPIFANIE (*310†403), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 12 Maiu. Născut în Palestina, a învăţat multe limbi şi a studiat teologia, apoi s'a dus în Egipt ca să trăiască în pustiu; s'a împrietenit cu Sfîntul Ilarion, a combătut arianismul şi în 367 a fost ales episcop al Ciprului.

EPIGONI, nume dat, în povestirile legendare greceşti despre istoria Tebei, fiilor celor 7 comandanţi cari au luptat fără succes contra Tebei, luptători şi ei în acelaşi scop, dar cu izbândă.

EPIGONII, titlul unei poezii a lui M. Eminescu, publicată în 1870.

EPIR, regiune din peninsula balcanică, muntoasă; azi împărţit între Grecia şi Albania. In anticitate a format un stat: regatul Epirului, care a avut războaie cu Romanii.

EPISCOPIA-BIHOR, com. rur. jud. Bihor, plasa Seleuş; 4103 loc. Staţie c. f. pe linia Oradea-Săcueni, aproape de frontieră.

EPISTOLIA LUI HRISTOS sau **LEGENDA DUMINICII**. Căzînd o piatră din cer, au desfăcut-o preoţii şi arhiereii şi au găsit o scrisoare prin care Hristos blestemă pe cei ce nu respectă ziua Duminicii. Cea mai veche redacţie românească e din sec. XVI, publicată de Hasdeu în colecţia „Cuvente den bătrâni".

EPISTOLIA MAICII DOMNULUI, operă din literatura poporană scrisă, foarte răspîndită la noi. Sub titlul acesta se cuprind în cele mai multe ediţiuni trei cărţi deosebite: *Călătoria Maicii Domnului la Iad*, *Visul Maicii Domnului* şi *Epistolia lui Hristos* (☛ aceste 3 articole).

EPITES ☛ **HEPITES**.

EPITROPIA ŞCOALELOR în Moldova, înfiinţată de Alexandru Moruzi în 1803, după stăruinţele mitropolitului Veniamin. Era alcătuită din doi boeri mari sub prezidenţia mitropolitului. S'a desfiinţat pe la 1860.

EPITROPIA SF. SPIRIDON, organizaţie administrativă a spitalelor din Moldova întreţinute din fonduri speciale lăsate de diferiţi donatori în cursul secolelor.

EPOCA, ziar politic al partidului conservator, întemeiat în 1885, condus de *Gr. Păucescu* şi *Barbu St. Delavrancea*. De la 1886 proprietar *N. Filipescu*. Încetat în 1889, a reapărut în 1895 şi continuă.

EPUREANU MANOLACHE COSTACHE (*1824†1880), om politic român. A fost membru al divanului ad-hoc (1857); preşedinte de consiliu în Moldova şi min. de finanţe (1860—61), apoi, după unirea definitivă, a fost preşedintele Constituantei din 1866, preşedinte de consiliu în 1870, ministru de justiţie în guvernele lui Lascar Catargiu (1872—73), dar mai tîrziu părăseşte partidul conservator, intră în aşa numita „coaliţie de la Mazar-Paşa" care răstoarnă guvernul lui Catargiu, şi Epureanu formează ministerul la 27 April 1876, pregătind venirea partidului liberal la conducerea ţării.

Manolache C. Epureanu.

EPURENI, com. rur. jud. Fălciu, plasa Stălineşti; 1078 loc. După legea 1929, sat circ. com. Duda. Staţie c. f. aproape de Zorleni pe linia spre Basarabeasca.

EPUREŞTI, com. rur. jud. Vlaşca, plasa Argeş; 2800 loc. Are în circ. sa 14 sate (legea 1929).

EQUATEUR, provincie în Congo belgian (Africa), cap. Coquilhatville; 1.600.000 locuitori indigeni şi 2100 Europeni.

EQUI, popor din Italia antică în Latium.

ERACLIDE CONSTANTIN (*1819†1875), jurist român. A fost magistrat, ajungînd prim-preşedinte al Curţii de Casaţie, membru în Consiliul de stat, ministru de justiţie (1868) şi profesor la Universitatea din Iaşi.

ERACLIDUL ☛ **IACOB ERACLIDUL**.

ERACLIT (†480 a. Chr.), filozof grec. După concepţia lui, focul era elementul fundamental al vieţii, iar viaţa este schimbarea perpetuă. A lui se consideră afirmarea: nimica nu *este*, totul *devine*. Considera viaţa o nenorocire şi de aceea, poate, legenda spune că s'a retras în pustie şi a murit de foame.

ERA NOUĂ, ziar politic, organ al grupului junimist, Iaşi 1889—1900.

ERASM DESIDERIU (*1467†1536), născut în Olanda, trăi în multe ţări (Franţa, Anglia, Italia, Elveţia), fu dintre cei mai însemnaţi propagandişti pentru reînvierea culturii clasice. Opera mai cunoscută: *Lauda Nebuniei* (1501).

ERATOSTENE (*ca. 276 † ca. 196 a. Chr.), matematic şi filozof gr., chemat în Alexandria pentru conducerea bibliotecii, făcu observaţiuni pentru a determina înclinarea eclipticei pe ecuator.

ERBICEANU CONSTANTIN (*1835†1913), teolog şi istoric român. A fost profesor la seminariul „Veniamin Costache" din Iaşi, apoi profesor de drept bisericesc la facultatea de teologie din Bucureşti (1892) şi decan (1896—1900). Membru al Academiei Române (1899) şi al Ateneului Român. S'a ocupat mai puţin cu partea de doctrină (*Religiunea si stiinţa*, 1885), mai mult cu istoria bisericii româneşti, dînd la lumină studii generale (*Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, 1888) şi biografii de prelaţi şi scriitori (*Veniamin Costache*, 1888; *Neofit Scriban*, 1888; *Naum Rîmniceanul*, 1890; *Filaret Scriban*, 1892). A cercetat amănunţit epoca grecismului şi influenţa ei asupra vieţii culturale româneşti, publicând texte şi studii (*Cronicarii greci cari au scris despre Români*, 1890; *Atanasie Comnen şi cronicul său*, 1900; *Priviri istorice şi literare asupra epocei fanariotice*, 1901; *Bărbaţi culţi greci şi români*, 1905).

ERBICENI, com. rur. jud. Iaşi, plasa Bahluiu; 1374 loc. După legea 1929 sat circ. com. Podul Iloaei. Staţie c. f. între Podul-Iloaei şi Hîrlău.

ERCUL (—**ERCULE**) ☛ **HERCULE**.

ERDEC-BURNU, com. rur. jud. Ismail, plasa Ialpug; 3626 loc. După legea 1929, sat circ. com. Taş-Bunar.

ERDELI (sau **ERDELIOTUL**) **LADISLAU**, profesor de filozofie în colegiul Sf. Sava, în acelaşi timp cu G. Lazăr şi mai tîrziu.

ERDELY VASILE (*1794†1862), episcop român unit al Oradei. A studiat în Timişoara, Oradea, Pesta şi Viena. Preot în 1820, canonic în 1835 şi rector al Seminarului din Oradea, a fost numit episcop în 1842 şi instalat în 1843. A lucrat pentru progresul şcoalelor. Impăratul l-a făcut baron în 1858.

ERECHTEION ☛ **ACROPOLE**.

EREMITUL, com. rur. jud. Mureş, reşedinţă, plasa Eremitul; 2192 loc.

ERFURT, oraş Germania (Prusia, Turingia) pe rîul Gera; 133770 loc. Aci s'a întîlnit împăratul Alexandru al Rusiei cu Napoleon (1808).

ERICSSON IOAN (*1803†1889), inginer suedez. A trăit mai mult timp în Anglia şi în Statele-Unite, lucrînd la diferitele lui invenţiuni, cari îi asigurară un renume universal. Intre acestea sînt diferite vase mai ales de război: *monitorul* (ca. 1854), *torpilorul rapid* (destroyer), ş. a.

ERIE [iri], lac între Statele Unite şi Canada, ca. 25.000 km. p. Pe litoral oraşele Buffalo, Toledo, Cleveland.

www.dacoromanica.ro

ERITREA (**ERYTHREA**), regiune din Africa pe malul mării Roşii, în posesiunea Italiei.

ERMIE, sf. martir (pe timpul împăratului Antonin), prăznuit de biserica ortodoxă la 31 Mai. A fost ostaş şi trecînd la creştinism, superiorii săi l-au supus la groaznice chinuri: scoaterea dinţilor, aruncarea în cuptor încălzit, scoaterea ochilor, etc.

ERMIL, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 13 Ianuarie, a trăit pe vremea împăratului Liciniu, a suferit grele chinuri, în timpul cărora îndemna pe amicul său Stratonic să nu se descurajeze. S'au aruncat amîndoi 'n Dunăre şi acolo au pierit.

ERMOCLIA, com. rur. jud. Tighina, plasa Căuşani; 2520 loc. După legea 1929, sat circ. com. Căuşani.

ERMOGEN, martir prăznuit de biserica ortodoxă la 10 Decembrie. Fiind pus de împăratul Maximian să chinuiască pe sf. Mina, care nu se lepăda de credinţa sa, a crezut şi el în Hristos. A fost atunci tăiat cu cuţitele.

ERMOLAU, martir prăznuit de biserica ortodoxă la 26 Iulie. Era preot în Nicomidia, scăpase cu alţi doi din masacrul celor 20.000 arşi de Maximian. Descoperit făcînd propagandă, a fost decapitat.

ERNEIUL MARE, staţie c. f. jud. Mureş, între Tîrgul Mureş şi Reghin.

EROD ☛ **IROD**.

ERODIADA ☛ **IRODIADA**.

ERODOT (**HERODOT**) (†ca. 425 a. Chr.), istoric grec. A călătorit mult şi a scris despre ţările pe cari le-a vizitat. Opera lui e împărţită în 9 cărţi, după numele celor 9 muze. Grecii, plini de admiraţie, l-au numit *părintele istoriei*. Cartea IV-a se ocupă de Schiţi şi de ţările locuite de ei, cum şi de ţinuturile viitoarei Dacii; de aceea este un izvor important pentru începuturile istoriei noastre. Din opera aceasta au tradus: Al. Suţu Cartea IV, publ. 1879; Dim. I. Ghica, 4 volume, tip. 1894, 1915. P. M. Georgescu a dat o traducere prescurtată în 1893. N. Iorga a publicat în 1909 o traducere făcută de Eustratie Logofătul în 1645.

ERYTHREA ☛ **ERITREA**.

ERZERUM, oraş în Armenia (Turcia Asiatică); 39.000 loc., multe industrii.

ESARCU CONSTANTIN (*1836 †1898), medic şi diplomat român. După studii la Paris, a fost numit profesor la facultatea de medicină din Bucureşti (1864), dar a demisionat pentru a îmbrăţişa cariera diplomatică. A reprezentat ţara la Atena şi la Roma; a fost şi ministru de externe în 1891. Cunoscut este însă, cu deosebire, prin activitatea sa ca propagator de cultură şi prin rolul ce a avut la înfiinţarea şi desvoltarea **ATENEULUI ROMÂN** (☛ acest cuvînt); mai ales a lucrat el pentru adunarea fondurilor cu cari s'a ridicat palatul acestei instituţiuni. A publicat cîteva conferinţe cu subiecte din ştiinţele naturale *Arta de a domestici animalele*, 1866; o colecţiune de documente *din Arhivele Italiei* şi comentarii asupra lor 1873, 1874, 1878; mai multe discursuri de deschidere a seriilor de conferinţe la Ateneu (1868, 1878, 1883, 1884, 1886, 1889).

Esarcu Constantin.

ESAU ☛ **ISAV**.

ESCHILE ☛ **ESHIL**.

ESCHINE ☛ **ESHINE**.

ESCHIMOŞI, locuitori din ţinuturile îngheţate ale Americei **Groenland, Labrador**, insule din Golf. **Hudson**). Cu înfăţişarea de Mongoli, trăesc în bordeie făcute în zăpadă întărită, se hrănesc cu pescuitul, n'au organizaţie de stat, ci numai de familie.

Eschimos.

ESCULAP, mitol. greco-romană, era zeul medicinei.

ESCORIAL (**ESCURIAL**) se numeşte castelul zidit de Filip II în satul cu acelaşi nume din Spania: e o mănăstire, o bibliotecă, un colegiu, etc.

Esculap.

ESHIL sau **ESCHILE** sau **AESCHIL** (* ca. 525 †456 a. Chr.), poet grec atenian, unul din cei trei tragici greci; luă parte la luptele pentru apărarea patriei. Op. pr. *Cei şapte contra Tebei*. *Prometeu în lanţuri* (trad. I. Foti. 1924), *Orestia*, trilogie compusă din *Agamemnon*, *Choeforele* şi *Eumenidele*.

ESHINE (*ca. 389 †314 a. Chr.), mare orator gr. atenian, rivalul lui Demostene. Intîiu adversar al lui Filip, regele Macedoniei, deveni partizanul lui.

ESIOD sau **HESIOD** (sec. VIII sau IX a. Chr.) poet grec, autor al unei poeme despre muncă *(Lucruri şi zile)*, care a servit lui Virgil la compunerea Georgicelor, şi al altei poeme didactice: *Teogonia*.

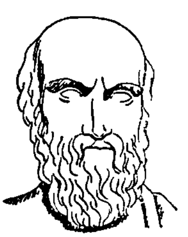

Eshil.

ESOP (**AESOPUS**, popular **ISOP**) (sec. VII-VI a. Chr.), fabulist grec. Intîmplările vieţii lui mai mult legendare s'au răspîndit în literatura poporană a multor popoare, uneori împreună cu fabulele, alteori separate. La noi cel mai vechiu manuscris cu *Viaţa şi pildele lui* e de la finele sec. XVII. In sec. XVIII se găsesc mai multe. Tipăritura cea mai veche e din 1812, care a servit de bază ediţiilor ulterioare destul de numeroase.

ESPERANTO, limbă internaţională, întocmită (1887) de d-rul rus Zamenhof. La noi întrebuinţarea acestei limbi s'a început mai stăruitor pe la 1907, formîndu-se un comitet prezidat de dr. *G. Robin*. In 1908 dr. *S. Kimel* a tipărit un curs pentru studiul ei şi a ţinut lecţiuni publice.

ESSEN, oraş în Germania (Prusia renană); 100.000 loc. Aci sînt vestitele fabrici de arme, tunuri, etc. întemeiate de Krupp.

ESTAUNIÉ EDOUARD (*1862), romancier francez, membru al Academiei Franceze (1923).

ESTELNIC, circ. com. jud. Trei-Scaune, cu 4 sate (legea 1929).

ESTER, staţie c. f. pe linia Medjidia-Babadag Dobrogea veche).

ESTERA, pers. biblic. Această tînără Evreică, devenită soţia regelui Persiei Asuerus, scapă de moarte pe unchiul său şi de persecuţii poporul său. Amintirea succesului ei se serbează de Evrei prin sărbătoarea *Purim*. Din povestirea aceasta şi-a luat subiectul Racine pentru tragedia *Esther*.

ESTIENNE HENRI (**HENRICUS STEPHANUS**) (*ca.1531 †1598), tipograf şi erudit fr.: publică: *Thesaurus graecae linguae* (Tezaurul limbii greceşti).

ESTIOTIS CONSTANTIN, medic grec stabilit în Bucureşti. Doctor de la Paris din 1827. In 1837 era medic şef al oraşului şi medic în comitetul carantinelor.

ESTONIA (**EESTI WABARIIK**, fr. **ESTONIE**, germ. **ESTLAND**), stat în Europa. Se mărgineşte la N. cu Golful Finlandei, la E. cu Rusia, la S. cu Rusia şi Lettonia, la V. cu Golful Riga. Suprafaţa 45.221 km. p.; 1.107.000 locuitori. De Estonia ţin şi insulele din faţa Golfului Riga, între cari mai mari sînt: **Dagoe** şi **Oesel**.

Ţara este puţin muntoasă, are cîteva ridicături în partea de NE. Cîteva fluvii scurte o udă: **Pernau** (Pernava) se varsă în golful Riga într'un golf mic cu acelaşi nume; **Narova** (Narva) duce apele lacului **Peipus** în golful Finlandei. Acest lac aşezat la E. la hotarul din spre Rusia, aparţine

www.dacoromanica.ro

pe jumătate celor două state; el primeşte apele mai multor riuri şi este în legătură cu al doilea lac aşezat în mijlocul ţării. Estonia are importante producţiuni agricole: cartofi, ovăz, secară; are

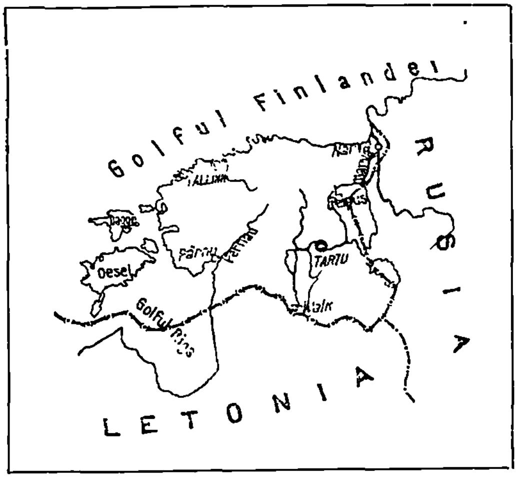

Harta Estoniei.

păduri mari şi industrii numeroase: construcţii navale, distilerii de alcool (monopol de stat), ş. a.

Cap: **Tallinn** (fost *Reval*) pe malul Golfului Finlandei, 122.000 loc.; **Tartu** (fost *Dorpat*) 50.000 loc. cu o veche universitate; **Narva**, 27.000 loc.; **Pärnu** 18.000 loc.; **Walk** (*Valga*) 9500 loc.

Estonia a fost provincie a Rusiei, s'a declarat independentă la 24 Februarie 1818 şi a fost recunoscută de conferinţa din Paris 1921.

ESTRAMADURA (**ESTREMADURO**), provincie Spania între Portugalia şi Andaluzia. Cap. **Badajoz.**

ESZTERGOM ☛ **STRIGONIU.**

ESZTERHAZY PAUL ANTON (*1786†1866), diplomat ungur. Amic al Hasburgilor, deşi a fost ministru în guvernul revoluţionar din 1848, n'a rămas cînd a văzut că trebue să se înceapă luptele. Mai tîrziu a fost reprezentant al Austriei la încoronarea ţarului Alexandru II.

ETERIA (cuv. grec. = societate), societate secretă a Grecilor pentru a se libera de jugul turcesc. Prima ei formă, aceea din Bucureşti pe la 1780 înfiinţată de *Rigas*, un Român macedonean grecizat. De atunci pornesc toate pregătirile pentru mişcarea din 1821. A doua formă este cea din Rusia (Odesa), întemeiată de *Nicolae Scufos*. care dobîndeşte prezidenţa lui *Alexandru Ipsilanti* (☛ acest cuvînt şi este izvorul mişcării din 1821, pornită din Rusia sub conducerea acestui Ipsilanti. Această mişcare trece din Moldova în Muntenia, întîlneşte împotrivirea Turcilor: oştile greceşti sînt învinse la Drăgăşani (Muntenia) şi la Sculeni (Moldova). Eteria se întîlneşte şi cu mişcarea lui Tudor Vladimirescu (☛ acest cuv. .

ETIOPIA (**ETHIOPIA**), regiune în Africa pe ţărmul Mării Roşii pînă în Nil, la S. de Nubia.

ETNA, vulcan în Sicilia, supr. 1200 km. p., înalt. 3313. Ultima erupţiune în 1892.

ÉTOILE ROUMAINE, ziar politic, apărut în Bucureşti între 1885—1888 sub direcţia lui *Alexandru Djuvara.*

ETRURIA. regiune din Italia antică între Tibru şi Marea Tireniană. Corespunde cu provinc. *Toscana. Sub acelaşi nume* Napoleon I creă un regat (1801) în folosul lui Ludovic, fiul ducelui de Parma, încorporat apoi la imperiul francez, apoi despărţit sub numele de **Marele ducat de Toscana** (1809) pentru prinţesa Elisa, sora lui Napoleon.

ETRUSCI, locuitori din Etruria. De la ei au rămas multe lucrări de artă.

ETULEA, com. rur. lîngă lacul Cahul staţie c. f. jud. Ismail linia Galaţi-Basarabeasca.

ETYMOLOGICUM MAGNUM ROMANIAE, titlu dat de Regele Carol I dicţionarului lucrat de *B. P. Haşdeu*, după însărcinarea Academiei Romîne Tom. I (a-amurt) 1887. Tom. II (amuş-au). Tom. III. (b-bărbat) 1893. Tom. IV (Introducere) 1898.

EUCLIDE †ca. 285 a. Chr.), matematic grec, cunoscut prin cercetările asupra geometriei.

EUCLIDE SOCRATICUL (*ca. 450†380 a. Chr.), filozof grec. întemeietorul şcoalei din *Megara*. Vestit ca dialectician, punea cel mai mare temeiu pe raţionamentul prin *analogie.*

EUDOXIA (*ca. 401 †460 , soţia împăratului bizantin Teodosiu II. Femeie învăţată, s'a creştinat, primind botezul dela Pulheria, sora lui Teodosiu, cu care s'a căsătorit în 421. In 444 a părăsit capitala şi s'a retras în Ierusalim, unde a rămas pînă la finele vieţii, compunînd poeme.

EUFIMIA, martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 11 Iulie. A trăit pe la 307. Renunţînd la plăcerile lumeşti, mărturisea credinţa şi ducea viaţă pioasă. Arestată, a fost supusă la torturi mari şi apoi a fost arsă pe rug. S'a ridicat o biserică în onoarea ei în Calcedon. Moaştele ei au fost la Sf. Sofia din Constantinopol, apoi duse într'un orăşel aproape de Constantinopol ca să fie scăpate de a fi aruncate în mare. O parte din aceste moaşte se află la biserica Sorbonei din Paris.

EUFRAT fluviu în Asia mică, izvorăşte în Armenia şi se varsă în golful Persic; lung. 2165 km.

EUFROSINA, cuvioasă, prăznuită de biserica ortodoxă la 25 Septembrie .A trăit pe la anul 400. Fugind de lume, s'a ascuns într'o mănăstire de călugări şi a trăit acolo fără a fi descoperită în vreme de 34 de ani. muncind muncile cele mai grele. Adevărul l-a spus numai în ziua cînd tatăl ei a venit la mănăstirea aceea şi atunci a şi murit.

EUGENIA, martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 24 Decembrie. Născută în Roma din părinţi bogaţi, s'a făcut creştină şi s'a închis într'o mănăstire de călugări. A trăit nedescoperită, a fost aleasă egumen şi a condus cu vrednicie comunitatea pînă cînd s'a pornit contra ei şi contra cîtorva călugări o gravă acuzaţie. Tribunalul care avea s'o judece era prezidat de însuşi tatăl ei. Cu ocazia acelui proces s'a descoperit adevărul, tatăl ei s'a botezat şi el, dar ea a fost martirizată şi i s'a tăiat capul.

EUGENIA, împărăteasa Franţei (*1826†1920), soţia lui Napoleon III.

EUGENIU IV (*1383†1447), papă al Romei între anii 1431—1447; la conciliul de la Florenţa (1434) a voit să unească cele două biserici creştine, dar n'a reuşit; a îndemnat pe principii creştini să facă expediţia de la Varna (1444).

EUGENIU DE SAVOIA (*1663†1736), mare general în serviciul Austriei, luptă contra Turcilor contra Francezilor şi Bavarezilor, contra Ungurilor, etc. în genere cu mari succese.

EUKEN RUDOLF (*1846†1919), scriitor german. Premiul Nobel în 1908 sau 1909. În romîneşte s'a tradus: *Inţelesul si preţul vieţii pentru oamenii din ziua de azi* (de Damian Ionescu, 1916).

EULAMPIA şi **EULAMPIE**, martiri, prăznuiţi de biserica ortodoxă la 10 Octombrie. Au trăit pe timpul lui Maximian în Nicomidia, vieţuind ascunşi în munte cu mai mulţi creştini, dar, mergînd el odată la oraş să cumpere pîine, a fost descoperit şi, fiindcă a necinstit statua lui Ares, a fost martirizat împreună cu sora lui şi cu prilejul acela s'au declarat convertiţi două sute de bărbaţi, cărora li s'a tăiat capul.

EULER LEONHARD, (*1707†1783), filozof şi matem. elveţian, profesor la Petersburg, la Berlin; publică numeroase studii, chiar după ce rămase orb (ca. 1766): filozofie, chimie, astronomie, algebră, fizică, aritmetică, calcul integral şi diferenţial.

EUMENIDELE, ziar satiric în versuri apărut în Bucureşti în 1866 sub redacţia lui *Dimitrie Bolintineanu.*

www.dacoromanica.ro

EUMENIE, sînt prăznuit de biserica ortodoxă la 18 Septembrie. A fost episcop al Gortinei (Creta). Mergînd la Roma, a făcut mare impresie cu învăţăturile lui. A murit în Tebaida (Egipt), unde se dusese ca să mîngîie pe oameni în vremea unei mari secete.

EUPLU, sînt prăznuit de biserica ortodoxă la 11 August. A trăit pe timpul împăratului Diocleţian. Era diacon în oraşul Catania (Sicilia). A fost pus la chinuri: spînzurat, i s'a sfîşiat corpul cu greble de fier, apoi a fost pus în temniţă, i s'au înţepat urechile cu fiare arse şi i s'a tăiat capul.

EUPSIHIE, martir, prăzn. de bis. ortodoxă la 9 April. A trăit în timpul lui Iulian Apostatul. Acesta, aflînd că oraşul Cesarea este creştin, a dat ordin să reconstruiască templele, dar cei mai mulţi locuitori nu s'au supus. De aceea au fost chinuiţi, între cari şi Eupsihie, bărbat distins.

EURIPIDE (*480† ca. 405 a. Chr.), poet tragic grec. Din cele 92 de piese ce ar fi scris, ne-au rămas 19. Mai cunoscute: *Hecuba* (trad. de N. Bănescu, 1905, de E. Dinescu, f. a.), *Medeea*, *Electra*, *Iphigenia în Taurida* (trad. P. Dulfu 1880 şi alte ediţii), *Iphigenia în Aulida* (trad. N. Bănescu, 1905, P. Dulfu, 1903), *Alcesta* (trad. M. Iorgulescu, 1916, Bezdechi, 1925), *Bacantele* (trad. Bezdechi, 1925), *Ciclopul* (trad. Bezdechi, 1925).

EUROPA, continent, suprf. 9.913.400 km. p.; 460.000000. loc.; cît un sfert din Asia şi cît o treime din Africa. Legată de Asia prin tot teritoriul ocupat de şirul munţilor Urali şi Caucaz, se desparte de Africa prin Marea Mediterană. Se mărgineşte la E. cu Asia (M-ţii Urali, Marea Caspică, Munţii Caucaz, Marea Neagră), la S. cu Marea Mediterană, la N. cu Oceanul Ingheţat, la V. cu Oceanul Atlantic. E aşezată aproape întreagă în zona temperată, are multe mări interioare în legătură cu exteriorul şi numeroase golfuri mari şi mici. Din Oceanul Ingheţat se formează *Marea Albă* cu 3 golfuri mari; în legătură cu Oceanul Atlantic e *Marea Nordului*, legată şi ea, prin strîmtorile *Scagerrac* şi *Kattegat*, de *Marea Baltică*, aceasta formînd şi ea golfurile *Botnic*, *Finlandic* şi *Riga*; apoi *Canalul la Manche* (Marea Mînecei) care comunică cu M. Nordului prin strîmtoarea *Calais*, marele golf al *Gasconiei;* din Marea Mediterană se formează Marea *Tireniană*, *Adriatică*, *Ionică*, *Egee*, apoi Marea de *Marmara*, *Marea Neagră* şi *Marea de Azov*, acestea trei corespunzînd între ele prin strîmtorile *Dardanele*, *Bosfor* şi *Kerci*.

Europa are mai multe peninsule mari: **Canin** şi **Cola** la Oceanul Ingheţat, **Scandinavică** la Oceanul Atlantic (începînd de la Oc. Ingheţat), **Iutland** între M. Nordului şi M. Baltică, **Iberică** între Oc. Atlantic şi M. Mediterană, **Italică** în Marea Mediterană, **Balcanică** între M. Adriatică, Ionică şi Egee, **Crimea** între M. Neagră şi M. de Azov.

Capuri: **Nord** la N. Norvegiei, **Finister** şi **Sf. Vincenţiu** la V. penins. Iberice, **Palos, Nao, Spartivento, Matapan** la S. în pen. Iberică, în Sardinia, în Grecia.

Insule: **Islanda**, izolată la NV.; insulele **Britanice**, compuse din 2 mari (**Anglia** cu **Scoţia; Irlanda**) şi din mai multe grupe de insule mici (**Feroe, Şetlande, Orcade, Hebride**, etc.); în Marea Baltică: **Aland, Dago, Oesel, Gotland, Oland, Seeland, Fionia**; în M. Mediterană: **Baleare, Corsica, Sardinia, Sicilia, Creta, Rodos, Cipru, Cefalonia**, apoi grupele **Sporade, Ciclade.**

Munţi: În peninsula Scandinavică: *Alpii Scandinavici*, cari despart Suedia de Norvegia; în insulele Britanice e muntoasă mai ales partea de S. a Irlandei, iar în Scoţia sînt M. *Grampian*, *Şeviot*, în Anglia m. *Penini*; în peninsula iberică sînt munţii *Pirenei*, cari o despart de Franţa, şi o serie de şiruri aproape paralele: *Cantabrici*, *Iberici*, *Siera Guadarama*, *Siera Morena* şi *Siera Nevada*; în pen. Italică şirul m. *Apenini* o străbat pe la mijloc în tot lungul ei; în Franţa sînt m. *Ceveni*, iar între Franţa, Italia, Elveţia, Germania se întind m. *Jura* şi *Vosgi*; în Elveţia şi în N. Italiei sînt m. *Alpi*, cu numeroase ramificaţiuni spre N. în Germania şi cu legături cu *Alpii Dinarici*, cari merg dealungul Adriaticei şi se continuă cu m. *Pindului* şi cu diferiţii munţi din Grecia. În centrul Europei sînt m. cari înconjură podişul *Boemiei* ca un *cadrilater* şi se leagă cu *Carpaţii*, cari închid podişul Transilvaniei şi se continuă peste Dunăre cu munţii *Balcani*. De la R. Carpaţilor pînă la hotarele continentului este şes întins închis la E. de m. *Urali* şi la S. de munţii *Caucaz*.

Fluviile formează următoarele *basinuri*: 1. B. **Oceanului Ingheţat**: *Peciora*, *Mezen*, *Dvina septentrională*, *Onega*; 2. B. **Mării Baltice**: *Tornea*, *Neva*, *Dvina occidentală*, *Niemen*, *Vistula*, *Oder*. 3. B. **continental al Mării Nordului**: *Elba*, *Veser*, *Ems*, *Meuse*, *Rinul*. 4. B. **britanic al M. Nordului**: *Trent*, *Humber*, *Tamisa*. 5. B. **britanic al Oceanului Atlantic**: *Severn* şi *Mersey*. 6. B. **continental al Oc. Atlantic**: *Sena* (se varsă în M. Mînecei), *Loire*, *Gironde* format din Garrone şi Dordogne (se varsă în golful Gasconiei), *Minho*, *Duero*, *Tago*, *Guadiana*, *Guadalquivir*. 7. B. **Mări Mediterane**: *Ebro* (în g. Valencia), *Ronul* (în g. Lyon), *Arno*, *Tibru* (în M. Tireniană), *Po* şi *Adige* (în M. Adriatică), *Drinul* (tot în Adriatica), *Vardarul*, *Struma*, *Mariţa* (în M. Egee). 8. B. **Mării Negre**: *Dunărea*, *Nistrul*, *Bug*, *Nipru*, *Don*. 9. B. **M. Caspice**: *Volga* şi *Ural*.

Lacuri: *Onega* (Rusia), *Ladoga* (Finlanda şi Rusia), *Peipus* (Estonia şi Rusia), *Vener*, *Vetter* şi *Moelar* (Suedia), *Sinoe* şi *Smeica* (România), *Balaton* (Ungaria), *Leman* sau *Geneva*, *Constanţa*, *Neuchâtel*, lacul *celor 4 cantoane* (Elveţia), *Magiore*, *Garda*, *Como* (Italia), *Scutari* şi *Ohrida* (Iugoslavia).

Clima: În genere e *temperată*. Partea de V are variaţiuni mai mici de temperatură (iarna e mai puţin frig şi vara mai puţin cald), partea de E. variaţiuni mai mari (iarna friguroasă şi prelungită, vara extrem de călduroasă): pe cînd în Irlanda diferenţa e de circa 10°, în Urali de ca. 36°. Se pot deosebi 4 regiuni climaterice: 1. *oceanică*, apusul Europei pînă pe la mijlocul Germaniei; 2. *continentală*, în Răsăritul Europei; 3. *polară*, pe ţărmul Oc. Ingheţat; 4. *mediteraneană*, părţile aşezate aproape de mare.

Flora şi fauna variază după regiunile climaterice: în S. sînt portocali, lămîi şi chiar curmali, în N. sînt păduri siberiene şi o regiune de tundre (în Rusia); în S. trăesc chiar maimuţe, iar în N. se găsesc urşi albi şi reni.

Marea majoritate a locuitorilor Europei ţin de rasa *albă* şi vorbesc limbi *indo-europene*, grupîndu-se în mai multe familii: *romanică* (Francezi, Spanioli, Portughezi, Italieni, Români, Ladini), *germanică* (Germani, Olandezi, Danezi, Suedezi, Norvegieni, Englezi), *slavă* (de Răsărit: Ruşi; de mijoc: Poloni, Cehi, Slovaci; de Sud: Sîrbi, Bulgari, Croaţi, Sloveni), *greacă* (Grecii), *albaneză* (Albanezii), *celtică* (Bretonii). *Bascii* vorbesc o limbă aparte. *Evreii* sînt *semiţi*. *Ţiganii* au venit din N. Indiei. Mai puţine neamuri aparţin rasei *galbene*: *Finezii*, *Estonii*, *Ungurii*, *Samoiezii*, *Laponii*, *Tătarii*, *Calmucii* şi *Turcii*.

Statele Europei: în **Apus**: *Franţa*, *Belgia*, *Olanda*, *Anglia*, *Luxemburg*, *Elveţia*; în **Centru**: *Germania*; în **Centru şi Răsărit**: *Austria*, *Cehoslovacia*, *Ungaria*, *România*, *Polonia*, *Iugoslavia*, *Bulgaria*, *Rusia*; în **Sud**: *Spania*, *Andorra*, *Portugalia*, *Monaco*, *Italia*, *San Marino*, *Albania*, *Grecia*, *Turcia*; în **Nord**: *Danemarca*, *Norvegia*, *Suedia*, *Lituania*, *Letonia*, *Estonia*, *Finlanda*.

Trecutul Europei formează cea mai mare parte a istoriei universale. Viaţa istorică a început de sigur în alte continente, dar aci s'a desvoltat cu mai multă putere. Cele mai vechi indicaţiuni asupra popoarelor europene sînt de prin sec. IX a. Chr. Începuturile vieţii istorice a lor s'a produs în jurul Mediteranei. Nu ştim cari au fost primii locuitori ai Europei; legătura teritorială a ei cu Asia explică posibilitatea ca ei să fi venit de acolo. Sigur este că pe vremea cînd Fenicienii şi-au aşezat coloniile lor pe ţărmurile Mediteranei, locuitorii Europei erau încă sălbatici. Întîiu s'au civilizat Grecii, cari erau mai apropiaţi de Egipt şi de Asia Occidentală. Ei au trecut civilizaţia şi în

www.dacoromanica.ro

EUROPA

www.dacoromanica.ro

Italia stabilind colonii în sudul acestei peninsule; dar peste cîteva secole puterea romană se desvoltă și afară din Italia, ocupă Sudul Europei, apoi centrul ei, se întinde pînă în Nord, după ce devenise stăpînă pe multe teritorii din Africa și Asia. Mediterana devine un *lac roman*. Acest imens imperiu se păstrează întreg pînă în anul 395, cînd se desface în două: imp. de Apus și imp. de Răsărit, avînd centru Roma și Bizanțiul. Năvălirile barbare, cari încep în sec. III, aduc, pe lîngă mari turburări în toată Europa, și căderea imperiului roman de Apus în 476. Cu aceste evenimente se începe epoca pe care au numit-o mai tîrziu *evul mediu* și căreia i s'a dat ca sfîrșit, după unii, căderea Constantinopolei sub Turci (1453), după alții, descoperirea Americei (1492). În acest timp s'au produs, mai ales în Apusul Europei, prefaceri mari: religia, moravurile, artele, ordinea politică și socială s'au schimbat; noțiunea *imperiului* politic s'a înlocuit cu aceea a *imperiului religios* (avînd drept centru Roma), care a încurajat fărâmițirea puterii politice în formele regimului feudal. Imperiul numit *roman de Occident*, al lui Carol cel Mare, a fost o întoarcere efemeră la concepțiunea politică a anticității romane și, după moartea lui, procesul de descompunere a continuat în Europa. Cu epoca numită *modernă* se începe din contra, o mișcare de concentrare, adică puterea feudalității scade pentru a se ridica puterea monarhiilor; dar monarhii, dorind să-și întindă stăpînirea cît mai mult, dau naștere la numeroase războaie, și, după un moment de echilibru stabilit prin pacea de la Westfalia (1648), neînțelegerile și rivalitățile continuă. Această epocă, în care se produc marile evenimente de natură culturală, zise *renaștere* și *reformă*, se termină prin *revoluțiunea franceză*. Epoca numită *contemporană* începe cu o culminațiune a puterii Franței, reprezentantă a spiritului nou — lupta libertății contra despotismului — urmată de restaurațiune, care, după congresul din Viena (1815) trebuia să reprezinte echilibrul deplin. Dacă revoluția franceză din 1830 nu găsește ecou în Europa, în schimb cea din 1848 are răsunet peste tot. O nouă ordine de lucruri se stabilește după aceasta și, măcar că — în Franța — se termină cu intronarea unui nou imperiu puternic cu influență europeană, totuși în timpul și cu ocazia acestor frămîntări se naște și se răspîndește *principiul naționalităților*, grație căruia se realizează unitatea Italiei, unirea principatelor și apropierea între statele germane. Acestea din urmă nu-și îndeplinesc însă unitatea decît în urma unui războiu (1870—71) care adaogă o nedreptate nouă la altele mai vechi în întocmirea politică a Europei. Dorința de pace și de stabilitate îndeamnă pe conducătorii statelor să se grupeze în așa fel ca să se mențină echilibrul. Alianța Germaniei cu Austria, mai tîrziu și cu Italia, își găsește contrapondere în antanta între Anglia și Franța la care se alipește mai tîrziu și Rusia. În intervalul de 44 de ani următori războiului franco-prusian se menține starea de pace — așa numită *pace armată* — între marile puteri, deși avem de înregistrat războiul din 1877—78, din care a rezultat independența României, a Serbiei, a Muntenegrului și creațiunea statului Bulgariei, și războiul balcanic, după care stăpînirea turcească e aproape de tot redusă în Europa; dar în ziua de 28 Iunie 1914 se produce atentatul de la Serajevo, care deslănțuește *războiul mondial*. Început în 1914 prin declarația de războiu a Austriei contra Serbiei, atrage Germania, apoi Rusia, Franța, Belgia, Anglia, Turcia, Japonia. Italia, Bulgaria, Portugalia, România, Statele-Unite și se termină în 1918. Tratatele de pace încheiate în 1919—1920, aduc în Europa o nouă așezare a statelor bazată pe principiul naționalităților și al autodeterminării.

EUSEBIE, († ca. 380), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 22 Iunie. A fost ales episcop de Samosata (Comagena) în anul 361. A combătut pe Arieni și a ajutat pe Meletie să devie patriarh al Antiohiei. A rezistat cu curaj amenințărilor ce i s'au făcut, a reușit să așeze în cele mai multe scaune episcopale din Siria și Palestina ierarhi credincioși ortodoxiei. Silit să se exileze în Tracia, a stat acolo mulți ani pînă în 379, cînd i s'a permis a se întoarce. Făcu multe călătorii de propagandă și în cursul uneia din ele a fost ucis de o femeie eretică.

EUSEBIU (* ca. 264 †ca. 340), istoric grec, scriitor eclesiastic, episcop al Cesareei; sprijini pe Arieni. Op. pr. *Istoria eclesiastică*, *Apologia lui Origen*.

EUSIGNIE, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 5 August. A fost soldat în timp de 60 de ani. S'a creștinat și a făcut propagandă, de aceea Iulian Apostatul a ordonat să-i tae capul.

EUSTATIEVICI ☛ EVSTATIEVICI.

EUSTAȚIU († ca. 130), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 20 Septembrie. A trăit la Roma pe timpul împăratului Adrian și a suferit martiriul împreună cu soția și copiii săi, din pricină că au îmbrățișat creștinismul. Memoria lui a fost foarte onorată în Occident: în Roma e o biserică închinată lui, unde se zice că sînt și moaștele lui. O parte din acestea se zice că au fost, și în parte sînt încă, într'o biserică din Paris numită Saint-Eustache.

EUTERPE, muza poeziei lirice și a muzicei.

EUTROPIUS FLAVIUS (sec. IV), istoric latin. Opere pr.: *Breviarum historiae romanae*, trad. românește de G. Popa Lisseanu, tip. 1916.

EVA, pers. biblic, soția lui Adam.

EVANGHELIȘTI: Marcu, Mateiu, Luca și Ioan.

EVDOCHIA CUVIOASA, prăznuită de biserica ortodoxă la 1 Martie. A fost o femeie desfrînată, care — aflînd învățăturile creștinești — s'a pocăit, s'a botezat, a împărțit averea la săraci și a suferit multe chinuri, pînă cînd i s'a tăiat capul. A trăit în Fenicia pe vremea împăratului Aurelian.

EVDOCHIM, prăznuit de biserica ortodoxă la 31 Iulie. A fost nobil, a ocupat funcțiuni importante, a avut rang înalt în armată, a trăit în Capadocia pe vremea împăratului Teofil (821-842) și a dus o viață de jertfe, făcînd milostenii, clădind biserici. Moaștele lui a fost păstrate și prin ele s'au săvârșit minuni.

EVENIMENTUL, ziar politic, întemeiat în 1893, apare în Iași. În 1893—94 a avut un supliment: *Evenimentul literar* condus de *Sofia Nădejde*.

EVEREST, cel mai înalt munte de pe pămînt: 8840 m. (☛ *Himalaia)*.

EVIAN, st. balneară în Franța (prov. Haute Savoie). Ape medicinale renumite pentru boalele de rinichi ș. a.

EVOLCEANU DIMITRIE (*1865), profesor român. Predă literatura latină la facultatea de litere din București. A colaborat la Dicționarul Academiei sub direcția lui S. Pușcariu. A scris recensiuni despre cărți românești în „Convorbiri literare" (1893—99).

EVSTATIEVICI (sau EUSTATIEVICI) DIMITRIE BRAȘOVEANUL, profesor și teolog român. A fost director al școalelor naționale reunite în ultimele decenii ale sec. XVIII, pe timpul lui Gherasim Adamovici; secretar al episcopiei române din Sibiu. A făcut studii în Kiew. A tradus: O culegere de *explicări ale evangheliilor* pentru școale (1790), *Îndreptarea păcătoșilor*, etc. Este și autorul unei gramatici (mss).

EVSTRATIE, sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 13 Decembrie. A trăit pe timpul lui Dioclețian. Era căpitan, cînd a decis să se creștineze. Guvernatorul locului l-a degradat și l-a pus la chinuri, făcîndu-i arsuri pe corp și frecînsu-i-le cu hîrburi, dar el s'a vindecat și a adus la creștinism multe persoane însemnate, de aceea i s'a tăiat limba și a fost asvîrlit într'un cuptor aprins.

EVSTRATIE LOGOFĂTUL († ca. 1650), scriitor român în Moldova, pe vremea lui Vasile Lupu. E indicat ca traducător al *Pravilei* lui Vasile Lupu (Iași 1646) și apoi îl vedem copist și adnotator al Cronicii lui Grigore Ureche.

www.dacoromanica.ro

EVTIHES (sau EUTYCHES), teolog grec din sec. V, autorul ereziei care-i poartă numele. El susținea că, după ce s'a întrupat, n'a mai rămas în Cristos decît natura divină sub aparența corpului omenesc. Această doctrină a fost osîndită de sinodul dela *Calcedonia* (☛ acest cuv.).

EVTROPIE, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 3 Martie. A suferit martiriul și a murit restignit pe vremea împăratului Maximian (286—305).

EWALD IOHANNES (*1743 † 1781), poet danez. Op. pr. *Adam și Eva*, poem didactic.

EXPATRIATUL, ziar politic, Brașov 1849, redactor *Cezar Bolliac*.

EXPOZIȚIUNI UNIVERSALE mai însemnate: Londra 1851 *(cea dintâi)*, Paris 1855, Londra 1862, Paris 1867, Londra 1871, 1872, 1873, Londra 1874 Viena 1873, Filadelfia 1876, Paris 1878, Sydney 1879, Melburn 1880, Amsterdam 1883, Anvers 1885, Paris 1889, Chicago 1893, Bruxelles 1897, Paris 1900, Bruxelles 1910, Barcelona 1930.

România a luat pentru prima dată parte la o asemenea expoziție în 1867 la Paris. Comisarul general era *Al. Odobescu*, iar comitetul compus din: *Colonel Alecsandri*, *Prințul G. M. Suțu*, *P. S. Aurelian*, *G. Steriadi*. Despre această participare au publicat un volum Odobescu și P. S. Aurelian.

A participat apoi la 1873 la Viena, comisar general fiind *Em. Krețulescu*, în comitet: *P. S. Aurelian*, *Cezar Bolliac*, *C. Atanasiu*, *C. Stăncescu*, și *G. Sion*. La 1878 n'a participat oficial, numai particular, sub îngrijirea Prințului *George Bibescu*. Oficial a luat parte la Paris în 1889 și la cea din 1900 Paris, comisar general fiind *D. C. Olănescu*, care a publicat asupra ei un amănunțit raport. In fine la expoziția din Barcelona 1930.

EYCK JAN VAN (* ca. 1380 † ca. 1440), pictor flamand, a lăsat opere celebre ca și fratele său HUBERT VAN EYCK.

EYLAU, oraș Prusia; 4000 loc. Aci se dete, în Februarie 1807, o mare bătălie între aliați (Prusieni și Ruși) și Napoleon și se termină cu victoria acestuia.

EZIBEIU, circ. com. jud. Caliacra, cu 13 sate (legea 1929).

www.dacoromanica.ro

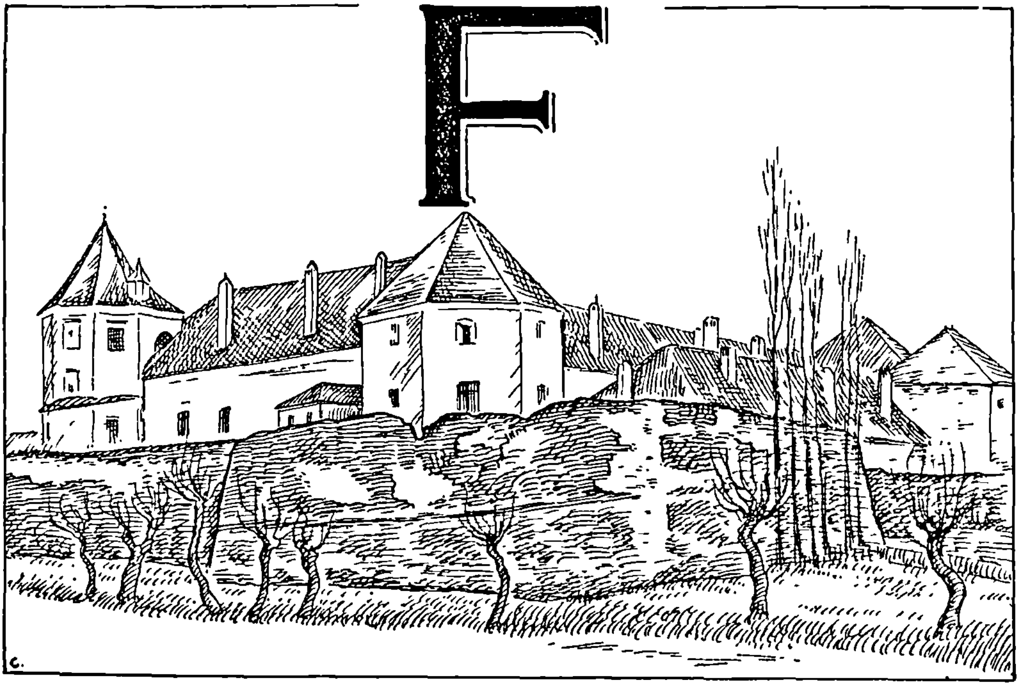

FĂGĂRAŞ: CASTELUL.

FABIAN VASILE, ☞ BOB-FABIAN.

FABINI SAMUIL (*1794 †1877), preot şi profesor sas în Transilvania. Este între întemeietorii „Societăţii transilvane pentru cunoaşterea ţării".

FABIUS CUNCTATOR (*ca. 275 † 203 a. Chr.) consul roman, vestit prin tactica de a *întîrzia* atacul (contra lui Anibal).

FABRE FERDINAND (*1830 † 1898), romancier francez. Op pr. *Julien Savignac* (1863), *Abatele Tigrane* (1873).

FABRE HENRI (*1823 †1915), entomologist francez, Fără să fi avut o pregătire ştiinţifică universitară, a studiat viaţa insectelor cu o răbdare fără egal şi a publicat lucrări cari au dat contribuţiuni importante pentru cunoaşterea acestei ramuri a zoologiei. Din operele lui s'au tradus cîteva extrase: *Din memoriile şi pornirile insectelor* (de Marin Demetrescu, 1912), *Din minunile instinctului la insecte* (de V. Duiculescu).

FABRICIUS CAIUS, consul roman 228 a. Chr., vestit prin viaţa sa simplă şi prin onestitatea şi lealitatea, pe care i-au admirat-o şi streinii (Pirus, regele Epirului) şi compatrioţii săi, cari i-au înzestrat fata din tezaurul public, fiindcă el n'avea nici o avere.

FABRICIUS IOSIF (*1830 † 1888), medic sas, practicant în Braşov, Bucureşti, Craiova; distins ca oculist.

FABRITIUS CAROL (*1826 †1881), preot şi profesor sas în Transilvania. S'a ocupat cu istoria Saşilor în sec. XVIII.

FABRIZI NICOLA (*1804 †1885), om politic italian; numit *Aristide al revoluţiei italiene*. A fost între conducătorii revoluţiei din Modena, 1831, contra Austriei şi a luptat necontenit pentru liberarea provinciilor italiene de sub stăpîniri streine. După formarea armatei italieneşti regulate. i s'a confirmat gradul de general.

FABRONI ANGIOLO (*1732 † 1803), erudit italian, supranumit *Plutarh al Italiei*.

FABULIŞTI însemnaţi în literatura generală: *Esop* (Greci), *Phaedrus* (Latini), *La Fontaine*, *Florian*, *Viennet* (Francezi), *Fiacchi* (Italieni), *Gelbert* (Germania), *Krilov* (Rusia). In lit. rom. *Donici*, *Grig. Alexandrescu*, *C. Bălăcescu*.

FACA CONSTANTIN (*1790 †1845), scriitor satiric român. Cea mai însemnată lucrare este o comedie pe care Heliade a publicat-o în 1860 sub titlul *Franţuzitele*. Titlul primitiv a fost *Comodia vremii*, sub care a publicat-o din nou V. Vîrcol, 1906.

FAGUET [faghe] EMILE (*1847 † 1916), critic fr., prof. la fac. de litere din Paris; colab. la „Revue des deux mondes" şi la alte reviste. Pr. op. *Corneille* (1885), *Studii* despre sec. XVII, XIX (1885, 1887), *Voltaire* (1894).

FAHRENHEIT GABRIEL (*1686 †1736), fizician germ., inventă *areometrul* şi un *termometru*, care-i poartă numele.

FALB RUDOLF (*1838 †1903), astronom austriac, studiă şi vulcanii.

FALIER[O] MARINO (*1278 † 1355), doge al Veneţiei. Ar fi vrut să schimbe felul guvernului şi a fost judecat şi decapitat. Viaţa lui a inspirat drama cu acelaşi nume a lui Byron.

FALK PAUL (*1827 † 1900), om politic german; ministru de culte, unul din organizatorii aşa zisului *Cultur-Kampf*.

FALKENHAYN IULIU (*1829 †1899), om politic austriac. A publicat studii asupra situaţiei financiare a statului. A fost ministru de agricultură.

FALKENHAYN ERICH DE (*1861†1922), general german. A fost şeful statului major în timpul războiului mondial.

FALKENSTEIN, oraş în Austria (prov. Austria de jos), localitate climaterică.

FALKLAND, insulă în Oceanul Atlantic, lângă strîmtoarea Magellan; posesiunea engleză.

FALLIÈRES [falier] ARMAND (*1841 †1931), om politic francez. A fost preşedinte al Senatului şi preşedinte al Republicei (1906—1913).

FALLOUX [falu] FREDERIC (*1811 † 1886), politic fr., autorul legii, care-i poartă numele, pentru libertatea învăţămîntului (1850); membru al Academiei franceze.

FALSTAFF, eroul principal din două piese ale

www.dacoromanica.ro

lui Shakespeare (*Enric IV* şi *Suratele vesele din Windsor*): vitios şi desfrînat şi totuşi nu inspiră oroare din cauza franchetei şi bonomiei.

FAMILIA, revistă literară redactată de Iosif Vulcan. A apărut întîiu în Pesta, apoi în Oradea-mare 1865—1906.

FANARIOȚI (**PHANARIOȚI**), locuitori din Fanar, cartier din Constantinopol. Aci era din timpuri foarte vechi o numeroasă populaţie grecească. Oameni bogaţi, instruiţi, unii coborîtori din familii nobile ale Bizanţului, ei îşi creară o situaţie importantă după cucerirea oraşului de Turci şi cu timpul avură în mînă politica externă a Statului, ocupînd mai ales postul de *dragoman*, trecîndu-l din tată în fiu în cîteva familii, şi uneori pe cel de *comandant al flotei*. In secolul XVIII, cînd guvernanţii turci nu mai avură încredere ca să numească domnitori în principate dintre boerii de ţară, începură a încredinţa tronurile acestora dragomanilor sau fiilor de dragomani. Este epoca (1711—1821) zisă *a fanarioţilor*.

FANFANI PIETRO (*1816†1880), filolog ital. Op. pr.: *Vocabularul limbii italiane vorbite* (1875).

FARADAY [farade] **MICHAEL** (*1791 † 1867), chimist şi fizician englez; reuşi să lichefieze acidul carbonic, făcu studii asupra electricităţii şi magnetismului, stabili o lege care-i poartă numele (electroliză).

FARAOANI ① com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Volintireşti; 3058 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Frumuşica-Veche. ¶ ② com. rur. jud. Bacău, staţie c. f. între Adjud şi Bacău, numită *Gh. Buzdugan* de la moartea fostului regent.

FARAONI (**PHARAONI**), regii Egiptului cari au domnit în cursul celor 30 de dinastii, începînd din timpuri ante-istorice pînă la căderea sub stăpînirea altor popoare (☛ *Egipt*). In limba noastră cuvîntul a devenit un epitet ce se dă Ţiganilor.

FARCAŞ unul dintre *juzi* sau *judeţi*, mici stăpînitori în Ţara Romănescă prin secolul XIII, pomenit între 1249—1251.

FARCAŞ POPA STOICA, general al lui Mihaiu-Viteazul.

FARISEI (**PHARISEI**, ebr. **PERUŞIM**), partid politic şi religios al Ebreilor în timpul ultimului secol a. Chr. şi al primului din era creştină. Ei reprezentau curentul naţionalist şi cereau respectarea religiei mozaice în litera ei şi se considerau urmaşi al Macabeilor.

FARKAŞ GEORGE (†1812), teolog român unit. A ocupat pe la 1777—1797 funcţiuni importante în administraţia episcopiei Oradea-Mare. A lăsat scrieri teologice şi o istorie universală.

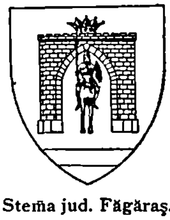
Stema jud. Făgăraş.

FARLĂDANI, com. rur. jud. Tighina, plasa Bulboaca; 4138 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. *Bulboaca*.

FARMACHE, unul din căpitanii lui Ipsilante, şeful eteriei. El l-a împiedecat de a se retrage peste Dunăre şi l-a îndemnat să dea luptă cu Turcii. După dezastrul de la Drăgăşani, a ţinut piept, cu o mică trupă, atacurilor Turcilor, dar a fost prins şi executat.

FARNESE ALESSANDRO (*1546†1592), general italian în serviciul Spaniei şi apoi al Franţei.

FARNESE, palat vestit din Roma, început de Alessandro Farnese cardinalul (papă sub numele de Paul III-lea); are picturi şi sculpturi vestite; de la 1874 aparţine guvernului francez.

FARSALA (**PHARSALOS**), oraş în Tesalia (Grecia). Aci a fost în an. 48 a. Chr. lupta în care Cezar a învins pe Pompeiu.

FAR-WEST, ţinuturi imense în America de Nord (St. Unite şi Canada).

FAŞODA, oraş în Sudanul egiptean. In 1898 a fost ocupat de Marchand, şeful unui corp expediţionar francez, dar, în urma protestărilor Angliei, care ameninţa cu războiu, a fost redat Englezilor.

FAUR GABRIEL (*1789†1865), comerciant român în Oradea, întemeiă o fundaţiune pentru educaţia tinerimei.

FAURE [for] **FÉLIX** (*1841†1899), preşedinte al Republicei franceze; după vizita din Rusia (1897) încheiă alianţa cu Rusia.

FAUST, vestită dramă a lui Goethe (1832); după care compozitorul Gounod a scris opera sa în cinci acte (1859). Pentru trad. în rom. ☛ **GOETHE**.

FAVART [favar] **CHARLES SIMON** (*1710†1792), autor dramatic francez. A scris comedii, vodeviluri, etc., unele în colaborare cu soţia sa, actriţă şi cîntăreaţă vestită. Piesele lui se jucau încă pe la 1830 la Paris şi unele au inspirat lui Alecsandri (cum arată studiile lui Ch. Drouhet) cuplete, personagii, pasagii sau procedeuri pe cari le găsim în comediile sale.

FAVRE JULES (*1809†1880), politic şi jurist francez, reprezentantul Franţei la încheerea tractatului dela Frankfurt (1871); membru al Academiei franceze.

FAWCETT HENRI (*1833†1884) economist englez, partizan al teoriilor lui Adam Smith, Ricardo, etc.; orb dela vîrsta de 20 ani. Op. pr. *Pauperismul* (1871), *Muncă si salariu* (1884).

FAY ANDRAZ (*1786†1864), scriit. ungur. Op. pr. *Fabule satirice* (1820), *Doctorul Javor*, roman (1855)

FAYE [fai] **HERVÉ** (*1814†1902), astronom francez, a descoperit *cometa* care-i poartă numele.

FAYOLLE [faiol] **EMILE** (*1852†1928), mareşal al Franţei. Inaintea războiului mondial a servit în armată, ajungînd la gradul de general, dar pus în disponibilitate. Rechemat în 1914, a comandat un corp de armată şi a contribuit la victoria de la Verdun; a fost apoi comandant de armată, distingîndu-se în luptele de pe Somme şi urmărind pe inimic în retragerea din 1917. In 1921 i s'a dat bastonul de mareşal.

FAYUM, provincie în Egiptul de mijloc. Aci se găsesc construcţiuni de basinuri şi canaluri de irigaţie pentru fertilizarea terenurilor de cultură.

FĂCĂENI, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Feteşti; 4447 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Cegani.

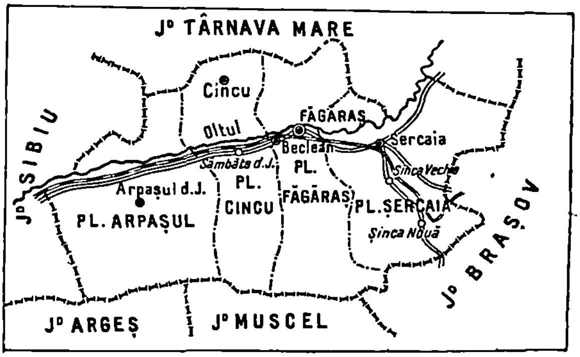

Harta jud. Făgăraş.

FĂGĂRAŞ, jud. în Transilvania; cap. *Făgăraş*; 2444 km. p., 90439 loc. (1923); are 4 plăşi, 1 com. urb. şi 79 rur. (1926); face parte din circ. Curţii-de-apel din Braşov; are 1 şcoală primară urbană şi 79 rurale; are 23 cooperative de aprovizionare şi consum cu capital de 960.000 lei, 1 coop. p. exploatare de păduri cu capital de 80.000 lei (1925).

FĂGĂRAŞ, com. urb. cap. jud. Făgăraş; 7500 loc. Staţie c. f. linia Braşov-Sibiu. Are şcoală normală de băeţi, liceu de băeţi, de fete, sc. profesională de fete, sc. comercială de băeţi, şcoală de economie casnică. Are un castel care datează de prin sec. XIV (☛ frontispiciul) şi o biserică zidită de Brîncoveanu.

www.dacoromanica.ro

FĂGET, com. rur. reşedinţa plăşii, jud. Severin, plasa Făget; 2694 loc. Staţie c. f. între Ilia şi Lugoj.

FĂGEŢELUL, circ. com. jud. Olt cu 36 sate (1929).

FĂLCIU, jud. în Moldova; cap. *Huşi*; supraf. 2120 km. p., 114.305 loc. (1915);

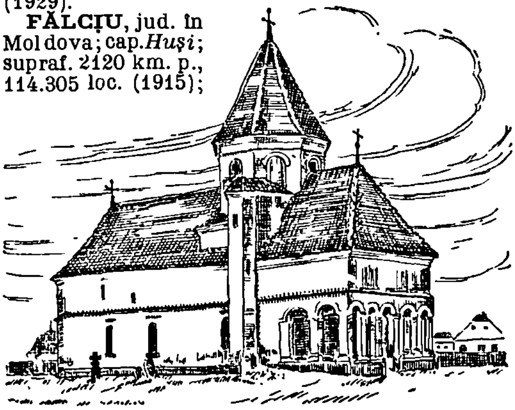

Biserica lui Brîncoveanu din Făgăraş.

are 6 plăşi, 1 com. urb. şi 67 rurale (1926); face parte din circ. Curţii-de-Apel din Iaşi; are 8 şcoli primare urbane şi 148 rurale; are 9 cooperative de aprovizionare şi consum cu capital 717.415 lei, 2 coop. p. exploatare de păduri cu capital de 53000 lei; are 130 biserici ortodoxe, ţine de eparhia Moldovei din Iaşi.

Stema jud. Fălciu.

FĂLCIU, com. rur. jud. Fălciu, reşedinţă, plasa Fălciu, pe malul drept al Prutului. Are în circ. sa 19 sate.

FĂLCOIANCA, circ. com. jud. Ilfov cu 6 sate (1929).

FĂLCOIANU SCARLAT (*1828 †1876), om po-

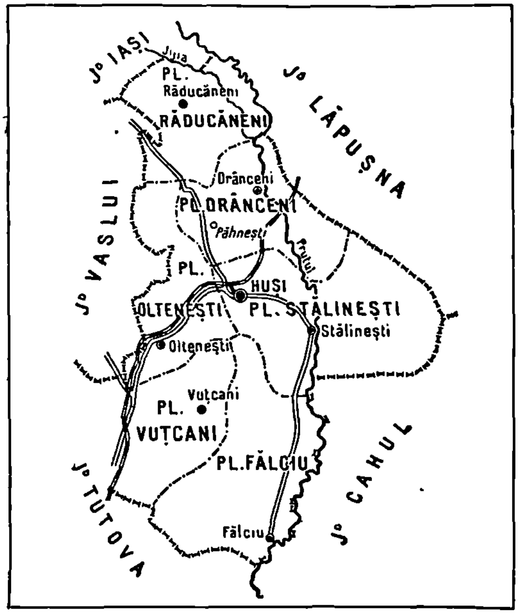

Harta jud. Fălciu.

litic român. A fost magistrat (1854), director al Ministerului Justiţiei (1856), ministru de externe în cabinetul prezidat de C. Kreţulescu (1859), min. de culte în cab. prez. de Dim. Ghica (1861) şi de justiţie (1862), apoi iar magistrat, devenind prim-preşedinte al Curţii de Casaţie.

FĂLCOIANU ŞTEFAN (*1835 †1905), general român. Sublocotenent 1856, maior 1865; după cîţiva ani de retragere, reintră în armată cu gradul de colonel 1877; şef de stat major al armatei de operaţii, primeşte predarea Vidinului; general de brigadă 1883; ministru de războiu 1884—86; general de divizie 1892, şef de stat major pînă la 1895. A publicat multe scrieri militare. A fost membru al Academiei Române (1876).

FĂLCOIU, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Oltu-de-Sus; 2408 loc. După legea 1929 ţine de circ. com. *Osica-de-sus.*

FĂLEŞTI, com. rur. jud. Bălţi, reşedinţă, plasa Făleşti; 5889 loc. Aci se află un spital şi o fabrică de săpun. Tîrg săptămînal Joia. După legea 1929, e centrul unei circ. com. cu 37 sate. Staţie c. f. între Vasile Lupu şi Bălţi.

FĂLTICENI (din 1929 se numeşte BAIA, înainte de unire se numea SUCEAVA), jud. în Moldova; cap. *Fălticeni*; supraf. 3353 km. p. 157.130 loc. (1915); are 5 plăşi, 2 com. urbane şi 57 rurale; ţine de circ. Curţii-de-apel din Iaşi; are 5 şcoale primare urbane şi 180 rurale; are 30 cooperative de aprovizionare şi consum cu capital de 1.752.672 lei şi 20 de coop. p. exploatare de păduri cu capital de 3.647.648 lei (1925); are 145 biserici şi 2 mănăstiri, ţine de eparhia Mitropoliei din Iaşi.

Stema jud. Fălticeni.

FĂLTICENI, com. urb. cap. jud. Fălticeni (fost Suceava, azi Baia); 14.000 loc. Staţie c. f. cap liniei laterale Dolhasca-Fălticeni. Are liceu de băeţi, de fete, şcoală normală de băeţi, şc. profesională de fete, şc. comercială de băeţi, şcoală de meserii de băeţi (1929). In ultima fază a marelui nostru războiu a fost în apropiere lupte între trupele ruseşti în revoltă şi ale noastre, cari reuşiră să puie rânduială.

FÂNTÂNA BLANDUZIEI, revistă literară, fundată de *M. Eminescu*, a apărut în Bucureşti între 1888—1889.

FĂRŞEROŢI, nume dat unei grupe de *Români* cari locuesc în Albania de S.-E. într'o regiune cu 9 sate, între cari: *Fraşeri*, *Cuteli*, *Seleniţa*, *Miceani*.

FĂRŢĂNEŞTI, circ. com. jud. Covurluiu cu 3 sate (1929)

FĂT-FRUMOS, erou din basmele şi poveştile poporane. Este tipul viteazului tînăr, frumos la faţă, cu plete lungi, avînd şi însuşiri morale deosebite: francheţa, bunătate faţă de cei slabi. De obiceiu el urmăreşte pe o femee iubită, care se găseşte în situaţii nenorocite şi în mari pericole. Pentru ea, uneori şi pentru vreo idee morală, se luptă cu smeii şi cu tot felul de fiinţe rele şi iese învingător.

FĂT-FRUMOS, revistă literară, ţinînd de curentul „Sămănătorului", a apărut în Bîrlad între 1904—1906.

Iacob Fătu.

FETU ANASTASIE (*1815 †1886), medic român. A învăţat la Viena şi la Paris. A fost medic al oraşului Iaşi (pe la 1848). Membru al Academiei Române (1871). A publicat articole în revistele din Iaşi şi în Foaia Societăţii de medici şi naturalişti şi cărţi despre moşit, despre poliţia sanitară, despre apele minerale ale Moldovei, etc.

FĂUREI ① circ. com. jud. Putna cu 12 sate (1929). ¶ ② staţie c. f. jud. Brăila, de unde pleacă linia spre Feteşti.

FĂUREŞTI, circ. com. jud. Vîlcea cu 26 sate.

FEBRUARIE 11, ziua abdicării silite a Domnitorului Alex. Cuza (1866).

FEBRUARIE 24, ziua începerii revoluţiei franceze din 1848.

www.dacoromanica.ro

FECHNER GUSTAV THEODOR (*1801†1887), filozof german. După sistemul lui dualist, realitatea spirituală rezidă în unitatea conștiinței divine și realitatea fizică în atomul simplu.

FEDELEȘOIU, fost schit în jud. Argeș, pe rîul Olt, în fața orașului Rîmnicul-Vîlcii, lîngă satul cu același nume.

FEDERAȚIUNEA, ziar politic rom. Budapesta 1868—1876; condus de *Alexandru Roman.*

FEIURDENI, com. rur. jud. Cluj, plasa Borșa; 2411 loc.

FEJER [feier] GEORGE (*1766†1851), istoric ungur, a publicat o colecție de documente *(Codex diplomaticus Hungariae)* în 40 vol.

FEJERVARY GEZA (*1833 † 1914), ofițer și om politic ungur. A luat parte la lupta de la Solferino; a fost ministru al apărării naționale în 1884, apoi mareșal.

FEKETE ☞ NEGRUȚ.

FELDIOARA, com. rur. jud. Brașov plasa Bîrsa-de-jos; 2527 loc. Stație c. f. la 20 km. de Brașov spre Sighișoara. Bîlciu: 20 Martie, 13 Decembrie.

FELDRU, com. rur. jud. Năsăud, plasa Sîngeorz-Băi; 2832 loc. Stație c. f. între Beclean și Ilva Mică.

FELEACU, com. rur. jud. Cluj, plasa Nădășel; 2243 loc.

FELEAG, circ. com. jud. Odorheiu cu 3 sate (1929).

FELIBRI, scriitori francezi din Provence cari, prin publicațiile lor în limba provensală *(langue d'oc)* știură să-i dea o nouă strălucire, reluînd firul operei truverilor din evul mediu. Constituiți în societate (1854), atraseră atenția și a Francezilor și a streinilor și mai tîrziu își lărgiră cercul de acțiune în sensul ideii *latinității*, asociindu-se cu scriitori din Italia, Spania, etc. Cei mai însemnați scriitori sînt: *Mistral, Roumanille, Aubanel.* Societatea aceasta a premiat, în 1878, pe *Alecsandri* pentru cîntecul Gintei Latine.

FELIX, stație balneară, în jud. Bihor. Ape termale, nomol, idroterapie.

FELIX IACOB (*1832 †1905), medic român, venit din Austria și împămîntenit (1871). A fost medic oficial de oraș și de județ (1858, 1859, 1865 București); mai tîrziu inspector sanitar și director general al serviciului sanitar (1892). A mai fost profesor de igienă la facultatea de medicină din București (1869), și decan (1883) și membru al Academiei Române (1880). A publicat numeroase rapoarte despre starea sanitară a orașului și a țării, dări de seamă despre diferite congrese la cari a participat cum și cîteva tratate speciale de igienă.

Iacob Felix.

FELMER MARTIN (*1720†1767), istoric sas și preot în Sibiu. A lăsat manuscrise cu opere istorice.

FÉNELON FRANÇOIS DE LA MOTHE (*1651 †1715), arhiepiscop francez, preceptorul ducelui de Burgundia, pentru care scrise mai multe opere, între cari *Aventurile lui Telemaque*; autor al multor scrieri teologice, unele polemice în cearta pe care a avut-o cu Bossuet; membru al Academiei franceze; cunoscut în toată lumea mai ales prin două lucrări *Télémaque* și *Educațiunea fetelor* (1687). La noi *Télémaque* a fost tradus de multe ori: în ms. aflat la Academie sub Nr. 262; de Petru Maior, tip. Buda 1818; de Gr. Pleșoianu, tip. 1831; de Al. Crețescu tip. în Buc. 1852; de Hortensia Popescu tip. 1909. *Educațiunea fetelor* a fost tradusă de I. Popescu (B. p. toți) și de C. Sudețeanu (1923).

Fénelon.

FENICIENI (PHENICIENI), locuitori ai Feniciei, stat vestit în anticitate în Asia-Mică. Cunoscuți mai ales prin coloniile stabilite de ei la mari depărtări (Cartaginea în Africa). Au rămas de la ei multe monumente arhitectorale, sculpturale și de industrie practică.

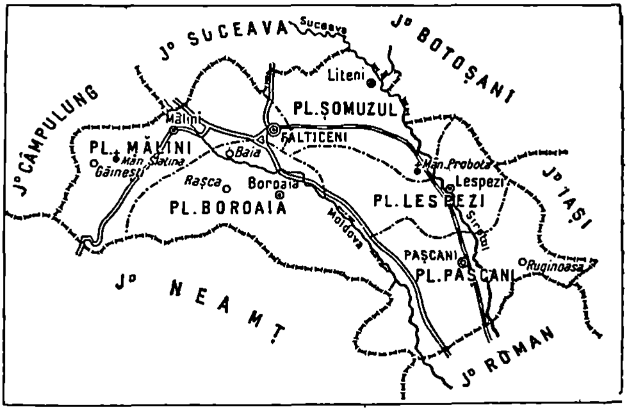

Harta jud. Fălticeni.

FERDINAND I (*1751 †1825), regele celor două Sicilii între 1759—1825, răsturnat de două ori de Francezi, el își reluă definitiv tronul în 1815, și fu apoi protejat de Sfînta-Alianță.

FERDINAND II (*1810 † 1859), regele celor două Sicilii, zis regele *Bomba.*

FERDINAND I (*1793†1875), împărat al Austriei (1835) abdică în 1848 în favoarea nepotului său Frantz-Iosef.

FERDINAND I (*1503†1564), rege al Ungariei și Boemiei (1527), împărat al Germaniei (1556), decretă libertatea cultului protestanților.

FERDINAND II (*(1578†1637), împ. al Germaniei, persecută pe protestanți și dete naștere războiului de 30 de ani.

FERDINAND III (*1608†1657), împărat al Germaniei, termină războiul de 30 de ain, încheind *pacea de la Westfalia* (1648).

FERDINAND V CATOLICUL (*1452†1516), regele Aragonului, Castiliei, Siciliei, Neapolului; învinse pe Mauri și cuceri Grenada; înlesni călătoriile lui Columb și dobîndi, prin aceasta, colonii peste Ocean.

FERDINAND VII (*1784†1833), rege al Spaniei, silit de Napoleon să abdice pentru Iosef, fratele împăratului francez, își reluă tronul în 1813; promulgă sancțiunea pragmatică prin care dădea dreptul la tron fiicei sale Isabela, înlăturînd pe fratele ei Carlos. De aci mișcarea zisă *Carlistă*, care produse pînă în ultimii ani multe turburări în Spania.

FERDINAND DE COBURG (*1861), prinț al Bulgariei (din 1887), apoi rege sau țar (din 1908). După războiul mondial, la care statul său a luat parte ca aliat al Germaniei, a abdicat în favoarea fiului său Boris (1918) și a părăsit țara.

Ferdinand I
al Bulgariei

FERDINAND I (*1865 † 1927), rege al României. Născut în Sigmaringen, nepot de frate al Regelui Carol I, a fost proclamat moștenitor al tronului (1889). A făcut studii la Tübingen și la Lipsca. A intrat în armata română cu gradul de căpitan (1889) și a obținut apoi celelalte grade pînă la general

www.dacoromanica.ro

de corp de armată, avînd diferite funcțiuni potrivite gradului. În 1893 s'a căsătorit cu principesa *Maria* (☛ acest cuvînt), nepoata Reginei Victoria. Din această căsătorie s'au născut șase copii: principele *Carol*, azi regele Carol II, principesa *Elisabeta* (căsătorită cu regele George al Greciei), principesa *Maria* (căsătorită cu regele Alexandru al Iugoslaviei), principele *Nicolae*, principesa *Ileana* (căsătorită cu arhiducele Anton de Habsburg), principele *Mircea* (decedat) (☛ toate aceste cuvinte). Urcîndu-se pe tron în ziua de 28 Septembrie 1914, în grele împrejurări pentru țară, a rostit în discursul ținut în fața Parlamentului acele memorabile cuvinte: „*Voiu domni ca bun Român*". Un nou consiliu de coroană declară expectativa armată, iar șeful guvernului, cu autorizarea regelui, încheie convenție secretă cu Rusia (1 Oct. 1914). Au urmat doi ani de mari frămîntări. Numeroase insistențe din partea puterilor centrale au căutat să îndrepte statul nostru spre o politică favorabilă lor; dar atît regele cît și oamenii politici conducători au păstrat o atitudine de rezervă fățișă, pregătindu-se în ascuns în vederea scopului final, care era stabilit, dar pentru care se aștepta momentul cel mai favorabil. Oamenii politici din opoziție erau împărțiți în două grupe: unii, doritori de a intra cît mai repede în acțiune contra Germaniei, acuzau guvernul de inacțiune și de lașitate; alții, încrezători în triumful Germaniei, îndemnau la o alianță cu aceasta. În fine, după ce anume tratate au fost încheiate cu Rusia și cu puterile aliate, regele a chemat un ultim consiliu de coroană, care a hotărît să se declare războiu Austriei și în ziua de 15 August 1916 armatele române au trecut munții în Transilvania. Manifestul regelui, amintind opera lui Mihaiu Viteazul, arată că datoria generației sale este *unirea Românilor de pe cele două părți ale Carpaților*. Regele luă comanda supremă a armatei. După ofensiva fericită în Transilvania, care, după expresia unor specialiști, a scăpat Verdunul, Ungurii au cerut aliaților lor să se trimită trupe numeroase și, în adevăr, grămădindu-se multe regimente, comandate de generali germani iscusiți, armatele noastre au trebuit să se retragă și regele a dat o proclamațiune în care arată că de acum Românii trebue să-și apere propriul lor teritoriu contra invaziei inimice. L-au apărat cu dîrzenie, dar, atacați din sud de armate germano-bulgare, au trebuit să se retragă, puțin cîte puțin, să piarză capitala, regele cu guvernul să se ducă în Iași și pînă la sfîrșitul iernei să rămînă numai Moldova în stăpînirea Românilor. Cu ajutorul misiunei franceze, sub comanda generalului Berthelot, armata noastră s'a refăcut și a putut respinge în primăvara 1917 noile atacuri germane, repurtînd, în cursul verii, succese vrednice de toată lauda. Din nenorocire, armata rusească aliată a început a părăsi unele părți din front și a pus în pericol situația noastră; mai tîrziu trupele rusești s'au răzvrătit și au întors armele contra noastră, soldații din Iași au făcut pe strade manifestații ostile Românilor; la un moment s'au dat în diferite puncte lupte în toată regula între noi și ei, cum au fost la Galați, și în regiunea Roman—Pașcani—Fălticeni. În primele zile ale lui Ianuarie 1918 Rusia sovietică ne declară războiu. Această situație așa de neașteptată a silit pe rege să se învoiască la încheierea unui armistițiu la Focșani, apoi la tratative de pace și în fine la semnarea unei *păci* numită, cu drept, *de robie*, dar actul acesta n'a fost niciodată ratificat nici de parlament, nici de rege. În frămîntările acestei tragedii s'a produs deslipirea Basarabiei de statul rusesc și apoi unirea cu România. Regele a avut mulțumirea să primească în Iași pe reprezentanții Basarabiei și după 23 Aprilie (1918) doi Basarabeni intrau ca miniștri în guvernul României. Soarta rezerva regelui Ferdinand o mulțumire și mai mare, care să-l răsplătească pentru toate suferințele îndurate: frontul de la Salonic este înfrînt de aliați, regele României declară din nou războiu puterilor centrale, în Apus Germanii sînt siliți a încheia armistițiu, trupele de ocupație din România se retrag cît pot mai repede și în ziua de 1 Decembrie 1918 regele, regina, însoțiți de generalul Berthelot, își fac intrarea în capitală, în mijlocul unei bucurii care nu se poate descrie. Bucovina, Transilvania se declară unite cu vechiul regat și, după ce trupele noastre, silite de atacurile unguești, ocupase Pesta și se retrăsese stabilind acolo un regim de ordine, *regele tuturor Românilor* fu încoronat la Alba-Iulia. Trecînd aceste evenimente mărețe regele s'a consacrat problemelor de organizare internă, dar o boală crudă l-a chinuit și l-a dus înainte de vreme la mormînt. El a decedat în ziua de 20 Iulie 1927, plîns de toată românimea și corpul său a fost așezat în catedrala de la Curtea de Argeș alături de marele său înaintaș regele Carol I și de ctitorul sfîntului locaș Neagoe Basarab.

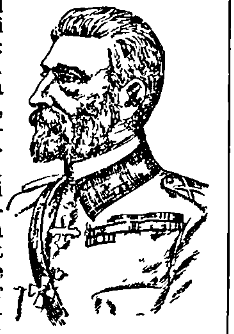

Ferdinand I.

FERDINAND ① stație c. f. j. Severin, plasa Caransebeș, între Caransebeș și Boutari. ¶ ② F. I, circumscrip. comun. jud. Constanța cu 16 sate (1929).

FERENDIA, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Gătaia; 1471 loc. Stație c. f. între Gătaia și Jamul mare.

FERENȚ IOSEF († 1928), episcop unitar în Transilvania.

FEREU RIGA, scriitor grec, de origine român, a venit din Tesalia în București; a fost secretar al unui boier Brîncoveanu, apoi al Domnitorului Mavrogheni (1786); mai tîrziu s'a dus la Viena.

FERHAT-Pașa (†1596), general turc; a fost mare vizir.

FERNANDO PO, insulă la V. Africei, în golful Guineei, descoperită în sec. XV de călătorul portugez de la care își luă numele. Aparține Spaniei din 1774.

FERNIC GEORGE (*1900 †1930), aviator român. A construit în America un avion, cu care hotărîse să vie în București; a murit însă, printr'un accident, cu cîteva zile înainte de a porni.

FEROE (danez: FAERÖER), grupă de insule între Norvegia, Islanda și Scoția; supr. 1325 km. p. 13.000 loc.; cap. Thorshavn; ține de Danemarca.

FERRARA, oraș în Italia (Emilia) pe Padu; 90.000 loc.

FERRARI GAUDENZIO (*ca. 1481 † ca. 1545), pictor, sculptor, arhitect italian. Pr. op. *Meditația Sf. Paul* (în bis. Sf. Maria, Milano), *Martiriul Sf. Caterina* (Muzeul Brera, Milano).

FERRARI ETTORE (*1844 †1929), sculptor italian. A avut și amestec în politică, fiind partizan al lui Garibaldi. Pentru noi a lucrat statua lui Ovidiu de la Constanța.

FERRARIS GALILEO, (*1847 †1897), inginer și fizician italian, descoperi *principiul rotațiunii electro-dinamice* (1885), inventă *motorii polifazici cu curent alternativ*.

FERRERO GUGLIELMO (*1871), istoric italian. A supus istoria Romanilor unei noi cercetări critice, ajungînd, uneori, la concluziuni cu totul opuse celor admise în genere de specialiști, expuse în principala sa operă: *Mărirea și decadența Romei* Trad. rom.: *Cuvîntări către surzi* (de C. Alexandrescu, 1926).

FERRI ENRICO (*1856 †1929), sociolog italian. Împărtășind ideile lui Lombroso, a publicat scrieri despre *sociologia criminală*, despre *omucidere și sinucidere*, despre *justiția penală*, etc. S'a trad. rom. *Principii de drept criminal* (de P. și Lavinia Ionescu-Muscel, 1929).

FERRIÈRES- [ferier] **SAUVEBOEUF** [sov' böf] CONTE (*1750 †1814), diplomat și ofițer francez. A tipărit în 1790 o lucrare în 2 volume cuprinzînd călătoriile lui în Turcia, Persia, etc., în care vorbește și despre țările noastre.

www.dacoromanica.ro

FERRY JULES (*1832†1893), advocat, om politic francez, cunoscut prin loviturile date congregaţiilor catolice şi prin politica colonială, graţie căreia Franţa dobîndi Tunisia şi pregăti stăpînirea Tonkinului şi Madagascarului.

FERSTEL ENRIC (*1828†1883), arhitect austriac; construi, între altele, *Universitatea* din Viena.

FESTETICS [cit.: festetici] GEORGE (*1755 † 1819), economist ungur. Intemeiă prima şcoală de agricultură în Ungaria; făcu şi fundaţiuni filantropice.

FESZTY ARPAD (*1856), pictor maghiar. Cunoscut prin mari fresce şi tablouri istorice.

FETEŞTI, com. rur. jud. Ialomiţa plasa Feteşti; 6500 loc. Formează o circ. com. cu 6 sate. Staţie c. f pe linia *Bucureşti-Cernavoda-Constanţa*, şi cap de linie laterală *Făurei-Feteşti*.

FETELE ① munte jud. Buzău com. Chiojduldin-Bîsca, alt. 1642 m. ¶ ② lac jud. Buzău com. Chiojdul-din-Bîsca, supraf. 300 m. p. înconjurat de stînci mari pe cari sînt cuiburi de vulturi; se numeşte şi *Lacul vulturilor*.

FEUERBACH PAUL IOAN (*1775 † 1833), jurist penalist germ., redactă un cod penal şi civil după al lui Napoleon.

FEUILLET [fölé] OCTAVE (*1821 † 1890), romancier francez. A scris şi piese de teatru cu mai puţin succes. Trad. rom. *Onesta*, roman (de G. Popovici, 1856), *Romanul unui tînăr sărac* (de G. Dumitrescu, 1920).

FEVRONIA, martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 25 Iunie. A trăit pe timpul lui Diocleţian (284—305), a intrat din vîrstă fragedă în viaţa călugărească. Mănăstirea în care se afla fu atacată de persecutori şi călugăriţele fugiră, dar Fevronia, fiind bolnavă, a fost prinsă, dusă la comandantul oştirii şi martirizată cumplit: au bătut-o, au ars-o cu torţe, i-au tăiat limba, i-au scos dinţii, i-au tăiat picioarele, mîinile şi în fine capul.

FEZ, oraş în Maroc, 70000 loc. Comerţ activ; industrii: ţesătorii, pielărie, vase smălţuite.

FIBIŞ, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Lipova; 2179 loc. Staţie c. f. între Radna şi Timişoara.

FICEF ...... general bulgar. A reprezentat ţara sa la conferinţa de pace din Bucureşti din 1913.

FICHTE IOHANN (*1762† 1814, filozof german, profesor în Elveţia, apoi în Iena. Admirator al revoluţiei franceze, cînd Napoleon ocupă Prusia (1809) publică vestitul său apel: *Discurs către naţiunea germană*.

FIEDLER [fidler] KONRAD (*1841 † 1895), filozof german. S'a ocupat cu filozofia artei.

FIELD [fild] CYRUS (*1819 † 1892), inventatorul *telegrafului transatlantic* şi fundatorul companiei transatlantice care stabili primul cablu între America şi Europa (1854).

FIENI, com. rur. jud. Dîmboviţa, plasa Pucioasa; 1504 loc. E centrul unei circ. com. cu 10 sate. Staţie c. f. între Pucioasa şi Pietroşiţa.

FIERBINŢI ① com. rur. jud. Ilfov, plasa Fierbinţi. Formează o circ. com. cu 12 sate. ¶ ② c. r. jud. Vlaşca plasa Glavacioc; 1634 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. *Şelaru*.

FIESCO GIOVANI LUIGI (*1523†1547), om politic genovez, încercă, printr'o conjuraţie, să ia puterea din mîna familiei *Doria*, dar muri chiar în momentul cînd lovitura părea că izbuteşte. Intîmplările acestea au dat subiect lui Schiller să scrie cunoscuta sa tragedie: *Conjuraţia lui Fiesco*.

FIESOLE BENEDETTO (* ca. 1387† ca. 1455), pictor italian, vestit mai ales prin miniaturile sale.

FIGARO, personagiu din piesa lui Beaumarchais *Bărbierul din Sevilla* (1775). ¶ Numele unui ziar din Paris, foarte important, fundat în 1854.

FILADELFIA (PHILADELPHIA), oraş în Statele-Unite (Statul *Pensilvania*), pe fl. Delaware; 1.894.510 loc.

FILARET, egumen al mănăstirei Sf. Ecaterina din Bucureşti; episcop al Buzăului 1749—1753, mitrop. Ungro-Vlahiei 1754—1760, sub numele de F. I. A sprijinit tipărirea de cărţi bisericeşti.

FILARET (†1793), prelat român (după unii grec de origine, după alţii Român macedonean). A fost arhimandrit în Bucureşti (1776) şi a purtat titlul de *mitropolit al Mirelor*; a lucrat la tipărirea *Mineelor* cu episcop. Chesarie; a fost episcop al Rîmnicului (1780—1792) şi apoi mitropolit al ţării sub titlul de F. II (1792—1793). Aci a reorganizat tipografia, a clădit un han, din al cărui venit se întreţinea un azil pentru copiii săraci (pe locul acesta s'a ridicat apoi Teatrul Naţional), a făcut un foişor şi o cişmea la marginea Bucureştilor. Şi-a lăsat averea pentru scopuri de binefaceri şi aceasta a servit ca prim fond pentru deschiderea Azilului „Elena Doamna".

Mitropolitul Filaret II.

FILARET, cartier în Bucureşti pe un deal, numit astfel după mitropolitul Filaret II, care a zidit aci o cişmea şi un foişor. Aci s'a făcut în 1906 parcul Carol I.

FILARMONICĂ (SOCIETATEA), asociaţiune culturală şi artistică, întemeiată în Bucureşti în anul 1834. Ea organiză o serie de manifestaţiuni publice: reprezentări de piese, producţiuni muzicale, etc. şi răspîndi ideea înfiinţării unui Teatru naţional: prin membrii ei se traduseră şi se tipăriră piese din literatura universală (din Molière, Voltaire, Alfieri, etc.). Directorul societăţii a fost multă vreme I. Heliade Rădulescu, iar preşedinte Vornicul G. Filipescu. A publicat şi o revistă specială: *Gazeta Teatrului naţional* (1836).

FILEP GEORGE, filantrop român în Transilvania. Şi-a lăsat averea pentru scopuri culturale.

FILEROT ŞI ANTUZA, roman din literatura poporană scrisă; s'a păstrat în cîteva manuscrise. Prima ediţie tipărită e din 1875 (Brăila, ed. Campiniu)

FILEŞTI, staţie c. f. jud. Covurluiu între Galaţi şi Barboşi.

FILIAŞI, com. rur. jud. Dolj pe rîul Jiu plasa Filiaşi; 6586 loc. Are o şcoală de meserii. Staţie c. f. între Craiova şi Severin; de aci porneşte linia secundară spre Tîrgu-Jiu—Bumbeşti. După legea 1929, formează o circ. com. cu 17 sate.

FILIMON, Apostol, prăznuit de biserica ortodoxă la 22 Noembrie. A fost convertit de Sf. Pavel.

FILIMON NICOLAE (*1819 †1865), scriitor român. A fost cîntăreţ şi epitrop al bisericii Enei în Bucureşti, critic de artă şi funcţionar la Arhiva Statului. Pe lîngă cronici, a publicat şi o relaţie de călătorie în Germania (1860), dar mai cunoscut este prin romanul *Ciocoii vechi* (1863) primul roman românesc, care-şi păstrează valoarea ca roman social.

N. Filimon.
(După o foto. com. de G. Baiculescu)

FILIP APOSTOL, prăznuit de biserica ortodoxă la 14 Noembrie. Era din oraşul Betsaida (Galilea). A fost între primii chemaţi de Isus. După pogorîrea Sf. Duh, el a plecat în Frigia, unde a propagat credinţa în Domnul Hristos. Se zice că acolo a murit. Corpul lui a fost adus la Roma şi aşezat într'o biserică zidită în onoarea lui.

FILIP II (*382 †336 a. Chr.), rege al Macedoniei între 359—336. El urmăreşte cu stăruinţă acţiunea pentru penetraţiunea în Grecia, isbutind să-şi asigure amiciţii printre conducătorii statelor greceşti, prin toate mijloacele. Combătut de Demostene prin vestitele sale discursuri (*Filipice)*, el deveni stăpîn, şi prin intrigi şi prin victoria de la *Cheronea* 338, peste Grecia întreagă. Fu ucis de un tînăr în timpul unei ceremonii.

FILIP II (*1527†1598), rege al Spaniei din 1556, avînd şi Ţările-de-jos şi statele din Italia. Avu războiu cu Papa Paul IV (1556) şi prin aceasta şi cu Franţa, mai tîrziu cu Turcii; susţinu lupta contra

www.dacoromanica.ro

revoltaților din Țările-de-jos, pe care-i guverna ducele de Alba; deveni rege și al Portugaliei (1581); purtă războiu cu Anglia după urcarea pe tron a Elisabetei, de și fusese soțul Mariei, fiica lui Henric VIII, și marea lui flotă (*armada invencible*) fu distrusă (1588).

Filip II, regele Spaniei

FILIP V (*1683 †1746), rege al Spaniei (1700). Nepotul lui Ludovic XIV, a condus țara după interesele Franței, dar mai tîrziu, din cauza căsătoriei cu o prințesă italiană, suferi influența acesteia. A abdicat în 1724.

FILIP II AUGUST (*1165 †1223) rege al Franței din 1180. Avu războiu cu regele Angliei (Henric II), luă parte la o cruciadă, mai purtă și alte războaie cu Englezii, porni o expediție religioasă contra Albigensilor (1219), avu multe succese mai ales contra feudalilor puternici, pregătind unitatea Franței.

FILIP IV CEL FRUMOS (*1268 †1314), rege al Franței între 1285—1314. In timpul lui s'au purtat războaie cu Flamanzii, cu Englezii, s'a cuprins Flandra, s'a înfrînt puterea papală, făcîndu-se reședința papei Clement V la Avignon (1305).

FILIP VI DE VALOIS (*1293 †1350), rege al Franței din 1328, începu *războiul de 100 de ani* contra Englezilor (1337).

FILIP ALESANDRU (*1842 †1899), advocat român în Abrud. A fost sprijitor al cauzei românești și a lucrat pentru desvoltarea economică a regiunii.

FILIPENI, circ. com. cu 10 sate (legea 1929).

Alex. Filipescu.

FILIPESCU ALEXANDRU zis **VULPE** (*1775 † 1856), boer român. Fiul lui Radu F.; a condus tratativele cu Tudor Vladimirescu, la intrarea acestuia în București; a lucrat la întocmirea *Regulamentului Organic* și, sub Bibescu, a fost caimacam al Olteniei.

FILIPESCU CONSTANTIN (*1804 †1842), fiul lui Iordache F. A fost colonel în miliția română, membru în eforia școalelor; secretar al lui Kisselef.

FILIPESCU GHEORGHE zis **DADU** (*1811 †1889), fiul lui Iordache. A fost ofițer în armata rusească, la 1859 a trecut în cea română; a luat parte la războiul pentru independență.

Filipescu Grigore.

FILIPESCU GHEORGHE C. zis **MAREȘALUL** (*1840 † 1902), fiul lui Constantin F. A fost adjutant al Domnitorului Cuza. Mareșal al palatului între 1866—1874, apoi reprezentant al țării la Petersburg; din 1900 din nou mareșal pînă la moarte.

FILIPESCU GRIGORE N. (*1817 †1881), om politic român. A fost ministru de control în mai multe guverne prezidate de C. Kretulescu în 1859.

I. Al. Filipescu.

FILIPESCU IOAN (IANCU) zis **VULPACHE** (*1811 † 1863), fiul lui Alexandru F. Vulpe. A fost ministru de externe sub Barbu Știrbeiu (1849—1856), caimacam în 1858—59 (cu Băleanu și Manu), a sprijinit unirea principatelor; a fost prezident de consiliu în 1859, mai tîrziu deputat și vicepreședinte de Cameră.

FILIPESCU IORDACHE (= **GEORGE**) (*1765 †1855), fiul lui Costache F., om politic din Muntenia. A avut rangul de *mare ban* și a fost caimacam al Olteniei (1830). A candidat la tron în 1834, dar n'a reușit, și sub Alexandru Ghica a avut ministerul de interne. In 1842, cînd Ghica a fost înlăturat, el a făcut parte din căimăcămie (cu Teodor Văcărescu și Cornescu). Îl găsim ministru de justiție sub Bibescu (1847) și sub Stirbeiu (1849—1854).

Filipescu Nicolae.

FILIPESCU NICOLAE (*1861†1916), fiul lui Grigore F. Om politic român. A condus din 1886 ziarul „Epoca" și a luptat cu o mare violență contra guvernului lui I. C. Brătianu. A fost deputat în multe legislaturi, primar al Capitalei (1895), ministru de domenii în 1900 sub prez. lui P. P. Carp, de războiu în 1910 sub același prezid., de domenii în guvernul lui T. Maiorescu în 1912. În timpul neutralității a fost unul din susținătorii intrării noastre în acțiune alături de Franța. El a publicat cîteva studii politice: *Către un nou ideal*, *Partidele politice*. Discursurile sale au fost adunate și publicate de N. Pandelea (Vol. I, 1912).

FILIPESCU PANĂ boier muntean., repară mănăstirea Mărgineni, 1646.

FILIPESCU, ☛ **CONSTANTIN CĂPITANUL**.

FILIPEȘTI ① sat jud. Bacău 456 loc. Ține de circ. com. Oituz. ¶ ② com. rur. jud. Brăila plasa Călmățuiu; 1414 loc. După legea 1919, ține de circ. com. *Ion C. Brătianu*. ¶ ③ **F.-DE-PĂDURE**, com. rur. jud. Prahova plasa Filipești; 1789 loc. Tine de circ. com. Dițești. Are o biserică zidită de familia Cantacuzino în 1688. ¶ ④ **F.-(TÎRG)**, com. urb. jud. Prahova plasa Filipești, pe un iaz ce dă în rîul Prahova; 2500 loc. Regiune petroliferă. Exploatare de pește.

FILIPICE, discursuri ale lui Demostene contra lui Filip, regele Macedoniei. (☛ **DEMOSTENE**). Dobîndind sensul de „discursuri violente contra unei persoane", s'a dat acest nume și discursurilor lui Cicerone contra lui Antoniu. (☛ **CICERONE**).

FILIPIDE DANIIL [mirenește **DIMITRIE**], scriitor grec. Călugăr, a venit în București pe la 1789—90. A publicat în 1816 la Lipsca în l. greacă *o istorie* și *o geografie* a României. Istoria cuprinde povestirea faptelor din vechime pînă la înființarea principatelor, în Geografie vorbește despre climă, sol, minerale și animale, ocupîndu-se de principate, Banat și Transilvania. Are și hărți, între cari una intitulată „România" cuprinde teritoriul de la Nistru la Tisa.

FILIPIDE ☛ **PHILIPPIDE**.

FILIPINE, insule în Oceanul Pacific, formînd arhipelag. Descoperite în sec. XVI, stăpînite de Spanioli de la 1565, au trecut în posesiunea Statelor Unite în 1898. Suprafață 296.310 km. p., 9.000.000 loc. Capitala e **Manilla** în insula **Luzon**.

FILIPOPOL, oraș în Bulgaria, 85.000 loc.

FILISTENI, popor antic; au supus pe Ebrei, dar aceștia s-au liberat prin energia lui Samson.

FILITTI CONSTANTIN (*1831 †1890), colonel român. A intrat ca iuncăr în cavalerie (1849) și înaintat pînă la gradul de colonel (1882); a fost ajutant al lui Vodă Cuza, apoi al Domnitorului Carol I. A fost și prefect (1870, 1889), și deputat (1866. 1888.)

FILITTI COSTANDIE ☛ **COSTANDIE**.

FILITTI DOSITEIU ☛ **DOSITEIU**.

FILITTI GHEORGHE (*1833 †1899), magistrat român. A fost procuror general al Curtea de Casație (1879). Opere pr. *Proprietatea funciară în Dobrogea*, 1881; *Efectele hotărîrilor date de tribunalele străine*, 1896; *Efectele erorii de drept si de fapt*, 1898.

FILITTI GRIGORE (*1818†1880), magistrat român. A fost membru al Curții apelative (1858), al Inaltei Curți (1859) și în 1862 al Curții de Casație înființată în 1861.

FILITTI IOAN C. (*1879), istoric român. Doctor în drept din Paris, a fost director al afacerilor politice în ministerul de externe din București, director al afacerilor consulare. Azi membru al

www.dacoromanica.ro

Consiliului legislativ (1926); membru corespondent al Academiei Române (1915). Op pr. *Les principautés roumaines sous l'occupation russe* 1904; *Din arhivele Vaticanului*, 1912—1914; *România față de capitulațiile Turciei*, 1915; *Domniile române sub Regulamentul Organic*, 1915; *Despre Negru-Vodă*, 1924.

FILIȚTI RĂDUCANU (†1818), jurist român. A fost pravilist pe lîngă divanul țării, judecător la tribunal, director al căimăcămiei din Craiova.

FILITTI SILVESTRU (*1759 †1828), medic român. Doctor de la Göttingen, a funcționat în București ca medic al orfanotrofiei (1785) și a făcut parte din primul consiliu sanitar al Munteniei (1793); a introdus vaccinarea și a cultivat pentru prima dată cartoful pe la începutul sec. XIX.

FILOTEIU, episcop al Buzăului, 1850—1860.

FILSTICH IOAN (*1684†1743), istoric sas. A fost profesor în Brașov.

FILTSCH EUGEN (*1856), scriitor sas. Profesor la Sibiu, apoi preot luteran în București. S'a ocupat cu istoria culturală a Transilvaniei.

FINGAL, personaj legendar irlandez, sec. III, eroul poemei cu același nume, răspîndită pe la 1760 de către *Macpherson*, atribuind-o lui *Ossian* (☛ acest cuv.) și eroul ar fi fost tatăl poetului. Heliade a publicat o poemă în șase cînturi cu același titlu și subiect.

FINISTER ① departament în NV Franței. ¶ ② cap la NV. peninsulei Iberice.

FINIȘ, com. rur. jud. Bihor, plasa Beiuș; 2070 loc. Stație balneară: pucioasă.

FINLANDA (SUOMEN TASAVALTA), stat în Europa, constituit în 1917. Se mărginește la N. cu Norvegia și Oceanul Arctic, la E. cu Rusia, la S. cu golful Finlandei și la V. cu Suedia și cu golful Botnic. Pămîntul este în genere cu altitudini mici. Este udat de puține rîuri între cari *Kemi*, care se varsă în golful Botnic, dar are un foarte mare număr de lacuri cari ocupă peste 40000 de km. p., între cari și jumătate din lacul *Ladoga*. Clima este relativ temperată, deși septentrională, grație apropierii curentului Gulf-Stream și munților Laponiei cari o apără de vînturile de nord. Produce cereale mai ales în S.; creșterea vitelor, cailor și porcilor are o mare desvoltare. Exploatarea pădurilor și a minelor (cupru, etc.) îi aduc venituri importante. Industria (hîrtie, lemn lucrat, pielărie, metalurgie, etc.) este în constant progres. Finlanda are o suprafață de 388.483 km. p. și o populație de 3. 558.000 loc.

E o republică, al cărei prezident se alege pe 6 ani. Parlamentul este format numai din Camera deputaților, aleși prin sufragiu universal direct și secret.

Afară de Suedezi, populația e formată din Finezi, cari vorbesc o limbă aparținînd ramurii fino-ugriene. Unită cu Suedia din vechi timpuri (ca. 1300, cînd locuitorii ei s'au și creștinat), Finlanda a fost alipită Rusiei după 1809, conservîndu-și titlul de *Mare ducat*, dar pierzîndu-și din ce în ce autonomia ce i se garantase la început. Profitînd de evenimentele din 1917, s'a proclamat independentă și a fost recunoscută ca atare de Societatea Națiunilor în 1920.

Capitala este HELSINGFORS (=HELSINSKI în limba lor) 216.000 loc. Or. pr. ABO (TURCU) 62.000 loc., TAMERSFORS (TAMPERE) 52.000. loc.

Moneta este MARKA; pentru măsurători se întrebuințează sistemul metric. De Finlanda ține și grupul de insule ALAND.

FINTA, com. rur. jud. Dîmbovița pe malul stîng al Ialomiței. Aci a fost vestita bătălie între Mateiu Basarab și Vasile Lupu 1653; e și o movilă sub care zac soldații morți în această luptă. Azi Finta e centrul unei circumscripții com. cu 9 sate.

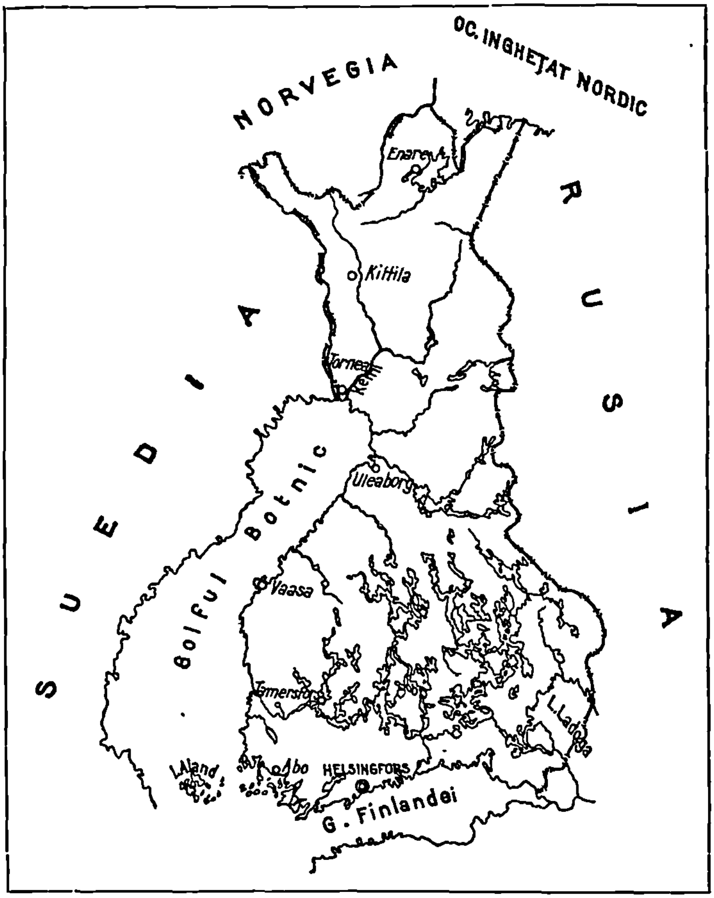

Harta Finlandei.

FIONIA, insulă Marea Baltică, ține de Danemarca; 3406 km. p., 250.000 loc.

FIRDUSI (*916 †1020), poet persan. autorul vestitei poeme *Șah-Nameh* (Cartea Regilor).

FIRIZA, com. rur. jud. Satu-Mare, plasa Baia-Mare; 1342 loc. Stație c. f. pe linia Baia Mare Firiza-de-Jos.

FIRTĂNUȘ, circ. com. jud. Odorheiu cu 3 sate (1929).

FISCHER EMIL (*1852 †1919), chimist german. A fost profesor la München la Würzburg și la Berlin. A luat premiul Nobel în 1902; membru onorar al Academiei Române (1913). S'a ocupat cu diferite probleme de chimie organică, între cari sinteza zahărului.

FISCHER [fișer] KUNO (*1824 †1907), filozof german. Op. pr. *Istoria filozofiei noi* (1854), *Viața, doctrina, critica doctrinei lui Kant* (1860, 1883). A fost profesor la Iena și la Heidelberg. A desvoltat ideile lui Hegel și s'a distins mai ales prin cercetările asupra istoriei filozofiei.

FISIOCRAȚI, economiști a căror școală de economie politică socotea că pămîntul este singura avuție.

www.dacoromanica.ro

FITZMAURICE EDMUND LORD (*1846), om politic englez. A fost numit, în 1881, membru în comisiunea pentru reorganizarea provinciilor din Turcia europeană; apoi, în 1883, delegat la conferința de la Londra pentru navigația pe Dunăre.

FIUME, oraș în Italia, port la Adriatica (golf. Quarnero); 30.000 loc.

FÎNTÎNA-BANULUI. com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat; 2260 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Cetatea.

FÎNTÎNA BLANDUZIEI, piesă în 3 acte de V. Alecsandri jucată pe scena Teatrului Național din București la 22 Martie 1884, publicată întîiu în *Convorbiri literare*, apoi în volum, 1884.

FÎNTÎNA ZÎNELOR, com. rur. jud. Ismail, plasa Fîntîna-Zînelor; 2539 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Sichirlichitai.

FÎNTÎNELE ① munte, jud. Cluj, loc istoric; aci s'a dat la 6 Iulie 1849 o vestită luptă între ostașii lui Avram Iancu comandați de tribunul Corcheș și un regiment de honvezi unguri comandați de Vasváry, care s'a terminat cu victoria Românilor, rămînînd mort și comandantul ungur. ¶ ② com rur. jud. Bacău plasa Bistrița; 368 loc. Stație c. f. între Bacău și Roman. După legea 1929 ține de com Mărgineni. ¶ ③ circ. com. jud. Botoșani plasa Corni, are 6 sate. ¶ ④ c. r. jud. Iași plasa Bahluiu. După legea 1929, ține de circ. com. Andrișeni. ¶ ⑤ com. rur. jud. Odorheiu, plasa Sîngeorgiul-de-Pădure; 1043 loc. Formează o circ. com. cu 3 sate. Stație c. f. între Blaj și Praid. ¶ ⑥ c. r. jud. Teleorman plasa Zimnicea; 2245 loc. După legea 1929, ține de circ. com Suhaia.

FÎRDIA, circ. com. jud. Severin cu 3 sate (1929).

FÎRȚĂNEȘTI, com. rur. jud. Covurluiu, plasa Bujor; 2262 loc. Formează o circ. com. cu 3 sate. Stație c. f. între Galați și Berești.

FÎSTÎCI com. rur. jud. Vasluiu, plasa Racova; 1280 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Delești. ¶ ② mănăstire jud. Vaslui, com. Cosmești, întem. 1721 de Mihail Racoviță, Domnul Moldovei.

FLAGELANȚI, ordin calugăresc, instituit în Italia pe la 1260, avînd regula ca membrii lui să sufere în fiecare zi o bătaie cu biciul în particular sau în public. După 1400, numărul participanților se micșoră, din pricină că Papa îi excomunicase și autoritățile luau măsuri severe contra lor.

FLAMMARION CAMIL (*1842 †1925), astronom fr. Vestit prin scrierile de popularizare și prin cercetările asupra spiritismului. La noi, începînd din 1900 (*Astronomia populară* de Th. M. Stoenescu), s'au tradus multe din scrierile lui de către H. Lecca (*Tainele cerului*, 1904), Victor Anestin (*Ce e cerul*, 1908, *Ce e viața*, *Fenomenele spiritismului*, *Cataclismul din Martinica*, 1910), Iosif Nădejde (*O călătorie în cer*, 1907), B. Marian (*Soarele si luna*, 1911, *Ce-i cerul*), Mihălcescu (*Urania*, 1911, *Dumnezeu în natură*, 1914), Stelian Petrescu (*Lumen*), Sofia Nădejde (*Visuri înstelate*, 1909), Sc. Georgescu (*Vulcanul Kracatoa*, 1909).

FLANDRA (=flam. VLAANDEREN) fu, în evul mediu, un comitat care trăi mai puțin independent și mai mult sub stăpîniri străine (Franci, Danezi, Normanzi); astăzi cea mai mare parte din vechiul teritoriu e înglobat în Belgia, formînd două provincii (Fl. de V., Fl. de E.), ambele mărginite de Marea Nordului. Locuitorii (Flamanzi) vorbesc un dialect (*flamand*) înrudit cu limba olandeză. Orașele princ. sînt: Bruxelles, Gand, Bruges. Ținutul este renumit prin industriile sale și prin creșterea vitelor (rasa flamandă de *vaci*). In sec. XIV-XVII s'a produs în aceste ținuturi o mare mișcare artistică în arhitectură, sculptură și pictură (școala flamandă: *Van Eyck*, *Van Dyck*, *Rubens*, *Teniers*).

FLAUBERT [flober] GUSTAVE (*1821 † 1880), romancier fr. Op. pr. *Madame Bovary* (1857) tradus rom. de L. Dauș (1900), *Salambo* (1862), tradus de L. Dauș (1913), *Ispitirea Sf. Anton* tradus rom. de Al. Bogdan (1926). E un romantic cu inclinări — declarate — spre naturalism.

FLĂMÎNDA ① com. rur. jud. Mehedinți, reședință, plasa Blahnița; 1143 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Pătulele. ¶ ② c. r. jud. Teleorman, plasa Turnu; 1702 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Traian. E așezată la gura bălții Berceluiul lîngă Dunăre. ¶ ③ c. r. jud. Vlașca, plasa Cîlniștea; 2896 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Videle. ¶ ④ colină în fața orașului Cîmpulung (Muscel), pe care se află schitul Mărculești. ¶ ⑤ fostă mănăstire în jud. Argeș, întemeiată de Șerban Cantacuzino. ¶ ⑥ sat jud. Ilfov, aproape de Dunăre. Pe aici s'a făcut, în cursul războiului, în zilele de 1 Octombrie 1916 și urm. încercarea armatei noastre de a trece Dunărea pentru a ataca armata bulgară, dar fără izbîndă.

FLĂMÎNZI, circ. com. jud. Botoșani cu 8 sate (1929).

FLECHIER [fleșie] ESPRIT (*1632 † 1710), episcop francez, membru al Academiei fr., vestit ca orator: *Discursul funebru pentru Turenne*, *pentru Maria Tereza*, ș. a.

FLECHTENMACHER ALEXANDRU (*1823 †1898), compozitor și violonist român. A fost trimis de Costache Conachi la Viena, a dirijat capela Teatrului din Iași (1844), apoi a trecut la București, la Craiova. Profesor la Conservatorul din București (1864), a scris melodii pentru diferite piese ale lui Alecsandri (*Chirița în Iași*, *în provincie*, *Scara mîței*), Millo (*Baba Hîrca*) ș. a.; a publicat o colecție de arii naționale.

FLECHTENMACHER CRISTIAN (ca. *1785 † 1843), jurist sas. Chemat de guvernul Moldovei în 1813, a lucrat la pregătirea legiuirii lui Scarlat Calimah și la redacțiunea ei. Numit *pravilist* oficial de Mihail Suțu, rămîne mulți ani în această funcțiune. În 1830 a deschis un curs de *știința legilor romane* printr'o lecție care avea de subiect: *istoria dreptului românesc* (tip. în Uricariul lui Codrescu, vol. XIX).

FLERS [fler] ROBERT DE (*1872 † 1927), ziarist și autor dramatic francez. Membru al Academiei Franceze (1920). In timpul războiului mondial, el a făcut parte din misiunea franceză care a ajutat la refacerea armatei noastre în Moldova. După încheierea armistițiului, a părăsit țara și a revenit în 1918 cu aeroplanul de la Salonic spre a ne da de știre că e momentul să reluăm armele după ce frontul de acolo fusese învins. Mai cunoscute din piesele lui: *Le roi*, *L'habit vert*.

FLEURIOT ZÉNAIDE (*1829 †1890), scriitoare franceză. A publicat romane pentru tinerime.

FLEURY [flöri] ANDRÉ (*1653 † 1743), cardinal francez, politic, preceptor al lui Ludovic XV, primministru (1726) pînă la moarte.

FLEVA NICOLAE (*1840 † 1914), om politic român. Cunoscut mai ales ca orator în întruniri populare, a fost deputat în multe rînduri, primar al Capitalei, ministru de interne (1895).

FLOAREA DARURILOR ① colecție de sfaturi morale, proverbe și povestiri, tipărite pentru prima dată la Snagov, în 1700, tradusă după cartea grecească cu același nume (Ἄντος των χαρίτων) tipărită la Veneția, în 1675, și scoasă la rîndul ei, dintr'o operă italiană *Fior di virtu*. ¶ ② revistă literară condusă de N. Iorga.

FLOARE ALBASTRĂ, revistă literară, București 1898—1899, sub direcția lui I. Constantinescu-Stans.

FLONDOR IANCU CAVALER (*1865 †1924), om politic bucovinean. Inființă partidul poporului (1898), care avu ca organ *Dreptatea*, apoi *Patria*, conduse de Valeriu Braniște. Membru în Parlamentul (Landtag) Bucovinei. Sprijinitor al bisericii române, alături de mitrop. Vladimir de Repta, apără independența ei. In 1918 fu în fruntea Românilor cari proclamară unirea cu Regatul român și fu ales președinte al Consiliului național și șef al Guvernului provizoriu bucovinean. După unirea tuturor provinciilor, fu, scurt timp, ministru în 1919.

FLONDOR TUDOR (*1862 † 1908), compozitor român. A făcut muzica cupletelor mai multor piese de V. Alecsandri: *Drumul de fier*, *Millo director*,

www.dacoromanica.ro

Cinel-Cinel, *Florin si Florica*, *Nunta ţărănească*; a compus opereta *Moş Ciocârlan*.

FLONDOR, staţie c. f. între Storojineţ şi Berhomete.

FLOQUET [floke] CHARLES (*1828 † 1896), advocat, om politic francez; prezident al Consiliului (1888), combătu bulangismul, avu chiar duel cu Generalul Boulanger.

FLOR, martir prăznuit de biserica ortodoxă la 18 August. A trăit în *Iliricum*. A fost pus împreună cu fratele său Lavru, fiind amîndoi constructori, să facă un templu păgîn. Ei l-au construit, dar, după ce a fost gata, au venit împreună cu mulţi creştini şi au dărîmat idolii, închinînd biserica lui Dumnezeu. Pentru aceasta au fost martirizaţi.

FLORENŢA (= ital. FIRENZE), oraş în Italia prov. Toscana) pe Arno; 300.000 loc.; vestit prin comorile de artă ce cuprinde.

FLORESCU ALEXANDRU G. (*1867 †1925), diplomat român. A fost ministru plenipotenţiar, secretar general al Ministerului de externe. A scris poezii şi două piese de teatru: *Sanda*, 1908, şi *Chinul*, 1910.

FLORESCU ALEXANDRU EM. om politic român. A fost prefect al Capitalei, director în Ministerul de Interne şi ministru de Control (1862) şi de Lucrări publice (1862).

FLORESCU BONIFACIU (*1848 †1899), profesor român. A predat limba franceză şi istoria la diferite licee din Bucureşti; a lucrat împreună cu Macedonski la diferite reviste literare. Op pr. *Curs de literatură franceză* (1890), *Ritmuri şi rime* (1892). Traduceri: *Să nu zici vorbă mare* de *Musset* (1889), *Domnia lui Bibescu* de *Gh. Bibescu* (1893).

FLORESCU DUMITRU G. (*1827 †1875), compozitor român. Fiul vornicului Iordache Florescu. Exilat după revoluţia din 1848, a făcut studii de muzică la Paris; a luat parte la lucrările pregătitoare pentru înfiinţarea Conservatorului din Bucureşti; a fost magistrat, prefect, senator. A compus muzica pentru diferite poezii ale autorilor români: *Steluţa* (Dedicaţie), *Hora Mariucăi*, *Gondoleta* (de Alecsandri), *Prizonierul* (de Bolintineanu), *Gondola* (de Creţeanu), etc. şi *Hora lui Cuza-Vodă* la intrarea în Bucureşti a domnitorului (1859).

FLORESCU EMANOIL, om politic din Muntenia. Îl găsim mare logofăt al trebilor bisericeşti în 1844—1846.

FLORESCU ION EM. (*1819†1893), general şi om politic român. După studii speciale la Paris, a organizat, în timpul lui Bibescu, prima şcoală militară. A luat parte, fiind colonel, la războiul Crimeei, ataşat pe lîngă un general rus. Ministru de războiu al Munteniei (1859), este numit şi în Moldova (1860); după unirea definitivă, fiind înaintat general, a fost iar ministru de războiu în 1862—63, apoi de interne şi lucrări publice în cabinetul Creţulescu (1865—66). Sub domnia lui Carol I, îl găsim ministru de războiu de la 14 Martie 1871 pînă la 3 April 1876 în guvernul prezidat de Lascar Catargiu, iar după retragerea acestuia formează el un guvern de 23 de zile. Dat în judecată împreună cu toţi colegii săi, este oprit de a lua parte la războiul independenţei, dar această dare în judecată nu are urmări şi îşi continuă iar activitatea politică, fiind preşedinte al Senatului (1890—91) şi şef al unui guvern de cîteva luni (Februarie—Noembrie 1891). Membru fondator al Ateneului Român, a lucrat împreună cu Esarcu la adunarea fondurilor pentru clădire. Preşedinte al Societăţii pentru învăţătura poporului român, i-a lăsat prin testament un mare imobil în Bucureşti.

G-ral Florescu.

FLOREŞTI ① com. rur. jud. Cluj, plasa Vlaha; 3000 loc. ¶ ② c. r. jud. Soroca plasa Floreşti; 2092 loc. Staţie c. f. între Bălţi şi Mateuţi. Circ. com. cu 37 sate (1929). ¶ ③ circ. com. jud. Prahova cu 13 sate.

FLORIAN JEAN PIERRE CLARIS DE (*1755†1794) fabulist francez; membru al Academiei franceze. Scrise şi cîteva piese de teatru jucate cu succes în timpul său. El a fost modelul lui Gr. Alexandrescu în prima epocă.

Florian.

FLORIAN ARON ☛ AARON.

FLORICA, sat jud. Muscel com. Valea Mare. Aci se află mausoleul unde e înmormîntat *Ion C. Brătianu*. Staţie c. f. linia Goleşti-Cîmpulung.

FLORIDA, peninsulă la N. golf. Mexic, face parte din Statele-Unite americane.

FLOURENS [flura'] PIERRE (*1794†1867), fiziologist francez, stabili *teoria formaţiunii oaselor*; localiză în creerul mic centrul forţelor cari regulează mişcările corpului.

FLURY, consul general al Franţei în Principatele române, numit în 1797.

FOAE COMERCIALĂ, INDUSTRIALĂ ŞI ICONOMICĂ, sub redacţia lui Z. *Carcalechi*, a apărut în Bucureşti 1839.

FOAE PENTRU MINTE, INIMĂ ŞI LITERATURĂ, revistă literară apărută în Braşov 1838—1865. Directori: *G. Bariţiu* (pînă la 1850), *Iacob Mureşianu* (pînă la urmă).

FOAE SĂTEASCĂ A PRINCIPATULUI MOLDOVEI, revistă de vulgarizare condusă întîiu de *G. Asachi* (1839—1840), apoi de *Mih. Kogălniceanu* (1840—1845), *C. Rolla* (1845—1845) şi iarăşi de *Asachi* (pînă la încetarea ei în 1851).

FOAEA SOŢIETĂŢII PENTRU LITERATURĂ ŞI CULTURĂ ROMANĂ ÎN BUCOVINA, a apărut în Cernăuţi între 1865—1869 sub redacţia lui *Ambrosiu Dimitrovici*. apoi a lui *I. G. Sbiera*.

FOAIA FAMILIEI, revistă pentru petrecere şi cultură, întemeiată în Iaşi în 1875 de *I. Pop-Florantin*; a reapărut în Bucureşti între 1905—1906.

FOAIA POPORULUI, revistă de cultură generală, întemeiată în Sibiu în 1892 de *I. Russu-Şirianu*; apare şi astăzi.

FOAIA SCOLASTECĂ, revistă pedagogică, literară şi ştiinţifică, fundată în Blaj în 1883 de Ioan Germanu; a apărut pînă în 1886.

FOAIA SCOLASTICĂ, organ al reuniunii învăţătorilor greco-catolici din arhidieceza de Alba-Iulia şi Făgăraş, fundată în Blaj în 1899 sub redacţia lui *Ioan F. Negruţiu*.

FOAIA SOCIETĂŢII DE MEDICI ŞI NATURIŞTI DIN PRINŢIPATUL MOLDOVEI a apărut în Iaşi între 1851—53 sub redacţia d-rului *Vîrnav*.

FOAIA SOCIETĂŢII ROMANISMUL, revistă literară apărută în Bucureşti între 1870—71, avînd ca redactori pe *B. P. Hasdeu*, *N. Scurtescu*, *G. Dem. Teodorescu*, *Gr. Tocilescu*, *M. Zamfirescu*, *G. Missail*, ş. a.

FOCA, martir prăznuit de biserica ortodoxă la 23 Iulie. A trăit pe timpul împăratului Traian şi a fost martirizat, fiind pus într'o varniţă şi apoi într'o baie fierbinte.

FOCH [foş] FERDINAND (*1851 †1929), mareşal francez. A luat parte la războiul din 1870. In timpul războiului mondial, s'a distins comandînd în diferite puncte şi ca şef al statului major, iar în 1918 i s'a încredinţat comanda tuturor armatelor aliate şi astfel s'a ajuns la încheierea armistiţiului şi apoi a păcii.

Mareşalul Foch.

FOCILLON [fosilo^n] HENRI, istoric francez, profesor la Universitatea din Lyon. S'a ocupat cu

www.dacoromanica.ro

istoria artei vechi indiene și cu arta modernă. A venit în România și a ținut conferințe în Cluj și în București; a făcut interveniri la Moscova pentru a ni se înapoia tezaurele noastre artistice și documentare, dar n'a reușit. E membru onorar al Academiei Române (1926).

FOCION (*402 †317 a. Chr.), general atenian, adversar al lui Demostene; voia împăcarea cu Filip al Macedoniei, apoi cu Alexandru. Concetățenii săi l-au osîndit la moarte.

FOCȘANI, oraș în Moldova, cap. jud. Putna; 25454 loc. (1915), așezat pe pîrăul Milcov. Inainte de unire, o parte din oraș ținea de Muntenia. Are 1 liceu de băeți și 1 școală secundară de fete, 1 sc. normală de băeți, 1 sc. profesională de fete, 3 școale comerciale, 1 sc. de meserii pentru băeți și mai multe școale primare, 1 sc. de surdo-muți. Are 7 biserici ortodoxe, 1 armeană și 2 israelite. Stație c. f. spre Buzău-București și spre Iași și a linici laterale spre Odobești. E oraș vechiu, dar nu se știe nimic despre originea lui. Intîia dată îl găsim pomenit în sec. xv. S'au dat aci diferite lupte, între cari cităm pe cea din 1600 cînd Simion Movilă a fost învins de oastea lui Mihaiu Viteazul, pe cea din 31 Iulie 1789, cînd armatele austroruse comandate de Suvarov înving pe Turci. In epoca ocupației rusești (dela 1829) a suferit foarte mult prin desele treceri ale trupelor. In Focșani a fost reședința *Comisiunii centrale* instituite de Convențiunea din 1858, care avea să se ocupe cu legiuirile de interes comun ambelor principate și care se compunea din membri munteni și moldoveni.

FOCURI, com. rur. jud. Iași, plasa Bahluiu; 2401 loc. După legea 1929 sat circ. com. Gropnița.

FOE ☛ DE FOË.

FOFELDEA, com. rur. jud. Sibiu plasa Nocrich; 1048 loc.; locul nașterii lui A. Treb. Laurian. Stație c. f. linia între Cornățel și Agnita.

FOGARASI ȘTEFAN (sec. xvii), preot român calvinizat. A tipărit catehismul din 1642.

FOGAZZARO ANTONIO (*1842 †1911), poet și romancier italian. Din operele lui s'au tradus: *Idile spulberate*) de C. Tomescu, 1908); *Misterul poetului* (de D. Tomescu, 1912); *Povestiri* (de N. Dascovici, 1914); *Daniele Cortis* (de I. Florian, 1922).

FOLKESTONE [folcst'n], oraș în Anglia la Pasul de Calais; 37.000 loc. Port. Băi de mare.

FOLTEȘTI, circ. com. jud. Covurlui, plasa Prut-de-Jos, cu 8 sate (1929). Stație c. f. între Galați și Berești.

FONTAINEBLEAU [fontenblo], oraș în Franța; 15.000 loc. Industrie de porcelanuri. Castel vestit cu opere de artă remarcabile. Aci se semnă tractatul dela 11 April 1814 prin care se stabili abdicarea lui Napoleon. Imprejur ținuturi pitorești, unde se stabilesc pictori ca să lucreze în liniște.

FONTANINU GEORGE (*1825 †1886), profesor român. A fost profesor de limba latină la liceul din Craiova și mult timp director. Adept convins al școalei latiniste, el obișnuia să schimbe numele școlarilor spre a le da o înfățișare mai aproape de latinește. E foarte probabil că și numele lui tot după aceste norme s'a format. Membru al Academiei Române (1870).

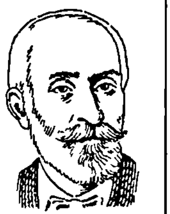
Fontaninu.

FONTENAY - AUX - ROSES [font'ne o roz], comună în Franța, aproape de Paris; 4000 loc. Școală normală primară de fete. Aci e așezată școala românească din Paris sub direcția lui N. Iorga.

FONTENELLE BERNARD DE (*1657 † 1757), scriitor francez. Op. pr. *Convorbiri despre pluralitatea lumilor* (tip. 1686),

FORAIN [foreⁿ] JEAN (*1852 †1931), pictor și desenator fr., cunoscut mai ales prin caricaturile sale din diferite reviste satirice și din ziarele politice.

FOREIGN OFFICE, engl. = ministerul de externe.

FORGACH FRANCISC (*ca. 1510 †1577), episcop ung., istoric. Op. pr. *De statu reipublicae Hungariae.*

FORMAC CONSTANTIN (*1830 † 1897), general român. Sublocotenent în 1850, maior în 1865, a luat parte cu distincție la războiul pentru independență; colonel în 1883, general 1890.

FORMION VASILE, medic în București; pe la 1837 era medic al culorii de galben.

FORMOSA, insulă japoneză în Marea Chinei. Supr. 34.550 km. p., 3.300.000 loc. Producție bogată de ceaiu, orez, tutun.

FORMOSUS (*816 †896), papă al Romei între 891—896.

FOROTIC, stație c. f. jud. Caraș între Berzovia și Oravița.

FORRO GRIGORIE (*1835 † 1898), industriaș român din Sebeș. A lăsat Asociației un fond important.

FORRO MICLĂUȘ (MIKLOS = NICOLAE), personaj important din Transilvania în sec. xvi, care a ajutat pe *Coresi* la tipărirea *Cazaniei* din 1564.

FORRO PAVEL (sec. xvi), nobil ung. Ardeal; scriitor. Op. pr. *Istoria lui Alexandru Macedon* (1619).

FÖRSTER FRIEDRICH (*ca. 1794 † 1868), istoriograf german, prof. la Berlin. Op. pr. *Eroii Prusiei în timp de pace și de războiu* (1846).

FÖRSTER FRIEDRICH WILHELM (*1869), pedagog și moralist german. Din operele lui s'au tradus în românește: *Educația cetățenească a tineretului* (de A. Culea, 1914), *Școala si caracterul* (de Stel. Constantinescu, 1916), *Cartea vieții* (de N. Pandelea, 1920), *Importanța social-morală și social pedagogică a cooperației engleze* (de P. Chiricuță, 1923), *Ințelesul si aplicarea predicei de pe munte* (de Pr. I. N. 1925).

FÖRSTER WILHELM (*1832 †1921), astronom german. Director al observatorului astronomic din Berlin. Membru onorar al Academiei Române (1913).

FORȚENI, circ. comunală jud. Odorheiu cu 3 sate (1929).

FOSCOLO UGO (*1778 †1827), scriitor ital.; adversar al Austriei în toate împrejurările și, ca atare, devotat lui Napoleon. După 1815 fu silit a trăi proscris în Elveția și Anglia. Op. pr. *Scrisorile lui Jacopo Ortis*; *Discurs despre textul lui Dante.*

FOTIADE IOAN, agent diplomatic al lui Vogoride la Constantinopol și unul din adversarii cei mai serioși ai unirii principatelor. El vine în Iași cu instrucțiuni secrete cu privire la organizarea campaniei electorale. Acestea au fost aflate și au servit delegaților puterilor cari sprijineau unirea să obție casarea primelor alegeri pentru divanul adhoc.

FOTIADE LAMBRU (†1805), profesor grec, chemat de Domnitorul Moruzi ca profesor la Academia din București. A fost director dela 1792 pînă la 1805. A murit în București.

Fotiade Lambru.

FOTIE, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 12 August. A fost chinuit cu unchiul său Anicet.

FOTINO ANDROCLE (*1834 †1907), medic român. Studii de specialitate la Paris și Atena. Medic militar, general, inspector al Serviciului sanitar al armatei; director general al serviciului sanitar; efor al spitalelor civile; senator în 1877.

FOTINO DIONISIE (*1769 †1821, Grec venit în București pe la 1804. A fost secretar al lui Caragea, și a luat parte la pregătirea condicei de legi din 1817. Drep răsplată i s'a dat rangul de Serdar. Atacînd prin pamflete anonime pe Domnitor, a

Dionisie Fotino.

www.dacoromanica.ro

scăpat de osîndă adăpostindu-se în casa boerului Iordache Filipescu în tot timpul cît a mai stat Caragea pe tron. Acolo a scris *Istoria Daciei.* După plecarea duşmanului său, s'a stabilit în Bucureşti, unde a murit şi a fost înmormîntat.

FOTIUS (*ca. 820†891), patriarh al Constantinopolului şi scriitor eclesiastic, începătorul schismei care a adus despărţirea bisericii din răsărit de cea din apus.

FOUGÈRES [fujer] GUSTAVE († 1927), profesor la Universitatea din Paris. S'a ocupat de cultura antică şi în special de cea elenă. A fost membru onorar al Academiei Române (1919).

FOURIER [furie] CHARLES (*1772 †1837), filozof şi sociolog francez. A formulat teoria că organizaţia falansteriană ar aduce fericirea imediată a omenirii. Aşteptă mult timp capitalistul care s'o întemeieze şi numai după 1830 văzu visul său realizat, dar punerea lui în practică a fost distrugerea lui. Op. pr. *Teoria unităţii universale* (1841).

FOURMARIER [furmarie] PAUL, naturalist belgian. Profesor de geologie la Universitatea din Liège. A făcut cercetări asupra basinelor carbonifere belgiene şi asupra geologiei statului Congo. A organizat, după războiu, primul congres internaţional de geologie. Mulţi specialişti români s'au format la cursurile lui. E membru corespondent al Academiei Române (1925).

FOURREAUX [furo] BAPTISTE, actor francez, venit în principate cu trupa sa în 1831. A jucat în Bucureşti şi în Iaşi şi în acest oraş a rămas, unindu-se cu altă trupă, a lui Hette. Ele au ajutat la începuturile teatrului în Moldova.

FOWLER [faŭler] JOHN (*1817†1898), ingin. englez, a construit podul gigantic peste r. Forth şi calea ferată metropolitană în Londra.

FOWLER TOMAS (*1736†1801), medic engl., a stabilit uzul arsenicului în medicină.

FOX CHARLES (*1749 †1806), om politic englez, susţinînd întîiu pe conservatori, apoi pe liberali; a fost de multe ori ministru; vestit ca orator tumultuos şi violent.

FOX GEORGE (*1624†1691), cugetător englez, întemeiă secta zisă a *quakerilor* (quakers = cari tremură), dar fu persecutat şi gonit din Anglia. Succesul ideilor sale fu mare în America, unde sectanţii acestia fură organizaţi şi există şi azi.

FRA DIAVOLO, porecla unui MICHEL PEZZA. Din bandit deveni colonel în armata care luptă contra stăpînirii franceze în regatul Neapolei. Aventurile lui deteră subiectul operei lui *Aubert* cu libretul lui *Scribe* cu acest nume (1830).

FRAGONARD [fragonar] JEAN (*1732 † 1806), pictor francez. Op. pr. *Jurămîntul de amor*, *Căderea*, *Momentul dorit*, însemnate prin spirit, dar nu prin decenţă.

FRANCE [frans], ANATOLE THIBAULT zis (*1844 †1924), poet şi romancier francez. Membru al Academiei franceze (1896). Premiul Nobel în 1921. Romanele sale sînt mai mult reflexul propriilor sale cugetări şi preocupări filozofice. Din ele s'au tradus în româneşte: *Crime de Silvestre Bonnard* (trad. C. A. Ghica şi de I. Pas); *Thais* (de N. D. Cocea, 1928); *Rotisserie de la reine Pédauque* (de M. Hîrsu, 1923); *Balthazar* (de V. Trifu şi L. Nicoară); *Le livre de mon ami* (de G. Rareş); *Jocaste* (de D. Cecropide şi de Delafras); *Le lys rouge* (de anonim); *Sur la pierre blanche* (de Sb. Leonard); *Crainquebille* (de M. Carp); *Les dieux ont soif* (de I. Pas); *Ile des pingouins* (de Sb. Leonard).

FRANCHET D'ESPEREY LOUIS (*1856), mareşal francez. A comandat în 1918 armatele aliate la Salonic, obţinînd victoria prin care sparge frontul bulgar la Dobropolie, după care urmează armistiţiul de la 29 Septembrie şi abdicarea ţarului Ferdinand. A vizitat ţara noastră după războiu.

FRANCHETTI BENEDETTI (†1894), Italian profesor de canto, venit în ţară în 1852. A fost profesor la diferite şcoale în Bucureşti şi multă vreme impresarul trupelor de operă ce au venit la noi.

FRANCI, trib german care a cucerit Galia în sec. V. De la ei vine numele ţării şi al poporului francez. Au primit creştinismul cu *Clovis* (☛ acest cuv.).

FRANCIA ☛ FRANŢA.

FRANCISC I (*1494†1547) rege al Franţei din 1515, ocupă Milano, dobîndi de la Papa Parma şi Plaisance, avu războaie cu Carol Quintu, pierdu cuceririle din Italia şi altele, se împăcă cu el, pentru a reîncepe lupta, cînd aliat cu Regele Angliei, cînd luptîndu-se şi cu acesta. Incurajă literele şi artele şi fondă Collège de France.

FRANCISC II (*1768 †1835), împărat al Austriei, stăpâni Belgia, Milanul, Veneţia, Istria, Dalmaţia, pierzând din ele prin diferite tractate. Invins de Napoleon, fu silit să i dea de soţie pe fata lui, Marie-Louise. In 1806 renunţă la titlul de împărat al Germaniei.

FRANCISC DE PAOLA (*ca. 1416†1508), călugăr franciscan, întemeietor al ordinului *minimilor* (1470); declarat sfînt în 1519.

FRANCISC DE SALES (*1567†1622), episcop de Geneva, întoarse la catolicism pe mulţi protestanţi, fundă *ordinul Vizitaţiunii* (1610); fu declarat sfînt în 1665.

FRANCISC DE ASSISI (*1182†1226), după o viaţă foarte aventuroasă, se făcu diacon şi propoveduitor al vieţii monastice, întemeiă ordinul *Franciscanilor* (1209). Fu declarat sfînt în a 1228. Viaţa lui inspiră piesa cu acelaşi nume a lui N. Iorga (1930).

FRANCISCANI, ordin religios, înfiinţat de Sf. Francesco de Assisi (1209), (unii se numesc *minoriţi*); ei propagă dispreţul bogăţiilor şi trebue să trăiască în sărăcie, cerşind şi explicînd celor săraci cuvîntul Domnului.

FRANCK CESAR (*1822†1890), muzicant şi compoz. fr. Op.pr. oratoriile *Ruth*, *Fericirile*, poema simfonică *Psyché*, opera *Hulda*.

FRANKLIN BENIAMIN (*1706 †1790), filozof, fizician, om politic american. A început prin a fi tipograf, a publicat cărţi populare (mai ales calendare). Invăţînd singur ştiinţele naturale şi fizice, s'a ocupat de fenomenele electrice, a studiat trăsnetul, a inventat paratonerul. Devenind bogat, s'a ocupat de afacerile politice în vremea cînd începură disensiunile între coloniile americane şi metropolă. Călători de multe ori în Anglia şi în Franţa, încheind, în 1778, tratatul de alianţă contra Angliei. Elogiul lui a fost făcut de Turgot prin versul: *Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis.* (A răpit cerului fulgerul şi tiranilor sceptrul). Opera cea mai cunoscută este *Richard Saunders*,.

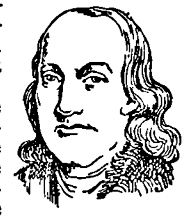

Franklin.

FRANCMASONERIA, asociaţiune care are de scop să unească prin dragostea frăţească pe oameni doritori de a a face bine şi a ajuta pe semenii lor. După legendă, s'ar fi întemeiat în vremea lui Solomon (993—950 a. Chr.) cînd se construia templul, de către un *arhitect* şi, fireşte, de către lucrători, de aci şi numele. După alte indicaţii, ar fi început în sec. VIII după Chr. prin breslele (probabil de *zidari*) muncitoreşti. Se pare că mişcarea începu în Italia şi de aci se răspîndi în Anglia, Germania, Franţa, etc. La noi francmasoneria s'a introdus pe la 1850 şi în 1880 s'a făcut o *constituţiune*, care — probabil — este şi azi în vigoare. Toţi masonii sînt organizaţi în grupe numite *loji*, iar suveranitatea peste toate acestea se exercită de *Marea loje naţională română.*

FRANCUDI EPAMINONDA (*1829 †1897), profesor grec stabilit în România. A predat (de la 1864), literatura greacă la facultatea de litere din Bucureşti; a fost decan (1885—1897) şi director al Şcoalei normale superioare.

FRANCOEUR [franCör] LOUIS (1773†1849), matematic francez, profesor la facultatea de ştiinţe din Paris, membru al Institutului. Cărţile lui au

www.dacoromanica.ro

servit învăţămîntului nostru la începutul sec. XIX şi Heliade a tradus cursul lui de *Aritmetică*, a predat după el la Sf. Sava şi l-a tipărit în 1832.

FRANKFURT, două oraşe din Germania: *pe Main* (508.000 loc.) şi *pe Oder* (75.000 loc.).

FRANŢA (**FRANCE** sau **RÉPUBLIQUE FRANÇAISE**, germ. **FRANKREICH**), stat în Europa. Se mărgineşte la N. cu Canalul La Manche (zis la noi şi Marea Mînecei), strîmtoarea Calais şi Marea Nordului, la NE. cu Belgia şi Germania, la E. cu Germania, Elveţia şi Italia, la S. cu Marea Mediterană şi Spania, la V. cu Oceanul Atlantic. Insule: *Belle-Ile*, *Rè*, *Oléron*, *Corsica*. Supr. 550.985 km. p., 41.250.000 loc.

Relieful pămîntului este foarte variat: în centru e un vast platou; la NE. la SE. şi S. sînt şiruri lungi de munţi: **Vosgi**, **Jura**, **Ceveni** cu ramificaţiuni spre centru, **Pirinei**; părţi muntoase mai sînt în Normandia şi Bretania (Bretagne). Fluvii: **Sena** (Seine) primeşte afl. **Marne**, **Oise** şi se varsă în Marea Mînecei; **Loire** primeşte pe **Sarthe** şi **Loir**, **Cher** şi **Indre** se varsă în Oceanul Atlantic; **Gironde** format din **Dordogne** şi **Garonne** unit cu **Lot** se varsă în Golful **Gironde**; **Adour** se varsă în Golful Gasconiei; spre N. curg **Meuse** şi **Moselle**, cari trec în Belgia şi

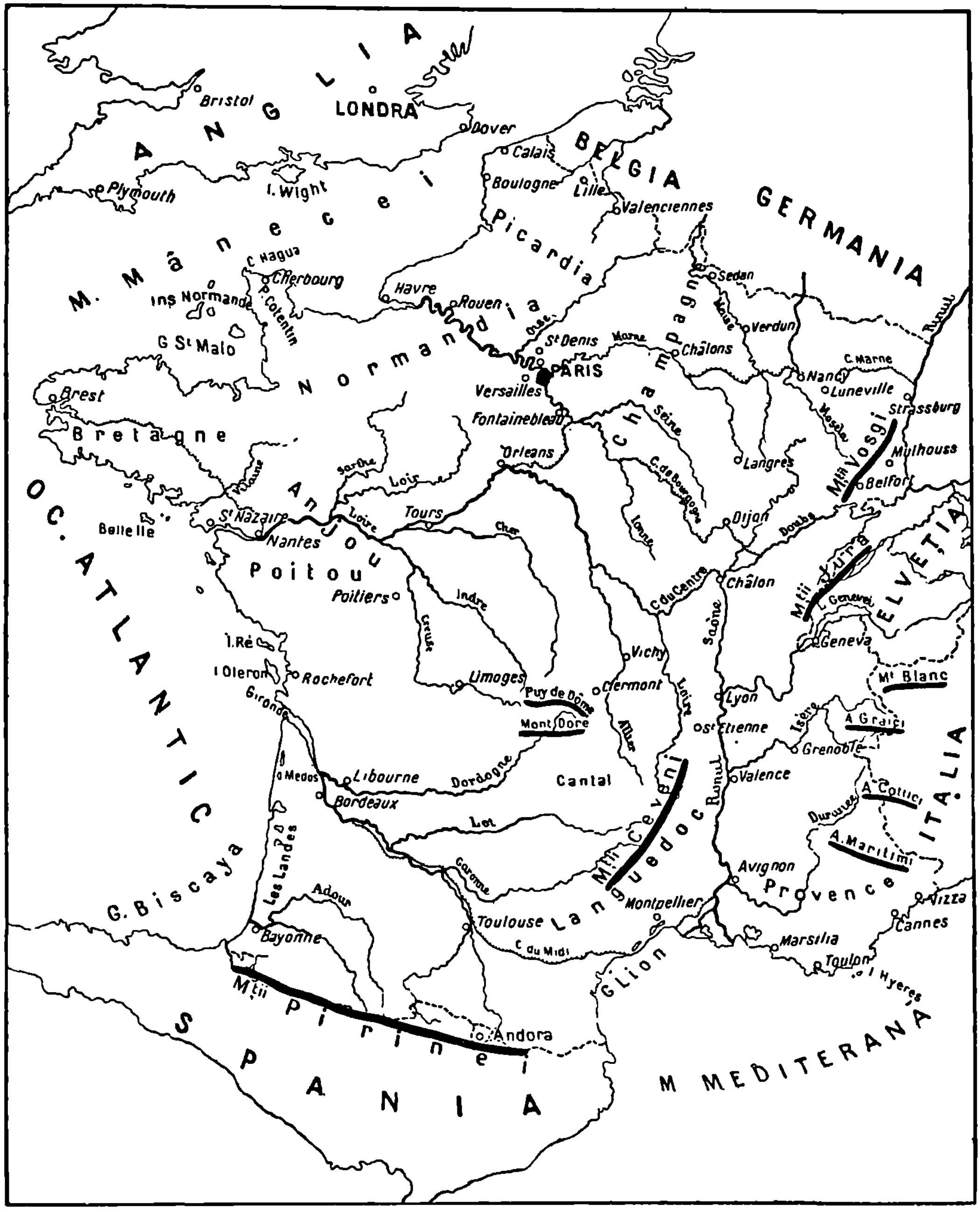

Harta Franţei.

Germania, **Rinul** formează o parte din limită spre E. şi trece în Germania; **Ronul** vine din Elveţia, primeşte pe **Saône** cu **Doubs**, pe **Isère** şi **Durance** şi se varsă în Marea Mediterană.

Clima este temperată şi sănătoasă în genere: dar sînt şi deosebiri după regiuni după cum ele sînt aşezate la mare, la munţi, la N. sau la S.

www.dacoromanica.ro

Franța e o țară bogată: agricolă, în primul rînd. are și o industrie desvoltată care furnisează produsele sale în multe țări din Europa și aiurea. Sînt chiar anume feluri de industrii în cari ea are întîietatea.

Cap. **Paris**. Orașe pr. **Marsilia** (Marseille), **Lyon, Bordeaux, Lille, Nantes, Nisa** (Nice), **Toulouse, Strasbourg, Havre, Toulon, Nancy, Reims, Amiens, Grenoble, Dijon, Montpellier, Calais, Orléans, Metz Brest, Avignon, Colmar, Cannes, Belfort**. Franța e împărțită din punct de vedere administrativ în 89 *departamente*, corespunzînd cu județele noastre. Departamentele se împart în *arondismente*, cari corespund plășilor noastre iar acestea în *cantoane* (grupe de comune) și *comune*. Vechile provincii au fost desființate de la marea revoluțiune, ele au numai însemnatate istorică sau servesc ca expresiuni geografice cînd e vorba a se caracteriza felul producției sau folklorul sau vorbirea dialectală, etc.

Forma de guvern este *republicană*, organizată conform constituției din 1875. Președintele actual este *Paul Doumer* ales în 1931.

Franța are un important imperiu colonial. In **AFRICA**: **Algeria**, colonie propriu zisă; protectorat în **Maroc** și **Tunis**; **Africa occidentală franceză** (Senegal, Guinea franceză, Cote d'ivoire, Dahomey, Sudanul francez, Volta de sus, Colonia Niger. Mauritania, Togo, administrat cu mandat); **Africa ecuatorială franceză** (Gabon, Congo de mijloc, Ubanghi, Șari, Ciad, Kamerun adm. cu mandat), insula **Reuniunei**, ins. **Madagascar**, ins. **Comore, Somalia franceză**.

In **ASIA**: **India franceză, Indochina franceză** (Cochinchina, Cambodge, Annam, Laos, Tonkin, Cuang-Ceu-Van), **Siria** (patru provincii din Siria, cu mandat).

In **AMERICA**: **St. Pierre, Martinica, Guadelupa, Guyana franceză**.

In **OCEANIA**: **Noua Caledonia**, insulele **Loyalty, Marchize, Taiti, Tuamotu** și **Wallis**.

Pămîntul Franței purta în antichitate numele de **Gallia** și era locuit de numeroase triburi de **Celți**. După luptele lui Cezar, deveni provincie romană (51 a. Chr.) și luă o mare desvoltare; dar din sec. IV începură năvălirile barbarilor și dintre aceștia, **Francii** puseră stăpînire pe întregul teritoriu realizînd un stat (ca. 500), a cărui unitate cu vremea se slăbi prin împărțirea între diferiți regi moștenitori în epoca zisă a *Merovingienilor*. La 752 începe o eră nouă cu dinastia *Carolingienilor*, care o duse la cea mai mare întindere și prosperitate în vremea lui Carol cel Mare, dar după 843 se produseră desfaceri de teritorii și formări de state noi. In timpul dinastiei *Capeților* se desfășoară puterea feudalilor cari ajută uneori la amestecul Franței în politica occidentală, dar îi aduc și slăbiciune internă și externă. Cu Ludovic XI începe a se întări puterea regalității, care dă țării strălucire în timpul lui Enric IV, de la care începe a domni ramura *Burbonilor*, și apoi al lui Ludovic XIII și XIV. Cu Ludovic XVI se sfîrșește *vechiul regim* prin revoluția cea mare (1789). După o serie de guverne diferite ca formă și trăind în agitații și lupte civile, vine *imperiul lui Napoleon I*, care întinde puterea Franței în lume, dar sfîrșește prin a fi distrus în 1815, după înfrîngerea de la Waterloo. Restaurația Burbonilor nu se poate statornici, din pricina revoluției din Iulie 1830 și din a celei următoare din Februarie 1848, după care urmă a doua republică desființată și ea de *imperiul lui Napoleon III*. Căderea acestuia, după războiul franco-prusian (1871), aduse republica III, regim sub care Franța trăește și azi.

FRANTZ IOSEF I (*1830 †1916), împărat al Austriei la vîrsta de 18 ani, în toiul revoluției din 1848, cînd numai cu ajutorul Rușilor putu învinge pe Unguri. Deși Românii din Transilvania îi fură fideli și-l ajutară cu armele, îi răsplăti printr'un regim sever de germanizare. După războiul din 1859, pierdu Lombardia și fu nevoit să acorde libertăți constituționale țărilor din monarhie. Ajută Prusia ca să răpească Danemarcei provinciile Sle wig și Holstein (1863), dar își primi curînd plata, căci aliata sa îi declară războiu și unită cu Italia, o învinse, și excluse Austria din confederația germanică, după victoria de la Sadowa (1866). Cu acest prilej scăpă și Veneția de dominația austriacă. Aceste împrejurări siliră pe împărat să primească propunerea Ungurilor de a se forma un stat *dualist* și în 1867 fu încoronat ca Rege al Ungariei. Tot din pricina înfrîngerilor suferite și poate din oarecari neînțelese calcule politice, împăratul stătu impasibil în timpul războiului franco-prusian. Văzu astfel înălțarea rivalului său și fu chiar nevoit să încheie alianța *(tripla alianță)* cu inimicii săi din ajun: Italia și Prusia. In organizația aceasta, împăratul nu putu păstra decît rolul al doilea *(brillant second)*. Deși Românii din Ungaria îi arătau devotament (e cunoscută vorba populară „drăguțul de împărat"), el nu le dete niciodată o atenție serioasă, cu prilejul diferitelor lor plîngeri, ci-i lăsă la discreția Ungurilor (procesul Memorandului). Ba încă, din an în an, bărbații politici unguri dobîndeau mai mare trecere la el și cam orientau politica imperiului așa cum doreau. Interesele României dictînd o apropiere de tripla-alianță s'a încheiat chiar un tractat secret), Franț Iosef vizită țara noastră (1897). Cînd Germania deslănțui războiul mondial, împăratul, împins și de oamenii politici unguri, se lăsă tîrît în conflagrația care ruină imperiul și, în timpul războiului, muri.

Frantz Iosef.

FRANTZ FERDINAND (*1863 †1914), arhiduce austriac, nepot al lui Frantz-Iosef, proclamat moștenitor al Tronului după moartea lui Rudolf. Era partizanul schimbării organizației imperiului, urmărind o federație de state, pe care a înfățișat-o teoretic *Aurel Popovici* (☛ acest cuv.) care s'ar fi numit **Austria mare**. De aceea Ungurii se vede că nu-l iubiau, fiindcă ideea lui avea de urmare micșorarea rolului lor în monarhie; iar Românii de sub stăpînirea Ungariei îi arătau multă simpatie, mai ales după ce vizitase țara noastră în 1909. Uciderea lui și a soției sale la Serajevo în ziua de 28 Iunie 1914 fu cauza care provocă războiul mondial.

Frantz Ferdinand

FRANZENSBAD (**FRANTISKOVY LÁZNE**), stație balneară în Cehoslovacia; 3000 loc.; frecventată de mulți Români.

FRASIN, com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Humorului; 2100 loc. Stație c. f. între Gura-Humorului și Vama. Circ. com. cu 2 sate (1929).

FRATA, com. rur. jud. Cluj, plasa Mociu; 2626 loc.

FRATELIA, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Chișoda; 6539 loc.

FRĂSINEIU, schit jud. Vîlcea com. Muereasca de sus; intem. de Hagi Cîrstea și Damian Rîmniceanul în 1763.

FRĂSINET ① com. rur. jud. Vlașca, plasa Cîlniștea; 2011 loc. E centrul unei circ. com. cu 11 sate. ¶ ② stație c. f. jud. Romanați între Caracal și Corabia. ¶ ③ fost metoh al mănăstirii Vintilă-Vodă în orașul Buzău. Aci s'a instalat episcopia Buzăului în timpul lui Serafim (1650).

FRĂTĂUȚII-NOUI, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Vicovelor; 5069 loc.

FRĂTĂUȚII-VECHI, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Vicovelor; 3300 loc.

www.dacoromanica.ro

FRĂTEȘTI, com. rur. jud. Vlașca; plasa Mărgineni; 2380 loc.; st. c. f. linia București-Giurgiu. În 1854 a fost aci cartierul general al armatei rusești com. de Principele Gorciacof și Șuvalof, în palatul Prințului Mihail Ghica; în timpul războiului din 1877—78 a fost reședința unei brigade din divizia III; atunci s'a făcut și o cale ferată între Frătești și Zimnicea, care s'a desființat după războiu.

FRĂȚILIA ÎNTRU DREPTATE, ziar aromânesc din București, 1880, Publica articole în dialect și în grecește. Mai tîrziu a apărut *Frățilia* (București și Bitolia, apoi Salonic), 1901—1903, sub redacția lui N. Batzaria. Colaborau mulți Români macedoneni.

FRĂȚIMAN JUSTIN (†1927), fost profesor în Chișinău, membru corespondent al Academiei Române (1919). A adunat numeroase documente despre trecutul bisericii române.

FRĂTUȚI, nume dat unor locuitori din Banat în partea muntoasă.

FRECĂȚEI ① com. rur. jud. Ismail, plasa Reni; 2351 loc. După legea 1929, sat circ. com. Cismichioi. Stație c. f. lîngă Reni. ¶ ② circ. com. cu 7 sate (1929) jud. Tulcea.

FREDERIC BARBAROSSA (*1123†1190), împărat al Germaniei; luă parte la cruciada III; în urma unor expediții norocoase, fu încoronat rege al Italiei și împărat al Germaniei (1155); făcu o nouă cruciadă victorioasă, dar se înnecă într'un rîu.

FREDERIC II (*1194†1250), împ. germano-roman (1220); certîndu-se cu papa Grigorie IX, fu excomunicat; dar pornind în cruciadă se făcu stăpîn pe Ierusalim, ceea-ce nu-l împăcă cu papa, dar nici nu-i aduse mari prejudiții. Cînd însă Inocențiu IV îl excomunică pentru a 2-a oară, orașele lombarde se uniră contra lui și ar fi fost sdrobit, dacă nu murea.

FREDERIC III (*1415†1493), împărat german de la 1440. Invins de Mateiu Corvin, a pierdut Austria de sub stăpînirea sa, dar, prin căsătoria fiului său Maximilian cu Maria de Burgundia, a întărit casa de Habsburg.

FREDERIC-WILHELM (*1620†1688), marele elector de Brandeburg, aliat cu Suedia contra Poloniei, apoi cu Polonia contra Suediei, cu Olanda contra Franței, știu să-și asigure dominațiunea în ducatul Prusiei și, după revocarea edictului de la Nantes, primi cu încurajări pe mulți Francezi protestanți emigrați.

FREDERIC I (*1657†1713), fiul lui Frederic Wilhelm, întemeiă *regatul Prusiei*, fiind recunoscut de împăratul Germaniei și devenind elector sub numele de FR. III.

FREDERIC WILHELM I DE HOHENZOLLERN (*1688†1740) rege al Prusiei (1713), încorporă Pomerania, făcu reforme administrative și economice; și se ocupă în mod amănunțit de armată (fu poreclit *Regele Sergent*).

FREDERIC II CEL MARE (*1712†1786), regele Prusiei (1740), om învățat, amic cu savanți și filozofi *(Voltaire, Rousseau)*; aduse mărirea Statului prin interveniri războinice sau diplomatice: luînd Silezia, participînd la răsboiul de 30 de ani, învingînd pe Austriaci, pe Ruși, folosindu-se de împărțirea Poloniei (1772), și organizîndu-i apoi administrația și economia națională.

Frederic II cel Mare.

FREDERIC WILHELM II (*1744†1797), rege al Prusiei, de și lipsit de calități deosebite, deși pierdu o parte din provinciile renane, avu totuși norocul să participe la ultimele două împărțiri ale Poloniei și să mărească astfel teritoriul statului.

FREDERIC WILHELM III (*1770†1840), rege al Prusiei (1797), luptă contra lui Napoleon, dar fu învins la Iena și la Auerstädt; ajută apoi pe Napoleon în campania contra Rusiei, dar, după înfrîngerea lui, îi deveni iar dușman și-l găsim în toate coalițiile contra Franței.

FREDERIC, arhiduce al Austriei, numit generalisim al armatei austriace în 1914.

FREIDORF, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Chișoda; 3489 loc.

FREILIGRATH [fraîl ..] FERNAND (*1810†1876) poet german; amestecat în luptele politice, fu silit a se expatria spre a se întoarce în 1848, cînd deveni adeptul ideilor lui Karl Marx și fu supranumit „poetul revoluției germane". Expatriat din nou, după căderea revoluției, trăi uitat în Londra.

FRENCH [frenci] JOHN (*1852†1925, feldmareșal englez. A comandat armatele engleze în Franța și în Flandra (1914—1915); a fost vicerege al Irlandei (1919) pînă cînd aceasta a dobîndit noua ei constituție.

FRÈRE ORBAN HUBERT (*1812†1896), jurist și politic belgian, șeful partidului liberal, ministru în multe rînduri; revizui codurile, înființă casele de economii, stabili neutralitatea confesională în școalele publice.

FREYCINET [fresine] CHARLES (*1828†1923), inginer și om politic fr., amic al lui Gambetta, fu de multe ori ministru și prezident de consiliu; contribui la înmulțirea căilor ferate, organiză țările de sub protectoratul Franței; fu membru al Academiei franceze.

FREYTAG [fraitag] GUSTAV (*1816†1895), scriitor german. S'a tradus românește: *Dare și avere (Soll und Haben)* (de B. Marian, 1898).

FRIBURG (= FRIBOURG, oraș în Elveția (canton FRIBOURG); 14.000 loc. francezi; e construit pe dealuri și văi, avînd mai multe poduri suspendate; Universitate; catedrală din sec. XVI.

FRIBURG, (= germ. FREIBURG), oraș în Germania, marele ducat de Baden.

FRIEDWAGNER MATTHIAS, filolog german. A fost profesor la universitatea din Cernăuți (1900—1910), apoi la o școală superioară din Francfurt pe Main. A publicat recensii despre cărți românești de filologie și literatură, un studiu despre cîntecele poporului român din Bucovina, a ținut diferite cuvîntări despre poezia poporană română și a adunat cîteva mii de cîntece românești. E membru corespondent al Academiei Române (1911).

FRIUL (în limba țării FURLANEI, ital. FRIULI. germ. FRIAUL), ținut în Italia de N.-E. Locuitorii vorbesc un dialect (zis friulan) al limbii *retice* (una din limbile romanice mai puțin desvoltate).

FRÎNCU AMOS (*1829†1891), magistrat român în Transilvania. A luat parte ca tribun în luptele contra Ungurilor în 1848—49. Mai tîrziu a fost notar (1860), judecător în Baia de Criș (1872) și în Mișcolț (1876). Prin stăruințile lui s'a înființat gimnaziul din Zarand.

FRÎNCU AMOS (*1861, advocat român în Transilvania, nepotul celui precedent. A luptat pentru drepturile Românilor din Statul Ungariei, s'a distins ca advocat în procesul *Memorandului*. După unire a fost ales de mai multe ori deputat.

FRÎNCU TEOFIL, funcționar român în București; venit din Transilvania A publicat două cărți despre Moți și poezii poporane culese în regiunea lor (în colaborare).

FRÖBEL FRIEDRICH (*1782†1852), pedagog german. Fundă o școală de copii mici *(Kindergarten)* în Turingia (1837) și prin publicațiile sale răspîndi ideea necesității acestor instituțiuni, cari s'au introdus în toate statele europene, luînd diferite forme și nume. Noi le zicem: *grădini de copii* sau *școli frobeliene* sau *școli de copii mici*.

FROISSART [froasar] JEAN (*1338† ca. 1404) cronicar fr. Opera sa, care povestește întîmplările dintre 1325—1400, fu un eveniment pentru vremea aceea și este un document de mare valoare pentru evul mediu.

FROLLO GIOVANI L. (*1831†1899), profesor în România. Italian de origine, s'a stabilit la noi, a fost profesor la Brăila și apoi (de limbile neolatine) la facultatea de litere din București (1878 .

www.dacoromanica.ro

Pe lîngă un *vocabular italian-român* (1869) şi cîteva scrieri despre ***învăţămîntul limbilor străine*** (1871), a publicat un studiu foarte interesant *despre problema ortografiei* (1875).

FROLLO HILDEBRAND (*1878 †1923), profesor român. A publicat traduceri din autorii latini şi italieni.

FRUMOASA, com. rur. jud. Ciuc. reşedinţă, plasa Frumoasa; 3246 loc.

FRUMOSUL, com. rur. jud. Cîmpulung, plasa Moldoviţei; legea 1929 centrul unei circ. com. cu 2 sate. Staţie c. f. între Vama şi Moldoviţa-Ferestrău.

FRUMUŞANI, circ. com. jud. Ilfov cu 5 sate (1929).

FRUMUŞICA ① com. rur. jud. Botoşani, reşedinţă, plasa Frumuşica. Centrul unei circ. com. cu 12 sate (legea 1929). ¶ ② mănăstire de călugări jud. Orheiu întemeiată 1807.

FRUMUŞICA-VECHE, circ. com. jud. Cetatea-Albă, cu 8 sate (1929).

FRUMUŞIŢA, sat jud. Covurluiu; staţie c. f. între Galaţi şi Bereşti.

FRUNZESCU DIMITRIE (*1838 †1885), statistician român. A publicat primul dicţionar topografic şi statistic al României (1872).

FUAD PAŞA (*1814†1869), politic turc, ambasador, ministru. In 1848 comisar în principatele române.

FUAD I (*1868), rege al Egiptului din 1922. A fundat o Universitate la Cairo înainte de a se urca pe tron şi a fost rector al ei. In 1927 a fost ales membru asociat al Academiei de inscripţiuni din Paris.

FU-CEU, oraş şi port în China; 320.000 loc.

FULEA MOISE, profesor român în Transilvania. A fost inspector al Şcoalelor greco-ortodoxe române din acea provincie (pe la 1850). A publicat mai multe *Bucoavne* (1815, 1820) cu instrucţiuni metodice.

FULGA, sat jud. Prahova, plasa Drăgăneşti; staţie c. f. linia Ploeşti-Urziceni.

FROEHNER VILHELM (*1834 †1925), arheolog francez. A fost conservator la muzeul Louvre din Paris; membru onorar al Academiei Române (1871). Op. pr. *Le colonne trajane*, 5 vol. (1871—75).

FULTON [fult'n] ROBERT (*1765 †1815), inginer mecanic englez; aplică forţa aburilor pentru mişcarea năvilor, construind (1803) primul *vapor (Steam-boat)*, dar guvernul englez refuză să-i cumpere invenţiunea; atunci se duse în America şi avu o soartă mai bună, putu să facă un serviciu regulat pe lacul Hudson, fu însărcinat să construiască un vapor de războiu, dar şi aci invidia îl urmări, avu procese şi muri amărît.

FULGER GHEORGHE (*1832 †1899), proprietar agricol român din jud. Covurlui. A fost membru în consiliul judeţean, deputat, senator. A donat Casei. Şcoalelor suma necesară pentru clădirea unui local de şcoală în com. Băneasa şi prin testament a lăsat toată averea pentru opere caritabile.

FUNDATA, staţie balneară în jud. Ialomiţa, com. Andrăşeşti; e un lac cu apă minerală (cl. de sodiu şi potasiu, sulf. de sodiu şi magnezie, carb. de calciu şi magneziu).

FUNDENI, circ. com. jud. Ilfov, plasa Pantelimon; are 6 sate (1929).

FUNDESCU IOAN C. (*1836 †1904), ziarist şi folklorist român. A fost şi deputat. A publicat o colecţie de *Basme*, *poezii*, *ghicitori* (1867).

FUNDUL-MOLDOVEI, com. rur. Jud. Cîmpulung, plasa Moldovei; 6000 loc. Staţie c. f. capul liniei laterale de la Pojorîta.

FUNDULEA, circ. com. jud. Ilfov cu 6 sate (1929).

FUNDURI, com. rur. jud. Bălţi, plasa Slobozia-Bălţi; 2553 loc. După legea 1929, sat circ. com. Slobozia-Bălţi.

FURNICA vîrf în munţii Bucegi, înalt 2334 m.

FURNICOŞI, staţie c. f. jud. Muscel linia Goleşti-Cîmpulung.

FUSTEL DE COULANGES [culanj] NUMA (*1830†1889), istoric francez, profesor la facult. de litere din Paris, membru al Academiei de ştiinţe morale (1875). Op pr. *Statul antic* (Cité antique), în care caută să reconstitue şi să explice viaţa politică a Grecilor şi Romanilor, aducînd vederi noi.

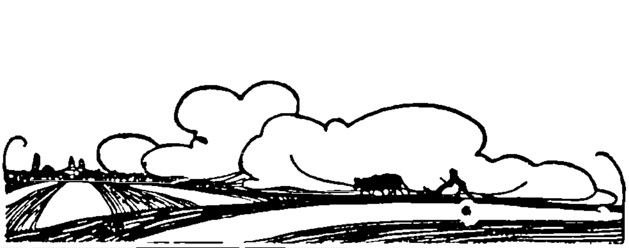

www.dacoromanica.ro

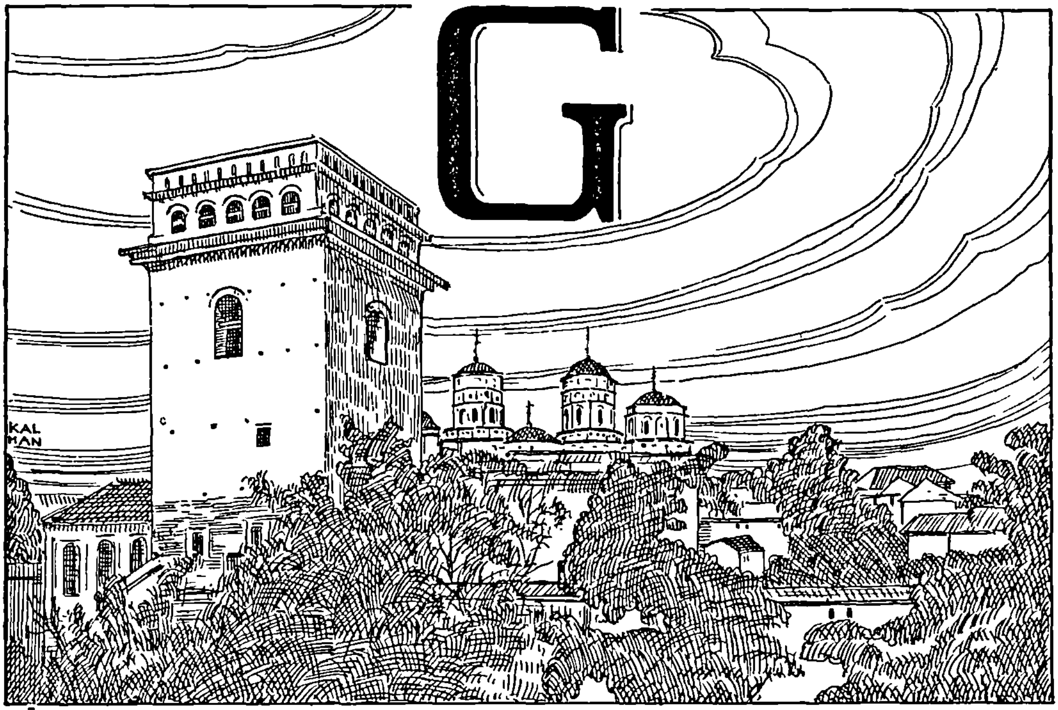

GOLIA (VEDERE)

GABLENZ LUDOVIC (*1814 †1874), general austriac, distins în lupta de la Custozza (1848), fu comandant în armata care ocupă principatele în 1854; luă parte la războiul contra Prusiei (1866) şi deveni feldmareşal.

GABORIAU [gaborio] ÉMILE (*1835†1873), romancier francez. Operele sale cuprind mai ales crime şi afaceri judecătoreşti. In româneşte s'au tradus: *Scrisorea misterioasă*, f. a., *Domnul Lecoq*, 1887. *Căsătorit din glumă*, f. a., *Surprizele căsătoriei*, f. a.

GABROVA, oraş în Bulgaria în Balcani; 8200 loc.; aci s'a fundat prima şcoală secundară (1835). Importantă industrie de cuţitărie. De acolo veneau într'o vreme neguţătorii în Bucureşti, unde se afla o mahala zisă *Gabroveni*.

GACINA, oraş în Rusia în regiunea Petrograd; 14.000 loc. A fost reşedinţă imperială în timpul ţarismului.

GAHIŢA, stabil. balnear (pucioasă) în com. Cîmpina jud. Prahova.

GAIDOZ [ghedoz] HENRI (*1842), arheolog şi folklorist francez; prof. la şcoala de Inalte studii; se ocupă cu liter. poporană, fundînd revista „Mélusine" (1877).

GAIUS (sec. II p. Chr.), jurisconsult roman, autorul colecţiei *Institutiones*.

GALACTION, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 5 Noembrie. A trăit pe vremea împăratului Decius (249—251). Botezîndu-se, a suferit martiriul împreună cu soţia sa, tăindu-li-se mîinile, picioarele şi apoi capetele.

GALACTION, episcop al Rîmnicului 1813—1824. Demisionat.

GALATA, cartier din Constantinopol, locuit de mulţi comercianţi.

GALATA, circ. com. jud. Iaşi cu 21 sate (1929), între cari şi tîrgul cu acelaşi nume. În tîrg se află biserica Galata, fostă mănăstire, zidită de Petru Schiopul pe la 1570. Aci este o închisoare.

GALAŢI ① municipiu, cap. jud. Covurluiu; 153.500 loc. Are 1 liceu de băeţi şi 1 lic. de fete, 2 şcoale normale, 1 seminariu teologic, o şcoală profesională, 5 sc. comerciale 1 sc. de meserii şi mai multe şc. primare. E reşedinţa episcopiei Dunării de jos; sînt 20 biserici ortodoxe româneşti, din cari 4, foarte vechi: Precista 1647, Sf. Dumitru 1648, Sf. Gheorghe 1665, Mavromol 1669, una e din secolul XVIII şi celelalte din sec. XIX; 1 bis. catolică, 1 armenească, 1 bulgărească, 1 protestantă, 1 calvină, 1 grecească, 1 rusească, 1 moschee, 1 templu şi 6 sinagoge israelite. E o bibliotecă şi muzeu „V. A. Urechia", o Universitate populară. Ca port este al doilea al ţării; are docuri mari cu instalaţiuni bogate. Oraş foarte vechiu, se pomeneşte pe vremea lui Alexandru cel Bun. ¶ ② c. r. jud. Alba plasa Ighiu; 668 loc. ¶ ③ c. r. jud. Făgăraş; 966 loc. ¶ ④ c. r. jud. Hunedoara plasa Pui; 639 loc. ¶ ⑤ G.-BISTRIŢEI, c. r. jud. Năsăud plasa Lechinţa; 898 loc.

GALBA (*3 a. Chr.†69 p. Chr.), împărat roman; se proclamă chiar în timpul vieţii lui Neron, iar la moartea acestuia fu recunoscut de Senat, dar, după şapte luni, fu ucis de pretorieni.

GALBENI, sat jud. Tecuciu com. Valea Rea; întemeiat în 1730 de un răzeş Fătu Galben. Staţie c. f. între Bacău şi Roman.

GALBENU, com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat plasa Galbenu; 1369 loc. Are în circ. sa 15 sate (legea 1929).

GALDOS BENITO PEREZ (*1845), poet spaniol. A publicat şi romane.

GALERIUS CAIUS VALERIUS († 311) împărat roman, originar din Dacia, fiu de păstor. Distingîndu-se ca ofiţer sub Diocleţian, a fost asociat de acesta la domnie (292), iar la 305 a devenit împărat peste o parte a imperiului.

GALEŞ, staţie c. f. linia Sibiu—Alba-Iulia aproape de Sălişte.

GALIA, ☞ GALLIA.

GALICEA-MARE, com. rur. jud. Dolj plasa Giubega; 5378 loc. După legea 1929 ţine de circ. com. Moţăţei.

GALILEA, prov. a Palestinei, aci este lacul Tiberiadei (Genesaret); pe aci predică Iisus cu discipolii săi.

GALICIUICA, com. rur. jud. Dolj plasa Giubega; 2181 loc. După legea 1929, ţine de circ com. Perişoru.

www.dacoromanica.ro

GALILEȘTI, com. rur. jud. Ismail plasa Chilia Nouă; 3278 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Nerusai.

GALIȚIA, provincie a Poloniei; a făcut parte din imperiul austro-ungar pînă la războiul mondial.

GALILEI GALILEO (*1564†1642), matem., fizic., astron. ital,. fu profes. la Univ. din Padova; inventă balanța idrostatică, stabili legile mișcării corpurilor supuse la acțiunea gravitației; construind un telescop, observă mișcările corpurilor cerești, descoperi sateliții lui Jupiter și inelul lui Saturn. Pentrucă teoriile lui se asemănau cu ale lui Copernic, își făcu mulți inimici și cartea lui, prin care își susținea doctrinele (1532), fu rău văzută de Inchiziție, el fu chemat la judecată și acolo — era de 70 de ani — declară că renunță la tot ce susținuse. Osîndit la un fel de recluziune în casă, muri necăjit și orb. Mai tîrziu s'a creat legenda că, după ce a pronunțat abjurațiunea, a bătut cu piciorul în pămînt și a zis: *E pur si muove* (Si totuși se mișcă).

Galile.

GALILEU ☛ GALILEI.

GALIȚZIN ALEXANDRU, PRINȚ (*1718†1783), feldmareșal rus, comandantul armatei rusești contra Turcilor (1768—1770).

GALL FRANZ IOSEF (*1758†1828), medic german. Întemeiă *frenologia* cu SPURZHEIM: pornind de la ideea că este o strînsă legătură între forma craniului și starea facultăților unui individ, ei căutară să fixeze legile după cari s'ar putea cunoaște această stare observînd exteriorul craniului.

GALL IOSIF (*1839 †1913), jurist și om politic român în Transilvania. A fost magistrat în Viena, membru al Camerei Magnaților din Pesta. A urmărit prin ziarul „Viitorul" (1884) o politică de apropriere între Români și Unguri.

GALLAND [galạn] ANTOINE (*1646†1715), orientalist francez. Membru al Academiei de inscripțiuni, traduse povestea arabă *O mie si una de nopți* și fabulele lui *Bidpai*. Traducerea lui a servit lui Ion Barac (printr'un text german) să dea o redacție românească (1836).

GALLERON ALBERT (*1855), arhitect francez. A stat cîțiva ani în România, pe la 1880 și a făcut planurile multor clădiri importante, între cari palatul Ateneului Român.

GALLIA, nume dat de Romani țărilor locuite de de Gali și apoi provinciei romane dintre Alpi, Ron, Ceveni și Mediterana.

GALLIENI JOSEPH (*1849†1916), general francez, făcu explorări în Africa (ținutul Nigerului)și aduse servicii expansiunii coloniale a Franței; pacifică Tonkinul; stabili dominațiunea franceză în Madagascar.

GALLIPOLI, oraș în Turcia europeană, la strîmtoarea Dardanele; 8000 loc. In anticitate a fost aci un oraș grecesc: Kallipolis.

GALSWORTHY [ghelsvöti] JOHN (*1867), scriitor englez. Autor de romane sociale și drame realiste. E președintele asociației internaționale „*Penclub*". Din operele lui s'au tradus cîteva în colecția „Lectura".

GALȘA. com. rur. jud. Arad; 2519 loc.

GALVANI LUIGI (*1737†1798), medic și fizician, anatomist italian, profesor la fac. de medicină din Bologna, a făcut studii și descoperiri în domeniul electricității, Din discuțiile lui cu Volta, pornind de la chestiunea contracțiunii muschilor unor broaște de curînd jupuite, pe care el o explica prin *electricitate animală*, au rezultat ideile fundamentale ale *galvanismului*, ramură a științei electricității.

GAMA VASCO DE (*1469†1524), navigator portugez; făcu prima călătorie la Indi înconjurînd Africa, stabili colonii portugheze în Africa și în Indii. Numit în 1524 vicerege al Indiilor, muri curînd după ce ajunsese în provincia pe care voia s'o organizeze.

GAMBETTA LEON (*1838†1882). advocat și politic fr. Adversar al imperiului, deveni în 1868 șeful opoziției radicale; în 1871, proclamă republica în Paris la 4 Septembre și organiză două armate ca să reziste inimicilor cari ocupase Parisul. După încheierea păcii, fu în tot timpul deputat, de multe ori prezident al Camerei și prezident de consiliu. Avea o mare putere și o mare autoritate. ¶ sat din jud. Ialomița. Com. Tonea, înființat 1879.

L. Gambetta.

GAMBIA, fluviu ☛ AFRICA.

GAMBRINUS, pers. legendară care ar fi inventat berea și ar fi fundat orașul Cambrai.

GAMILSCHEG ERNST, filolog german. Profesor de limbi romanice la Universitatea din Berlin. Conduce un institut de filologie *românească* înființat pe lîngă catedra sa. A publicat studii asupra vorbirii dialectale din Oltenia (*Oltenische Mundarten*, 1919). E membru corespondent al Academiei Române (1929).

GAND [gaⁿ] oraș în Belgia pe Escaut; 170.000 loc.; are o Universitate de stat; industrii numeroase și înfloritoare (țesături și mașini); are o catedrală din sec. XII, o biserică din sec. XV, un palat comunal din sec. XIV.

GANE NICOLAE (*1835 †1916), nuvelist român. După studii de drept la Paris, a practicat advocatura în Iași, a fost deputat (1871), ministru de domenii în ministerul lui Ioan Brătianu (1888), primar al Iașilor (1897), prezident al Senatului. A debutat ca scriitor în cercul „Junimei", publicînd în „Convorbiri literare" *poezii* și *nuvele* încă din 1867. In 1880 nuvelele sale au apărut în 2 volume și au avut mai multe edițiuni. Cele mai cunoscute: *Andreiu Florea Curcanul*, *Aliuță*. El a tradus *Infernul* lui Dante (1906) și a publicat mai multe volume de amintiri (*Zile trăite*, 1903, *Păcate mărturisite*, 1904). Ales membru al Academiei (1908), a vorbit în discursul său de recepție despre *B. P. Hasdeu* (1909).

N. Gane.

GANGE, fluviu în Asia (India), lung. 3000 km. Unii Indieni îl consideră ca rîu sfînt și mulți pelerini vin în anume epoci ale anului să ia apă curățitoare dintr'însul.

GANGURA, sat jud. Tighina pe Botna, întem. 1503 printr'un hrisov al lui Stefan cel Mare. Stație c. f. între Basarabeasca și Tighina.

GANS EDUARD (*1798 †1839), filozof și jurist german. Voia să dea studiului dreptului o bază filozofică. A fost profesorul lui Mihail Kogălniceanu la Berlin.

GARA BERHECI, sat jud. Tecuci plasa Podul-Turcului; 1608 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Gohor.

GARAMANȚI, popor vechiu din Africa, fu supus de Romani în vremea lui August.

GARAȘANIN MILUTIN (*1843†1898), om politic sîrb; ministru și prezident de consiliu (1880—1887), apoi reprezentant al Serbiei la Paris.

GARDA, lac în Italia; supraf. 366 km. p.

GARGALÎC, circ. com. jud. Caliacra cu 12 sate (1929).

GARIBALDI ANITA († 1849), soția lui G. Garibaldi, vestită prin devotamentul ei, urmîndu-l chiar în focul luptelor.

GARIBALDI GIUSEPPE (*1807†1882), general și

www.dacoromanica.ro

om politic italian. Trăi în Tunisia, apoi în America, unde luă parte la mişcările revoluţionare din Brazilia şi ajunse general. Venind în patrie în 1848, luă parte la luptele contra Austriei şi Franţei. După alte călătorii prin Asia şi America, se întoarse în 1854 în ţară şi luă parte la războiu în 1859 şi în 1866. In această epocă (1860) este vestită expediţia sa cu *cei 1000* în Sicilia, pe care o cuprinse şi o stăpîni în numele regelui Victor Emmanuel. In timpul războiului franco-prusian, luptă cu trupele sale contra Germanilor în Franţa. In 1875 i se făcu o primire triumfală în Roma şi i se votă o recompensă de 100.000 fr. Italienii i-au păstrat după moarte o amintire nepieritoare.

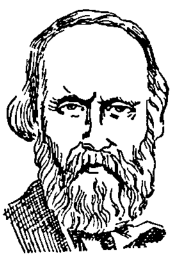

Giuseppe Garibaldi.

GARIBALDI MENOTTI (*1840 †1903), fiul lui Giusseppe, general. A luat parte la expediţia celor 1000 conduşi de tatăl său şi la alte războaie; a fost deputat, dar n'a avut un mare rol politic.

GARNIER [garnie] JOSEPH (*1813 †1882), economist fr., susţinător al teoriei liberului-schimb, Op. pr. *Elemente de economie politică* (1845), *Principiul populaţiunii* (1857).

GARONA (= fr. GARONNE), fluviu în Franţa, isvorăşte în Spania. udă Toulouse, Agen, Bordeaux, ş. a.; se uneşte cu Dordogne şi ia numele de Gironde. Lung. 650 km. El dă numele a două departamente din Franţa.

GARTNER TEODOR (*1843 †1925), filolog german. S'a ocupat mai ales cu studiul limbii populare zisă *ladină* şi cu *retoromana* (*Raetoromanische Grammatik*, 1882); dar a scris despre limba noastră *Darstellung der rumänischen Sprache*, 1904. Mult timp a făcut recensiuni în publicaţia periodică *Critischer Iahresbericht* a lui Volmöller.

GASCONIA (= fr. GASCOGNE), provincie a vechii Franţe, aşezată la S. V. limitată de ocean; acelaşi nume îl poartă şi golful aşezat in acele părţi între Franţa şi Spania.

GASPAR GRAŢIANI, (†1620), domn al Moldovei din 1619. Era Croat; învăţînd limbi străine a dobîndit rol important la Constantinopol ca interpret, devenind „mare dragoman" şi primind guvernarea insulelor Naxos şi Paros. Aflîndu-se Turcii în neînţelegeri cu Austriacii şi cu Polonii, îndemnaţi şi de Principele Transilvaniei Betlen Gabor, care voia să-şi întărească tronul, aveau trebuinţă de un om devotat pe tronul Moldovei. Il aleseră deci pe Gaspar. Primit foarte bine de mai toţi boerii ţării, el crezu că este momentul să-şi asigure o situaţie excepţională, trădînd pe Turci în favoarea creştinilor. Raporturile sale cu guvernul turcesc îi în lesnira aceasta, dar nu izbuti. Deşi avu curajul să ucidă pe capigiul trimis ca să-l mazilească, deşi organiză îndată o mică oştire care să se unească cu armata polonă, soarta armelor nu fuse favorabilă partidei sale: Polonii fură înfrînţi de Turci şi el, fugind, fu ucis de doi boeri, Şeptilici şi Goia, cari se aflau cu el. Toate aceste întîmplări au dat subiect lui I.Slavici să scrie tragedia *Gaspar Graţiani* (1888).

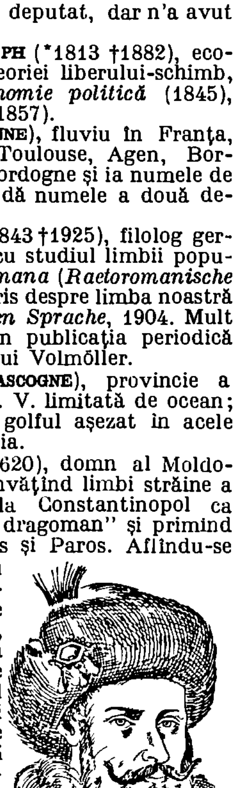

Gaspar Graţiani (după stampă din col. Academiei).

GASPARI GAETANO (*1807†1881), compozitor talian, are un vestit *Miserere*.

GASSENDI PIERRE (*1592†1655), filozof francez, teolog, profesor la Universitatea din Aix, apoi la Collège de France. Studiă doctrina lui Epicur, fiind premergător al empirismului modern. Credea că atomii nu sînt eterni, dar că sufletul este nemuritor.

GASTEIN, staţie balneară în Austria (Salzburg).

GASTER MOSES (*1856), scriitor român, evreu de origine; s'a ocupat mai ales cu folklorul şi cu istoria literaturii. Nefiind împămîntenit, a fost expulsat din ţară în 1885 şi s'a stabilit la Londra, unde a devenit rabin al comunităţii israelite. Op. pr. *Literatura populară română*, 1882; *Apocrifele în literatura română*, 1883; *Crestomatie română*, 2 vol. Leipzig 1891. Este membru vechiu al Ateneului Român şi a ţinut multe conferinţe; membru onorar al Academiei Române (1929).

GATINEAU [gatino] ALEXANDRE (*1812 †1883) artist dramatic francez, stabilit în România pe la 1847, a fost apoi multă vreme regisor al Teatrului din Bucureşti.

GAUDELA DIMITRIE, profesor grec la Academia domnească din Iaşi pe la 1815—1820.

GAUDIN [godeⁿ] EMILE, primul consul francez în Muntenia, stabilit în Bucureşti în 1792 pe baza unui decret al Sultanului.

GAUDRY ALBERT (*1827 † 1908), naturalist francez. Profesor de paleontologie la Museum în Paris; membru al Institutului; membru onorar al Academiei Române (1904).

GAUGAMELA, loc. în Asia, unde Alexandru cel Mare învinse pe Darius (331 a. Chr.).

GAUSS KARL FRIDERICH (*1777†1855), matematic german, director al observatorului astronomic din Goettingen. Op. pr. *Theoria motus corporum coelestium* (1809).

GAUTIER [gotie] THEOPHILE (*1811 †1872), poet francez. Unele scrieri ale lui au produs scandal din pricina descrierilor licenţioase (*M-elle de Maupin.*) Cele mai vechi traduceri romăneşti sînt din 1871 de V. Pogor, publ. în „Convorbiri literare", apoi de Macedonski în „Literatorul" 1883. Din cele de mai tîrziu în volume cităm: *Moartea înamorată* trad. Caton Theodorian, *Avatar* de A. Valeriu, *Arria Marcella* de N. Davidescu (1911), *Privirea fatală* de R. Popescu (1919), *Onoapte a Cleopatriei* de Ana Canerache.

Th. Gautier.

GAUTSCH [gaŭcĭ] PAUL BARON (*1851 †1918), om politic austriac, s'a ocupat mai ales cu chestiunile şcolare, a fost ministru de instrucţie (1883).

GAVANOSOGLU, comandantul oştirii turceşti din Muntenia în 1822, după instalarea primului Domn pămîntean.

GAVARNI, pseudonimul lui GUILLAUME CHAVALIER (*1804 †1886), desenator şi gravor francez. A înfăţişat tipuri caracteristice din Paris şi aiurea, a făcut caricaturi politice, etc.

GAVRA ALEXANDRU (*1797 †1884), profesor român în Transilvania. A fost şi inspector al şcoalelor româneşti din Transilvania. A început publicarea unui *Lexicon de conversaţie*, litera A şi B (1848) şi a dat la lumină o parte din *Cronica lui Şincai* (de la început pînă la anul 1247), Buda 1844.

GAVRIL ARHANGHEL, prăznuit de biserica ortodoxă la 8 Noembrie. El a vestit fecioarei Maria că va naşte pe Isus; el a poruncit lui Iosif şi Mariei să plece cu pruncul în Egipt.

GAVRIIL BĂNULESCU, mitropolit ☛ BĂNULESCU.

GAVRIIL I CALIMAH (†1786), mitropolit al Moldovei. Era mitropolit la Tesalonic, cînd venind domn în Moldova fratele său Ioan, a fost chemat în scaunul din Iaşi în anul 1758. A zidit biserica Sf. Gheorghe din Iaşi. A publicat o enciclică contra luxului femeilor.

GAVRIIL II, mitropolit al Moldovei. A trăit mult timp în Rusia, unde a fost şi profesor. A funcţionat numai cîteva luni (1792).

GAVRILAŞ ☛ MOVILĂ.

GAVRILOVICI A. scriitor sîrb. A publicat

www.dacoromanica.ro

romane, articole de critică literară, povestiri de călătorie; a întemeiat societatea literară sîrbească *Srpska knijevna zadruga*.

GAY-LUSSAC [ghelüsac] LOUIS JOSEPH (*1778 †1850), fizician și chimist francez. A studiat dilatațiunea gazelor, a perfecționat metodele de determinări analitice, etc. A fost profesor la facultatea de științe din Paris, membru al Academiei de științe, pair al Franței, etc.

Gay-Lussac.

GAZETA AVOCAȚILOR a apărut în București între 1897—1905 sub direcția lui *George Danielopol*.

GAZETA BUCOVINEI, ziar politic în Cernăuți 1891—1897.

GAZETA DE TRANSILVANIA, ziar politic întemeiat în Brașov în 1838 de *G. Barițiu* și condus de el pînă în 1850; de aci de *Jacob Mureșianu* (1850—1877), *Aurel Mureșianu* (1878—1890), *Grigore Maior* (1890—1900), *Traian Pop* (1900—1906) *Victor Braniște*, etc.

GAZETA MATEMATICĂ, revistă pentru răspîndirea cunoștințelor speciale, apare în București de la 1895.

GAZETA SATELOR, revistă de cultură generală și de specialitate, a apărut în București în 1869—70 sub redacția lui *Ion Ionescu*.

GAZETA SĂTEANULUI, foaia cunoștințelor trebuincioase poporului, a apărut în Rîmnicul-Sărat între 1884—1904 sub direcția lui *C. C. Datculescu*.

GAZETA TEATRULUI NAȚIONAL a apărut în București în 1835 și 1836 sub redacția lui *I. Heliade*.

GAZETA TRIBUNALELOR, jurnal judecătoresc, a apărut în București între 1860—1864 sub redacția lui *Aristide Pascal*.

GAZIS ANTIM, Grec stabilit în Viena. A început în 1811 a publica acolo o revistă ὁ λόγιος Ἑρμῆς (o loghios ermis), ajutat de o societate filologică înființată în Iași, din care făceau parte mulți Greci și mulți Români, între cari Mitropolitul din București Ignatie, Grigore Brîncoveanu. ș. a.

GĂDINȚI, com. rur. jud. Roman plasa Șcheia 1246 loc. De circ. sa țin 10 sate (1929). In apropiere sînt ruine ale unei vechi cetăți.

GĂEȘTI, com urb. jud. Dîmbovița, 6500 loc. Stație c. f. între Titu și Galați; are 1 liceu de băeți.

GĂGĂUȚI (sau GAGĂUZI), locuitori în Dobrogea și sudul Basarabiei Jirecek socotește că sînt resturi din poporul Cumanilor creștinați.

GĂGENI, stație c. f. linia (Ploești)—Buda-Slănic.

GĂGEȘTI, com. rur. jud. Putna plasa Milcov; 2485 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Joriștea Stație c. f. linia laterală Odobești-Cucueți.

GĂICEANA, tîrg, jud Tecuciu, com. Găiceana; arc bis. zidită 1838 de Alex. Sturdza Miclăușanul, tatăl bărbatului de stat Dim. A. Sturdza.

GĂIDARI, com. rur. jud. Tighina plasa Ciadîr-Lunga; 2490 loc. După legea 1929 ține de circ. com. Ciadir Lunga

GĂINA, munte în Transilvania, com. Vidra-de-Sus. Aci se face în luna Iulie un bîlciu, care se numește *tîrgul de fete*.

GĂINA VASILE (*1868 †1909), teolog român în Bucovina. A fost profesor la facultatea teologică din Cernăuți. Op. pr. *Teoria revelațiunii*, 1898.

GĂLĂNEȘTI, com. rur. jud. Rădăuți plasa Vicovelor; 1073 loc. Stație c. f. linia Dornești-Seletin, între Rădăuți și Gura Putnei.

GĂLBINAȘI, stație c. f. linia București-Oltenița.

GĂLEȘTI, com. rur. jud. Lăpușna plasa Vorniceni; 2164 loc. După legea 1929, are în circ. sa 9 sate.

GĂNESCU GRIGORE (*1830† 1877), publicist român stabilit în Franța. A luptat contra imperiului (1860), a fost expulsat, a revenit, a redactat un ziar *Le Parlement*, a devenit cetățean francez și a candidat, fără succes, la alegerile legislative. A publicat și o carte despre noi: *La Valachie depuis 1830 jusqu'à ce jour*, Bruxelles 1855.

GĂNEȘTI, com. rur. jud. Tîrnava-mică plasa Tîrnava-Sîn-Martin; 1725 loc. stație c. f. aproape de Diciosînmartin pe linia Blaj-Praid.

GĂNEȘTI, com. rur. jud. Covurlui plasa Hohincea; 2013 loc. De circ. sa ține 10 sate.

GĂRDESCU ION (*1862 †1929) general român. Ofițer de stat major, a fost comandant al Școalei Superioare de războiu. A publicat: *Topografie* (1890 — 1895), *Răsboiul româno-ruso-turc* (1902, 1906, 1910).

GĂRNEȘTI, stație c. f. între Reghin și Tîrgu-Mureș.

GĂTAIA, com. rur. jud. Timiș-Torontal plasa Gătaia; 3136 loc. Stație c. f. pe linia Ilia-Lugoj-Jamul mare; de aci pornește o linie spre Anina, alta spre Reșița, alta spre Buziaș.

GĂUJANI ① com. rur. jud. Vlașca plasa Dunărea; 2444 loc. Face parte din circ. com. Arsache (legea 1929). ¶ ② com. rur. jud. Argeș plasa Teleorman; 1300 loc. Face parte din circ. com. Titești (legea 1929).

GĂUNOȘI, circ. com. jud. Ialomița cu 6 sate (1929).

GĂURENI, stație c. f. linia Alba-Iulia-Zlatna.

GĂURICIU, com. rur. jud. Teleorman plasa Zimnicea; 3200 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Smîrdioasa.

GĂVANELE, schit călugări jud. Buzău. com. Bozior; întemeiat 1790 de domnitorul Mihail Suțu, dărîmat de cutremur în 1802, rezidit de Ipsilante în 1803.

GĂVANU, schit de călugări, com. Mînzălești jud. Buzeu; fundat 1792. A fost incendiat de eteriști în 1821. Rezidit de moșneni în anii următori.

GĂVĂNESCU ION (*1859) profesor român. După studii la Berlin, a fost numit profesor de psihologie, estetică și pedagogie la Universitatea din Iași (1888). La întemeierea Seminariului pedagogic din acel oraș, a fost chemat ca director (1899) și de atunci îl conduce, publicînd o revistă specială în care se arată rezultatele studiilor și observațiilor ce se fac de profesori și studenți. Afară de cîteva cărți didactice pentru cursul secundar (*Psihologie*, 1890, *Gramatică*, 1896), *Istoria omenirii*, 1894) și pentru cel superior (*Pedagogie*, 1899; *Istoria pedagogiei*, 1902; *Didactica*, 1920; *Etica*, 1922), a publicat studii filozofice (*Există acțiuni dezinteresate* 1891; *The altruistic impuls in man and animals*,. 1895; *Ideile pedagogice ale lui Locke*, 1899), de organizare școlară (*Principiile educației moderne*, 1907; *Organizarea vieții studențești*, 1911), de literatură (*Meditațiile lui Grigore Alexandrescu*, 1896), cîteva piese de teatru (*O carte de vizită*, 1898; *Ursita*, 1911), cîteva conferințe politice. A fost inspector al școalelor. Este membru al Ateneului Român.

GĂVĂNEȘTI ① com. rur. jud. Buzău plasa Cîlnău; 2000 loc. Ține de circ. com. Săgeata (Legea 1929). ¶ ② com. rur. jud. Romanați plasa Oltețu; 1406 loc. După legea 1929 formează o circ. com. cu 27 sate.

GĂVOJDIA, com. rur. jud. Severin plasa Sacul; 1263 loc. Stație c. f. între Caransebeș și Lugoj.

GDYNIA, port al Poloniei la Marea Baltică, construit pentru a putea, la un moment critic, să-și aibă ieșirea la mare fără a apela la Danzig.

GEAMĂNA ① com. rur. jud. Turda, plasa Baia; 1303 loc. ¶ ② com. rur. jud. Argeș plasa Bascov; 1022 loc. Face parte din circ. com. Oarjea (legea 1929). ¶ ③ com. rur. jud. Tighina, plasa Căinari; 2656 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Bulboca.

GEBHART EMILE (*1839 †1908), istoric francez. A fost profesor la facultatea de litere din Paris (1880), a publicat studii despre arta și literatura antică și despre istoria literaturii moderne (Renașterea). S'au tradus la noi puține din operele lui, între cari: *După ce Ulis revăzu Itaca* de N. Apostolescu (1911).

GEIBEL [galbăl] EMANUEL (*1815 † 1884),

www.dacoromanica.ro

poet german. A publicat poezii lirice (multe patriotice), drame, s. a.

GEISMAR FREDERIC, baron (*1783 †1848), general rus. A fost întîiu în serviciul Austriei, apoi a trecut în Rusia. A luat parte la multe războaie: cu Turcii (1810), cu Francezii (1813), iarăşi cu Turcii în 1829.

GEISSLER [gạisler] HEINRICH (*1814 †1879), fizician german. A făcut multe invenţiuni, între cari *tuburile* cari îi poartă numele.

GELẸP MANOLE, Grec din Fanar, agentul diplomatic la Constantinopol al lui Mihail Racoviţă.

GẸLIMER (sec. VI), ultimul rege al Vandalilor în Africa între 532-534.

GELLERT [ghelert] CHRISTIAN (*1715 †1769), poet german, cunoscut mai ales prin *fabulele* sale.

GẸLU, unul din ducii Românilor din Transilvania în vremea năvălirii Ungurilor, pomenit de cronica Notarului anonim al regelui Bela.

GẸLU, com. rur. jud. Timiş-Torontal plasa Vinga; 1671 loc. Staţie c. f. între Timişoara şi Periam.

GẸMENELE, com. rur. jud. Brăila plasa Silistraru; 2285 loc. Ţine de circ. com. Movila Miresei, (Legea 1929).

GẸMENI, com. rur. jud. Mehedinţi plasa Cîmpul; 2004 loc. După legea 1929 ţine de circ. com. Cujmir. Are o şcoală de agricultură.

GENERALA, societate anonimă de asigurari, fondată în 1897 în Bucureşti .Are capital 50 milioane lei.

GENẸVA, (germ. GENF, ital. GINEVRA), oraş în Elveţia (capitala Cantonului cu acelaşi nume), aşezat la eşirea Ronului din lacul Leman şi aproape de vărsarea Arvei în Ron; 126.000 loc. Aci e sediul instituţiei internaţionale a *Crucei-roşii* şi a *Ligei Naţiunilor.*

GẸNGIS-CHAN (*1155 †1227), conducător al Mongolilor, a întreprins mari expediţii, între cari şi în China şi a fundat un imperiu mare, care s'a împărţit între fiii săi.

GENỊLIE IOSIF († ca. 1853), profesor român. Cu el s'a înfiinţat în 1831 cursul de geografie la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti. Alexandru Ghica l-a făcut spătar în 1838. A publicat cărţi pentru învăţămîntul materiei sale: *Geografia astronomică* (1835), *Principii de geografie* (1847, Idem 1852), A redactat o revistă de popularizare *Universul* 1845—47, prin care a contribuit la înlăturarea alfabetului cirilic.

GENLIS [janli] STEPHANIE CONTESĂ (*1746†1830), scriitoare franceză. A studiat şi a scris despre chestiuni pedagogice; a publicat şi scrieri literare. Trad. româneşti: *Inconjurarea Roşelei*, 1852; *Fraţii de arme sau Curtea lui Carlomano*, trad. A. Vasiliu, 1854.

GẸNOVA (fr. GENES, germ. GENUA), oraş în Italia, port la golful cu acelaşi nume; 300.700 loc.; mişcare comercială importantă şi industrii numeroase. Oraş vechiu, exista pe vremea războaielor punice. A fost de multe ori distrus şi restabilit. A format, în evul mediu, o republică puternică maritimă, care, mai ales de prin sec. XII, a jucat un rol important în istorie, a stabilit colonii pe ţărmurile mărilor depărtate şi în unele puncte ale Dunării.

GENOVẸVA, (*419 †512), sfîntă în calendarul catolic; a scăpat Parisul de atacul lui Atila şi deaceea este onorată ca patronă a oraşului.

GENOVẸVA DE BRABANT (ca. 731), soţia contelui Siegfried. A devenit personaj al poveştilor populare. Plecînd soţul ei la războiu, a lăsat-o la castel. Intorcîndu-se, a fost îndemnat de acuzaţiile de infidelitate ce i se aduceau să o osîndească la moarte, dar călăul n'a voit s'o omoare, ci a lăsat-o într'o pădure. Acolo a trăit mai mulţi ani cu copilul contelui pînă cînd acesta, cu prilejul unei vînători, a descoperit-o şi, convins de nevinovăţia ei, a adus-o acasă. Această legendă a pătruns şi în literatura noastră printr'o variantă din sec. XVII, netipărită, şi prin alta tradusă de Grigore Pleşoianu după un text francez (şi acesta după o versiune germană) şi tipărită în 1838.

GẸNSERIC regele Vandalilor, între 427—477.

GENTZ [ghenţ] FRIEDRICH (*1764†1832), publicist german. Din cauza ideilor sale politice, a fost silit să-şi părăsească patria (Prusia) în 1802 şi să treacă în Austria, servind în diplomaţie. In această situaţie a publicat multe lucrări politice. De la el au rămas o serie de scrisori către Domnitorii Munteniei între 1813—1828, publicate după moartea lui. A călătorit în ţările române şi a publicat note despre călătoriile sale.

GEOẠGIUL ① com. rur. jud. Hunedoara, plasa Geoagiu; 2890 loc. ¶ ② G.-DE-SUS, com. rur. jud. Alba plasa Teiuş; 1662 loc.

GEOFFROY ST. HILAIRE [geofroa-se^{n}t-iler] ETIENNE (*1772†1844), naturalist francez. A făcut parte din membrii comisiunii stiinţifice care a însoţit pe Napoleon în expediţia din Egipt (1798), a fost profesor de zoologie, membru al Institutului.

GEỌRGE I (*1845 †1913), rege al Greciei. Fiu al lui Cristian IX regele Danemarcei, a fost proclamat rege în 1863. A purtat un războiu nenorocit cu Turcia în 1897; a luat parte la războiul balcanic în 1912; a fost asasinat de un socialist (zic unii: pus de Bulgari) la Salonic.

GEORGE II (*1683 †1760), rege al Angliei de la 1727, aliat cu Frederic II în timpul războiului de 7 ani.

GEORGE III (*1738 †1820), rege al Angliei dela 1760. In timpul lui, coloniile din America s'au declarat independente, dar s'a cucerit cea mai mare parte din India. In ultimii 9 ani a fost nebun.

GEORGE V (*1865), regele Angliei din 1910. S'a specializat ca ofiţer de marină şi a fost 3 ani vice-amiral al flotei engleze (1900). S'a căsătorit cu Principesa Mary de Teck. A călătorit mult. In anul 1929 a suferit de o boală de plămîni, de care a scăpat prin mari îngrijiri medicale.

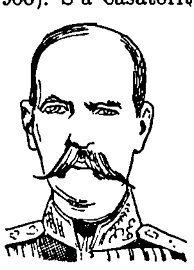

George I
Regele Greciei.

GEORGE II (*1890), fiul regelui Constantin al Greciei. S'a urcat pe tron în 1922 şi a domnit pînă în 1924, cînd a abdicat. Căsătorit cu principesa Elisabeta, fiica regelui Ferdinand şi a reginei Maria.

GEORGẸSCU GEORGE muzicant român. Conducătorul, apoi directorul concertelor simfonice în ultima lor organizaţie. Membru al Ateneului Român. A luat premiul naţional pentru muzică în 1930.

George V
Regele Angliei.

GEORGESCU IOAN (*1855 †1898), sculptor român. A studiat la Paris, unde a obţinut succes cu *„Rugăciunea unui copil"* (1880), care e la Muzeul din Bucureşti. A fost profesor la Şcoala de Belle-arte în Bucureşti; a lucrat şi pictură. Din operele sale: *Statua lui Lazăr* în Bucureşti, a lui *Asachi* în Iaşi, a lui *Protopopescu-Pache*. A fost membru al Ateneului Român.

GEỌRGIA ① regiune în Transcaucazia, formează azi o republică sovietică avînd 65.965 km. p. şi 2.638.000 locuitori. ¶ ② unul din Statele Unite americane, 154.000 km. p., 2.896.000 loc.

GEỌRGICE, poemă didactică a lui Virgiliu, are ca subiect agricultura cu diferite ramuri ale ei. (☛ VIRGILIU).

GEPỊZI, popor germanic cari au năvălit în Dacia prin sec. IV; mai tîrziu au fost supuşi de Huni, de cari s'au liberat după moartea lui Atila şi în sec. VI regatul lor s'a distrus de Lombarzi. După noile cercetări făcute de D. Diculescu se susţine că ei au influenţat limba şi viaţa românească, teorie pe care mulţi istorici o combat.

www.dacoromanica.ro

GERARDO EMANOIL, ambasador al republicii Veneţiei la Ştefan-cel-Mare pe la 1476.

GERICAULT [cit.: jerico] THEODORE (*1791 †1824), pictor francez. A luptat contra şcoalei lui David. Intre marile lui pînze: *Pluta „Meduzei"*. (Le radeau de la Méduse), 1820, *Tîrgul de Negri*.

GERILĂ, personaj din poveştile poporului. El personifică gerul. Il aflăm bine caracterizat, cu o notă de humor, în basmul lui Creangă *Harap-alb*.

GERMANI, popor din Europa de N., numiţi aşa de Romani, cari veniră în contact cu ei în sec. I şi despre cari scrise (în sec. II) Tacit o carte (*Germania sive de moribus Germanorum*). In cursul secolelor ei au jucat un mare rol în desvoltarea Europei, fiindcă, din amestecul lor cu locuitorii multora din provinciile romane, s'au format popoarele Europei medievale şi moderne.

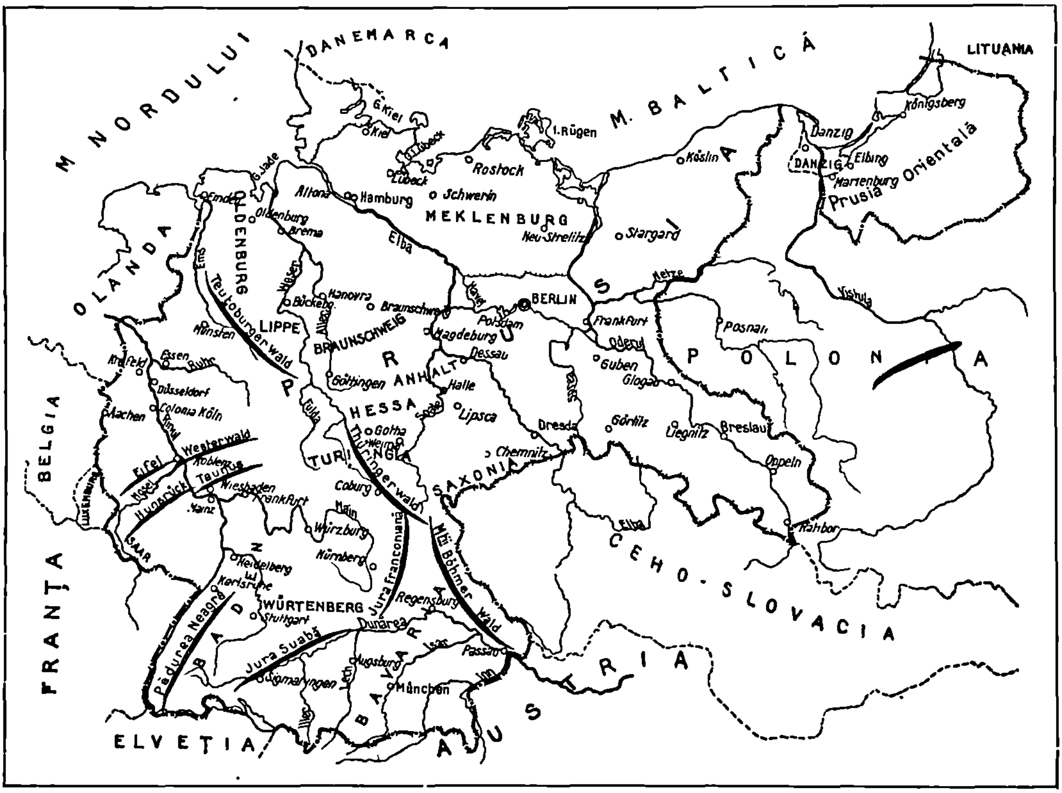

Harta Germaniei.

Ei nu aveau o unitate, ci trăiau împărţiţi în diferite grupări mari sau mici, iar numele *Deutsch* sau *Teutsch* s'a născut mult mai tîrziu după legăturile lor cu Romanii.

GERMANIA (DEUTSCHLAND, ALLEMAGNE), stat în Europa. Se mărgineşte la N. cu Marea Nordului, Danemarca şi Marea Baltică; la E. cu Lituania şi Polonia (cu Lituania numai regiunea Prusia Orientală, de care e despărţită printr'un teritoriu care dă Poloniei eşire la mare); la S. cu Cehoslovacia, Austria şi Elveţia; la V. cu Olanda, Belgia, Luxemburg şi Franţa. Supraf. 470.628 km. p., 64.500.000 loc.

In părţile de S. şi V. sînt regiuni muntoase: **Cadrilaterul Boemiei**, munţii **Teutoburgi**, munţii **Turingiei**, **Jura franconiană**, **J. suabă**, m. **Pădurii Negre**, **Taunus**, **Westervald**, **Eifel**, **Hunsruck**. Fluviile curg de la S. spre N. şi se varsă unele în M. Baltică: **Vistula**, **Oder** cu afl. *Netze* şi *Sprea*; altele în M. Nordului: **Elba** cu *Saale* şi *Havel*, **Weser** cu *Fulda* şi *Aller*, **Ems**; sau trec în alte ţări: **Rinul** cu afl. *Mosel*, *Acher*, *Main*, *Ruhr* şi *Lippa*, **Dunărea** cu afl. *Iller*, *Lech*, *Isar*, *Inn*.

Statul german se compune (după Hickmann) din 17 state: **ANHALT**, **BADEN**, **BAVARIA** (Bauern) cu 2 provincii, **BRAUNSCHWEIG**, **BREMEN**, **HAMBURG**, **HESSA** (Hessen), **LIPPE**, **LÜBECK**, **MEKLENBURG-SCHWERIN**, **MEKLENBURG-STRELITZ**, **OLDENBURG**, **PRUSIA** (Preussen) cu 14 provincii, **SAXONIA** (Sachsen), **SCHAUMBURG-LIPPE**, **TURINGIA** (Thuringen) şi **WÜRTEMBERG**. (După alte isvoare se adaogă şi al 18-lea: **WALDECK**). Teritoriul **SAAR**, prin tractatul din 1919, a fost dat de Societatea Naţiunilor în administraţia Franţei pentru 15 ani. Aceste state, avînd libertatea lor, un guvern şi constituţie separate, sînt unite într'o republică federativă (**Deutsches Reich**), avînd capitala **Berlin**. Capitalele celorlalte state sînt: **Dessau**, **Karlsruhe**, **München**, **Braunschweig**, **Brema**, **Hamburg**, **Darmstadt**, **Detmold**, **Lübeck**, **Schwerin**, **Neu-Strelitz**, **Oldemburg**, **Dresda**, **Buckeburg**, **Weimar**, **Stuttgart** şi **Waldeck**. Alte oraşe importante: **Frankfurt pe Mein**, **Colonia** (Köln), **Essen**, **Düsseldorf**, **Lipsca** (**Leipzig**) **Nürnberg**, **Magdeburg**, **Aachen**, **Wiesbaden**, **Mainz**, **Heidelberg**, **Koblenz**, **Gotha**, **Sigmaringen**.

In timpurile vechi a existat un stat al Germaniei, care — însă — cuprindea şi alte teritorii decît cele locuite de Germani: imperiul lui Carol cel Mare. După moartea acestuia (814) şi mai ales după moartea lui Ludovic, fiul lui (840) începură a se despărţi diferitele ţări cari formase înainte imperiul unic, iar din sec. IX, cu stabilirea feudalismului, fărămiţirea făcu progrese mari şi istoria înregistrează multe perioade de anarhie, provocată de luptele între state, mari sau mici, unele chiar simple oraşe. Cu alegerea ca împărat a lui Rudolf de Habsburg (1273) începe o perioadă de înălţare, care continuă prin anexări şi cuceriri de ţări, iar în sec. XVI (1512) se fac acte pentru constituirea unei federaţiuni a Imperiului; dar rivalităţile dintre suverani, luptele religioase menţinură pînă în secolul XVIII starea de necontenită nesiguranţă şi mai toate războaiele din acest timp se petrecură în ţările germane şi din pricina lor. Austria era atunci factorul de căpetenie al lumii germanice. Cu ridicarea electoratului de Brandeburg, din care se născu regatul

www.dacoromanica.ro

Prusiei, Austria fu oprită de a înainta spre Vest. Revoluţia franceză deşteptă şi în Germania ideea naţională; ea se întări şi în urma războaielor napoleoniene, iar congresul din Viena (1815) stabili *confederaţiunea germanică*. In această uniune erau 2 state foarte mari (Prusia şi Austria), 10 mari, iar restul de 27 mici sau foarte mici, fiecare păstrîndu-şi fiinţa de stat autonom. Era fatal ca dorinţa de dominaţiune să nască rivalitate între Austria şi Prusia. Prin politica ei dibace, Austria îşi menţinu situaţia şi chiar oarecare prestigiu de întîietate, amestecîndu-se şi în chestiunile orientale şi întinzîndu-şi stăpînirea în Italia; dar de la 1864 Prusia, întărită şi organizată milităreşte, începu să-şi revendice dreptul de superioritate: anexă diferite teritorii şi state mai mici şi, în 1866, dete lovitura hotărîtoare Austriei, înlăturînd-o din confederaţia germanică prin tratatul de la Praga; apoi, provocînd războiul din 1870 cu Franţa, anexă alte teritorii şi reuşi să devie centrul noului *imperiu* proclamat la 18 Ianuarie 1871 la Versailles. Politica lui Bismarck urmărea acum, după întîietatea în Germania, întîietatea în Europa şi căută s'o realizeze apropiindu-se de Austria şi formînd alianţa celor trei împăraţi în 1872 (Germania, Austria şi Rusia), apoi, de teamă ca Rusia să nu se ridice prea mult, îi dete lovitura din 1878 (cînd congresul din Berlin o opri de a se folosi de tratatul de la San Stefano care distrugea Turcia) şi formă tripla alianţă (Germania, Austria şi Italia). Domnia lui Wilhelm II duse mai departe opera lui Bismarck, însă cu alte mijloace. El reuşi să dea statului său un mare prestigiu, să-l facă a hotărî în anume momente politica Europei, îşi întinse acţiunea în celelalte continente, formînd un mare imperiu colonial şi făcu o mare pregătire militară. După atentatul dela Serajevo, începu împreună cu Austria războiul mondial. Sfîrşitul acestuia a fost altfel decît îl aştepta împăratul. Germania învinsă a răsturnat toate dinastiile, a proclamat republica şi a suferit cîteva cesiuni de teritoriu, restituind Franţei ce-i luase în 1871, Poloniei ce-i luase în cele trei împărţiri; apoi o parte din regiunea Rinului a fost ocupată de armate aliate. Adunarea naţională de la Weimar a ales preşedinte pe Fr. Ebert (11 Februar 1919), sub care s'a stabilit noua Constituţiune (1919); murind el, s'a ales feldmareşalul Hindenburg (1925) pentru 7 ani. După oarecari ezitări, Germania a intrat în Societatea Naţiunilor.

GERMANICUS (*15 a. Chr. † 19 p. Chr.), general roman. Fiu al lui Drusus, fu adoptat de Tiberiu, unchiul său. A luptat în Dalmaţia, în Germania, în Orient. A murit în cîteva zile şi unii istorici spun că a fost otrăvit din ordinul lui Tiberiu.

GEROTA DIMITRIE (*1867), medic român. Profesor de anatomie topografică şi hirurgicală la facultatea de medicină din Bucureşti şi la şcoala de arte frumoase. Conduce serviciul hirurgical de la spitalele Brîncoveneşc şi un sanatoriu particular. Membru corespondent al Academiei Române (1916). A publicat articole de specialitate şi un *studiu anatomo-clinic despre apendicită* (1929).

GERSON JEAN CHARLIER (*1363 †1429), teolog francez. A fost cancelar al Universităţii din Paris şi a luat măsuri pentru reforma moravurilor în viaţa studenţească. A scris opere de organizaţie şcolară şi de doctrină.

GERVINUS [gher.....] **GEORG** (*1805 † 1871), istoric german. A fost profesor la Göttingen şi la Heidelberg, a fost de multe ori persecutat pentru opiniile sale politice. Op. pr. *Istoria literaturii germane*, 5 vol. 1835—1842, *Istoria secolului* XIX, 8 vol. 1856—1866.

GESSLER [ghes..], personagiu legendar din istoria Elveţiei şi din piesa lui Schiller „Wilhelm Tell"

GESSNER [ghes...] **SALOMON** (*1730 † 1788), poet elveţian. Autor de poezii idilice, imitat în liter. franceză de Florian. Din operele lui s'au tradus româneşte: *Moartea lui Avel* (de A. Beldiman, 1818; de C. Băjescu, 1852), *Cel dintaiu plutitor* (de I. Costinescu).

GEŢI, popor antic, despre care zice Herodot că locuiau la N. de Balcani şi la S. de Dunăre. Siliţi de Dariu (ca. 500 a. Chr.) au trecut peste Dunăre, alături de Daci, avînd aceeaşi origine ca ei, adică şi unii şi alţii fiind Traci.

GEZA [gheza] **II** (*1129 † 1129), rege al Ungurilor între 1141—1161.

GHEAZERA, masiv muntos jud. Muscel între Rîul Doamnei şi Dîmboviţa; are 3 vîrfuri: Gheazera (2406 m.) Păpuşa (2426 m) şi Papăul (2095 m.).

GHECET, sat jud. Tulcea lîngă Măcin pe malul drept al Dunării în faţa Brăilei; loc. vestit pentru pescuit.

GHEDEON I (sec. XV), mitropolit al Moldovei. Nu se cunoaşte data. Avea metania la măn. Putna.

GHEDEON II, mitropolit al Moldovei 1655—1660. Avea metania la măn. Secu. In 1656 a fost trimis în misiune în Rusia.

GHEDEON III, mitropolit al Moldovei 1708—1723. Era în scaun în 1711 cînd a venit în Iaşi împăratul Petru cel Mare şi soţia sa Ecaterina.

GHEDEON EMANOIL (*1854) scriitor grec. A trăit mult timp la Constantinopol, unde a şi tipărit cele mai multe opere, apoi a trecut în Atena. Membru corespondent al Academiei Române (1891). Op. pr. *Istoria biografică a patriarhilor din Constantinopol* de la 36 la 1884 şi *Epistolele patriarhilor*, în mai multe volume.

GHELAR (sau **GHELARI** sau **GELER**), com. rur. jud. Hunedoara plasa Hunedoara. Mine de fier ale Statului; industrie a fierului.

GHELENGIC, circ. com. jud. Caliacra cu 11 sate (1929).

GHELINŢA, com. rur. jud. Trei-Scaune plasa Covasna; 3752 loc. Circ. com. cu 3 sate.

GHENADIE I, mitropolit român în Transilvania (ca. 1579—1585); avea reşedinţa în Alba-Iulia. A fost hirotonit de mitropolitul Serafim al Ungro-Vlahiei.

GHENADIE II (†1640), mitropolit român în Transilvania. Mireneşte se numea Gheorghe Bradi. Hirotonit în Bucureşti. Se intitulează: *arhiepiscop al Bălgradului si Vadului si Orăzii si Sătmarului si a toată ţara Ardealului.*

GHENADIE III, mitropolit al Transilvaniei pe la 1659—61. Era rus şi se numea *Gheorghe din Putiolia.*

GHENADIE GHEORGHE, profesor grec. A venit în Bucureşti în 1792, a fost elev al lui Lambru Fotiade, a studiat apoi la Lipsca, a profesat în Odesa; în 1820 Alexandru Suţu l-a chemat în Bucureşti spre a preda lecţiuni la Academia domnească. In 1821 elevii lui au intrat, înpreună cu el, în rîndurile eteriştilor; după lupta dela Drăgăşani, s'a dus în Rusia.

GHENADIE ENĂCEANU ☛ **ENĂCEANU**.

GHENADIE PETRESCU, mitropolit al României. Monah (1854), eclesiarh (1875), arhiereu (1877), episcop de Argeş (1876), mitropolit primat 1893. Caterisit de Sinod în 1896, procesul a fost revizuit în acelaşi an şi a fost reintegrat. Demisionat în 1897, s'a retras la mănăstirea Căldăruşani, unde a murit.

GHEORGACHE LOGOFĂTUL, a scris în anul 1762 o *Condică de obiceiuri ale Domnilor Moldovei.* S'a publicat de M. Kogălniceanu în vol. III din Letopiseţe ed. 2-a.

GHEORGHE HOZEVITUL, prăznuit de biserica ortodoxă la 8 Ianuarie. S'a călugărit într'o mănăstire şi a trăit în cea mai strictă viaţă ascetică cu post, priveghere şi rugăciune.

GHEORGHE, sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 7 Aprilie. S'a călugărit din fragedă vîrstă; a fost episcop al Mitilenei, a combătut pe iconoclaşti; dar nu ştim în care epocă a acestor lupte, cari încep prin sec. IV şi ţin pînă în al VIII.

www.dacoromanica.ro

GHEORGHE († ca. 303), sfînt martir, prăznuit de biserica creştină la 23 Aprilie. A trăit pe vremea lui Diocleţian; era un puternic tribun militar în Palestina; după alţii, era prinţ în Capadocia. Cultul lui se găseşte instituit pe vremea împăratului Constantin I (306—337) şi a fost totdeauna foarte onorat de Greci. Mai tîrziu îl vedem sărbătorit ca patron şi în Occident (Genova, Germania, Anglia). La noi îl găsim ca patron al armatei pe vremea lui Ştefan cel Mare, care avea un steag cu chipul lui, pe care-l ducea în toate luptele şi care se găseşte în mănăstirea Zograf din Sf. Munte.

Sf. Gheorghe.
(după o icoană veche)

GHEORGHE I ŞTEFAN († 1669), domnul Moldovei 1653, 1653—1658. Fiu al logofătului Dimitrie Ştefan, era unul din cei mai devotaţi boeri ai lui Vasile Lupu. Totuşi, îndemnat de Mateiu Basarab şi de Racoţi, principele Transilvaniei, formează pe ascuns un partid de opoziţie care reprezenta oarecum acţiunea elementului naţional contra domnitorului strein. In dumineca Florilor 1653 armatele celor trei aliaţi intră în Iaşi şi intronează pe Gheorghe Ştefan, dar Vasile Lupu, care dobîndise ajutorul Cazacilor, îl învinge şi-l goneşte. A doua încercare e mai fericită pentru boerul răsvrătit: în Octombrie 1653 el ia tronul şi este recunoscut de Turci. Politica pe care o urmează este contrarie intereselor Porţii. Legat cu aliaţii cari l-au adus pe tron, intră prin ei în relaţii cu ducele de Moscova, apoi cu Carol XI, regele Suediei, care se înţelesese cu Racoţi ca să împartă Polonia şi dobîndise făgăduială de ajutor de la Hmelniţki, hatmanul Cazacilor şi de la Frederic Wilhelm, marele elector de Brandeburg. Aventura în care intrase se sfîrşeşte cu o mare înfrîngere şi Gheorghe Stefan e mazilit. De atunci începe pentru el o teribilă pribegie: prin Polonia, Austria, la Moscova, la Stockholm, în Pomerania. E nevoit să amaneteze şi să vînză bijuteriile preţioase ce avea cu el; rar este ajutat băneşte, niciodată pentru reluarea tronului. Moare pe pămînt strein. Se zice că corpul a fost adus de a treia a sa soţie şi înmormîntat în mănăstirea Caşin.

Gheorghe I Ştefan
(după o stampă din col. Academiei).

GHEORGHE DIN MOLDOVA, numele literar al lui G. KERNBACH (*1859 †1909), scriitor român. A ocupat funcţiuni publice. A publicat poezii în *Contemporanul* (1884 ş. u.), în *Revistă Nouă* (cu o scrisoare elogioasă a lui Hasdeu) (1888 ş. a.), *Lumea ilustrată* (1892 ş. u.). In 1912 a apărut un volum în edit. „Viaţa Românească" şi în 1930 (Scînteí) în ed. Cărţii Româneşti.

GHEORGHENI fost GYÖRGYÖSZENTMIKLÓS, com. urbană jud. Ciuc, plasa Gheorgheni; 11.830 loc. după unii, 8820, după alţii. Staţie c. f. linia Ghimeş-Tîrgu-Mureş.

GHEORGHIAN MITROP. ☛ IOSIF.

GHEORGHIAN VASILE (*1842 †1901), om politic român şi advocat. A făcut studii la Neapole; a fost advocat în Iaşi, deputat, senator, reprezentant al României la Roma şi ministru de domenii în 1887.

GHEORGHIE I (sec. XV), mitropolit al Moldovei. Nu se cunoaşte data exactă a funcţionării lui, se ştie că avea metania la măn. Putna.

GHEORGHIE II şi **GH. III** (sec. XVI), mitropoliţi ai Moldovei. Nu se cunosc datele exacte. Erau amîndoi de la măn. Neamţului.

GHEORGHIE IV, mitropolit al Moldovei în 1552 cu metania la măn. Neamţului.

GHEORGHIE V MOVILĂ, mitropolit ☛ MOVILĂ.

GHEORGHIE VI, mitropolit al Moldovei 1723—29.

GHEORGHIEFF EVLOGHIE (*1819 †1897), financiar român de origine bulgar. A venit în România de copil, a dus o viaţă plină de mizerii pînă cînd un mitropolit bulgar, refugiat aci din cauza persecuţiilor turceşti, l-a luat lîngă sine. Acesta i-a lăsat moştenire o avere însemnată pe care a mărit-o şi a ajuns foarte bogat. A făcut acte filantropice atît în ţara de origine cît şi în noua lui patrie. A participat la toate pregătirile mişcărilor bulgăreşti pentru a se libera de Turci, în Bucureşti fiind unul din centrele principale ale acestei activităţi.

GHEORGHIŢĂ ŞTEFAN ☛ GHEORGHE ŞTEFAN.

GHEORGHIU XENOFON, profesor român în Iaşi. A fost membru al „Junimei"; a colaborat la „Convorbiri Literare", a publicat studii de literatură franceză despre Molière, Corneille şi Racine.

GHERASI NICOLAE, jurist român. A fost consilier la Curtea de Casaţie; ministru de justiţie în guvernul lui Lascar Catargiu (1889).

GHERASIM, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 4 Martie. A înfiinţat în Palestina lîngă Iordan o mănăstire în care călugării duceau o viaţă de tăcere absolută şi de sărăcie, dormind pe rogojini, fără foc în timpul iernei şi mîncînd numai pîine şi smochine.

GHERASIM (†1844), episc. al Buzăului 1819—1824; demisionînd, s'a făcut schimnic la mănăstirea Căldăruşani.

GHERASIM TIMUŞ (*1849 †1915), prelat român. A fost profesor de studiul biblic al vechiului Testament la facultatea de teologie din Bucureşti (1892). Arhiereu, apoi episcop de Argeş, ales în 1893. Dintre publicaţiile lui, cităm *Dicţionarul hagiografic.*

GHERĂSENI, c. r. j. d. Buzău, plasa Glodeanurile; 2117 loc. Are în circ. sa 21 sate (Legea 1929).

GHERCEŞTI, c. r. j. d. Dolj, plasa Balta Verde; are în circ. sa 14 sate. Satul central are 1150 loc.

GHEREA ION, numele literar, apoi şi oficial, al lui *C. Casiu Dobrogeanu* (*1855 †1920), scriitor român. Originar din Rusia, amestecat ca student în mişcarea socialistă, prins în Basarabia, închis, refugiat în Norvegia, Anglia, a venit în România şi a luat parte la acţiunea socialiştilor români (pe la 1880), devenind colaborator la revista „Contemporanul" din Iaşi. A scris politică şi critică literară. A polemizat cu Titu Maiorescu. Devenind cetăţean român (1890), s'a stabilit ca birtaş în gara Ploeşti, făcînd acolo un centru puternic al propagandei sale politice. Cînd conducătorii partidului socialist au părăsit lupta, el a rămas izolat şi a continuat să susţină teoriile socialiste prin diferite scrieri. A publicat 3 volume de *Studii critice* (1890 ş. a.), revista *Literatură şi ştiinţă* (1893) şi *Neoiobăgia* (1910), studiu politic.

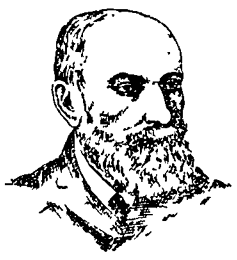

Gherea-Dobrogeanu.

GHERGANI, com. rur. jud. Dîmboviţa pe rîul Colentina; 664 loc. Staţie c. f. între Chitila şi Titu. Aci este mormîntul lui Ion Ghica. In cătunul Mavrodin al acestei com. au fost lupte între Mihaiu Viteazul şi Turci.

GHERGHELY TOBIAS, general român. A fost ministru de războiu în 1867.

GHERGHINA, loc înalt lîngă staţia Bărboşi jud. Covurlui com. Fileşti, unde a fost o cetate probabil romană, ale cărei ruine s'au descoperit în 1703.

www.dacoromanica.ro

GHERGHIȚA, com. rur. jud. Prahova plasa Drăgănești: 2452 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Drăgănești. Fundată înainte de 1503. Are biserici, din cari una zidită de Mateiu Basarab 1641. Aci Mihai Viteazul a învins pe Turci în 1596.

GHERGHIU, munte, clina vestică a masivului Grențieș.

GHERLA, com. urbană jud. Someș, 8000 loc. Stație c. f. linia Cluj-Baia-Mare, la 4 km. de Dej. Are 1 școală normală de băeți, 1 de fete, 1 gimnaziu de fete, 1 liceu de băeți și școale primare; 1 biserică ortodoxă, 1 greco-catolică, 1 catolică, 1 reformată, 1 armeană, 1 israelită, ; 1 seminariu greco-catolic; 1 mănăstire franciscană. Are o însemnată populație armeană.

GHERLA (EPISCOPIA UNITĂ) fondată în anul 1853. Lista episcopilor: *Ioan Alexi*, 1854—1862; *Ioan Vancea*, 1865—1868; *Mihail Pavel*, 1872—1879; *Ioan Szabo*, 1879—1911; *Vasile Hossu*, 1913—1916; *Iuliu Hossu*, 1917. Din 1930 e mutată la Cluj.

GERMANI MENELAS (*1839 †1899), financiar și om politic român. Era bancher în București; a fost ministru de finanțe în mai multe rînduri (1888—89; 1889—91, 1891—95). Impărtășind ideea lui P. P. Carp asupra monometalismului, a introdus etalonul de aur, desființînd agio, care ajunsese foarte urcat în epoca bimetalismului pe care se întemeia moneta noastră de la începutul Domniei lui Carol, făcînd parte din uniunea monetară latină.

GHERMĂNEȘTI ① com. rur. jud. Fălciu, plasa Drînceni; 1872 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Drînceni. ¶ ② com. rur. jud. Tutova, plasa Banca; 2126 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Ferdinand.

GHERONTIE, episcop al Tomisului de la 1926.

GHERTAN ☛ BIERTAN.

GHERTENIȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Gătaia; 1439 loc. Stație c. f. între Gătaia și Berzovia la 3 km. de aceasta din urmă.

GHIBĂNESCU GHEORGHE (*1864), istoric român. A fost profesor la Școala normală din Iași; deputat în mai multe rînduri; membru corespondent al Academiei Române (1905). A publicat articole în diferite reviste, dar mai ales în „Arhiva" din Iași (1889 — 1924). A dat la lumină studii despre istoria noastră (*Vlad Țepeș*, 1891; *Ștefan cel Mare*, 1904; *Cuzeștii*, 1912; *Istoria Docolinci*, 1921) și despre istoria limbii (*Grafia cirilică* 1889; *Glosarul psaltirei scheiane*, 1902;. *O psaltire veche moldovenească*, 1913); a dat ediţiuni ale cîtorva texte vechi (*Arhontologia Moldovei de Sion*, 1892) și a publicat multe materiale documentare, în volumele XVIII, XXIII și XXIV din Colecțiunea „Uricarul" lui Codrescu (1892—94), apoi în seriile *Ispisoace* și *zapise*, 10 volume (1906 — 1922) și *Surete și izvoade* 10 volume (1906—1915), cum și *Documente basarabene*, 1914, *Catastihul Iașilor din 1755*, 1921. In anii din urmă redactează un buletin al muzeului municipal din Iași „*Ioan Neculce*", în care găsim foarte numeroase documente din istoria veche și nouă a Moldovei și a orașului Iași.

GHIBĂRȚENI, stație c. f. jud. Covurluiu între Galați și Berești.

GHIBERTI LORENZO (* ca. 1378 †ca. 1445), sculptor, arhitect, pictor italian din sc. florentină.

GHIBU ONISIFOR (*1883), profesor de pedagogie la Universitatea din Cluj. A fost profesor la Seminariul din Sibiu și inspector al învățămîntului primar ortodox din Transilvania. Membru corespondent al Academiei Române (1919). A publicat studii despre situația și istoria învățămîntului românesc, între cari: *Școala românească în Transilvania și Ungaria*, 1915, *Școala românească din Pesta*, 1916, *Universitatea din Cluj*, 1922, *Cea dintîiu statistică a învățămîntului din România întregită*, 1926, precum și o cercetare asupra *istoriei literaturii didactice* (Bucoavne, Abecedare, Cărți de citire). Refugiat din Transilvania în timpul războiului, a fost membru în comisiunea școlară moldovenească din Basarabia (1917) și, după unire, secretar general al resortului de Culte și Instrucție din Consiliul dirigent (1918—20). A mai publicat și alte lucrări despre școală, biserică, etc.

GHICA ALEXANDRU (†1741), dragoman la Constantinopol, fiul lui Mateiu. Ucis de Turci 1741.

GHICA ALEXANDRU, domnul Țării Românești 1766—1768. Era fiul lui Scarlat. A domnit puțin, fiind mazilit din pricină că a fost pîrît la Poartă că permite să se înroleze tineri în armata rusească.

GHICA ALEXANDRU SC., boer român. Il găsim logofăt al credinței în 1833 în Muntenia.

GHICA ALEXANDRU GRIG., boer român. Mare Postelnic în Muntenia; îl găsim ministru de finanțe în 1838—41.

GHICA ALEXANDRU, fiul Domnitorului Gr. Ghica cel ucis de Turci. A ocupat funcțiuni înalte în Moldova pe timpul lui Mihail Sturdza (1834—49). Il găsim președintele Adunării obștești în 1843.

GHICA ALEXANDRU (*1795 † 1862), domnul Țării-Românești April 1834—7 Octombrie 1842 și Caimacam 4 Iulie 1856. — Octombrie 1868. Era fiul lui Dumitru, care era fiul altui Dumitru, fiu al lui Alexandru Dragomanul. A fost primul domn regulamentar. Intrînd în țară pe la Giurgiu la 23 Iulie 1834, a dat primul mesaj către Obșteasca Adunare prin care desființa obiceiul sărutării de mână. A lucrat pentru desvoltarea școalelor, a început desrobirea Țiganilor. Sprijinit de Ruși, a îngăduit introducerea unui articol în Regulamentul Organic, care mărea dreptul de amestec al Rusiei în afacerile țării, a luat măsuri severe contra celor cari urmăreau o schimbare a organizării politice, închizînd în mănăstire pe capii mișcării neisbutite din 1840; prin acestea și-a făcut dușman partidul național care începea să se formeze. Pe de altă parte, reprimînd cu severitate un complot bulgăresc la Brăila, organizat cu știința Rușilor, i-a nemulțumit și pe aceștia; iar Turcia nu l-a susținut îndeajuns. Astfel a fost destituit în 1842. A trăit mai mulți ani retras în Viena și în 1856 a fost numit caimacam în Muntenia, prezidînd la alcătuirea divanului ad-hoc și fiind un susținător al unirii principatelor.

Alexandru Ghica, Domnul Munteniei (după Almanahul Statului).

GHICA DIMITRIE (*1816 †1897), fiul Domnitorului Munteniei Grigore. A fost ofițer în armata rusească, a făcut studii în Germania, a fost magistrat, prefectul poliției în București și președinte al municipalității capitalei, deputat în divanul ad-hoc, partizan al unirii. La 24 Ianuarie 1859 a îndemnat pe colegii săi din Adunarea electivă să dea votul pentru Cuza, care fusese ales în Moldova. In timpul domniei acestuia a fost ministru de finanțe (1861) și de interne și președinte de Consiliu (1861). Mai tîrziu îl vedem președintele unui guvern de concentrare (1868—70), avînd cînd externele cînd lucrările publice și după aceea, fără să mai fie ministru, ocupă un loc de frunte în activitatea politică, fie ca senator ori deputat, ca președinte al Camerei ori al Senatului, mai ales în timpul guvernelor conservatoare. Afară de aceasta, ca

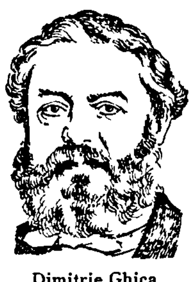

Dimitrie Ghica, fiul lui Grigore.

www.dacoromanica.ro

efor al spitalelor civile în timp de 20 de ani, a lucrat pentru desvoltarea acestei instituţii de binefacere, care-şi are originea în parte în daniile familiei Ghica. Lumea îl cunoştea sub numele de *Beizadea Mitică.*

GHICA DIMITRIE I. (*1848 †1914), diplomat român. Era fiul lui Ioan Ghica. A fost vice-preşedinte al Ateneului român.

GHICA ELENA ☛ DORA D'ISTRIA.

GHICA EMIL I. (*1848 †1911), diplomat român. Din ramura moldovenească a familiei, a făcut studii la Paris, a intrat în diplomaţie în 1874, a devenit ministru plenipotenţiar în 1885. A reprezentat ţara la Petersburg, la Belgrad, la Atena, la Viena şi la Paris.

GHIÇA GHEORGHE, domn al Moldovei 1658—1659 şi al Ţării Româneşti 1659—1660). Începătorul şirului lung de Domnitori din această familie, era de neam Albanez. Cunoscut de Vasile Lupu, care avea aceeaşi origine, a fost numit de el capichehaia la Constantinopol, apoi adus în Moldova, unde a ocupat funcţiuni importante ajungînd chiar Vornic-Mare. Gheorghe Ştefan l-a pus iar capichehaia şi a dat în căsătorie pe o nepoată a sa lui Grigore, fiul lui Gheorghe Ghica. Astfel a început legătura de rudenie cu familiile boereşti din Moldova. Protejat şi de Vizirul Chiupruliu, cu care, după povestirea lui Neculce, s'ar fi cunoscut de cînd erau copii, deveni domn cînd Gheorghe Ştefan fu mazilit (Martie 1658). Deabia ajuns în Iaşi. este atacat de fostul Domn, care vine din Transilvania cu oştire, dar cu ajutorul Tătarilor îl învinge la Strunga lîngă Tîrgul-Frumos. Curînd după aceea Ghica şi colegul său din Muntenia, Mihnea, iau parte la expediţia din Ardeal contra Ungurilor şi se întorc în Decembrie (1658). Mihnea trădează pe Turci, este mazilit şi se dă provizoriu lui Ghica şi tronul Munteniei, apoi numindu-se alt domn în Moldova. el rămîne aci (Decembrie 1659) şi stă pînă în Septembrie 1660 cînd e mazilit şi el din pricină că nu putuse aduna sumele necesare pentru plata haraciului.

GHIÇA GRIGORE sau GRIGORAŞCU, domn al Ţării Româneşti 1660—1664 şi 1672—1674, fiul lui Gheorghe. Domniile lui au fost foarte agitate. In prima domnie a fost silit să ia parte la două expediţii ale Turcilor în Transilvania (1663 şi 1664), tot în acest timp a săvîrşit o faptă care va păstra totdeauna o pată pentru memoria lui: a pus să omoare pe postelnicul Constantin Cantacuzino (☛ acest nume), care îl ajutase să devie domn şi-l sfătuise ca pe un fiu. In cursul celei dea doua expediţie el a trădat pe Turci în favoarea Nemţilor şi a fost silit să fugă la Viena. Prin abilitatea lui a ştiut să îmbuneze pe Turci şi să ia a doua oară tronul Munteniei în 1672. Şi de astă dată fu silit a însoţi armatele turceşti în Moldova în contra Poloniei. Ghica trădează din nou pe Turci şi, deşi reuşeste să arunce vina pe Husein-paşa, care este pedepsit cu moarte, totuşi îşi pierde tronul şi rămîne la Constantinopol.

Grigore Ghica, fiul lui Gheorghe (după o stampă din col. Academiei).

GHICA GRIGORE (†1752), domn al Moldovei 1727—1733, 1735—1741, 1747—1748, al Munteniei 1733—1735, 1748—1752. Era fiul lui Mateiu (care n'a fost domn) şi nepot lui Grigore fostul domn. Fiind crescut la Constantinopol, fost dragoman, şi neştiind, la venirea sa, nici limba românească, aduse cu sine mulţi Greci, pe cari îi puse în funcţiuni înalte; a fost totuşi un domn bun, cu milă de cei săraci şi generos faţă de adversarii săi politici. A avut şi un mare succes de arme, căci năvălind Tătarii, răsculaţi contra Turcilor, i-a învins cu oştirea formată din Turci, Munteni şi Moldoveni. Ghica a zidit mănăstirea Frumoasa şi a ajutat desvoltarea culturii greceşti. In 1733 a fost mutat în Muntenia, unde a stat numai 2 ani, fiindcă Mavrocordat voia să se întoarcă iar acolo şi în 1735 reveni în Moldova. Aceasta a doua domnie a fost turburată prin ocupaţiunea rusească, în care timp Ghica a stat la Constantinopol. După cîtva timp, din pricina intrigilor, şi-a pierdut tronul (1741) şi a stat mazilit 7 ani. Revenind în Moldova pentru un an (1747—48), reuşeşte să ia a doua oară tronul Munteniei şi moare în scaun în anul 1752. In acest timp a zidit mănăstirea Pantelimon, unde a făcut şi un spital.

GHIÇA GRIGORE (†1777), domn al Moldovei 1764—1767, 1774—1777, şi al Tării Româneşti 1768—1769. Era fiul lui Alexandru dragomanul. el însuşi dragoman. Cu mari sume de bani dobîndi tronul Moldovei (1764) şi avu o domnie foarte interesantă, după mărturiile cronicarilor: a organizat incasarea dărilor în cele mai bune condiţii şi mai drepte pentru locuitorii săraci, a introdus apă potabilă în Iaşi, a încercat să facă o fabrică de postav în satul Chipireşti lîngă Bahluiu, a impus prin exemplul său îmbrăcămintea simplă în locul luxului hainelor boereşti, a făcut local pentru o şcoală. In politica externă urmărea ajutarea Rusiei în contra Austriei. După trei ani, conform obiceiului ce se luase, a fost lăsat liber; dar, după un an i se dete domnia Munteniei, pe care însă n'o păstră mult din cauza că intrînd Ruşii în ţară fu prins şi dus la Petersburg (1769). După pacea dela Cuciuc-Cainardgi (1774) primi din nou domnia Moldovei. In vremea aceasta Austria începe uneltirile pentru ocuparea Bucovinei. Ghica, înţeles cu Ruşii, îndemnă pe boerii din divan să facă un memoriu în chestiunea aceasta protestînd contra încălcării pămîntului strămoşesc şi ameninţînd oarecum pe Turci că, dacă nu vor fi ajutaţi, se vor adresa unei puteri streine. Lungi şi laborioase fură tratativele, grele silinţele lui Ghica, mai ales că el ar fi voit să-şi asigure oarecum şi buna-voinţa Austriei pentru a nu-şi pierde tronul. Grija pentru propria sa soartă l-a făcut să nu observe că a fost înşelat şi de Ruşi, cari aveau interes atunci să fie bine cu Austria, dar în acelaşi timp voiau să împiedice anexarea Bucovinei şi se serveau de Ghica, pe care îl părăsiră cînd văzură că nu le mai poate fi de folos. Astfel Domnitorul fu ucis prin înşelăciune de un trimis al Porţii, în Iaşi. Orcari ar fi fost greşelile politice ale lui Ghica, el merită recunoştinţa noastră şi memoria lui a fost onorată prin ridicarea unui monument în Iaşi în anul 1875.

Grigore Ghica, ucis 1777 (după o stampă din col. Academiei).

GHIÇA GRIGORE (*1765 †1834), domn al Munteniei 21 Iunie 1822—12 Iulie 1828. Era fiul lui Dumitru şi nepot a lui Alexandru dragomanul. Este primul domn numit dintre boerii ţării după mişcarea din 1821, cu care se încheie epoca zisă a Fanarioţilor. Cu foarte bune intenţiuni, dar cu puţine puteri de realizare, a adus oarecari înbunătăţiri în starea de lucruri fie în ordinea materială, fie în ordinea culturală. A suferit din pricină că Turcia nu a retras decît tîrziu trupele ce se aflau în ţară. Situaţia se prezintă oarecum schimbată în bine după ce se semnase Convenţiunea de la Akkerman (1826), dar în 1828 Rusia declară războiu Turciei, ocupă

Grigore Ghica Domn 1822.

www.dacoromanica.ro

principatele şi domnitorul fu silit să fugă în Transilvania.

GHICA GRIGORE (*1807 †1857), domnitor al Moldovei 1849—1856. A ocupat funcţiuni înalte: ca ofiţer a ajuns să aibă titlul de hatman, a fost secretar de stat în 1842 şi ministru de finanţe în 1843. După convenţiunea de la Balta-Liman, urmînd a se numi domnitori pe termen de 7 ani, el fu numit în Moldova. Pătruns de idei liberale, el a desrobit Ţiganii, a desfiinţat censura presei, a desvoltat şcolile, a tipărit cronica lui Şincai. In timpul ocupaţiei ruseşti (1853), a plecat din ţară şi s'a reîntors după retragerea Ruşilor. S'a arătat pe faţă partizan al unirii principatelor, alcătuind chiar un memoriu în această privinţă.

Grigore Ghica, domn al Moldovei dela 1849.

GHICA GRIGORE I. (*1847 †1911), diplomat român. A făcut studii în Paris; a luat parte la războiul franco-prusian (1870); a intrat în diplomaţie în 1874; a devenit ministru plenipotenţiar în 1887. A reprezentat ţara la Constantinopol, Berlin, Paris; a fost în trei rînduri secretar general al Ministerului de externe (1878, 82, 87), delegat în comisiunea europeană a Dunării şi com. mixtă a Prutului (1886).

GHICA IOAN GR. (*1829 †1881), general şi om politic român. Era fiul domnitorului Grigore Ghica din Moldova (cel de la 1849). Intors de la studii în 1851, a devenit ofiţer şi a înaintat pînă la gradul de general. A fost deputat în Adunare electivă a Moldovei, apoi în 1861 s'a mutat în Bucureşti şi a fost numit ministru de războiu pentru Muntenia şi peste cîteva zile pentru ambele principate (1861), rămînînd în acest post în diferite guverne pînă la 1862 cînd trece la externe pînă la 17 August 1863. Fiind contra loviturii de stat, s'a retras din viaţa politică, în care a reintrat după 1870, fiind numit agent diplomatic la Viena, de unde a trecut la Constantinopol, aflîndu-se aci cînd s'a declarat războiul în 1877. A luat parte la războiul independenţei şi după aceea a fost trimis la Petersburg ca agent diplomatic (în timpul grelelor tratative în legătură cu chestia Basarabiei) şi apoi cu titlul de ministru plenipotenţiar.

GHICA IOAN (*1817†1897), om politic şi scriitor român. A învăţat ingineria de mine la Paris. Intors în ţară în 1841, fiind rău văzut de domnitor din cauza ideilor sale politice, a plecat în Moldova, unde domnitorul Mihail Sturdza l-a primit bine şi i-a dat o catedră la Academia Mihăileană. Acolo a fundat cu amicii moldoveni revista „Propăşirea "(titlu care a fost oprit de censură) „foaie ştiinţifică şi literară" (1844). Venind în Bucureşti, a lucrat la organizarea revoluţiei din 1848 şi el a plecat în Maiu la Constantinopol pentru a prepara acolo o atmosferă favorabilă. După căderea revoluţiei, fiind exilaţi toţi fruntaşii ei, Ghica a rămas la Constantinopol şi, graţie relaţiilor ce-şi crease atît în lumea politică a Turciei cît şi în cercul diplomaţilor, a fost numit guvernator (bei) al insulei Samos (1854), unde a stat mai mulţi ani, reuşind să stîrpească pirateria din acele părţi mai ales prin ajutorul unui vas francez. Această împrejurare i-a creat multe neplăceri, căci întorcîndu-se în ţară în 1859, a fost considerat ca supus strein şi n'a fost admis în Adunarea electivă. Cuza venind la tron, n'a ţinut seama de aceasta şi l-a numit ministru prezident în Moldova şi în Muntenia (Oct. 1859). După lovitura de stat din 1864, a devenit adversar al domnului şi a contribuit la căderea lui. Locotenenţa domnească de la 11 Februar 1866 l-a însărcinat pe el cu formarea guvernului şi noul domnitor tot lui i-a încredinţat conducerea primului minister din Iulie 1866. De la 1867 pînă la 1870 n'a mai fost ministru. La 11 Decembrie 1870 a format din nou guvernul, dar în Martie 1871 s'a petrecut cunoscutul scandal de la sala Slătineanu (manifestaţiile contra Germanilor din Bucureşti cari sărbătoreau victoria compatrioţilor lor), considerat de domnitor ca o jicnire personală, din care pricină a fost pe punctul de a abdica. De atunci Ghica n'a mai fost ministru, rolul său politic a fost mai puţin însemnat; notăm că în 1877 a socotit că România trebue să rămîie aliata Turciei şi a publicat (fără nume) o broşură în acest sens (*O cugetare politică)*; dar în 1881 a fost numit ministru al ţării la Londra (pînă în 1888). Ghica a fost ales membru al Academiei Române în 1874 şi în discursul de recepţie a vorbit despre *Ioan Cîmpineanu*. Ca publicist, s'a ocupat de diferite chestiuni de ordin practic (*Măsuri si greutăţi*, 1848; *Vademecum al inginerului şi comerciantului*, 1865), de situaţia politică generală ori a sa personală *(Dernière occupation des principautes*, 1853; *Pledoriul d-lui I. Ghica pentru constatarea drepturilor sale politice*, 1859; *Reorganizarea României*, 1861) şi de vulgarizare a problemelor de economie politică şi finanţe (*Convorbiri economice*: Munca, Creditul, Industria, Proprietatea, Finanţele, etc. 1865—1876) sau de antropologie *(Pămîntul si omul*, 1884); dar cele mai însemnate scrieri cari au şi o valoare literară deosebită sînt *Scrisori către V. Alecsandri*, publicate întîiu în „Convorbiri Literare", apoi în volum 1887. El s'a ocupat şi de teatru. A fost director al Teatrului Naţional din Bucureşti 1877—1881 când s'a făcut legea societăţii dramatice.

Ioan Ghica.

GHICA IORDACHE (GHEORGHE), boer român. Vel Visternic şi Cavaler; îl găsim în Moldova ministru de finanţe în 1838.

GHICA MATEIU, domn al Moldovei 1753—1756, şi al Munteniei 1752 — 1753; fiul lui Grigore şi frate cu Scarlat. Domnia lui în Muntenia a ţinut numai 9 luni, din pricina purtării asupritoare faţă de boeri, cari s'au plîns Porţii. N'a fost mai fericit nici în Moldova, unde, e adevărat, a stat trei ani, dar a provocat nemulţumiri în popor, fiindcă pe boeri îi îmbuna cu daruri şi petreceri, şi inimicii săi din Constantinopol, profitînd de unele plîngeri cu ocazia intronării noului Sultan Osman, îl făcură a rămînea mazil în mod definitiv.

Mateiu Ghica.

GHICA MIHAIL (1792†1850), om politic român. Fiul lui Dumitru, frate cu Alexandru cel de la 1834 şi tatăl scriitoarei Dora d'Istria. Il găsim cu titlul de Mare Vornic, ministru din lăuntru în Muntenia în anii 1835—42. A fost dela 1838 mai mult timp efor al şcoalelor. Avea o colecţie de antichităţi cari au fost luate, de stat şi au format începutul muzeului de antichităţi.

Mihail Ghica Banul (după o stampă din col. Academiei).

GHICA PANTAZI (†1882), scriitor român. Era frate cu Ion Ghica scriitorul. A fost magistrat, advocat, prefect; a colaborat la multe ziare şi reviste (*Românul*, *Naţionalul*, *Literatorul*,), a înfiinţat ziarele *Păcală* (1860); *Actualitatea* (1865), *Cugetarea* (1865); a publicat nuvele, comedii, etc.

www.dacoromanica.ro

GHICA SCARLAT (†1766), domn al Moldovei 1757-1758 şi al Ţării Româneşti 1758-1761, 1765—1766. Era fiul lui Grigore, frate cu Mateiu. Ocupînd domnia Moldovei, începe a pune mari biruri pentru a plăti datoriile ce făcuse în vederea acesteia, reînviază chiar văcăritul, care fusese desfiinţat cu grea afurisenie de predecesorul său Constantin Racoviţă. Cu aceleaşi dispoziţiuni trece şi în Muntenia, de unde e mazilit după trei ani. Revine după doi ani şi curînd moare în scaun.

GHICA-BRIGADIER ALEXANDRU I. (*1847 †1902), diplomat român. Incepând cariera în 1870, a reprezentat ţara în Viena, Budapesta, Sofia, Constantinopol; a devenit ministru plenipotenţiar în 1894; a fost directorul diviziei politice şi apoi secretar general al ministerului de externe.

GHICA-COMĂNEŞTI NICOLAE, fost ministru de lucrări publice în 1918 în guvernul prezidat de Al. Marghiloman.

GHIDFALĂU, circ. com. jud. Trei-Scaune cu 4 sate (1929).

GHIDIGENI, com. rur. jud. Tutova plasa Ghidigeni; 1118 loc. Staţie c.f. între Tecuciu şi Bîrlad. După legea 1929, e centrul unei circ. com. cu 19 sate.

GHIDIGHICI, com. rur. jud. Lăpuşna; 1640 loc. Staţie c. f. pe linia care vine de la Iaşi, la 8 km. de Chişinău.

GHIGHIU, mănăstire de călugări lîngă satul Ghighiu, întemeiată în 1814, de schimonahul Arsenie de la mănăstirea Cernica.

GHILAD, com. rur. jud. Timiş-Torontal, plasa Ciacova; 3551 loc. Staţie c. f. între Jebel şi Giera.

GHILVACI, staţie c. f. între Satu-Mare şi Careii-Mari şi de aci porneşte linia îngustă spre Ardud.

GHIMBAV, com. rur. jud. Braşov, plasa Bîrsa-de-sus; 1660 loc. Staţie c. f. linia Braşov-Făgăraş.

GHIMEŞ, trecătoare prin Carpaţi jud. Bacău com. Brusturoasa; staţie c. f. linia Galaţi-Răsboeni între Petru-Rareş şi Comăneşti.

GHIMEŞ-FĂGET, com. rur. jud. Ciuc. plasa Frumoasa; 5923 loc.

GHIMPAŢI ① sat jud. Romanaţi, plasa Oltu-de-jos; 1264 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Stoeneşti. ¶ ② com. rur. jud. Vlaşca, plasa Argeş; 1632 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. de 7 sate. ¶③ staţie c. f. jud. Ialomiţa pe linia Bucureşti—Constanţa, aproape de Ciulniţa.

GHINDARI, staţie c. f. între Diciosînmartin—Praid.

GHINDĂOANI, com. rur. jud. Neamţ plasa Cetatea Neamţului; 2140 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Bodesti.

GHINDENI, com. rur. jud. Dolj la 17 km. de Craiova, pe rîul Siliştea; are o bis. zidită de „Cucoana" Ana şi de slujerul D. Chinezu, 1852.

GHIORAC, com. rur. jud. Bihor plasa Salonta; 2129 loc.

GHIOROC, com. rur. jud. Arad plasa Şiria; 1051 loc. staţie c. f. între Radna şi Arad.

GHIRDOVENI, com. rur. jud. Prahova plasa Filipeşti; 3098 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Dărmăneşti. Staţie c. f. între Băicoiu şi Moreni, la 5 km. de aceasta din urmă.

GHIRLANDAIO DOMENICO (*1449†1494) pictor italian, din şcoala florentină. Sînt vestite cîteva fresce şi tablouri mari: *Adoraţiunea ciobanilor* (1485), *Vocaţiunea Sf. Petru şi a Sf. Andrei.* (1483).

GHIRODA, com. rur. jud. Timiş-Torontal plasa Chişoda; 3123 loc.

GHIUVELNIA, com. rur. jud. Constanţa plasa Nouă; 2025 loc.

GHIZDIŢA, sat jud. Soroca com. Tîrnava plasa Tîrnava; 2012 loc.

GIACOMETTI PAOLO (*1816 †1882), poet italian. A scris comedii şi tragedii. Mai cunoscută la noi e *Moartea civilă* (1880), tradusă şi jucată de multe trupe de artişti.

GIACOSA GIUSEPPE (*1847†1906), poet italian. A scris, pe lîngă nuvele, mai multe comedii, drame idilice, etc. *Tristi amori* (1889) e considerată ca opera lui capitală.

GIANNI ALEXANDRU jurist român. A fost consilier la Înalta Curte de Casaţie, preşedinte de secţie şi ministru de justiţie în 1903—4 în guvernul prezidat de D. A. Sturdza.

GIANNI DIMITRIE (*1838 †1902), om politic român. A fost magistrat, advocat, dela 1867 deputat în cele mai multe legislaturi, vice-preşedinte al Camerei (1878), ministru de justiţie (1880—81 şi 1888), preşedinte al Camerei în 1896 şi 1897.

GIARMATA, com. rur. jud. Timiş-Torontal; 5163 loc.

GIBBON [ghibn] EDUARD (*1737 †1796), istoric englez. Pr. Op. *Istoria decadenţei şi a căderii imperiului roman.* Lucrare interesantă pentru începuturile istoriei noastre.

GIBRALTAR ① strîmtoare între Spania şi Africa, largă de 13 km. ¶ ② oraş aproape de această strîmtoare pe teritoriul spaniol, 20658 loc.

GIDE [jid] CHARLES (*1847), economist francez. Profesor de economie politică la Bordeaux (1879), la Montpellier (1881). Este un adversar al şcoalei de economişti francezi numită „ortodoxă". Din operele lui s'au tradus în româneşte: *Salariul* (de N. G. Eremie, Buc. 1923), *Alianţa cooperativă internaţională* (de D. Paraschiv şi M. Pienescu, 1924), *Cooperaţia* (de Paraschiv şi Pienescu, 1925), *Curs de economie politică* (de G. Alexianu, 1925), *Programul cooperatist* (de T. C. Mănescu, 1925), *Profeţiile lui Fourier* (de Paraschiv şi Pienescu, 1926).

GIERA, staţie c. f. terminus linia secundară care pleacă de la Jebel (jud. Timiş-Torontal).

De Giers.

GIERS [ghirs] NICOLAE BARON DE (*1820†1895), om politic rus. A fost în 1838 secretar al Consulatului rus din Iaşi. A însoţit, ca diplomat, expediţia lui Lüders în 1848—49 în contra Ungurilor revoltaţi. In 1853 a fost şeful cancelariei comisariatului din Muntenia. A ocupat diferite posturi în diplomaţie, a fost consul general în Bucureşti; a luat parte ca delegat oficial în diferite tratative cu Anglia, cu Germania; a fost şi ministru de externe (1882).

GIESSEN [ghis'n] oraş în Germania (Hessa). 33402 loc. Are o Universitate. Aci a învăţat Titu Maiorescu.

GIESSHÜBL, [ghi ..] staţie balneară lîngă Carlsbad (Cehoslovacia). Apă de băut vestită (Giesshübler) şi foarte întrebuinţată la noi.

GILĂU, com. rur. jud. Cluj plasa Moţilor; 3217 loc. Se zice că pe aci a fost capitala ducatului lui Gelu.

GILBERT [jilber] NICOLAS (*1751†1780), poet francez, cunoscut mai ales prin poezia *Adieux à la vie.* A devenit tipul poetului nenorocit, mort de mizerie în spital. Unii biografi zic că aceasta nu corespunde cu realitatea, ci se datoreşte numai legendei.

GIL-BLAS, roman de Le Sage (☛ acest cuv.) în care se zugrăvesc tipuri din societatea franceză din vremea lui.

GILLIÉRON JULES (*1854 †1926), filolog francez. Întemeietorul unei ramuri speciale, numită *geografie lexicală*; profesor la Universitatea din Paris; autorul *Atlasului linguistic al Franţei*; membru onorar al Academiei Române (1923).

GILORT ① rîu afluent al Oltului; izvoreşte din muntele Parîng jud. Gorj, udă acest jud. şi jud. Dolj şi se varsă în Jiu lîngă satul Ţînţăreni. ¶ ② staţie c. f. linia Filiaş-Tîrgu-Jiu, la 13 km. de Filiaşi.

GINTA, com. rur. jud. Bihor, plasa Tinca; 2027 loc. Staţie c. f. între Holod şi Beiuş.

GIOIA FLAVIO (sec. XIII), navigator italian, a perfecţionat *busola.*

www.dacoromanica.ro

GIOLITTI GIOVANNI (*1842†1928), om politic italian. După o lungă carieră judecătorească şi administrativă, fu ales deputat în 1882. A fost apoi ministru şi preşedinte de consiliu în mai multe rînduri (1889, 1892, 1901, etc.). Urmînd politica lui Crispi, a reînoit tripla alianţă, a decis expediţia în Tripolis şi a fost factorul principal al politicei italiene pînă în timpul războiului mondial. Partizan al neutralităţii, văzu pe Regele său declarînd războiul, îl urmă şi, retrăgîndu-se de la cîrmă, predică pentru unirea sacră a Italienilor şi pentru continuarea războiului după dezastrul de la Caporetto. Luînd din nou guvernul în 1921, n'a avut puterea să împiedece manifestările anarhice ale partidelor comuniste şi a fost nevoit să se închine în faţa lui Mussolini, a cărui politică de guvernare personală a criticat-o ca deputat.

GION ☛ IONESCU-GION.

GIOSENI, com. rur. jud. Bacău plasa Siret; 1265 loc. Are în circ. sa 7 sate (legea 1929).

GIOTTO, ANGIOLETTO DI BONDONE zis (* ca. 1266†1336), pictor, sculptor şi arhitect italian. Vestite sînt cele 28 de fresce cari reprezintă viaţa *Sf. Francisc de Assisi* (ca. 1298), *scenele din evanghelie* din capela din Padova, al cărei arhitect se zice să a fost tot el, istoria *Sf. Ioan Botezătorul* într'o capelă din Florenţa, ş. a. A fost amic cu Dante şi s'a inspirat în unele lucrări din poemele acestuia.

GIRARDIN [jirardeⁿ] ÉMILE DE (*1806†1881), scriitor francez, ziarist, om politic cu rol însemnat mai ales în timpul imperiului al doilea. A lăsat multe opere în diferite domenii.

GIRARDIN MARC zis SAINT-MARC GIRARDIN (*1801†1873), literat şi om politic francez. A luat parte la revoluţia din 1830: a fost apoi profesor la Sorbona în vreme de 40 de ani, deputat, etc. In 1836 a călătorit în Muntenia urmărind cercetări de arheologie. A publicat cursurile sale asupra literaturii franceze şi asupra literaturii în genere (între cari *Essais de littérature et de morale*, 1845) şi o relaţie de călătorie (*Souvenir de voyages et d'etudes*, 1852—3). A sprijinit în diferite ocazii cauza românească şi, ca semn de recunoştinţă, Parlamentul l-a proclamat cetăţean de onoare în Martie 1867.

GIROC, com. rur. jud. Timiş-Torontal plasa Chişoda; 2119 loc.

GIRONDINI, partid politic, care a avut un rol însemnat în timpul marii revoluţiuni (1791—93). Mulţi din ei au fost execuţaţi în ziua de 31 Octombrie 1793.

GIUBEGA, com. rur. jud. Dolj plasa Giubega; 3193 loc După legea 1929, ţine de circ. com. Peişoru.

GIULEŞTI, com. rur. jud. Maramureş plasa Şugătag; 1760 loc. Staţie c. f. între Sighetu Marmaţiei şi Şugătag.

GIUMALĂU, munte înalt din Bucovina (1859 m.).

GIURESCU CONSTANTIN (*1875†1918), istoric român. A fost profesor la gimnaziul „Cantemir" din Bucureşti, apoi la facultatea de litere, membru al Academiei Române (1914). S'a ocupat mai ales cu cronicile muntene şi moldovene, publicînd studii asupra lor (1906, 1907, 1908), cercetări asupra izvoarelor şi stabilind texte după diferitele variante păstrate; a dat la lumină documente în legătură cu domnia lui Brîncoveanu (1907) şi cu ocupaţia austriacă în Oltenia (1909); dintre monografii cităm: *Vechimea rumâniei şi rumânii* (1915, 1916) şi *Despre boieri* (publ. postumă).

GIURESCU DIMITRIE (*1835†1877), maior român, mort eroic în războiul pentru independenţă la Rahova, 7 Noembrie 1877.

GIURGIŢA, com. rur. jud. Dolj plasa Bîrca; 2013 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Bîrca.

GIURGIU, com. urbană, cap. jud. Vlaşca, port la Dunăre; 21.500 loc. Staţie c. f. capul liniei care vine de la Bucureşti. Aceasta a fost prima linie ferată construită în ţară. Are 1 liceu de băeţi, 1 de fete, 1 sc. prof., 2 sc. comerciale, 1 şc. de meserii şi şcoale primare. Sînt 6 biserici ortodoxe (cea mai veche din 1842), 2 capele israelite, 1 capelă catolică. Oraşul e foarte vechiu; se zice de obiceiu că se datoreşte unei colonii genoveze; însă vestita bancă San-Giorgio (din Genova) s'a întemeiat în 1407 şi există un document din 1399 în care se vorbeşte de Giurgiu. In 1416 Turcii cuprind oraşul şi-l transformă în cetate turcească şi această situaţie dăinueşte, cu mici întreruperi, pînă la 1829. In timpul războiului nostru pentru întregire, a fost bombardat în zilele de 25 şi 26 Noembrie 1916, ocupat în ziua de 27 Noembrie şi jefuit de trupele bulgare.

GIURGIU, munte, făcînd hotarul între jud. Putna şi Buzău; 1650 m. altit.

GIURGIU IOAN DE PATAK (*1682†1727), episcop român unit. Crescut de mic în şcoalele iezuiţilor, a studiat apoi la Viena şi la Roma, unde deveni preot şi obţinu doctoratul în teologie; numit episcop în 1715, nu mai putea avea reşedinţă în Alba Iulia, de oarece împăratul începuse clădirea fortăreţei din acest oraş şi pentru aceasta dărămase mitropolia de acolo şi pe de altă parte în fosta reşedinţă fusese numit şi un episcop catolic; de aceea s'a mutat la Făgăraş, fiind aprobat de Papa în 1721 şi sfinţit la Agram în 1723. A lucrat mult pentru a înzestra noua reşedinţă episcopală, dar n'a reuşit.

GIURGIULEŞTI, com. rur. jud. Ismail plasa Reni; 2408 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Cişnichioi.

GIUSTI GIUSEPPE (*1809†1850), poet italian, a scris mai ales *satire*, între cari *Dies irae*, contra lui Francisc I, împăratul Austriei, care stăpînea cu asprime părţi din Italia (1835).

GIUVALA, pas sau trecătoare peste Carpaţi în jud. Muscel. In 1860 se înfiinţase acolo vamă.

GIUVENLIA. staţie c. f. între Medgidia şi Caraomer.

GIZEH, oraş în Egipt, la 6 km. de Cairo; 27.000 loc. Aci sînt vestitele piramide ale lui Cheops, Chefren şi Mikerinos şi Sfinxul.

GÎLGĂU, com. rur. jud. Sălaj, plasa Jibou; 1355 loc. Staţie c. f. între Dej şi Jibou.

GÎNGIOVA, com. rur. jud. Dolj, pl. Gîngiova; 6130 loc. Formează o circ. cu 5 sate (legea 1929).

GÎRBOVA ① com. rur. jud. Sibiu, plasa Miercurea; 1970 loc. Ruine de cetate veche. ¶ ② sat jud. Soroca, plasa Tîrnova, ţine de circ. com. Climăuţi; 1530 loc.

GÎRBOVĂŢ ① com. rur. jud. Caraş, plasa Bozovici; 1653 loc. ¶ ② com. rur. jud. Tighina, plasa Bulboaca; 3807 loc. După legea 1929, ţine de circ. com Bulboaca.

GÎRBOVI, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Urziceni; 4000 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Grindu.

GÎRLA BOTUŞILOR, braţ al Nistrului, jud. Tighina.

GÎRLA-MARE, com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Cîmpu; 2575 loc. După legea 1929, formează o circ. cu 5 sate.

Em. Gârleanu.

GÎRLA VLĂDICĂI, loc. jud. Fălciu com. Stănileşti; aci a fost lupta între Turci şi Ruşi 1711, cînd Petru cel Mare a fost învins, cunoscută sub numele de *lupta de la Stănileşti*.

GÂRLEANU EMIL (*1878 †1914), scriitor român. A fost ofiţer; retras din armată, s'a ocupat cu nuvelistica, a fost director al Teatrului din Craiova. A debutat prin articole şi schiţe în „Arhiva" din Iaşi (1901). Principalele volume: *Bătrînii* (1905), *Cea dintîiu durere* (1907), *Nucul lui Odobac* (1909), *Din lumea celor ce nu cuvîntă* (1910).

GÎRLIŞTE, com. rur. jud. Caraş, plasa Reciţa; 1412 loc. Staţie c. f. între Oraviţa şi Anina.

GÎRLIŢA, lac în jud. Constanţa, lîngă staţia

www.dacoromanica.ro

cu acelaşi nume, supraf. 8 km. p.; comunică cu Dunărea printr'o gîrlă.

GÎSCA MARE şi **G. MICĂ**, insule în Dunăre jud. Ialomiţa, faţă de Piua Petri.

GLAD, duce în Banat la venirea Ungurilor, devine supus suveranităţii acestora. Numele lui s'a dat unei staţiuni de c. f. pe linia Holod—Salonta-Mare.

GLADNA-ROMÂNĂ, circ. com. jud. Severin cu 4 sate (1929).

GLADSTONE [gledstn] WILLIAM (*1809†1898) om politic englez. Ministru în 1834, a fost necontenit în primele rînduri, ocupînd diferite ministere. A lucrat pînă la 1850 cu conservatorii, cînd i-a părăsit, mai ales din pricina scandalului provocat de publicarea unor scrisori contra guvernului regelui Ferdinand din Neapole; a devenit pe la 1865 şeful partidului liberal. Printre alte fapte, notăm publicarea broşurii contra *atrocităţilor* făcute de *Turci* în Bulgaria (1876) care formă un curent în opinia publică europeană ostil Turciei. A fost şi literat: a publicat un *studiu asupra lui Homer*. A fost amic al Românilor în epoca constituirii statului modern şi, în semn de recunoştinţă, Parlamentul l-a proclamat cetăţean de onoare în Martie 1867.

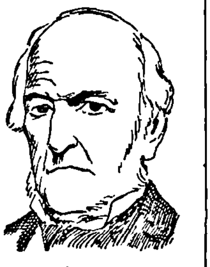

W. Gladstone.

GLANEUR MOLDO - VALAQUE: ☛ Spicuitorul moldo-român.

GLASCOW, oraş în Scoţia (Anglia) pe rîul Clyde; 1.052.000 loc.; oraş comercial şi industrial; are o Universitate (fondată 1450) cu o clădire măreaţă.

GLAUBER IOHANN-RUDOLF (*1604†1668), medic german, a descoperit folosinţa sulfatului de sodă ca purgativ.

GLAVACIOC ① fostă mănăstire, jud. Vlaşca în com. cu acelaşi nume. Probabil zidită de Vlad Ţepeş 1477 şi terminată de fiul său Radu 1496; a mai reparat-o Brîncoveanu în 1701. ¶ ② rîu, izvorăşte în jud. Argeş, trece în jud. Vlaşca şi se varsă în Cîlniştea.

GLĂVANI, sat jud. Cetatea Albă plasa Traian; 3300 loc. Ţine de circ. com. Dunăreanca (legea 1929).

GLICHERIA, martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 13 Maiu. A trăit pe vremea împăratului Antonin (pe la 150—160) în cetatea Traianopole (pe ruinele ei s'a ridicat oraşul Enos din Rumelia). Dărîmînd idolii dintr'un templu, a suferit multe chinuri, dar a scăpat cu bine şi din temniţa în care nu i se da mîncare, şi din cuptorul încins, şi din gura fiarelor; apoi şi-a dat sufletul.

GLIMBOCA. com. rur. jud. Severin, plasa Caransebeş; 2350 loc. Staţie c. f. pe linia Caransebeş—Subcetate.

GLINA-MARE, com. rur. jud. Hotin, plasa Ediniţa; 2031 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Edineţi.

GLOD, com. rur. jud. Maramureş plasa Iza; 1030 loc. Staţie c. f. între Dej şi Jibou.

GLODARIU VASILE (*1832†1899), profesor român. A stat mai mult în Braşov; din 1881 a funcţionat cîtva timp ca director al gimnaziului din Bitolia. A publicat un *Vocabular pentru operele lui Cezar*, Braşov 1871.

GLODEANUL-SĂRAT, lac în jud. Buzău, com. cu aceleaşi nume.

GLODEANU-SILIŞTEA, com. rur. jud. Buzău plasa Glodeanurile; 2602 loc.

GLODEANURILE, circ. com. jud. Buzău cu 13 sate (1929).

GLODENI ① com. rur. jud. Bălţi plasa Glodeni; 2508 loc. Are în circ. sa 14 sate (legea 1929). ¶ ② c. r. jud. Dîmboviţa plasa Tîrgovişte; 2045 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Doiceşti. Importantă exploatare de păcură. ¶ ③ com. rur. jud. Mureş plasa Mureş-de-sus; 1632 loc.

GLODURILE, circ. com. jud. Bacău cu 9 sate (1929).

GLOGOVA, com. rur. jud. Mehedinţi plasa Cloşani; 600 loc. După legea 1929, sat circ. com. Padeşu. Aci a fost crescut Tudor Vladimirescu şi a trăit multă vreme ca administrator al moşiei Glogovenilor.

GLOGOVĂŢ, com. rur. jud. Arad plasa Arad, pe Mureş; 4319 loc.

GLOGOVEANU MIHAIL († 1832), consilier imperial în Oltenia în timpul ocupaţiei austriace.

GLOSSA, poezie de M. Eminescu, publicată în „Convorbiri literare", 1884.

GLOTZ GUSTAVE, profesor de istoria greacă la Universitatea din Paris. Membru corespondent al Academiei Române (1929).

GLÜCK CRISTOPH (*1714† 1787), muzicant şi compozitor german, şi-a început cariera la Viena (1736), apoi s'a făcut cunoscut în diferite ţări prin executarea operelor sale.

Cristoph Glück.

GLÜCK TEOFIL (* 1824 †1884), medic austriac stabilit în Iaşi, 1851, apoi a trecut în Bucureşti unde a fost medic primar de spital, efor al spitalelor civile şi director al serviciului sanitar.

GLYCAS MIHAIL (sec. XII p. Chr.), cronicar bizantin. A scris istoria lumii pînă la moartea lui Alexis Comnenul.

GNADENTAL, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Cogîlnic; 1275 loc. Ţine de circ. com. Sărata (legea 1929). Staţie c. f. linia Basarabeasca-Cetatea-Albă.

GNINSKI IOAN, nobil polon (palatin de Culm) trimis ca ambasador la Constantinopol spre a ratifica încheierea păcii de la Zurawna (1676). Era amic cu Miron Costin. Călătoria lui a ţinut din Iunie 1677 pînă la Decembrie 1678 şi s'a întors fără rezultat. S'au tipărit în 1907 două descrieri ale călătoriei, una de un secretar, alta de el însuşi într'un jurnal. Ea ne interesează prin părţile privitoare la stările din Moldova. O prescurtare după ele a făcut N. Iorga după o redacţie franceză şi extrase importante s'au publicat româneşte de P. P. Panaitescu.

GNOSTICI, filozofi eclectici, cari au căutat să aplice creştinismului unele teorii filozofice ale anticităţii. Ideile lor s'au răspîndit mai ales prin sec. II după Hristos şi au fost combătute de cei mai mari scriitori creştini, socotindu-le ca izvoare de erezie.

GOBELINS, nume dat tapiseriilor din fabrica zisă „Manufacture des Gobelins" din Paris. Gobelin a fost un vopsitor şi fabricant, care a venit din Rouen în Paris pe la 1450. In casa familiei acestuia s'a instalat în 1662 fabrica de mobile pentru palatele regale şi numele fostului proprietar al casei a devenit numele atelierelor şi apoi ale tapiseriilor înseşi.

Carol Göbl.

GÖBL CAROL (*1845 †1916), industriaş, tipograf. Fiul lui FRANZ GÖBL (*1822 † 1885), venit de la Viena ca maşinist la tipografia Mitropoliei în anul 1852). Lucrător în tipografia C. A. Rosetti, cumpără acest stabiliment în 1876. Activitatea sa industrială începe cu imprimarea ziarului „Românul", fiind încurajat de C. A. Rosetti. Completează instalaţiunile grafice cu secţiuni de litografie, legătorie şi turnătorie de litere, transformînd în 1901 firma în: Institutul de arte grafice

www.dacoromanica.ro

„Carol Gobl" S-sor I. St. Rasidescu, în care majoritatea actualilor patroni tipografi şi-au făcut practica. În 1919 acest aşezământ industrial se contopeşte în institutul cultural, comercial şi industrial „Cartea Românească", în ale cărui teascuri se imprimă azi dicţionarul de faţă.

GODEANU, vîrf în munţii Cernei aproape de Mehadia.

GODEFROY [god' froa] **DE BOUILLON** (*1058 †1100), comandantul primei cruciade. A fost primul rege al Ierusalimului.

GÖDÖLÖ, oraş în Ungaria; 5800 loc. Era reşedinţa de vară a regilor unguri (din 1868).

GODUNOV BORIS (*1552 †1605), ţar al Rusiei dela 1598. A fost întîiu regent şi apoi consilier al ţarului Feodor I, după moartea acestuia a fost proclamat ţar. Domnia lui e una din cele mai însemnate: el a liberat biserica rusească de tutela Patriarhiei din Constantinopol şi a întemeiat servajul.

GOELZER HENRI (*1853 †1929), profesor francez. A făcut *Dicţionar latin-francez* şi ediţiuni critice ale clasicilor latini.

GOETHE JOHANN WOLFGANG VON (*1749 †1832), mare poet german. Aparţinînd unei familii nobile bogate, a primit o educaţie îngrijită; a studiat dreptul, mai tîrziu ştiinţele naturale; a călătorit mult, a stat multă vreme în Weimar, unde trăia în strînse legături de amiciţie cu Ducele Carol August, a devenit chiar ministru al lui, l-a însoţit în timpul luptelor dela Valmy; pe la 1794 s'a împrietenit cu Schiller, cu care a rămas legat printr'o mare prietenie şi uneori colaborare literară pînă la moartea acestuia. Operele lui sînt foarte numeroase şi afară de poezii lirice şi epice, de romane, de piese de teatru, de cercetări filozofice, cari formează principala ramură de activitate, a publicat şi cercetări în domeniul ştiinţelor naturale, cari au adus soluţiuni unor grave probleme de fiziologie şi de botanică. Principalele lui opere s'au tradus şi în româneşte ca în toate limbile culte. Cea mai veche trad. e o poezie (Pescarul) în „Foaia literară. 1838, fără nume de autor. *Poezii* au tradus: V. Pogor, N. Schelitti, M. Pompiliu, Carol Scrob, T. M. Stoenescu, St. O. Iosif, D. Yamandi, M. Pricopie, I. Sîn-Giorgiu, Oreste, V. Stoica, G. Murnu, ş. a. publicate în „Convorbiri literare"; „Literatorul", „Ramuri", „Semănătorul", „Neamul românesc", „Arhiva", etc. Operele lui principale s'au tradus chiar de mai multe ori: *Egmond*, de N. Dumitrescu, 1878, de D. A. Sturdza, 1876, *Stella* de N. Miculescu, 1874, *Clavigo*, de N. Miculescu, 1872, aceste trei de Tr. Bratu în 1925; *Ifigenia în Taurida*, de I. Puscariu, 1862, de I. Borcia, în 1906, de V. Tempeanu, 1925; *Hermanu si Dorothea* de Oreste, 1911, de Maria Baiulescu, 1911, de C. Morariu, 1924; *Werther*, de G. Munteanu, 1842, de B. Vermont, 1875, de I. Hussar; *Dragoste cu toane*, de St. O. Iosif, 1907; *Wilhelm Meister* în ziarul Pressa, 1871; *Faust*, de V. Pogor şi N. Schelitti, 1862, de Ion Gorun, 1906, de Iosif Nădejde, f. a., de I. Soricu, 1915.

Goethe.

GOGA OCTAVIAN (*1881), scriitor român şi om politic. Înainte de unire, a fost ziarist în Transilvania şi membru în comitetul naţional român. În epoca aceea a publicat, pe lîngă articolele politice, poezii în revista „Luceafărul" ş. a., adunate în două volume (*Poezii*, 1905, şi *Ne chiamă pămîntul*, 1909), avînd ca subiect suferinţele Românilor din Transilvania şi speranţele lor. Cu piesa *Domnul Notar*, 1914, şi-a făcut imposibilă întoarcerea în provincia sa în epoca războiului. Rămînînd în Bucureşti, a publicat *Cîntece fără ţară*, 1916, în care izbucneşte nemulţumirea pentru ideea neutralităţii şi îndemnul pentru intrarea în acţiune. După unire, Goga a fost ministru al artelor şi ministru de interne în guvernele prezidate de General Averescu (1920, 1926). Ales membru al Academiei (1919), a vorbit în discursul de recepţie despre *Opera lui G. Coşbuc* (1923).

GOGOL NICOLAE VASILIEVICI (*1809 †1852), romancier rus. A făcut studii neregulate, a fost profesor de istorie la Universitatea din Petersburg. S'a făcut cunoscut prin nuvele şi mai ales prin romanele sale traduse în mai toate limbile culte. In literatura română Gogol intră prin piesa lui P. Grădişteanu (*Revizorul general*, adaptată după a lui Gogol) la 1874, despre care vorbeşte Odobescu în „Pseudocynegeticos"; după vre-o 10 ani se văd o serie de traduceri prin ziare şi în broşuri (*Vecinii şi Strigoaica*, tip. la Sibiu 1886; *Taras Bulba* în ziarul „Epoca" 1898; *Insurătoare*, trad. de A. de Giers, 1899; *Memoriile unui nebun* trad. de B. Marian, 1899 . De la 1908 traducerile se înmulţesc: *Revizorul* se traduce de 2 ori (Dunăreanu şi Alexandrescu-Dorna 1909, pe lîngă trad. lui Wechsler din 1904, a lui Morozov din 1906); *Tarras Bulba* se trad. de L. Brînză (1908) şi de Gr. Tauşan (1898) ; asemenea *O noapte de Maiu* de V. Caraivan (1908) şi de Z. Ionescu (1915); *Memoriile unui nebun* de Duscian, *Hatmanul* de Belinski (1910), *La şezătoare în Ucraina* de M. Ionescu (1913), etc. iar multe din operele acestea se retipăresc în numeroase ediţiuni.

N. Gogol.

GOGU CONSTANTIN (*1855 †1897), profesor român. A ocupat catedra de geometrie analitică la facultatea de stiinţe din Bucureşti (1881); a fost membru coresp. al Academiei Române (1889

GOHOR, com. rur. jud. Tecuci plasa Podul-Turcului; 2763 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 15 sate.

GOIAN LEON (*1843), jurist român în Bucovina. A fost magistrat în Cernăuţi, în Suceava; a contribuit la înfiinţarea unei societăţi muzicale în Cernăuţi; a fost deputat în consiliul imperial din Viena.

GOICEA-MARE, com. rur. jud. Dolj plasa Bîrca; 1867 loc. ¶ ② **G.-MICĂ**, tot acolo; 2219 loc. După legea 1929, fac parte amîndouă din circ. com. Bîrca.

GOIDEŞTI, com. rur. jud. Buzău plasa Pîrscovu; 2268 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Pîrscovu.

GOLĂŞEI ① com. rur. jud. Brăila plasa Viziru; 2158 loc. Ţine de circ. com. Viziru (Legea 1929). ¶ ② sat jud. Covurlui plasa Bujor; 1263 loc. Ţine de circ. com. Tîrgu Bujor. Era proprietatea şi reşedinţa obişnuită a lui Lascar Catargiu.

GOLDIŞ IOSIF (*1837 †1902), episcop român ortodox al Aradului, 1899. A fost profesor la gimnaziul de stat din Arad (1873), membru corespondent al Academiei Române (1880).

GOLDIŞ VASILE (*1862), fost profesor, om politic român. A studiat în Arad şi în Budapesta; a fost profesor la şcoala normală din Caransebeş şi apoi la liceul din Braşov (de istorie şi latină), unde a stat 12 ani, pînă cînd (1900) a trecut ca secretar al consistoriului din Arad; a fost şi ziarist şi membru în diferitele comitete de conducere ale partidului naţional român. După Unire a devenit ministru în primul guvern al tuturor provinciilor sub prezidenţia lui Ion I. C. Brătianu (1918 şi ministru al cultelor şi artelor în guvernul Generalului Averescu (1926) şi acum este preşedintele „Astrei". Membru onorar al Academiei Române (1919) şi al Ateneului Român.

GOLDONI CARLO (*1707 †1793), scriitor italian, socotit cel mai mare autor comic al Italiei. La noi s'au tradus: *Văduva vicleană* (de Costache Moroiu, 1836), *Geniul bun si geniul rău* (de G. Budescu, 1858), *Posacul bun de inimă* (de D-rele A. şi L. Romanescu, 1887).

www.dacoromanica.ro

GOLDSCHMIDT [goldş...] OLIVER (*1728 †1774), poet englez, cunoscut mai ales prin *Vicarul din Wakefield*, tradusă în româneşte în 1852 de A.; apoi în Bibl. p. toţi de W. Ghūl.

GOLENŢI, com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat, 1203 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Maglaviţa. Staţie c. f. linia Craiova-Calafat, la 12 km. de acesta din urmă.

GOLESCU ALEXANDRU G. (*1819†1881), om politic român. Era fiul lui Iordache. A făcut studii de inginerie la Paris; a participat la mişcarea din 1848; a fost ministru de culte în 1859 — 60 sub preşedinţia lui Ion Ghica şi apoi ministru de finanţe 16 Noembr. 1868 —27 Ianuarie 1870.

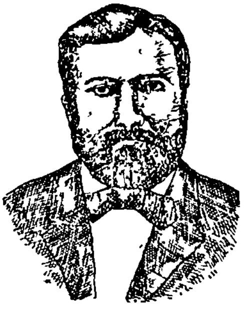
Alexandru Golescu.

GOLESCU DINICU (= CONSTANTIN) (*1777 †1830) scriitor român. Fiul lui Radu şi frate cu Iordache. A călătorit prin multe ţări apusene (Italia, Bavaria, Elveţia, Baden, Wurtenberg) şi cunoscînd civilizaţia lor a fost unul din propagandiştii pentru reforme sociale. Cartea sa *Insemnarea călătoriei mele Constantin Radovici din Goleşti*, tip. la Buda 1826, arată impresia ce i-au făcut faptele şi orînduirile văzute de el aiurea. Amic cu Heliade, a întemeiat cu el o societate literară care urmărea şi prefaceri politice. Cu mijloacele sale proprii a deschis o şcoală secundară de băeţi la moşia sa Goleşti, unde a chemat ca profeosr pe Aaron Florian, şi un „pansion" de fete la altă moşie, Belvedere, lîngă Bucureşti. A publicat două traduceri: *Pilde bisericeşti şi filozofeşti*, 1826, şi *Elementuri de filozofie morală*, 1827. O colecţie de *tratate* între Poartă şi Rusia a fost publicată în „*Foaie pentru minte*" 1842. A avut 4 fii: Ştefan, Nicolae, Radu şi Alexandru.

Dinicu Golescu.

GOLESCU IORDACHE (= GHEORGHE) (* ca. 1768 †1848), scriitor român. A ocupat şi funcţiuni însemnate: stolnic 1803, vel logofet 1816, însărcinat cu supravegherea şcoalelor 1817; efor al şcoalelor 1818, în această calitate, a sprijinit pe Gheorghe Lazăr ca să deschidă Academia sa în mănăstirea Sf. Sava. A tipărit în greceşte la Viena 1800 un *atlas* de tabele *geografice* ⚘ (Col. Acad. Nr. 630) şi în româneşte *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticeşti*, Buc. 1840; dintre manuscrise lăsate ,citām o *colecţie de proverbe* (tipărite de I. Zane în colecţia sa „Proverbele Românilor" vol. 4) şi un *Dicţionar* întitulat: *Condica limbii româneşti*.

Iordache Golescu.

GOLESCU NICOLAE (*1810†1877), general şi om politic român. Era fiul lui Dinicu Golescu; a făcut studii în Elveţia, a fost adjutant al Domnitorului Alexandru Ghica, prefect de poliţie (1839), ministru. A fost şi funcţionar administrativ şi magistrat; la 1848 a făcut parte din conducătorii mişcării revoluţionare, a fost exilat şi a trăit în Paris pînă în 1857. Intorcându-se în ţară, a fost ministru de externe în cabinetul prezidat de I. A. Filipescu (1859) şi apoi prezident de consiliu (1860). La abdicarea lui Cuza, a fost membru al Locotenenţei domneşti şi prezident de consiliu în 1868.

GOLESCU RADU, boer român, fiul lui Stroe Leordeanu cu Vişa, fata lui Ivaşcu Logofatul Golescu, s'a numit tot Golescu după mamă. A avut rol politic însemnat între 1690 şi 1730. A avut o fată, Aniţa, măritată cu un Ştirbeiu. Aceştia au avut un fiu *Radu*, care a luat iarăşi numele vechiu de Golescu şi *acela* (care a avut rol politic pe la 1808 şi 1814) este tatăl a trei fraţi, între cari Dinicu şi Iordache, şi bunicul celorlalţi Goleşti cari au jucat rol important în mişcarea de creaţiune a României moderne.

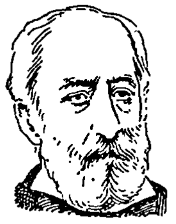
Nicolae Golescu.

GOLESCU ŞTEFAN (*1809†1874), om politic român. Era fiul lui Dinicu. A făcut studii în Elveţia; a participat la revoluţia din 1848 şi a fost exilat; mai tîrziu a fost membru al divanului ad-hoc şi, în timpul domniei lui Cuza, a fost preşedinte de consiliu şi ministru de interne în 1861. Si după aceea a avut rol politic însemnat: ministru de externe 1 Martie 1867 — 17 August 1867; preşedinte de consiliu 17 August 1867—1 Maiu 1868 şi ministru de interne, apoi de externe.

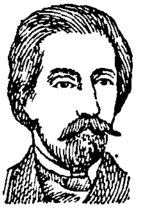
Ştefan Golescu.

GOLEŞTI ① sat jud. Muscel pe malul stîng al Argeşului la 54 km. de Câmpulung; staţie c. f. linia Bucureşti-Piteşti, de unde se desparte linia Cîmpulung. Aci a fost proprietatea lui Dinicu Golescu, care a întemeiat în 1829 o şcoală la care a adus profesor pe Florian Aaron. ¶ ② circ. com. jud. Cahul cu 17 sate (1929).

GOLGOTA, localitate la marginea Ierusalimului, unde a fost restignit Isus Hristos.

GOLGOTA, fostă mănăstire, jud. Dîmboviţa, fundată de Mihnea cel Rău, refăcută de Radu cel tînăr 1626, apoi restaurată de un Vistier Nicula din Ianina 1772, în fine de un egumen Efrem în 1836.

GOLIA IEREMIA, boer moldovean, unul din generalii lui Ion Vodă cel Cumplit, pe care l-a trădat în lupta de la Roşcani, silindu-l, astfel, să capituleze.

GOLIA, mănăstire în Iaşi, zidită de un logofăt Ioan Golia în sec. XVI, refăcută de Grigore Ghica după 1739. A fost multă vreme acolo un ospiciu de alienaţi.

GOLIAT, personaj biblic. Era un uriaş din neamul Filistenilor, ucis de David cu praştia.

GOLIŢA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 3424 loc. Ţine de circ. com. Dunăreanca (Legea 1929).

GOLOGANU, com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat, plasa Coteşti; 2520 loc. După legea 1929, centrul unei circ. cu 12 sate.

GOLOVIŢA, lac în Dobrogea ☛ RAZIM.

GOLTZ-PAŞA, KOLMAR VON DER (*1843†1916), general german şi scriitor militar. A fost trimis ca director al şcoalei de războiu din Constantinopol (1883 şi urm.), s'a ocupat de reorganizarea armatei turceşti cu care prilej i s'a dat titlul de *paşă*.

GOLUCHOWSKI AGENOR (*1849†1921), om politic austriac. A reprezentat ţara la Berlin, la Paris, la Bucureşti, apoi a fost ministru de externe al monarhiei (1895—1906).

GOLUL-DRÎNCEI, deal în jud. Mehedinţi. Odinioară erau vii vestite.

GONATA ŞTEFAN (†1896), Român macedonean, fost membru onorar al Academiei Române (1870).

GONCOURT [goncur] DE fraţi: EDMOND (*1822 †1896) şi JULES (*1833† 1870), scriitori francezi. Au lucrat în colaborare pînă la moartea unuia din ei şi au publicat multe opere despre istoria Franţei

www.dacoromanica.ro

(revoluţia, sec. XIX), apoi romane scrise după principiile şcoalei *realiste*. S'a tradus puţin în româneşte din operele lor. Cităm: *Sora Filomena* trad. de M. Negru (1916). După testamentul lui Edmond, s'a instituit o Academie zisă „Goncourt" în 1902, care dă premii pentru romane.

GONGORA LUIS DE (*1561 †1627), poet spaniol fecund. A scris mai ales în a doua parte a vieţii sale, într'un stil bizar, obscur şi umflat numit *estilo culto* sau *cultismo*, care a reuşit să se impue pentru cîtva timp, dar apoi a fost criticat şi luat în rîs şi posteritatea îl cunoaşte sub numele de *gongorism*.

GOPEŞI, orăşel în Iugoslavia aşezat într'o poziţie pitorească la 1048 m. altitudine. Locuit de Aromâni.

GORBĂNEŞTI, com. rur. jud. Botoşani plasa Mănăstireni; 1305 loc. Are în circ. sa 13 sate.

GORCIAKOV ALEXANDRU (*1798 † 1883), om politic rus. Diplomat, a reprezentat ţara sa în diferite capitale şi la congrese internaţionale; a fost cancelar din 1863 pînă în 1882 şi a dat directivele politicei ruseşti în acest timp. A urmărit creşterea prestigiului Rusiei în lume, înlesnind prin atitudinea sa ridicarea Prusiei după victoria de la Sadova (1866) şi dela Sedan (1870). Politica aceasta a fost urmată pînă în 1878, cînd Germania şi Anglia nu au lăsat Rusia să profite de tratatul dela San-Stefano, provocînd adunarea congresului din Berlin. De atunci incepe a se pregăti orientarea Rusiei spre Franţa. Pentru noi el a avut totdeauna o supărare din pricina dificultăţilor ce a încercat cu chestia răpirii celor trei judeţe din Sudul Basarabiei şi a protestărilor făcute de oamenii politici români.

Al. Gorciakov.

GORDIE, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 3 Ianuarie. A fost comite pe timpul împăratului Liciniu (308—324). Văzînd persecuţiile contra creştinilor, s'a împotrivit, a provocat turburări contra administraţiei şi de aceea i s'a tăiat capul.

GORDINEŞTI ① com. rur. jud. Hotin, plasa Ediniţa; 2103 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Ediniţ. ¶ ② com. rur. jud. Orhei, plasa Rezina; 2015 loc. După legea 1929 ţine de circ. com. Ciniseuţi.

GORDON CHARLES GEORGE (*1833 †1885), general englez. A fost în serviciul Chinei, reorganizînd armata ei, apoi a trecut în Egipt (1874), unde a fost ucis în timpul unor lupte cu răsculaţii indigeni.

GORE PAUL (†1927), scriitor şi om politic român. Urmaş al unei vechi familii basarabene, el a contribuit la păstrarea conştiinţei naţionale între compatrioţii săi, a făcut chiar publicaţii cu acest scop, a înfiinţat în 1905 o societate culturală, apoi după căderea ţarismului şi în epoca turburărilor din 1917, el a fost între cei dintîiu cari au propagat ideea unirii cu vechiul Regat. A fost membru al comisiunii istorice, membru al Ateneului Român şi membru onorar al Academiei Române.

GORGANUL, circ. com. jud. Muscel cu 12 sate (1929).

GÖRGEY ARTUR (*1818 †1916), ofiţer şi revoluţionar ungur. A părăsit armata în 1845, s'a ocupat de chimie, dar a fost atras în mişcarea din 1848. Reintrînd în armata naţională, ajunse repede general şi, în cursul luptelor contra Austriei, deveni şeful puterii militare ungare, repurtînd victorii importante. Cînd armatele ruseşti interveniră în ajutorul Austriei, fu de părere că luptele nu mai trebuesc continuate şi semnă capitularea de la Villagos (Şiria) 13 August 1849. Restul vieţii l-a petrecut în mare lipsă.

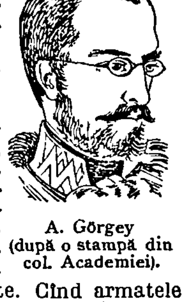

A. Görgey (după o stampă din col. Academiei).

GORGIAS (* ca. 483 † ca. 375 a. Chr.), sofist grec. Cuvîntările lui sînt tipice pentru acest gen de filozofie.

GORGONZOLA, oraş în Italia (Milano); 4900 loc.; fabrici de brînzeturi.

GORJ (GORJIU = GOR-JIU, JIUL DE SUS), judeţ în Oltenia, cap. *Tîrgu-Jiu*. Supraf. 4549 km. p., 209785 loc. Împărţit în 7 plăşi. Are 1 com. urbană, 2 com. suburbane, 16 circumscripţii comunale rurale şi 441 sate (legea 1929). Ţine de eparhia Rîmnicului-Noul Severin. Are 170 parohii cu 410 biserici şi 5 mănăstiri. Face parte din circ. Curţii de Apel din Craiova. Are 217 şcoale primare rurale şi 5 urbane. Are 64 cooperative de aprovizionare şi consum cu un capital de 8.270.000 lei, 24 coop. pentru exploatare de păduri cu un capital de 1.180.000 lei. 3 obştii de arendare.

Stema jud. Gorj.

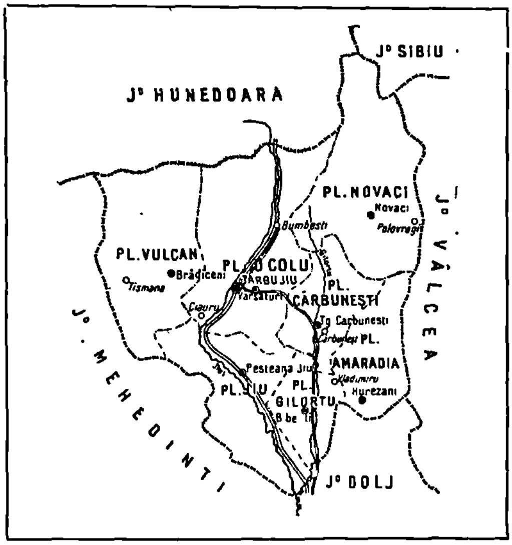

Harta jud. Gorj. (Legea 1925)

GORJAN AUGUST, general român. A fost şi funcţionar administrativ: director al prefecturii poliţiei din Bucureşti (1837-75), director general al postelor (1891). A scris multe cărţi didactice de geografie şi geografia mai multor judeţe (1876—1892).

GORJAN ION GHERASIM, institutor în Vălenii-de-munte, autor al multor calendare (1850-1866). şi traducător al *Halimalei* din greceşte (4 vol. 1835-38). A făcut şi o *gramatică franceză* (1832).

Ion Gherasim Gorjan.

GORKI MAXIMOVICI PEŞCOV (*ca. 1869), romancier şi nuvelist rus. A luat subiecte mai ales din viaţa vagabonzilor şi a oamenilor săraci. E unul din scriitorii ruşi din cari s'a tradus la noi mai mult. Primele încercări de acest fel sînt de pe la 1895, dar de la 1905 se înmulţesc atît prin reviste şi ziare cît şi în volume şi broşuri. Cităm din acestea din urmă: *Vagabondul si tovarăşul mieu de drum*, trad. P. Neagoe, 1895; *Scene din viaţa vagabonzilor*, de G. Carp. B. p. t.; *Nuvele*, de Lia Hîrsu, B. p. t.; *Omorul*, de S. Nădejde, 1911; *Revelionul*, de Luca şi Damianof, 1909; *Jertfele iubirii*, de C. Ionescu Olt, 1910; *In temniţă*, de Albatros şi Paukerov, 1905; *Parveniţii*, de L. Brînză, 1906; *Nu-*

www.dacoromanica.ro

vele, de H. Petra-Petrescu, 1906; *Omul*, poemă, de A. Luca, 1908; *Malva*, de M. Gaspar, 1906; *Stăpîni si robi*, de G. Moscu, 1910; *Azilul de noapte*, piesă, de Iosif Nădejde, 1904 (aceasta s'a jucat pe scena Teatrului Național în 31 August 1915); *Printre străini*, de Sarina Casvan Pas; *Conovalov*, de A. Florescu, B. p. t., de Răduț, bibl. Minerva, 1910, de G. Rădulescu ș. a.; *Manea*, de O. Călin și I. Nour, 1910, de I. Pas și Sarina Casvan; *Căsnicia Orloților*, de R. Streitman, 1915; *Lepădăturile societății*, de N. Rădulescu Niger, 1921; *Mizeria unei copile*, de P. Dima, 1916; *Suflete desnădăjduite*, de D. Zavalide, 1913.

Maxim Gorki.

GOROSLĂU sau **GURUSLĂU**, com. rur. în jud. Sălaj (plasa Bocșa). Aci s'a dat lupta între armata lui Mihaiu-Viteazul (unit cu Basta) și a lui Sigismund Bathori, care a fost învins.

GOROVEI **ARTUR**, folklorist român. Advocat, fost magistrat. Conduce revista *Șezătoarea*. E membru corespondent al Academiei Române (1915). Activitatea sa e îndreptată în două direcțiuni: 1. a aduna și comenta producțiuni ale poporului: *Cimiliturile Românilor*, 1898, *Zmei și zîne*, 1909, *Filozofia babelor*, 1912; 2. a scrie cărți de drept pe înțelesul poporului: *Datorii și drepturi*, 1912, *Legile țării*, 1924, *Lămurirea Constituției*, *Votul obștesc*.

GOROVEIU, *măn.* jud. Dorohoiu, întemeiată pe la 1742.

GORUN **ION**, numele literar al lui **ALEXANDRU HODOȘ** (* 1863 † 1929), scriitor român. Ziarist în Transilvania, apoi în București. A colaborat la multe reviste, a redactat însuși cîteva. A publicat *poezii* (*Cîteva versuri*, 1901), *nuvele*, *schițe*, *povestiri* (*Lume necăjită*, 1911, *Taina a șasea*, 1905), *satire* (*Obraze și măsci*, 1922) cum și *traduceri* din Kant (*Spre pacea eternă*), din Al. Dumas (*Contele de Monte Cristo)* și, cea mai importantă, *Faust* de Goethe.

GOSTINU, com. rur. jud. Vlașca plasa Marginea; 2671 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Băneasa.

GOT [go] **FRANÇOIS** (*1822 †1901), artist dramatic francez. A debutat la Comedia franceză în 1844 și a creat un mare număr de roluri. A fost profesor la Conservatorul din Paris și cîțiva din actorii nostri au fost elevii lui.

GOTHA, oraș în Germania (Saxa Coburg Gotha); 43.000 loc.; cunoscut mai ales prin publicarea *Almanahului de Gotha*, care apare în fiecare an din 1763.

GOTTHARD ☛ **SAINT-GOTTHARD**.

GOTTLOB, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Jimbolia; 2253 loc. Stație c. f. între Lovrin și Nerău.

GOȚI, popor barbar de neam germanic. A pornit de la N. Mării-Negre (sec. III p. Chr.) și au invadat în provinciile imperiului roman, mergînd spre V. și despărțindu-se în **Visigoți** și **Ostrogoți**. (☛ aceste cuvinte).

GOULD [guld] **JAY** (*1836 †1892), financiar american. A debutat în viață fiind copil sărac silit să-și cîștige existența ca să învețe la școală; a devenit mai tîrziu stăpîn peste multe linii ferate, peste rețele telegrafice, a organizat mari lovituri de bursă, luptînd contra concurenților cu mare tenacitate și fără nici un scrupul. S'a zis despre el că a plecat la 14 ani din casa părintească cu 2 șilingi și din ei a făcut, peste 40 de ani, 100 milioane de dolari. Obișnuia să ajute societățile de binefacere și bisericile.

GOUNOD [cit.: guno] **CHARLES** (*1818 †1893), compozitor francez. Cunoscut în toată Europa prin operele sale *Faust* (1859), *Sapho* (1851), *Regina din Saba* (1862), *Mireille* (1864 , *Romeo și Julia* (1867), ș. a. La noi s'a cîntat mai ales Faust și de trupe streine și de trupele noastre românești.

GOURAUD [guro] **HENRI JOSEPH** (*1867), general francez. A fost ofițer în armata colonială, s'a distins în războiul mondial (în care a pierdut un braț). A vizitat de cîteva ori țara noastră.

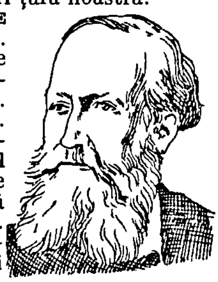
Ch. Gounod.

GOURMONT **RÉMY DE** (*1858), scriitor francez. A publicat romane și opere filozofice. Trad. rom.: *Secretul lui Don Juan* (de Th. Solacolu), *Schițe filozofice*.

GOVORA, sat jud. Vîlcea la 17 km. de Rîmnicul Vălcii. Aci e o mănăstire foarte veche reconstruită de Radu cel Mare pe la încep. sec. XVI, restaurată de Mateiu-Basarab și de alți domni după el; în această mănăstire a fost prima tipografie a Țării-Românești (1634). La 4 km. de com. sînt izvoarcele de ape minerale (sare, pucioasă, iod , cari au fost captate și pentru utilizarea cărora s'a întemeiat o stațiune balneară vestită (1889) exploatate azi de societatea „*Govora-Călimănești*" (fondată 1910, are capital 20 milioane lei). La o depărtare de 12 km. este o stație de c. f. numită Govora, pe linia Piatra Olt—Sibiu.

GOYA **FRANCISCO** (*1746 †1828 , pictor spaniol.

GOZSDU [gojdu] **MANUIL** (*1802 †1870), jurist și om politic român în Transilvania. A fost advocat în Pesta, unde a practicat cu mare succes și a făcut avere. Crezînd în posibilitatea unei apropieri între Români și Unguri, el a urmărit această idee, fără a abdica însă de la datoria națională și susținînd în public, în cuvîntări, drepturile constituționale ale poporului român. A fost membru al dietei transilvane din 1861, comite suprem al Carașului. A lăsat prin testament toată averea pentru întemeierea unei fundațiuni, care-i poartă numele, menită a ajuta pe studenții români.

GOZZI **CARLO** (*1722 †1806), autor dramatic Italian. A scris comedii.

GRABAT, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Jmbolia; 2500 loc.

GRABOVA, sat în Albania în care locuesc Români macedoneni (*Grabovari*). Sînt păstori și, după relațiile unor călători, și-au pierdut conștiința națională.

GRACHI, frații **TIBERIU** (†133 a. Ch.) și **CAIU** († 121 a. Chr.), oameni politici romani. Educați de mama lor Cornelia într'un spirit de dreptate și de iubire de patrie, au luptat contra abuzurilor aristocrației și au propus și susținut legi agrare; dar, de și aveau mare popularitate, n'au reușit să le înfăptuiască, fiind uciși în mod violent în timpul mișcărilor provocate de ei.

GRAHAM [grehem] **THOMAS** (*1805 †1869), chimist englez. A studiat difuziunea gazelor.

GRAJDURI, stație c. f. între Buhăești și Iași.

GRAMA **ALEXANDRU** (*1850 †1896), cleric și prof. rom. A studiat în Blaj și Viena; preot (1873), prof. de drept canonic în Blaj, director de studii la seminariu; canonic (1889), s'a ocupat și de literatură. Op. pr. *Istoria universală a Bisericii*; *Explicarea mecanică a naturii si credința în Dumnezeu*, *Istoria bisericii românești unite*. A scris și un studiu critic asupra lui *Eminescu*, combătînd valoarea poetului.

GRAMME **ZENOBIU** (*1826 †1901), electrician belgian, inventă mașina *dinamo-electrică* ce-i poartă numele.

GRAN ☛ **STRIGONIU**.

GRANDEA **GRIGORE H.** (*1843 †1897), ziarist român. A învățat medicina, a fost revizor școlar, profesor la liceul din Craiova și la cel din Bacău; a colaborat la diferite ziare și reviste și a înființat revista *Albina Pindului* (1868 și urm.). E cunoscut printr'un volum de poezii (*Miosotis*, 1865) și printr'un roman *(Fulga sau ideal si real*, 1873*)*.

GRANT-DUFF **MOUNSTUART** (*1829 †1906), om politic englez. A ocupat funcțiuni importante;

www.dacoromanica.ro

a pubicat studii asupra situației politice din Europa (1860 și urm.); a fost membru onorar al Academiei Române (1874).

GRASSERIE [gras'ri] RAOUL DE LA (*1839) jurist și linguist francez. A scris opere de mare valoare în ambele direcțiuni științifice. Cităm: *Des vices de nos codes*, 1889; *Classification scientifique du droit*, 1892; *Etudes de grammaire comparee*, 1887; *Essai de phonétique générale*, 1890. A scris și versuri.

GRATIA, circ. com. jud. Vlașca cu 7 sate (1929).

GRAȚIANI ☛ GASPAR GRAȚIANI.

GRATZ, oraș în Austria (Stiria); 153.000 loc.

GRĂDIȘTEA ① sau GRADIȘTEA com. rur. jud. Tighina, plasa Cimișlia; 2219 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Cimișlia. ¶ ② circ. com. jud. Vîlcea cu 33 sate (1929). ¶ ③ circ. com. jud. Muscel cu 12 sate (1929.). ¶ ④ circ. com. jud. Rîmnicul-Sărat cu 13 sate (1929) ¶ ⑤ com. rur. jud. Vlașca pe r. Argeș plasa Călugăreni. (Nu e în legea 1929). Pe teritoriu comunei e un punct numit Băbaia mare, unde s'a dat o luptă între Turci și Cazaci în 1768. Stație c. f. linia București-Giurgiu, între Filaret și Comana. ¶ ⑥ com. rur. jud. Hunedoara, plasa Hațeg; 1067 loc. (1919); pe aci a fost cetatea Sarmisegethusa și apoi Ulpia Trajana.

GRĂDIȘTEANU CONSTANTIN (*1830 †1890), om politic român. A fost deputat, ministru de finanțe în 1870, prezident al Camerei.

GRĂDIȘTEANU EMANOIL GR. (†1895), a fost președinte la Curtea de Compturi.

GRĂDIȘTEANU GRIGORE (*1816 †1892), om politic român. Amestecat în mișcarea din 1848; a fost director al Ministerului de interne; stabilit după aceea în Paris, a contribuit prin articolele și memoriile sale la propaganda în favoarea Românilor; în 1858 a fost între luptătorii pentru unire. A fost membru onorar al Academiei Române (1879).

GRĂDIȘTEANU PETRE (*1841 †1921), advocat și om politic român. A fost deputat și senator, cunoscut mai ales prin energia cuvîntărilor în adunări populare, avînd totdeauna o notă de naționalism activ. A fost și scriitor: a colaborat la *Revista contemporană* din București și a localizat *Revizorul general* după Gogol (1874). A fost director al Teatrului Național 1898—99.

GRĂMĂTICESCU GEORGE (*1846), ofițer român. Căpitan în 1871, s'a distins ca ofițer de artilerie la asediul Plevnei. A fost comandantul artileriei cetății București și profesor la școala de artilerie.

GRĂNICERI, com. rur. jud. Arad, plasa Chișineu; 3429 loc.

GREACA, lac în jud. Ilfov, aproape de Dunăre și de Oltenița, comunică cu Dunărea; mari exploatări de pești.

GREBĂNU, com. rur. jud. Rîmnicul-Sărat, plasa Orașul; 1923 loc. In circ. ei are 13 sate (legea 1929).

GREBENIȘ, stație c. f. jud. Mureș pe linia îngustă care pornește de la Bandul-de-Cîmpie spre Mihaiu-Viteazul.

GREBENA, oraș în Grecia (Macedonia) pe rîul Grebena. Centru de iarnă pentru Aromânii din Pind.

GRECEANU DIMITRIE (†1920), om politic român. A fost ministru de justiție (1906) în guvernul lui G. Gr. Cantacuzino, de lucrări publice în ministerul uniunii naționale constituit la Iași în 1916 în timpul războiului, apoi de justiție în cel prezidat de General Averescu (1920) și a murit ucis de bomba pusă de comuniști în sala Senatului și care a explodat în ziua de 8 Decembrie.

GRECEANU RADU, boer român. A colaborat la Biblia lui Șerban (a cărei tipărire s'a terminat în 1688) și a tradus, cu fratele său Șerban, cuvîntările Sf. Ioan Hrisostom *(Mărgăritare a lui Zlatoust*, tip. 1691). A început o istorie generală a Românilor, dar nu avem decît partea care privește domnia lui Constantin Brîncoveanu, care povestește întîmplările pînă la 1713, publicată în ed. modernă de Ștefan Greceanu, 1906.

Radu Greceanu.

GRECEANU ȘERBAN, boer român. A colaborat cu fratele său la diferite lucrări și la Biblia din 1688.

GRECEANU ȘTEFAN D. (*1908), om politic român. S'a ocupat de genealogia familiilor boerești și a publicat cronica lui Radu Greceanu. A fost membru onorar al Academiei Române (1905).

GRECESCU DIMITRIE (*1841 †1910), medic român și botanist. A fost membru al Academiei Române (1907), profesor de botanică la școala de farmacie și la facultatea de medicină din București. Op. pr. *Enumerația plantelor României*, 1880, *Flora medicală a României*, 1892, *Conspectul florei României*, 1898, premiată de Academie.

GRECI ① com. rur. jud. Tulcea, plasa Măcin; 3573 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 3 sate. ¶ ② com. rur. jud. Romanați plasa Oltul-de Sus; 1220 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Osica de sus.

GRECIA (HELLENIKI DIMOKRATIA; fr. GRÈCE, germ. GRICHENLAND), stat în Europa. Se mărginește la N. cu Albania, Jugoslavia, Bulgaria, la E. cu Turcia, Marea Egee, la S. cu Marea Mediterană, la V. cu Albania și Marea Ionică. Este partea meridională a peninsulei balcanice, avînd la S. ei peninsula Morea (Peloponez) unită prin istmul de Corint (străbătut de un canal) și la N. E. peninsula Calcidică, terminată prin alte trei mai mici peninsule. In jur are un mare număr de insule: Corfu, Leucas, Chefalonia, Itaca, Zante (M. Ionică), Cesigo, Creta, (în M. Mediterană), Tasos, Samotrachi, Imbros, Lemnos, Tenedos, Sporade, Ciclade, Eubea (în M. Egee). Mai stăpînește și insulele Mitilene, Chios și Samos. Supraf. totală 127.319 km. p.; 6.000.000 loc. Țărmul mării e tăiat de un mare număr de golfuri: Arta, Patras, Corint, Nauplia, Salonic, Orfani. Țară muntoasă: Munții Pindului cu nenumărate ramuri cari o străbat în toate direcțiunile; M. Epirului, Otris, Parnon, Taiget; Vîrfuri: Parnas (2459 m), Olimp (2985) Ossa, Ida în Creta (3460). Fluvii: Mesta, Struma, Vardar, Vistrița (se varsă în M. Egee), Arta, Aspropotamos, Eurota, Salambri (în M. Ionică). Cap. Atena. Orașe pr. *Pireu*, *Salonic*, *Patras*, *Cavala*, *Seres*, *Vodena*, *Mețovo*, *Tricala*, *Calamata*, *Ianina*, *Tripolis*, *Teba*, *Argos*, *Megara*, *Misolonghi*, *Prevesa*, *Corint*, *Sparta*, *Arcadia* (în Grecia peninsulară), *Halki* în ins. Eubea, *Canea*, *Candia* în ins. Creta. Pămîntul este mai mult muntos, dar are părți în cari se pot face culturi întinse: vii, cereale, smochini, măslini, tutun, etc. Clima e în genere dulce, de și variabilă; iernile sînt foarte blînde. Moneta lor este *drahma*. Sînt de religie creștini ortodoxi.

Istoria Greciei începe pe la 776 a. Chr., după calculul *Olimpiadelor* (☛acest cuv.) și are întîiu o perioadă legendară. Un număr de cetăți înfloriră ca state separate, adesea în luptă între ele. In ele se desvoltă pe deoparte spiritul politic și literatura, pe de alta spiritul comercial. Situația geografică sili pe Greci să fie navigatori și astfel formară colonii însemnate în Asia mică, mai tîrziu în Sudul Italiei (care se numi multă vreme *Grecia mare.*) Luptele dintre Atena, Sparta, Tebă, Elida, Corint și celelalte cetăți le sleiră forțele și căzură sub stăpînirea Macedonenilor, care le aduse și ea un fel de strălucire, și mai tîrziu sub stăpînirea Romanilor, cărora le împrumutară civilizația și mai ales literatura și limba lor întrebuințată ca limbă de cultură. Incercarea lor de a se libera prin acțiunea lui Mitridate, regele Pontului, nu izbuti și trăiră multă vreme în liniște, avînd iluzia unei vieți culturale naționale. Războaiele civile îi turburară, dar mai tîrziu pacea adusă

www.dacoromanica.ro

Harta Greciei.

de imperiu le asigură o nouă liniște de vre-o două sute de ani. In imperiul bizantin Grecia n'a avut un rol important. A fost de multe ori prădată de barbari. Mai tîrziu a fost stăpînită de imperiul latin de la Constantinopol și de Veneţieni, cari ocupară mai ales insulele grecești. In 1503 se stabilește dominaţiunea turcească și ţine pînă în 1821, cînd se produce eteria în principatele române, înăbușită de armatele turcești, apoi în Grecia. Aci insurecţiunea dobîndi o serie de succese foarte importante, dar, după o rezistenţă de cîţiva ani, în 1827 forţele grecești fură sdrobite. Acum începe să se agite în Europa occidentală ideea ajutorării Greciei, și Rusia profită și ea de aceste împrejurări, fiind protectoare a creștinilor, ca să intervie. Astfel, după tratatul de la Adrianopol din 1829, Grecii dobîndiră independenţa și în 1831 se întemeiă regatul Greciei și primul rege fu Othon I de Bavaria (1832), care domni pînă în 1862, cînd fu răsturnat și în locul-i se alese principele Cristian al Danemarcei, care luă numele de George I și luă domnia în 1863. El avu să lupte cu mari dificultăţi interioare și exterioare, căci diferitele încercări de a-și mări teritoriul nu reușiră decît într'o mică parte. In 1912, Grecia luă parte la războiul zis balcanic, unită cu celelalte ţări creștine contra Turciei și avînd mare succes, cîștigînd teritorii însemnate prin tratatul dela București (1913). Alte teritorii câștigă și prin tratatele din 1919. La 21 Februarie 1924 s'a proclamat republica.

GREKOF DIMITRIE (†1901), om politic bulgar.

GRENADA (span. GRANADA), oraș în Spania; 107.000 loc., vestit prin edificiile și obiectele de artă ce posedă; catedrală din 1529, palatul Alhambra; etc.

GREENWICH [grinici]- oraș în Anglia pe Tamisa, 95.775 loc. Pe aici (e un observator în parcul orașului) trece meridianul de la care se calculează longitudinea diferitelor puncte de pe glob.

GREGOROVIUS FERDINAND (*1821 †1891), istoric german. Op. pr.: *Istoria Romei în evul mediu.*

GRENOBLE, oraș în Franţa, pe r. Isère; 86.000 loc. Are o Universitate; case de comerţ și industrie importante.

GRENŢIEȘ ☞ GRINŢIEȘ.

GRETRY ANDRÉ (*1741 †1813), compozitor belgian. Mai cunoscută din operele lui: *Le tableau parlant*, operă.

GREUZE [gröz] JEAN BAPTISTE (*1725 †1805), pictor francez. Vestite sînt: *La cruche cassée, l'Acordée du village* (1761).

GREVY JULES (*1807†1891), om politic francez, a jucat rol însemnat în mișcarea din 1848; a fost prezident al Adunării Naţionale în 1871, prezident al Republicei ales de două ori (1879 și 1885).

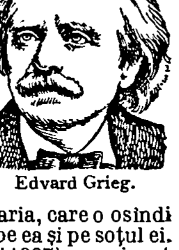

Edvard Grieg.

GREY CHARLES LORD (*1764 †1845), om politic englez; a fost ministru de interne douăzeci de ani (1845—1866).

GREY [gre] IOANA (*1535 †1554), regină a Angliei proclamată în 1853, dar răsturnată de Maria, care o osîndi la închisoare și apoi o decapită și pe ea și pe soţul ei.

GRIEG [grig] EDVARD (*1843 †1907), muzicant și compozitor norvegian. Mai cunoscută e opera *Peer Gynt* după piesa lui Ibsen.

www.dacoromanica.ro

GRIGNARD [griñar] **VICTOR**, chimist francez. Profesor la facultatea de ştiinţe din Lyon, s'a ocupat cu cercetări de chimie organică şi a fost distins cu premiul Nobel; e membru onorar al Academiei Române (1925).

GRIGORAŞ MITROFAN, Grec venit în Bucureşti pe la 1700. S'a ocupat cu tipărirea de cărţi şi e pomenit în unele prefeţe.

GRIGORCEA MODEST, om politic român în Bucovina. A fost deputat în Camera legislativă a provinciei. A susţinut ziarul *Gazeta Bucovinei* (1891—97).

GRIGORE CEL MARE zis **DIALOGUL** (* ca. 540 †604) al 66-lea papă al Romei între 590—604. Născut în Roma, după ce studiă dreptul şi gramatica, fu numit pretor, dar părăsi funcţiunea, care era prin ea însăşi înconjurată de mult fast, şi se închise într'o mănăstire (575). Chemat în serviciul papei, fu trimis la Constantinopol ca nunţiu apostolic; acolo fu foarte onorat pentru viaţa sa simplă şi pentru discursurile şi scrierile sale despre diferite chestiuni teologice, între cari învierea

Sf. Grigore cel Mare (după un Liturghier din 1646).

morţilor. Ales papă, el refuză, dar fu silit a primi demnitatea aceasta. Păstoria sa s'a distins prin fapte bune, prin ajutorarea săracilor, prin blîndeţea faţă de eretici şi necreştini, faţă de cari totuşi era stăruitor şi în genere reuşea să-i convertească. El a dat regule pentru serviciul divin, organizînd ritul zis *gregorian*, care pune în primul rînd *cîntarea şi cuvîntarea*. El a scris peste 60 de *omilii* pentru explicarea evangheliilor ş. a. Biserica ortodoxă îl prăznueşte la 12 Martie.

GRIGORE XIII (al 233-lea) papă al Romei între 1572—1585, făcu *reforma calendarului* (Gregorian).

GRIGORE VII HILDEBRAND (* ca. 1013 †1085), al 162-lea papă (1073), declarat sfînt. A lucrat pentru mărirea puterii papale. E vestit prin luptele contra împăratului Henric IV. Excomunicat de dieta de la Worms, excomunică pe toţi episcopii cari participaseră acolo şi aceştia trecură de partea lui şi astfel împăratul fu silit să facă drumul la Canossa. De aci urmară lupte în imperiu între Henric şi Rudolf de Suabia, ocuparea Romei de armatele lui Henric, proclamarea unui alt papă. Astfel Grigore fu nevoit să fugă şi să moară în exil.

GRIGORE GHICA VODĂ, staţie c. f. la frontiera Poloniei. E capul liniei care pleacă de la Bucureşti.

GRIGORESCU G. († 1896), medic, fost profesor de fiziologie la facultatea de medicină din Bucureşti.

GRIGORESCU IEREMIA (*1863 †1919), general român. Era general de brigadă la începutul războiului nostru; general de divizie (1917), de corp de armată (1918), a comandat divizia 15-a, corpul IV de armată şi armata I-a. A repurtat victoria de la *Mărăşeşti* (☛ acest cuv.). A fost ministru de război în guvernul prezidat de Generalul C. Coandă (1918).

Ieremia Grigorescu.

GRIGORESCU NICOLAE (*1838 †1907), pictor român. A început ca ucenic al unui zugrav de biserici, a făcut picturile la mănăstirea Agapia şi apoi a plecat la Paris (1861), unde a studiat şi a putut expune şi la salonul oficial. A călătorit prin diferite ţări. În timpul războiului pentru independenţă, a însoţit armata română şi a lucrat multe tablouri cari au devenit cunoscute în toată ţara prin numeroase reproduceri (*Convoiu de prizonieri*, *Domnitorul Carol*, *Sentinela*, *Lupta de la Smîrdan*, ş. a.). În anii din urmă s'a consacrat mai ales vieţii de la ţară, privind-o sub unghiul special al pitorescului şi al seninătăţii. A fost membru onorar al Academiei Române (1899).

Nic. Grigorescu.

GRIGORIE TEOLOGUL zis şi **DIN NAZIANZ** (*328 †389), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 25 Ianuarie, de cea catolică la 9 Maiu. Fiu al unui bogat magistrat, care ajunsesec episcop în Nazianz, a făcut studii de teologie şi de retorică în Cezarea (Palestina), Alexandria şi Atena. Aci fu coleg cu Sf. Vasile şi cu Iulian, împăratul de mai tîrziu, apostatul. Botezat de tatăl său, s'a consacrat vieţii ascetice şi studiului, dar tatăl său l-a chemat în oraş şi l-a făcut preot. S'a împotrivit multă vreme, dar a primit în urmă şi cu acel prilej a rostit nişte cuvîntări vestite despre misiunea preotului. A făcut penegiricul fratelui său Chesarie şi al tatălui său. A fost episcop în Sasima, în Constantinopol (de unde se retrase din pricina duşmăniilor provocate de severitatea purtării sale) şi în Nazianz; a prezidat al doilea conciliu ecumenic (381); în ultimii ani ai vieţii a trăit retras şi a compus *poeme* şi *omilii*, cari îl aşează între *părinţii Bisericii*. Corpul său a fost dus, în vremea cruciatelor, la Roma, unde se găseşte şi azi.

GRIGORIE EPISCOPUL NEOCEZAREEI († ca. 270), zis **TAUMATURGUL** (făcătorul de minuni), prăznuit de biserica ortodoxă la 17 Noembrie. Fiu de oameni bogaţi, educat pentru a fi advocat, a făcut studii în diferite centre culturale, între cari şi în Cezareea, unde a fost elevul filozofului Origen. A fost ales episcop al Neocezareei (azi Nicsar în Anatolia) şi a reuşit prin viaţa, exemplele, cuvîntările şi minunile sale să facă mulţi prozeliţi, astfel că la sfîrşitul vieţii a putut zice că la venirea sa erau acolo 17 creştini, iar la plecarea sa din viaţă lasă 17 păgîni. A luat parte la conciliul de la Antiohia (264 şi 270), care depuse pe episcopul Pavel din Samosata cunoscut ca eretic, contestînd puterea divină a lui Isus.

www.dacoromanica.ro

GRIGORIE DECAPOLITUL, cuvios părinte prăznuit de biserica ortodoxă la 27 Februarie şi la 20 Noembrie. A plecat din Isauria (Asia mică), ţara sa de naştere, şi a cutreerat multe ţări făcînd propagandă contra iconoclaştilor, a fost şi în Bizanţ şi la Roma. Moaştele lui se păstrează la mănăstirea Bistriţa (jud. Vîlcea), zidită de Barbu Craiovescu.

GRIGORIE POPA DIN MĂHACIU, copist şi traducător de cărţi poporane, a trăit pe la finele sec. XVI şi începutul sec. XVII. Cele mai multe au fost publicate şi studiate de B. P. Hasdeu în „Cuvente din bătrâni" vol. II.

GRIGORIE EPISCOPUL ARMENIEI MARI, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 30 Septembrie. Descindea dintr'o familie nobilă, s'a botezat în Cezarea şi a predicat evanghelia în Armenia. Ales episcop în patria sa, a făcut prozeliţi în multe regiuni apropiate. Lui i se atribue invenţiunea alfabetului armean şi traducerea bibliei în limba armenească. O parte din moaştele lui se găsesc în biserica Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti.

GRIGORIE EPISCOP AL NISEI (* ca. 230 † ca. 400, prăznuit de biserica ortodoxă la 10 Ianuarie. A fost frate cu Sf. Vasile cel mare. A ajuns episcop al Nisei (= Nyssas, în Capadocia, Asia mică în anul 372. A luptat contra ereticilor arieni; a luat parte la sinoadele dela 381, 382, şi 394. Sinodul al 7-lea l-a aşezat între *părinţii Bisericii*. Catolicii îl sărbătoresc la 9 Martie.

GRIGORIE I, mitropolit al Moldovei 1435, pomenit de Şincai.

GRIGORIE II, mitropolit al Moldovei de două ori, la 1551 şi la 1558.

GRIGORIE III, mitropolit al Moldovei la 1580.

GRIGORIE, episc. eparh. Buzăului 1668—1691.

GRIGORIE I, mitropolit al Ungro-Vlahiei între 1629—1637. A reclădit biserica Stelea din Bucureşti.

GRIGORIE II (†1787), mitropolit al Ungro-Vlahiei, ales în 1760. Purtase înainte titlul de arhiepiscop al *Mira Lichiei*. A construit schitul şi biserica Bărbătescu din Bucureşti înzestrîndu-le cu moşii, a zidit biserica Oborul-vechiu; prin îngrijirea şi sprijinul său s'au tipărit multe cărţi bisericeşti.

GRIGORIE, episcop Rîmnicului între 1749—1764, cînd demisionă poate din pricini politice. In 1770 fu pentru scurt timp Mitropolit al Ţării. Numele de familie era *Socoteanu*.

GRIGORIE IV MICULESCU (*ca. 1765 †1834), mitropolit al Ungro-Vlahiei, 1823—1834. A învăţat în Bucureşti şi, ducîndu-se în Moldova, s'a călugărit în mănăstirea Neamţului, unde a tradus două cărţi· *Cuvintele lui Simion Bogoslovul* şi *Chiriacodromionul lui Nichifor*. Chemat în Bucureşti, împreună cu Gherontie stareţul, au lucrat împreună aci, sub ordinele mitropolitului Dositeiu Filitis, mai multe cărţi, între cari *Ioan Postnicul* (1800). În 1804 ambii s'au dus iar în Moldova ca să ajute pe mitropolitul Veniamin la tipărirea numeroaselor lui cărţi. După 1812 a călătorit la Sf. Munte şi, la întoarcere, a fost numit de mitropolitul Nectarie profesor la şcoala clericală din Bucureşti; apoi s'a retras ca ierodiacon la mănăstirea Căldăruşani, de unde a fost chemat la scaunul mitropoliei, trecînd prin gradele de preot şi arhiereu şi la 11 Ianuarie 1823 a fost instalat. În timpul ocupaţiei ruseşti a fost exilat în Basarabia (în 1829) şi numai în August 1833 generalul Kisselef l-a readus în scaun.

GRIGOROVITZA EMANOIL (*1857 †1915), profesor român. Originar din Bucovina, a fost acolo profesor, apoi a trecut în Iaşi ca profesor de limba germană, de aci în Bucureşti la şcoala normală de institutori, la liceul Mateiu-Basarab şi la şcoala superioară de războiu. A publicat cărţi didactice, un mic vocabular român-german şi german-român, un curs de limba rusească şi un dicţionar românorus şi ruso-român; a tradus în l. germană poezii de Eminescu, a publicat mai multe volume de povestiri şi nuvele (*Chipuri si graiuri din Bucovina*, 1900; *De la hotare*, 1905; *Poveşti răsleţe*, 1908; *Amintiri*, schiţe, 1912; *Povestiri din Bucovina*, 1914).

GRILLPARZER FRANZ (*1791 †1872), poet dramatic austriac. După grele începuturi şi numeroase insuccese, şi-a dobîndit în Viena o mare notorietate şi la vîrsta de 80 de ani a fost sărbătorit de toată ţara. Dintre piesele sale s'au jucat la noi *Hero si Leandru* pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti (1899) publ. în traducere de H. Lecca (Bibl. p. toţi, *Sapho*, *Străbunul*. S'a mai tradus şi *Călugărul dela Sandomir* de L. Leist.

GRIMANI NICOLAE (*1872†1925), pictor român.

GRIMM fraţii: IACOB (*1785 †1863) şi WILHELM (*1786 †1859), scriitori germani. Au fost profesori; s'au amestecat şi în luptele politice. Cel mare a avut chiar oarecari însărcinări importante în ducatul Hessa-Kassel. Ei au lucrat multe scrieri în colaborare şi sînt cunoscuţi mai ales prin culegerea de *basme* (*Kinder und Hausmärchen*, 1812—1822.) In româneşte s'au publicat mai multe traduceri: o ediţie a Casei Scoalelor, 1901 (completă), alta de Natalia şi Ieremia Adamiu, 1907, alta de Lia Hîrsu (B. p. t.).

GRINĂUŢI, staţie c. f. între Bălţi şi Lipnic.

GRINDU, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Rovine; 2918 loc. După legea 1929, formează o circ. cu 5 sate.

GRINTIEŞ, masiv muntos jud. Neamţu şi Suceava; vîrfuri principale: Chişavaş (1627 m.), Cocereş (1463 m.), Măgura (1509 m.), Izvorul Călimanului (2031 m.), Pietrosul (2110 m.), Măgura calului (1230 m.).

GRIPCIA, munte jud. Gorj, com. Topeşti.

GRITTI ALOISIO (*1501 †1534), aventurier italian, a fost în serviciul Turcilor. Dobîndind prietenia sultanului Soliman II, l-a convins să ajute pe Ioan Zapolia ca să ia tronul Ungariei. Drept răsplată, l-a numit guvernator al Transilvaniei. Aceste împrejurări l-au adus în legătură cu ţările române. Purtarea sa prea crudă faţă de Unguri, provocă o răscoală a acestora şi atunci Petru Rareş veni cu oastea sa, îl prinse şi-l dete pe mîna Ungurilor, cari îl uciseră.

GRIVIŢA ① sat în Bulgaria, în apropierea căruia s'au dat lupte mari în timpul războiului ruso-româno-turc din 1877—78. Vestită este lupta prin care s'a luat de Români una din redutele întocmite în acele părţi, în ziua de 30 August 1877. Acolo e o capelă care aminteşte acest fapt. ¶ ② c. r. jud. Tutova, plasa Jerăvăţ; 1205 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. com. cu 17 sate. Staţie c. f. linia Galaţi—Bîrlad lîngă Bîrlad. ¶ ③ c. r. jud. Ialomiţa, plasa Rovine; 2705 loc. După legea 1929, formează o circ cu 5 sate.

GROAPA, munte în Carpaţi la N. Tisei.

GRÖBER GUSTAV (*1844 †1911), filolog german. Profesor la Breslau, la Strasburg, a fondat *Zeitschrift für romanische Philologie* în 1877 şi din 1888 este directorul publicaţiei *Grundriss der romanischen Philologie*, un fel de enciclopedie a filologiei romane, în care s'au publicat multe articole despre limba şi literatura noastră şi la care au colaborat mulţi filologi români.

GRÖNLANDA, vast ţinut aşezat la N. E. Americei de Nord; supr. 2.174.000 km. p. (din cari numai 88.000 km. p. liberi de ghiaţă), 15.000 loc. (1927). Aparţine Danemarcei. Oraşe pr. Godhavn, Godhaab, ambele porturi la strîmtoarea Davis.

GROHOTIŞUL, munte jud. Prahova aproape de com. Măneci-Ungureni.

GROPENI ① com. rur. jud. Brăila, plasa Viziru; 3250 loc. Ţine de circ. com. Silistraru (Legea 1929). ¶ ② com. r. jud. Muscel, plasa Goleşti; 1023 loc. Ţine de circ. com. Tîrgul Dealului. Staţie c. f. linia Goleşti-Cîmpulung.

GROS [gro] ANTOINE (*1771 †1835), pictor francez. Elev al lui David, a pictat pînze mari reprezentînd episoade din războaiele lui Napoleon

www.dacoromanica.ro

și momente importante din istoria Franței de mai tîrziu. A lucrat și la Pantheon.

GROȘANI, sat din com. Poenari jud. Muscel, datează din nainte de 1365.

GROTE GEORGE (*1794 †1871), istoric englez, cunoscut prin *Istoria Greciei* în 12 volume (1846—56).

GROTIUS, HUGO DE GROOT zis (*1583 † 1645), jurist și istoric olandez. Arestat din cauza ideilor sale politice și religioase, a fugit în Franța, apoi în Suedia, pe care a servit-o în calitate de ambasador al ei la Curtea Franței. Opera cu care s'a făcut mai mult cunoscut a fost studiul asupra *dreptului public* (1613).

GROZA MOISE, ofițer român din Banat A. intrat în armata română în 1873; a participat la războiul pentru independență, s'a distins la Plevna.

GROZEA SIMION, preot român în Transilvania. A luat parte la revoluția din 1848, luptînd în munții Apuseni.

GROZEȘTI ① com. rur. jud. Bacău, plasa Trotuș; 3139 loc. Ține de circ. com. Oituz (legea 1929). ¶ ② c. r. jud. Lăpușna, plasa Nisporeni; 1162 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Nemțeni.

GROZINȚI, com. rur. jud. Hotin, plasa Cliscăuți; 3250 loc. După legea 1929, are în circ. sa 6 sate.

GRUBER EDUARD, publicist român în Iași. Pr. op. *Stil si gîndire*, 1888.

GRUIA LUI NOVAC, personagiu din legendele și poeziile noastre poporane. Este fiul lui Baba Novac și sînt amîndoi un fel de haiduci cari se luptă contra Turcilor. Odată Turcii îl prind și-l închid în Țarigrad. Tatăl său se duce și-l scapă. Aceste fapte să găsesc în diferite variante, dintre cari cea mai frumoasă este a lui V. Alecsandri (din colecția sa).

GRUIU, munte jud. Neamț com. Bicaz.

GRUMĂZEȘTI, com. rur. jud. Neamț, plasa Cetatea Neamțului; 2032 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Războeni.

GRUMEZOAIA, com. rur. jud. Fălciu, plasa Fălciu; 2108 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Schiopeni.

GRUNI, circ. com. jud. Severin cu 2 sate. (1929)

GRUȘEVIȚA, com. rur. jud. Hotin, plasa Chelmenți; 2309 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Chelmenți.

GRUYÈRE, [grüier] ținut în Elveția (cant. Fribourg), vestit prin brînzeturile ce se fabrică acolo..

GUADALQUIVIR, fluviu în Spania, lung de ca. 500 km.

GUADELUPA, insulă în arhipel. Antilelor. (A. mici), aparține Franței. Cap. Basse-Terre.

GUADIANA, fluviu în Spania; lung. 800 km.; formează hotarul între Spania și Portugalia.

GUARINI GIOVANI (*1537 † 1612), poet ital. amic al lui Tasso. Op. pr.: *Il pastor fido*, dramă pastorală.

GUATEMALA, republică în America Centrală. Supraf. 109.724 km. p.; 2.005.000 loc. Cap. Guatemala. (☛ AMERICA).

GUBAUCEA, com. rur. jud. Dolj, plasa Vela; 1051 loc. De circ. ei țin 14 sate (1929).

GUBERNATIS ANGELO DE (*1840 †1913), scriitor italian. A fost profesor de literatura comparată la Florența, ocupîndu-se în deosebi cu literaturile orientale. A publicat cîteva lucrări de specialitate *(Mitologia zoologică*, 1872, ș. a.), a scris piese de teatru, a condus reviste, între cari *Italia letteraria* (fond. 1862), *Rivista orientale* (fond. 1867). A avut legături cu scriitori români și în al său *Dizzionario biografico d egli scrittori contemporanei* (1878) și în *Dictionnaire des écrivains du monde latin* (1905) a dat loc multora dintre ei. A fost membru onorar al Academiei Române (1895).

GUDRUN, poemă epică populară germană.

GUEBHARD CHARLES (*1792 †1848), naturalist elvețian. A trăit mai mulți ani în Moldova (1842) și a făcut cercetări botanice importante: colecția adunată în Moldova se găsește în herbarul lui de Candolle, cu care a fost în corespondență multă vreme.

GUIARD JULES, profesor de parazitologie la facultatea de medicină din Lyon. A publicat cercetări asupra moluscelor, studii asupra specialității sale (mai ales viermii intestinali), s'a ocupat și de istoria medicinei. La înființarea Universității din Cluj a fost chemat pentru a face un curs de istoria medicinei (pe care-l continuă și azi, revenind în țară 4 luni pe an); în 1920 a organizat aci muzeul de istoria medicinei, iar în Franța a ținut conferințe despre țara noastră. Membru corespondent al Academiei Române (1924 .

GUIANA (GUYANA), regiune așezată la N. E. Americei de Sud, mărginită de Oceanul Atlantic, Venezuela și Brazilia. Partea cea mai mare e posesiune engleză, avînd 231.700 km. p. și 307.000 loc.; Cap. Georgetown. Partea cea mai mică este posesiune franceză, avînd 88.240 km. p. supraf. și 44.000 loc., cap. Cayenne.

GUICCIARDINI FRANCESCO (*1482 †1540), istoric italian. A avut și rol politic în serviciul statului papal. Opera pr. *Istoria Italiei*, în care tratează evenimentele contemporane · (1492—1530).

GUICHEN .... VICONTE DE, diplomat francez. S'a ocupat de istoria popoarelor din S.-E. Europei. E membru corespondent al Academiei Române (1929).

GUIDO RENI (1575—1642), pictor italian, școala bologneză.

GUILLAUME PAUL BARON (†1918), scriitor belgian. A fost membru onorar al Academiei Române (1907).

GUILLOTIN JOSEPH (*1738 †1814), medic francez, partizan al revoluției, dar închis în timpul Teroarei. El a propus întrebuințarea mașinei de tăiat capul, care s'a adoptat în 1792 și îi poartă și pînă azi numele (fr. guillotine, rom. ghilotină).

GUINEA, regiune în Africa de V. pe țărmul Oceanului Atlantic dealungul golfului cu același nume. Limitele ei nu se pot stabili cu preciziune. Pe țărmul Oceanului merge de la capul Palmas pînă la capul Lopez și se socotește că are o supraf. de 734.000 km. p. și 19.000.000 loc. Pe acest teritoriu se găsesc mai multe posesiuni europene: *Coassta de ivoriu* (franceză), *Coasta de aur* și *Togo* (engleză), *Dahomey* (franc. , *Nigeria* (engl.), *Camerun* (fr.), *Guinea spaniolă*. (☛ AFRICA).

GUILLOUARD LOUIS VINCENT (*1845 †1925), jurist francez. A fost profesor de drept civil la facultatea din Caen și a continuat publicațiile lui Demolombe, tratînd despre *contracte* (în peste 10 volume); a fost membru corespondent al Academiei Române (1903).

GUIZOT [cit.: ghizo] FRANÇOIS (*1787 † 1874), scriitor și om politic francez. A fost profesor de istorie la Sorbona; a participat la revoluția din Iulie 1830; a fost ministru sub monarhia zisă din Iulie, mai tîrziu președinte de consiliu și unul din cei mai însemnați factori politici în această epocă. Revoluția din 1848 l-a înlăturat și de atunci s'a sfîrșit și cariera sa politică; restul vieții și l-a consacrat studiilor istorice și lucrărilor Academiei franceze, al cărei membru era din 1836. Capod'opera sa este *Istoria revoluției din Anglia*, dar scrierile sale sînt numeroase și multe au valoare deosebită. Cea mai veche traducere românească e un fragment publ. în „Foaia pentru minte" din Brașov în 1851; după care urmează *Istoria civilizațiunii* trad. de G. Baronzi în 5 vol. (1856—59), ș. a.

GULF STREAM [golf strim], curent cald în Oceanul Atlantic, care pornește din Golful Mexic și merge pînă la N. Norvegiei.

GULLIVER, roman satiric al scriitorului englez Swift. (☛ acest cuv.).

GURA AMPOIȚEI, stație c. f. jud. Alba, pe linia îngustă Alba-Iulia—Zlatna. ¶ G.-BOHOTINULUI

www.dacoromanica.ro

sat jud. Fălticeni, aci a fost în 1675 lupta între Dumitrașcu Cantacuzino și Ștefan Petriceico. ¶ G.-CĂLUIU, sat jud. Romanați, plasa Oltenița; 1035 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Știrbeiu. In apropiere e schitul Căluiu (☛ acest cuv. ¶ G.-GALBENĂ, com. rur. jud. Tighina, plasa Cimișlia; 8946 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 11 sate. ¶ G.-HOMORULUI, com. urbană jud. Cîmpulung; 5099 loc. (1919); are 1 bis. ort., 1 cat., 1 armeană, 3 sinag.; 1 liceu de băeți, 1 șc. de țesătorie și șc. primare. St. c. f. pe linia Dărmănești-Pojorîta, între Dărmănești și Vama. ¶ G.-HOMORULUI fost jud. în Bucovina, înglobat în jud. Cîmpulung. ¶ G. MOTRULUI, mănăst. jud. *Mehedinți* com. Gura Motrului, începută 1530 de Vel Vornicul Preda Brîncoveanu; aci a fost egumen călugărul *Eufrosin Poteca* fost profesor la Sf. Sava (☛ acest cuv.). ¶ G.-MUNTENI, circ. com. jud. Vasluiu cu 12 sate (1929). ¶ G.-OCNIȚEI, loc. jud. Dîmbovița; exploatare de petrol a Societăților *Sirius*, *Româno-Belgiană*, *Banca Minelor*, ș. a. ¶ G.-ODOBEI, stație c. f. linia Buzău-Nehoiaș. ¶ G.-PADINEI, com. rur. jud. Romanați, plasa Dunărea; 1713 loc. După legea 1929, formează o circ. com. cu 7 sate. ¶ G.-PUTNEI, com. rur. jud. Rădăuți, plasa Vicovelor; 1484 loc. Stație c. f. linia între Dornești și Seletin. ¶ G.-RÎULUI com. rur. jud. Sibiu, plasa Săliște; 3169 loc. ¶ G.-ROȘIE, com. rur. jud. Cetatea Albă plasa Palanca; 3199 loc. Ține de circ. com. Palanca (legea 1929). ¶ G.-SĂRĂȚEI, sat jud. Fălciu; aci s'au început lupta zisă de la Stănilești între Ruși și Turci (1711). ¶ G.-VĂII, stație c. f. lîngă Turnu-Severin. ¶ G.-VITIOAREI, com. rur. jud. Prahova plasa Teleajen; 1093 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 9 sate.

GURAN ALEXANDRU (*1824 †1888), ofițer român în armata austriacă. A ajuns la gradul de locotent-mareșal; a luat parte la războaiele din 1849 și 1859 în Italia; a fost director al Institutului geografic militar.

GURBA, com. rur. jud. Arad, plasa Ineu; 2224 loc.

GURCO OSIP VLADIMIROVICI (*1828 †1901), general rus. A luat parte la războiul din 1877—78; învins la Șipca, a înaintat apoi pînă la Adrianopol. A fost mai tîrziu guvernator al Petersburgului.

GURIE (†182), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 17 Noembrie. A suferit martiriul pentru credință împreună cu Samona și Aviu.

GURIE GROSSU (*1877), fost episcop în Chișinău, apoi arhiepiscop și în fine mitropolit al Basarabiei (1928).

GURUSLĂU ☛ GOROSLĂU.

GUSSI NICOLAE, medic în București. Născut în Epir, și-a luat doctoratul în Paris, 1828, In 1837 era medic al colorii de negru. Intre 1847—60 a fost „proto-medic al Țării-Românești".

Gustav V.

GUSTAV V (*1858), regele Suediei de la 1907. A vizitat țara noastră în 1910.

GUSTAV ADOLF II (*1594 †1632), rege al Suediei de la 1611. A luat parte la războiul de 30 de ani.

GUSTAV WASA (*ca. 1496 †1560), rege al Suediei. După multe și mari lupte pentru libertatea țării sale, fu ales rege în 1853.

Gustav Adolf.

GUSTI DIMITRIE (*1818 †1887), scriitor și profesor român. A fost profesor în Iași, funcționar superior în ministerul cultelor înainte de unire; ministru de culte de două ori (1867, 1868). A publicat cărți didactice (*Geografie*, 1842 și alte ediții ulterioare, *Retorică*, 1852, *Catihis*, 1859) și diferite articole în „Albina românească", „Foaia pentru minte", etc.

GUSTI DIMITRIE (*1880), profesor și scriitor român. După studii de filozofie la Leipzig și Berlin, a fost numit profesor de sociologie și istoria filozofiei la Universitatea din Iași (1910). apoi transferat la București la catedra de estetică, etică și sociologie (1920). Membru al Academiei Române (1919). A publicat articole în „Arhiva" din Iași (1902) în „Ideea europeană" din București (1920). In cărțile sale s'a ocupat de istoria filozofiei (*Introducere la cursul de Istoria filozofiei grecesti*, 1910), de chestiuni de politică internațională (*Die Donaufrage*, Berlin 1904), dar mai ales de sociologie și legăturile ei cu diferite științe și de aplicațiile practice ale principiilor ei (*Sozialwissenschaften*, *Soziologie*, *Politik und Ethic*, Berlin 1909; *Sociologia răsboiului*, 1915). In discursul de recepție la Academie a vorbit despre *menirea Academiilor* (1923). Intemeind, cu un mare număr de colaboratori, *Institutul Social Român*, a ținut conferințe în legătură cu chestiunile la ordinea zilei și conduce publicația: *Arhiva pentru știința socială* (☛ acest cuv.).

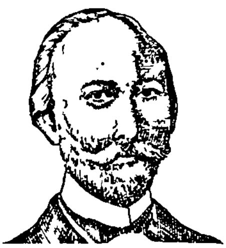

Dimitrie Gusti († 1887)

GUȘTERIȚA, com. rur. jud. Sibiu, plasa Turnișor; 2131 loc.

GUTENBERG IOHANNES (* ca. 1400 † ca. 1468) litograf german. Se numea în realitate *Gensfleisch din Gutenberg*. Tradiția îi atribue inventarea tipografiei. Sînt istorici cari susțin că el a perfecționat numai invenția literelor mobile. Oricum, este fapt că el a tipărit în întregime prima Biblie, ajutat de Faust în anul 1450. Are, între altele, o statue la Strassburg și alta la Mainz.

Gutenberg.

GUYAU [cit.: güio] JEAN MARIE (*1854†1888), filozof francez. A fost pentru scurt timp profesor, dar sănătatea lui șubredă l-a oprit de a avea o activitate publică importantă. E cunoscut prin operele sale, dintre cari unele au un renume european: *Morale anglaise contemporaine* (1879), *Esquisse d'une morale sans obligation ni sanctions* (1885), *Les problèmes de l'esthétique* (1884), *Irreligion de l'avenir* (1887). La noi găsim cîteva traduceri: *Spre mai bine*, de Sc. Georgescu (Bibl. Minerva) 1910, *Pentru părinți și copii* (idem) 1909, *Educație și ereditate* de Stel. Constantinescu și V. Duiculescu (1916).

GUYE PHILIPPE (†1922), profesor de chimie fizică la Universitatea din Geneva. Membru onorar al Academiei Române (1913).

GUYNEMER GEORGES (*1894 †1917), aviator francez. S'a înrolat în timpul războiului și a repurtat multe victorii, dar a pierit într'o luptă.

GUYON [güioⁿ] FELIX (*1831 †1920), medic francez. specialist în maladiile căilor urinare, asupra cărora a publicat lucrări de mare valoare; profesor de patologie externă (1877), membru al Academiei de medicină (1878) și al Ac. de Științe (1892).

GUYOT [güio] YVES (*1843†1928), economist francez. A fost ministru al lucrărilor publice. Op. pr. *La prostitution*, 1883.

GVARDINIȚA, com. rur. jud. Mehedinți, plasa Bălăcița; 2359 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Bălăcița.

GVĂZDĂUȚI, sat jud. Hotin, plasa Secureni; 3969 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Secureni.

GYP [jip], numele literar al contesei SIBYLLE DE MARTEL (*1850) scriitoare franceză. A scris multe romane și nuvele. Puține traduceri în românește, mai ales prin reviste; citām: *Un mărgăritar*, publ. în „Lumea nouă literară" 1896.

www.dacoromanica.ro

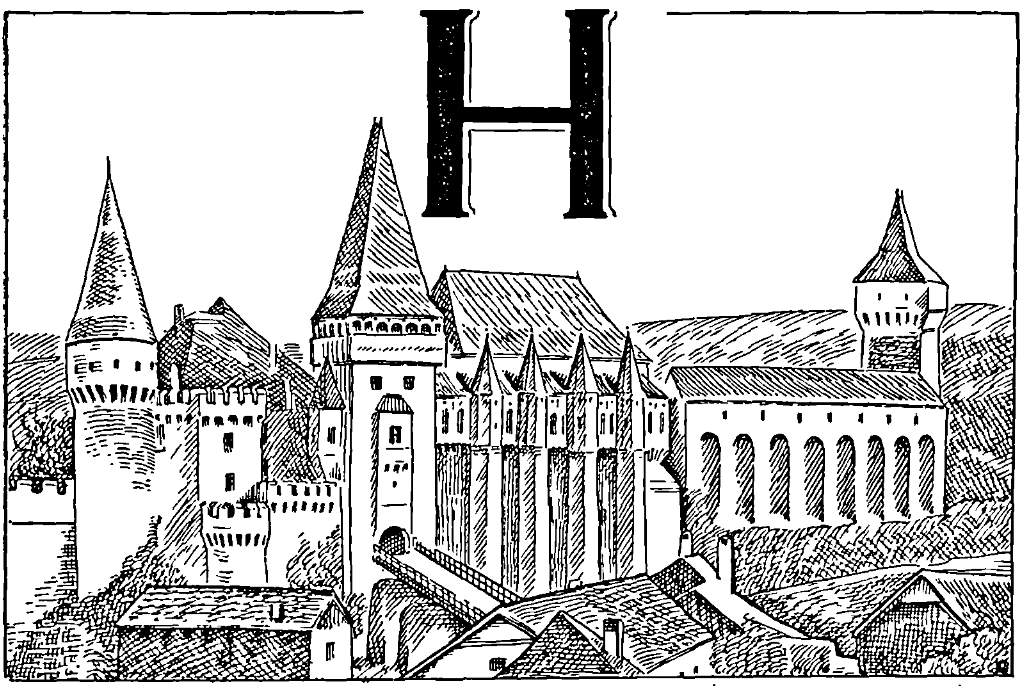

HUNEDOARA (CASTELUL FAMILIEI HUNIADI).

HAAKON [hocon], nume purtat de mai mulţi regi ai Norvegiei şi acum luat de Carol, fiul lui Frederic VIII, regele Danemarcei, proclamat sub numele de HAAKON VII în 1905.

Haakon VII.

HAARLEM, oraş în Olanda; 114.000 loc.

HABSBURG, familie nobilă originară din Suabia, care dobîndi mari domenii şi apoi deveni domnitoare în Austria prin Rudolf în 1273, întemeietorul *Casei de Austria*. Ultimul împărat a fost *Carol*. (☛ acest nume).

HACHETTE [aşet], librărie şi editură din Paris, întemeiată de Louis Hachette (†1864).

HACMAN EUGENIU (*1793 †1873), episcop al Bucovinei. A studiat teologia la Viena, a fost profesor de limba română al arhiducelui Ferdinand (împărat, abdicat în 1848). A fost ales episcop în 1835 şi a funcţionat pînă la moarte. In ultimul an al vieţii, episcopia din Cernăuţi a fost ridicată la rangul de mitropolie, dar el n'a apucat a fi instalat ca atare.

HACQUET [ake] BALTHASAR (*ca. 1740 †1815), naturalist francez stabilit în Austria. A fost profesor la Leybach, la Lemberg şi la Viena. A călătorit în tot imperiul şi în ţările române şi a făcut studii de botanică cum şi observări etnografice preţioase (*Călătorii în Carpaţi*, 1796).

HAECKEL [hekel] ERNST (*1834 † 1919), naturalist german. Partizan al lui Darwin, a fost unul din cei mai însemnaţi susţinători ai transformismului. Op. pr. *Generelle Morphologie der Organismen*, 1866; *Natürliche Schoepfungsgeschichte*, 1868; *Anthropogenie*, 1874. In româneşte s'au tradus: *Originea omului* (de A. Luca, 1909), *Dumnezeu şi lumea* (de G. St. Graur, 1911), *Nemurirea sufletului* (1924), *Despre minuni* (de Clement-Bacău, f. a.).

HAENDEL [hendel] GEORG (*1685 †1759), compozitor german. A trăit şi în Germania şi în alte ţări, mai mult în Anglia, a avut o situaţie oficială în Londra şi acolo a murit orb. A scris opere (*Xerxes*, etc.) şi multe oratorii (*Samson*, *Iosua*, etc.)

HAFIZ († ca. 1389) poet liric persan. Din operele lui a tradus Gr. N. Lazu.

HAGA (ital. AIA, fr. LA HAYE, germ. HAAG), capitala Olandei, 417.000 loc. Aci au fost multe conferinţe internaţionale şi s'au încheiat tratate. Din 1901 e sediul unui tribunal internaţional.

HAGENBECK CAROL (*1844 †1887), proprietarul celei mai mari menajerii din Europa, în Hamburg.

HAGI-IBRAHIM, lac. jud. Ismail.

HAGI-STOIAN, unul din comandanţii de poteră pe cari administraţia i-a trimis contra lui Tudor cînd a adunat pandurii săi în Oltenia.

HAGI-STOICA, NICOLAE (*1818 †1900), comerciant român. Se numea Nicolae Petrovici, după tatăl său; dar fiind în serviciul unui comerciant din Bucureşti Ştefan Hagi-Stoica, a luat în căsătorie pe fiica acestuia şi a adoptat numele familiei soţiei sale. A fost între primii noştri comercianţi cari nu s'au mulţumit să se aprovizioneze din Viena sau Lipsca, ci au mers mai departe. El şi-a adus marfă (fierărie) din Anglia şi Franţa. În 1847 a dobîndit de la Bibescu diploma de *boer*.

HAGIENI, com. rur. jud. Ialomiţa, plasa Ţăndărei; 1293 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Ţăndărei. Staţie c. f. între Ţăndărei şi Feteşti.

HAIG [cit. he] DOUGLAS (*1861 †1928), general englez. Intre 1915—1918 a comandat întîiu o parte din armatele englezeşti trimise în Franţa, apoi i s'a încredinţat comanda generală a tuturor forţelor engleze. A luat parte la luptele de la Verdun. A obţinut succese pe Somme. I s'a dat rangul de *mareşal*.

HAINISCH [hainiş] MICHAEL (*1858), om politic austriac. A fost prezident al Republicei.

HAITI, insulă din Antilele Mari (numită odinioară San Domingo); supraf. 77.253 km. p., 9.247.000 loc. A fost descoperită de Cristofor Columb în 1492. E împărţită azi în două state: la V. *Republica* Haiti cu cap. *Port-au-Prince*; la E. Republ. Dominicana cu cap. *San Domingo*.

HACON ☛ HAACON.

www.dacoromanica.ro

HALCINSKI, consul rus în Bucureşti pe la 1853. Lui i-a adresat Grigore Alexandrescu o violentă satiră „Adio", în care e brutala apostrofă: „Pustiul Siberiei te aşteaptă cu plăcere, pămîntul să te 'nghită şi dracul să te ia".

HALDEEA, ☛ CALDEEA.

HALEPLIU CONSTANTIN (*1816 †1873), scriitor român. Op .pr.: *Cumplitul amăgit*, comedie, 1847, *Săracul cinstit*, comedie, 1851, *Ucenicul Şarlatanului*, comedie 1851, *Don Sanji*, dramă, 1857, *Serbare naţională sau visul fericirii*, 1859.

HALÉVY [alevi] FROMENTAL (*1799 † 1862), compozitor francez. Opera cea mai cunoscută: *La Juive*.

HALÉVY LUDOVIC (*1834 †1918), autor dramatic şi romancier francez. Opere mai cunoscute: *La belle Hélène*, operetă, cu Meilhac, *L'abbé Constantin*, roman.

HALFON HABETAY (*1827 †1880), bancher din Bucureşti, evreu de origine. A lăsat o mare parte din averea sa pentru ajutorarea orfanelor din Azilul „Elena-Doamna".

HALICI MIHAIL (sec. XVII), scriitor român. Avem de la el o mică odă în distihuri elegiace (1674) adresată lui Francisc Pariz Papai, autorul unui dicţionar. Se socoteşte că el însuşi este autorul dictionarului cunoscut numele de *Anonymus Lugosensis* sau *Caransebesiensis*. (☛ acest cuv.).

HALICI ① oraş în Polonia (Galiţia); a fost în sec. XII şi XIII centrul unui mic stat, de la care ar fi venit numele Galiţiei. ¶ ② mitropolie ortodoxă în Polonia. Prin sec. XIV vedem că unii episcopi români din Moldova erau sfinţiţi de mitropolitul de acolo.

HALIMA, colecţiune de poveşti arabe, cari au pătruns în literatura poporană scrisă a popoarelor Europei. La noi s'a introdus pe două căi: printr'o versiune grecească tradusă de *Ion Gherasim Gorjan* (tip. 1835—38); printr'o versiune germană, luată după cea franceză a lui Galland (1704) şi tradusă de *Ioan Barac* (tip. 1836).

HALIP GRIGORE (*1850), profesor român în Bucovina. A predat agricultura cu diferitele ei ramuri la Şcoala specială din Cernăuţi. A publicat cărţi de specialitate.

HALIPA PANTELIMON, om politic român din Basarabia. A fost ministru în guvernul prezidat de I. Maniu (1927) şi în cel prezidat de G. Mironescu (1930). A publicat în ruseşte o istorie a Basarabiei şi un vol. de poezii *(Flori de pîrloagă)* şi a condus ziarul „Cuvînt moldovenesc". E membru corespondent al Academiei Române (1918).

HALIŢA SOLOMON (*1859 †1926), profesor român. Originar din Transilvania, a predat pedagogia la şcoala normală din Bîrlad (1886), la cea din Galaţi (1893), la Seminariul „Veniamin" din Iaşi (1905); a fost revizor şcolar (1889), inspector şi insp .general al învăţ. primar (1896, 1901), prefect al judeţului Iaşi (1919), apoi al jud. Bistriţa-Năsăud (1922).

HALL, staţiune balneară (sare în Germania (Würtemberg), 9515 loc.

HALLE, oraş în Germania (Prusia, Saxa, pe rîul Saale ; 192497 loc. Are o Universitate fondată în 1694, la care au urmat studii mulţi Români.

HALLER ALBIN (*1849 †1925), chimist francez; fost membru al Academiei de ştiinţe; membru onorar al Academiei Române (1909).

HALLEY [cit. hell] EDMOND (*1656 † 1742), astronom englez. A descoperit o cometă care-i poartă numele.

HALMEI, com. rur. jud. Satu-mare, plasa Ugocea; 3998 loc. Staţie c. f. de unde porneşte linia care merge la staţia Grigore Ghica Vodă şi trece pe teritoriul Poloniei şi pe al Cehoslovaciei.

HALS FRANZ (*1580 †1666), pictor flamand. Multe din principalele lui opere se găsesc în muzeul din Haarlem. Un tablou al lui s'a vîndut în 1910 cu 2 milioane de mărci.

HAMANGIA, sat jud. Constanţa, plasa Cogealac; 1125 loc. Staţie c. f. pe linia Medgidia-Babadag.

HAMANGIU CONSTANTIN (*1868), magistrat român. Consilier la Inalta Curte de Casaţie. Conduce două publicaţiuni juridice: *Pandectele române* (1921) şi *Pandectele săptămînale* (1923). A publicat mai multe colecţiuni de legi româneşti adnotate. E membru onorar al Academiei Române (1930), căreia i-a donat un fond de 5 milioane lei pentru premii literare. Ministru de justiţie (1931).

HAMBURG, stat liber şi oraş în Germania. Are 415 km. p. supraf. şi 1.134.312 loc. Portul este unul din cele mai însemnate din lume pentru transporturile internaţionale. Aci îşi are sediul compania de navigaţie *Hamburg-America-Linie*. A avut rol mare la finele evului mediu ca membru important al *Ligei hanseatice*.

HAMERLING ROBERT (*1830 †1889), poet german (austriac). Op. pr.: *Ahasver in Rom*, epopee, *Danton und Robespierre*, dramă.

HAMID EFENDI, unul din reprezentanţii Turciei la conferinţa din Bucureşti din Noembrie 1811, cînd s'a încheiat armistiţiul precursor al păcii din 1812.

HAMILTON [cit.: hemiltn] JAMES (*1769 †1831), profesor englez. A dat la lumină o metodă proprie pentru învăţarea limbilor streine.

HAMIŢI ☛ CAM.

HAMLET, personagiu din drama lui Shakespeare cu acelaşi nume. In realitate a existat un asemenea prinţ în Danemarca, dar în timpuri vechi şi cu o viaţă legendară. (☛ SHAKESPEARE).

HAMMER-PURGSTALL IOSIF (*1774 †1856), istoric german (austriac), autorul cunoscutei opere *Geschichte der osmanischen Reiches*, 1814, ed. 2-a 1834 în 4 volume. A ocupat funcţiuni diplomatice şi în 1806 a fost agent consular la Iaşi.

HAMMURABI, rege al Babiloniei pe la 2250 a. Chr., pomenit în Biblie.

HAMSEA AUGUSTIN (*1849), arhimandrit român în Transilvania. A fost director al seminariului ortodox din Arad (1887); egumen al mănăstirii Hodoş-Bodrog.

HAMSUM KNUT (*1860), poet şi romancier norvegian. A luat premiul Nobel în 1920. Viaţa lui a fost plină de greutăţi: plecînd de la ţară, a fost croitor, hamal, agricultor, ş. a. în ţara sa şi în America. A început să scrie la 18 ani. Din operele lui s'au tradus în româneşte: *Caucaz* (de Ion Pas f. a. Bibl. Dimineaţa), *Foamea* (de Ion Pas, 1926), *Pan* (de L. I. Caragiale, 1920), *Sclavi ai iubirii* (de E. Relgis, Bibl. „Lectura"), *Victorie feminină* (de B. Madeleine, Bibl. „Lectura").

HÄNDEL ☛ HAENDEL.

HANGERLI CONSTANTIN (†1799), domnul Munteniei 1797—1799. Pasvan-Oglu, paşă din Vidin, ridicîndu-se contra împărăţiei, Sultanul trimise pe amiralul Chiuciuc-Husein cu o armată de 100.000 oameni ca să-l prindă. Cu aoest prilej amiralul obţinu numirea ca domn al Munteniei a dragomanului său Constantin Hangerli. Expediţia aceasta nu avu succes, de şi Domnitorul îşi dete toată silinţa să procure proviantul necesar, punînd chiar biruri grele. După înfringere, comandantul turc veni în Bucureşti şi apoi se întoarse la Constantinopol. Curînd după aceasta, veni un agent al marelui vizir şi ucise pe Hangerli. Nu se cunosc bine pricinile acestui fapt. Xenopol crede că s'au acuzat reciproc faţă de Sultan pentru insuccesul expediţiei şi că Turcul avînd mai multă trecere, a izbutit să suprime pe acuzator. Faţă de ţară, agentul vizirului a spus că Sultanul l-a pedepsit pentrucă a pus biruri şi a reînfiinţat dajdia văcăritului, a cărei desfiinţare o şi proclamă chiar atunci.

HANGU, sat jud. Neamţ, plasa Ceahlău. In apropriere e schitul cu acelaşi nume.

HANN IULIUS DE (*1839 †1921), meteorologist austriac. Op. pr. *Manual de climatologie*. Membru onorar al Academiei Române (1914).

HANNIBAL (ANNIBAL *sau* ANIBAL) (*241 †183 a. Chr), mare general cartaginez. A luptat

www.dacoromanica.ro

contra Romanilor, obţinînd mari succese în Spania şi Italia, după trecerea Alpilor; a ajuns la Roma, dar n'a îndrăznit s'o atace, fiindu-i armata ostenită. Romanii au tras mare spaimă: de atunci a rămas expresia proverbială: *Hannibal ad portas*, care se zice despre un pericol iminent. Cu învingerea lui la Zama de către Romani, s'a isprăvit al doilea războiu punic. După ce a condus statul cîtva timp, a fost nevoit să se exileze şi s'a sinucis.

Hanibal.

HANOTAUX [cit. anoto] **GABRIEL** (*1853), istoric şi diplomat francez. A fost ministru de externe (1894 şi 1896). Membru al Academiei franceze (1897). A publicat multe opere despre trecutul ţării sale, între cari mai cunoscută este *Istoria Franţei pînă la* 1871.

HANOVRA (germ. **HANNOVER**), fost regat în Germania, devenit provincie a Prusiei după 1866; 38590 km. p., 3.027.864 loc. Capitala este oraşul **Hanovra**, 414.392 loc.

HANSA (**LIGA HANSEATICĂ**), uniune a mai multor oraşe şi porturi comerciale din Germania pentru a se apăra de încălcările principilor vecini, şi pentru a lupta contra piraţilor cari atacau corăbiile lor pe diferite mări. Această uniune avea un fel de guvern al ei, o armată foarte puternică de uscat şi multe vase de războiu, de oarece avea un fel de monopol al navigaţiei internaţionale, avea agenţii în cele mai importante puncte de comerciu maritim în Ţările de jos şi în Rusia. Inceputurile ei se datoresc unirii oraşelor **Lübeck** şi **Hamburg** (1241), la care se alipi **Bremen**, apoi şi alte multe. S'a disolvat definitiv în 1669.

HANU-CÎŞLA, com. rur. jud. Cetatea-Albă, plasa Palanca; 2087 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Palanca.

HANUL CONACHI, staţie c. f. jud. Covurluiu pe linia Galaţi-Tecuci-Mărăşeşti.

HANUS [hanuş] **IOAN IGNATIU** (*1812 †1869), filozof şi filolog ceh. A fost profesor la Viena, Lemberg, Praga. A publicat multe opere în limba cehă şi în limba germană, în cari a studiat *miturile*, *proverbele* şi multe chestiuni generale şi speciale din istoria literaturii cehe.

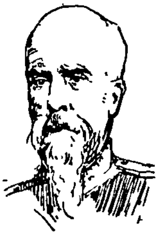
G-l Haralambie.

HARALAMBIE NICOLAE (*ca. 1828 †1908), general român. Sublocotenent în 1852, era colonel de artilerie la 11 Februarie 1866; a luat parte la mişcarea care provocă abdicarea Domnitorului Cuza şi a intrat în locotenenţa Domnească cu Catargiu şi Golescu. A fost ministru de războiu în 1866, a reintrat în armată în 1877 şi a luat parte la războiu, cu gradul de general şi avînd comanda unui corp de armată.

HARDEN MAXIMILIAN (*1861 †1927), ziarist german, redactor al revistei *Die Zukunft*. După ce în tinereţe susţinuse pe Bismarck, mai tîrziu deveni un luptător pentru ideile democratice, mai ales după războiu, cînd Germania trecea prin criza dolitică pricinuită de înfrîngerea ei.

HARDENBERG CAROL AUGUST PRINŢ (*1750 †1822), om politic german. A fost ministru în Prusia 1797, 1804, cancelar 1810; a luat parte la congresul din Viena.

HARDENBERG FRIDERIC (*1721 †1801), scriitor german cu pseud. **NOVALIS**. A fost unul din cei mai însemnaţi reprezentanţi ai romantismului german.

HARDY [herdi] **TOMAS** (†1928), poet şi romancier englez. In româneşte, s'au tradus: *Micile ironii ale vieţii* (de D. Suchianu, Bibl. „Dimineaţa), *Un caz de conştiinţă* (de H. Iulian, Bibl. „Lectura").

HAREŢ SPIRU (*1851 †1912), matematic şi om politic român. Doctor în ştiinţe din Paris, profesor de mecanică la Universitatea din Bucureşti (1878), membru al Academiei Române (1892). A fost inspector general al învăţămîntului, în care calitate a făcut un *raport* foarte amănunţit asupra stării şcoalelor (1884), secretar general al Ministerului Instrucţiei (1885), apoi de trei ori ministru de instrucţie (1897, 1901, 1907). In această calitate, a făcut, între altele, reforma învăţămîntului secundar şi superior (1898), înfiinţînd cele trei secţiuni în clasele V—VIII de liceu (clasică, modernă, reală) şi stabilind metode noi în predarea tuturor cursurilor, bazate pe intuiţiune, iar în Universitate modificînd normele de recrutare a profesorilor. Apoi s'a ocupat de lărgirea şi întărirea învăţămîntului primar, punîndu-l în legătură cu viaţa socială a satelor. *Activitatea* numită *extra scolară* a servit pentru ridicarea nivelului cultural al sătenilor. Graţie impulsului dat de el, s'a început înfiinţarea *băncilor populare*, devenite astăzi o puternică instituţie financiară, care poate aduce servicii şi locuitorilor şi Statului. In 1901 a tipărit un *raport* adresat Regelui, în care expune tot ce a lucrat şi a plănuit pentru diferitele ramuri ale învăţămîntului. Retrăgîndu-se de la minister, a publicat un studiu despre *Chestia ţărănească* (1905) şi o lucrare de polemică *Pagini de istorie* (1906). In 1907 a făcut un raport despre *activitatea preoţilor si învăţătorilor în răscoalele din acel an*, apărîndu-i de acuzaţiile ce li se adusese de a fi fost instigatori. O încercare de reformă a organizaţiei bisericeşti n'a reuşit, dar a întemeiat *Casa Bisericii* (1902). Ideile lui se găsesc desvoltate în discursuri, expuneri de motive, etc. şi într'o broşură specială *Scoala naţionalistă* (1907). Mai importantă este însă opera sa *Mécanique sociale* (1910), în care a îmbrăţişat toate problemele activităţii societăţilor omeneşti şi a căutat să fixeze legile după cari se desvoltă şi se soluţionează. Dintre lucrările de specialitate notăm: *Pata cea roşie de pe planeta Jupiter*, 1912, un studiu despre *Henri Poincaré*, 1912, şi un curs de *trigonometrie*, de care s'au folosit şcolarii români şi după moartea lui.

Haret.

HARGHITA (sau **ARGHITA**), munţi în Transilvania aşezaţi dealungul cursului superior al Oltului.

HARCOV, oraş în Rusia (Ucraina), 410.000 loc.

HARMENOPOL CONSTANTIN (* ca. 1320 † ca. 1383), jurisconsult bizantin. Legiuirile lui au servit la alcătuirea codurilor româneşti din vremea lui Vasile Lupu şi Mateiu Basarab.

HARPAGON, personagiul principal din comedia lui Molière: *L'avare*. Este tipul sgîrcitului care voeşte să-şi păstreze şi rangul social.

HARTENECK IOAN (*1664 †1703), preot evangelic în Sibiu. A fost comite al Saşilor din Transilvania.

HARTMANN EDUARD DE (*1842 †1906), filozof german. Op. pr. *Filozofia inconscientului*, *Estetica*, *Metafizica*, *Religia viitorului*, *Spiritismul*.

HARUN AL RAŞID (†809), calif arab cu reşedinţa în Bagdad. Figura lui a devenit legendară ca tip al stăpînitorului drept.

HARVARD COLLEGE, universitate vestită în Statele-Unite în oraşul Cambridge.

HARVEY WILLIAM (*1578 †1658), medic englez, a stabilit legile circulaţiei sîngelui.

HARZ, şir de munţi în Germania (Hanovra, Brunswig şi Prusia).

HASAN BATÎR, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Traian; 3637 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Dunăreanca.

HASCHIOI, circ. com. jud. Durostor plasa Domuşlar cu 19 sate (1929).

www.dacoromanica.ro

HASDEU ALEXANDRU (*1811 †1872), fiu al poetului Tadeu Hasdeu. De şi cetăţean rus, a fost crescut în tradiţia moldovenească. El a ţinut în 1837, la o serbare ca efor al şcoalelor, o cuvîntare în care îndemna pe tinerii absolvenţi să nu piarză constiinţa naţionalităţii lor moldoveneşti. El a făcut şi scrieri istorice în ruseşte. In 1886, la întemeierea Academiei în Bucureşti, a fost proclamat membru, dar guvernul rusesc nu l-a lăsat să vie. A avut doi fii: Bogdan şi Nicolae.

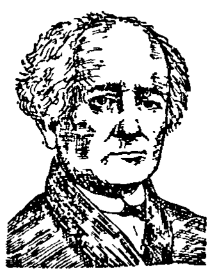

Al. Hasdeu

HASDEU (scris şi HIJDĂU) BOGDAN PETRICEICU (*1836 †1907), filolog şi istoric român. Fiu al lui Alexandru, şi-a luat şi numele de Petriceico, fiind rudă prin femei cu fostul Domnitor al Moldovei Ştefan Petriceico. Născut în Basarabia, şi-a făcut studiile în Rusia şi a fost chiar ofiţer în armata rusească. La 1856 a trecut în ţinuturile cari se întoarseră atunci la Moldova, a fost judecător la tribunalul din Cahul, dar a trecut curînd în Iaşi, unde a fost numit bibliotecar şi unde a publicat revista *Din Moldova* (1862). A fost şi profesor acolo. Mai tîrziu a venit în Bucureşti, a devenit membru în comisia documentală, director al Arhivelor Statului şi profesor la facultatea de litere. Amestecîndu-se în politică, a fost deputat, a redactat ziarul *Traian* şi gazetele umoristice *Aghiuţă* (1864) şi *Satirul* (1866). Cea mai mare parte a activităţii sale şi-a consacrat-o literaturii, istoriei şi filologiei. Spirit iubitor de concepţii vaste şi de ipoteze îndrăsneţe, el a început multe opere, dar nu le-a dus la sfîrşit. Ca poet, în înţelesul larg, a dat, afară de un volum de poezii, cîteva lucrări dramatice, între cari cea mai însemnată e *Răsvan şi Vidra* (1867). Ca istoric începe printr'un studiu asupra lui *Luca Stroici* (1864) şi urmează cu colecţia de documente *Arhiva istorică a României* (1865), cu diferite monografii, între cari *Ion Vodă cel Cumplit* (1865), şi ajunge la *Istoria critică* (1873), primită cu mare entuziasm şi pentru care Parlamentul i-a votat o medalie de aur. Ca filolog, pe lîngă cercetările speciale, a lăsat două lucrări mari: *Cuvente den bătrâni* (1878-1879), în care studiază limba documentelor din sec. XVI şi textele din codicele zis *Sturdzanus*, importante cărţi poporane; *Etymologicum Magnum Romaniae* (1887—1898), dicţionarul limbii istorice şi poporane, lucrat, după iniţiativa Regelui Carol I, în proporţiuni prea mari, căci aproape fiecare cuvînt e o monografie. Tot în direcţia filologică şi istorică a lucrat el prin publicarea revistei *Columna lui Traian* (1870—77). Mai tîrziu a înfiinţat *Revista Nouă* (1887—1895). a scris satire (*Sarcasm si ideal*, 1897) şi s'a ocupat de spiritism (*Sic cogito*, 1892).

B. P. Hasdeu.

HASDEU IULIA B. P. (*1869 †1888), scriitoare. Fiica lui B. P. Hasdeu, cu excepţionale daruri intelectuale. Cea mai mare parte din operele ei erau scrise în franţuzeşte. Au fost adunate după moartea ei în 3 volume sub titlul *Bourgeons d'avril* (1889, 1890).

Hasdeu Iulia.

HASDEU TADEU (*1769 †1835), nobil polon de origine românească. A servit în armata austriacă şi a avut un fiu tot TADEU, care a scris poezii în limba polonă şi care a trecut în Moldova cea luată de Ruşi (de unde emigrase mai de mult familia sa) şi unde avea proprietate în ţinutul Hotinului. El avu doi fii: Boleslas şi Alexandru.

HAŞMAŞ, vîrf în munţii Tarcăului între Bicaz şi Trotuş.

HATVANI IMRE (EMERIC), maior în armata ungurească în 1848-49. In timpul în care Dragoş trata cu capii Românilor din munţii apuseni, fiind trimis de Unguri, Hatvani a profitat de împrejurare, a arestat pe comandanţii români cari tratau cu Dragoş şi i-a ucis, apoi a prădat Abrudul. Cînd Românii au văzut trădarea, l-au atacat şi i-au nimicit armata.

HAŢEG, com. urbană jud. Hunedoara, plasa Haţeg; 5500 loc. Staţie c. f. pe linia laterală Caransebeş-Subcetate.

HAUPTMANN GERHART (*1862), poet şi dramaturg german. Premiul Nobel în 1912. Din operele lui s'au tradus în româneşte: *Ţesătorii*, dramă (trad. de R. Lascar şi I. Colnic, 1895, şi de Marian şi Mons, 1896), *Clopotul cufundat* (de I. H. S. Buc. 1911), *Suflete stinghere* (de E. Marghita. Buc. 1922). *Tatăl*, (de E. Marghita, Buc. f. a. Bibl. „Lectura").

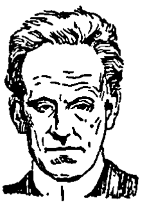

Hauptmann.

HAUTERIVE [cit. otriv] ALEXANDRE CONTE (*1754 †1830), diplomat francez. A fost membru al Academiei de inscripţiuni. A debutat ca secretar al ambasadei din Constantinopol în 1784 şi în 1785 a venit în Moldova ca secretar al Domnitorului Alexandru Mavrocordat (Firarul). Călătoria aceasta, în timp de 27 de zile, a povestit-o într'o serie de note (*Journal d'un voyage de Constantinople à Iassi*, publicat după moartea autorului de A. Ubicini). Observaţiile şi informaţiile ce a luat cît a stat în Moldova le-a adunat şi a redactat un memoriu care a rămas în manuscris şi un urmaş al lui l-a trimis Regelui Carol I, care l-a dăruit Academiei şi aceasta l-a publicat în 1902 sub titlul: *Mémoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie presenté à S. A. S. le prince Alexandre Ipsilanti en* 1787. O altă scriere a lui s'a publicat de Ubicini în Revue de géographie în 1877 sub titlul *La Moldavie en* 1785 (reprodusă şi ea în publicaţia Academiei).

HAÜY RENÉE ABATE (*1743 †1822), naturalist francez, creatorul ştiinţei *cristalelor* (cristalografie),

HAÜY VALENTIN (*1745 † 1822), filantrop fr. inventă caracterele în relief pentru orbi.

HAVANA, cap. insulei Cuba; 363.500 loc. Vestită pentru cultura şi prepararea tutunului.

HAVAS CHARLES (*1785 †1858), comerciant francez, care a făcut (1835) prima organizaţie de transmitere a telegramelor la ziarele din diverse ţări (*Agenţia Havas*). Multă vreme a fost singura de acest fel.

HAVET [ave] LOUIS (*1849 † 1925), filolog francez. S'a ocupat de limba latină. A fost profesor la Facultatea de litere şi la Collège de France, membru al Academiei de inscripţiuni. A publicat, între altele, o gramatică latină, un studiu asupra metricei greco-latine. De cîteori a avut ocazia a legat studiul limbii latine cu desvoltarea limbilor romanice.

HAVÎRNA, com. rur. jud. Dorohoiu, plasa Centru; 2730 loc. Circ. com. cu 5 sate (1929).

HAVLICEK CAROL (*1821 †1856), scriitor ceh. A luptat contra tendinţelor de apăsare politică şi ale Austriei şi ale Ungariei. Persecutat, întemniţat, a murit de oftică în patria sa.

HAVRE [cit. avre], oraş în Franţa la vărsarea fl. Sena port la Canalul La Manche.

HAWAI (sau SANDWICH), grupă de insule din Oceania (Polinesia); 16702 km. p., 298.500 loc. Principale produse: zahăr, banane. Capitala: Honolulu. Descoperite de Kook în 1778. Aparţin Statelor-Unite.

HAWTHORNE NATANIEL (*1804 †1864), romancier american.. La noi s'a tradus puţin în cîteva ziare şi reviste.

HAYDN FRANZ IOSEF (*1732 †1809), compozitor german. A trăit în Austria şi în Germania. A

www.dacoromanica.ro

scris *oratorii* și *simfonii* (125), *concerte* pentru piano, vioară, violoncel, sonate, etc. A lui este muzica imnului german: *Deutschland über alles.*

Haydn

HAYNALD LUDOVIC (*1816 †1891), prelat catolic în Ungaria. A fost ajutor de episcop Alba Iulia (1851), mai tîrziu deveni cardinal (1879). A fost adversar al silințelor ce-și dădeau naționalitățile din Ungaria pentru a-și păstra individualitatea. A întemeiat în Kalocse un observator de astronomie și o bibliotecă specială de botanică.

HAYNAU IULIU (*1786 †1853), general austriac a avut rol important în represiunea contra Ungurilor în 1849.

HĂDĂRENI, stație c. f. jud. Turda linia îngustă Turda-Abrud.

HAGHIG, circ. com. jud. Trei-Scaune cu 3 sate (1929).

HĂLĂUCEȘTI, com. rur. jud. Roman, plasa V. Alecsandri; 2411 loc. Stație c. f. între Roman și Pașcani. Are o tipografie catolică: „Serafica". După legea 1929, ține de circ. V. Alecsandri.

HĂLCHIU, com. rur. jud. Brașov, plasa Bîrsa-de-sus; 2831 loc.

HĂLMAGIU, com. rur. jud. Arad, plasa Hălmagiu; 1225 loc. Stație c. f. linia Arad—Brad între Gurahonț și Brad. Sînt mine de manganez. Dé aci drumul spre muntele Găina.

HĂLMĂGEL, com. rur. jud. Arad, plasa Hălmagiu; 2737 loc.

HĂNCEȘTI, (sau HÎNCEȘTI), circ. com. jud. Lăpușna cu 13 sate (1929).

HĂNȚEȘTI, com. rur. jud. Dorohoiu, plasa Siret; 2773 loc. Circ. com. cu 6 sate (1929).

HĂRASTEȘ, stație c. f. jud. Turda între Răsboeni și Cîmpia Turzii, linia mare București-Brașov-Oradea.

HĂRMAN, com. rur. jud. Brașov, plasa Bîrsa-de-jos; 2980 loc. Stație c. f. linia Brașov-Sf. Gheorghe.

HEAD [hid] BARCLAY V. (†1924). numismat englez. A fost conservator la Britisch-Museum. A publicat numeroase studii despre monetele grecești. A fost membru onorar al Academiei Române (1914).

HEARN [hern] LEFCADIO (*1850 †1904), scriitor englez (irlandez) de origine, naționalizat japonez. A scris multă vreme în l. engleză, fiind ziarist și ocupându-se cu reportajul despre călătorii în ținuturile puțin cunoscute. In tinerețe a luptat greu cu săracia. A trăit în Statele-Unite, în Antile, în Martinica, etc.; în 1890 a ajuns în Japonia, acolo s'a căsătorit cu o indigenă de bună familie și și-a schimbat numele în YAKUMO KOIZUMI. Acolo a murit. Traduceri în românește: *Ko-Ko-Ro*, nuvele (de M. Manolescu, Bibl. „Lectura"), *Legende japoneze* (de Elena Farago, Bibl. „Lectura").

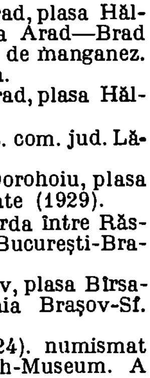

Hebe.

HEBE, divinitate din mitologia greacă, fiica lui Jupiter și a Junonei. Era zeița tinereței. La masa zeilor ea turna în cupe *nectarul*, băutura lor. De obiceiu este reprezentată în operele plastice în această înfățișare.

HEBERT [eber] JACQUES.(*1755 † 1794), om politic francez. A avut rol important în timpul marei revoluții, fiind capul unei grupe de teroriști („hebertiști"), numiți „turbații", și redactorul ziarului de scandal *Père Duchesne.* A murit pe eșafod.

HEBRIDE, insule la N. V. Scoției; supraf. 7555 km p.; 98556 loc. Insula cea mai mare se numește Lewis, în care se află orașul Stornoway.

HECI, sat jud. Fălticeni (fost Suceava), plasa Lespezi; 1602 loc. După legea 1929, ține de circ com. Lespezi. Stație c. f. între Pașcani și Dolhasca.

HECTOR, personaj principal din epopeea *Iliada.* Este unul din fii lui Priam, e soțul Andromacăi și tatăl lui Astianax. Il ucide Achile.

HEGEDÜS SANDOR (ALEXANDRU) (*1847 †1906), om politic ungur. Deputat și ministru de comerț. Opere: A *latin államok penzszövetsege* (Uniunea monetară latină), ș. a.

HEGEL [heghel] GEORG (*1770 †1831), filozof german. A fost profesor la Berlin, urmaș al lui Fichte. Teoria sa (hegelianismul), care susținea identitatea absolută între ființă și cugetare, a avut o mare influență asupra desvoltării spiritului. Op. pr. : *Logica*, *Enciclopedia filozofiei*, *Estetica.*

HEGEL VLADIMIR, sculptor stabilit în România. A studiat la Paris cu Geofroy și Cabet. A fost profesor la școala de arte și meserii din București (1891), la școala de institutori, la școala de arte frumoase (1896). Intre statuele lui se citează: Miron Costin (Iași), V. Alecsandri (Iași), C. A. Rosetti (București), monum. Pompierilor în Dealul Spirei (București), Dinicu Golescu (Buc.). A fost membru al Ateneului Român.

HEGIAZ, stat liber în Arabia (Asia), 470.000 km. p., 900.000 loc. Din 1927 e guvernat de Emirul *Faiçal.* Cap. Abu-Ariș.

HEIDELBERG [haĭdelberg], oraș în Germania (Baden) pe r. Neckar. Are o Universitate vestită (fundată 1386). Viața studențească de aci a dat subiectul cunoscutei piese a lui W. Förster care s'a jucat și pe scena Teatrului Național în traducerea lui Ovid Densușianu (1908).

HEIDENSTAM WERNERAF (*1859), poet suedez. A obținut premiul Nobel în 1916.

HEINE [haĭne] HEINRICH (*1799 †1856), poet german. A trăit ultimii ani ai vieții la Paris. A scris și în limba franceză. Cunoscut prin *Schițele de călătorie* și *poeziile* sale pesimiste. Din operele lui s'a tradus mult în românește: *Nopți florentine* (de St. Antim, Buc. 1909), *Din memoriile D-lui Schnabelewopski* (de St. Antim, 1910, de Al. Philippide și Bogdan Varvara, f. a. Bibl. Dimineața), *Cîntece alese* (de Radu Mirea, 1912), *Sarcasm și melancolie* (de Castor și Pollux, 1912); *Melodii ebraice* (de B. Nemțeanu, 1919), *Cartea Cîntecelor* (de Em. Dorian, Buc. f. a., de G. D. Pencioiu, f. a. Craiova, de St. O. Iosif, 1901), *Germania*, poem satiric (de I. D. Ricard, Bibl. Lumen); *Idei* (de C. Drimer), *Rabinul din Bacharach* (de St. Antim, Buc. f. a.).

Heine.

HEINECKE [haĭnecke] sau **HEINECCIUS** JOHAN-GOTTLIEB (*1681 †1741), jurist și profesor german. A fost profesor la Halle. Op. pr.: *Antiquitatum romanorum syntagma*, *Elementa juris civilis*, *Elementa philosophiae rationalis et moralis.* Aceasta din urmă (tip. 1729) a fost tradusă în grecește de Banul Grigore Brîncoveanu (tip. 1808) și în românește de Eufrosin Poteca (tip. 1829) (☛ acest nume).

HELGOLAND, insulă în Marea Nordului, aparținînd Prusiei; supraf. 0,29 km., p. 3415 loc.

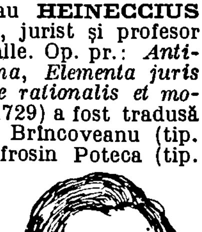

Heliade Rădulescu

HELIADE-RĂDULESCU ION (sau ELIADE sau ELIAD) (*1802 †1872), scriitor și om politic român. Născut în Tîrgoviște, a venit de copil în București și a învățat cu un dascăl grec, iar scrierea românească a învățat-o singur citind *Alexandria.* In 1812, în timpul ciumei, s'a refugiat cu familia sa la țară și acolo a citit cu niște ciobani mai multe cărți de literatură poporană. Cînd Lazăr a deschis școală la Sf. Sava, el i-a fost elev

www.dacoromanica.ro

devotat şi după plecarea lui a devenit profesor, a predat mai multe materii şi a întocmit cursuri de filozofie, gramatică, geografie, aritmetică, istorie (unele s'au tipărit, dintre cari importantă este *gramatica* din 1828). Preocupările lui au devenit din ce în ce mai numeroase. Intemeindu-şi o tipografie, a dobîndit autorizaţia de a tipări (în 1829), pe lîngă buletinul oficial al guvernului rusesc de ocupaţie, şi o gazetă — prima — politică şi literară: *Curierul romănecs* (care apare pînă în 1848). Mai tîrziu publică şi revista literară *Curier de ambe sexele* (1836—47). El întemeiază cu Cîmpineanu şi alţii societatea filarmonică (1834) şi prin ea o şcoală de declamaţie şi de canto şi reprezentaţii teatrale. In acest timp este atras în luptele politice, ia parte la pregătirea revoluţiei din 1848, redactează proclamaţia care s'a citit la Islaz şi devine membru al guvernului provizoriu, apoi e silit a se expatria, lucrează la acţiunea de propagandă externă a emigraţilor şi se întoarce definitiv în Bucureşti tocmai în 1859. De aci încolo activitatea sa este parte literară, parte politică, dar nu activă, ci mai mult căutînd prin cărţi şi articole a-şi apăra acţiunea sa anterioară. Operele din acest timp sînt numeroase. Vom cita: *Echilibru între antiteze*, 1859—69, bogat material de documentare istorică, *Curs întreg de poezie generală* (1868 şi urm.), în care sînt părţi de teorie literară şi poezii publicate de el în cursul timpului. La fondarea Academiei Române în 1866 participă şi Heliade, dar peste cîţiva ani se retrase din cauza unor chestiuni ortografice. Heliade a lucrat în toate direcţiile literare, a provocat o mare activitate printre tinerii scriitori ai timpului; de aceea i s'a ridicat o statue în Bucureşti şi i s'a zis *părintele literaturii române*.

HELMHOLTZ-HERMANN (*1821 †1894, fizician german. A fost profesor universitar la Königsberg (1849), la Bonn (1855), la Heidelberg (1858), la Berlin (1871). A stabilit legea conservării forţelor, a determinat rapiditatea transmiterii excitării nervoase, a inventat spectroscopul şi a făcut şi alte lucrări asupra opticei, electricităţii şi acusticei.

HELSINGFORS (azi HELVINKI), capitala Finlandei pe golful Finlandei; 201.440 loc.

HELTAI GÁSPÁR (* ca. 1520 †1575), scriitor ungur. Preot şi scriitor protestant, apoi calvin şi unitar. Infiinţează la 1550 cea dintîi tipografie în Cluj. A tradus în ungureşte unele *părţi din Biblie* după care s'a tradus în rom. Palia dela Orăştie (1582). Alte opere: *Szás fabula* (O sută de fabule), *Chronica az Magyarocnac dolgairól* (Cronică despre faptele Ungurilor).

HELVETIUS CLAUDE (*1715 †1771), filozof francez. Op. pr.: *De l'esprit* (1758), în care bazează concepţia universului pe materialism şi morala pe egoism. Cartea a fost arsă şi el obligat să facă o retractare publică.

HENRIADA, epopee a lui Voltaire (1723), care cînta pe Enric IV. (☛ VOLTAIRE).

HENRIC ☛ ENRIC.

HENRY JEAN (†1917), ofiţer francez din misiunea care a pregătit refacerea armatei române după retragerea în Moldova. A murit în lupta de la Pralea în Ianuarie 1917.

HENRY LOUIS (*1834 †1913), chimist belgian. A fost profesor la Universitatea din Louvain. A fost membru onorar al Academiei Române (1909).

HENŢIA ALEXANDRU (*1880 †1924), pictor român.

HENŢIA SAVA (*1848 †1900), pictor român. A expus la Salonul din Paris în 1873. A fost profesor la şcoala secundară de fete din Bucureşti şi la Azilul „Elena Doamna".

HEPITES ALEXANDRU C. (*1835 †1883), medic român. Stabilit în Brăila pe la 1864, a trecut apoi la Galaţi, unde a condus spitalul „Elisabeta Doamna.".

HEPITES CONSTANTIN C. (*1802 †1890), medic român. A fost medic al carantinei din Brăila (1831) apoi a deschis o farmacie, a fost şi primar al oraşului. Cîtva timp a locuit în Bucovina, fiind profesor la şcoala de medicină din Cernăuţi (1857—1864).

HEPITES STEFAN C. (*1851 †1922), fizician român. A fost ofiţer (1869), apoi a făcut studii de matematici şi fizică la Bruxelles; a fost inginer al portului Brăila şi Galaţi, inginer la căile ferate (1878), inspector general al Ministerului Domeniilor (1883), director al institutului meteorologic (1884), a condus ca director liceul „Sf. Gheorghe" din Bucureşti şi a predat diferite cursuri la şcoala de silvicultură, la şcoala de ofiţeri. Pe lîngă cîteva cursuri (*Fizică*, 1882, *Topografie*, 1886), a publicat un mare număr de *Buletine*, *Relaţiuni*, *Observaţiuni* şi *Rapoarte* asupra lucrărilor Institutului în curs de mulţi ani. A fost membru al Academiei Române.

HERACLIT (* ca. 576 † ca. 480 a. Chr.), filozof grec din Efes. Teoria lui era că focul este elementul primitiv al tuturor lucrurilor.

HERASCOV MIHAIL MATEEVICI (*1733 †1807), scriitor rus, român de origine. Nepot al lui Andrei Constantinovici, unul din tovarăşii de pribegie ai lui Dimitrie Cantemir. După părerea unora, numele lui românesc ar fi fost *Herescu*. A publicat articole în diferite reviste (depe la 1756), a organizat în 1762 în onoarea împărătesei Caterinei II, o vestită serbare alegorică: „Minerva triumfătoare". Dela 1763 îl găsim mult timp director al Universităţii din Moscova.

HERBART IOHAN FRIEDRICH (*1776 †1841), filozof şi pedagog german. A fost profesor la Göttingen (1833). E unul din întemeietorii *psihologiei experimentale*. S'au tradus în româneşte: *Schiţare de prelegeri* (de Ana Florea, Blaj 1904), *Prelegeri pedagogice* (de I. C. Petrescu şi I. I. Gabrea, 1925). Lucrările sale de pedagogie au avut răsunet în multe ţări şi la noi a produs o mişcare importantă pe la 1890—900.

HERCULANE (BĂILE), staţiune balneară. jud. Caraş Severin (pe care o numim impropriu: Mehadia). St. c. f. linia Bucureşti-Timişoara.

HERCULANUM, oraş din vechea Italie acoperit prin erupţiunea Vezuviului din anul 79. In 1719 au început săpăturile pentru desgroparea ruinelor oraşului, împreună cu săpăturile de la Pompei, ceea ce a pricinuit mari descoperiri privitoare la viaţa romană din antichitate.

HERCULE, personaj mitologic roman corespunzător cu *Heracles* al Grecilor Găsim în cursul timpului diferite. povestiri despre faptele lui; mai cunoscute sînt *cele 12 isprăvi*: uciderea hidrei de la Lerna, luptele cu Centauri, curăţirea grajdurilor lui Augias, etc. cari au dat subiect multor opere de artă plastică şi opere poetice.

Statua lui Hercule dela Băile Herculane.

HERCULESBAD şi **HERCULESFÜRDO**, numele germ. şi ung. al BĂILOR HERCULANE. (☛ HERCULANE).

HERDER IOHAN GOTTFRIED (*1744 †1803), filozof german. A fost elevul lui Kant şi profesorul lui Goethe. Opera pr. *Idei despre filozofia istoriei omenirei* (1784). El a relevat printre cei dintîiu oameni de ştiinţă însemnătatea poeziilor poporane pe cari le-a numit „Glasuri ale popoarelor".

HERECLEAN, staţie c. f. jud. Sălaj între Sărmăşag şi Zalău.

HEREDIA JOSÉ MARIA DE (*1842 †1905), poet francez. E cunoscut mai ales prin sonetele sale (*Les trophées*, 1893). A fost membru al Academiei Franceze (1894). Trad. rom. în reviste: „Literatorul" (1893), „Convorbiri literare" (1897), „Românul literar" (1906), „Convorbiri critice" (1907), „Sămănătorul" (1909), „Ramuri" (1906—1908), „Neamul românesc" (1919), „Flacăra" 1921 ş. u.), de Cincinat Pavelescu, A. Antemi-

www.dacoromanica.ro

reanu, St. Braborescu, C. Carp, M. Pricopie, I. I. Pavelescu, şi în vol. *Traduceri* de Al. Naum, 1904.

HEREŞCU DOSOFTEIU (†1789), episcop de Rădăuţi din 1750. După ocuparea Bucovinei de Austria, el deveni „episcop al Bucovinei" cu reşedinţa în Cernăuţi şi supus mitropoliei din Carloviţ.

HEREŞCU PETRE (*1868 †1915), medic român. A fost profesor de boalele căilor urinare la facultatea de medicină din Bucureşti.

HEREŞCU-NĂSTUREL CONSTANTIN (*1796 † 1874), general şi om politic român. A servit în armata rusească (1823), apoi, cînd s'a organizat armata în principate după Regulamentul Organic, a servit fie ca adjutant domnesc (sub Aelxandru Ghica), fie ca şef al oştirii în Muntenia. Il găsim ministru de finanţe în 1842, în 1848. El a lăsat Academiei Române o însemnată sumă din care să se dea premii anuale pentru cărţi.

HEREŞTI, com. rur. jud. Ilfov plasa Budeşti; 2159 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Frumuşani.

HERINGSDORF, sat în Germania (Pomerania) pe malul mării Baltice. M. Kogălniceanu ne spune în autobiografia sa că a locuit aici de multe ori în vremea cînd era student la Berlin.

HERMOGEN (sec. II a. Chr.), retor grec din Tarsus.

HERNANI (sau ERNANI) ① dramă romantică de Victor Hugo, prima reprezentaţie la 25 Februarie 1830, cînd a provocat mare scandal. ¶ ② operă de Verdi, 1844.

HERODOT ☞ ERODOT.

HERRICK MYRON T. (*1854 †1929), diplomat american. Fiind ambasador la Paris (în această calitate şi acest oraş a şi murit), în 1914, a declarat că. dacă Germanii vor intra în Paris, va declara sub protecţie americană, toate monumentele şi clădirile publice. Părăsind postul în 1915, a contribuit la hotărîrea patriei sale de a intra în războiu. A făcut studii de drept, dar s'a ocupat şi de afaceri, refuzînd diferite propuneri de a primi posturi în administraţie, pînă în 1912, cînd a fost numit ambasador la Paris.

HERRMANN (ANTON (*1851) prof. la Universitatea din Budapesta. Op. pr. *Beiträge zur Vergleichung der Volkspoesie*, 1853, *A hegyek kultusza Erdély nepcinél*, 1893 (Cultul morţilor la popoarele Ardealului).

HERSCHEL FRIEDRICH-WILHELM (*1738†1822), astronom german. A descoperit planeta Uranus şi sateliţii planetei Saturn; a fost director al Observatorului din Greenwich (Anglia); a inventat un telescop.

HERŞCU BOCCEGIUL, monolog comic de V. Alecsandri. Tip creat de artistul M. Millo. Publicat în 1851.

HERTZ HEINRICH (*1857 † 1894), fizician german. A demonstrat propagarea undelor electrice, prin aceasta a ajutat la invenţunea telegrafiei fără fir. Numele lui e legat de „undele hertziene".

HERŢA ① com. urb. jud. Dorohoiu, plasa Herţa; 5000 loc. De circ. sa ţin 7 sate.¶ ② fost judeţ pînă la 1834, cînd s'a unit cu jud. Dorohoiu.

HERŢEGOVINA, provincie a Iugoslaviei; 9171 km. p., 229.168 loc. De la 1483 a aparţinut Turciei, în 1878 s'a încredinţat Austriei în mod provizoriu, în 1908 Austria a declarat-o anexată şi a rămas în situaţiunea aceasta pînă la războiul mondial, în urma căruia s'a încorporat regatului Iugoslav.

HERZOG EUGEN (*1875 †1928), filolog german. A fost profesor în Viena, în Cracovia, apoi în Cernăuţi la Universitate, urmînd lui Friedwagner; membru corespondent al Academiei Române (1914). Romanist, s'a ocupat mai ales de limba franceză şi de limba română; a studiat unele vorbiri dialectale din Bucovina, a aprofundat fonologia căutînd să dea o deslegare chestiunii legilor fonologice. A publicat articole şi recensii în principalele reviste de specialitate din Germania.

HESIOD, poet grec din sec. VIII a. Chr. De la el avem poema didactică: *Munci şi zile* şi mai mai puţin sigur: *Teogonia*.

HESS HEINRICH BARON (*1788 †1870), mareşal austriac. A fost comandantul armatei în luptele din Italia (1849).

HESSA (germ. HESSEN, fr. HESSE, ital. ASSIA, numele unui vechiu teritoriu din Germania pe care s'au născut în cursul timpului mai multe state. Dintre acestea cele mai însemnate sînt: 1) H.-CASSEL, fost stat independent (electorat), înglobat în 1866 la Prusia; 2) H.-HOMBURG, fost landgrafiat şi înglobat la Prusia în 1866; 3) H.-DARMSTADT, mare ducat, rămas independent, făcînd parte din *confederaţiunea germanică* (1870) şi transformat în republică în 1918. Acesta din urmă are 7693 km. p.; 1.358.000. loc. Cap. Darmstadt, 90.000 loc. Oraşe pr. *Giessen* şi *Mainz* (pe Rin).

HETIUR (sau HETUR), com. rur. jud. Tîrnava-Mare, plasa Daneş; 1336 loc. Staţie c. f. între Sighişoara şi Copşa mică.

HETTE [et], numele a doi actori francezi (EUGÈNE şi JULES) cari au venit în Iaşi cu o trupă de operetă (1834) şi apoi au rămas în ţară fuzionînd cu altă trupă franceză a lui *Fourraux*.

HEUFFEL I. . . . . (*1800 †1857), medic în Lugoj. A studiat flora ţinuturilor bănăţene.

HEYSE PAUL (*1830 †1914, poet german. A obţinut premiul Nobel pentru literatură în 1910. Traduceri în româneşte. *Mireasa lui Crist* (de B. Nemţeanu, 1914), *Arrabiata* (de Clara Livian Buc. f. a. Bibl. „Lectura"), *Clipe de iubire* (de Mircea Alexiu), *Dragostea în Italia* (de G. B. Rareş, Bibl. Scriitorilor iluştri), *Pentru o femeie* (de Clara Livian, Bibl. „Lectura"), *Prizonierii* (de Al. Frunzescu f. a. Bibl. „Lumina").

HIDEAGA, staţie c. f. jud. Satu-Mare pe linia îngustă între Ardud şi Şomcuta-mare.

HIERONYMI KÁROLY (*1836 †1911), om politic ungur, fost deputat şi ministru. In anul 1894 a încercat o împăcare între Români şi Unguri, dar fără succes.

HIGIENA ŞI ŞCOALA, foaie pentru sănătate, educaţiune şi instrucţiune, 1876—1880, sub redacţia dr. Pavel Vasiciu, a apărut în Gherla, apoi în Timişoara.

HILIŞEU, circ. com. jud. Dorohoiu cu 9 sate (1929).

HILL GEORGE. profesor român. A predat limba latină la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti (de la 1833. Op. pr. *Gramatica latină în comparaţie cu limba română* (1861). A colaborat la *Dicţionarul francez-român* din 1840 cu Poenaru şi Aaron.

HILLEL MANOAH EM. şi I. (doi fraţi, Evrei români, locuitori în Bucureşti, au lăsat în 1869 Universităţii din Bucureşti un fond din care se dau burse şi premii la studenţi. In 1927 fondul era de 448.000 lei.

HIMALAIA, şir de munţi din Asia centrală, lungime de 2400 km., cei mai înalţi de pe pămînt. Vîrfuri pr. Everest 8840 m., Davalagiri 8180 m., Cancinginya 8580 m.

HIMERA (sau CHIMERA), monstru mitologic, a căruia gură vărsa foc. A fost ucis de Bellerofon. In vorbirea de azi se înţelege un plan sau o idee neexistentă şi nerealizabilă.

Hindenburg.

HINDENBURG PAUL DE BENECKENDORF (*1847), mareşal german. A luat parte la războiul din 1870. In timpul războiului mondial, rechemat în activitate, a comandat armatele aliate pe frontul oriental, dobîndind victoria de la Lacurile Mazuriene contra Ruşilor (1915), apoi şeful statului major general (1916). In 1925 a fost ales preşedinte al Reichului german.

HINDUCUŞ, munţi în Asia de S. între platoul Pamir şi munţii Cuen-lun.

HINKOVICI HINKO (* ca. 1854 †1929), scriitor şi om politic croat. A trăit în Zagreb şi, în timpul dominaţiunii austriace, a fost unul din

www.dacoromanica.ro

luptătorii pentru libertatea Slavilor din Sud. In 1908 a fost dat în judecată, a trăit mult timp ca refugiat în Franța și Anglia, făcînd cunoscută situația naționalităților din Austria.

HIOS, insulă în marea egee, 924 km. p., 63235 loc. Aparține Greciei.

HIPPOCRAT (* ca. 460. † ca. 377 a. Chr.). medic grec. E numit „părintele medicinei".

HIROVA, mănăstire de maici jud. Orheiu, întemeiere veche, reînoită în 1803. E o biserică zidită în 1836.

HIROHITO (*1901), împărat al Japoniei, a ocupat tronul în 1926.

HIRSCH [hirș] MORITZ BARON (*1831 †1896), bancher evreu din Germania. A cîștigat o avere colosală într'o întreprindere de căi ferate în Turcia și a lăsat-o pentru întreținerea unei colonii israelite din Argentina și pentru ajutarea Evreilor goniți din Rusia.

HIRSCH ȘTEFAN FERDINAND (†1871), magistrat în Transilvania în timpul după 1848 sub absolutismul austriac. A lăsat averea spre a se face un fond pentru studenții români și maghiari din Turda.

HIRSCHER LUCAS, jude al Brașovului, sub a cărui protecție se tipărește în Brașov Cazania lui Coresi din 1580—81. Acesta îl numește *Hrăjilă Lucaci.*

HIRSCHFELD [hirșfeld] OTTO (*1843 †1922), arheolog german. A studiat, între altele, organizarea administrativă a imperiului roman pînă la Diocletian. A fost membru onorar al Academiei Române (1894).

HISTRIA, fost oraș pe coasta Mării Negre la 50 km. spre N. de Constanța, întemeiat pe la 656 a. Chr. de locuitorii veniți din bogatul *Milet*

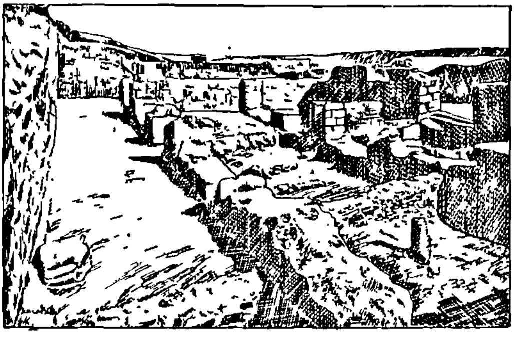

Cetatea Histria.

din Asia-Mică. A dus multă vreme viață înfloritoare, a avut legături cu Geții și Dacii de peste Dunăre. Mai tîrziu a căzut sub stăpînirea romană. a fost supus Bizanțului și apoi prin sec. VI p. Chr. a dispărut, și din pricina invaziunilor barbare și din cauza unor transformări geologice, cari desființară portul. Ruinile acestei cetăți au stat multe secole acoperite de pămînt pe care-l călcau numai turmele de oi ce pășteau pe acolo. În 1914 *Vasile Pîrvan* începu săpăturile, pe cari le urmă (cu întreruperea din timpul războiului) pînă în 1927. După moartea lui, lucrările au fost continuate de *Scarlat Lambrino*. S'a dat astfel la iveală mare parte din construcția orașului și s'au găsit foarte numeroase obiecte de artă, din cari unele de o deosebită valoare.

HÎNCEȘTI, tîrg jud. Lăpușna, plasa Hîncești; 5710 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 13 sate.

HÎNCU MIHALCEA, boer moldovean din ținutul Orheiu. In 1671, în timpul domniei a doua a lui Duca Vodă, s'a ridicat contra domnitorului, împreună cu Durac Serdarul din Lăpușna, și venind în Iași cu trupele lor au silit pe Duca să fugă. Intorcându-se cu oaste de Tătari, Hînceștii au fost bătuți și mult norod pedepsit fără vină. De atunci, zice cronicarul: „numele lui Hîncu a rămas întru pomenirea oamenilor". Aci poate să fie originea expresiei: „*Vodă vrea, dar Hîncu ba.*

HÎNCU. mănăstire în jud. Lăpușna, întemeiată de Mihail Hîncu pe la 1678. Prădată de Tătari, a fost restaurată pe la începutul sec. XIX, apoi s'au construit două biserici: una în 1835, alta în 1841.

HÎRBOVĂȚ, mănăstire de călugări jud. Orheiu, întemeiată 1730 de boerul Constantin Carpuz.

HÎRJA. sat în jud. Bacău, pl. Trotuș. Aci s'au dat lupte în timpul războiului nostru în zilele de 13—15 Octombrie 1916 cu mare succes pentru Români.

HÎRJAUCA, mănăstire de călugări jud. Orheiu, întemeiată 1749 de călugări din măn. Neamțului, pe pîrăul cu același nume.

HÊRJEU CONSTANTIN (*1856 †1928), general romîn. A făcut studii la școala specială din Franța, a lucrat la fortificațiile Bucureștilor, a fost comandantul cetății acesteia; demisionat în 1912, a fost ministru de războiu în guvernul prezidat de T. Maiorescu (1913) în timpul campaniei din Bulgaria, apoi ministru de lucrări publice și de războiu în guvernul lui Marghiloman (1918). Membru corespondent al Academiei Române (1909). Scrieri: *Rostul instrucțiunii technice a infanteriei*, 1901, *Istoria armei geniului*, 1902.

HÎRLĂU ① comună urbană jud. Botoșani, plasa Frumușica; 6000 loc. După legea 1929, țin de circ. sa 3 sate. Stație c. f. terminus pe linia laterală Podul-Iloaei-Hîrlău. Aci e o biserică de pe vremea lui Ștefan și alta din timpul lui Petru Rareș și ruinele unui palat domnesc. ¶ ② fost județ pînă la 1834, cînd s'a unit cu jud. Botoșani.

HÎRLESCU (*1870 † 1919), pictor român.

HÎRSEȘTI, com. rur. jud. Argeș, plasa Cotmeana; 2527 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Stolnici.

HÎRȘOVENI, circumscripție comunală jud. Vasluiu cu 23 sate (1929).

HÎRȘOVA, com. urbană jud. Constanța, plasa Hîrșova; 3519 loc. Are un gimnaziu.

HÎRTOP, ① sat jud. Fălticeni (fost Suceava), sat vechiu ce exista în 1596. După legea 1929, ține de circ. com. Pleșești. ¶ ② com. rur. jud. Tighina, plasa Cimișlia; 1856 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Gura-Galbenă.

HÎRTOPUL-MARE, sat jud. Orheiu, plasa Criuleni; 2622 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Mașcăuți.

HLINCEA, fostă mănăstire în jud. Iași, zidită de Vasile Lupu. Azi e biserică de mir.

HMIELNIȚKI BOGDAN (*1593 †1657), hatman al Cazacilor. A luptat contra Turcilor, contra Polonilor și s'a declarat vasalul țarului Moscovei. A atacat și prădat Moldova pe vremea lui Vasile Lupu, care a fost silit a da pe fiica sa în căsătorie lui Timuș, fiul hatmanului.

HOANG-HO, fl. din China, lung. 3.500 km.

HOBBES [hobs] TOMAS (*1588 † 1679), filozof englez. Susține absolutismul în politică, senzualismul în filozofie. Lui i se atribue maxima „homo homini lupus", dar mulți comentatori zic că el nu a făcut din ea un principiu de conduită în viață, ci a fost mai mult o critică.

HODAC, com. rur. jud. Mureș, plasa Gurghiu; 3186 loc.

HODOCIN CAROL MIHALCE (sau MIHALIC) DE, tehnician din Ardeal, chemat de Domnitorul Mihail Sturza în Moldova în 1840 ca director al școalei de arte și meserii din Iași. A publicat un studiu *asupra mineralelor din jud. Suceava* și un proect pentru întemeierea de băi publice (1843).

HODONI, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Vinga, 1300 loc. Stație c. f. între Timișoara și Periam.

HODORĂUȚI, com. rur. jud. Hotin, plasa Secureni; 3240 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Secureni.

www.dacoromanica.ro

HODOȘ,—com. rur. jud. Bihor, plasa Salard; 1116 loc.

HODOȘ ALEXANDRU ☛ GORUN.

HODOȘ ENEA (*1858) profesor român în Transilvania (Caransebeș și Sighet). Membru corespondent al Academiei Române (1904). Pe lângă cîteva schițe și nuvele, a publicat un manual de *istoria literaturii române* pentru școale (1893) și a adunat *poezii poporane* (1906).

HODOSIU [hodoș] IOSIF (*1830†1880), scriitor și om politic român în Transilvania. A luat parte la luptele Românilor din 1848—49, a fost referend școlar al Mitropoliei românești din Transilvania, a făcut parte din fondatorii Academiei Române (1866) și a lucrat la Dicționarul Academiei. A tradus din Cantemir: *Istoria Moldovei* și *Istoria imperiului otoman* în ediția publicată de Academie.

HODOȘ NERVA († 1913), scriitor român. A publicat, în colaborare cu I. Bianu, *Bibliografia românească veche* (1898 și urm.). A editat relația de călătorie a Contelui de Moriolles din 1809 (1903), povestirea călătoriilor lui Dinicu Golescu din 1826—28 (1910).

HODOȘ BODROG, mănăstire de călugări jud. Arad, comuna cu același nume, plasa Pecica.

HOFER ANDREAS (*1767 †1810), luptător pentru independența Tirolului, șeful revoluției din 1809, împușcat din ordinul lui Napoleon.

HOFFMANN ERNST THEODOR (*1776 †1822), compozitor, pictor și scriitor german. A publicat nuvele, romane; dintre compozițiile sale mai importantă e *Ondine*. E cunoscut prin *povestirile* sale fantastice traduse în multe limbi. La noi: *Mosafirul grozav*, Buc. 1901. S'a făcut și o operă intitulată „Povestirile lui Hoffmann".

HOGAȘ CALISTRAT (*1847 †1917), scriitor român. A fost profesor la liceul internat din Iași. S'a făcut cunoscut foarte tîrziu, cînd a publicat în „Viața Românească" povestirile sale (1907), adunate apoi în volume: *Pe drumuri de munte* (1914), *In munții Neamțului* (1921).

HOHENHEIM, localitate lîngă Stuttgard, cu o renumită școală de agricultură.

HOHENLOHE-SCHILLINGSFÜRST, CLODWIG PRINȚ DE (*1819 †1901), om politic german. A fost ministru prezident al Bavariei, ministru plenipotențiar al Germaniei la Paris, guvernator al noei provincii Alsacia-Lorena (1885) și cancelar al imperiului (1894). *Memoriile* lui s'au publicat în 1906.

HOHENSTAUFEN, familie imperială germană, care a domnit de la 1138 pînă la 1254.

HOHENWART CARL SIGMUND GRAF (*1824 †1899), om politic austriac, A fost ministru prezident în 1871.

HOHENZOLLERN, provincie a Prusiei, 1142 km. p., 72.000 loc. Cap. Sigmaringen, 5300 loc. Aci este originea familiei domnitoare cu același nume, care s'a despărțit în două ramuri: una *protestantă* — dînd regi ai Prusiei și împărați ai Germaniei (1700—1918), alta *catolică*. Aceasta din urmă numită: H. Sigmaringen este izvorul familiei noastre domnitoare. Dintre ultimii ei reprezentanți: PRINȚUL CAROL ANTON (*1811 †1885) care a avut doi fii: CAROL devenit Domn și Rege al României, (☛ acest cuv.) și LEOPOLD (*1835 †1905), care a fost candidat la tronul Spaniei și aceasta a dat naștere războiului din 1870. Leopold a avut doi fii: WILHELM (*1864) și FERDINAND. care a devenit rege al României. (☛ acest cuv.).

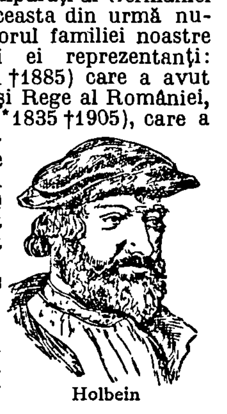
Holbein

HOLBEIN [holbain] HANS (*1497 †1543), pictor german. A trăit mai mult în Anglia. E vestită o frescă a lui la un cimitir din Basel reprezentînd *dansul macabru* (hora morții).

HOLBOCA, circ. com. jud. Iași cu 25 sate (1929).

HOLDEA, stație c. f. jud. Hunedoara între Ilia și Lugoj.

HOLECEC IOSIF (*ca. 1853 †1929), scriitor ceh. S'a ocupat cu chestiunile politice în legătură cu situația Slavilor din Austria, a trăit cîtva timp la Zagreb, a publicat studii despre epica Slavilor din Sud (1880) și mai multe opere literare între cari un roman *Ai noștri*, în care înfățișază viața țărănimii cehe.

HOLOD, stație c. f. jud. Bihor, de unde se despart linii spre Salonta mare, spre Beiuș și spre Dobrești în Bihor.

HOLOȘNIȚA, com. rur jud. Soroca, plasa Bădiceni; 2124 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Bădiceni.

HOME RULE [hom rul] cuvînt englez (înseamnă: guvern propriu) care caracterizează revendicarea Irlandezilor în luptele lor politice de pe la 1870, cari au isbutit în 1919. (☛ IRLANDA).

HOMOCEA, circ. com. jud. Tecuci, plasa Găiceana cu 13 sate (1929).

HOMOLLE [omol] THÉOPHILE (*1848 †1925), arheolog francez. A fost director al Școalei din Atena. A studiat anticitățile grecești. A fost membru al Academiei de inscripțiuni din Paris (1892), membru onorar al Academiei Române (1924).

HOMOR, mănăstire jud. Cîmpulung; bis. clădită 1530 de logof. Teodor, care este și îngropat aci.

HOMORÎCIU, com. rur. jud. Prahova, plasa Teleajan; 3290 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Izvoare. Stație c. f. pe linia județeană Ploești Valeni, prelungită între Valeni și Mîneciu.

HOMOROD ① stație c. f. jud. Tîrnava Mare, plasa Rupeni, între Brașov și Vînători. ¶ ② rîu, afluent al Oltului în Transilvania.

HONDURAS, republică în America centrală; 100.048 km. p., 780.000 loc. Capit. Tegucicalpa, 39.000 loc. Orașe pr. *La Esperanza*, 11.000 loc., *Santa Rosa*, 11.000 loc.

HONG-CONG, insulă în golful Canton; 1013 km. p., 596.300 loc. Acolo și orașul cu același nume.

HONOLULU, cap. insulelor Hawai, 107.000 loc.

HONTERUS IOAN (*1498 †1549), teolog german. A venit în Transilvania și a introdus luteranismul printre coloniștii germani de acolo (Sași); a murit în Brașov. Acolo a stabilit o tipografie în care a tipărit cărți de propagandă.

HOOVER, [huvăr] HERBERT (*1874), om politic american. Inginer, a făcut lucrări importante în specialitatea sa și a întreprins multe afaceri de exploatări de mine. În timpul războiului mondial a fost însărcinat a se ocupa de întreținerea locuitorilor din țările ocupate de Germani, iar, după intrarea Statelor-Unite în războiu, în timpul prezidenței lui Wilson, a fost administrator al aprovizionării armatei. În 1921 a ajutat Rusia ca să scape de foamete. În 1929 a fost ales prezident al Republicei (pe termen de 4 ani).

HORA UNIRII, poezie patriotică de V. Alecsandri (1856) prin care îndeamnă pe Românii din cele două principate să se unească.

HORAIȚA, mănăstire de călugări jud. Neamț.

HORAȚII, trei frați, personagii legendare din istoria primitivă a Romei. Ei s'au luptat cu 3 frați Curiați reprezentanți ai cetății rivale Alba-Longa și au învins, aducînd prin aceasta victoria patriei lor. Acest episod a inspirat pe pictori (ca *David* ș. a.) și a dat subiectul tragediei lui Corneille: *Horace*. (☛ Corneille).

Horațiu

HORAȚIU (lat. QUINTUS HORATIUS FLACCUS), (*65 †8 a. Chr.), poet roman. A scris *ode, satire, epistole si arta poetică*. Aproape toate operele lui s'au tradus în românește de mai mulți scriitori,

www.dacoromanica.ro

fie fragmentar prin reviste (D. Iacobescu, A Stamatiad, M. Pricopie, A. Marinescu, T. Dima, V. Pogor, I. Sîn-Giorgiu, ş. a.), fie în volume: *Ad Pisones* (Arta poetică) de D. Olanescu, 1891, *Ode, epode, Carmen saeculare* de D. Olănescu, 1891, *Satire de* T. Dinu şi P. Păltănea, 1911. *Ode si Epode* de Eug. Lovinescu, 1923.

HORAŢIUS COCLES, erou roman, care, după legendă, a împiedecat singur trecerea armatei lui Porsena peste un pod. Atunci a pierdut un ochiu şi de aci supranumele *(Chiorul)*.

HORĂŞTI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Ialoveni; 2403 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Costeşti.

HOREZ ☞ HUREZ.

HOREZ POENARI, com. rur. jud. Dolj, plasa Gîngiova; 2153 loc. După legea 1929 ţine de circ. com. Băiza.

HORIA, supranumele lui NICOLAE URSU (†1785), ţăran român din Transilvania, capul mişcării revoluţionare din 1784. Ţăranii români din Transilvania, iobagi, apăsaţi peste măsură de persecuţiile şi abuzurile de tot felul ale nobililor unguri proprietari de moşii, au trimis la împăratul Iosef II la Viena delegaţi cari să înfăţişeze plîngerile lor în anii 1779, 1780, 1782. Intre aceştia a fost şi Nicolae Ursu. Impăratul le examina cererile lor cu bunăvoinţă şi dădea ordine ca abuzurile să înceteze, ba intenţiona chiar să desfiinţeze iobăgia în Transilvania, cum făcuse în alte provincii ale imperiului. Ordinele împărăteşti nu se executau: atît administraţia provincială cît şi nobilimea puneau mereu piedici mari. După o ultimă călătorie la Viena, probabil pe la finele anului 1783, Horia se hotărî să provoace răscoala. Unii au zis că Iosif i-ar fi încurajat, iar Horia purta o cruce şi un pergament pe cari le arăta ţăranilor zicînd că-i sînt date de Iosif. In acelaşi timp se făcură chemări prin sate, ca să se înscrie în regimentele grăniţereşti ce urmau a se înfiinţa. Se produseră mari mişcări ale Românilor către centrele militare şi astfel se începu răscoala. Comandantul militar al Transilvaniei nu voi să intervină imediat, aşteptînd ordin special de la superiorii săi din Viena. Nobilii unguri fură măcelăriţi şi multe castele arse. Inarmîndu-se şi ei, se produse un fel de războiu civil, în care însă ţăranii aveau superioritate. Impăratul declarase tocmai atunci războiu Olandei şi avea tot interesul ca în ţara sa să fie linişte; de aceea dete ordin comandanţilor militari să procedeze cu toată rigoarea. Revoluţia fu înfrîntă, capii ei prinşi prin trădare, şi doi din ei, Horia şi Cloşca, executaţi pe roată (al treilea, Crişan, se sinucise). Românii transilvăneni i-au socotit ca nişte „martiri ai românismului" şi le-au cinstit amintirea. Istoria acestor evenimente se găseşte în cartea lui Nic. Densuşianu: *Revoluţia lui Horia*. Ele au inspirat şi cîteva lucrări literare, între cari romanul lui Rebreanu: *Crăişorul*, Buc. 1929 şi *Horea* de Pop Florantin, 1885.

Horia.

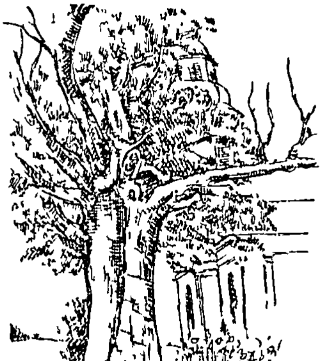

Gorunul lui Horia în satul Ţebea. (Lângă el a fost înmormântat Avram Iancu).

HORIA, circ. com. jud. Constanţa cu 15 sate (1929).

HORINCEA, pîrău în jud. Covurluiu, se varsă în Prut, mai jos de satul Rogojeni.

HORN (sau: HOORN) ① port al Olandei în golf. Zuidersee; 11117 loc. ¶ ② cap la extremitatea sudică a Americei de S.

HORODIŞTEA ① sat jud. Bălţi plasa Glodeni; 1090 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Zăbriceni. ¶ ② com. rur. jud. Lăpuşna plasa Vorniceni; 3431 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Călăraşi-Sat. ¶ ③ com. rur. jud. Orheiu plasa Chiperceni; 1207 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Izvoare. ¶ ④ sat jud. Soroca plasa Otaci; 2852 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Arioneşti.

HORODNICENI, com. rur. jud. Fălticeni (fost Suceava), plasa Mălini; 1350 loc. După legea 1929, e centrul unei circ. cu 9 sate.

HORODNICUL-DE-SUS, com. rur. jud. Rădăuţi plasa Vicovelor; 3268 loc.

HOROSĂUŢI, com. rur. jud. Cernăuţi plasa Nistrului; 1649 loc. După legea 1929, are în circ. sa 4 sate.

HORTY MIKLOS (NICOLAE) (*1868), regent al Ungariei, din 1920.

HORVÁTH ANDRAS (*1778 †1839), poet ungur. Reprezentantul epopeii clasice în literatura maghiară.

HORVÁTH ARPAD (*1820 †1894), scriitor ungur. Profesor universitar de diplomatică şi heraldică. Opere: *Bevezetés a magyar oklevéltanba*, Bpest. 1880 (Introducere în diplomatica maghiară).

HORVÁTH BOLDIZSAR (BALTAZAR) (*1822 †1898). om politic şi jurist ungur.

HORVÁTH (ISTVAN) ŞTEFAN (*1784 †1846). istoric ungur. Prof. universitar de literatură şi istorie.

HORVATH MIHALY (MIHAIL) (*1809 †1878), istoric ungur. A fost episcop, ministru de culte (1849). prezident al Academiei.

HOSSU IOSIF (*1825 †1897), funcţionar român în administraţia austriacă în Transilvania. A fost între fondatorii „Astrei".

HOSSU IULIU (*1885), prelat român unit. Episcop la Gherla din 1917. A făcut parte din delegaţiunea care a venit în Bucureşti să prezinte regelui Ferdinand moţiunea pentru unirea votată de adunarea din Alba-Iulia la 1 Decembrie 1918.

HOSSU VASILE (*1866 †1916), cleric şi prof. român. A făcut studii în Tîrgul Mureşului şi la Roma, unde a luat titlul de doctor în teologie. Preot (1888), profesor de dogmatică, membru în comisiunea pentru revizuirea cărţilor bisericeşti, rector al Seminariului, canonic (1898). A fost între intemeietorii gazetei politice „Unirea". Episcop la Lugoj (1903), apoi la Gherla (1913).

HOTARELE, com. rur. jud. Ilfov, plasa Budeşti; 5395 loc. Circ. com. cu 5 sate (1929).

HOTENTOŢI, popor de rasă neagră, locueşte în părţile de S. V. ale Africei.

HOTIN ① jud. în Basarabia, cap. *Hotin*; supraf. 3782 km. p., 399.534 loc. (1922); are 7 plăşi, 1 com. urb. şi 83 rurale (1926); face parte din circ. Curţii-de-apel din Cernăuţi; are 9 şcoale primare urbane şi 208 rurale; are 34 cooperative de aprovizionare şi consum cu capital 954.000 lei, 2 coop. pentru exploatare de păduri cu cap. 145.000 lei (1925); ţine de eparhia Hotinului. ¶ ② com. urb. capitala jud. Hotin; 20.000 loc. Are 1 liceu de băeţi şi 1 liceu de fete, 1 şcoală profesională de fete.

HOTIN, EPISCOPIE înfiinţată în 1713. Găsim episcop în 1812 pe *Gavril Bănulescu*. Desfiinţată sub regimul rusesc, s'a reînfiinţat în 1923 cu titlul *Hotin-Bălţi*. Episcop: *Visarion Puiu*.

HOUSSAYE [cit.: usee] ARSÈNE (*1815 †1896), scriitor francez. S'au tradus în româneşte: *Spovedania unei femei frumoase* (Buc. 1901), *Lacrimile Janei* (Piatra, 1904).

HOVELACQUE [[ovlac] ABEL (*1843 †1896), filozof şi filolog francez. A făcut studii de etno-

www.dacoromanica.ro

grafie şi antropologie. Amestecat în politică, de multe ori a fost ales deputat. A publicat lucrări despre *rasele omeneşti* (1882), despre *Negrii din Africa* (1889), despre limbile orientale (*sanscrita* 1873), despre credinţele orientului (*Avesta*, 1876, 1877) şi despre problemele generale de linguistică, între cari *La linguistique*, 1875.

HOVÎRLA, vîrf în munţii Carpaţi între izvoarele celor două Tise.

HRĂJILĂ ☛ HIRSCHER.

HRISANT NOTTARA ☛ NOTTARA.

HRISOGONOS GHEORGHE (†1745), medic grec stabilit în Bucureşti. A făcut studii în Padova ca bursier al lui Brîncoveanu şi a fost director al Academiei Greceşti din Bucureşti (1739).

HRISOSTOM ☛ IOAN.

HRISOVERGHI ALEXANDRU (*1800 †1837) scriitor român. A publicat traducerea dramei *Antoni* de Al. Dumas (1837), cu o pref. de C. Negruzzi, iar mai tîrziu M. Kogălniceanu i-a adunat *poeziile* într'un volum (1843) cu o introducere şi biografia autorului.

HRISTARI MIHAIL, medic grec stabilit în Bucureşti pe la 1790. S'a ocupat şi cu traducere de piese din franţuzeşte şi italieneşte.

HRISTOPOL ATANASIE, (*1770 †1847), scriitor grec cunoscut prin poezii publ. în multe ed. Corfu 1814, Viena, 1818, Paris, 1841, sub titlul *Lirice*. Ele au influenţat desvoltarea poeziei noastre în epoca începuturilor în sec. XIX (Iancu Văcărescu, Heliade, etc). O trad. de Heliade e sub titlul: *Erato*. A mai publicat şi o *gramatică greacă* (Viena, 1805). In privinţa biografiei n'avem date sigure: se pare că era Român din Macedonia, a studiat în Bucureşti şi apoi în streinătate, a fost profesor în Bucureşti, că a luat parte la mişcările eteriei. Erbiceanu vorbeşte despre un *Anastasie Hristopolo* şi de un *Atanasie Hristodulo*, dar nu pomeneşte poeziile la nici unul; alţi biografi unesc datele ambelor persoane pe socotea'a lui *Atanasie Hristopol*. Sigur e că a trăit în ţările noastre şi a avut ranguri. La 1812, fiind comis, e numit căpetenia departamentului streinilor în Muntenia.

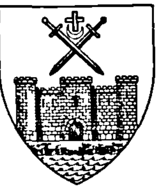

Stema jud. Hotin.

HRISTOS ☛ Isus.

HRUPIŞTE, oraş în Grecia. Centru aromânesc.

HÜBSCH EDUARD (*1833 †1894), violonist, originar din Germania. Stabilit de tînăr în România, după o carieră de şef de muzică (1858) a devenit inspectorul general al muzicilor militare (1867). Era şi şeful orhestrei Teatrului Naţional. Intre compoziţiile lui (*Marşuri*, *valsuri*, etc..) este şi *Imnul naţional* cu vorbele de V. Alecsandri.

HUDSON, golf la N. Americei de N.

HUEDIN, staţie c. f. pe linia Cluj-Oradea şi de aici porneşte linia laterală la Călăţele.

HUFELAND CRISTOF WILHELM (*1762 †1836), medic german. A fost profesor la Iena (1793), şi la Berlin. Opera lui principală: *Makrobiotik*, trad. de Pavel Vasici (Macrobiotica sau arta de a trăi mult.)

HUGHENOŢI, numele protestanţilor (Calvini şi Luterani) din Franţa în sec. XVI şi XVIII. Persecuţiile din partea oficialităţii catolice au dat naştere la multe lupte religioase cu episoade sîngeroase. Din întîmplările acestea (în special noaptea Sf. Barthélemy) s'a inspirat Meyerbeer ca să scrie (cu libretul de *Scribe* şi *Deschamps*) în 1836, opera Hughenoţii.

HUGHES [ius] DAVID (1831 † 1900), fizician englez, inventă telegraful cu litere care-i poartă numele (1855).

HUGO VICTOR (*1802 †1885), poet francez, socotit drept cel mai mare. Este întemeietorul romantismului în Franţa sau, în orice caz, capul acestei şcoale şi acela care i-a dat justificarea teoretică (*Prefaţa la drama Cromwell*). Şi-a stabilit reputaţia prin volumele de poezii (*Odes et ballades*, 1822; *Les orientales*, 1828; *Les feuilles d'automne*, 1831). Membru al Academiei Franceze (1841), pair al Franţei (1845), luptă pentru ideile liberale în 1848, dar, fiind adversar al lui Napoleon III, după lovitura de stat (1851), a trăit exilat în insula Guernesey pînă la căderea lui Napoleon. Adversitatea politică a avut ecou şi în operele sale poetice (*Les châtiments*, 1853; *Napoleon le petit*, satire sîngeroase contra împăratului). Ca reformator al teatrului, a avut la început să lupte cu susţinătorii tragediei clasi-

Hugo.

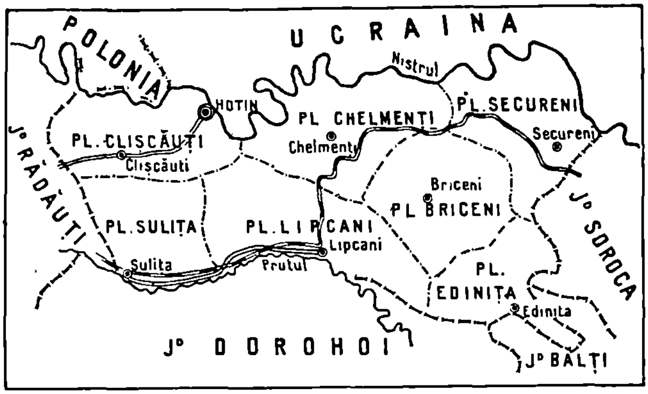

Harta jud. Hotin (Legea 1925).

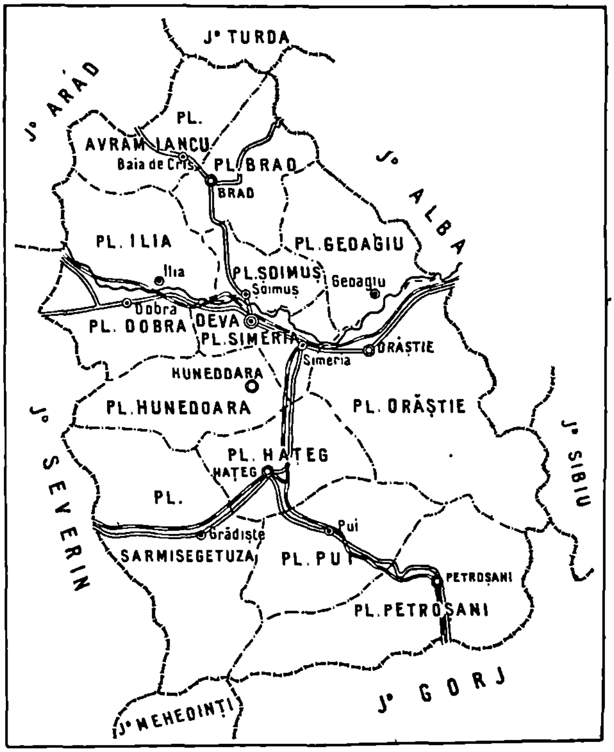

Harta jud. Hunedoara (Legea 1925).

www.dacoromanica.ro

ce, cari căutau să împiedece prin scandal reprezentarea pieselor lui. Cu timpul, Hugo dobîndi mare autoritate şi în ţară şi în alte ţări, unde influenţa scrierilor sale determină curente literare importante. Moartea lui a fost socotită ca un doliu naţional şi — cred că — a fost primul Francez căruia i s'a făcut onoarea de a i se expune corpul sub arcul de triumf din Paris. La 15 Februarie 1920 a fost comemorat în Bucureşti printr'o serbare la Ateneu. Operele lui au influenţat puternic desvoltarea literaturii noastre între 1830—1860 şi din ele s'au tradus multe în româneşte. Primul traducător este Costache Negruzzi, care dă: *Angelo*, *Tiranul Padovei*, 1837, *Maria Tudor*, 1837, şi *Baladele*, 1843. Diferiţi scriitori au tradus în primii ani ai „Convorbirilor literare" poezii răsleţe, mai multe P. V. Grigoriu şi V. Pogor, apoi I. Negruzzi, N. Volenti, A. Lahovari. In acelaşi timp C. Stamate a publicat cîteva trad. în „Muza românească" (1868) şi I. Vulcan şi alţii în „Familia" (1865-73). Intre ms. lui Eminescu s'a găsit trad. *Serenada*, publ. în Conv. lit. în 1891—92. Diferite poezii traduse de Ciru Oeconomu („Revista contemporană" 1873 —74), Cincinat Pavelescu („Literatorul" 1895), I. M. Raşcu, D. Nanu („Semănătorul"), M. Pricopie, Făgeţel („Neamul românesc literar" şi „Ramuri"), Radu Rosetti, N. Ţinc, Alexandru Naum, Corneliu Moldovanu, Gabriel Sutzu, ş. a. Lucrări întregi: *Cea din urmă zi a unui osîndit* de I. S. Spartali, 1885, şi în Bibl. p. toţi, *Mizerabilii*, trad. de D. Bolintineanu, Zane şi Costiescu, 1862, *Regele petrece* de L. Dauş în B. p. t., *Ernani* de H. Lecca, 1905, *Ruy-Blas* de D. C. Olănescu, *Legenda frumosului Pecopin*, *Sclavul iubirii* de C. A. I. Ghica, *Oamenii mării* de I. Pas. etc.

HULL [cit. hol], oraş în Anglia (provincia Jorkshire), 295.000 loc., port la Marea Nordului pe golful Forth. Ca mişcare comercială e clasificat după Londra şi Liverpool.

Humboldt.

HUMBOLDT **ALEXANDER DE** (*1769 †1859), naturalist german. Autorul operei „*Cosmos*", o descriere filozofică şi naturalistică a globului (1845, 1858). A călătorit şi a făcut explorări în America şi în Asia centrală, despre cari a scris în relaţiile sale. Scrieri foarte numeroase. In româneşte s'a tradus puţin: *Privelişti din natură* (de C. Brătescu, 1908), *Aspectele naturii* (de N. Orghidan, 1914). A fost membru corespondent al societ. de medici şi naturalişti din Iaşi.

HUMBOLD **WILHELM DE** (*1767†1835), om politic şi filolog german.

HUME [cit. ium] **DAVID** (*1711 †1776), filozof şi istoric englez. Op. pr. *History of England*, 1763.

HUMPEL **WILHELM** (*1831 †1899), profesor de muzică, originar din Austria, stabilit în Braşov, apoi la Iaşi, profesor la Conservatorul din acest oraş; a condus cu soţia sa (sora lui Titu Maiorescu) un pensionat de fete (înfiinţat 1872).

HUMULEŞTI, sat jud. Neamţ, unit cu oraşul Tîrgu-Neamţ. Locul naşterii lui I. Creangă.

HUNEDOARA, jud. Transilvania, cap. *Deva;* 7810 km. p., 348.200 loc. (1823); are 13 plăşi, 6 com. urbane şi 415 rur. (1926); face parte din circ. Curţii-de-Apel din Cluj; are 12 şcoale primare urbane şi 377 rurale (1929); are 18 cooperative de aprovizionare şi consum cu cap. 1.031.000 lei 5 coop. p. exploatare de păduri cu cap. 438.000 lei (1925).

Stema jud. Hunedoara.

HUNEDOARA, com. urb. jud. Hunedoara; 5000 loc. plasa Hunedoara. Staţie terminus linia laterală de la Şimeria (fost Piski). Are 1 gimnaziu de băeţi şi 1 şcoală profesională de fete.

HUNFALVI **PAUL** (*1810 †1891), istoric, ungur. A fost profesor în Budapesta, a studiat limbile fineze, a publicat multe lucrări de istorie şi filologie, între cari: *Die Rumänen und ihre Ansprüche*, 1883.

HUNI, popor nomad de origine mongolă; după ce devastară China, au pornit spre cîmpurile dintre Volga şi Dunăre, unde s'au aşezat şi, de aci, au făcut incursiuni în diferite state ale Europei Occidentale şi au exercitat o adevărată teroare. După moartea lui Attila (453), puterea lor s'a risipit şi ei au dispărut între popoare. (☛ **ATTILA**).

HUNIA, com. rur. jud. Dolj, plasa Calafat; 2614 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Maglavit.

HUNIADE (sau **HUNYADI**), numele unei familii nobile de origine română (ceeace mulţi scriitori maghiari neagă), care a jucat rol însemnat ca vasali ai regilor unguri, stăpînind provincii şi comandînd armate. Din aceştia mai cunoscuţi sînt: **IOAN CORVIN DE HUNIADE**. şi **MATEIU**, fiul acestuia (☛ aceste cuv.). Lîngă oraşul Hunedoara se găseşte castelul familiei, zidit pe la 1452, dărăpănat de vreme şi în parte ars, restaurat mai tîrziu.

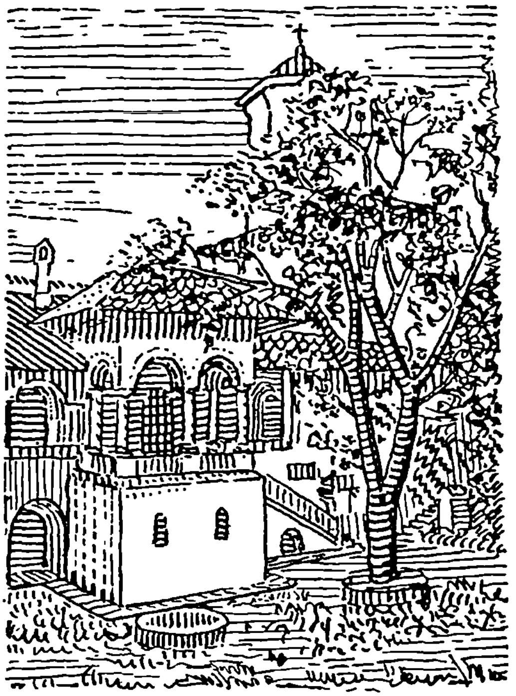
Mănăstirea Hurezul (Pridvor).

HUREZ sau **HOREZ** ① com. rur. jud. Vîlcov plasa Hurez, 1779 loc. Are o şcoală profesională de fete şi o şcoală de meserii de băeţi. Circ. com. cu 33 sate (legea 1929). ¶ ② mănăstire de maici jud. Vîlcea, fondată de Constantin Brîncoveanu în 1692. Arhitectul a fost unul Manea, al căruia chip e zugrăvit în biserică. M. S. Regina Maria şi-a făcut aci o reşedinţă de vară. Numele vine de la *rîul Hurez* (poate din huhurez), afluent al Bistriţei. A fost înzestrată cu multe moşii de întemeietor. I s'au făcut adaose şi reparaţii, între cari cele ale banului Grigore Brîncoveanu în 1827.

Pecetea egumenului Mănăstirii Hurez.

HUREZANI, circ. com. jud. Gorj cu 21 sate (1929).

HURMUZ, r. afl. al Prutului jud. Covurluiu.

www.dacoromanica.ro

HURMUZACHI ALEXANDRU (ca. * 1823 †1871) scriitor român din Bucovina. A colaborat la ziarul *Bucovina* și a înființat *Societatea pentru literatură română* din Bucovina. A fost numit membru al Societății Academice române în 1866.

HURMUZACHI CONSTANTIN (*1811 †1869), om politic român, trecut din Bucovina în Moldova. A jucat rol politic însemnat mai ales ca membru al Divanului ad-hoc, cînd a rostit cîteva discursuri vestite: a fost deputat în Adunarea electivă a Moldovei în 1859, ministru în 1859 și în 1861, prezident la Curtea de Casație (1862, 1868).

HURMUZACHI CONSTANTIN (*1863) naturalist român din Bucovina. S'a ocupat cu botanica. Op. pr. *Cercetări noi asupra raporturilor faunistice din Bucovina*, 1901, *Observări asupra genului nepticula z*, 1907, *Conspectus specierum et varietatum generis rubus L circum Ischl*, 1925. (publ. de Academia Română), *Nochmal abies duplex*, 1929. Membru onorar al Academiei Române (1919). Profesor la Universitatea din Cernăuți.

Const. Hurmuzachi. (†1869)

HURMUZACHI EUDOXIU (1782 †1858), om politic și scriitor român. Era proprietarul moșiei de familie Cernauca din Bucovina, dar avea proprietăți și în Moldova și de aceea era și cetățean al acestei țări. A avut ranguri boerești conferite de domnitori ai Moldovei (mare agă, apoi și mare vornic, 1856). In timpul evenimentelor din 1821 și 1848, refugiații din Moldova au găsit azil la moșia lui. A tipărit o carte despre *Datoriile preoților*. A avut 12 copii, din cari 5 fii: Constantin, Eudoxiu (Doxachi), George, Alexandru și Nicolae.

HURMUZACHI EUDOXIU (DOXACHI) (*1812 † 1874), scriitor român din Bucovina. A luat parte la revoluția din Viena din 1848. Avînd la Viena însărcinarea de a traduce legile austriace în românește, a cercetat arhivele și a adunat multe documente cari s'au publicat mai tîrziu de Academia Română. Numele lui s'a dat *colecțiunii* de documente pe care a publicat-o și o publică încă Academia. A fost membru al Academiei Române (1872).

E. Hurmuzachi (Doxachi).

HURMUZACHI EUDOXIU zis DOXUȚĂ (*1845 †1874), om politic român din Bucovina. A fost funcționar (prefect), deputat în dieta provincială și în Camera din Viena, prezident al „Societății pentru cultură și literatură română".

HURMUZACHI GEORGE (ca. * 1817 †1882), ziarist român în Bucovina. A condus ziarul *Bucovina* și a colaborat la *Foaia Societății de cultură* din Cernăuți.

HURMUZACHI MATEIU, mare paharnic și pârcalab de Cernăuți pe la 1775, proprietarul moșiei Cernauca.

HURMUZACHI NICOLAE (*1826 †1909), scriitor român în Bucovina. A fost membru onorar al Academiei Române (1883).

HURMUZESCU DRAGOMIR (*1865), profesor de căldură și electricitate la facultatea de științe din București. Director al Institutului electrotehnic. Membru corespondent al Academiei Române (1916). A fost secretar general al Ministerului de Instrucție (1905).

HURON [Iuren], lac America de N. între Canada și Statele-Unite; supraf. 40.000 km. p.

HURU (CRONICA LUI), manuscris românesc publicat în 1856 în Iași. Editorul zicea că a fost scris înainte de întemeierea principatelor de Arbore Campodux *în latinește*, că a ajuns în posesiunea unui nobil polon și la curtea acestuia l-a găsit și l-a copiat Huru, cancelarul lui DragoșVodă. Copia aceasta a fost *tradusă românește* de Spătarul Petre Clănău, boer al lui Stefan cel Mare, în anul 1494. Manuscrisul acesta, păstrat în arhivele familiilor boerești moldovene, a fost descoperit și astfel publicat. Ivirea lui a produs mare sensație, pentrucă dădea informații sigure despre epoca obscură a vieții poporului român în evul mediu și pentrucă înfățișa limba dintr'o vreme anterioară celor mai vechi texte ce se cunoșteau pe atunci. Față de entuziasmul multora s'au produs și rezerve exprese. Publicat din nou de G. Lahovari în „Revista română" a lui Odobescu în 1863 cu traducerea în limba modernă și cu note, manuscrisul a dispărut, astfel că nu s'a putut face nici un studiu asupra condițiilor externe, dar cercetările asupra limbii au dovedit că era *o mistificare*. Se zice că autorul mistificării a fost G. Săulescu, cu știința lui G. Asaki.

HUS IAN (*1369 †1415), reformator religios în Boemia. Doctrina lui a fost osîndită de conciliul de la Constanța și el ars de viu. După moartea lui, ideile lui trecură dincolo de teritoriile ocupate de Cehi și, după unii istorici, a fost și în Transilvania și în Moldova o influență husită. Numele orașului *Huși* ar fi în legătură cu aceasta.

Jan Hus.

HUSSEIN AVNI PAȘA (*1819 †1876), general și om politic turc. A luat parte la războiul Crimeei, a comandat expediția contra Montenegrului (1859-1860), a fost de mai multe ori ministru de războiu și mare vizir, a răsturnat pe Abdul-Aziz.

HUȘI, com. urb. cap. jud. Fălciu; 20320 loc. Stație terminus a liniei laterale ce pleacă de la Crasna. Are 1 gimnaziu, 1 sc. secundară de fete, 1 sc. normală de băeți, 1 sc. profesională de fete, 1 sc. comercială și șc. de viticultură.

HUȘI, episcopie, înființată pe la 1597. Primul episcop ar fi *Ioan*. Apoi urmează (cu anul numirii): *Filoteiu*, ca. 1600, *Iosif*, 1617, *Mitrofan*, ca. 1617, *Pavel*, ca. 1622, *Mitrofan* II, ca. 1627 *Ghedeon I.*, ca. 1633, *Sava*, ca. 1656, *Iorest*, ca. 1656, *Teofan*, 1657, *Dosofteiu*, ca. 1658, *Serafim* 1667, *Ioan de la Secul*, 1667, *Calistru*, 1674, *Mi*,

Huțuli
(după rev. *Boabe de grîu*)

www.dacoromanica.ro

trofan, 1683, *Varlaam*, 1691, *Sava*, 1709, *Iorest* II, 1713, *Ghedeon* II, 1727, *Varlaam* II, ca. 1735, *Teofil*, ca. 1735, *Ieroteiu*, ca. 1744, *Inochentie*, 1752, *Iacob Stamate*, 1782, *Veniamin Costache*, 1792, *Gherasim*, 1796, *Meletie Brandaburul*, 1803, *Sofronie Miclescu*, 1826, *Meletie Istrate*, 1851, *Ghenadie Șendrea*, vicar, 1857, *Calinic de Cariopolis*, vicar, 1858, *Melchisedec*, 1860, *Dionisie de Traianopolis*, 1865, *Iosif Gheorghian*, 1865, *Calinic Dima*, 1879, *Silvestru Bălănescu*, 1884, *Conon Arămescu-Donici*, 1902, *Nicodim Munteanu*, 1912, *Iacob Antonovici*, 1924.

HUTTEN ULRICH DE (*1488 †1523), literat german umanist. A fost partizanul lui Luther și a căutat să provoace o mișcare populară contra principilor și episcopilor. A susținut spiritul liberal și cercetător contra obscurantismului.

HUȚANI, locuitori din Bucovina, cam 40.000, de la izvoarele Siretului pe lîngă munți spre Galiția, între rîul Succava și Ceremuș. Vorbește despre ei Sion în „Suvenire contemporane”. Pe la 1848 a fost unul Cabalița, care adunase poporul în jurul său și a trebuit ca guvernul austriac să trimeată armată contra satelor de Huțani, cari nu voiau să mai știe de administrația Statului. Ei își zic *Huțuli*. Sbiera spune că după o tradiție sînt considerați ca resturi neromanizate ale Dacilor. Ei se consideră mai aproape de Ruteni, fiindcă vorbesc un dialect apropiat. Satele lor principale: *Putila*, *Chisălițeni*, *Dihtenit*.

HUȚULI ☛ HUȚANI.

HUXLEY [cit. höcsli] TOMAS HENRY (*1825 †1895), fiziologist englez, unul din susținătorii teoriei transformismului.

HYÈRES [cit. ier] ① numele unor mici insule în Marea Mediterană. Aci a locuit cîtva timp N. Bălcescu în timpul exilului după 1848, înainte de a se duce la Palermo, unde a murit. ¶ ② oraș în Franța, 17.000 loc.

www.dacoromanica.ro

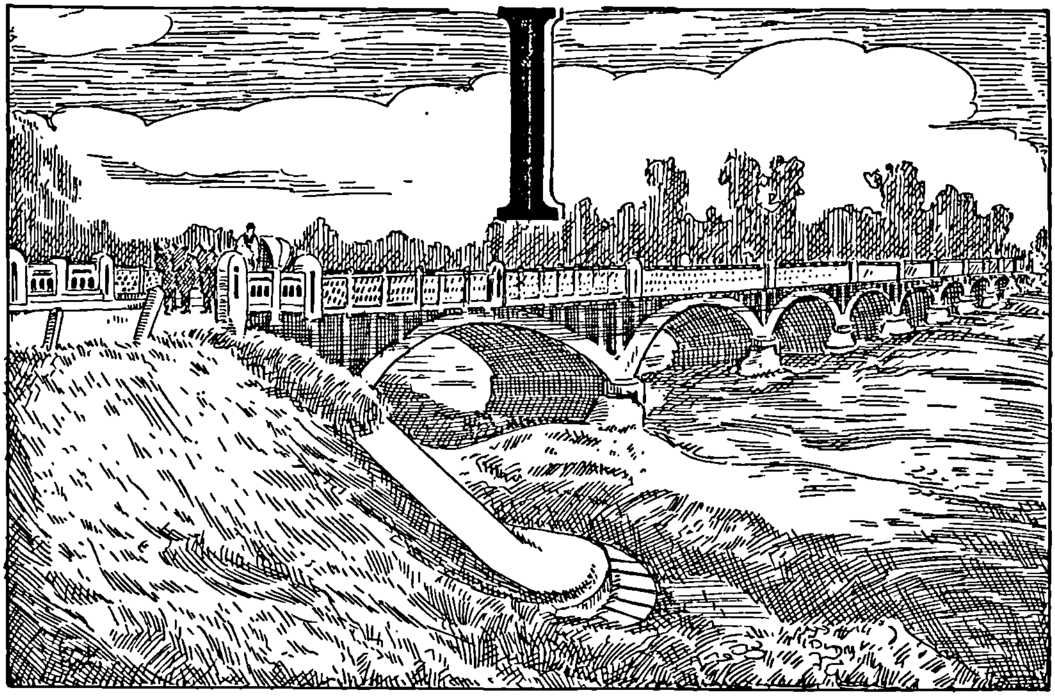

PODUL DELA IONEŞTI PESTE R. ARGEŞ

IABLANIŢA ① com. rur. jud. Mehedinţi, plasa Bălăciţa; 1596 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Vînju-mare. ¶ ② com. rur. jud. Severin, plasa Orşova; 1713 loc. Staţie c. f. între Mehadia şi Caransebeş.

IABLONA-NOUĂ, com. rur. jud. Bălţi, plasa Glodeni: 3566 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Glodeni.

IABLONOI, munţi în Siberia. Şirul lor e lung de 650 km.; vîrful cel mai înalt 1450 m.

IACINT CUBICULARUL, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 3 Iulie. Fiind în serviciul împăratului Traian, a fost silit să mănînce din jertfele aduse idolilor şi, nedîndu-i-se altceva de mîncare, a murit de foame.

IACINT CRITOPULO, socotit de unii ca primul mitropolit al Ungro-Vlahiei (1359—1370), cu reşedinţa la Curtea-de-Argeş.

IACOB II (*1633 †1702), rege al Angliei. Fiu al lui Carol I, s'a urcat pe tron în 1685, s'a aliat cu Regele Franţei pentru a sprijini catolicismul; a fost detronat în 1688 de Wilhelm de Nassau.

IACOB ERACLIDUL (*1510 †1563), domn al Moldovei (1561—1563). Biografii spun că era grec, fiul unui marinar ce se numia Ioan Vasilic, că a fost în serviciul unui nobil numit Iacob Eraclid. care era ofiţer în servicul lui Carol Quintu. Mai târziu trece la protestantism, fiind în relaţii cu Melanchton. In 1556 se duce în Saxonia, unde se ocupă cu literatura; de acolo trece în Danemarca, în Suedia, în Prusia şi în Polonia. In Polonia intră în legătură cu boeri moldoveni şi arătă interes mare pentru ţara lor, învăţînd româneşte şi studiind istoria ei. In acelaşi timp, în genealogia ce-şi fabricase, găsi prilejul să stabilească o legătură de rudenie între familia Doamnei Ruxandra, soţia lui Lăpuşneanu, şi unii din ascendenţii săi. Astfel îşi pregăteşte calea la domnie. Vine în Moldova, este primit la Curte, îşi face un partid între boeri şi răstoarnă pe Lăpuşneanu pe care-l învinge în lupta de Verbia, cu armata ce-şi formase prin ajutorul amicilor săi din Polonia. Ocupînd tronul, cîştigă şi favoarea Turcilor prin mari sume de bani şi începe o domnie, care ar fi putut să fie foarte folositoare prin măsurile de ordin administrativ, legislativ şi cultural (o şcoală superioară la Cotnari) luate de el, dacă n'ar fi produs nemulţumirea întîiu a boerilor, apoi şi a ţăranilor prin oarecari greşeli de procedare şi prin propaganda luterană ce se arăta a voi să facă. Instreinîndu-şi şi sprijinul din afară, nu putu rezista definitiv atacului lui Ştefan Tomşa, unit şi cu trupe polone, care-l învinse la Suceava, unde se închisese, şi-l ucise. Viaţa lui a inspirat piesa lui Alecsandri: *Despot Vodă*.

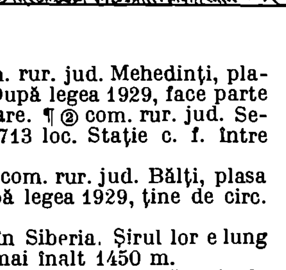

Despot Vodă
(după o monetă).

IACOB ANTONOVICI, episcop al eparhiei Huşi din 1924. A publicat colecţiuni de *documente bîrlădene* (5 vol. 1911—1926), monografii însoţite de documente ale unor mănăstiri sau comune (*Bogdana*, *Magariu*, *Floreşti*, *Ogoeşti*, *Bogdaniţa*, *Pîrveştii)*, biografii *(Fraţii Codreanu*, *Ioan Popescu)*, contribuţii la istoria tipografiilor în România (cu Gr. Creţu). E membru onorar al Academiei Române (1919).

IACOB PUTNEANUL, mitropolit al Moldovei 1750—1758 (după Erbiceanu). Fusese înainte episcop de Rădăuţi 1745—1750. Silit a demisiona, a trăit mulţi ani la mănăs. Putna. Scrieri: *Sinopsis adunarea celor şapte taine*, 1751; *Adunare de multe învăţături*, 1757; *Despre lemnul sfintei cruci*, 1759.

IACOB STAMATI ☛ STAMATI.

IACOBDEAL, deal în jud. Tulcea, satul Turcoaia; 336 m. înalt.

IACOBENI ① com. rur. jud. Ciuc, plasa Sînmartin; 1298 loc. ¶ ② c. r. jud. Cîmpulung, plasa Dornei; 3500 loc. Staţie c. f. între Pojorîta şi Vatra Dornei. ¶ ③ staţie c. f. jud. Tîrnava-Mare, plasa Hendorf, între Agnita şi Sighişoara.

IACOBIŢI, sectari creştini monofisiţi din sec. VI în Siria, Mesopotania şi Egipt.

www.dacoromanica.ro

IACOV, personaj biblic, al doilea fiu al lui Isac. A cumpărat dela fratele său Isav (Esau) dreptul de primogenitură. A avut 12 fii. Fugind de furia fratelui său, a avut în pustie un vis — o scară pînă la cer pe care se urcau şi se coborau îngerii. S'a dus în Egipt cu toţi fiii săi. Din aceştia au pornit cele 12 seminţii ale lui Israel.

IACOV SF. APOSTOL (sec. I), prăznuit de biserica ortodoxă la 30 Aprilie. Era frate cu Sf. Ioan Evangelistul. De profesiune pescari, au urmat pe Iisus împreună, cu aprobarea tatălui lor Zevedeu, şi au fost foarte iubiţi. Iacov a predicat, după înălţarea Mîntuitorului, în Iudea şi, poate, şi în alte părţi, şi a fost printre primii martiri, ucis la Ierusalim. Corpul său a fost luat şi dus în Spania; descoperindu-se prin sec. IX, a fost dus într'o localitate ce s'a numit de atunci **Compostella** (Giacomo Postolo) şi a devenit un oraş vestit vizitat necontenit de credincioşi.

IACOV PERSUL, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 27 Noembrie. Era de o familie nobilă şi foarte bogată. Se făcuse creştin, dar, după îndemnul Regelui său, se întoarse la păgînism, apoi reveni la creştinism, suferi chinuri şi muri, mărturisind credinţa.

IACUTSK, oraş în Siberia, pe la fl. Lena; 9000 loc.

IAD, com. rur. jud. Năsăud, plasa Bîrgău, pe Bistriţa; 1532 loc. Staţie c. f. între Bistriţa şi Borgo-Suseni.

IAFFA (**JOPPE**), oraş în Siria, port la Mediterana; 47.700 loc.

IAGELONI, familie domnitoare lituană şi dinastie regală polonă (1386—1572) care a domnit şi în Boemia (1471—1526) şi în Ungaria (1490—1526). Intemeietorul este **VLADISLAV** (*1348 †1434) ales rege al Poloniei în 1386.

IAGIC [Iaghici] **VRATOSLAV** (*1848 †1923), filolog ceh. A fost profesor la Agram, Odesa, Berlin, Petersburg, Viena. A fundat cu Leskien, publicaţia periodică *Archiv für slavische Philologie* (1876) în care a notat publicaţiile despre Români şi a arătat însemnătatea istoriei culturii românesti pentru cunoaşterea orientului european. A fost membru onorar al Academiei Române (1904).

IAGO, personaj din tragedia *Othelo* a lui Shakespeare: tipul desăvîrşit al intrigantului crud.

IALOMICIOARA ① pîrău în jud. Dîmboviţa; afluent al Ialomiţei pe dreapta. ¶ ② peşteră în munţii Bucegi, în muntele zis Bătrîna, lungă de ca. 1 km. La intrarea ei se află un schit de călugări, avînd în mijloc o bisericuţă şi în jur cîteva chilii. Peştera este formată din mai multe cavităţi legate prin ganguri înguste, între ele una zisă *grota lui Mihnea.*

IALOMIŢA, rîu, izvorăşte din Carpaţi în jud. Dîmboviţa de sub muntele Obîrşia. Udă jud. Dîmboviţa, Prahova, Ilfov, Ialomiţa şi se varsă în Dunăre la satul Piua Petrei. Are pe malurile sale multe comune, din cari mai însemnate: Moreni, Petroşiţa, Pucioasa, Lăculeţe, Răzvad, Şotînga, *Tîrgovişte*, Bilciureşti, Crivina, Slobozia, Ţăndărei. Are o lungime de 240 km. Primeşte mulţi afluenţi, din cari principali sînt pe dreapta: Ialomicioara, Văleana, Valea Glodului; pe stînga: Ialomicioara mică, Valea Lupului, Slănic, Crivăţul, Cricovul dulce, Prahova, Sărata.

IALOMIŢA, jud. în Muntenia, cap. *Călăraşi*: supraf. 7095 km. p., 259.957 loc. (1915); are 8 plăşi, 3 com. urbane, 138 rur. (1926); ţine de circ. Curţii-de-apel din Bucureşti; are 12 şcoale primare urbane şi 203 rurale (1929); are 60 cooperative de aprovizionare şi consum cu cap. 3.954.900 lei (1925); are 162 biserici, ţine de eparhia episcop. din Constanţa.

IALOMIŢA, staţie c. f. jud. Ialomiţa pe linia Ploeşti-Ţăndărei, aproape de Urziceni.

IALOVENI, com. rur. jud. Lăpuşna, plasa Ialoveni; 4095 loc. Circ. com. cu 15 sate (1929).

IALPUH (sau **IALPUG**) ① lac la hotarul jud. Cahul şi Ismail. In el se varsă rîul cu acelaşi nume. Comunică cu lacul Cugurluiu. ¶ ② rîu, udă jud. Tighina şi Cahul, se varsă în lacul cu acelaşi nume.

IANĂUŢI, com. rur. jud. Hotin, plasa Chelmenţi; 3360 loc. Staţie c. f. între Bălţi şi Lipnic. Circ. com. cu 9 sate (1929).

IANCA ① com. rur. jud. Brăila, plasa Ianca; 2897 loc. Staţie c. f. între Făurei şi Brăila. Circ. com. cu 10 sate (1929). ¶ ② com. rur. jud. Ro-

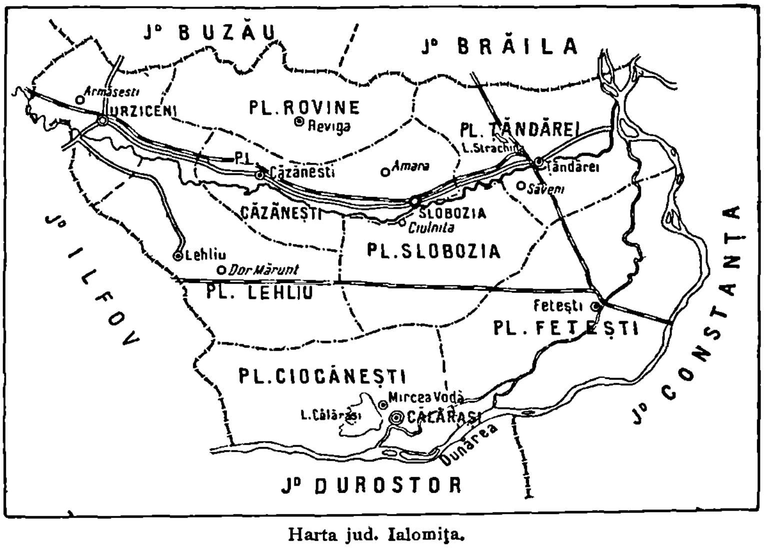

Harta jud. Ialomiţa.

manaţi, plasa Dunărea; 3031 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Dăbuleni. ¶ ③ lac sărat jud. Brăila.

IANCOVICI TEODOR, profesor român în Banat. La 1772 a fost numit director al şcoalelor „triviale” din acea regiune. In 1770 a fost chemat la Petersburg pentru organizare de şcoale. A publicat un manual de pedagogie şi alte scrieri.

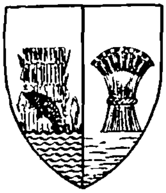

Stema jud. Ialomiţa.

IANCU AVRAM (*1824 †1872), advocat român din Transilvania şi cel mai popular din capii revoluţiei din 1848. El a organizat armata naţională ţărănească a Moţilor cu centrul în Cîmpeni şi a dat acelei regiuni şi o întocmire administrativă. In cursul luptelor din 1848—49, cînd Ungurii reuşiră să învingă şi trupele imperiale şi pe cele româneşti, numai în Munţii Apuseni n'au avut victorie. După înfrîngerea Ungurilor cu ajutorul armatelor ruseşti, Iancu s'a dus la Viena ca să stărue pentru îndeplinirea integrală a făgăduelilor date de împărat. Impăratul s'a mulţumit să decoreze pe conducătorii

Iancu Avram.

www.dacoromanica.ro

Românilor. Iancu a refuzat decorația, a continuat să protesteze și în timpul regimului austriac, din care cauză a fost arestat și un funcționar l-a pălmuit (1852). Aceste împrejurări l-au adus la convingerea că toată vărsarea de sînge a fost inutilă și că poporul său a fost înșelat. De atunci a început turburarea minții care l-a dus la nebunie melancolică.

IANCU SASUL (†1582), domn al Moldovei 1579-1582. Era fiu natural al lui Petru Rareș și al unei Săsoaice din Brașov, frate cu Doamna Chiajna. Ducîndu-se la Constantinopol, se căsători cu o prințesă din Rodos și ajutat de sora sa, care avea mare trecere printre cei mari de la împărăție, cum și prin daruri de bani la cine trebuia, i se dete domnia Moldovei în 1579 în locul lui Petru Șchiopul. Domnia lui a fost rea, mai ales impilătoare, pentru a putea scoate banii pe cari îi vărsase ca să ia tronul. Cu el a adus pe un Albanez Bartolomeo Brutti și i-a dat funcțiuni înalte. Nemulțumirile erau mari și în popor și între boeri. Chiajna însăși îl părăsi. De aceea el se făcu și mai aprig la cîștig, își cumpără proprietăți în Transilvania, dar n'avu parte să profite de averile adunate, fiindcă Turcii trimiseră să-l prindă și el fugi în Polonia, unde fu decapitat.

IANG-CE-KIANG (YANG-TSE-KIANG) sau FLUVIUL ALBASTRU, fl. în China, se varsă în Marea Galbenă. Lung 4930 km.

IANINA, oraș în Grecia pe lacul cu același nume; 20765 loc.

IANKOWSKI CZESLAW († 1929), literat și ziarist polon. Prieten al nostru, ne-a vizitat țara și a scris impresiile sale.

IANNESCU GEORGE (* 1856), general român. A fost directorul Institutului geografic al armatei; s'a ocupat cu geografia, publicînd articole și cărți.

IANOV IOAN (*1836 †1903), scriitor român. A făcut parte din cercul „Convorbirilor literare", a publicat și cîteva cantonete comice satirice, între cari *Kalikenberg* (1871, în legătură cu afacerea Strussberg), a fost deputat și senator.

IANOȘDA, com. rur. jud. Bihor, plasa Tinca; 2153 loc.

IANOVICI VASILE (*1806 †1866), profesor român în Bucovina. A fost profesor de exegeza Noului Testament la Institutul teologic din Cernăuți (ca. 1835), deputat în dieta provinciei. A publicat scrieri asupra cărților sfinte (*Evanghelia de la Ioan*, 1859, *E. de la Mateiu*, 1856, *Ev. de la Marcu*, 1858) și o *gramatică* română pentru Germani (1855. Viena).

IANUARIE EPISCOPUL, martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 21 Aprilie. A trăit pe timpul lui Diocleţian: era episcop în Benevent, cînd acesta începu persecuțiile contra creștinilor. A fost dat fiarelor în circ împreună cu alții, dar fiarele îi cruțară și deaceea a fost decapitat cu ceilalți.

IANUS ➡ JANUS.

IARCA ALEXANDRU, general român (1905). A publicat scrieri militare: *Povețe despre conducerea războiului* (1914), *Memorialul meu* (1922), etc.

IARCU DIMITRIE (*1816 †1879), bibliograf român. A fost institutor în București și inspector al scoalelor (1860—63); a publicat cărți didactice (*Dopia scriptură*, 1844; *Abecedar*, 1860; *Istoria naturală*, 1860; *Comptabilitatea comercială*, 1860; *Istoria sacră*, 1866; *Aritmetica*, 1869; *Mitologia*, 1867) și *Bibliografia cronologică română* (ed. 1-a 1865, a 2-a 1873), prima încercare de bibliografie mai desvoltată.

IARGARA, stație c. f. jud. Cahul linia Zorleni-Basarabeasca.

IARNIK IAN URBAN (*1848 †1923), filolog ceh. S'a ocupat de limba noastră, pe care a învățat-o și pentru care a făcut studii și cercetări prin călătorii în provinciile românești. A fost un mare amic al națiunii române. A fost profesor la Universitatea din Praga; membru onorar al Academiei Române (1919). A publicat în limba germană, franceză și cehă studii despre basmele românești, despre vocabularul poeziilor poporane, recensiuni despre diferite cărți privitoare la limba românească, etc.; a publicat, cu A. Bîrseanu o colecție de *doine* din Transilvania (1885); apoi multe articole și cuvîntări în limba română, dintre cari cităm: *Drumul pe care am mers* (1909), în care arată cum a ajuns să cunoască și să învețe limba noastră, *Șezători românești pe muntele Sion din Praga* (1915), *Dragostea de graiu și viers românesc* (1922). Fiul său HERTVIG, tot filolog, urmează și el tradiția părintească și se ocupă de limba noastră.

Urban Iarnik.

IASON SF. APOSTOL, prăznuit de biserica ortodoxă la 28 Aprilie. A fost ucenicul Sfîntului Pavel. A fost închis și chinuit de mai multe ori, dar, reușind să scape cu viață, a atras la creștinism pe mai mulți, între cari și un guvernator din Tesalonic; a murit în adînci bătrînețe, după ce a predicat și a zidit biserici.

IAȘI ① jud. în Moldova, cap. *Iași;* 3227 km. p., 221.920 loc. (1915); 5 plăși, 2 com. urbane, 77 rurale (1926); ține de circ. Curții de-apel din Iași; are 25 scoale primare urbane și 255 rurale (1929); 76 cooperative de aprovizionare și consum cu cap. 3.913.869 lei și 15 coop. p. exploatare de păduri cu cap. 601.711 lei (1925); are 212 biserici

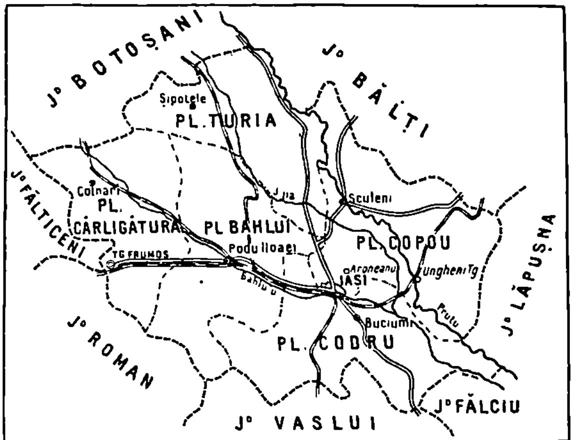

Harta jud. Iași (legea 1925).

ortodoxe și 2 mănăstiri, ține de eparhia Moldovei și Sucevei (Iași). ¶ ② municipiu, cap. jud. Iași; 185.000 loc. Stație c. f. centru mai multor linii: spre Pașcani, spre Hîrlău, spre Dorohoiu, spre Vaslui, spre Chișinău. Poziție frumoasă: așezat în amfiteatru, ajunge la 318 m. altitudine. Are 45 biserici ortodoxe, 2 catolice, 1 luterană, 1 armenească, 1 lipovenească, 1 templu israelit și 2 sinagoge. Dintre biserici notăm: *Sf. Nicolae*, zidită de Ștefan cel Mare pe la 1491, restaurată sub domnia Regelui Carol și sfințită din nou în 1904; *Mitropolia*, zidită din timpul mitrop. Veniamin și terminată în 1887; fosta mănăstire *Dancul*, zid. de Petru Rareș 1541; fosta măn. *sf. Sava*, din sec. XVII; fosta măn. *Barnovschi* zidită de Miron Barnovschi, 1627; biserica *Sf. Ioan*, zid. de Vasile Lupu 1635; bis. *Sf. Trei Ierarhi*, zidită de Vasile Lupu, 1639, restaurată și sfințită în

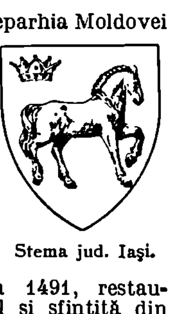

Stema jud. Iași.

www.dacoromanica.ro

1904; mân. *Golia*, zidită de Vasile Lupu, 1640; fosta mân. *Sf. Spiridon*, în curtea căreia e spitalul și administrația așezămintelor cari țin de ea. Universitatea, înființată în 1860, are facultatea de drept, litere, științe, medicină. Tot de ea ține facultatea de teologie din Chișinău. In orașul Iași sînt 3 licee, 2 gimnazii, 1 școală secundară de fete, 1 școală normală de băeți și 2 școli norm. de fete, 2 școale profesionale de fete, 5 școale comerciale, 3 școale de meserii, din cari una superioară; 31 școale primare și 7 grădini de copii; apoi un seminariu teologic „Venianim Costache"; conservator de artă dramatică și muzică; școală de bele arte și multe școale particulare. Orașul e foarte vechiu, dar nu se știe data întemeierii lui. El deveni capitala Moldovei în 1565 prin așezarea lui Alexandru Lăpușneanu. A suferit în cursul timpului multe jafuri și năvăliri dușmane, multe incendii. De la 1862 a rămas numai capitală de județ, fiind însă un centru cultural de mare importanță. Aci au apărut multe ziare și reviste însemnate, afară de *Albina românească* (fond. 1829): *Dacia literară* a lui Kogălniceanu, 1840, *Propășirea*, 1844 (fondată de Moldoveni și Munteni), *România literară* a lui Vasile Alecsandri, 1855, *Convorbiri literare* a cercului Junimei. 1867. *Contemporanul* a socialiștilor, 1881, *Viața românească*, 1906, *Revista științifică V. Adamachi*, ș. a. ¶ ③ com. rur. jud. Făgăraș, plasa Făgăraș; 640 loc. ¶ ④ c. r. jud. Gorj, plasa Ocolu; 319 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Drăgoeni.

IBANEZ BLASCO ☛ BLASCO.

IBAȘFALĂU ☛ DUMBRĂVENI.

IBĂNEȘTI ① com. rur. jud. Mureș, plasa Ghiurghiu; 3940 loc. ¶ ② c. r. jud. Dorohoiu, plasa Herța; 2960 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Suhărău.

IBERIA ① peninsulă din S. V. Europei (Spania și Portugalia), după numele din antichitate. Acest nume venia și de la fluviul IBERUS (Ebro) și de la locuitorii vechi *Iberi*, cari au fost stăpîni pînă la cucerirea romană. ¶ ② numele vechiu al provinciei Georgia din Caucaz. La noi acest cuvînt a pătruns sub forma grecească și s'a zis IVIR sau IVIRIA (de unde: Antim *Ivireanul*).

IBRAHIM PAȘA (*1789 †1848), general și om politic turc. A luptat în Morea (1824—28), în Siria (1833) etc. obținînd mari victorii; vice-rege al Egiptului (1848).

IBSEN HENRIC (*1828 †1906), dramaturg norvegian. A debutat cu cîteva piese istorice (între cari *Catilina*, tip. 1850, nereprezentată), a fost director al unui teatru din Cristiania; apoi a plecat din țară, a călătorit mult prin Germania și prin Italia. In această epocă, foarte lungă (aproape 27 de ani) a scris piesele cari i-au stabilit reputația și au făcut din el un dramaturg al literaturii universale. După ce s'a întors în patrie (1891), a scris numai patru piese. Moartea lui a fost un doliu național. Operele lui principale s'au tradus în românește: *Expedițiunea nordică* (de I. Popovici-Bănățeanu, 1907), *Brand* (de M. Negru și H. Steinberg, 1918), *Peer Gynt* (de A. Maniu 1925), *Liga tinerimii* (de I. Hussar, 1895), *Stâlpii Societății* (de B. Marian), *Nora* (de B. Marian, 1895, de O. Feld, 1909, *Strigoii* (de A. Antemireanu, 1897, *Un dușman al poporului* (de S. Grossman, 1895, de P. Sturdza, 1907), *Rața Sălbatecă* (de E. Bottez și M. Nicolau, 1913, de Laura Dragomirescu, 1921), *Rosmersholm* (de V. Popescu, 1896, de D. N. Ciotori, 1916, de Laura Dragomirescu, 1923), *Femeia mării* (de Laura Dragomirescu, 1922, de Ch. Marian, f. a.), *Hedda Gabler* (de B. Marian, f. a., de G. Finkelstein, 1921, de Laura Dragomirescu, 1922), *Constructorul Solness* (de I. Giurculescu, 1910), *Copilul Eyolf* (de T. Maiorescu, 1895), *Ioan Gabriel Borkman* (de V. Hulubei, 1905), *Ziua învierii* (de I. Chendi și C. Sandu, 1900). Multe din acestea s'au reprezentat pe scena noastră din București. In Martie 1928 s'a sărbătorit în București centenarul nașterii lui prin o serie de conferințe organizate de Institutul de literatură și bibliografie.

Ibsen.

ICAR (ICAROS), pers. din mitol. greacă. Fiu al lui Dedal, a fugit în sbor cu el din Labirint, dar apropiindu-se prea mult de soare, s'a topit ceara cu care erau prinse aripele și a căzut în mare. A devenit simbolul luptelor pentru un ideal care nu se ajunge și din cari omul iese învins.

ICHEL, rîu, izvorește jud. Bălți, trece în jud. Orheiu și Lăpușna și se varsă în Nistru lîngă satul Coșernița.

ICHIM TRAIAN († 1929), paleograf român. A publicat în revista „Ioan Neculce" din Iași și în „Revista Moldovei" din Botoșani un mare număr de documente privitoare la trecutul Moldovei din punct de vedere cultural și economic. A murit sinucis.

ICOANA LUMII, revistă de vulgarizare sub conducerea lui G. Asachi. Iași 1840—41, 1845—46, 1865—66.

ICONOCLAȘTI, distrugători de icoane, nume dat unor eretici creștini din sec. VIII, cari nu admiteau cultul icoanelor.

IDECIUL-DE-JOS, com. rur. jud. Mureș, plasa Reghin-de-sus; 1063 loc. Stație balneară: apă sărată, nomol. Stație c. f. Ideciu-Băi între Gheorgheni și Reghin.

IECIA-MARE și **I.-MICĂ**, com. rur. jud. Timiș Torontal, plasa Jimbolia; 2415 loc. și 1189 loc.

IELE, persoane din mitologia noastră populară. Sînt niște fete cari obișnuesc să iasă noaptea și să joace hora în văzduh. Cine este prins în mijloc este lovit de boală. Mai ales paralizia se atribue influenței lor: „luat din iele".

IEMEN, stat în Asia la S. V. Arabiei în Coasta Mării Roșii; supraf. 70.000 km. p., ca. 900.000 loc. Suveranul poartă numele de *Imam* (deci statul e *imamat*) și cel actual este *El Hadi Mohammed* (din 1927).

IENA, oraș în Germania (Turingia) pe r. Saale, 55.000 loc. Universitate veche (1558), Institut pedagogic de mare reputație. Aci a repurtat în 1806 Napoleon I victoria contra Prusiei, cu care începe căderea acesteia. Se pune adesea în opoziție cu Sedan.

IENICERI, corp de soldați turci înființat de Amurat I în 1360. Foarte viteji, foarte devotați, ei deveniră cu timpul niște tirani ai Sultanilor și mulți din ei au fost răsturnați prin revoltele lor. I-a desființat Mahmud II în 1826, cînd a pus să-i ucidă pe cei mai mulți.

IENISEI, fluviu în Siberia. Isvorăște în China, se varsă în Oceanul Inghețat; lung. 4750 km.

IEPURENI ☛ EPURENI.

IEREMIA († ca. 570 a. Chr.), profet ebreu, prăznuit de biserica ortodoxă la 1 Maiu. A prezis căderea Ierusalimului. De la el a rămas o colecție de elegii religioase: *Plîngerile lui Ieremia*, cari fac parte din cărțile vechiului Testament. In românește, s'au publicat întîiu în *Biblia* din 1688.

IEREMIA, episcop eparh. Buzăului 1544-1558.

IEREMIA DÎRȚU (*1816 † 1893), arhimandrit român, arhiereu cu titlul *Gălățeanu*; a fost profesor la seminariul „Veniamin Costache" din Iași (1844—1869) și director (1869—1872).

IEREMIEVICIU-DUBĂU NICOLAE (*1837), profesor român în Bucovina. A fost învățător la școala românească în Cernăuți (1860), apoi la școala pedagogică (1870). A publicat cărți didactice: *Abecedar*, 1884, *Cărți de lectură*, 1883, 1895, 1897, *Gramatică*, 1885.

IERIHON, oraș din Palestina; pe la 1600 a Chr. Isus Navi l-a înconjurat și, căzîndu-i zidurile la sunetele trompetelor, l-a luat în stăpînire.

IERMATA-NEAGRĂ, com. rur. jud. Arad, plasa Chișineu pe Crișul Negru; 2060 loc. St. c. f. între Timișoara și Radna.

www.dacoromanica.ro

IERNUȚ (sau IERNUȚ), com. rur. jud. Tîrnava-mică plasa Iernut. Stație c. f. între Tîrgu-Mureș și Războeni.

IERUSALIM (ebr. IERUSALAIIM, arab EL KUDS, turc. KÜDS-I-ȘERIF; fr. ger. JERUSALEM, ital. GERUSALEMME, lat. HIEROSOLYMA; mai tîrziu s'a numit AELIA CAPITOLINA), oraș în Palestina, care se administrează de Anglia cu mandat din partea Societății Națiunilor; 63.000 loc. E unul din cele mai vechi orașe cari există azi. Exista înainte de regele David, Solomon a zidit aci vestitul templu;

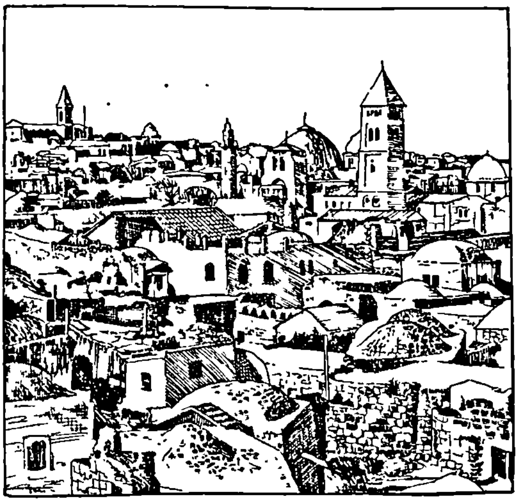

Vederea Ierusalimului.

a fost distrus de Nebucadnesar (586 a. Chr.), cînd începe pentru Israeliți robia Babilonului; reclădit de Adrian (130 p. Chr.), ocupat de Perși, de Arabi, etc. a fost cucerit de Cruciați la 1099 cînd Godefroy de Bouillon a fundat Regatul Ierusalimului, distrus de Turci sub Sultanul Saladin în 1187. (☛ PALESTINA și SIONISM).

IERUSALIMUL LIBERAT, epopee italiană în 20 de cînturi de Torquato Tasso (☛ acest cuv. .

IESO (YESSO), insulă din grupul japonez. Supr. 94012 km. p., 2.359.000 loc. Orașe pr. *Matsmai*, *Hakodata*.

IEUD, com. rur. jud. Maramureș plasa Iza; 3025 loc. St. balneară: pucioasă. Aci s'a găsit un prețios *manuscris* din sec. XVI.

IEZER, schit com. Cheia jud. Vîlcea întem. 1553 de Mircea Ciobanul și Doamna Chiajna.

IEZERUL sau **LACUL DOROHOIU**, lac jud. Dorohoiu.

IEZUIȚI, ordin religios catolic, înființat de Ignațiu de Loyola la 1534, desființat în 1773, reînființat în 1805. In 1872 iezuiții au fost expulsați din Germania, dar reprimiți în 1903; în 1881 din Franța. Adversarii lor ziceau despre dînșii: *Cum Iesuitis, non cum Iesu itis* (Cu Iezuiții nu mergeți cu Isus).

IFLAK, numele, dat de Turci, Munteniei. Și KARA-IFLAK.

IGEȘTI, com. rur. jud. Storojineț plasa Siretelului; 3200 loc. După legea 1929, face ırte din circ. com. Ciudeiu. Stație c. f. între Carapciu-pe-Siret și Ciudeiu.

IGLIȚA ① sat mic, jud. Tulcea plasa Măcin; aci sînt ruinele cetății romane Troesmis. ¶ ② insulă în Dunăre, jud. Brăila. ¶ ③ lac jud. Tulcea pe teritoriul com. Turcoaia.

IGNAȚIE TEOFORUL, sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 20 Decembrie. Era episcop al Antiohiei, model de virtuți creștinești. In anul 107, venind Traian în expediția contra Parților și ajungînd în orașul lui, a găsit în episcop un mare adversar al cultului zeilor, l-a trimis la Roma, unde a fost sfîșiat de fiare în circ. Drumul pînă acolo a fost un adevărat triumf, căci peste tot creștinii îi ieșiră în întîmpinare. Oasele lui au fost duse la Antiohia, de aci — cînd Saracenii luară orașul — fură aduse la Roma, unde se găsesc și azi.

IGNAȚIE, episcop al Rîmnicului între 1637—1653; apoi mitropolit al țării pînă pe la 1656, cînd a fost nevoit să demisioneze. Ca mitropolit, a întîmpinat pe Patriarhul de Antiohia, Macarie, a luat parte la ceremonia înmormîntării lui Mateiu Basarab și a intronării lui Constantin Cîrnul.

IGNAȚIE II, episcop al Rîmnicului, pe la 1659. In 1668 e pomenit ca decedat.

IGNATIE II, mitropolit al Ungro-Vlahiei, 1810—1812. Grec. era *mitropolit al Artei*, cînd a fost chemat și așezat în București de armatele rusești de ocupație.

IGNATIEW NICOLAE PAVLOVICI (*1828†1908, om politic și diplomat rus. A fost ambasador la Peking (1859), Constantinopol (1864), a luat parte la semnarea tratatului de la San-Stefano (1878), a fost ministru de interne (1881).

IGNAȚIU DE LOYOLA ☛ LOYOLA.

IGNĂȚEI, com. rur. jud. Orhei plasa Răspopeni; 2521 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Răspopeni.

IGNORANTIȘTI, călugări a căror organizație a făcut-o J. B. de la Salle și are de scop răspîndirea culturii în popor (1584).

IGRIȘ, com. rur. jud. Timiș-Torontal plasa Periam: 3012 loc.

IISUS ☛ ISUS.

ILADIA, vechiu județ în Banat despre care se vorbește în unele documente ungurești.

ILARIAN PAPIU ☛ PAPIU-ILARIANU.

ILARIE TEODORESCU (†1925), episcop de Constanța. ales la înființarea acestei eparhii (1923. A fost înainte preot și profesor la liceul „Sf. Sava" și la seminariul „Nifon Mitropolitul" din București.

ILARION CEL MARE († ca. 371), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 21 Octombrie. S'a făcut creștin la vîrsta de 15 ani și a trăit în pustnicie. Răspîndindu-se vestea că face minuni, era vizitat de multă lume și de aceea a schimbat de multe ori locul de reședință: îl vedem pomenit în Egipt, în Babilon, în Palestina, în Cipru, etc. Se zice că a murit în Cipru.

ILARION II, egumen al măn. Bistrița, episcop al Rîmnicului (1693—1705). Bănuit de amic al uniților din Transilvania, fu judecat de sinodul din București, prezidat de Patriarhul Dositeiu al Ierusalismului, și caterisit.

ILARION (†1845), episcop de Argeș. Amic al lui Tudor Vladimirescu. A ocupat de două ori scaunul: 1820—1823, 1828—1845. A lucrat ca partizan al lui Tudor la începutul mișcării acestuia. Era instruit și cu talent oratoric.

ILBA, com. rur. jud. Satu-mare plasa Seini; 1012 loc. Stație c. f. între Satu-Mare și Baia-Mare.

ILEANA PRINCIPESA (*1908). fiica regelui Ferdinand și a Reginei Maria. S'a ocupat cu organizarea *cercetașelor* române. In Iulie 1931 s'a căsătorit cu arhiducele *Anton de Habsburg*.

Principesa Ileana.

ILEANA COSINZEANA, personaj din poveștile și poeziile poporului român. E întruparea frumuseții, grației și farmecului poetic feminin. Una din formulele caracteristice: *„Din cosiță floarea-i cîntă o mie împărați ascultă"*. In unele poezii este numită și *Simzeana* cu epitetul de *Sora Soarelui*.

ILEANDA, com. rur. jud. Someș, plasa Ileanda; 1200 loc. I. MARE, stație c. f. între Dej și Jibou.

ILFOV ① pîrău, izvorăște în jud. Dîmbovița spre N. de Tîrgoviște. Din satul Bolovani se despart 2 brațe: unul se numește Colintina (☛ acest cuv.), trece în jud. Ilfov și formează lacul Ciocă-

www.dacoromanica.ro

nești, trece prin balta Cernica și se varsă în rîul Dîmbovița; altul se numește **Ilfovelul** sau **Ilfovățul**, trece și el în jud. Ilfov și se varsă tot în r. Dîmbovița aproape de com. Dragomirești. ¶ ② jud. în Muntenia; cap. *București;* 5176 km. p., 710.792 loc. (1915); 10 plăși, 2 com. urbane, 10 suburbane, 123 rurale (1926); ține de circ. Curții-de-apel din București; are 1 școală primară urbană afară de București (care are 103 școale) și 248 rurale (1929); 49 cooperative de aprovizionare și consum cu capital 4.638.581 lei și 5 coop. p. exploatare de păduri cu capital 1.771.000 lei (1925); are 400 biserici ortodoxe și 6 mănăstiri, ține de eparhia Mitrop. din București.

ILIA, stație c. f. De aci se desparte o linie spre Arad, alta spre Lugoj.

ILIADA, una din cele două mari epopei ale anticității grecești transmise sub numele lui Omer. Este un episod din războiul Troiei. Toată mulțimea de fapte are ca izvor *mînia lui Achile*, eroul principal al poemei. (☛ **ODISEEA**, **OMER**).

ILIADE MANASI († 1785), profesor grec în București. A fost trimis de Alexandru Ipsilante în Germania și Italia pentru a-și completa studiile.

ILIAȘ sau **ILIE II**, domn al Moldovei (1546—1551). Era fiul lui Rareș. Puține fapte sînt cunoscute din domnia lui: e o expediție în Transilvania împreună cu domnitorul Munteniei, Mircea Ciobanul, îndemnată de Turci. Legăturile cu Turcii sînt așa de mari în cît de bunăvoe lasă domnia fratelui său și se duce la Constantinopol, unde trece la religia mahomedană.

ILICI VOISLAV (*1862†1894), mare poet sîrb.

ILIE TESVITEANUL, profet sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 20 Iulie. Se povestește despre el în vechiul Testament: s'a urcat la cer într'un car de foc.

ILIE, domn al Moldovei. Era fiul lui Alexandru-cel-Bun, căsătorit cu Maria, sora soției Regelui Poloniei Vladislav Iagello. Vine la tron după moartea tatălui său, fiind cel mai mare fiu legitim (1432 sau 1433). E combătut de alți frați și mai ales de Ștefan, care îl și răstoarnă (1433 sau 1434). Ambii sînt ajutați de Poloni, dar Regele lor socotește că e bine să lase pe Ștefan să domnească și să ție pe Ilie în statele sale ca să-l aibă candidat pentru cazul cînd celălalt nu i-ar fi destul de credincios. Această situație ține cam un an și Ilie vine cu partizanii săi și-l învinge, dar Polonii găsesc acum o altă cale de împăcare: să domnească amîndoi, Ilie avînd cea mai mare parte din țară și Ștefan o parte mai mică în Sud. Lucrurile merg bine cam 9 ani (1434 sau 1435 pînă în 1443 sau 1444), dar Ștefan, ambițios, se răscoală cu ajutor polon, prinde pe fratele său, îl orbește și-l închide. Ilie a lăsat doi fii: Roman și Alexandru.

ILIESCU TAȘCU, profesor român macedonean în orașul Crușevo. A publicat scrieri în dialect.

ILIRI (= **ILLYRI**), popor de origine indo-europeană, care a locuit în Peninsula Balcanică. In timpul dominațiunii romane, ei ocupau o provincie numită **Illyricum**, care corespundea în parte cu Albania de mai tîrziu. In 1809 Napoleon I luă de la Austria regiunea corespunzătoare în parte vechiului Illyricum și formă o provincie de 50.000 km. p. și 1.500.000 loc. In 1816 această provincie și cu altele formară **Regatul Iliriei**, supus coroanei austriace. Pe la 1850 regatul se desființă și toate ținuturile lui deveniră simple provincii austriace. Această situație ținu pînă după războiul mondial, cînd ele trecură parte la Italia parte la Iugoslavia.

ILIȘEȘTI, circ. c. j. Suceava, cu 3 sate (1929).

ILLINOIS ① rîu, afl. al lui Mississipi, lung. 410 km. ¶ ② stat din Statele-Unite Americane (din 1818), 146.756 km. p., 6.485.000 loc.

ILLUSTRATION (L'), revistă franceză de informațiuni științifice, politice, artistice, etc. cu numeroase ilustrațiuni. E mult citită în țara noastră. A apărut în anul 1842.

Harta jud. Ilfov.

ILMEN, lac în Rusia la S. de Novgorod, 919 km. p.

ILTEU, stație c. f. jud. Arad, între Ilia și Săvîrșin.

ILVA-MARE și **I. MICĂ**, com. rur. jud. Năsăud, plasa Sîngeorz-băi; 4088 loc. și 2059 loc. **I.-MICĂ**, stație c. f. între Beclean și Rodna.

Stema jud. Ilfov.

IMERETINSKI ALEXANDRU CONSTANTINOVICI numit și **PRINȚ BAGRATION** (*1837 † 1900), general rus. A fost șeful marelui Cartier în timpul războiului din 1877-78, apoi (1897) guvernator general al Poloniei.

IMITAȚIA LUI ISUS, operă atribuită lui **TOMA A KEMPIS** (☛ acest cuv.), s'a tradus de mai multe ori în rom.: de Samuil Micu, 1812 ms. Acad. Nr. 397; de Gavril Munteanu, Buc. 1845; de P. N., Bacău 1902.

IMPERII: cele mai însemnate imperii din istoria universală. 1. Imp. **roman** (29 a. Chr. — 395 p. Chr.), întemeiat de August și desfăcut în două la moartea lui Teodosie; 2. Imp. **roman de Occident** (395—476), cap. Roma, început cu Onoriu, un fiu al lui Teodosie, sfîrșit cu Romulus Augustulus; 3. Imp. **roman de Orient** (395—1453) cap. Constantinopol, început cu Arcadiu, celălalt fiu al lui Teodosie, sfîrșit cu Constantin XIII Paleologul, s'a numit și imp. **grec**, imp. **Constantinopolei**, imp. **bizantin**, fr. **Bas-Empire**, ital. **Basso impero**; 4. **Sfîntul Imp.** sau **al 2-lea imp. de Occident** (800—888), întemeiat de Carol cel Mare; 5. Imp. **romano-germanic** sau **germanic** (9?2—1806) intem. de Oton cel Mare și terminat prin abdicarea lui Francisc II; 6. Imp. **latin** (1204—1261), întemeiat de Cruciați la Constantinopol; 7. Imperiul **rusesc** (1533—1917) întemeiat de Ivan cel Groaznic, care ia titlul de țar și mărește unitatea statului; 8. Imp. **Franței** (1804—1814) întemeiat de Napoleon I și sfîrșit cu căderea lui; reînființat sub Napoleon III (1852—1870) zis **al doilea imperiu**; 9. Imp. **Germaniei** (1871—1918) întemeiat de regele Prusiei, Wilhelm I, care fu proclamat împ. la Versailles, și desființat prin fuga lui Wilhelm II după armistițiul din 1918; 10. Imp. **Indiilor** creat în 1878 și unit cu coroana regală a Marei Britanii.

IMRE ALEXANDRU (*1820†1900), filolog și is-

www.dacoromanica.ro

oric literar maghiar, profesor la Universitatea din Cluj (1872). Opere: *Magyar mondattan* (Sintaxa maghiară), *A közepkori magyar irodalom stiljarol* (Despre stilul literaturii maghiare medievale), *Kazinczy költészete* (Poezia lui Kazinczy).

INCAȘI, vechii locuitori din Peru, care aveau o civilizație proprie foarte interesantă.

INCHIZIȚIA, un fel de tribunal religios instituit pe la 1184, care judeca pe eretici în secret și putea să-i supună la tortură. A făcut multe victime în țările catolice. A fost desființată în Franța de Napoleon în 1808, dar s'a reînființat în 1814 pentru scurt timp (1820); în anii următori a dispărut treptat și în celelalte state.

INCULEȚ ION (*1885), om politic român din Basarabia. A făcut studii la fac. de medicină din Dorpat, apoi la fac. de științe din Petersburg. Fizician la observatorul meteorologic din cap. Rusiei, profesor la școala comercială de acolo. A făcut studii despre razele anodice, despre natura luminii; a publicat biografii de savanți și articole de vulgarizarea științei. In 1917 s'a amestecat în luptele revoluției rusești și a fost ales președintele primei adunări românești în Basarabia, apoi președintele republicei independente moldovenești. A fost ministru în guvernul prezidat de Alex. Marghiloman ca reprezentant al Basarabiei (9 April 1918), apoi în următoarele guverne din anii 1918, 1919, 1920, 1922 și apoi în guvernele liberale ca ministru de resort. Ales membru al Academiei Române (1918), a vorbit în discursul de recepție despre: *Spațiul și timpul în noua lumină științifică.*

INDÉPENDANCE BELGE, ziar politic din Bruxelles, fundat în 1830.

INDÉPENDANCE (L') ROUMAINE, ziar politic, apare în București din 1879.

INDEPENDENȚA, stație c. f. jud. Covurlui, între Barboși și Tecuciu. Circ. com. cu 2 sate.

INDEPENDENȚĂ *(războaie pentru)*. Cele mai însemnate: 1. războ. **Italiei** contra Austriei (1859—1866); 2. războ. **Statelor Unite** contra Angliei (1775—1783); 3. războiul **României** contra Turcilor (1877). Independența noastră s'a proclamat în Cameră în ziua de 9 Maiu 1877 printr'o moțiune ca urmare la o interpelare a lui Nicolae Fleva și a doua zi la serbarea obișnuită de 10 Maiu guvernul, președinții Corpurilor legiuitoare și regele în cuvântările rostite au accentuat faptul. Iată numele deputaților cari au votat independența: N. Atanasiu, St. Bechianu, D. Berendeiu, Gr. Berendeiu, C. Bobeica, P. Buescu, Sc. Călinescu, I. Cîmpineanu, R. Campiniu, A. Candiano-Popescu, Gr. Cantacuzino, G. Cantili, D. Cariagdi, N. Catargi, A. Celebidachi, P. Cernătescu, G. Chițu, I. Codrescu, C. Colibășanu, N. I. Constantinescu, E. Costinescu, I. Diamandescu, N. Dimancea, I. Docan, D. P. Economu, M. Ferechide, Sc. Ferechide, N. Fleva, D. Frunză, I. C. Fundescu, N. Furculescu, D. Genescu, P. Gheorghiadi, P. Ghica, G. Ghițescu, G. Gîtă, D. Giani, C. Giuvara, P. Grădișteanu, C. T. Grigorescu, G. Hasnaș, T. Ioan, G. Livezeanu, Neron Lupașcu, G. T. Macri, V. Maniu, G. P. Mantu, D. Mărgăritescu, F. Milescu, G. Misail, Chr. Moșescu, S. Nicolau, St. Parușef, R. Pătărlăgeanu, I. Poenaru-Bordea, G. Polizu, E. Predescu, D. Pruncu, G. Pruncu, G. Rătescu, G. Radovici, N. Rosetti, M. Schina, G. Sefendachi, Gr. Serurie, R. Stefanescu, V. A. Urechia, E. Vergati, G. Vernescu, I. Vilacrose. N. Viișoreanu, Gr. Vulturescu, T. Călinescu, V. Vidrașcu, Z. Urlățeanu, G. Goga, M. Ghelmegeanu, A. Sihleanu, C. A. Rosetti. (Abținut N. Ionescu și N. B. Locusteanu).

INDEX, listă în care se înscriu cărțile pe cari bunii catolici nu trebue să le citească. În cursul anilor s'au adunat liste numeroase. Cărțile acestea oprite erau în anii din urmă în număr de 15.000. Supravegherea acestor liste o are așa numita *congregatio indicis.* De la acest fapt vine expresia: **l-a pus la index** = l-a depărtat pe cineva de la o însărcinare sau îl ține în bănuială.

INDIA (☛ harta ASIEI), regiune vastă din Asia de S. alcătuită din două mari peninsule: INDIA DE NORD (numită de obiceiu numai INDIA) și INDIA DE SUD (numită de obiceiu INDOCHINA), despărțită prin golful Bengal. INDIA are o supraf. de ca. 4.715.000 km. p. De ea ține și insula **Ceylon** (65.000 km. p.). E udată de **Indus**, care izvorăște din Himalaia și se varsă în golful Arabic, **Gange**, care se varsă în Golf Bengal ca și **Brahmaputra**. In partea de N. sînt M. Himalaia, la Sud Gații de V. și de E. Populația e de ca. 325.000.000 loc. Cea mai mare parte din teritoriul Indiei aparține Angliei; ea constitue *imperiul Indiei (indian empire hind)* și este guvernată de un vice-rege. In această stăpînire se cuprind: *a)* 9 provincii (ca: **Assam, Bengal, Bombay,** etc.); *b)* 9 state și agenții (între cari și **Belucistan**); *c)* 2 state vasale, cu oarecare independență, guvernate de un *maharajah:* **Bhutan** și **Nepal**. Afară de acestea, sînt foarte multe insule.

Capitala Imperiului britanic din India este **Delhi**, 304.000 loc. Orașe pr. **Calcutta**, fosta capitală pînă în 1911, 1.328.000 loc., **Bombay**, 1.176.000 loc., **Madras**, 527.000 loc., **Rangun**, 342.000 loc., **Lahore**, 282.000 loc.

Pe teritoriul Indiei, pe coaste, se găsesc și cîteva mici teritorii cu orașe cari sînt posesiuni *franceze* (**Pondichery, Chandernagor, Yanoon, Karikal, Mahé**) și altele *portugeze* (**Goa, Damao, Diu**).

Cea mai depărtată epocă din viața popoarelor din India este cunoscută din cărțile *Vedelor*. După aceasta urmează epoca zisă a *bramanismului*, după care vine a *budismului* (sec. IV a. Chr.). Perșii sub Darius cucerîră o parte din acele regiuni, apoi veni expediția lui Alexandru cel Mare care se opri la fluviul Indus. Mai tîrziu Romanii și Arabii avură raporturi comerciale cu India. O stăpînîră în parte Arabii (sec. VII p. Chr.), Afganii (sec. XII), Mongolii (sec. XIV). Cînd încep călătoriile cari au de rezultat marile descoperiri geografice, se așează aci colonii portugheze, olandeze, franceze și engleze (sec. XV și urm.). Infințarea „Companiei engleze a Indiilor", pe la 1600, contribui la întărirea influenței Englezilor în aceste părți. Ea se mări prin relații comerciale, prin așezări coloniale și prin lupte cu indigenii și chiar cu Europenii (mai ales cu Francezii): pela 1767 mai toată India centrală recunoscu supremația engleză. La începutul sec. XIX această supremație se întinse și mai departe. După luptele grozave ce avu să susție la 1857 cu *Cipaii* revoltați, Anglia își anexă India și în 1876 Regina Victoria primi titlul de *împărăteasă a Indiilor*, iar Regele actual George V se încoronă în această calitate în orașul Delhi, care deveni capitala acestui imperiu. Curînd după aceasta începură mișcări revoluționare cu caracter naționalist, manifestate prin atentate individuale sau în masă, înregistrate chiar în anul 1929 și 1930. (☛ INDOCHINA).

INDIAN OCEANUL se întinde între Africa, Asia și Oceania, supraf. 75.000.000 km. p.

INDIENI, locuitorii Indiei. In mod impropriu se dă acest nume și vechilor locuitori ai Americei de Nord, pentrucă, după călătoriile lui Columb, se credea că el a descoperit țărmurile Indiei din partea de V.

INDOCHINA, este partea de E. a Indiei. E o imensă provincie cu o supraf. de ca. 2.000.000 km. pl., udată de fluvii mari: **Dranady, Saluen** se varsă în Golful Bengal (Ocean Indian), **Menam, Mekong** se varsă în G. Siam, etc. Partea de N. V. **Birmania** face parte din imperiul britanic, care mai stăpînește și partea de S. a peninsulei numită **Malacca** cu orașul **Singapur**. Partea centrală o formează regatul **Siam** (☛ acest cuv.). Partea de E. este **Indochina franceză**, care cuprinde provinciile **Tonkin, Annam, Laos, Cambodge** și **Cochinchina**, formînd un teritoriu de ca. 701.000 km. p., cu o populație de ca. 19.000.000 locuitori.

INDUS, fl. India, izvorește în Tibet, se varsă în marea de Oman; 3120 km. lung.

INDUSTAN, numire geografică corespunzătoare în parte cu India, fără Belucistan la V. și

www.dacoromanica.ro

întinzîndu-se pînă la Gange şi cuprinzînd toată peninsula (☛ **INDIA**)

INEŞTI, com. rur. jud. Orheiu, plasa Teleneşti; 2632 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Teleneşti.

INEU ① com. rur. jud. Arad, plasa Ineu; 6212 loc. Aşezat pe ambele maluri ale Crişului-alb; comerţ de vinuri. A fost cetate. Staţie c. f. pe linia Arad-Sîntana-Brad. ¶ ② com. rur. jud. Ciuc, plasa Centrala; 2139 loc. ¶ ③ com. rur. jud. Bihor, plasa Tileagd; 2150 loc. ¶ ④ vîrf în Munţii Rodnei jud. Năsăud, peste 2000 m. înălţime.

INGRES [e ⁿ gr'] **JEAN-AUGUSTE** (*1730 † 1867), pictor francez, renumit mai ales prin perfecţiunea desenului.

INN, rîu, izvorăşte în Elveţia (Canton Grisons), trece prin Austria, prin Bavaria şi se varsă în Dunăre la **Passau**, după ce udă multe oraşe, între cari **Innsbruck**.

INNSBRUCK, oraş Austria (Tirol); 55.000 loc.

INOCENŢIU III (*1161 †1216), al 181-lea papă al Romei (1198—1216). A pornit cruciada contra Albigensilor şi a luat iniţiativa cruciadei 4-a. Numele lui: **BARON SEGNI**.

INOCENŢIU IV (†1254), al 185-lea papă al Romei (1243 –1254). E acela care a excomunicat pe împăratul Frederic II. Numele lui era **SINIBALD FIESCHI**.

INOCENŢIU XI (*1611 †1689), al 247-lea papă al Romei (1676—89). A avut multe conflicte cu Ludovic XIV regele Franţei. Numele lui era: **BENEDICT ODESCALCHI**.

INOCENŢIU, egumen, măn. Brâncoveni; episcop al Rîmnicului între 1728—1735.

INOCENŢIU CHIŢULESCU (*1819 †1893), director al seminariului din Bucureşti 1850; episcop al Buzăului 1873—1893.

INOTEŞTI, staţie c. f. jud. Prahova, între Ploeşti şi Buzău.

INSTITUTUL FRANŢEI, se numeşte reuniunea celor 5 Academii din Franţa: **Acad. franceză**, de **inscripţii**, de **ştiinţe morale şi politice**, de **ştiinţe**, de **arte frumoase**.

INSTRUCŢIUNEA PUBLICĂ, revistă oficială pentru învăţămînt, Bucureşti 1859—61, sub redacţia lui *Aug. Treb. Laurian*

INSTRUCŢIUNEA PUBLICĂ, revistă oficială pentru învăţămînt, Iaşi 1860, redactor: *V. Alexandrescu* [Urechia].

INSULA ŞERPILOR, în Marea Neagră, la 45 km. de gura bratului Sulina; supraf. 17 ha. Aparţine României din 1879. Aci e un far.

INTERLAKEN, oraş în Elveţia (canton Berna) între lacurile Thun şi Brienz; 3621 loc., localitate climaterică europeană.

IOACHIM sfîntul, prăznuit de biserica ortodoxă la 9 Septembrie. E tatăl Sf. Fecioare Maria.

IOACHIM II (**ECTOR**), elector de Brandeburg (*1505 †1571), unul din cei cari au contribuit la introducerea reformei în Germania.

IOACHIM, mitropolit al Proilaviei între 1774—1777.

IOAN AGRAFIOTUL, profesor grec la Academia Domnească din Bucureşti pe la 1780. Se zice că a colaborat la dicţionarul lui Henricus Stephanus (☛ **Estienne**).

IOAN APOSTOL ŞI EVANGHELIST (†101), prăznuit de biserica ortodoxă la 8 Maiu. Frate cu Iacov, a fost apostolul cel mai iubit de Isus. Lui i-a încredinţat — cînd era pe cruce — pe mama sa ca s'o îngrijească, prin faimoasele cuvinte: „Femeie, iată fiul tău!" Pe el şi pe alţi doi (Petru şi Iacob) i-a luat ca martori la schimbarea la faţă. Lui i-a destăinuit — la cina cea de taină — că Iuda va fi vînzătorul. După înălţare. Ioan a predicat învăţătura lui Hristos în Asia mică, a organizat episcopatele alegînd şi sfinţind pe cei vrednici. In anul 95 a fost arestat şi chinuit. Domiţian l-a relegat în insula Patmos, dar Nerva l-a liberat şi el a continuat să-şi exercite misiunea pînă la adînci bătrîneţe. Sf Ioan este autorul *Evangheliei*, care-i poartă numele, şi care are de obiect a completa lipsurile din celelalte trei; e scrisă în greceşte. Mai avem de la el şi *3 epistole*; i se atribue şi *Apocalipsul*.

IOAN III zis **ARMEANUL** sau cel **CUMPLIT**, († 1574) domn al Moldovei 1572—1574). Era fiu natural al lui Ştefăniţă, fiul lui Bogdan. Mama

Ioan Evanghelistul
(după Evanghelia lui Teodosie, Bucureşti 1682).

lui era armeancă, de aci supranumele ce-i dase poporul. Cu gîndul de a-şi pregăti drumul la tronul Moldovei, a călătorit prin Polonia, Crimea, Germania (servind în armata împăratului Maximilian), apoi s'a dus la Constantinopol, de unde a fost exilat în insula Rodos (ca pretendent la tron neplăcut): aci se face negustor de pietre preţioase, cîştigă sume însemnate, îşi face relaţii printre puternicii de la Poartă, îşi face şi în Moldova un partid şi astfel devine domn în 1572. Stăpînirea lui e înfăţişată ca plină de acte crude făcute mai ales contra boerilor, pe cînd căuta să atragă iubirea poporului de jos. Amestecîndu-se în intrigile politice din Polonia cu prilejul alegerii ca rege a lui Henric de Anjou, în care era interesată şi Turcia, îşi crează oarecare atmosferă ostilă la Poartă. Amestecul Chiajnei, care doreşte un tron pentru fiul ei, Petru Schiopul, măreşte această ostilitate şi Ioan, nevoind să se supună cererilor de bani, e destituit şi se decide a-şi păstra tronul cu armele. Ajutat de Cazaci, dobîndeşte mari victorii contra armatelor turceşti şi munteneşti, intră în Muntenia, pradă mai multe oraşe, pune Domn pe Vintilă Vodă; dar, după ce veniră alte oştiri turceşti şi după ce fu trădat de cel mai de aproape al său căpitan *Ieremia Golia*, fu nevoit să capituleze la *Roşcani* cu condiţia de a fi trimis viu la Constantinopol. Comandantul armatei turceşti, însă, îl ucise pe loc în mari chinuri. Viaţa lui a fost scrisă cu mare admiraţie, exage-

Ioan Vodă cel Cumplit.

www.dacoromanica.ro

rînd uneori, de B. P. Hasdeu (1865); asemenea a dat subiectul unei piese de M. Sorbul („Letopiseți", 1914).

IOAN BOTEZĂTORUL, prăznuit de biserica ortodoxă la 7 Ianuarie. După ce a stat treizeci de ani în pustie, începu să predice, să prevestească venirea lui Mesia și să boteze. Isus a venit și el, Ioan l-a recunoscut și, după stăruința lui, l-a botezat și pe el. De atunci toată lumea îl venera și chiar Irod, tetrarhul, îl chema ca să-i asculte cuvintele. Cu mare modestie zicea că este numai *Glasul celui ce strigă în pustie* (*vox clamantis in deserto*). După ce Irod își părăsi soția și luă pe Irodiada, soția fratelui său, Ioan îl mustră în public. Irod îl puse la închisoare și într'o zi, cînd Salomea, fata soției sale, danță cu prilejul unui mare banchet, el făgădui că-i va da orice va cere și atunci ea, sfătuită de mama ei, ceru capul Sf. Ioan, ceeace se îndeplini. Moaștele Sfîntului sînt împărțite în diferite părți ale lumii creștine. Se spune că Neagoe, Domnitorul Munteniei, avea mîna dreaptă și a dăruit-o unei mănăstiri din Muntele Atos spre a dobîndi în schimb capul și mîna Sf. Nifon.

Ioan Botezatorul. (după o veche icoană)

IOAN II CAZIMIR (*1609 †1672), rege al Poloniei, 1648-1667. După o tinerețe aventuroasă, în care vreme se făcu călugăr la Roma și ajunse cardinal, fu chemat în Polonia la moartea lui Wladislaw IV. Părăsi rasa, se căsători și luă tronul. Lupte necontenite, și interne și cu vecinii, caracterizează domnia lui. A fost o epocă de anarhie; atunci s'a înființat *liberum veto* (1652), care a avut așa de rele urmări pentru desvoltarea statului. Adversarii săi ziceau că inițialele numelui său I. C. R. (Ioannes Cazimirus Rex) înseamnă *Initium calamitatum Regni* (începutul calamităților regatului). A abdicat și a murit în Franța.

IOAN I CEL MARE (*1357 †1433), rege al Portugaliei de la 1385.

IOAN CEL NOU (†1330), sfînt. Era din Trebizonda și călătorea cu mărfuri ale stăpînilor săi. Odată se afla pe o corabie a unui strein catolic. Acesta, ca să-i poată lua marfa, l-a denunțat unui Persan, adorator al focului, care — după tradiție s'a fi aflat la Akkerman (Cetatea Albă) pe malul Nistrului. A fost supus la chinuri pentru credința sa și a murit acolo. Corpul lui a fost luat de Alexandru cel Bun, Domnul Moldovei, și dus la Suceava.

Sf. Ioan cel Nou. (Din Cazania lui Varlaam 1643).

IOAN COLIBAȘUL (†450), prăznuit de biserica ortodoxă la 15 Ianuarie. Era fiul unui bogătaș din Constantinopol; a părăsit casa părintească și, după multă vreme, a revenit, dar n'a fost recunoscut și a trăit într'o colibă pe proprietatea lor. Numai cînd a fost să moară s'a știut cine e. Părinții au ridicat pe locul acela o biserică frumoasă. Corpul lui se află la Besançon (Franța).

IOAN CORVIN HUNYADI (* ca. 1400 †1456), din familia românească a *Corvineștilor*, al cărei sediu era în jud. Hunedoara, unde se află și azi castelul. Voevod al Transilvaniei (1442), el dobîndi comanda armatei unguești și avu mari succese contra Turcilor, dar și cîteva înfrîngeri. In timpul domniei lui Vladislav, care era și regele Poloniei (1440—1444) cît și în timpul minorității regelui Ladislav (1444—1452) și chiar mai tîrziu, a fost conducătorul efectiv al Ungariei și i-a asigurat prestigiul prin acțiunile sale militare. Ultima lui acțiune a fost gonirea lui Mahomed II de la Belgrad (1456). Avea ca adversar pe contele Cilly. Fiul său Ladislav îl ucise și fu la rîndu-i omorît din ordinul regelui; dar fiind silit a-și părăsi tronul, veni în locu-i alt fiu al lui Ioan, *Mateiu Corvin* (☛ acest cuv.).

Ioan Hunyadi.

IOAN HRISOSTOM sau **GURĂ DE AUR**, slavon. **ZLATOUST** (*ca. 347 †407), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 13 Noembrie, 27 și 30 Ianuarie. Era fiul unui general roman, care comanda trupele din Siria. Rămas fără tată în fragedă vîrstă, a fost crescut de mama sa în principiile unei severe virtuți, a fost instruit de cei mai învățați profesori din acea vreme și pe la 20 de ani ajunse advocat cu renume. Episcopul Meletie din Antiohia l-a luat pe lîngă dînsul, și l-a instruit în cele religioase; dar el părăsi palatul episcopal și, după aceea, se retrase în munți, trăind într'o comunitate de călugări asceți, cari cultivau postul cel mai strict și tăcerea. In 381 episcopul Flavian îl făcu predicator, după ce îl hirotonisi ca diacon. Renumele său deveni universal și împăratul Arcadiu îl făcu patriarh al Constantinopolului la 398. In această calitate el a slujit biserica, făcînd prozeliți și criticînd — uneori cu mare succes — moravurile ușuratice ale aristocrației. Apărarea Eunucului Eutropiu, care din sclav ajunsese prim-ministru și pe care împărăteasa Eudoxia voia să-l pedepsească, îi făcu mulți dușmani. Depus de un sinod special și exilat în Bitinia în 403, de unde fu rechemat, dar gonit din nou, muri pe drum cînd era condus spre locul exilului. Rămășițele sale se găsesc în biserica Vaticanului din Roma. Din cuvintele și scrierile sale au rămas multe și s'au tradus în toate limbile.

Ioan Hrisostom. (după o veche icoană).

IOAN DAMASCENUL († ca. 780), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 4 Decembrie. Numit după locul nașterii sale, a fost om învățat și cu situație înaltă la Curtea Califilor. Ca să se curățească sufletește, s'a retras într'o mănăstire, unde s'a supus unei discipline foarte severe. Cînd Leon Isauricul a publicat edictul contra icoanelor, Ioan a scris trei cuvîntări prin care apără închinarea la icoane și apoi a colindat prin Palestina propagînd doctrina sa.

IOAN DOCTOR, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 31 Ianuarie. A trăit în Alexandria împreună cu Chiru, și, fiind medici, profitau de aceasta ca să facă prozelitism creștin. Pentru aceasta au fost decapitați.

IOAN FĂRĂ FRICĂ (*1371 †1419), ducele Burgundiei, a pornit războiu contra moștenitorului tronului Franței (Carol VII), a învins în mai multe lupte, a luat Parisul și a fost asasinat tocmai cînd începuseră tratative de împăcare între el și moștenitor.

IOAN FĂRĂ PĂMÎNT (*1166 †1216), rege al Angliei de la 1199. A pierdut posesiunile ce avea în Franța; a dat constituția numită *magna charta libertatum* (1215).

IOAN LUSINSKI, episcop socinian în Moldova, 1561—1563, în timpul domniei lui Iacob Eraclidul.

IOAN MILOSTIVUL, sfînt (†619) prăznuit de biserica ortodoxă la 12 Noembrie. Din familie nobilă și cu avere mare, rămînînd văduv, se lepădă de tot, împărțind averea la săraci, și

www.dacoromanica.ro

trăi în practica faptelor bune. Ales patriarh al Alexandriei (608), a continuat milosteniile sale, a dat necontenit sfaturi celor nenorociţi, a împăcat pe cei înduşmăniţi, a predicat contra ereziilor.

IOAN NEPOMUC SALVATOR (*1852), arhiduce al Austriei. A participat la ocuparea Bosniei în 1878, a ocupat funcţiuni înalte în comandamentul armatei: a dispărut în 1890 fără să se mai ştie de el.

IOAN PALEOLAVRITUL, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 19 Aprilie. Părăsind patria şi familia, a pornit în propagandă şi a murit la Schitul Sf. Hariton.

IOAN V PALEOLOGUL (*1332 † ca.1390), împărat bizantin (1341—1390). Domnie turburată de mari lupte civile. Cîţiva ani a avut asociat la tron pe Ioan Cantacuzino. Bătut de Turci, a fost silit a le ceda cele mai frumoase provincii.

IOAN POSTITORUL (†595), patriarh al Consantinopolului (dela 586), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 2 Septembrie. A dus o viaţă de mare simplitate şi a fost cunoscut prin regimul de hrană redus la cea mai simplă expresie (pepeni, struguri, smochine) în vreme de treizeci de ani. Tradiţia îi atribue minuni efectuate graţie rugăciunilor lui. Proclamîndu-se patriarh *ecumenic* a provocat un protest din partea papei de la Roma.

IOAN SCĂRARUL (*ca. 525 †605), sfînt, prăznuit de biserica ortodoxă la 30 Martie. Om învăţat, s'a călugărit şi a trăit mulţi ani în pustie. Pe la anul 600 a fost ales stareţ al unei mănăstiri din muntele Sinai. A lăsat o carte numită *Scară*, fiindcă arată treptele pe cari trebue să le urce omul spre a ajunge la perfecţiune.

IOAN II SIGISMUND (*1540 †1571), rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei. In timpul său s'a răspîndit în Transilvania protestantismul. A stat în legături de prietenie cu Al. Lăpuşneanu, domnul Moldovei, care a ajutat pe Isabela, mama lui I. II, să recapete stăpînirea Ardealului.

IOAN UCENICUL, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 18 Aprilie. A fost ucenicul Sf. Grigore Decapolitul şi, după moartea acestuia, a trăit la locurile sfinte într'un schit al Sf. Hariton, unde şi-a dat duhul.

IOAN I ZAPOLIA ☞ ZAPOLYA.

IOAN I ZIMISCES (*925 †976) împărat bizantin dela 969. A ucis pe Foca pentru a fi ales el; a expulsat pe Manichei din statul său. (☞ MANICHEI).

IOANA (JEANNE) D'ARC (*1412 †1431), eroină franceză. In vremea cînd ţara sa era ocupată de oştiri engleze, ea, fiica unor simpli ţărani, isbuti să ridice moralul armatei franceze, să libereze oraşul Orléans şi să facă posibilă încoronarea regelui Carol VII la Reims. Fiind, însă, prinsă de Englezi la Compiègne, fu osîndită ca vrăjitoare şi arsă pe rug. Amintirea ei a fost necontenit cinstită de Francezi; mari serbări s'au făcut în onoarea ei mai ales în anii din urmă cînd Vaticanul a declarat-o sfîntă (1920).

Ioana d'Arc (după o statue).

IOANIÇHIE CEL MARE († ca. 845), sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 4 Noembrie. A fost soldat în garda împăratului Constantin Copronim, a ajuns la grade mari, a persecutat pe închinătorii la icoane, dar, convins de rătăcirea sa, a renunţat la situaţia ce avea şi s'a făcut călugăr.

IOANICHIE, Mitropolit al Proilaviei pe la 1716.

IOANIÇHIE, episcop al Romanului 1747—1769.

IOANICHIE FLORU, episcop al Romanului 1897—1899.

IOANID GHEORGHE (*1830 †1888), profesor român de limba elenă la şcoala Sf. Sava din Bucureşti A publicat cărţi de specialitate: *Gramatica elenă*, 1840; *Dicţionar eleno-românesc* (1864) şi cîteva traduceri din limba franceză (*Rosolinda*, 1850; *Tractat de morală*, 1859) şi un studiu despre *originea limbii române* (1882). A fost membru onorar al Academiei Române (1871).

IOANID G. (*1838 †1921), pictor român.

IOANIŢI sau CAVALERI AI SFÎNTULUI IOAN, ordin cavaleresc religios, înfiinţat pe la 1048 cu scopul de a îngriji de bolnavi din spitale, avînd drept centru o mănăstire cu hramul Sf. Ioan. Cu timpul au dobîndit organizaţie militară şi s'au luptat pentru apărarea locurilor sfinte. La un moment, ne mai putînd rezista Turcilor în cetatea în care se întărise, s'au retras şi s'au aşezat în insula Rodos (pînă la 1522), apoi în insula Malta; de atunci şi-au schimbat şi numele. Prin sec. XIX aproape a dispărut ordinul. (☞ MALTA).

IOANOVICI CONSTANTIN (1813 †1865), profesor român în Banat. A fost inspector al şcoalelor române ortodoxe din regiunea aceea pe la 1850—60.

IOANOVICI NESTOR (†1830), primul episcop român al eparhiei Aradului (1829—1830).

IOASAF, episcop al eparhiei Buzăului 1708-1716.

ION, unul dintre *juzi* sau *judeţi*, mici stăpînitori în Ţara Românească prin sec. XIII, pomenit între 1249—1251.

ION CORVIN, circ. com. jud. Constanţa cu 18 sate (1929).

ION I. C. BRĂTIANU, circ. com. jud. Brăila cu 13 sate (1919).

IONESCU DIMITRIE (†1929), medic român. Profesor la faculatea de medicină din Bucureşti, specialist în boli interne.

IONESCU ION, inginer român. Profesor la şcoala politehnică. Membru corespondent al Academiei Române (1919). A publicat articole de specialitate în reviste şi în Buletinul Soc. politechnice, în broşuri. Cităm: *Beton armat*, 1915; *Invăţământul technic superior*, 1914; *Viaţa lui Euler*, 1910; *Podul de la Borcea*, 1919; *Activitatea lui A. Saligny*, 1916; *Lucrările publice la Romani*, 1922.

IONESCU NICOLAE (*1820 †1905), om politic român. A fost profesor de istoria universală la Universitatea din Iaşi; orator apreciat, a fost deputat, senator, ministru de externe (1876—77); membru al Ateneului Român şi Academiei Române. A publicat articole în „*România literară*" (1855), în ziarul „*Steaua Dunării*" ş. a., diferite discursuri şi conferinţe fie în Analele Academiei, fie în broşuri separate.

IONESCU RADU (*1832 †1873), ziarist şi critic român. A colaborat la diferite ziare, a publicat articole în „Revista română" a lui Odobescu (1861—63), un volum de poezii (1854); a fost director al Ministerului Cultelor, deputat, agent diplomatic la Belgrad (1867).

IONESCU TAKE (*1858 †1922), om politic român. A fost advocat; a debutat în politică la 1884 ca partizan al lui C. A. Rosetti, a trecut apoi în partidul liberal, a luat parte la luptele opoziţiei unite contra guvernului lui I. Brătianu şi în 1891 a intrat în guvernul lui Lascar Catargiu ca ministru de instrucţie (până în 1895), cînd a făcut reforma învăţămîntului primar şi normal. De aci înainte a avut rol de frunte în viaţa politică. Ministru de instrucţie, apoi de finanţe în cabinetul prezidat de G. Gr. Cantacuzino (1899), a contribuit la desfacerea Junimiştilor de Conservatori. A avut ministerul finanţelor în noul minister conservator al lui G. Gr. Cantacuzino (1904—1907), dar în cursul nenorocitelor evenimente din 1907, el a dat concursul său guvernului D. A. Sturdza pînă la restabilirea liniştei. Atunci s'a despărţit de

Take Ionescu.

www.dacoromanica.ro

vechii conservatori și a format (21 Ianuar 1908) partidul conservator-democrat sub șefia sa. Cînd s'a făcut un minister de concentrare conservatoare sub prezidenția lui T. Maiorescu (1912), el a luat internele. In timpul neutralității a fost între partizanii intrării noastre în acțiune alături de Franța și aliații ei și, după declararea războiului, a intrat în guvernul național format la Iași la 11 Decembrie 1916. Demisionînd la începerea tratativelor pentru armistițiu, a plecat în Franța, unde a lucrat cu alți emigrați români pentru a face cunoscută situația României și a susținea drepturile ei. In 1920 a făcut parte cu cîțiva amici din guvernul generalului Averescu și cînd acesta, în urma unui conflict cu parlamentul, s'a retras, a format un guvern prezidat de el (17 Decembrie 1921), dar n'a putut să obție majoritate și a trebuit să se retragă după o lună.

IONESCU TOMA (*1860 †1926), medic român. A fost ajutor de anatomie la facultatea din Paris, prosector (1883). Numit prin lege specială profesor de anatomie topografică la facultatea de medicină din București (1894), a fost decan (1906, 1908, 1910, 1921) și rector al Universității (1912). A fost membru onorar al Academiei Române (1925).

IONESCU DE-LA-BRAD ION (*1818 †1891), agronom român. A făcut studii în Franța, a fost administrator al moșiilor Domnitorului Mihaiu Sturdza (în Moldova), profesor la Academia Mihăileană (1844), a fugit în Turcia la 1848, unde ajunge administratorul moșiilor marelui Vizir; apoi, întorcîndu-se, a publicat scrieri de economie națională și agricultură (Monografiile județelor Dorohoiu, Putna, Mehedinți) și a fost de mai multe ori deputat, luptând pentru drepturile țăranilor.

IONESCU-DOLJ IOAN (* 1875), magistrat român. Prezident al Consiliului legislativ. Fost profesor la școala superioară de științe de Stat și la școala superioară de agricultură, fost consilier la Inalta Curte de Casație. A publicat articole de specialitate în revistele „Curierul judiciar" și „Dreptul", începînd din 1898, și mai multe cărți din cari cităm: *Presa și regimul ei în România*, *Tribunalele pentru copii*, *Responsabilitatea juridică a Statului*, *Procedura penală română* și un raport despre dreptul penal prezentat conferinței internaționale de la Varșovia. E membru corespondent al Academiei Române (1928).

IONESCU-GION GEORGE (*1857 †1904), profesor și ziarist român. După studii la Paris, a fost profesor la școala normală de institutori și la liceul Mateiu-Basarab din București, inspector general al învățămîntului; membru corespondent al Academiei Române (1889) și al Ateneului Român. A fost mult timp ziarist, scriind cronici teatrale și literare în ziarul „Românul", ș. a. A colaborat la „Revista nouă", ș. a. A publicat cercetări istorice (*Ludovic XIV și Constantin Brîncoveanu*, 1884) și multe conferințe ținute la Ateneu (*Doftoricescul meșteșug*, 1892 ; *Generalul Florescu*, 1894; *Elementul pitoresc în cronicile române*, 1885), rapoarte școlare, cărți didactice (*Poetica*, 1888) și *Istoria Bucureștilor*, 1899, cum și cîteva traduceri.

G. Ionescu–Gion.

IONESCU-SISEȘTI GHEORGHE (*1885), agronom român. Profesor la școala superioară de agricultură și director al îndrumărilor agricole din Ministerul Domeniilor, s'a ocupat, între altele de mijloacele de a face folositoare terenurile inundabile și necultivabile. A publicat articole în reviste streine, cum și cărți de specialitate, dintre cari cităm: *Reforma agrară în România*, 1920; *Despre rapiță*, 1918; *Ferma Herăstrău*. E membru corespondent al Academiei Române (1925). Ministru de agricultură în guvernul prezidat de N. Iorga (1931).

IONEȘTI ① com. rur. jud. Gorj, plasa Jiu; 1403 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Turcenii-de-Sus. ¶ ② stație c.f. jud. Vîlcea între Drăgășani și Rîureni.

IONIA, regiune din Asia mică (în anticitate) cu orașele Milet, Efes, etc.

IONICĂ MAREA, cuprinsă între Grecia și Italia comunicînd pe deoparte cu Adriatica, pe de alta cu Mediterana.

IONIȚĂ sau IOANIȚIU († 1207) din familia Asăneștilor, împărat româno-bulgar de la ca. 1197. Dobîndește mari victorii contra Grecilor Bizantini. Faima vitejiei lui ajunge la Roma și papa Inocențiu III îi scrie, îndemnîndu-l a se alipi bisericii catolice, lucru pe care Ioniță îl primește și e încoronat de trimeșii papei în Noembrie 1204. In acest timp latinii cu Baldovin de Flandra pun stăpînire pe Constantinopol și tratează cu dispreț pe Ioniță, care dorea să le fie aliat. De aci războiu lung cu peripeții diferite, dar în genere cu mari victorii ale lui Ioniță, care ia prizonier pe însuși împăratul Baldovin. Intervenția papei nu poate liniști lucrurile și în timpul acestor turburări Ioniță e asasinat.

IONNIȚIU THEODOSIU (*1842 †1918), unul dintre primii editori români și întemeietorul primei edituri sistematice, organizînd acest nou comerț în țară. A tipărit „Calendarul pentru toți Românii". A introdus și editat primul calendar zis american cu foi detașabile.

IORDACHE OLIMPIOTUL, unul din capii eteriei din 1821; el a prins prin înșelăciune pe Tudor Vladimirescu pentru a fi omorît.

IORDAN (arab. EȘ-ȘERIA), fluviu în Palestina, izvorăște din munții Anti-Liban, și se varsă în Marea moartă; lung 350 km. In apele acestuia s'a botezat Isus.

IORDANES (sau IORNANDES), scriitor got (pe la a. 500), a scris în latinește o istorie universală pînă la Iustinian și o istorie a Goților. Are pasagii importante pentru începuturile istoriei noastre.

IORDĂNEȘTI, com. rur. jud. Storojineț, plasa Dumbrava-roșie; 2154 loc.

IOREST sau ILIE, mitropolit ☛ OREST.

IORGA NICOLAE (*1871), istoric și om politic român. A făcut studii la Iași, Paris, Berlin și Lipsca. Profesor de istorie universală la Universitatea din București (1895), membru al Academiei Române (1910), director al Școalei române din Paris (Fontenay-aux-Roses), decan al facultății de litere, rector al Universității, face în fiecare an cursuri la Sorbona. A colaborat la multe ziare și reviste, a condus revista „*Sămănătorul*" (1903), prin care s'a întemeiat un curent literar cu caracter național-tradiționalist și democrat-progresist, el fiind criticul care a dat directivele. Acest curent a dominat în primul deceniu al sec. XX și a fost îmbrățișat și de scriitori din provinciile românești pe atunci supuse, avînd centre principale la Sibiu, la Cernăuți, cum și în vechiul regat la Craiova și la Bîrlad. Pe la 1905 Iorga a început a se ocupa de politică, a fost ales deputat de multe ori și a format un partid numit naționalist care are ca organ *Neamul Românesc*. In Aprilie 1931 a fost numit ministru-prezident și a format un guvern afară din partide. Mai multe reviste au fost întemeiate de dînsul, între cari citam *Revista istorică* (1915 ș. a.). In reviste, broșuri și volume diferite și în „Analele Academiei", a publicat studii numeroase în cari s'a ocupat de: a) istoria patriei privită în general (*Geschichte des rumänischen Volkes*, Gotha, 1905; *Istoria Românilor în chipuri și icoane*, 1905; *Breve storia dei Rumeni*, 1911; *Histoire des Roumains de Transylvanie*, 1915; *Histoire des Roumains de Bucovine*, 1917; *Histoire des Roumains de la péninsule des Balcans*, 1919; *Histoire des Roumains et de leur civilisation*, 1920) ori în desvoltarea instituțiilor și a unor forme de viață (*Istoria comerțului*, 1915; *Istoria armatei române*, 1910; *Istoria financiară și economică*, 1902; *Sate și*

www.dacoromanica.ro

mănăstiri, 1905; *Negoţul şi meşteşugurile*, 1906; *Istoria bisericii*, 1908; *Développement de la question rurale*, 1917; *Funcţionarii*, 1922; *Istoria presei*, 1922; *Histoire de l'art ancien* (cu G. Balş), 1922; *L'art roumain*, 1925) sau în relaţiile cu alte popoare (*Armenii şi Românii*, 1913; *Les Roumains et le peuple turc*, 1914; *Muntele Athos*, 1914; *Albania şi România*, 1915; *Sîrbii, Bulgarii şi Românii*, 1915; *Legăturile cu Sîrbii*, 1915; *Legăturile cu Ruşii apuseni*, 1916; *Relations entre la France et la Roumanie*, 1918; *Relaţiile comerciale cu Lembergul*, 1900; *Les Hongrois et la nationalité roumaine*, 1909; *Carol* XII *şi ţările române*, 1901; *Relations russo-roumaines*, 1915; *Relations anglo-roumaines*, 1915; *Relaţii franco-române*, 1920; *Roumains et Grecs*, 1920; *Polonais et Roumains*, 1921; *Serbes et Roumains*, 1922; *Roumains et Tchecoslovaques*, 1924), cu privire la anume personalităţi istorice şi la anume epoce (*Constantin Brîncoveanu*, 1914; *Regele Carol*, 1914, 1916; *Mihaiu Viteazul*, 1895 1900, 1901 1910, 1918, 1919; *Cantacuzinii*, 1920; *Ştefan cel Mare*, 1904, 1905, 1910; *Ştirbeiu Vodă*, 1905 1910, 1913; *Tudor Vladimirescu*, 1906; *Cuza-Vodă*, 1909, 1920; *Radu Şerban Vodă*, 1911; *Gh. Lazăr*, 1916; *M. Kogălniceanu*, 1920; *Comemorarea zilei de 3 Maiu* 1848, 1914; *Spiritul public în epoca Unirii*, 1915; *Răsboiul actual şi urmările lui*, 1916; *Cultura sub Fanarioţi*, 1898; *Studii asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe* 1899; *Secolul* XVII, 1900; *Despre veacul* XVIII, 1910; *Răscoala Seimenilor*, 1910; *Ocupaţiunea austriacă*, 1911; *Politica Austriei faţă de Unire*, 1912; *La Roumanie Danubienne et les barbares au VI siècle*, 1924 ; — b) **literatura română**: *Cîntecele Românilor din Serbia*, 1914; *Cărţi reprezentative la Români*, 1915, 1916; *Schiţe din literatura românească*, 1892; *Istoria literaturii române în sec.* XVIII, 1901; *Literatura religioasă pînă la 1688*, 1904; *Istoria literat. rom. în sec.* XIX, 1907 ş. u.; *Balada populară*, 1910; *Asachi ca tipograf*, 1912; *O luptă literară*, 1914 ş. u.; *La littérature populaire*, 1925; — c) **istoria universală**: fie cercetări speciale (*Veneţia în Marea-Neagră*, 1914; *Chestiunea mării mediterane*, 1914; *Serbia eroică şi martiră*, 1915; *Le livre rouge autrichien*, 1917; *Desvoltarea statului austriac*, 1918; *Scurtă istorie a Slavilor răsăriteni*, 1919; *Tomas Marquis de Saluce*, 1893; *Philippe de Mézières*, 1896; *Formes byzantines et realités balcaniques*, 1922 , fie priviri generale asupra unor popoare ori epoce, fie încercări de filozofie a istoriei (*Histoire des états balcaniques a l'époque moderne*, 1914; *Observaţiile unui nespecialist asupra istoriei antice*, 1916; *Istoria poporului francez*, 1919; *Desvoltarea aşezămintelor culturale şi politice ale Europei*, 1920; *The Byzantine Empire*, London, 1907; *Geschichte des osmanischen Reiches*, Gotha, 1908 ş. u.; *Les bases nécessaires d'une nouvelle histoire du moyen-âge*, 1913; *Elemente de unitate ale lumii medievale, moderne si contimporane*, 1921 ş. u.; *d)* **descrieri de călătorie** (*Sate şi preoţi din Ardeal*, 1902; *Drumuri şi oraşe în România*, 1904; *Neamul românesc în Basarabia*, 1905; *Neamul românesc în Bucovina*, 1905; *Neamul românesc în Ardeal*, 1906; *Prin Bulgaria la Constantinopol*, 1907; *e)* **colecţii de documente**: *Acte şi fragmente privitoare la istoria Românilor* 3 vol.; *Acte si documente din Ardeal*, 1916; *Documente privitoare la istoria Românilor* în colecţia Hurmuzachi, mai multe volume; *Docum. din arhivele Bistriţei*, 1899 ş. u.; *Studii si documente cu privire la istoria Românilor*, 23 volume; *f)* **piese de teatru**: *Un domn pribeag*, 1920; *Mihaiu Viteazul*, 1920; *Invierea lui Ştefan cel Mare*, 1920; *Constantin Brâncoveanu*, 1920; *Tudor Vladimirescu*, 1921; *Sarmală, amicul poporului*, 1923; *Fratele păgîn; Ovidiu*, 1931.

IORGOVAN IOVAN, personaj din poeziile noastre poporane (colecţia G. Dem. Teodorescu, ş. a. la Alecsandri se numeşte *Erculean*). E un erou tînăr care se duce să prinză pe o fată ascunsă lîngă o stîncă. Alecsandri crede că simbolizează căutarea izvorului Cernei.

IORGOVICI PAUL (*1764 †1808), scriitor şi profesor român din Banat. A făcut studii la Pojon (Bratislava), la Pesta, la Viena şi la Roma; a călătorit la Paris şi la Londra. A fost funcţionar în Viena, jurist al episcopiei din Vîrşeţ, a suferit persecuţii din partea Sîrbilor, cari se temeau sănu-şi piarză supremaţia religioasă asupra Românilor, a fost destituit de autorităţi şi închis. A fost profesor de limba latină la gimnaziul din Vîrşeţ (1790) şi a murit — se zice — otrăvit de persecutorii săi. De la el au rămas mai multe manuscrise şi o *gramatică românească* tip. în 1799, care a fost unul din izvoarele gramaticei lui Heliade din 1828. El a întemeiat împreună cu Români din principate şi din Transilvania o *Societate filosoficească* în Viena.

IORGU DE LA SADAGURA, piesă de V. Alecsandri, 1844.

IOSAFAT zis **SNAGOVEANUL**, mireneşte *Ion Vărbileanu*. Fost protopop în Mizil; călugărindu-se, ajunse eclesiarh al episc. Buzăului, apoi egumen al Snagovului. A jucat rol important în mişcarea dela 1848 ca amic al revoluţionarilor. A fost superior al bisericii româneşti din Paris. A publicat un *catehism* (mai multe ediţii şi una în limba franceză 1870—1889), *discurs* pronunţat la Paris cu ocazia liberării Ţiganilor (în l. franceză, 1856) şi un *Vocabulaire de quelques mots latins expliqués en roumain et en français* (1867).

IOSIF, personaj biblic (†ca. 1675 a. Chr.), fiul lui Iacob şi al Rachelei. A fost vîndut de fraţii săi unui neguţător care l-a adus în Egipt, unde a avut ocazie să explice un vis, a ajuns ministru, şi unde s'a stabilit mai tîrziu familia sa.

IOSIF SCRIITORUL DE CÎNTĂRI († ca. 883), prăznuit de biserica ortodoxă la 4 Aprilie. A fost persecutat în timpul lui Leon iconoclastul; a zidit o biserică într'un pustiu; a compus imnuri religioase cari se cîntă şi azi în biserica noastră.

IOSIF I (*1678 †1711), rege al Ungariei (1689), împărat romano-german (1705 , a continuat războiul pentru succesiune în Spania.

IOSIF II (*1741 †1790), împărat al Austriei. Fiu al Mariei Tereza, a fost înainte de moartea mamei sale asociat la tron. Protector al literelor şi artelor; însufleţit de idei liberale; totuşi a luat parte la împărţirea Poloniei (1772 ; a introdus mari reforme: a micşorat puterea ordinelor călugăreşti; a înfiinţat seminarii teologice de stat; a întrodus limba germană ca limbă oficială în locul latinei; a împărţit ţara în districte cu un funcţionar regesc; a separat justiţia de administraţie; a introdus cadastrul; a uşurat soarta iobagilor. Istoricii transilvăneni zic că dacă Horia n'ar fi precipitat lucrurile prin mişcarea lui, Românii ar fi avut de la el mari foloase.

Iosif II.

Iosif Gheorghian.

IOSIF, primul mitropolit al Moldovei cu scaunul în Succava ca. 1401 (după lista făcută de Mitropolitul Iacob Putneanul).

IOSIF II BOBULESCU, episcop al Rîmnicului între 1880—1886, cînd demisionă.

IOSIF GHEORGHIAN (*1828 †1909), ierarh român. Fiu de preot, a fost crescut în vederea vieţii bisericeşti, a trăit pe lîngă arhiereul Sofian, apoi pe lîngă episcopul Meletie şi a fost hirotonisit diacon de mitropolitul Sofronie. Ca preot al capelei române din Paris, a urmat cursuri de filozofie la Sorbona; întors în ţară, a fost numit profesor la Seminariul preoţesc din măn. Neamţu, arhiman-

www.dacoromanica.ro

drit pe lîngă episcp. Melchisedec, episcop de Huşi (1864), episcop al Dunării-de-jos (1879), mitropolit primat (1886). In 1893 demisionă şi se retrase la mân. Căldăruşani, dar, în urma turburărilor pricinuite la judecata mitrop. Ghenadie, fu reales mitropolit (1896) şi cîrmui biserica pînă la moarte. A fost membru onorar al Academiei Române (1901).

IOSIF I SEVASTIAS (DE SIVAS) (†1820), episcop de Argeş 1793—1819.

IOSIF ŞTEFAN O. (*1877†1913), scriitor român originar din Transilvania, a fost ziarist în Bucureşti şi bibliotecar la „Fundaţiunea universitară Carol I". Cunoscut mai ales prin poeziile sale, cari exprimă, în genere, sentimentul *regretului, şi al resemnării*. Op. p. *Patriarhale*, 1901; *Credinţe*, 1905; *Poezii*, 1910; *Cântece*, 1912. Poezii cu o desvoltare mai mare: *A fost odată*, basm, 1903; *Din zile mari*, 1905, povestea lui Ştefan cel Mare. Are multe traduceri din *Petöfi*, *Verlaine*, *Ibsen*, *Goethe*, *Wagner*, *Corneille*, etc. In colaborare cu D. Anghel câteva piese de teatru (*Legenda funigeilor*, 1907, *Carmen saeculare*, 1909, etc.) şi o serie de satire umoristice (*Caleidoscopul lui A. Mirea*, 1908, 1910).

St. O. Iosif.

IOŞIA, st. c. f. jud. Bihor în apropiere de Oradea.

IOV, personaj din vechiul Testament, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 6 Maiu. Era bogat, fericit cu fii şi fiice, cu înaltă situaţie socială; dar Dumnezeu a vrut să-i încerce credinţa şi i-a răpit totul; Iov n'a murmurat şi n'a şovăit. Apoi trupul i-a fost roiu de bube, dar el n'a şovăit. Atunci Dumnezeu i-a redat toate bogăţiile, i s'au născut alţi copii şi a început o viaţă fericită. Povestea acestor fapte formează cuprinsul uneia din cărţile Vechiului Testament.

IOVANOVICI ŞTEFAN (*1828†1885), general austriac. A luat parte la luptele din 1848—49 contra Ungurilor, la războiul din Italia, 1866. A comandat trupele cari au ocupat Herţegovina în 1878.

IP, com. rur. jud. Sălaj plasa Şimleul-Silvaniei; 1746 loc. Staţie c. f. linia Săcueni-Sărmăşag.

IPĂTESCU GRIGORE (*1836†1895), general român. Sublocotenent 1856, colonel 1874, general 1883. A luat parte la războiul pentru independenţă.

IPOMENEU GHEORGHE (†1745), profesor grec la Academia domnească din Bucureşti. Era şi medic; studiase medicina în streinătate, trimis ca stipendist al lui Constantin Brîncoveanu

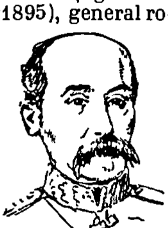
G-ral Ipătescu. (Portret în Col. Academiei)

IPOTEŞTI ① sat jud. Botoşani plasa Corni; 428 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Cucureni. Aci a fost moşia familiei poetului Eminescu. ¶ ② sat jud. Olt plasa Potcoava; 1140 loc. După legea 1929, ţine de circ. com. Brebeni. ¶ ③ c. r. jud. Suceava plasa Bosancea; 2500 loc. După legea 1929, e com. suburbană, ţine de oraşul Suceava.

IPPOCRAT (*ca. 468 † ca. 377 a. Chr.), vestit medic din anticitatea greacă. A scris despre *prognosticuri*, despre *vînturi* şi o colecţie de *aforisme* medicale.

IPSILANTI ALEXANDRU, domn al Munteniei 1774—1782, 1796—1797 şi al Moldovei 1786—1788. Descindea dintr'o familie grecească (*Psiolu*) cu mare vază la Constantinopol şi înrudită cu boeri din ţările române. Unii din ascendenţii săi avusese situaţiuni importante în Moldova. Crescut şi instruit în vederea dragomanatului — pe care l-a şi avut pînă s'a făcut domn — el era om învăţat (filozofie, matematici, etc.) şi a ajutat răspîndirea învăţăturii în statul său. E numit în Muntenia după încheierea păcii de la Kuciuc-Kainardgi, prin care Turcia învinsă recunoştea o serie de drepturi Rusiei, adică într'o epocă în care teamă de războiu nu mai era, dar situaţia ţărilor române era nenorocită, fiind sărăcite şi de averi şi de oameni, de oarece fusese teatrul luptelor din anii precedenţi. Domnia de 8 ani a lui Ipsilanti e o perioadă de pace, de reculegere şi de reorganizare. El decretă o mai bună aşezare a impozitelor, stabilind cote fixe şi epoce de percepere şi înlăturînd unele abuzuri; făcu pentru prima dată o întocmire poliţienească; ajută desvoltarea comerţului; dete o mai bună aşezare tribunalelor, înfiinţînd în capitală două „departamenturi": civil şi penal; dete o nouă organizare a Şcoalei de la Sf. Sava 1780. Despre domnia lui scrie un cronicar: „un veac fericit era, care pot zice că nu va mai fi niciodată". Situaţia lui Ipsilanti s'a sdruncinat după anul 1781, cînd doi fii ai lui fugiră în Transilvania, ceeace dete motiv adversarilor lui să susţie că Ipsilanti este agent al Austriei. In realitate, el era amicul Austriei, dar fuga copiilor lui nu avea nici o legătură cu aceasta, ci se zice că s'a produs din pricina măsurilor severe ce luase contra lor, văzîndu-le viaţa prea uşuratică şi de rău exemplu pentru boerime. A şi trimis o delegaţie pînă la Viena ca să ceară a-i trimete înapoi cu forţa, dar n'a reuşit şi atunci a demisionat. Creditul lui nu era însă pierdut cu totul la Poartă, de aceea fu numit Domn în Moldova (1786). Aci însă n'avu norocul de mai 'nainte, căci începu atunci războiul pornit de Austria şi Rusia contra Turcilor şi principatele fură ocupate de armatele lor (1788). Războiul s'a terminat prin pacea de la Iaşi (1792) şi după aceea Ipsilanti fu numit din nou în Muntenia, dar fu tot atît de nenorocos ca în Moldova, căci începînd răscoala lui Pasvanoglu, Poarta îl înlocui cu un devotat al comandantului armatei contra acestui răsvrătitor.

Ipsilanti Alex.

IPSILANTI ALEXANDRU (†1828), capul eteriei greceşti din 1821. Era fiul fostului domn Constantin Ipsilanti, trăise în Rusia şi servise în armata rusească, pierduse chiar o mînă în lupta de la Dresda. El deveni conducătorul mişcării de emancipare a Grecilor, organiză eteria (☛ acest cuv.) şi intrînd cu armata sa în Moldova, făcu multe jafuri trecu în Muntenia, puse la cale uciderea lui Tudor Vladimirescu (☛ acest cuv.), dar după ce mişcarea lor fu înfrîntă, trăi în Viena şi muri acolo în mizerie înainte de a vedea ţara lui liberată.

Ipsilanti Alex.

IPSILANTI CONSTANTIN, domn al Munteniei 1802—1806 şi al Moldovei 1799—1801. Era fiul lui Alexandru şi unul din cei fugiţi în Ardeal. Imprejurările ulterioare i-au fost favorabile, căci conducătorii Porţii nu i-au ţinut supărare, l-au făcut dragoman şi apoi domn în Moldova, aceasta probabil şi prin sprijinul Rusiei. Domnia lui a fost scurtă şi fără importanţă. Mai lungă este domnia din Muntenia, pe care o dobîndeşte cu sprijinul hotărît al Rusiei, din ce în ce mai ascultată la Poartă. Se menţine printr'o iscusită duplicitate în jocul diplomatic faţă de Rusia pe de oparte, faţă de Franţa şi Turcia pe de alta; dar nu reuşeşte deplin, Poarta decide să-l mazilească şi să-l pedepsească. Inştiinţat la timp, fuge din ţară.

C. Ipsilanti.

IPSOMACHI CONSTANTIN, profesor grec la

www.dacoromanica.ro

Academia domnească din Bucureşti pe la 1770. Se ocupa cu filologia.

IRAK, regat în Asia-mică (Mesopotamia) întemeiat în 1920; 500.000 km. p., 3.200.000 loc. Are rege pe *Faisal*, dar pe lîngă el e un comisar englez, conform cu mandatul dat de Societatea Naţiunilor.

IRAN, numele platoului din Asia care cuprinde Armenia, Persia, Afganistanul şi Belucistanul.

IRATOŞ, com. rur. jud. Arad, plasa Pecica; 2460 loc.

IRINA, martiră († ca. 304), prăznuită de biserica ortodoxă la 5 Maiu. A fost — se zice — fiica unui împărat; s'a creştinat şi a fost supusă la mari chinuri întâiu de tatăl ei, apoi de alţii, dar a scăpat din toate, astfel că exemplul ei a adus la creştinism pe tatăl ei, apoi sute şi mii de oameni.

IRKUTSK, oraş în Rusia (Siberia), 103.920 loc.

IRLANDA ☞ **ANGLIA**.

IROCHEZI, locuitori indigeni din America de N. Astăzi au rămas puţini, locuesc mai ales în statul New-York.

IROD zis **CEL MARE** (germ. **HERODES**. ital. **ERODE**) († 1 p. Chr.), rege al Iudeii, prins de Marcu Antoniu. A ordonat tăierea celor 40.000 de prunci cu prilejul naşterii lui Cristos.

IROD ANTIPA († 37), rege al Iudeii, fiul precedentului. A devenit vestit prin faptul că a pus să taie capul Sf. Ioan Botezătorul şi prin împrejurarea că el a ordonat procesul şi restignirea lui Isus.

IRODIADA, soţia lui Irod Filip, îl părăsi pentru a trăi cu cumnatul ei Irod Antipa. Fiind reprobată în public pentru purtarea ei de Ioan Botezătorul, reuşi să-l arunce în temniţă (☞ **IOAN B.**).

ISABELA (* ca. 1520 † 1559), soţia lui Ioan Zápolya, voevod al Transilvaniei. A guvernat Transilvania mai mulţi ani de la 1556.

ISABELA CATOLICA (*1451 †1504), regina Castiliei. Luînd în căsătorie pe Ferdinand Catolicul, pregăti unitatea Spaniei.

ISAC II ANGEL (†1204), împărat bizantin din 1185. A fost detronat de fratele său Alexe (1195); restabilit de Cruciaţi (1203), apoi din nou răsturnat (1204).

ISACCEA ① braţ mic al Dunării pe teritoriul com. cu acelaşi nume jud. Tulcea. ¶ ② insulă în Dunăre jud. Tulcea; supr. 100 hect., formată de braţul cu acelaşi nume. ¶ ③ com. urbană jud. Tulcea, 5500 loc. Aci a fost un vechiu oraş roman *Noviodunum*.

ISACHIE EGUMENUL, prăznuit de biserica ortodoxă la 30 Maiu. A prezis înfrîngerea şi pieirea împăratului Valens, care a refuzat să deschidă bisericile creştinilor.

ISACOV, lac jud. Tulcea pe teritoriul com. Cara-Orman; supraf. 300 hect.

ISACOVA, com. rur. jud. Orheiu, plasa Isacova; 2834 loc. Circ. com. cu 10 sate (1929).

ISAR, rîu afl. Dunării, izvorăşte din munţii Tirolului: udă Bavaria; lung. 352 km.

ISAV, personaj biblic. primul născut fiu al lui Isac şi al Rebecăi. A vîndut fratelui său Iacob pe un blid de linte dreptul de primogenitură. Din faptul acesta s'a născut expresia proverbială „a vinde ceva pe un blid de linte“ (ceva foarte preţios pe un preţ de nimic).

ISBICENI, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Oltul-de-jos; 3717 loc. Circ. com. cu 6 sate (1929).

ISBIŞTEA, com. rur. jud. Orheiu, plasa Criuleni; 4498 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Criuleni.

ISCHIA, insulă vulcanică în golful Neapole; cap. *Casamicciola;* supr. 46,4 km. p., ca. 26.000 loc. Un cutremur grozav în 1883 a distrus capitala şi a făcut multe victime. Cu acea ocazie s'a format la noi un comitet pentru adunarea de fonduri de ajutor şi Alecsandri a scris o poezie ocazională (*Versuri v. Ischia*).

ISCHL [işl], oraş în Austria; 10244 loc.; staţie balneară vestită.

ISERLIA, com. rur. jud. Cetatea-Albă plasa Traian; 2240 loc.

ISIDOR, sfînt prăznuit de biserica ortodoxă la 14 Maiu. Era ofiţer în armata împăratului Decius; denunţat că e creştin, a suferit martiriul şi a fost ucis.

ISIDOR PELUSIOTUL († ca. 449), prăznuit de biserica ortodoxă la 4 Februarie. A fost superiorul unei mănăstiri de lîngă oraşul Pelusa (Egipt, unde e azi Port-Said): a lăsat 2000 de epistole cu subiect religios.

ISIS, divinitate egipteană. soţia lui Osiris.

ISIS SAU NATURA, ziar de vulgarizare pentru ştiinţe naturale. Bucureşti 1856—1865. Redactor: Dr. Iuliu Barasch.

ISLAM (**ISLAMISM**), religie fundată de **MAHOMET** (☞ acest cuv.).

ISLANDA insulă în partea de N. a Oceanului Atlantic; 102846 km. p. (din cari numai 43.000 locuiţi); 978.000 locuitori. Are 28 de vulcani, din cari 11 activi (principal: *Hecla*). Cap. **Reikiavik**. Descoperită de Norvegieni (865) şi colonizată; a fost republică, a devenit provincie a Danemarcei (1380), apoi a devenit autonomă (1903), avînd numai unire personală cu Danemarca.

ISLAZ, com. rur. jud. Romanaţi, plasa Dunărea; 7725 loc. După legea 1929, formează o circ. cu 7 sate. Aci s'a citit în ziua de 9 Iunie 1848 constituţia alcătuită de comitetul partidului naţional.

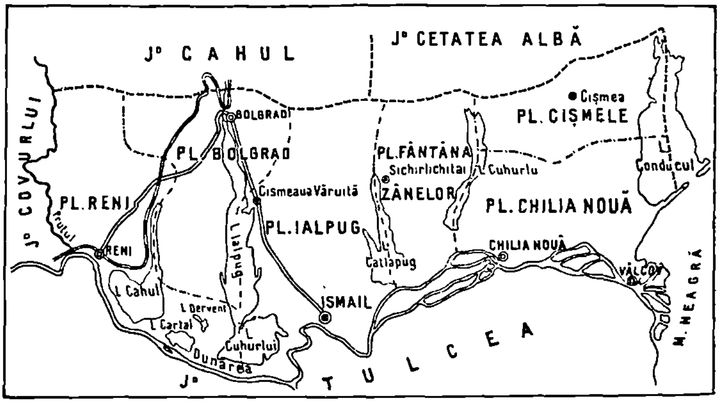

Harta jud. Ismail (legea 1925).

ISMAIL ① jud. în Basarabia, cap. *Ismail*, 4212 km. p., 228.878 loc. (1922): are 6 plăşi, 5 com. urbane, 55 rurale (1926); ţine de circ. Curţii-de-apel din Galaţi; 51 şcoale primare urbane şi 66 rurale, 62 grădinii de copii; 23 cooperative de aprovizionare şi consum cu capital 2.393.000 lei (1925); ţine de eparhia Cetatea-Albă-Ismail. ¶ ② com. urbană cap. jud. Ismail, pe malul stîng al braţului Chiliei; 50.000 loc. Reşedinţa episcopiei Cetatea-Alba şi Ismail. Are şcoală normală de băeţi, gimnaziu şi liceu de băeţi, liceu de fete, 2 şcoale comerciale şi o şcoală de meserii cum şi mai multe şcoale primare. Nu se ştie cînd s'a fundat. Cetatea probabil au ridicat-o Genovezii. A fost în sec. XVIII şi la începutul sec. XIX ocupat de Ruşi, apoi cedat Turcilor, în mai multe rînduri: după tratatul din 1856 s'a înapoiat Moldovei. Aci

Stema jud. Ismail.

www.dacoromanica.ro

s'a așezat scaunul episcopiei Dunării-de-jos în 1864, trecut după 1878 la Galați.

ISMAIL PAȘA (*1830†1895), chediv al Egiptului (1865—1879).

ISOCRAT (*436†338 a. Chr.), orator atenian, retor vestit. Predicînd unirea cu Filip al Macedoniei contra Perșilor, a ajutat pe acesta să devină stăpînul Greciei. Cînd și-a dat seama de aceasta (după lupta de la Cheronea), s'a lăsat să moară de foame.

ISONZO, rîu în Italia, se varsă în Golful de Triest. Pe malurile lui s'au dat, în timpul războiului mondial, mari lupte între armatele italiene și cele austriace.

ISOP (ESOP) (†550 a. Chr.), fabulist grec. A fost sclav, mai tîrziu liberat, a continuat să compună fabule, cari n'au fost scrise atunci, ci s'au transmis prin viu graiu. Se zice că l-au ucis locuitorii din Delfi, supărați de o fabulă a lui. Viața și fabulele lui Isop au trecut din generație în generație și din țară în țară pînă cînd s'au scris: au devenit o carte de *literatură poporană scrisă*, pe care o avem și noi sub titlul de *Isopia*. Cel mai vechiu manuscris e din 1705.

ISOPESCUL ARCADIE (*1844), profesor român în Bucovina. A predat matematica și fizica la gimnaziul superior din Suceava.

ISOPESCUL DUMITRU (*1839 †1927), profesor român în Bucovina. A predat la gimnaziul superior din Suceava (1864), apoi la Cernăuți (1869), mai tîrziu la școala pedagogică din acest oraș (1870). Op. pr. *Carte de citire p. școala primară*, 1911 (în colaborare). *Beziehungen Karls des Grossen zu den Saracenen in Spanien und zu den abbasidischen Chalifen von Bagdad*, Cernăuți 1839, *Das Theorem der Fourierschen Reihen*, 1873.

ISOPESCUL SAMOIL (*1842), profesor român în Bucovina. A predat la gimnaziul superior din Suceava. A colaborat la diferite reviste și ziare. Op. pr. *Kurze und übersichtliche Darstellung der Schicksale der Mitropole von Salzburg seit ihrer Stiftung bis Arnos Tod*, 1874; *Manual de istorie universală*, 1899.

ISPAS, com. rur. județul Storojineț, plasa Răstoacele; 5315 loc. Stație c. f. pe linia laterală Grigore-Ghica — Vijnița. Circ. com. cu 3 sate (1929).

P. Ispirescu.

ISPIRESCU PETRE (*1830 †1887), povestitor român. A fost lucrător tipograf, apoi director al unei tipografii în București. A cules și publicat: *Basme* (1874), *Snoave* (1879), *Ghicitori* (1880), *Jocuri de copii* (1885), cum și încercări de scrieri istorice pentru popor: *Mihaiu Viteazul* (1876), *Ștefan cel mare* (ed. nouă 1907) și *Basme păgînești* cu o prefață de Al. Odobescu (1879).

ISRAELIȚI ☞ Ebrei

ISTORIA CRITICĂ A ROMÂNILOR de B. P. Hasdeu, București, 1873. Vol. I. A apărut și o fascicolă din vol. II. Cuprinde începuturile statului muntean. Opera a produs mare efect: Parlamentul a votat baterea unei medalii speciale pentru autor.

ISTORIA ROMÂNILOR de A. D. Xenopol. Prima edițiune în 6 volume: 1888—1893. A doua în 12 volume (Iasi, Șaraga, 1896.) Xenopol a refăcut-o în 14 volume, din care au apărut în 1913 numai I-V (ed. Sfetea) și apoi s'a tipărit de la început începînd în anul 1925 (ed. Cartea Românească) și sfârșind cu vol. XIV în 1931.

ISTRATI CONSTANTIN (*1850†1918), om de știință și politic român. Doctor în medicină și chimie; s'a consacrat studiului chimiei; a fost profesor la Universitatea din București (1887), a organizat laboratorul de chimie organică; a fost decan al facultății de științe (1897—1899, 1911); membru al Academiei (1899); ministru de lucrări publice (1899), de instrucție (1900), de domenii (1907) în guvernele prezidate de G. Gr. Cantacuzino și de industrie în guvernul național din timpul războiului (Decembrie 1916); organizatorul expoziției jubiliare din București (Parcul Carol) în 1906. Pe lîngă numeroase articole și studii de specialitate apărute în broșuri sau în Buletinele societăților științifice ori în Analele Academiei Române, a publicat *O pagină din istoria medicală a României* (1880), un *Tratat de chimie*, în multe edițiuni și întrebuințat mulți ani în școalele românești, cum și cîteva biografii *(Davila, Béchamp, Em. Bacaloglu, Ion Ghica)*.

Dr. C. Istrati

ISTRATI NICOLAE (*1818 †1862), scriitor român din Moldova. A început cu poezii în „Foaie pentru minte" din Brașov (1840 ș. u.), a publicat opere de politică, povestiri istorice, etc. A făcut și politică, fiind un adversar al unirii principatelor.

ISTRATI DABIJA, domn ☞ DABIJA.

ISTRIA ⓘ peninsulă în Marea Adriatică între golful Veneției, și g. Quarnero; supraf. 4956 km. p., 403.000 loc. aparținut Austriei pînă în 1919, cînd s'a alipit Italiei. Populația e compusă din Italieni, Serbo-croați și Sloveni, și un număr de ca. 5000 Români, cari locuesc în 7 sate lîngă Monte Magiore (Letai, Gradigne, Susnievița, Noselo, Brdo, Grobnic, Sucodru) și mai la N. Jeiăni.

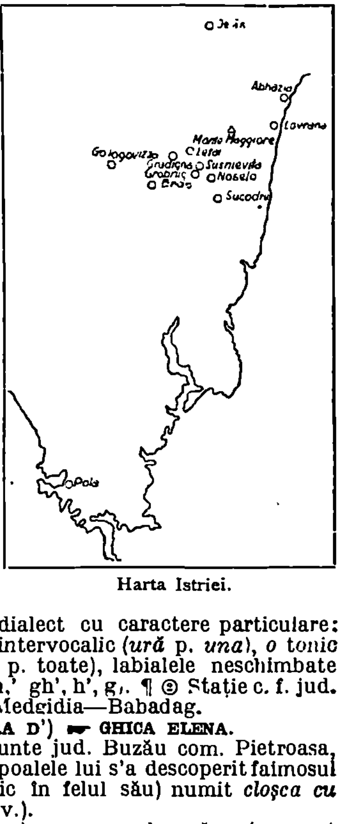

Harta Istriei.

Ei vorbesc un dialect cu caractere particulare: rotacismul lui *n* intervocalic (*ură* p. *una*), *o* tonic nediftongat (*tote* p. toate), labialele neschimbate (p, b, f, v nu ch,' gh', h', g,. ¶ ⊚ Stație c. f. jud. Constanța linia Medgidia—Babadag.

ISTRIA (DORA D') ☞ GHICA ELENA.

ISTRIȚA, munte jud. Buzău com. Pietroasa, înalt 744 m. La poalele lui s'a descoperit faimosul tezaur gotic (unic în felul său) numit *cloșca cu pui* (☞ acest cuv.).

ISTROS (ISTRU), un nume al DUNĂRII (☞ acest cuv.).

ISUS (IISUS) HRISTOS (= CRISTOS sau CHR.), fiul lui Dumnezeu născut din fecioara Maria, predică noua învățătură, fu dat judecății de către conducătorii bisericii ebraice și restignit pe cruce; pus în mormînt, învie după 3 zile și apoi se înalță la cer în văzul ucenicilor lui. Faptele și ideile lui se găsesc povestite de cei 4 evangeliști (Testamentul Nou). Data nașterii lui, care corespunde aproximativ cu anul 750 de la fundarea Romei, a fost luată în sec. VI ca începutul *erei creștine*. Doctrina lui Iisus este *creștinismul*, care s'a răspînpit prin apostolii săi și prin alții, cari o îmbrățișară în toate părțile lumii, deși nenumărate și grele persecuții o întîmpinară în vreme demai multe se-

www.dacoromanica.ro

cole. Azi se socotește că sînt în lume peste 700 milioane de credincioși.

ISTVANFFY NICOLAE (* ca. 1535 †1615), istoric și om de stat maghiar. Op. lui: *Nicolai Isthvánfi Pannonii historiarum de rebus ungaricis libri* XXXIV (Köln, 1622) este o continuare la istoria lui Bonfiniu (☛ acest cuv.).

ISVORANU ILARIU, (†1926) advocat și om politic român. Fost ministru în guvernul prezidat de generalul Florescu (1891).

IȘALNIȚA, com. rur. jud. Dolj plasa Filiaș; 2946 loc. stație c. f. lîngă Craiova spre Filiaș.

ITALIA, stat, Europa. Se mărginește la N. cu Elveția, Austria, la E. cu Iugoslavia, Marea Adriatică, la S. cu M. Mediterană, la V. cu Franța și M. Tireniană. De Italia țin 2 insule mari, **SARDINIA** și **SICILIA**, mai multe mici, cum și **DODECANESUL** și **RODOS** de pe lîngă țărmul Asiei Mici.

Supraf. 310.137 km. p., 41.509.500 loc.

Golfuri: **Genova, Tarent.**

Limita de N. V., N. și N. E. este formată de munții **Alpi**, cari își întind ramurile lor spre interiorul țării; peninsula este străbătută prin mijlocul ei de munții **Apenini**. Vîrfuri. **Gran Sasso** (2920 m.), **Vezuviu**, vulcan (1303 m.), **Etna** în Sicilia (3274 m.), vulcan.

Fluvii: **Isonzo, Piave, Adige; Po** cu afl. *Ticino, Dora*, primește și apele lacurilor *Magiore, Como, Garda;* **Reno, Tronto, Candelaro** (în M. Adriatica, **Arno, Tibrul** (Tevere, **Volturno.**

Provincii istorice: **Piemont, Veneția, Emilia, Liguria, Toscana, Marche, Umbria, Abruzzi, Lazio. Campania, Puglie** (Apulia), **Basilicata, Calabria.**

Cap. **Roma.** Or. pr. *Milano, Napoli, Turin* (Torino) *Palermo, Genova, Florența* (Firenze), *Triest, Bologna, Veneția, Livorno, Padua* (Padova), *Ferrara, Verona, Modena, Alessandria, Marsala, Pisa, Ancona, Siracusa, Parma, Pavia.*

Italia intră în istorie prin micul stat format în jurul noului oraș Roma și de atunci istoria acestei regiuni este însăși istoria **Romei** ☛ acest cuv.), pînă la anul 476, cînd Odoacru desființă *imperiul roman de Occident* cu ultimul împărat care purta din întîmplare numele fundatorului statului și numele fundatorului imperiului (*Romulus Augustulus*). Odoacru cu Herulii săi fundă **Regatul Italiei**, pe care-l desființă Teodoric cu Ostrogoții (493), dar Belisarie cuceri peninsula și o transformă în provincie (**exarhat**) a imperiului de răsărit (554), avînd capitala *Ravenna*. In 568 Longobarzii întemeiară un stat nou, care avea capitală *Pavia*. Papa, care avea reședință în Roma, chemă în ajutor diferiți suverani streini, Carol cel Mare învinse pe Longobarzi, se încoronă la Roma și refăcu astfel un nou **imperiu roman de Occident** (774). De atunci regimul feudal, stabilit în Italia, dădu naștere unui mare număr de state mari sau mici, de cetăți libere însemnate, avînd unele armate puternice de mercenari, avînd colonii, ajungînd chiar să aibă rol internațional, cum au fost Genova, Veneția, ș. a., cum a fost **Regatul celor două Sicilii** (1130). In toate aceste mișcări, diferite popoare streine se amestecau și provocau turburări și războaie interne. Luptele pentru *investitură* aduc și ele alte turburări, căci, dacă unii împărați germani primesc să se încoroneze la Roma, alții refuză. Ideea unității italiene începe a fi înțeleasă, dar nu se

Harta Italiei.

putea găsi modalitatea de a se traduce în fapt. Istoricul acestei unități începe cu formarea unui stat în N. peninsulei de către ducii de Savoia, cari își măriră dominațiunea și reușiră după 1738 să aibă titlul de *regi* (**Regatul Sardiniei**, care avea și Piemontul și Lombardia, cu capitala *Turin*). Războaiele republicei aduseră mari prefaceri cari culminară în formarea **regatului Italiei** în 1806 sub Napoleon I, dar, după căderea lui, prin tratatul de la Viena (1815) Italia fu împărțită în 9 state și Austria luă o parte din N. Italiei. Revoluția din 1848 fu un pas mai departe în desvoltarea ideii naționale și a celei liberale. Regatul Piemontului (cu Victor Emanuel II) fu sîmburele noilor transformări politice. Acesta pornește războiul contra

www.dacoromanica.ro

Austriei 1859, ajutat de Napoleon III și de Garibaldi cu ai săi. Austria pierde Lombardia, care se alipește Piemontului, căruia îi revine și Regatul celor două Sicilii (1860), Veneția se alipește în 1866, iar în 1870 Roma este cucerită și se instalează acolo capitala Italiei. Papa protestează pentru desființarea statului său, se declară prizonier în Vatican. Sub Umberto I Italia își stabilește o situație externă importantă, în tripla alianță; mai apoi dobîndește și colonii în Africa. Starea de prosperitate continuă sub Victor Emanuel III care, în 1914, nu urmează pe aliații săi și în 1915 se alătură Franței și Angliei. Din războiul acesta Italia ese mărită. Situația internă însă devine rea

acord. Onciul crede că a fost un **IUGA CORIATOVICI**, principe lituan, care a domnit de 2 ori (1374—1375 și 1399—1400). Xenopol și Iorga cred că sînt două persoane: primul este principele lituan, care a fost ucis de boeri; al doilea este din familie românească și este predecesorul lui Alexandru cel Bun.

IUGOSLAVIA (= **KRALIEVSTVO SRBA, HRVATA I SLOVENACA**, fr. **YOUGOSLAVIE**, germ. **JUGOSLAWIEN**, ital. **IUGOSLAVIA**), stat în Europa. Se mărginește la N. cu Austria și Ungaria, la E. cu România și Bulgaria, la S. cu Albania și Grecia, la V. cu Italia și Marea Ardiatică. Cuprinde vechia Serbie cu modificarea teritorială prin tratatul de la București (1913), Croația, Slavonia și Dalmația, Bosnia Herțegovina, Voivodina sîrbească, o parte din Banat, Muntenegru, două provincii din Ungaria

Harta Iugoslaviei.

după războiu, mișcările socialiste și comuniste nasc mari primejdii, cari se termină prin venirea la putere a lui Mussolini care stabilește domnia partidului **fascist**, schimbînd cu totul organizarea politică a Statului.

IUDA, numele unuia din cei 12 ucenici ai lui Hristos, care l-a trădat, pentru suma de 30 de arginți, zice tradiția, care spune asemenea că n'a profitat de acești bani, ci s'a sinucis, poate mustrat de conștiință.

IUDA, com. rur. jud. Mureș plasa Teaca; 1029 loc. Stație c. f. la finele liniei înguste care pleacă de la Tîrgu-Mureș.

IUDIȚA (sec. VII a. Chr.), personaj biblic. Fiind înconjurată cetatea sa, Betulia, de Holofern, ea s'a dus în tabăra lui și l-a ucis noaptea pe cînd dormea.

IUGA, domn al Moldovei. Gr. Ureche pomenește un singur domn cu acest nume pe care-l așează la 1398. Istoricii moderni nu sînt toți de

meridională. Supr. 248.665 km. p.; 12.970.000 loc. Lîngă coasta occidentală sunt multe insule în M. Adriatică: **CHERSO**, **LUNGA**, **BRAZZA**, **CURZOLA**, **MELEDA**.

Afară de cîmpia Dunării, a Tisei și a Savei, restul țării e mai mult muntos și deluros. Se deosebesc la N. munții **Karavanken**, la V. platoul **Karst**, **Capela**, **Alpii Dinarici**, în centru pl. **Iavor**, **Kopaonic**, la S. munții **Albaniei**, **Sar-dag**, **Babuna**. Fluvii și rîuri: **Dunărea** intră în țară pe la Mohaci și trece în România, după ce a primit pe stînga **Tisa** și **Timișul**, pe dreapta **Drava** cu *Mur*, **Sava** cu *Ilova*, *Una*, *Vrbas*, *Bosna* și *Drina*, **Morava** cu *Morava sîrbească*, și *Nișava*, **Timocul**, care formează o parte din granița spre Bulgaria. La S. **Vardarul** care trece în Grecia, **Drinul alb**, care trece în Albania. Tot la S. este și lacul **Presba** la hotarul din spre Grecia.

Cap. **Belgrad** (Beograd). Orașe pr. *Zagreb* (Agram) *Subotica*, *Sarajevo*, *Ljubljana* (Laibach), *Skoplje*, *Becicherek*; *Vrșac*, *Kikinda*, *Niș*, *Pancevo*, *Pri*

www.dacoromanica.ro

lep, *Zemun* (Semlin), *Prizren*, *Kragujevak*. *Brod*. *Pozarevac*, *Vincovci*, *Ohrida*, *Bela-Crkva* (Biserica-Albă), *Raguza*, *Cetinje*, *Kotor* (Cataro), *Vrk* (Veglia). Pentru istorie ☛ SERBIA.

IUGURTA ☛ JUGURTA.

IULIA, (*39 a. Chr. †14 p. Chr.), fiica lui August, căsătorită a treia oară cu Tiberiu: frumoasă și desfrînată. Inchisă într'o insulă, a fost lăsată să moară de foame.

IULIAN APOSTATUL (= FLAVIUS CLAUDIUS IULIANUS) (* 331 †363), împărat al Romei din 355. Nepot al lui Constantin cel Mare, era creștin. Fiind proclamat împărat de trupele din Galia, se lepădă de religie, redeschise templele zeilor și căută să restabilească păgînismul; se zice că fiind rănit într'o luptă și simțind că moare a exclamat,. „Ai învins, Galileene!" A lăsat și scrieri filozofice.

IULIAN TARSINEANUL, prăznuit de biserica ortodoxă la 21 Iunie. A fost martirizat pentru credință în Egipt.

IULIAN ȘTEFAN (1853 †1892), artist dramatic român. A jucat, ca tînăr, în diferite trupe din provincie; apoi a intrat la Teatrul Național din București, căruia i-a dat strălucire prin talentul său. Interpreta roluri de comedie.

Ștefan Iulian.

IULIANA DIN NICOMIDIA, martiră prăznuită de biserica ortodoxă la 21 Decembrie. A fost chinuită pentru credință de chiar logodnicul ei, care era înalt funcționar și păgîn, ca și părinții ei.

IULIE, REVOLUȚIA FRANCEZĂ din 27 Iulie 1830. A răsturnat pe Carol X și a adus la tron o altă ramură a Burbonilor cu Louis-Philippe.

IUPCA, circ. com. cu 26 sate (1929).

IURCĂUȚI, com. rur. jud. Cernăuți, plasa Nistrului; 2252 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Horășăuți. Stație c. f. linia laterală Vrînceni-Zastavna-Iurcăuți.

IUSCHEVICI SIMION, scriitor rus. Refugiat din Rusia, neputînd suporta regimul bolșevic, a trecut prin țara noastră (1920) și apoi s'a dus aiurea și a murit la Paris. A publicat nuvele, romane și piese de teatru.

IUSUF PAȘA, comandantul unei armate turcești, care, în 1812, a intrat în Moldova pornind din Cetatea Brăilei și a învins într'o luptă la Sculeni pe Cneazul Gheorghe Cantacuzino, unul din șefii eteriștilor din Moldova.

IUTLANDA, peninsulă între Marea Nordului și M. Baltică. E una din părțile Danemarcei. supr. 25.556 km. p., 1.575.000 loc. Oraș pr. VIBORG. Lîngă țărmurile ei s'a dat în timpul războiului mondial o mare bătălie navală (31 Maiu 1916) între flota germană și cea engleză.

IVAN CEL GROAZNIC (*1530 †1584), țar al Rusiei dela 1533. Vestit prin cruzimile și prin despotismul său; a lucrat însă pentru civilizarea poporului.

IVAN I DANILOVICI (†1341), duce de Vladimir și țar al Moscovei.

IVAN III CEL MARE (*1440 †1505), a luat pentru prima dată titlul de țar al Rusiei.

IVAN TURBINCĂ, povestire glumeață a lui Ion Creangă, publicată întîiu în „Convorbiri literare" 1878.

IVANCEA, com. rur. jud. Orheiu, pasa Isacova; 4390 loc. Nu e în 1929.

IVAȘCOVICI PROCOPIE (*1809 †1881), ierarh român. Născut în Banat, după studii și trecere prin trepte bisericești, a fost episcop la Arad (1853), la 1873, după moartea lui Șaguna, a fost ales mitropolit al Românilor ortodoxi din Transilvania și Ungaria, la 1875 patriarh al Carlovățului (pe atunci provincie a Ungariei), loc pe care l-a ocupat pînă în 1880, cînd s'a retras la o mănăstire.

IVAȘCOVICI SOFRONIE (*1792 †1861), frate cu precedentul. A fost paroh în cîteva comune din Banat și profesor de teologie la Vîrșet, apoi protopop în Biserica-Albă (1847). A lăsat mai multe scrieri.

IVĂNCĂUȚI, circ. com. jud. Cernăuți, plasa Sipenițului, cu 4 sate (1929).

IVĂNEȘTI ① stație c. f. jud. Ialomița lîngă Ciulnița pe linia Buc.-Constanța. ¶ ② I.-NOI, c. r. jud. Cetatea-Albă, plasa Traian; 2798 loc. Circ. com. cu 3 sate (1929). ¶ ③ I.-VECHI, c. r. jud. Cetatea-Albă, plasa Volintirești; 3689 loc. Circ. com. cu 8 sate (1929).

IVEȘTI, com. rur. jud. Tecuciu, aproape de rîul Bîrlad, plasa Ivești; 2795 loc. După legea 1929, are în circ. sa 5 sate. In satul central e un spital. Stație c. f. între Barboși și Tecuci.

IVIRIA ☛ IBERIA.

IZA, rîu afl. al Tisei; se varsă în ea lîngă *Sighet*, izvorește din munții Rodnei.

IZVOARELE ① com. rur. jud. Prahova, plasa Teleajen; 2356 loc. Circ. com. cu 16 sate (1929). ¶ ② circ. com. jud. Orheiu cu 10 sate (1929). ¶ ③ c. r. jud. Bălți, plasa Fălești; 2124 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Sculeni. ¶ ④ circ. com. jud. Olt, plasa Drăgănești cu 9 sate (1929). ¶ ⑤ măn. de călugări jud. Prahova.

IZVORUL-BÎRZEI, circ. com. jud. Mehedinți cu 23 sate (1929).

IZVORUL-DE-SUS, com. rur. jud. Argeș, plasa Teleorman; 2063 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Izvorul.

IZVORUL CĂLIMANULUI, vîrf în masivul Grințieș, alt. 2031 m.

Î

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, instanța supremă în organizarea noastră judecătorească, înființată în 1861 cu o singură secțiune; de la 1885 a avut 2 secțiuni, astăzi are 3. Prezidenții și apoi primii prezidenți ai Curții au fost: *Nicolae Kreţulescu* (1861), *Vasile Sturzea* (1862—1869), *Scarlat Fălcoianu* (1869—1875), *Alexandru Crețescu* (1875—1885), *Constantin Schina* (1885—1904), *Scarlat Pherechide* (1904—1907), *Gheorghe Bagdat* (1908—1917), *Corneliu Rîmniceanu-Manolescu* (1917—1919), *Victor Rîmniceanu* (1919—1924), *Gheorghe V. Buzdugan* (1924—1927), *Oscar Niculescu* (1927—1930), *Ioan Stambulescu* (1930—1931), *D. Volanschi* (1931).

ÎNSURĂȚEI, com. rur. jud. Brăila, plasa Viziru; 4049 loc. Circ. com. cu 12 sate (1929).

ÎNTORSURA, com. rur. jud. Dolj, plasa Segarcea; 2514 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Lipovu.

ÎNTORSURA-BUZĂULUI (sau INTORSĂTURA) com. rur. jud. Brașov, plasa Săcele; 3000 loc.

ÎNTRE RÎMNICE, vechia numire a comunei Jitia jud. Rîmnicul Sărat. Odobescu vorbește despre ea în Pseudocynegeticos.

ÎNVEȚIATORULU POPORULUI, ziar popular politic și cultural, a apărut în Blaj în 1848 sub redacția lui T. Cipariu.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR, revistă de specialitate, apărută în București sub conducerea unui comitet de institutori, între 1895—1901.

ÎNVĂȚĂTORUL SATULUI, revistă de vulgarizare, apărută în București, 1843—52, tipărită în Tip. Colegiului Sf. Sava, sub redacția lui P. Poenaru, apoi a lui N. Bălcescu, apoi sub a altora.

www.dacoromanica.ro

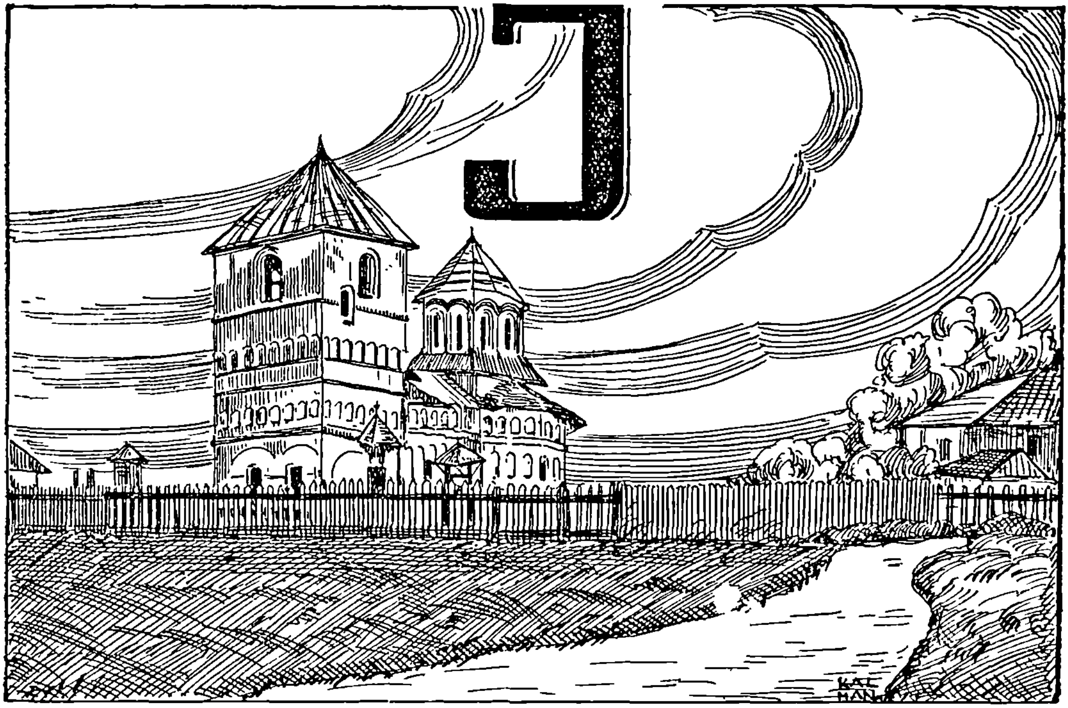

JITIANUL (MĂNĂSTIRE).

JABA (JAPCA), mân. călugărițe jud. Soroca pe Nistru, întem. sec. XVII ca *schit*, reînoită 1770 de ieromonahul Teodosie, transform. în *mănăstire* de exarhul Gavril 1818. Are 3 biserici, vii, grădini, mori.

JABENIȚA, com. rur. jud. Mureș, plasa Gurghiu; 1191 loc. Stațiune balneară: apă sărată, iod, pucioasă.

JABLONOWSKI STANISLAUS (*1634 †1702), general polon, ridicat la rangul de prinț. A luat parte la despresurarea Vienei, 1683.

JACOLLIOT LOUIS (*1837 †1890), scritor francez. A publicat multe romane de aventuri. Din operele lui s'au tradus românește: *In țara fachirilor* (de N. Pandelea, 1909), *Vînători de robi dealungul Nilului albastru* (de M. G. Ionescu, 1914).

JACOTOT [iacoto] JOSEPH (*1770 †1840), matematic și pedagog francez. Autorul metodei de învățămînt care-i poartă numele. A fost profesor în Franța și în Belgia. Op. pr. *Enseignement universel*, 1824 (cu principii pentru diferitele materii de învățămînt: limba maternă, limbile streine, matematici, etc.). Metoda lui se bazează pe cîteva maxime, între cari: *Toate inteligențele sînt egale*; *Totul este în tot*; *Se ține minte numai cea ce se repetă*; *Cineva se poate instrui singur*.

JACQUARD JOSEPH MARIE (*1752 †1834), industriaș francez. Inventatorul unei mașini de țesut care-i poartă numele.

JADOVA, com. rur. jud. Storojineț, plasa Dumbrava-roșie; 7190 loc. După legea 1929, formează o circ. cu 5 sate.

JÄGER [ieghēr] OSCAR (*1830 †1910), istoric german. A fost profesor la Bonn. Cartea lui despre *Istoria Romanilor* s'a tradus în românește în 1885.

JAHN [Ian] FRIEDRICH LUDWIG (*1778 †1852), pedagog german. A recunoscut o mare importanță gimnasticei ca instrument de educațiune și i-a dat un scop patriotic, formînd, pe la 1812—13, o sumă de societăți de gimnastică (*Turnverein*). Intr'un timp a fost arestat ca agitator politic. Mai tîrziu a fost profesor la Universitatea din Friburg.

JAKOBSON [Iacobson] MIHAIL (*1836 †1896), diplomat rus. A fost dragoman al legației ruse în București și în Rusciuc. S'a amestecat în politica din Bulgaria, fiind amic cu Stambulov, și a devenit cetățean bulgar.

JAMAICA, insulă din Antilele mari, stăpînită de Anglia; 11476 km. p., 896.470 loc. Cap. *Kingston*. Se cultivă trestie de zahăr, fructe, cacao și se prepară *rom* vestit.

JAMES [gems] WILLIAM (*1840 †1910), filozof american. Opera cea mai cunoscută a lui este *Principii de psihologie* (1890), care aduce multe vederi noi. Din operele lui s'au tradus în românește: *Psihologie și educație* (de G. I. Simeon, 1911); *Voința spre credință* (de Pr. D. Rudăreanu, 1916); *Deprinderea din psihologie* (de Carp Greceanu f. a.).

JAMMES [jam] FRANCIS (*1868), scriitor francez. E cunoscut ca poet simbolist. Din poeziile lui s'au tradus de Perpessicius, Mia Frollo, Cora Ireneu, N. A. Ionescu în „Viața nouă", „Flacăra", „Gîndirea", „Românul literar" și într'un volum *Poezii alese*, 1927, de I. Pillat și N. I. Herescu.

JAMUL MARE, com. rur. jud. Timiș-Torontal, plasa Gătaia; 2600 loc. Stație c. f. cap liniei care pleacă de la Gătaia.

JANELONI, directorul unui pensionat de băeți din București, care a avut succes mai ales pînă la venirea lui Vaillant (1830).

JANET ([jane] PAUL (*1823 †1899), filozof francez. Op. pr. *Philosophie du bonheur*; *Le matérialisme contemporain en Allemagne*. In rom. s'au tradus: *Combaterea materialismului* (de G. Erbiceanu, 1884), *Prelegeri de morală* (de M. Mihăileanu, 1899).

JANSENISM, doctrină teologică pentru explicarea ideilor de grație divină, de liber-arbitru, de predestinație, de mîntuire. Ea pornește mai ales de la teologul din Louvain JACQUES JANSON (*1547 †1625) și de la CORNELIUS JANSENIUS (*1585 †1638), episcop din Ypres, de la care vine și numele. Bazată pe scrierile sf. Augustin, doctrina, deși împărtășită de unii episcopi francezi, a fost osîndită de Papa în 1668. Episcopii declarați eretici s'au supus.

www.dacoromanica.ro

JANKA VICTOR (*1837†1890) botanist ungur. Custodele secțiunii botanice din Muzeul național maghiar. Membru corespondent al Academiei Române (1882). A scris mai multe comunicări despre flora balcanică.

JANUS (IANUS), divinitate romană. Era zeul păcii. Era reprezentat cu două fețe. Avea un templu care sta deschis numai când statul nu avea nicăeri nici un războiu: se zice că aceasta s'a întâmplat numai de 9 ori în timp de o mie de ani.

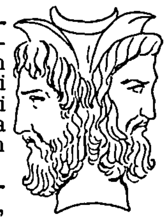

Janus.

JAPONIA (=NIPPON, fr. LE JAPON, germ. JAPAN, ital. GIAPPONE), stat, Asia. Se compune dintr'un mare număr de insule (peste 3800), așezate la E. Asiei între M. Japoniei și Oceanul Pacific. Mai mari sînt: YESO, NIPPON, KIU-ȘIU, SADO, ȘIKOK, CURILE (grupe), LIU-KIU (grupe), TSI-SIMA,

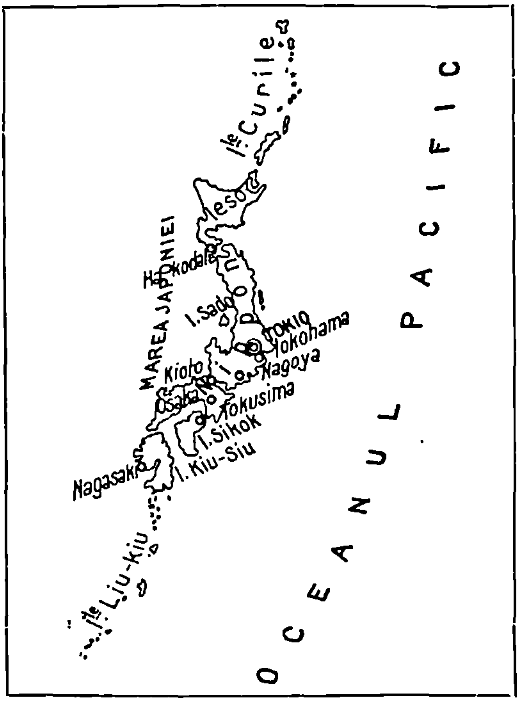

Harta Japoniei.

OKI-ȘIMA. Supraf. 381.250 km. p., 61.900.000 loc. Cele mai multe insule sînt muntoase și cu mulți vulcani: **Ivo-San** (2593 m.), **Aso-Take** (1800), **Fusi-Yama** (3780), **Sirane-San** (3094), **Comaga-Take** (3000). Fluvii importante nu sînt. Cele mai multe sînt scurte: **Tsikugo-Gava**, 130 km. în Kiu-Siu; **Yosino-Gava**, 200 km. în Sikok; **Sinano-Gava** în Nippon, 400 km. Pe litoral se găsesc multe lagune.

Cap. **Tokio**, (Nippon). Or. pr. **Nagoya** (Nippon), **Kioto** (Nippon), **Yokohama** (Nipon), **Hiroșima** (Nippon) **Nagasaki** (Kiu-Siu), **Okahama**, **Hakodata** (Ieso), **Osaka** Nippon), **Matsuyama** (Sikok), **Tokușima** (Sikok).

Japonezii socotesc începutul istoriei lor pe la 667 a. Chr., cînd primul lor împărat a cucerit insulele japoneze. In curs de multe secole au urmat lupte interne între regi și comandanții armatei, cari n'au împiedecat însă o serie de importante progrese materiale și morale. Prin secolul XVI au început relațiile Japoniei cu Europa; în sec. XIX s'au încheiat tratate de comerț cu diferite state europene și cu Statele-Unite americane. După revoluția din 1867, care a întărit definitiv puterea regală, Japonezii au introdus civilizația europeană, iar după războaiele victorioase contra Chinezilor (1894) și contra Rușilor (1905), dobîndiră o situație importantă în concertul marilor puteri. După războiul mondial, în care participă ca aliată a Angliei și celorlalte țări, prestigiul ei crescu și mai mult, făcînd și însemnate anexări de teritorii.

JARIȘTEA, com. rur. jud. Putna plasa Milcov; 2922 loc. După legea 1929, formează o circ. cu 9 sate. Stație c. f. linia Odobești-Cucueți.

JAROSLAW, oraș în Polonia pe rîul San (afl. al Vistulei); 20.000 loc. Aci s'au dat mari lupte în timpul marelui războiu.

JAURÈS [jores] JEAN (*1859†1914), om politic francez. A fost profesor de filozofie, ziarist („*Humanité*"), șeful partidului socialist. A murit asasinat. Intre alte opere, a lăsat și o istorie a Revoluției franceze. Din scrierile lui s'au tradus în rom. *Ideea de patrie și internaționala.* (f. a.), *Patru cuvîntări* (de D. I. Suchianu, Bibl. Dimineața), *Socialism și libertate* (f. a.).

JAVA, una din insulele arhipelagului Sondelor; 126.154 km. p., 34.900.000 loc. Aparține Olandei.

JEANNEL RENÉ, entomolog francez. Se ocupă și cu speologia. S'a stabilit în Cluj, colaborînd cu Emil Racoviță și publicînd articole în Buletinul special al Institutului de Speologie din Cluj. A făcut multe călătorii prin țară pentru cercetările sale. Op. pr. *Biologie generală*, Cluj 1930.

JEBEL, com. rur. jud. Timiș-Torontal plasa Ciacova; 3885 loc. St. c. f. linia Jebel-Liebling.

JEFFERSON [gefers'n] THOMAS (*1743†1826), al treilea prezident al Statelor-Unite (1801—1809).

JEGĂLIA, com. rur. jud. Ialomița plasa Fetești; 4024 loc. După legea 1929, ține de circ. com. Socariciu. Stație c. f. între Ciulnița și Fetești.

JELGAWA (fost MITAU), oraș în Letonia pe rîul Aa; 28.000 loc.

JELLACHICH [gelacici] IOSIF CONTE (*1810 †1859), general austriac. Era ban al Croației în 1848 și a condus luptele contra Ungurilor.

JELLICOE [gelliku] JOHN (*1859), amiral englez. A comandat lupta navală contra flotei germane în 1916 lîngă Iutlanda.

JELTUHIN PETRE PAVLOVICI (†1829), general rus. A fost președinte al divanului din Moldova în timpul ocupației rusești (1828 și u.).

JENNER [genner] EDUARD (*1749†1823), medic englez. A descoperit vaccinul contra vărsatului.

JEPI: vîrfuri în munții Bucegi; cel zis J. MARE înalt 2195 m.

JERSEY [gîorsi], insulă în golful Normandiei; 117 km. p., 49494 loc. Aparține Angliei.

JESZENSZKY SANDOR (ALEXANDRU) (*1852), magistrat ungur. A cercetat, ca procuror, acuzația contra Românilor din Transilvania în procesul **Memorandului** (☛ acest cuv.). A fost șeful secției de naționalități, înființată de ministrul Banffy pentru a persecuta pe Români, Cehi, etc.

JHERING [iering] RUDOLF (*1818†1892), jurist german. A fost profesor la Rostock, Kiel, Giessen, Viena, Göttingen; a scris cărți și articole despre dreptul roman, despre diferite principii juridice. Cunoscut mai ales prin *Der Kampf um Recht*, 1872, tradus în cele mai multe limbi europene și la noi (de T. V. Păcățianu 1898). S'a mai tradus: *Scopul în drept* (de T. Păcățianu, 1898).

JIANU, un fel de haiduc, despre care se zice că a luat calea codrului din dragoste pentru o fată pe care n'a putut s'o ia în căsătorie. A trăit pe vremea lui Caragea (începutul sec. XIX) în Oltenia. Viața lui a dat subiect multor povestiri și piese de teatru. Intre cele mai noi este romanul *Haiducul* de Bucura Dumbravă, scris în limba germană și tradus rom. de T. Nica (1908).

JIBLEA, stație c. f. jud. Argeș între Rîmnicul-Vîlcii și Călimănești.

JIBOU, com. rur. jud. Sălaj, plasa Jibou; 4000 loc. Stație c. f. linia spre Baia-mare, alta spre Zalău.

JIBRIENI, com. rur. jud. Ismail plasa Chilia-Nouă; 2550 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Nerușai.

www.dacoromanica.ro

JIDAVA, ruinele unei stațiuni romane pe moșia Gradiștea jud. Muscel, aproape de Cîmpulung. Poporul îi zice și JIDOVA.

JIDVENI, stație c. f. între Blaj și Diciosînmartin, spre Praid.

JIEȚ ① rîu afl. al Jiului în jud. Dolj. ¶ ② baltă în jud. Dolj, formată din revărsările Jiului.

JIGODIN, com. rur. jud. Ciuc plasa Centrală; 1026 loc. După legea 1929, e com. suburbană la MIERCUREA-CIUCULUI. Stație c. f. între Băile-Tușnad și Miercurea Ciucului.

JIJIA, rîu afl. al Prutului, izvorăște lîngă Dorohoiu, străbate județele Dorohoiu, Botoșani, Iași, Fălciu și se varsă în Prut după ce a curs o bună parte de loc alături de el.

JIJILA, lac jud. Tulcea plasa Măcin, pe teritoriul satului Văcăreni, comunică cu Dunărea prin mai multe gîrle mici. Supraf. 10 km. p. Primește apele mai multor pîrae.

JILAVA, sat jud. Ilfov plasa Vidra; 2036 loc. După legea din 1929, ține de circ. com. Regele Ferdinand I. Aci este o închisoare militară. ¶ ② Stație c. f. linia București—Giurgiu între Filaret și Comana.

JILAVELE, com. rur. jud. Ialomița plasa Urziceni; 2780 loc. După legea 1929, formează o circ. com. cu 7 sate.

JIMBOLIA, com. rur. jud. Timiș-Torontal plasa Jimbolia; 12122 loc. St. c. f. la hotarul cu Jugoslavia la 39 km. de Timișoara; pe aici trece trenul internațional care merge prin Italia și Elveția la Paris.

JINA, com. rur. jud. Sibiu plasa Miercurea; 3400 loc.

JINGOISM, patriotism exagerat, cuvînt american, abreviat din **By jingo — pe Sf. Gingolf**.

JIQUIDI CONSTANTIN (*1865 †1899), caricaturist român. A lucrat la diferite ziare și reviste umoristice din Iași și București, mai ales pe la 1884—95; a publicat și cîteva albume cu caricaturi ale oamenilor zilei (*Profiluri parlamentare*, *Ziariștii după natură*, *Facultatea de medicină*).

JIRASEK ALOIS (*1851 †1930), scriitor ceh. A publicat romane.

JIRECEK [irecec] CONSTANTIN (*1854 †1917), istoric ceh. A fost ministru de instrucție în Bulgaria (1879—84, profesor la Viena și la Praga. Op. pr. *Istoria Bulgarilor* (1877), *Statul și societatea în Serbia medievală* (1913). In scrierile sale a vorbit despre multe chestiuni cari interesează de aproape istoria noastră (Vlahii și Maurovlahii, stăpînirea romană în Dalmația, etc.). A fost membru onorar al Academiei Române (1914).

JIRLĂU, com. rur. jud. Rîmnic-Sărat plasa Galbenu; 2637 loc. După legea 1929, face parte din circ. com. Galbenu.

JITIANUL, mănăstire jud. Dolj, zidită 1657.

JIU, rîu în România. Izvorăște în Transilvania prin două ramuri; unindu-se acestea, el intră în Oltenia prin pasul LAINICI, străbate jud. GORJ și DOLJ (ale căror nume însemnează Jiul de sus și de jos și se varsă în Dunăre în fața insulei COPANIȚA. Udă multe localități, între cari: *Bumbești*, *Tîrgu-Jiu*, *Peșteana*, *Tînțăreni*, *Bechet* ș. a. Afluenți pe dreapta: *Bistrița*, *Motru*, *Almăjelul*, *Fratoștița*, *Obedeanca*; pe stînga: *Gilortul*, *Amaradia*, *Jiețul*. Pe malurile acestui rîu s'au dat, în cursul războiului nostru pentru întregire, două mari bătălii: una, începută la 14 Octombrie 1916, (stil vechiu), chiar la marginea orașului Tîrgu-Jiu, la care au participat și un număr de cercetași, cum și locuitorii civili ai orașului, bărbați și femei; bătălia a ținut trei zile și s'a terminat cu respingerea inimicului; a fost una din marile victorii ale războiului în prima lui fază; alta, începută la 11 Noembrie 1916 și terminată la 17 Noembrie cu înfrîngerea rezistenței Românilor; ea s'a desfășurat cu un raport de forțe cu totul în defavoarea noastră: noi aveam o singură brigadă și inimicul 4 divizii.

JIUL, revistă pentru literatură și știință, Tîrgu-Jiu, 1894—1895.

JOE (sau JUPITER, grec. ZEVS), zeu al mitologiei greco-romane. Era fiul lui Saturn, pe care-l răsturnase din domnie. Purta numele de „tatăl zeilor și al oamenilor". Era zeul puterii supreme: avea fulgerul în mîna sa.

Joe

JOFFRE JOSEPH (*1852 †1931), mareșal francez. A comandat armata în prima luptă de la Marna, asigurînd prin victoria de aci posibilitatea victoriei finale. În timpul tratativelor din vara anului 1916 între România și aliați, el a stăruit ca intrarea în acțiune a armatei noastre să fie sprijinită prin anume operațiuni militare și prin procurarea la timp de munițiuni ș. a. și de ajutoare suficiente din partea Rușilor. A venit în România în August 1920 ca să decoreze orașul Mărășești cu Crucea de războiu franceză. Moartea lui a fost un doliu pentru Franța și pentru foștii ei aliați. Corpul lui Joffre a fost așezat la *Invalizi*, unde este înmormîntat și Foch.

Joffre

JOHANNISBERG, sat în Germania (Prusia, Hessa-Nassau), renumit pentru vinurile din viile din acea regiune.

JOIȚA ① vîrf din Culmea Joiței jud. Argeș; 1960 m. alt. ¶ ② com. rur. jud. Ilfov plasa Bolintin; 1370 loc. După legea 1929, are în circ. sa 6 sate.

JOKAI [iocai] MOR (*1825 †1904), poet ungur, ziarist. A scris romane, poezii, etc. S'au tradus din operele lui: *Martirii inimii* (B. p. t.), *Nuvele* (de Sever Dariu, 1908), *Ingerul vărsării de sînge* (de V. Al. George, 1916).

Jokai

JOKL NORBERT, filolog austriac. Șeful bibliotecii Universității din Viena. Profesor de filologie indo-germanică, în special albaneza, limbi baltice și slavice. Membru corespondent al Academiei Române (1929).

JOLDEA, domn al Moldovei în 1552 cîteva zile.

JORDAENS IACOB (*1593 †1678), pictor flamand, elev al lui Rubens.

JOSE DE ALMEIDA ANTONIO (*1866 †1929) om politic portughez. A fost medic într'o colonie africană; a organizat mișcarea din 1910, care a adus proclamarea republicei; prezident al guvernului care a declarat războiu Germaniei (1916), prezident al Republicei în 1919.

JOSENI ① com. rur. jud. Ciuc, plasa Gheorgheni; 6280 loc. ¶ ② J.-BÎRGĂU, com. rur. jud. Năsăud plasa Bîrgău; 1394 loc.

JOSIKA MIKLOS (NICOLAE) (*1796 †1865, scriitor maghiar. A publicat romane istorice.

JOURDAIN DOMNUL, personaj din comedia lui Molière „Le bourgeois gentilhomme": „care făcea proză fără să știe".

JOURNAL DE BUCAREST, politic și literar, București, 1870—77, sub redacția lui *Ulysse de Marsillac*.

JOURNAL DES DÉBATS, ziar politic fr. întem. 1789 de Beaudouin.

JUAREZ CARLO BENITO (*1806 †1872), om politic mexican. A luptat contra împăratului Maximilian (1864 67, fratele lui Frantz-Iosef, impus pe tronul Mexicului, și contra expediției franceze.

JUCICA-NOUĂ, com. rur. jud. Cernăuți, plasa

www.dacoromanica.ro

Prutului; 2100 loc. După legea 1929, e com. suburbană în **Sadagura**.

JUCUL-DE-JOS, stație c. f. linia Cluj—Baiamare, între Apahida și Dej.

JUGURTA (**JUGURTHA**) (* ca. 154 † ca. 104 a. Chr.), rege al Numidiei. S'a luptat contra Romanilor, dar a fost învins de Marius și adus prozonier: se zice că a murit în închisoare. Lui îi atribue Sallustiu cuvintele despre corupția Romanilor din acel timp: *Urbem venalem et mature perituram, si emptorem invenerit.*

JULIȚA, sfîntă martiră (†304) prăznuită de biserica ortodoxă la 15 Iulie. In timpul persecuțiilor lui Dioclețian, fugind împreună cu fiul ei Chiric, din orașul ei în care trăia în mare bogăție, a fost prinsă în orașul Tars și martirizată, apoi ucisă, după ce a văzut cum copilul ei în vîrstă de 3 ani a fost omorît în mod sălbatic.

JUNGFRAU [iungfrau], culme a munților Alpi (bernezi), 4180 m. alt.

JUNIMEA din Cernăuți, societate literară înființată în 1878 de studenții români din Universitatea de acolo.

JUNIMEA din Iași, societate literară, întemeiată în 1864 de Titu Maiorescu, Teodor Rosetti, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi ș. a., care a fondat în 1867 revista „Convorbiri literare".

JUNIMEA LITERARĂ, revistă literară și științifică, Cernăuți, redactor *I. Nistor*, fondată în 1904.

JUNIMEA ROMANA, ziar politic, a apărut la Paris în 1851; redactori: *G. Crețianu*, A. *Odobescu*, *Dim. Florescu*, *Dr. Iatropol*, *D. Berindeiu*, *Al. Sihleanu*.

JUNONA, zeiță din mitologia greco-romană (grecește: **HERA**), era fiica lui Saturn și soția lui Joe. Era protectoarea căsătoriilor și a nașterilor.

JUPALNIC, com. rur. jud. Severin, plasa Orșova; 1593 loc. După legea 1929, e com. suburbană la orașul Orșova.

JUPITER ☛ **JOE**.

JURA, munți între Franța și Elveția.

JURILOFCA, com. rur. jud. Tulcea, plasa Babadag; 3125 loc. După legea 1929, formează o circ. com. cu 7 sate.

JURNAL DE AGRICULTURĂ, foaie periodică sub redacția lui *Ioan Ionescu*, Iași, 1858—59.

JURNALUL SOCIETĂȚII CENTRALE AGRICOLE, București, înființat în 1892.

JURNALUL SOCIETĂȚII ȘTIINȚELOR MEDICALE, București, 1879—1880. Redactori: *Boicescu*, *Felix*, *Grecescu*, *Istrati*, *Marcovici*, *Stoicescu*.

JUSSIEU, numele unei familii de botaniști francezi. In primul rînd trei frați: **ANTOINE** (*1686 †1758), **BERNARD** (*1699 †1777), **JOSEPH** (*1704 †1779), apoi un nepot: **ANTOINE-LAURENT** (*1748 1836) și un fiu al acestuia: **ADRIEN** (*1797 †1853). Antoine-Laurent a scris o carte despre felurile plantelor și a făcut să se adopte un sistem de clasificare propus de unchiul său Bernard.

JUSTIN FILOZOFUL † ca. 164), sf. martir, prăznuit de biserica ortodoxă la 1 Iunie. A fost om foarte învățat, care s'a convins la vîrstă înaintată de adevărurile religiei creștine. A scris pentru apărarea credinței sale: *Cuvîntări către Greci*, *Sfătuire către neamuri*, *Dialogul lui Trifon* și *Apologia religiunii creștine*. A locuit multă vreme în Roma. Aci a fost acuzat pentru credința sa, martirizat și ucis.

JUSTINA († ca. 304), sf. martiră, prăznuită de biserica ortodoxă la 2 Octombrie. A suferit martiriul în Nicomedia împreună cu Ciprian.

JUSTINIAN I (* ca. 482 †565), împărat roman al Orientului 527—565. A purtat războaie victorioase mai ales prin generalii săi Belisariu și Narses; a reclădit biserica Sf. Sofia din Constantinopol (care arsese); a pus să se adune diferitele legiuiri sub direcțiunea lui Trebonian făcînd mai multe colecțiuni: *Digeste*. *Institute*, *Novele*, cari au servit ca model legiuitorilor din diferite țări în cursul secolelor.-

JUVARA ERNEST (*1870), medic român. Profesor de clinică chirurgicală (din 1904) la Universitatea din Iași, apoi la București, director al Institutului de anatomie.

JUVENAL (**DECIMUS JULIUS JUVENALIS**) (* ca. 42 † ca. 125), scriitor satiric roman. Operele sale sînt violente și cîteodată declamatorii. De la el este dictonul: *facit indignatio versum*. Satirele lui s'au tradus rom. de Anghel Marinescu, edit Casa Școalelor.

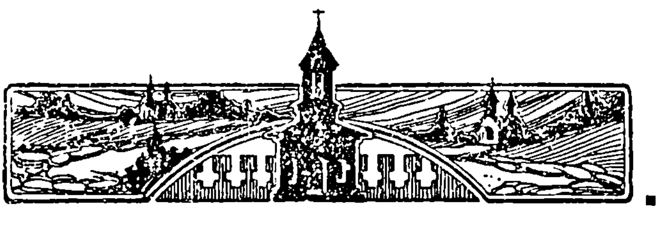

www.dacoromanica.ro